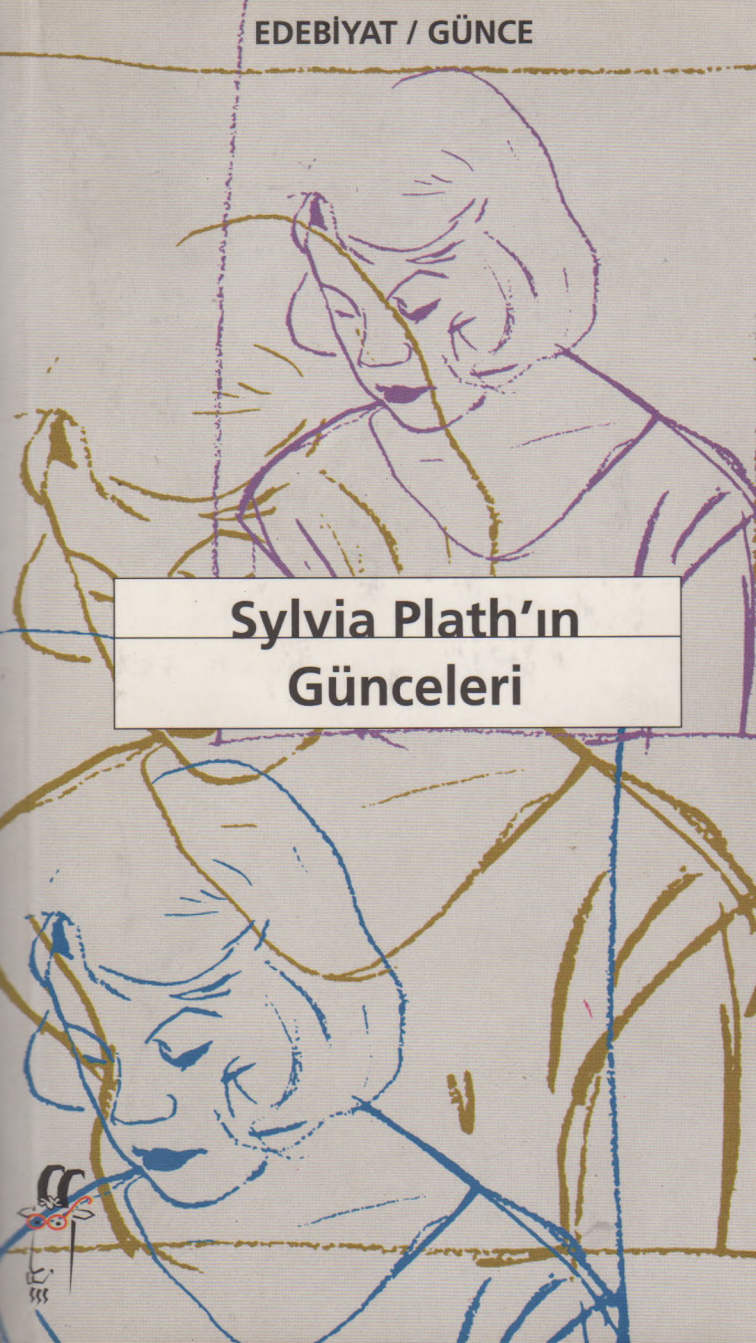
EDEBİYAT / GÜNCE

Sylvia Plath'ın Günceleri

Bütün Günceleri / Günce

O Ğ L A K G Ü N C E

Bütün Günceleri

Sylvia Plath

Yayına hazırlayanlar:
Ted Hughes ve Frances McCullough

İngilizce aslından çeviren:
Şadan Karadeniz

O Ğ L A K / EDEBİYAT / GÜNCE

Bütün Günceleri / Sylvia Plath
İngilizce aslından çeviren: Şadan Karadeniz

© "Günce'lerin metni" için: Frieda ve Nicholas Hughes, 1995;
"Önsöz" için: Ted Hughes, 1982; "Kitap metni" için:
Frances McCullough, 1982
© Türkçe bütün kitap için: Faber & Faber, 1996 / Oğlak Yayıncılık ve
Reklamcılık Ltd. Şti., 1998
Bu çevirinin bütün hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntıların
dışında yayımcının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Kitap ve genel tasarım: Serdar Benli
Kapak tasarımı: Ulaş Eryavuz
Dizgi düzeni: Gillsans Light 10 / 12 pt.
Ofset hazırlık: Oğlak Yayınları
Baskı: Oğlak Baskı Hizmetleri

Oğlak Yayıncılık ve Reklamcılık Ltd. Şti.
Genel Yönetim: Senay Haznedaroğlu
Yayın Yönetmeni: Raşit Çavaş
Zambak Sokak 29, Oğlak Binası, 80080 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0-212) 251 71 08-09, Faks: (0-212) 293 65 50
e-posta: oglak@oglak.com

Birinci baskı: Mayıs 1998
ISBN 975 - 329 - 168 - X

İçindekiler

Editörün Notu *11*
Önsöz *13*

BİRİNCİ BÖLÜM
Smith Koleji
1950-1955 *19*

İKİNCİ BÖLÜM
Cambridge
1955-1957 *119*

Smith Koleji
1957-1958 *219*

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Boston
1958-1959 *299*

İngiltere
1960-1962 *410*

dalight in life. Ahead is a large array of blind alleys. You are half-deliberately, half-desperately cutting off your grip on creative life. You are becoming a neuter machine. You cannot love even if you knew how to begin to love. Every Thought is a devil, a hell - if you could do a lot Things over again, oh, how differently you would Them! You want to go home, back to The womb. You watch The world bang door after door in your face, numbly, bitterly. You have forgotten The secret you knew, once, oh, once, of being joyous, of laughing, of opening doors.

157
January 10, 1953: Look at That ugly dead mask here and do not forget it. It is a chalk mask with dead dry poison behind it, like The death angel. It is what I was This fall, and what I never want to be again. The pouting disconsolate mouth, The flat, bored, numb, expressionless eyes: symptoms of The foul decay within. Eddie wrote me after my last honest letter saying I had better go to get psychiatric treatment to root out The sources of my terrible problems. I smile, now Thinking: We all like to think we are

Editörün Notu

Sylvia Plath günce tutmaya çocukken başladı. Ölümüne dek sürdürdüğü günce, şiirlerinin yanı sıra onun en önemli yapıtıdır. Plath'ın güncesi, bu tür belgelerin alışılmış işlevlerinin -bir yaşamın çizelgesini yapmak, belleği uyarmak, içsel yaşamı doğrulamak ve belki de insanın varolduğu konusundaki kuşkuyu dağıtmak- çok daha ötesindeydi. Plath, bir yerde, "Bir düşler, yönergeler ve buyruklar yakarısı" daha kesin bir biçimde söylemek gerekirse, "Sargasso"su diye nitelemişti güncesini; bununla demek istediği, bir imgelem ambarı, ilk kez bu sayfalarda gün ışığına çıkan ivedi malzemenin bilinçaltından yüzeye çıkarılmasıydı. Böylece, burada, yalnızca Plath'ın -her zaman tehlikeli biçimde kısa gördüğü ("tik-tak... bir yaşam geçiyor. Benim yaşamım...")- yaşamını değil, aynı zamanda yapıtlarının çoğunun tohumlarını buluyoruz. Yapıtlan tümüyle özyaşamöyküsel ayrıntılarda odaklaşmış bir yazarda bu ikisi arasındaki karşılıklı ilişki özellikle önemlidir. Bununla birlikte, özyaşamöyküsünün Plath'ta, "itirafçı" yazarlardaki gibi değil, daha çok mitolojik bir anlamda etkin olduğunu anlamak önemlidir -Judith Kroll'un Chapters in a Mythology *adlı eleştirel incelemesinde çok açık biçimde görülebileceği gibi. İyi bir yaşamöyküsünün yokluğunda, bu günce hiçbir yaşamöyküsünün sunamayacağı bir şey sağlamaktadır -güncenin en iyi bölümlerinde bu sayfalar arasından konuşan ses, Plath'ın şiirlerinin sesi ölçüsünde gerçek ve biriciktir.*

Yapıtın bazı parçalarını çıkarırken birkaç temel ilkeye bağlı kalmaya çalıştık: Plath'ın yapıtlanyla, içsel yaşamıyla, kendisini ve kendi sesini bulmak için giriştiği yiğitçe çabayla ilgili en önemli öğeler gibi görünen öğeleri dışarıda bırakmamak. Bu, birçok malzemeyi yol kıyısında bırakıyor: sayısız taslaklar, yazmayı tasarladığı şiirlerle öyküler, kişi adları listeleri, odaların, yerlerin, insanların ve yapıtlanyla ilgili öteki öğelerin ayrıntılı betimlemeleri. Kuşkusuz, kitabın temel ilgi konulanyla özellikle ilintili görünmeyen, sıradan yorumların yer aldığı

birçok sayfayı da dışanda bıraktık. Plath'tan sonra yaşamda kalan kimselerin yaşlan bakımından, böyle bir belgeyi yayımlamak için vakit henüz çok erken olduğundan, yaşamlannı bu dramın kişileri olarak doldurmalan gereken kimselere özel bir özen gösterilmiştir. Oldukça çok sayıda küçük parçalar da çıkanlmıştır -Plath çok sivridilliydi, hiç kimseyi, aşın ölçüde sevdiği kimseleri bile esirgemiyordu bundan (Ömeğin, Paul ve Clarissa Roche, bu kitaptan ötürü biraz burulmalanna karşın, Plath'a sonuna dek çok yakın olmuşlardır). Bu nedenle, bazı daha yıkıcı yorumlar çıkanlmıştır -bunlar, sıradan kesintilerden ayırt edilmesi için, [çıkanldı] diye belirtilmiştir. Aynca, Plath'ın erotizmini azaltma etkisi uyandıran -onun yakın ilişkileriyle ilgili- birkaç bölüm daha çıkanlmıştır -oysa onun erotizmi çok güçlüydü. Smith Koleji bölümü ile Devon bölümünde birkaç isim değiştirilmiştir.

Yorum en düşük düzeyde tutulmuştur. Plath'ın kendi sayfalanndaki kesikler ve boşluklardan ötürü, günce her zaman tutarlı bir anlatı oluşturmamaktadır -bu gibi durumlarda okuyucuyu yönlendirmek için notlara yer verilmiştir. Malzemeyi bir çeşit görünge içine yerleştirmenin önemli görüldüğü birkaç yerde daha uzun notlar yer almaktadır. Günce, Plath'ın şiirleri, öyküleri ve romanıyla ilgili imgelerle fikirlerin izlenmesinde bulunabilecek yüzlerce ipucu hazinesi gibidir; birkaç yerde, yazışmalara işaret edilmiştir ama çoğunlukla okuyucu malzemeyi yorumlamak için kendi yöntemlerini oluşturmakta kendi başına bırakılmıştır. Plath'ın güncelerinin oluşturduğu bu kitap sınırsızca içe dokunan bir belgedir; en iyisi, onu kendi adına konuşmaya bırakmak gibi görünüyor.

Frances McCullough

Önsöz

Sylvia Plath'ın günceleri, öyküleri, şiirleri, deneme ve mektuplarından nitelik bakımından değişiktir; bunları yayımlamanın yararlı bir amaca hizmet edeceğini umuyorum.

Plath'ın daha önce yazdıklarının hemen hemen tümü (yayımlanmak için yazdığı bütün düzyazılarınınsa kesinlikle tümü), onun, yapıtlarını belli dergilerde basılı görme tutkusu ve piyasanın talep eder göründüğü şeyleri üretme çabalarından etkilenmiştir. Çeşitli ustalara çıraklık etmek, yazma gizilgücünü pratik, yararlı kullanıma uyarlama dürtüsü neredeyse bir içgüdüydü onda. Güncelerde görüldüğü gibi, amansız bir tutkuyla, ama gene de güvensizlik ve kendi kendinden kuşku ateşi içinde, bunu gerçekleştirmeye çalıştı. Plath'ın yapıtlarında yapay görünen her şeyi, bu, kendi istemiyle idealler yaratma kampanyası üretmiştir. Ancak, bu sayfalara anlayışla yaklaşan bir okur, bunun, tam anlamıyla değişik bir yönde devinen bir dürtünün belki de yalnızca bir yönü -üstelik en dışsal yönlerinden biri- olduğunu görebilir.

İnsan, Plath'ın içinde gerçekte neler olup bittiğini, bir simya sürecine benzetebilir. Çıraklık yazıları, içsel dönüşümün çeşitli aşamalarından kazınıp atılan katışıklıklar, içsel çabanın yanürünleri gibiydi. Sylvia Plath'ın durumundaki biri için bu terimler kullanılabilir. Yazdığı her şeye gösterdiği özene karşın, yazdığı şey biter bitmez, küçümsemeyi andıran bir duyguyla, kimi zaman öfkeyle ardına atıyordu onu. Bu tür şeyler hiç mi hiç onun istediği şeyler değildi. Peki ama, neydi istediği? Belki de başka bir kültürde daha mutlu olabilirdi. Hak âşığı İslam fanatikleri hakkında okudukıanmızı anımsatan bir şey vardı onda. Sonul bir yoğunluktan her şeyi çıkarıp atmak, ruhla ya da gerçeklikıe ya da yalnızca yoğunluğun kendisiyle bir çeşit birleşme için güçlü bir istek... Bu bakımdan şiddetli bir şey gösterdi, çok ilkel, belki de çok dişil bir şey: her şeyi yeniden doğuşa kurban etmeye hazır

oluş, dahası bunu bir gereksinim gibi duyuş. Varlığının her aşamasında canlı olarak biçimlemiştir bunu. Bunun olumsuz aşaması, mantıksal olarak, canına kıymaktır. Olumlu aşaması ise (dinsel terimlerle bize daha tanıdık gelen) eski, yapmacık kendi'nin, yeni gerçek kendi'nin doğuşunda ölümüdür. Plath'ın, uzun ve sancılı bir çaba sonucunda gerçekleştirdiği şey budur.

Ariel ve bununla bağıntılı daha sonraki şiirleri, bize Plath'ın o kendi'sinin sesini verir. Sesin geldiğinin kanıtıdır bu şiirler. Tüm öteki yazdıkları, günceler dışında, bu oluşumun işe yaramaz ürünleridir.

Sylvia Plath, gerek kişisel yaşamında gerekse yazdıklarında çok-maskeli bir kişiydi, bunların kimileri gizleyici, basmakalıp, yalancı görünüşler, elinde olmaksızın, savunma düzenekleriydi. Kimileri ise, bile bile takınılmış tavırlar, şu ya da bu biçemin anahtarlarını bulma çabalarıydı. Bunlar, onun daha az kendi'lerinin görünebilir yüzleri, yapma ya da geçici kendi'leri, içsel dramının ikincil rolleriydi. Altı yıl her günü onunla birlikte geçirmeme, çok seyrek olarak, ondan iki ya da üç saatten fazla ayrı kalmama karşın, onun gerçek kendisini hiçbir zaman hiç kimseye gösterdiğini görmedim -belki de, yaşamının son üç ayı dışında.

Plath'ın gerçek kendisi, üç yıl önce, yazdıklarında ancak bir an için kendini göstermişti, -önünde sonunda, evlendiğim, birlikte yaşadığım ve iyi tanıdığım kendisini- o kısacık anda, bir koridordan dışarı çıkarken söylediği üç dizede işittiğimde, her zaman olması gerektiğini duyumsadığım şeyin şimdi olmaya başladığını; onun gerçek kendisinin, gerçek ozanın, artık kendisi için konuşacağını, o noktaya dek sözcükleri tekeline almış olan ikincil yapay kendi'lerini silkeleyip atacağını anladım; dilsiz birinin ansızın dile gelmesi gibi bir şeydi bu.

Gerçek bir kendi, bildiğimiz gibi, az bulunur bir şeydir. Gerçek bir kendi'nin doğrudan doğruya konuşması daha da az rastlanır bir şeydir. Gerçek bir kendi varolduğunda, kural olarak, kendini yalnızca kişinin varlığının niteliğinde ya da edimlerinde açığa vurur. Çoğumuz, hiçbir zaman çelişik, birbirini tamamlayan kendi'lerden oluşan bir çıkından öte bir şey değiliz. Gerçek ken-

dimiz -gerçek bir kendimiz olduğu inancımız doğruysa- genellikle dilsiz, bir ileri bir geri gidip gelen yapay ve küçük kendilerin çelişen seslerinin altında örtülü kalmıştır. Dilsizlik gerçek kendi'nin belirleyici özelliğiymiş gibi. Gerçek kendi'nin dile gelmesi, konuşabilmesi gözkamaştırıcı bir olaydır -*Ariel* gibi.

Ama konuşması bir yana -*Ariel*'in diliymiş gibi görünen o garip yaşamsal öz- *Ariel,* onu üreten rastlantısal koşulların ya da yaşamsal içsel dramın çok azını sağlar. Sylvia Plath adına başkalarının öne sürdükleri daha yabanıl fantezileri devinime geçiren, belki de, koşullara ilişkin ayrıntının yalınlığının ta kendisidir. Bizler, konuşmaya, her yerde tam anlamıyla kendisi olan, hiçbir yerde sulandırılmış, sıradan olmayan o büyüleyici öze tepki gösteririz -ama onu ancak, görünüşlere, onun ruhsal yapısının dramına, yaşamının rastlantısal olaylarına dayanarak tartışabilir ya da onunla ilgili duygularımızı iletebiliriz.

Plath'ın güncelerinin, onun bütün öteki yazdıklarından tür olarak başka olduklarını gösterdiği yer burasıdır. Plath, burada, birbiriyle savaşan kendi'leriyle savaşımını gün gün, yalnızca kendisi için yazmıştır. Onun, kendisini dürüstçe görmeye çalıştığı, kendisini yıkıp yeniden yaparak kendine yolaçtığı özyaşamöyküsüdür bu: bitmiş olmaktan uzak, ama karmaşık ve kesinlikle doğru. Bu günceleı : e kestirebildiğimiz Sylvia Plath onun günlük yaşamındaki gerçek kişiye en çok yakıaşabildiğimiz Sylvia Plath'tır.

Günlükler, çeşitli defterlerden ve tek tek sayfa demetlerinden oluşuyor. Bu seçmeler, şimdi Smith Koleji'nin Nielson Kitaplığı'nda bulunan tüm günlüklerin belki üçte birini oluşturuyor. '59 yılının sonundan, ölümünden üç gün önceye kadar kayıtlar içeren iki defter daha vardı. Sonuncusunu ben imha ettim çünkü çocuklarının okumasını istemedim (o günlerde unutmanın, yaşamaya devam edebilmek için gerekli olduğunu düşünüyordum). Ötekisi kayboldu.

Ted Hughes

BİRİNCİ BÖLÜM

Smith Koleji

1950 - 1955

Sonbaharda Smith Koleji'ne girmeden önce, Plath, Massachusetts'in kırsal bölgesinde, Lookout Çiftliği'nde yazlık bir işte, tarlada çalıştı.

Lookout Çiftliği

Temmuz 1950. Hiçbir zaman mutlu olmayabilirim, ama bu gece halimden memnunum. Boş bir ev, güneşte çilek dikmekle geçirilen bir günün ılık, puslu bezginliği, bir bardak serin, şekerli süt, sığ bir tabak kremaya bulanmış böğürtlenler, hepsi bu. İnsanların kitapsız, okulsuz nasıl yaşayabildiklerini şimdi anlıyorum. İnsan günün sonunda böylesine yorgun düşmüş olursa uyumak zorundadır. Ertesi gün tan sökümünde, dikilecek başka çilekler vardır; böylece insan, toprağa yakın, yaşamayı sürdürür. Böyle zamanlarda daha çoğunu istediğim için kendime aptal demek gelir içimden...

Bugün çilek tarlasında Ilo sordu, "Rönesans ressamlarını sever misin? Rafael'i, Mikelanj'ı? Bir kez Mikelanj'ın bazı resimlerinin kopyalarını yapmıştım. Peki, Picasso'yu nasıl buluyorsun?.. Bu ressamlar bir çember çiziyorlar, bacak yerine de aşağı doğru inen küçük bir tahta?" Sıralarda yan yana yürüdük, bir süre sustu, sonra birden patladı, koyu Alman vurgusuyla konuşmaya başladı. Tıknaz, kaslı bedeni bronzlaşmış, sarı saçları başının çevresine sardığı beyaz bir mendilin içine tıkıştırılmıştı. "Frank Sinatra'yı beğenir misin? Çok duygusal, çok romantik, çok ayışıklı bir gece, *ja*?"

Boş bir odanın döşemesinde ansızın mavimsi bir ışık eğrisi.

Bunun sokak lambası değil, ay olduğunu anladım. Eldeğmemiş, temiz, sağlıklı, genç olmak?.. (Irzına geçiliyor olmak.)*

Bu gece korkunçtu. Her şeyin karışımıydı. *Good-bye My Fancy* oyununun, çocuksu bir biçimde, oyunun kahramanı gibi siperlerde bir muhabir olmayı istemenin, bana değer veren, beni, benim kendimi anladığımca anlayan biri tarafından sevilmenin. Sonra Jack vardı, iyi olmak için öylesine çaba harcayan, bütün istediğinin oynaşmak olduğunu söylediğimde incinen. Country Club'da akşam yemeği vardı, su gibi para akıyordu. Sonra o plak... dansetmeye öylesine uygun. Louie Armstrong kederden kısılmış bir sesle söylemeye başlayıncaya dek plağın o plak olduğunu unutmuştum ["I Can't Get Started"]... "Daha önce duymuş muydun?" dedi Jack, gülümsedim. "A, evet." Bob'laydı [başka bir erkek arkadaş]. Bu her şeyi çözdü benim için... çılgın bir plak, uzun uzun konuşmalarımız, onun dinlemesi, anlaması. Onu sevdiğimi biliyordum.

Bugün Ağustos'un biri. Sıcak, buharlı, nemli. Yağmur yağıyor. İçimde şiir yazma dürtüsü. Ama bir red yazısında ne yazıldığını anımsıyorum: Şiddetli bir yağmurun ardından, ülkenin dört bir yanından "Yağmur" başlıklı şiirler yağar.

Benim için şimdi sonsuzdur, sonsuz da sürekli olarak değişir, akar, erir. Yaşam bu andır. Geçip gittiğinde, ölüdür artık. Ama her yeni anla birlikte yeniden başlayamazsınız, ölü olana göre yargılamak zorundasınız. Bataklık kumu gibi tıpkı... daha başından umutsuz. Bir öykü, bir resim, heyecanı biraz yenileyebilir, ama yeterince değil, yeterince değil. Şimdinin dışında hiçbir şey gerçek değildir, daha şimdiden yüzyılların ağırlığının beni boğduğunu duyumsuyorum. Bir zamanlar, yüz yıl önce bir kız yaşamıştı, şimdi benim yaşadığım gibi. Sonra öldü. Ben şim-

* "Irzına geçilmek" sözcükleri, farklı mürekkeple sonradan eklenmiş; Plath burada kendi kendiyle alay ediyordu.

diyim, göçüp gideceğimi de biliyorum ama. Doruktaki o an, o parıltı gelip geçiyor, sürekli bir bataklık kumu. Ama ben ölmek istemiyorum.

Kimi şeyler üstüne yazmak zordur. Başınıza bir şey geldikten sonra oturup onu yazmak istersiniz, ama ya gereğinden çok dramatikleştirirsiniz, ya da hafife alırsınız, hiçbir zaman tam istediğiniz gibi yazamazsınız onu. Bugün öğleden sonra başıma gelenleri yazmak zorundayım. Anneme söyleyemem; en azından şimdilik. Eve geldiğimde benim odamdaydı, giysilerim konusunda yaygara koparıyordu, bir şey olduğunu sezinlemedi bile. Beni azarlayıp gevezelik etmeyi sürdürdü. Sözünü kesip söyleyemezdim. Ortaya ne çıkarsa çıksın, yazmalıyım bunu.

Çiftlikte bütün öğleden sonra yağmur yağdı, üşümüş, ıslanmıştım, başımda ipek baskı bir eşarp, sırtımda, eşofmanımın üstüne geçirdiğim kırmızı kayak ceketim. Bütün öğleden sonrayı fasulye toplamakla geçirmiş, üç kileden fazla toplamıştım. Saat beş olduğundan herkes gidiyordu, ben de eve gitmek için arabaların yanında bekliyordum. Kathy az önce gelmişti, bisikletine binerken, "İşte Ilo geliyor" diye seslendi.

Baktım, oydu, eski haki gömleği, her zamanki gibi, başının çevresine doladığı mendiliyle, yoldan doğru geliyordu. Çilek tarlasında birlikte çalıştığımız günden beri onunla merhabalaşıp konuşuyordum. Bana çiftliğin mürekkepli kalemle yapılmış bir eskizini verdi, yüreklice, ayrıntılı bir biçimde çizilmişti. Şimdi de oğlanlardan birinin eskizi üstünde çalışıyordu.

"John'un resmini bitirdin mi?" diye seslendim. "A, *ja, ja.*" Gülümsedi. "Gel de bak. Son şansın bu." Yapınca resmi bana göstereceğine söz vermişti, bu yüzden koşup ayak uydurdum ona, samanlığa doğru giderken. Orada kalıyordu.

Yolumuzun üstünde Mary Coffee'nin yanından geçtik. Bana oldukça tuhaf bir biçimde baktığını duyumsadım. Nedense gözlerine bakamadım. "Merhaba, Mary" dedi Ilo. "Merhaba Ilo" dedi Mary, tuhaf bir biçimde renksiz bir sesle.

Yürüyerek Ginny'nin, Sally'nin, ıslanmamak için traktör

sundurmasına sığınmış bir çocuk kalabalığının yanından geçtik. Biz geçerken bir gümbürtü koptu. Değişmeyen bir tempoyla, "Ah, Sylvia." Yanaklarım yandı. "Neden takılıyorlar bana?" diye sordum. Ilo güldü yalnızca. Çok hızlı yürüyordu. "Az sonra eve gidiyoruz" diye bağırdı Milton yıkanma odasından.

Başımı salladım, gözlerim yerde, yürümeyi sürdürdüm. Sonra samanlığa vardık, kocaman bir yer, dev gibi yüksek tavanlı, at ve nemli saman kokan bir oda. İçerisi loştu; ahır bölmelerinin öte yanında bir insan biçimi gördüm gibi geldi bana, ama emin değildim. Ilo, tek sözcük bile söylemeden, dar, birkaç basamaklı ahşap bir merdivenden çıkmaya başladı. "Orada mı kalıyorsun? Bunca merdiven?" Yukarı çıkmayı sürdürdü, ben de onu izledim, tepeye varınca duraksadım. "İçeri gir, içeri gir" dedi, bir kapıyı açarak. Resim orada, odasındaydı. Eşiği aştım. İki pencereli, dar bir yerdi, resim araç gereciyle dolu bir masa, koyu renkli bir battaniyeyle örtülü bir portatif yatak. Bir masanın üstünde portakallar, süt, bir radyo. "İşte." Resmi kaldırıp gösterdi. John'un başının kurşun kalemle yapılmış güzel bir taslağıydı bu. "Şey, nasıl yapıyorsun bunu? Kalemin yanıyla mı?"

O zaman bunun hiçbir önemi yokmuş gibi görünüyordu, ama şimdi Ilo'nun kapıyı nasıl kapattığını, müzik işitilsin diye radyoyu nasıl açtığını anımsıyorum. Çok hızlı konuşuyordu, bana bir kalem göstererek, "Görüyor musun, kurşun burada dışarı çıkıyor, hangi büyüklükte olursa olsun." Yakınlığının adamakıllı bilincindeydim. Mavi gözleri ürkütücü biçimde yakındı, içlerinde gülüş benekleri, gözüpekçe bana bakıyorlardı. "Gerçekten gitmek zorundayım. Beklerler. Resim güzeldi."

Benimle kapının arasında durmuş, gülümsüyordu. Bir devinim. Eli kolumu kavradı. Ansızın ağzı, ağzımın üstündeydi, sert, haşin, dili ok gibi dudaklarımın arasına atılmış, kolları demir gibi bedenime dolanmış. "Ilo, Ilo!" Çığlık mı attım, yoksa fısıldadım mı, bilmiyorum, kurtulmak için çırpınıyordum, ellerim boş yere onun büyük gücüne karşı yabanılca yumrukluyordu. Sonunda bıraktı beni, geriledi. Elimi, öpüşüyle ılık, örselenmiş ağzıma götürdüm. Ağladığımı, korkmuş olduğumu görünce, şaşkınlıkla

eğlenmişlik karışımı bir duyguyla beklenmedik bir keyifle alaycı alaycı bana baktı. Daha önce beni hiç kimse böyle öpmemişti, her yanım özlemle, elektrikle dolu, ürpererek duruyordum orada. "Niçin, niçin?" Duygularımı paylaşırcasına, önemsemezmişçesine küçük sesler çıkarıyordu. "Sana biraz su getireyim." Bir bardağa su koydu, içtim. Kapıyı açtı, yuvarlana yuvarlana, körlemesine aşağı indim, Maybelle ile Robert'in yanlarından geçtim, adımı, çocukların sözcükleri bozarak söyledikleri gibi söyleyen, küçük zenci çocuklar. Mary Lou'nun, annelerinin, orada duran, sessiz, karanlık varlığın yanından geçtim.

Şimdi dışarıdaydım. Yoldan bir kamyon geçiyordu. Samanlığın arkasından doğru geliyordu. İçinde Bernie vardı... yıkanma odasından, korkunç, kısa boylu, kaslı bir oğlan. Gözleri hınzırca bir keyifle parıldıyordu, hızlı sürüyordu kamyonu, bu yüzden ona yetişemedim. Samanlıkta mıydı? Ilo'nun kapıyı kapattığını, benim dışarı çıktığımı görmüş müydü? Mutlaka görmüştür. Yıkanma odasının önünden geçip arabalara doğru yürüdüm. Bernie, "Niçin ağlıyorsun?" diye bağırdı. Ağlamıyordum. Kenny ile Freddy traktörle geldiler. Evlerine giden bir grup oğlan, gözlerinin içinde bir yerde belli belirsiz bir parıltıyla baktılar bana. "Seni öptü mü?" diye sordu biri, bilmiş bilmiş gülümseyerek.

Hasta gibiydim. Biri benimle konuşsa, konuşamazdım. Sesim boğazıma takılmıştı, kalın, tüylü.

Bay Tompkins, Kenny'yle Freddy'nin eski beylik arabayı yürütmelerini seyretmek için pompanın yanına gelmişti. Nazik davranıyorlardı, ama biliyorlardı. Tümü de biliyordu mutlaka.

"Cici kız geliyor" dedi Kenny.

"Cici kızla melek yüzlü" dedi Freddy.

Kollarımı kavuşturmuş, vınlayan motora bakıyor, hiçbir şeyim yokmuş gibi, hiçbir şey olmamış gibi duruyordum orada.

Eve giderken, Milton benimle birlikte, arkada, açılır kapanır yerde oturdu. David arabayı sürüyordu, Andy ise öndeydi. Tümü de bana gözlerinde o oynak ışıkla bakıyorlardı. David sert, gergin bir sesle, "Yıkanma odasında herkes samanlığa girişini seyrediyor ve espriler patlatıyordu" dedi.

Milton resmi sordu. Biraz sanattan, resimden konuştuk. Tümü de çok nazikti. Ucuz kurtuluşum ferahlatmış olabilirdi onları; ağlamamı beklemiş olabilirlerdi. Biliyorlardı ama, biliyorlardı.

İşte evdeyim. Yarın bütün o allahın cezası çiftlikle yüz yüze gelmek zorundayım. Tanrım, düşte olmuş gibiydi. Şimdi, gerçekten düşte olduğuna inanıyorum neredeyse. Ama yarın adım herkesin dilinin ucunda olacak. Keşke kurnaz olsaydım, ya da küstah, ama gereğinden çok korkuyorum. Ne olurdu öpmeseydi beni. Yalan söylemek, öpmedi demek zorunda kalacağım. Ama biliyorlar. Hepsi de biliyorlar. Onca kişi karşısında ben neyim ki...?

Dişçideki uyuşturucu gaz betimlemesi, Sylvia Plath'ın çok daha geç bir dönemdeki yazış biçemini anıştırmaktadır.

Wellesley

Bu sabah soldaki iki yirmi yaş dişimi çektirdim. Saat 9.00'da, dişçinin muayenehanesine girdim. Çabucak, basınçlı delgi makinesi ya da gaz maskesi gibi göze çarpan bir işkence araç gereci var mı diye odanın çevresine kaçamak bir göz attıktan sonra, ağır bir kıyamet duygusuyla, sandalyeye oturdum. Öyle bir şey yoktu. Doktor önlüğü boynumun çevresine iğneledi; ağzıma bir elma tıkıştırarak başıma maydanoz sapları serpiştirmesine kendimi hazırlamıştım. Ama yok. Bütün yaptığı, "Gaz mı, novokain mi?" diye sormak oldu. (Gaz mı, novokain mi. Peh peh! Mevcutlarımızı görmek ister misiniz, madam? Ateşle ölüm mü, yoksa suyla ölüm mü, kurşunla mı, yoksa yağlı iple mi? Müşteriyi memnun edecek her şey bulunur bizde). "Gaz" dedim kararlı bir sesle. Hemşire arkamdan sinsi sinsi sokulup, burnumun üstüne oval biçimli bir lastik koydu, tüpleri hoş bir biçimde yanağıma batıyordu. "Rahat soluk alın." Gaz süzüldü, tuhaf, mide bulandırıcı bir biçimde tatlı. Onunla savaşmamaya çalıştım. Dişçi ağzıma bir şey koydu, gaz iri yudumlarla gelmeye başladı. Gözlerimi dikmiş ışığa bakıyordum. Titriyor, sarsılıyor,

küçük parçalara ayrılıyordu. Küçük, yanardöner parçacıklar takımyıldızı, ritmik bir yay içinde sallanmaya başladı, ilkin yavaş, sonra daha hızlı, daha hızlı. Şimdi soluk almak için çaba harcamak zorunda kalmıyordum; ciğerlerime bir şey pompalanıyor, soluk verirken tuhaf, soluğumsu bir hırıltı çıkarıyordu. Ağzımın yanlarak bir gülümseyişe dönüştüğünü duyumsadım. Demek böyleydi... böylesine basit, kimse de söylememişti. Bunu yazmalıydım, nasıl olduğunu betimlemeliydim, kendimi bırakmadan önce. Sağ elimin, yayın ucu olduğunu tasarladım, kıvırdım, ama tam elim konumunu aldığında, yay karşıt yöne doğru savruluyor, ivme kazanıyordu. Ne de zekiler, diye düşündüm. Duyguyu baştan başa giz olarak saklıyorlar; yazmanıza bile izin vermiyorlar. Sonra bir korsan gemisinde oluyorum, kaptanın yüzü, dümeni çevirir, yönlendirirken arkasından gözünü dikmiş bana bakıyordu. Kara, yeşil yapraklardan sütunlar vardı, yüksek sesle, "Pekâlâ, kapatın, yavaş, yavaş" diyordu. Sonra güneş panjurların arasından içeri doldu; derin derin soluyarak ciğerlerimi havayla doldurdum. Ayaklarımı, kollarımı görebiliyordum; oradaydım. Yeniden gövdeme girebilmek için uğraştım... ayaklarıma dek öyle uzun bir yoldu ki. Ellerimi başıma kaldırdım; titriyorlardı. Bitmişti... gelecek Cumartesi'ye değin.

Emile. Tamam; buydu adı. Ne söyleyebilirim ki? Cumartesi gecesi beni telefonla aradığını, o sabah ikl yirmi yaş dişimi çektirdiğim için hâlâ güçsüz olduğumu söyleyebilirim. Ten Acres'da iki çift dansetmeye gittiğimizi, ötekiler bira içerken, benim, gecenin sonuna dek, beş bardak pırıltılı esmer zencefilli gazozu dibine dek içtiğimi söyleyebilirim. Ama böyle değil. Hiç de böyle değil. Şöyle oldu. Yavaş yavaş giyindim, üstüme başıma çeki düzen vererek, parfümler, pudralar sürünerek. Bütün aile, aşağıda sundurmada insanlarla konuşup gülüşürken, ben yukarıda, dışarıda yağmur süzülürken, nemli külrengi alaca ışıkta oturdum. Bu benim, diye düşündüm, baştan çıkarmak için giyinmiş Amerikalı bakire. Bir cinsel haz akşamı olacağını biliyorum. Buluşuyoruz, eğleniyoruz, eğer cici kızlarsak, belli bir noktada

ağırbaşlı [*sic*] oluyoruz. Böylece sürüyor. Bara gittik, oturduk, ikişer ikişer. Emile'le benim, ilk başta, silkmemiz gereken yabancılık vardı. Konuşmaya başladık... onun o sabah gittiği cenazeden, belkemiğini kırıp yaşam boyu feçli kalan yirmi yaşındaki kuzeninden, on iki yaşında zatürreden ölen kızkardeşinden. "Aman Tanrım, hep hastalıklı şeylerden sözediyoruz bu gece." Ürperdi. Sonra, "Biliyor musun, neden hoşlanmışımdır hep... Demek istediğim, hoşlanmak istemişimdir? Koyu renk gözlerle sarı saçlardan." Böylece, küçük şeylerden konuştuk, üst üste yinelersen sözcüklerin nasıl anlamını yitirdiğinden; zenci soyundan bütün insanların, onları birey olarak tanıyıncaya dek birbirlerine benzediklerinden; nasıl en iyi olduğumuz yaşımızı sevdiğimizden. "Warrie'ye acıyorum" dedi, başıyla öteki oğlanı işaret ederek. "Yirmi iki yaşında, Amherst'den mezun, ve ömür boyu çalışmak zorunda. Yalnızca iki yıl daha kolejde okuyacağımı düşününce..." "Biliyorum, doğum günlerinden ödüm kopmuştur hep." "Olduğun kadar genç görünmüyorsun." "Anlayamıyorum" dedim, "insanlar yaşlılığa nasıl katlanıyorlar. İçin kuruyor. Gençken, öylesine kendine güvenli oluyorsun ki. Dine bile pek gereksinim duymuyorsun." "Yoksa Katolik misin?" Böyle bir şey olası olamazmış gibi sordu. "Hayır, sen?" "Evet." Çok alçak sesle söyledi bunu.

Biraz daha oradan buradan konuşma, biraz daha gülme, gözucuyla bakma, biraz daha o dile getirilmeyen fiziksel sürtünme, her yeni elegeçirişi öylesine haz verici kılan. Havada, benim varolmam için en ideal ortamı yaratan güçlü erkeklik kokusu vardı. Emile'de bir şey vardı bu akşam, bir nebze ciddilik, kimyasal bir çekim, tıpkı bir çocuk bilmecesinin iki parçası gibi benim ruhsal durumumla çakışan bir şey. Güzel bir yüzü, koyu renk saçları, kocaman kara gözbebekleri var; düz bir burnu, bir yana doğru, parıltılı bir sırıtışı, biçimli bir çenesi. Düzgün bir yapısı, küçük duyarlı elleri var. Biliyordum böyle olacağını. Dans pistinde beni kendine yaklaştırdı [çıkarıldı]... göğsüne dayalı göğüslerim ağrıyordu. İçimden ılık şarap akıyormuş gibiydi, uykulu, elektrikli bir uyuşukluk. Yüzünü saçlarımın arasına gömdü,

yanağımdan öptü. "Bana bakma" dedi. "Az önce yüzme havuzundan geldim, kızgın ve nemliyim." (Tanrım, böyle olacağını biliyordum.) Dikkatle, araştırırcasına bana bakıyordu, gözgöze geldik. İki kez kendimden geçtim; boğuluyordum; bakışını hızla öteye çevirdi. Geceyarısı Warrie'lere giderken, Emile arabada beni öptü, ağzı ağzımın üstünde ıslak, yumuşaktı. Warrie'lerde biraz daha zencefilli gazoz, bira, sundurmadan gelen loş ışıkta dansediş, Emile'in benimkine değen sıcak, sağlam bedeni, yumuşak, erotik müziğe uyarak öne arkaya sallanan. (Dans, cinsel ilişkinin doğal başlangıcıdır. Anlayamayacak denli küçükken bütün dans dersleri, sonra da bu). "Biliyor musun," -Emile bana baktı- "oturmalıyız." Başımı salladım. "Hayır mı?" dedi. "Biraz suya ne dersin, öyleyse. İyi misin?" (İyi olmak. A, evet. Evet, teşekkür ederim.) Beni serin, muşamba kokan mutfağa doğru yöneltti, dışarıda yağmurun sesi. Oturdum, getirdiği suyu yudumladım, o, yüz çizgileri yarı-ışıkta garip, ayakta durmuş, yere bakıyordu. Bardağı bıraktım. "Çabuk içtin" dedi. "Daha mı uzun sürdürmeliydim?" Ayağa kalktım, yüzü bana doğru yaklaştı, kolları belime dolandı. Bir süre sonra onu itip uzaklaştırdım. "Yağmur güzel. İçinde iyi duyumsuyor insan kendini, yalın, yalnızca durup dinlemek." Eviyeye doğru geri geri gittim; Emile yakınımdaydı, sıcak, gözleri pırıltılı, ağzı kösnül, güzel. "Sen" dedim üstüne basa basa, "hiç aldırmıyorsun bana, yalnızca fiziksel olarak." Her oğlan yadsırdı bunu, her çapkın delikanlı, her çapkın yalancı. Ama Emile beni sarstı, sesi telâşlıydı. "Biliyor musun, bunu söylememeliydin. Biliyor musun? Biliyor musun?" "Gerçek her zaman incitir." (Basmakalıp sözler bile işe yarayabiliyordu). Sırıttı. "Acılaşma; ben acılaşmıyorum. Buraya gel de bak." Geri geri gitti, beni kendine doğru çekip mideme çarparak; uzun uzun, yumuşakça öptü beni. Sonunda bıraktı. "İşte" dedi dingin bir gülümsemeyle. "Gerçek her zaman incitmez, değil mi?" Sonra ayrıldık oradan. Bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyordu. Arabada kolunu belime doladı, başını başıma dayadı, sokak lambalarının, bulanık, akışkan, ıslak karanlığın içinde bize doğru gelişini seyrettik. Yağmur altında, kaldırımda koşarken,

içeri girip bir bardak su içerken, bana veda öpücüğü verirken, içimde bir şeyin onu istediğini biliyordum, neden olduğunu bilmiyordum: içki içiyor, sigara içiyor, Katolik, bir, bir kızla, bir, başka kızla dolaşıyor, ama gene de... Onu istiyordum. "Söylememe gerek yok, iyiydi" dedim kapıda. "Olağanüstüydü." Gülümsedi. "Seni aranım. Kendine iyi bak." Sonra gitti. Dışarıda şiddetli bir yağmur yağıyor, Eddie Cohen* gibi şöyle söylüyorum, "...on beş bin yıllık bir... ne? Biz hâlâ hayvandan başka bir şey değiliz." Bir yerde, odasında Emile yatıyor, uykuya dalmak üzere, yağmuru dinliyor. *Onun* ne düşündüğünü bir Tanrı bilir.

Zaman zaman bir beklenti duygusu doluyor içime, orada, anlayışımın yüzeyi altında bir şey varmış, benim onu kavramamı bekliyormuş gibi. Bir adı anımsar gibi olduğunuz, ama tam anlamıyla anımsayamadığınız duygusu, insanda gerçekleşmeyecek umutlar uyandıran. İnsanları, yirmi yaş dişlerinin çekilmesinin; alışmış olduğu sert şeyleri çiğnemesi artık gerekmeyen çenekemiğinin daralmasının; insan vücudundaki tüylerin yavaş yavaş dökülmesinin; insan gözünün ince basılı harflere, yirminci yüzyılın hızlı, renkli devinimine kendini uyarlamasının gösterdiği evrim anıştırmalarını düşündüğüm zaman duyabiliyorum bunu. Türümüzün uzatılmış yeniyetmeliğini düşündüğümde kapılıyorum bu duyguya, belirsiz, bulutsu; doğum, evlilik ve ölüm törenlerini; modern zamanlara düzgünce akan bütün bu ilkel, yabanıl törenleri. Neredeyse, diye düşünüyorum, usavurmayan, hayvansı saflık en iyisiymiş. Evet, orada bir şey var, beni bekleyen. Belki günün birinde birden açığa vuracak kendini, bu anıtsal kaba saba şakanın öte yanını göreceğim. O zaman güleceğim. Yaşamın ne olduğunu bileceğim o zaman.

---

* Eddie Cohen, Plath'ın yazışma arkadaşlarından biriydi -gerçek duygularını paylaştığı birkaç kişiden biri. Onun ruhsal bir çöküntüye uğramak üzere olduğunu gören, bunu önlemek için ruh hekimine gitmesini öğütleyen ilk kişiydi. Burada alıntıladığı dize, *Sırça Fanus*'ta da ortaya çıkmaktadır.

Bu gece yatmadan önce bir iki dakika dışarı çıkmak istedim; evin içi sıcak, havasızdı. Pijamalarımı giymiştim, yeni yıkanmış saçlarım bigudilere sarılıydı. Ön kapıyı açmaya çalıştım. Kilit kırıldı çevirirken; kolu denedim. Kapı açılmıyordu. Kaygıyla kapı kolunu öteki yöne çevirdim. Hiçbir şey olmadı. Kilidi büktüm; kolla kilidin konumlarının yalnızca dört olası bireşimi vardı, ama kapı gene de yerinden oynamıyordu, beyaz, boş, gizemli. Başımı kaldırıp baktım. Kapının üstünde, yüksekteki cam dörtgenin arasından, karşı kaldırımdaki çamların sivri kara noktalarının deldiği bir gökyüzü parçası gördüm. Ağaçların arkasında ay vardı, neredeyse dolunay, parlak, sarı. Ansızın soluksuz kaldığımı, boğulur gibi olduğumu duyumsadım. Kapana sıkışmıştım, üstümde kışkırtıcı küçük gece dörtgeni, beni kalın, tüylü, boğucu kucaklayışıyla saran evin sıcak, kadınsı havasıyla.

Bu sabah kötüyüm. Dün gece iyi uyumadım, uyanıp, oradan oraya dönüp durarak, iç kapayıcı tutarsız küçük-düşler görerek. Uyandım, başımda bir ağırlık, pis, sıcak sulu bir havuzda yeni yüzmüşüm gibi duyumsuyordum kendimi. Derim yağlı, saçlarım kaskatı, yağlı, ellerim, kaygan, yapış yapış bir şeye dokunmuşum gibi. Yoğun Ağustos havası işe yaramıyor. Burada lök gibi oturuyorum, ensemde bir ağrı. Bütün gün soğuk suyla yıkansam bile, o yapışkan, pasaklı tabakayı durulayamazmışım, ağzımı, fırçalanmamış dişlerin keçemsi, sevimsiz tadından arındıramazmışım gibi duyumsuyorum.

Bu gece bir an için içeride her şey dingindi. Saat on ikiden biraz önce sokağın-karşı-kaldırımındaki-evden geldim, giderilmemiş bir özlemle hasta, yalnız, kendi kendimi eleştirip duruyorum. Ağustos gecesi bir tansık gibi duruyordu orada. Az önce yağmur yağmış, hava sıcak nem ve sisle yoğunlaşmıştı. Ay, dolunay, ışığa gebe, küçük, sık bulutların arkasından tuhaf bir biçimde görünüyor, kırılmış bir resimli bulmaca gibi asılı kalmış, arkada ışık her parçanın dış çizgilerini belirliyordu. Rüzgâr yokmuş gi-

biydi, ama ağaçların yaprakları kıpır kıpır kıpırdıyor, su yapraklardan iri damlalarla kaldırıma düşüyordu, sokakta yürüyen insanların sesini andıran bir sesle. Havada tuhaf bir toprak, ölü yaprak, çürüme kokusu vardı. Ön basamakların üstündeki iki ışık, puslu bir nimbüs bulutuyla aylalanmıştı; tuhaf böcekler sinekliğe çarpıp çırpınıyorlardı, kırılgan, ince kanatlı, körleşmiş, gözleri kamaşmış, parıltıdan uyuşmuş. Şimşek, ısı şimşeği, sahnede bir yardımcı el ışık düğmesiyle oynuyormuş gibi, bir yanıp bir sönüyordu. Granit basamakların çatlaklarının derinliklerine gömülmüş iki cırcırböceği, tatlı, ince, titreşimli bir sesle ötüyorlardı. Burası benim evim olduğu için onları seviyordum. Hava, koyu şeker pekmezi gibi çevremde akıyor, ayın ve sokak lambasının gölgeleri, şizofrenik mavi hortlaklar gibi, kaba, belli belirsiz yinelenerek parçalanıyorlardı.

Üst katta, sıcak et ve dişmacunu kokan parlak, beyaz, kısır banyo bölmesinde lavabonun üstüne eğildim, düşünmeksizin, alışılmış devinimlerle yasak bölgeleri yıkıyor, parlayan kroma, musluklardan yansıyarak bir öne, bir arkaya sıçrayan kırılgan, kör edici ışığa tapınıyordum. Temizlik, sıcak ve soğuk, pürüzsüz, kokulu yeşil sabunlarla geliyordu; saçlar ince, kalemle çizilmiş gibi, beyaz fayansın üstünde kıvrılmış; renkli kullanım talimatları, sert, içleri camlı kavanozlar, bir soğukalgınlığının belirtilerini ondurabilen ya da bir saat içinde sizi uykuya gönderen şişeler. Sonra yatağa, aynı gücül olarak verimli havada, lavanta kokulu, dantel perdeler, sizi sindirmeyi bekleyen misk gibi sıcak kedimsi koku... her yerde o solgun bekleyiş. Sizse bütün bunların devinen örneğisiniz. Kendinizin, kendinizce, kendiniz için. Tanrım, tümü bu mu, koridor boyunca sekmesi gülüşlerle gözyaşlarının? kendine tapınmayla kendinden iğrenmenin? ünle tiksintinin?

Eddie Cohen'e bir mektuptan

Mektubun şimdi geldi... kentte yaptığın yürüyüşle, savaşla ilgili olan mektubun. Beni nasıl etkilediğini bilemezsin. Zaman zaman geri plana itilebilen zihinsel korkum şahlandı, mide boş-

luğumdan yakaladı beni; kahvaltı etmemi engelleyen fiziksel bir bulantıya dönüştü.

Şunu kabul edelim: korkuyorum, korkuyorum ve donmuşum. Önce, sanırım, kendim için korkuyorum... eski, ilkel, yaşamda kalma dürtüsü. Öyle oluyor ki, her ânı korkunç bir yoğunlukla yaşıyorum. Dün gece Boston'dan arabayla dönerken, geriye yaslandım, renkli ışıkların, radyodan gelen müziğin, arabayı kullanan adamın yansısına bıraktım kendimi. Bunların tümü de çığlık atan bir sancıyla üstüme aktı... anımsa, anımsa, bu şimdi, şimdi, şimdi. Yaşa onu, duy onu, tutun ona. Daha önce doğal saydığım her şeyin güçlü bir biçimde bilincine varmak istiyorum. Bunun vedalaşma olabileceğini, son kez olabileceğini duyumsarsanız, daha da vurucu oluyor.

Bir şeye sahip olmalıyım. Tümüyle durdurmak istiyorum onu, bütün o anıtsal kaba saba şakayı, iş işten geçmeden. Ama şiirler, mektuplar yazmak pek işe yarar gibi görünmüyor. Büyük adamların tümü de sağır; tabanlarına kösele çakılı çizmelerle sokakta yürürken çıkardıkları hafif gıcırtıları işitmek istemiyorlar. Ed, sanırım, bunlar biraz çılgınca görünüyor. Sanırım öyleyim. Anneni, çocukluğun güvenlik ve doğruluk simgesini mutfakta umarsızca ağlarken yakaladığında; uzun boylu, düşsel-gözlü küçük erkek kardeşine bakıp bilim dalındaki tüm gizilgüçlerinin daha eline bir fırsat geçiremeden elinden alınacağını düşündüğünde... bir çeşit yakalıyor seni.

Burada, derin yastıklı koltukta oturuyorum [anlaşıldığına göre bebek bakıcılığı yaparken], dışarıda cırcırböcekleri gıcırdayıp vızıldıyor, cıvıldaşıyorlar. Burası çalışma odası, en sevdiğim oda, yer, düz, dört köşe taşlardan bir ortaçağ mozayiği. Eski kitap ciltlerinin renginde... pas, bakır, kahvemsi sarı portakal rengi, karabiber, kestane rengi. Sonra derin, rahat, kestane rengi deri koltuklar, derileri soyuluyor, gülünç bir pembe renkli mermer desenini ortaya çıkarıyor. Yağmurlu günlerinizi dolduracak tüm kitaplar, raflara sıralanmış; dostça, ellenmiş ciltler. Böylece, burada oturmuş, kendi usulümce kopuk kopuk gülümsüyorum:

Kadın bir esriklik makinesidir, kıvırcık saçlarının ucundan kırmızı cilâ sürülmüş tırnaklarına dek yeryüzünün taklitçisi. Sonra, yukarıda uykuya dalmış güzel çocukların ailesini anımsayarak düşünüyorum: *O hoş yeniden üretme dönemlerine, evin çevresinde bir erkeğin kolay, rahatlatıcı varlığına boyun eğmek daha iyi değil mi?* Liz'i anımsıyorum, yüzü beyaz, rüzgâra kapılmış kül gibi narin; kırmızı dudakları sigarasını boyuyor; gergin siyah jarsenin altında dolgun göğüsleri. "Ama düşün, bir gün bir erkeği nasıl mutlu edebilirsin" demişti bana. Evet, düşünüyorum, buraya dek her şey yolunda. Sonra bir sıçrama yapıyorum, zihnimde E. [Emile]'ye uzanıyorum, belki bir beyzbol maçı seyrediyor, belki de televizyon izliyor ya da yeşil ve altın yaldızlı bira kutuları, küllükler ortalığa yayılmış, oğlanlarla birlikte pis bir şakaya pervasızca katıla katıla gülüyor. Sarmal biçimde döne döne kendime geliyorum, burada oturuyor, yüzüyor, boğuluyorum, özlemle hastayım. Yıkıcı sonuçlar yaratmaksızın görenekleri yıkamayacak denli vicdan şırınga edilmiş içime; yalnızca imrenerek sınıra dayanabilirim, suçluluk duygusuna kapılmaksızın cinsel açlıklarını özgürce giderebildikleri, bütünlüklerini koruyabildikleri için oğlanlardan nefret, nefret, nefret ediyorum, oysa ben buluşmadan buluşmaya sürükleniyorum, hiçbir zaman doyurulmayan, şırıl-sıklam bir arzuyla. Tiksindiriyor bu beni.

Evet, tutulmuştum sana [anlaşıldığına göre Emile]; gene de öyleyim. Hiç kimse daha önce böylesine güçlü bir fiziksel duyarlık uyandırmamıştı içimde. Seni koparıp attım, çünkü gelgeç bir heves olmaya katlanamıyordum... Bedenimi vermeden önce, düşüncelerimi, zihnimi, düşlerimi vermeliyim. Oysa sen bunların hiçbirini almıyordun.

Bu eş arama, sınama, deneme oyununda öyle çok incinme var ki. Sonra ansızın bunun bir oyun olduğunu unuttuğunun bilincine varıyorsun, gözyaşlarıyla uzaklaşıyorsun.

Düşünmeseydim, çok daha mutlu olurdum; cinsel organım ol-

masaydı, her zaman sinirli bir heyecanın ve gözyaşlarının eşiğinde bocalamazdım.

Sanırım bir süre sonra evlilik ve çocuk sahibi olma fikrine alışacağım. Kendimi, rahat, kösnül bir sis içinde dile getirme isteğimi yoketmezse. Kuşkusuz, evlilik insanın kendini dile getirmesidir ama sanatım, yazarlığım, bir kez evlenince kuruyacak, cinsel isteklerimin yüceltilmesinden başka bir şey olmasa keşke. Bir bulabilsem onu... zeki, ama fiziksel olarak çekici, cana yakın erkeği. Ben bu bireşimi sunabiliyorsam, onu niçin bir erkekte aramayayım?

Sinir sisteminin işlemesi nasıl da karmaşık, iç içe geçmiş. Telefonun elektriksel çığlığı uterus duvarlarına bir bekleyiş sızlaması gönderiyor; onun kablodan gelen kaba, atılgan, yakın sesi, bağırsak bölgesini kasıyor. Yaygın şarkılarda "aşk" sözcüğü yerine "kösnü" sözcüğünü kullansalardı gerçeğe daha yakın olurdu.

Eddie, diye düşündüm. Ne alaysamalı. Sen bir düşsün; umarım hiç karşılaşmam seninle. Ama bileziğin, benim erincimin... geceden ayrılışımın simgesi. Seni seviyorum, çünkü sen bensin... yazarlığımsın, birçok yaşamlar olma isteğimsin. Kendimce küçük bir tanrı olacağım. Evde, yazı masamın üstünde bugüne dek yazdığım en iyi öykü duruyor. Mutluluğumun, yaşamımdan bir parçayı koparıp atmamdan, incinme ve güzellikten bir parçayı, sonra onu kâğıt üstüne daktiloda yazılmış sözcüklere döndürmemden kaynaklandığını Bob'a nasıl söyleyebilirim? Güçlü heyecanımı, duygularımı basılı harflere dönüştürerek yaşamımın gerekçesini oluşturduğumu nasıl bilebilir?

Bu gece çirkinim. Erkekleri kendime çekme yeteneğime tüm inancımı yitirdim, hayli içe dokunan bir illet olan kadınlara inancımı da. Toplumsal ilişkilerim en düşük düzeyde. Cumartesi gecesi yaşamıyla tek bağım koptu, hiç kimsem kalmadı. Hiç kimsem. Kimseye aldırmıyorum, bu duygu karşılıklı, çok açık.

İnsanın başkalarını çekmesini sağlayan nedir? Geçen yıl çeşitli nedenlerle beni isteyen birkaç oğlan vardı. Görünüşümden emindim, çekim gücümden emindim, egom doyurulmuştu. Şimdiyse, körükörüne üç buluşmadan sonra -ikisi... tam bir fiyaskoydu, üçüncüsü de balon gibi sönüverdi- nasıl olup da kendimi arzu edilir bulduğuma şaşıyorum. Ama içimden biliyorum. Bir pırıltım vardı, kendime güvenim vardı. Başlangıçta rengim sararmıyordu, ağırbaşlı, ciddi bakışlı değildim. *Celia Amberley*'deki kızın, "Beni öperse her şey yoluna girer; gene güzel olurum" dediğinde ne demek istediğini şimdi anlıyorum. Önce bir oğlana, görünüşümle gönlünü çelebileceğim herhangi bir oğlana gereksinimim var -Emile gibi bir oğlana. Sonra gerçek birine, tam bana göre, şimdi, burada olacak birine. O zamana dek yitik biriyim. Sanırım zaman zaman deliyim ben.

1950 Eylül'ünde Plath birkaç bursla Smith Koleji'nin birinci sınıfına girdi. Güncesindeki bu döneme ilişkin kayıtlar tarihsizdir, öyle ya da böyle, metinde öyle çok kesintiler yapılmış ki, okuyucu bu parçaları öykü okur gibi yakından değil, daha çok izleksel olarak okumaya yüreklendirilmelidir. Plath, burslarını koruyabilmek, yüksek akademik standartlarını sürdürebilmek için bilimsel yükümlülüğünü yerine getirmekte aşırı baskı altındayken, bir yandan da, toplumsal bakımdan, özellikle erkeklere kendini kabul ettirmek için eşit ölçüde bir baskı ve yaratıcı etkinliklerine -şiirleriyle öyküleri- büyük bir tutku duyuyordu.

Bu noktada annesi Wellesley'deki evde kendi anne ve babasıyla oturmakta ve öğretmenlik yapmaktaydı. Plath'ın babası o sekiz yaşındayken ölmüştü. Küçük kardeşi Warren da bursla Exeter'de okumaktaydı.

Northampton

Tanrım, ben kimim? Bu gece kitaplıkta oturuyorum, tepede gözkamaştırıcı ışıklar, yüksek sesle vınlayan vantilatör. Kızlar, her yerde kızlar, kitap okuyorlar. Yoğun yüzler, pembe, beyaz, sarı. Bense burada kimliksiz oturuyorum: yüzden yoksun. Başım

ağrıyor. Tarih okunacak... uyumadan önce kavranacak yüzyıllar, yarın sabah kahvaltısından önce özümlenecek milyonlarca yaşam. Ama gene de, evde benim varlığımla dolu odam var, biliyorum. Bu haftasonu buluşmam var: biri benim yalnızca ad olmadığıma, bir insan olduğuma inanıyor. Bunlar benim, kimlikten yoksun, yalnızca bir sinirler düğümü değil, bütün bir insan olduğumun biricik belirtileri. Yitip gitmişim. Huxley olsa gülerdi. Nasıl bir koşullama merkezi burası! Yüzlerce yüz, kitapların üstüne eğilmiş, vantilatörler vınlıyor, düşüncenin kıyısı boyunca tempo tutuyorlar. Bir karabasan bu. Güneş yok. Sürekli bir devinim var yalnızca. Duracak, içimi düşünecek olsam çıldırırım. Öyle çok şey var ki, bense çeşitli yönler arasında parçalanmış, çekile çekile incelmiş, erişemeyeceğim denli uzak ufuklara karşı gergin. Alman kavimlerinde durup biraz dinlenmek: Ama olmaz! Sürdürmeli, sürdürmeli, sürdürmeli. Yüzlerce yıllık imparatorluklar, gerileyiş ve çöküşler boyu. Hızlı, ardsız aralıksız bir tempo. Bir daha güneşte dinlenebilecek miyim -ağır, gevşek, altın rengi ve huzur içinde?

Sanırım, yalnızlığın ne demek olduğunu biliyorum şimdi. En azından anlık yalnızlığın. İnsanın kendisinin belli belirsiz özünden geliyor -bir kan hastalığı gibi bedenin her yanına yayılıyor, öyle ki insan matrisi, bulaşma noktasının yerini belirleyemiyor. Şükran Günü tatilinden sonra Haven House'a, odama döndüm gene. Sıla özlemi, şu anda bana egemen olan hastalıklı duyguya verdikleri ad. Odamda, iki dünya arasında yalnızım. Aşağıda birkaç kız -birinci sınıf öğrencisi yok, gerçekten tanıdığım kimse yok. Varlığımın bahanesi olarak mektup kâğıdıyla inebilirim aşağıya, ama inmeyeceğim henüz -henüz hayır. Hayır, yapmacık bir gevezelikte kendimi yitirerek kendimden kaçmaya çalışmayacağım: "Tatilin iyi geçti mi?" "A, evet, seninki?" Burada kalıp bu yalnızlığı kâğıda iliştirmeye çalışacağım. Şükran Günü'nün o dört gününü güçlükle anımsayabiliyorum -evin bulanık bir görünümü, ayrıldığım zamankinden daha küçük, kararmış sarı duvar kâğıdı üstündeki benekler daha belirgin; benim eski odam, artık

pek de benim olmayan, tüm eşyalarım gittiğine göre; kendimi kandıramıyorum, çıplak, yalın gerçeği görmemezlik edemiyorum: ne denli coşkulu olursanız olun, karakterin yazgı olduğundan ne denli emin olursanız olun, elektrik lambasının yapmacık keyifli parıltısının içine dolan saatin yüksek sesli tik taklarıyla, odanızda bir başınıza kaldığınızda, hiçbir şey gerçek değildir, ister geçmiş olsun, ister gelecek. Ne geçmişiniz, ne de geleceğiniz varsa, ki önünde sonunda şimdiki zaman bunlardan oluşmuştur, şimdiki zamanın boş kabuğundan kurtulur, canınıza da kıyarsınız. Ama kafatasımdaki, "Düşünüyorum, öyleyse varım" diye papağan gibi yineleyen soğuk usavuran boz madde, her zaman bir dönemeç, bir aşama, yeni bir eğri vardır, diye fısıldıyor. Ben de bekliyorum. Güzellik neye yarar? Geçici bir güvenlik yakalamaya mı? Beyin neye yarar? Yalnızca, "Gördüm; anladım" demeye mi? A, evet, doğal olarak aşağıya inip, sayılarda avuntu bulmaya çalışmadığım için kendimden nefret ediyorum. Burada oturduğum, içimde ne olduğunu bilmediğim şey arasında bölünmek zorunda kaldığım için kendimden nefret ediyorum. İşte buradayım, anılarla gelecekteki düşlerden bir çıkın, oldukça çekici bir et çıkını içinde düğümlenmiş. Bu etin nerelerden geçtiğini anımsıyorum; nerelerden geçebileceğini düşleyebiliyorum. Görsel sinirlerin, tad alma cisimciklerinin, kösnül algılann eylemlerini kaydediyorum buraya. Ve düşünüyorum: maddenin uçsuz bucaksız denizinde, tanımlanmış, varlığının bilincine varma yetisi olan tek bir damladan başka bir şey değilim. Milyonlar içinde, ben de doğuşta gizilgüç olarak her şeydim. İçinde bulunduğum ortam, soyaçekimin yüzeye çıkan kısımları beni de bodurlaştırdı, daraltti, eğip büktü. Ben de, onlara göre yaşayacağım bir dizi inanç, bir dizi standart bulacağım, ama bunları bulmanın doyumunu, sığ, iki boyutlu yaşamada en son yere vardığım olgusu zedeleyecek -bir dizi değer. Yarın yeniden derslere, sınavlara hazırlanma zorunluluğuna dalınca, kuşkusuz bu yalnızlik bulanacak, azalacak. Ama şimdi bu yapay amaç ortadan kalkmış, geçici bir boşluk içinde dönenip duruyorum. Evde dinlendim, oynadım; burada, çalıştığım yerde, rutin

geçici olarak askıya alınmış, kendimi yitik duyumsuyorum. Şu anda yeryüzünde benden başka hiçbir canlı yok. Koridorlarda yürüyebilirdim, boş odalar dört bir yandan alaycı alaycı esnerlerdi yüzüme bakıp. Tanrım, ama yaşam yalnızlıktan başka nedir ki, tüm uyuşturuculara, hiçbir amacı olmayan "partilerin" yaygaracı neşesine karşın, hepimizin takındığımız yapmacık sırıtkan yüzlere karşın. Sonunda, içinizi açabileceğinizi duyumsadığınız birini bulunca da, ağzınızdan çıkan sözleri işitince donakalacaksınız -içinizdeki küçük, kasılmış karanlıkta öylesine uzun zaman kapalı kalmaktan öylesine paslı, öylesine çirkin, öylesine anlamsız, güçsüz ki. Evet, sevinç var, gerçekleştirmeler var, arkadaşlık var -ama ruhun, kendi kendinin yıldırıcı bilincindeki ruhun yalnızlığı korkunç, egemen.

Uzun zamandır bu deftere yazmayışımın nedeni bir baklma yazacak tek bir doğru dürüst tutarlı düşüncemin olmayışı. Zihnim, iğrenç bir biçimde apaçık bir benzetimle, pis kâğıt, saç kılları, çürümeye yüz tutmuş elma göbekleri ile dolu bir çöptenekesi gibi. Çoğu heyecan verici, benim yaşantı dünyam için yeni olan birçok yaşama açık olmaktan ötürü canım sıkkın. İnsanların yanından, onlara değip geçiyorum, bu kaygılandırıyor beni. Onları derinden sevebilmem -arkadaş olarak değerlendirebilmem- için birini beğenmem gerekir. Ann* ile böyleydi: zekâsına, araba kullanışına, canlı imgelemine -onu, o yapan her şeye- değer veriyordum. Onun bana dayandığı gibi dayanabiliyordum ona. İkimiz birlikte her şeyi göğüsleyebilirdik -ancak tam da her şeyi değil, öyle olsaydı geri gelirdi. Ve işte gitti, bir süredir yoksun kaldım. Ama acıyı ne bilirim ki? Sevdiğim hiç kimse ölmedi** ya da işkence görmedi. Yemek için yiyecekten, uyumak için bir barınaktan yoksun olmadım. Beş duyum gelişmiş, çekici bir dış görünüşüm var. Böylece, rahat minderli

* Sylvia'nın, birinci sınıfta, daha sonra Smith'ten ayrılan, ama onunla arkadaşlığını sürdüren bir yakın arkadaşı.

** Babası, Otto Plath, Sylvia sekiz yaşındayken öldü.

küçük sandalyemde oturup felsefe yapabilirim. Amerika'nın önde gelen kolejlerinden birine gidiyorum; Birleşik Devletler'in önde gelen iki bin kızıyla birlikte yaşıyorum; yakınacak neyim var? Çok bir şey yok. Kendime saygıma ekleyebileceğim belli başlı şey, burslu olduğum, eğer özgür istemimi kullanmayıp lise boyunca çalışmasaydım hiçbir zaman burada olamayacağımı söylemektir. Ama işin aslı aranırsa, bunun ne kadarı *özgür istemdi?* Ne kadarı annemle babamdan aldığım düşünme yetisi, evden gelen çalışıp başarılı olma dürtüsü, oğlanlarla kızların bana yasaklanan toplumsal dünyasına bir seçenek bulma gerekliliğiydi? Sonra, yazma isteğim de, küçükken, Mary Poppins'le Winnie-the-Pooh'ın peri masalı dünyasında yetiştirilmiş olmamdan kaynaklanan bir içedönüklük eğiliminden gelmiyor muydu? Bu, beni okul arkadaşlarımın çoğundan ayrı düşürmemiş miydi? [Ve] hep A alışım, hayhuy içindekilerden "farklı oluşum" *-nasıl* olduğundan pek emin değilim, ama, sürüye döndüğünde orasında burasında insan eli değmişliği olan hayvan gibi, "farklı".

Daha derin düşünen, daha iyi yazan, daha iyi resim yapan, daha iyi kayan, daha iyi görünen, daha iyi seven, benden daha iyi yaşayan kimseleri kıskanıyorum. Masamın başında oturmuş, dışarıya, parlak, mikrop öldüren Ocak gününe bakıyorum, buz gibi bir rüzgârın gökyüzünü kırbaçlayarak mavi-beyaz bir köpüğe döndürdüğü. Hopkins House'u, kıllı, kara ağaçları görebiliyorum; külrengi yolda bisikletle giden bir kız görebiliyorum. Masanın üstüne çaprazlama vuran, kurusun diye perdenin çubuğuna astığım çorapların yanardöner naylon iplikleri üstüne düşen eğik güneş ışığını görebiliyorum. Salt görsel sinirlerim olduğu, onların algıladıklarını kâğıda dökmeye çalışabildiğim için bir değerim olduğunu düşünüyorum. Ne aptalım!

Çocukken, büyünün, peri kraliçelerinin, erden genç kızların, küçük prenslerle onların gülfidanlarının, dokunaklı ayılarla Eeyore'imsi eşeklerin, putataparların hoşlandıkları kişileştirilmiş yaşamın, büyülü değneğin, kusursuz resimlerin -annesinin makara kutusunda, geceyarısı göğünde bir yıldızyolu üstünde kanat-

lanıp uçan güzel koyu renk saçlı çocuğun (sendin o)- başlarını sallayan mandarinlerin fenerlerle aydınlatılmış dünyasında Guguk kuşuyla birlikte yalınayak yürüyen tüylerden pelerinli Griselda'nın, ince bacaklı çiçek perileriyle çiçek bahçesindeki Hazzın, Hobbit'le, bira içip vadinin mağaralarındaki canavarlara ilişkin şarkılar söyleyen altın kemerli, mavi-kırmızı başlıklı cücelerin o güzelim hiçbir-zaman-ülkesine koşullandırıldıktan sonra -bütün bunları biliyor, duyuyor, inanıyordum onlara. Bütün bunlar benim yaşamımdı çocukken. Bu dünyadan "yetişkin" gerçekliğin dünyasına geçmek. Duyarlı çocuk parmaklarının ince derisinin, cinselliği duymak için kalınlaştığını duyumsamak... Cinsel organların geliştiğini, yüksek sesle eti çağırdığını duyumsamak; okulun, sınavların (sözcükleri bile, karatahtayı çizen tiz tebeşir sesi gibi sevimsiz), tereyağlı ekmeği, evliliği, cinselliği, bağdaştırılabilirliği, savaşı, ekonomiyi, ölümü ve kendini duyumsamak. Çocukluğun güzelliğinin ve gerçekliğinin ne de içedokunur karmaşıklığı. Duygusal olmak istemiyorum, öyle görünsem de, ama Allah kahretsin, ne diye kremalı çilek Ördek Ana dünyasına, Alis Harikalar Diyarı'nda masalına koşullandırılıyoruz, büyüdükçe yaşam bizi kırsın, kendi kendimizin, yaşamda ağır bir sorumluluğu olan bireyler olduğumuzun bilincine varalım diye mi? •Bir zamanlar sevdiğin sözcüklerin kırıcı ve açık saçık anlamlarını öğrenmek, "peri" sözcüğü gibi. •Bir oğlanın yüzünü boynuna gömdüğü ya da parmaklarını memene daldırmakla yetinmezse ırzına geçmeye kalkıştığı kolejin kardeşlik partilerine gitmek. •Bir milyon güzel kız olduğunu, her gün daha çoğunun o sakar yeniyetmelik aşamasını, tıpkı senin gibi, arkada bırakarak sevilip okşanma serüvenine atıldığını öğrenmek. •Öyle ya da böyle yarışmak zorunda olduğunun, gene de varsıllıkla güzelliğe senin dünyanda yer olmadığının bilincine varmak. •Bir oğlanın, babasının en son model krom-kaplı, üstü açılır kapanır arabasıyla seni eve götürürken, "kentin senin oturduğun kesimi"ne ilişkin düşüncesizce bir gözlem yapabileceğini öğrenmek. •Bir varlıklı entelektüeller ailesinde doğsaydın olduğundan daha çok sanatçı olabileceğini öğrenmek. •O anda, bulunduğun yerde, içinde bu-

lunduğun ruh durumunda sana uygun gelen anlık geçici sözler dışında, gerçek adına hiçbir zaman geçerli hiçbir şey öğrenemeyeceğini öğrenmek. •Aşkın hiçbir zaman gerçekleşemeyeceğini, çünkü Perry* gibi, değer verdiğin insanların, P.K. gibi birini istedikleri için erişilmez olduklarını öğrenmek. •Onları yalnızca sahip olamayacağın için istediğini öğrenmek. •Karşı cinsten, düşüncelerinle içgüdülerini yüceltecek bir organizmaya özlem duymak, ama Amerikan erkeklerinin çoğunun bir kadına, yuvarlak göğüsleri, döl yolunda uygun bir deliği olan bir cinsel makine, güzel başında, akşam yemeği için biftek pişirmekten, rutin bir işte çetin bir 9-5 gününün ardından onu yatakta rahatlatmaktan başka bir düşünce olmaması gereken bir kutu bebeği gibi taptıklarının bilincine varmak.

Gün gelir, unuttuğun bir mektubu almak için aşağıya inersin, oturma odasındaki küçük bir grup kızın alçak, giz verir gibi sesleri birden tutarsız bir mırıltıya dönüşür, gözleri, senin gözlerinde titreşen geçici yarı-korkuyla karşılaşmamak için sinsi bir çabayla, pis pis seni delip geçer, çevrende, uzağında dolaşır. Sana yöneltilmiş, senin çevrende, seni hedef alan, anıştırmaların görünmez ilmiğinde seni boğmayı amaçlayan konuşmaların sonundaki bir yığın küçük kötücül beylik sonlan anımsarsın; seni kastettiklerini bilirsin, seni hançerleyenler de bilirler bunu. Ama her ikiniz için de oyun, bilmiyormuş gibi yapmaktır, gerçekten öyle demek istemiyorsundur, anlamıyorsundur. Bazen de aynı biçimde bir darbe geri gelir, sen de, hasmın da yüreklice gülümseyişlerle yarışırsınız birbirinizle, zehirli oklar karşılıklı yaralarınızda kötü kötü titrerken. Çok kez karşı-saldırıya geçemeyecek denli tiksinmişsindir, çünkü havada yapmacıklı bir biçimde çıtırdayan sözcüklerinde korkuyla yetersizliğin dışarı vuracağını bilirsin. Böylece, onun sana, "Bütün gün odalarımıza tıkılacak yerde derslerde çakıp insan içine girsek ne iyi olur" sonra

* Sylvia'nın önemli bir erkek arkadaşı olan Dick Norton'un kardeşi. Sylvia, Perry'yi de çok çekici buluyordu.

çok tatlı bir sesle, "Seni hiç görmüyorum. Hep *odanda çalışıyorsun!*" dediğini işitirsin. Ağzını açmazsın. Hem, ah, nasıl da gülümsersin!

Linda, ikinci kez gördüğünde anımsamadığın türden bir kız. Daha çok evcil, bir lastik silgi gibi kişiliksiz. Gözleri nörotik kırmızı balık gibi kaygılı, parlak. Teni bulanık; ergenlik sivilceleri olabilir. Saçlar: düz, kahverengi, yağlı. Ama bazı öykülerini sana bırakmıştır. Yazabiliyor da. Senin yazmayı düşlediğinden daha iyi. Aşk ve cinsellik, korku, tutkunluk kokan ama gene de bir dizi keskin, kısa, kurşun atımı tümcelerden başka bir şey değildi. Öykünü çıkardın -*Seventeen*'de üçüncülük kazananı. Birkaç ay önce öylesine gerçek, sahici görünen, içe dokunan duygusal paragrafları bir kez daha okudun. Onun mikrop öldürücü olduğunu, duygusallığa kaçmadığını bile söyleyemezdin: iğrenç bir biçimde açıktı bu. Böylece birisinin senden çok daha dinamik bir biçimde yazabilmesine duyduğun şaşkınlıktan sıyrıldın. Narin düz göğsünde, yalnızlığını ve şiirsel farklılığını beslemekten vazgeçtin. Unutulamayacak kadar iyi, dedin, onun için. Onunla arkadaş ve rakip olmaya ne dersin -ondan çok şey öğrenebilirdin. Böylece deneyeceksin. Belki de yüzüne bakıp güler. Belki de sonunda sana pes ettirir. Neyse, dene bakalım, belki de, sana katlanabilir.

Düşbozumuna mı uğradım? Evet. Niçin? Çünkü Tanrı olabilmek benim için olanaksız -ya da evrensel kadın-ve-erkek- ya da fazla bir şey. Ne duyuyor, ne düşünüyor, ne yapıyorsam oyum ben. Varlığımı olabildiğince tam olarak dile getirmek istiyorum, çünkü böylece canlı oluşumu haklı çıkarabileceğim düşüncesini edindim bir yerden. Ama ne olduğumu dile getireceksem, bir yaşam standardım, bir atlama tahtam, bir tekniğim olmalı -kendi kişisel, içe dokunan küçük kargaşamı keyfimce, geçici olarak düzenleyebilmek için. Bu standartın ya da atlama tahtasının ne zenli yapmacık ve taşralı olduğunun yeni yeni bilincine varıyorum. Bu benim için yüzyüze gelmesi çok güç bir şey.

Perry bugün, annesinin, "Kızlar sonsuz güvenlik ararlar; oğlanlarsa bir eş. Her ikisi de ayrı ayrı şeyler ararlar" dediğini söyledi. Katılmıyorum. Kız olmak hoşuma gitmiyor, çünkü o zaman erkek olamayacağımı kabul etmek zorunda kalırım. Başka bir deyişle, enerjimi, eşimin doğrultusuna ve gücüne akıtmalıyım. Tek özgür eylemim o eşi seçmek ya da geri çevirmek. Gene de, tıpkı korktuğum gibi: yavaş yavaş bu fikre uyum sağlıyor, alışıyorum...

Yarı erkeğim, bu yüzden de kadınların göğüsleriyle kalçalarının, kendisine bir metres seçen bir erkek dikkatiyle ayrımına varıyorum... ama kadın vücuduna sanatçı ve çözümleyici yaklaşım, bu.. çünkü daha çok kadınım; dolgun göğüslerle güzel bir bedenin özlemini çeksem de, bunların getirdiği kösnüllükten iğreniyorum... sonunda beni yıkıma götürecek şeyleri arzuluyorum... Normal, görenekçi yaşamdan ayrılmış sanat, yaşamla birleşmiş sanat kadar yaşamsal mı, diye düşünüyorum: tek sözcükle, evlilik benim yaratıcı enerjimi sömürür, doyurulmamış duygu derinliğini artıran yazılı ve resimsel anlatıma duyduğum isteği yokeder mi... yoksa [evlenecek olursam] çocukların yaratılışında olduğunca, sanatta da daha tam bir anlatımı gerçekleştirebilir miyim?.. İkisini de iyi yapabilecek güçte miyim?.. Sorunun can alıcı noktası bu, sınama için kendimi katılaştıracağımı umuyorum... nice korksam da...

Saç tokaları [her zaman] midemi bulandırmıştır. Onlara dokunamam. Bir kez, bademciklerimi aldırdıktan sonra hastaneden eve gideceğim gün, benimle aynı koğuşta kalan bir kadın, benden, bitişik yataktaki kadına birkaç saç tokası götürmemi istemişti. Tiksinerek, kaskatı, isteksiz elimi uzattım, soğuk nemli küçük tokalar tenime dokununca irkildim. Yağlanmış gibi soğuk ve parlaktılar, sıcağı, kirli saçla içli dışlı bir dokunuşu çağrıştırıyorlardı.

Plath'a en yakın olanların iğneleyici portreleri güncede ilk kez belirmektedir; sonraları bu, Plath için neredeyse bir alışkanlık oldu. Gerçekte büyükannesine tapıyordu.

İleride başvurulmak için:

Şişman, yağlı, kusurlu bir büyükanneyle ilgili alaycı bir şiirde içerilmek için:

> Gözlerini gökyüzüne kaldırarak gül,
> Düşün, onun o tombul pembe ruhunu
> Usa uygun beş köşeli yıldızlar arasında sarsak sarsak yürürken.

Sürekli olarak etkin ve mutlu olmakla içedönük bir biçimde edilgen ve hüzünlü olmak arasında bir seçim yapmalıyım. Yoksa ikisi arasında oradan oraya sekerek çıldırabilirim.

Kediler dokuz canlıdır der atasözü. Seninse bir canın var; varlığının ince, narin ipliğinin bir yerinde kara bir düğüm var, "ben", "sen" ve "Sylvia" diye yazılan bu özel bireyin sonunu yazan yürek çarpıntısını durduran kan pıhtısı. Böylece nasıl davranacağını, nasıl varolacağını merak edersin -değerleri, davranışları merak edersin. Görelilik ve umarsızlık içinde, bombaların patlamasını, (şimdi Kore'de, Almanya'da, Rusya'da fışkırmakta olan) kanın akmasını, çizgi halinde sızmasını beklerken, çabucak, hastalıklı bir korkuyla yeryüzüne, otlarla yaşamın tohumlarına nasıl tutunacağını düşünürsün. Yeteneklerine ve fırsatlarına göre inatçı bir kararlılıkla yeterince iyi şeyler yaptığın... şimdi yalnızca kendi kentinden değil, Amerika'nın dört bir yanından gelen kızlarla yarışmakta olduğun konusu ile başarılı olmadığın korkusu arasında seke seke geçirdiğin on sekiz yılını düşünürsün. Kendin için engeller oluşturmak, bileğin burkuk da olsa, onların arasından atlamak için gerekli şeylere sahip olup olmadığını düşünürsün. Sonra gene nakarat, on sekiz yılından elinde kalan ne? Sahip olduğun elle tutulabilir ne varsa, onların da elde tutulamayacağını, ayrışarak kaba derili, ölüm katılığındaki parmaklarının arasından kayıp gideceklerini biliyorsun.

Toprağın altında çürüyeceksin, bu yüzden de, canı cehenneme, kimin umurunda? diyorsun. Ama *senin* umurunda, üstelik, bir biçimde, tek bir yaşam, daktiloda yazılabilecek, kısacık bir tanımla bir çırpıda çiziktirilebilen bir yaşam yaşamayı istemiyorsun: "O öyle bir kızdı..." 25 ya da daha az sözcükle sona eren. Yaşayabildiğince çok yaşam yaşamak istiyorsun... Çok eskiden beri bir kapitalistsin... on sekizinde, hâlâ incinebilir olduğun, hâlâ kendine güvenin olmadığı, salt duygusallık, heyecansallık ya da kadınca taktiklerle suçlanmayasın diye kendini gizlemek için biraz kaçıkça, biraz gereğinden çok akıllıca konuştuğun için. Gizleniyorsun, böylece de henüz vakit varken kendine gülebilirsin. Sonra tanıdığın kanlı canlı insanları düşünüyorsun, bütün bu kocaman küçük güven selinin seni nereye götürdüğünü düşünüyorsun suçlu suçlu. (Yararcı yaklaşımdır bu... *nereye* varıyorsun? *Ne* elde ediyorsun? İlkelerini, onların değerlerini, onları kullanmaktan edindiğin elle tutulur yararla ölç). Büyükannenle büyükbabanı al, şimdi. Onlar hakkında ne biliyorsun? Kuşkusuz, Avusturya'da doğmuşlardı, "jolly" yerine "cholly", "when" yerine "ven" diyorlardı. Büyükbaban ak saçlı, korkunç huysuz, korkunç yaşlı, senin her yaptığını dilsiz ve kör birinin takdiriyle değerlendiren, korkunç sevecen biri. (Bir sosyal dernekte levazım memuru oluşundan, buruk, daha çok kendine güvenini pekiştiren bir gurur duyuyorsun.) Büyükanne, çevik, kocaman göğüslü, bacakları damar sertliğinden çöp gibi. Ekşi krema sosunu çok iyi yapar, kendi tarifelerini uydurur. Çorbasını höpürdeterek içer, elbiselerinin önüne yemek kırıntıları döker. Gittikçe daha ağır işitiyor, saçları kırlaşıyor. Sonra ölmüş baban var, içinde bir yerlerde, annenin dölyatağında bir yumurta ile birleşen sperm hücrelerinden birinden filizlenmiş uzun bedeninin hücre sistemine karışmış. Küçükken onun gözbebeği olduğunu, akşam yemeğinden sonra oturma odasındaki divana uzandığında onun için danslar uydurduğunu anımsıyorsun. Evin içinde daha yaşlı bir erkeğin yokluğunun, erkeklerle birlikte bulunma özlemiyle, konuşup gülüşen bir grup oğlanın dinlendirici alçak seslerinden haz duyuşunla bir ilgisi olup olmadığını merak ediyorsun. Keşke

çocukluğumda botanik, zooloji ve matematik öğrenmiş olsaydım, diye düşünüyorsun. Ama baban ölmüş olduğu için, annenin "insan bilimleri" kişiliğine aşırı bir eğilim gösterdin. Konuşmaktan vazgeçip, sanki senin içinde o konuşuyormuş gibi, sanki sen tam kendin değilmişsin de, onun dümen suyunda büyüyüp onu izliyormuşsun, sanki onun yüz anlatımları senin yüzünde büyüyor, oradan kaynaklanıyormuş gibi, kendin susup onun sesinin yankısını duyunca korktun. (Bunun üzerine, yaşlı insanlar memnun öldüklerinde onlara olan şey bu mu, diye uzun uzun düşünüyorsun... çevrelerinde uğursuzca, sonsuza dek ufalanan et duvarını bir biçimde aştıklarını, ateşleriyle protoplazmalarının ve nabızlarının en uç sınırlarının ötesine geçtiklerini, döllerinde yaşayacaklarını ve yaşam zincirini sürdüreceklerini duyumsadıklarını...) Sonra erkek kardeşin -bir doksan boyunda, sevimli ve zeki. Küçükken onunla boğuştun, başına teneke askerler attın, buz patenini dikkatsizce çarparak boynunu yaraladın... sonra geçen yaz çiftlikte çalışırken, onu sevmeye başladın, ona güvenmeye, onu bir kişi olarak tanımaya... sonra o gün, hepsi birlikte seni küvete atmayı kurduklarında onun ağzının çevresinin korkudan beyazlaştığını anımsıyorsun -nasıl yardımına koşmuştu. Evet, bu on sekiz yıl boyunca birlikte yaşadığın insanlar birkaç tümceyle özetleyebiliyorsun... Ama onların yaşamları, umutları, düşleri hakkında bir şey söyleyebilir misin? Deneyebilirsin belki, ama seninkilerle aynı olurlardı hemen hemen... çünkü hepiniz de açıklanamaz bir birliksiniz -eğilip bükülen gerilimleri, usavurulmaz sevgileri, doğuştan varolan, kanınızda üreyen dayanışma ve bağlılığıyla bu aile grubu. Bu insanlar, senin ne olduğundan en temelde sorumlu olan kişilerdir.

Sonra oğlanlar... Jimmy Beale, sana beşinci sınıftaki güzel kızların resimlerini çizen, kıyıda paten kayan, kazıklardan yapılmış bir çit üstünde güller olan küçük beyaz bir evde evlenmeyi kuran. Küçük kızkardeşinin, kumsalda, buz kalıpları üstünde yürürken nasıl boğulduğunu, şimdi sana saçma geliyor bu, sonra onu okulda gördüğünde, beyaz, süzgün yüzüne nasıl bakacağını bile-

mediğini anımsıyorsun. Ona güzel şeyler, ne denli üzgün olduğunu söylemek istedin, sonra, onun senin güçsüzlüğünü artıran güçsüzlüğüne karşı ansızın bir katılaşma, garip bir öfke duydun. Bu yüzden ona dilini çıkardın, suratını buruşturdun. Bir daha da onunla hiç oynamadın.) Uzun boylu, hantal John Stenberg vardı, baskı makinesinde "Sylvia John'u seviyor" diye yazıp, küçük kâğıt parçalarını sokaklara, okuldaki bütün sıralara dağıtan. İncinmiş, ama için için böylesine bir ilgiden heyecanlanmış, sana armağan etmek istediği tavşan ayağını küçümsemiş, karnaval çağrısını geri çevirmiştin. (Daha sonraki yıllarda, gösterdiği ilgi ne olursa olsun bu ilgilerin her biri için sonsuz bir gönül borcu duyacaktın.)

1951 yazında, ikinci sınıfa başlamadan önce, Sylvia, Massachusetts'te, Swampscott'ta bir ailenin yanında çocuk bakıcılığı işi bulmuştu, ailenin küçük çocuklarına bakıyor, mutfak işlerine yardımcı oluyordu; arkadaşı Marcia da yolun ilerisinde buna benzer bir iş yapıyordu. Bu yaşantı, daha sonra yazdığı "Çocuk Bakıcıları" şiirinin kaynağını oluşturdu.

Swampscott

Yassı, sıcak kayanın üstüne karın üstü uzandım, kolumu yana sarkıttım, elim güneşte kızmış taşın yuvarlanmış kenarlarını okşuyor, taşın pürüzsüz dalgalanışlarını duyumsuyordu. Kayanın öylesine bir sıcaklığı, öylesine engebeli ve rahat bir sıcaklığı vardı ki, onun bir insan bedeni olabileceğini duyumsadım. Yakıcı ışık mayomun kumaşı arasından bedenime yayılmış, sert, yassı taşa değen göğüslerim ağrıyordu. Tuzlu, ıslak bir rüzgâr nemli saçlarımın arasına esiyordu; kocaman, ışıltılı saç yığını arasından okyanusun mavi gözkırpışını görebiliyordum. Güneş, tüm gözeneklerime doluyor, tüm kavgacı liflerimi doyurarak kocaman parıltılı altın bir erince dönüştürüyordu. Kayanın üstüne, bedenim gergin uzanmış, sonra sunağın üstünde gevşek yatarken, güneşin haz verici bir biçimde ırzıma geçtiğini, dev gibi, kişilikten yoksun doğa tanrısının ısısıyla dopdolu olduğumu duyumsu-

yordum. Aşkımın bedeni altımda sıcak, sapıktı, onun oyulmuş etinin verdiği duygu da -ne yumuşaktı, ne biçimlendirilebilir, ne de terden nemliydi; kuru, sert, pürüzsüz, temiz, arıydı. Yüksek, kemik beyazı deniz beni yıkamış, temizlemiş, vaftiz etmiş, arıtmış, güneş kurutmuş, tertemiz, gıcır gıcır yapmıştı. Denizyosunları gibi kırılgan, pürüzsüz, güçlü kokulu -taş gibi, yuvarlanmış, kıvrık, oval, arı -rüzgâr gibi sert, tuzlu- bütün bunlar gibiydi aşkımın bedeni. Kayanın ve güneşin sunağında törensel kurban, yüzlerce yıllık sevgiden pırıl pırıl ayağa kalktım, onun rastgele, zamandışı isteğinin yakıcı ateşinden temiz ve doygun.

Böylece, alegorilere, benzetmelere, eğretilemelere eğilimimle, dünden beri yakamı bırakmayan birçok tedirgin edici düşüncenin birkaçını dile getirmek... Massachusetts kıyı şeridinin bilinmeyen bir bölümüne duyduğum duyguyu betimlemek için ansızın bir araç buluyorum. Bu basit bir iş gibi görünebilirse de, bir ölçüde de olsa hakkını verebileceğim zamana dek beklemek istedim, çünkü benim sürekli olarak gelişen düşünce ve eylemlerimin özünü oluşturuyor bu.

İnsanların pek uğramadıkları taşlı kıyıda, denizin üstüne doğru fırlak büyük bir kaya var. Bir tırmanışın, bir çıkıntılı ayak basacak yerden ötekine çıkışın ardından, bir kişinin boylu boyunca uzanıp, aşağıda yükselip alçalan gelgiti ya da ötede, ufkun yakınında, rota değiştirdikçe yelkenlerin bir ışık aldıkları, bir gölgede kaldıkları, sonra gene ışık aldıkları koyu seyredebileceği doğal bir rafa ulaşılır. Güneş bu kayaları yakmış, büyük, sürekli gelgitler iri taşları ufalamış, dövmüş, aşındırıp, insan üstlerinde yürürken takırdayan, yerinden oynayan pürüzsüz, güneşten kabuk kabuk soyulmuş taşlara dönüştürmüş. Yerkabuğundaki ağır değişikliklerin kaçınılmazlığının dingin duygusu sarıyor beni. Yakıcı bir sevgi, bir tanrının değil, temiz, kırılmaz bir duygunun, adları olmayan kayaların, adları olmayan dalgaların, adı olmayan kırpık otların tümünün de, onları gözlemleyen varlığın bilinci aracılığıyla anlık olarak tanımlandığı duygusunun yarattığı sevgi. Yakıcı güneş kayanın içine ve ete işlerken, rüzgâr otlarla saçların arasında hışırdarken, uçsuz bucaksız, kör, bilinçsiz, cansız ve

yansız güçlerin dayanacakları, onları yorumlayan, onlara anlam bağışlayan, kırılgan, mucizemsi dokulu organizmanın ise bir süre ortalıkta dolaşacağı, sonra sendeleyeceği, gücünü yitireceği, en sonunda dağılıp, sesten, yüzden, kimlikten yoksun adsız toprağa karışacağı bilincine varıyor insan.

Bu yaşantıdan, bütün ve temiz çıktım, kemiklerime dek güneş tarafından ısınılmış, tuzlu suyun buzsu keskinliğiyle yıkanıp arıtılmış, kurutulup ağartılarak temel nesneler arasında kalmaktan kaynaklanan pürüzsüz dinginliğe erişmiş.

Bu yaşantıdan, aynı zamanda, küçük tutkularla aldatıcı küçüklükten oluşan insanca bir dünyaya taşınacak bir inanç doğuyor. Doğanın sonsuz yalınlığından doğduğu için belki de safça, çocuksu bir inanç. Başkalarının düşünceleriyle davranışları ne olursa olsun, yaşamın, açıklıkta, rüzgârda ve güneşte, aynı temel ilkelere inanan bir başka insanla paylaşılabilecek biricik bir doğruluk ve güzelliği olduğu duygusu bu.

Ama gene de, böyle üstü örtülü bir inanç bir başka insana verildiğinde, size öylesine zengin, dolaşık, bütün bir yaşam kavramı gibi görünmüş olan şeyin bir parçasının özensizce, düşüncesizce harcanıverdiğini algılamak gerçekten de sarsıcı -o zaman donakalmış, sessiz bir uyuşukluk sözcükleri felce uğratır, ardından yerini derin bir incinmeye bırakır.* Açık seçik, sessel bir tartışmaya saklanmasının en iyisi olacağına inandığım şeyi kâğıt üstünde söylemek güç benim için. Ama nasılsa dün bana verdiğin şaşırtıcı, belki de haksızca gizli bilginin bendeki etkisinin birazını bilmeni istedim. Suçlamak için ortada bir hakkın olmadığı ama gene de bir biçimde bir inanç ve güven ufalanması olduğu duygusu. Bir insanı biricik olmaktan olağan olma durumuna indirerek de olsa, bir ussallaştırma, bir hoşgörme yolu olduğu duygusu.

---

* Buradaki gönderme açık seçik değil -büyük bir olasılıkla Dick Norton'a yazılmış bir mektubun müsveddesiydi bu. *Sırça Fanus*'ta, Esther Greenwood, erkek arkadaşının kendisine bir gizini açmasına aynı dehşet içinde kalmış tepkiyi gösterir.

İşte böyle. Kaya ile güneş gelecek izin gününde hizmete hazır -ve avutmaya.

Şimdi gönderdiğim o mektuptan pek emin değilim. Hiç emin değilim. Çünkü gönülsüzce razı olan, sessizce yanıtlayıcı, alıcı olan ben değil miydim? Bir oğlanın kendi kendinden nefret duygusuna sürüklenmesine izin vermekten suçlu değil miydim? Gene de, bütün bunlar bir kez daha dünyanın bir erkek dünyası olduğu olgusuna varmıyor muydu? Çünkü bir erkek her önüne gelenle düşüp kalkmayı seçerse, gene de estetik bir biçimde rastgele ilişki kurmaya burun kıvırabilir. Gene de, bir kadının ona bağlı kalmasını, onu kendi kösnüsünden kurtarmasını isteyebilir. Ama kadınların da kösnüleri vardır. Niçin heyecanların bekçisi, bebeklerin gözeticisi, erkeğin ruhunun, bedeninin, gururunun besleyicisi durumuna düşsünler? Kadın doğmak benim korkunç tragedyam. Dölyatağına düştüğüm andan başlayarak, penisle erbezi torbası yerine göğüslerle yumurtalar büyütmeye; tüm eylem, düşünce ve duygu çemberimin katı bir biçimde kaçınılmaz dişiliğimle kuşatılmasına yazgılıydım. Evet içimi yakan, yol ekipleri, denizciler, askerler, bar müdavimlerine karışmak, bir sahnenin bir parçası olmak isteği -adsız, dinleyen, kaydeden -her şey benim bir kız, her zaman saldırıya uğrama, bir kötü davranışla karşılaşma tehlikesi içinde bir dişi olmam olgusuyla mahvolmuş. Erkeklere, onların yaşamlarına duyduğum ilgi, çok kez onları baştan çıkarma isteği ya da onlarla yakınlık kurmaya bir çağrı gibi anlaşılmıştır. Evet, Tanrım, ben herkesle olabildiğince derinden konuşmak istiyorum. Açıklıkta uyuyabilmek, batıya yolculuk etmek, geceleri serbestçe yürüyebilmek istiyorum.

Bir zaman gelir, bütün çıkış yolların, mumla kapatılmış gibi kapatılmıştır. Odanda otururşun, bedenindeki, boğazını sıkıştıran, gözlerinin ardındaki gözyaşı torbacıklarında tehlikeli bir biçimde sıkışan o batışan ağrıyı duyarsın. Tek bir sözcük, tek bir el kol devinimi, derken içinde sıkışıp kalmış her şey -irinleşmiş pişmanlıklar kangrenleşmiş kıskançlıklar, yerine getirilmemiş fazla

istekler- öfkeli, erksiz gözyaşları, belli bir kişiye yönelik olmayan boğucu hıçkırıklar ve zırlamalarla dışına taşar. Seni kucaklayan kollar yoktur, "Hadi, hadi. Uyu, yok bir şey" diyecek bir ses yoktur. Yeni ve korkunç bağımsızlığında, az uykudan, gergin, aşırı duyarlı sinirlerden kaynaklanan o tehlikeli uyarıcı ağrı, kartların bu kez sana karşı hileli biçimde karılmış olduğu, hâlâ da üst üste yığılmakta oldukları duygusuna kapılırsın. Senin bir çıkışa gereksinimin vardır, çıkışlarsa mühürlenmiştir. Gece gündüz kendi kendin için yarattığın o daracak tutukevinde yaşarsın. İçinde fokurdayıp duran o dağarcığı serbest bırakmaz, setteki bir yarıktan dalga dalga akmasını sağlamazsan, patlayacağını, parçalanacağını duyumsarsın. Böylece alt kata iner, piyanonun başına geçersin. Tüm çocuklar dışarıdadır; ev dingindir. Klavyede keskin akorların sesi duyulur, omuzlarındaki ağır yükün birazını yitirmenin ferahlığını duyumsamaya başlarsın.

Mahzenin merdivenlerinden çıkan çevik ayak sesleri. Korkuluğun çevresinde keskin, ince, kaygılı bir yüz. "Sylvia, Sylvia, lütfen öğleden sonra mesai saatlerinde piyano çalma. Ses gümbür gümbür alt kattan duyuluyor."

İnme inmiş gibi, dilin tutulmuş, onun buz gibi sesiyle dağlanmış, yalan söylersin. "Özür dilerim. İşitebileceğinizi sanmamıştım."

Böylece bu da geçer. Dişlerini sıkarsın, ürkek duyarlığından ötürü kendini küçümseyerek, insanların, yaşamları boyunca, bireyselliklerinin, ister sanayi, ister devlet ya da örgüt olsun, makineyi andıran bir diktatorya tarafından acımasızca ezilmesine nasıl katlanabildiklerini düşünerek. Sen ise yaşamının yalnızca on haftası için acı çekiyorsun, gitmene yalnızca dört hafta kalmışken.

Serbestlik, kendini bütünleyici özgürlük, takvimin köşesinde bekliyor. Yaşamın tümü yitip gitmedi, yalnızca on sekizinci yaz geçip giden. Hem belki de, bütün bu süre içinde küçük uyuşuk karanlığın içinde iyi bir şey sürgün veriyordur.

Rüzgâr denizin üstünden yukarıya doğru sarı sıcak bir ay

üfürdü; kirli çivit rengi gökyüzünde sürgün veren, ürperen kara suyun üstüne parlak, gözkırpan, ışıktan taçyaprakları serpen soğansı bir ay.

Mantıksız, kösnül betimlemelerde çok başarılıyım. Yukarıdaki bölüme bak. Rüzgârın, ayı denizin üstünden yukarıya doğru üfürmesi olanaksız. Bilinçsizce, sözcükler olmaksızın, ay, zihnimde, sarı, hafif, rüzgârda aşağı yukarı inip çıkan bir balonla özdeşleştirilmiş.

Ay, benim içinde bulunduğum ruh durumuna göre, ince, erden, gümüşsü değil, şişman, sarı, etli, gebe. Nisan'la Ağustos arasındaki ayrım böyle, benim şimdi içinde bulunduğum durumla gelecekte-bir-günkü fiziksel durum arasındaki ayrım. Şimdi ay, ilk satırdaki belirsiz, kesin olmayan anıştırmaların olanaklı kıldığı hızlı bir başkalaşıma uğradı; bir lale ya da çiğdem ya da yıldızçiçeği soğanına dönüştü, bunun üzerine eğretileme geliyor: ay, "soğansı", şişman anlamına gelen bir sıfat bu, ama "soğan"ı düşündürüyor, çünkü yüzsel imge karmaşık bir şeydir. "Sürmek" fiili ayla ilgili bir bitki niteliğinin ilk anıştırmasını yoğunlaştırıyor. "Kirli, çivit mavisi gökyüzü" sözcükleri, sözcüklerin her katışımıyla sonsuz çeşitlemeler oluşturma yeteneğine sahip bir gerilim yaratıyor. Düpedüz, "gece göğünün toprağında" demek yerine, "kirli" sıfatının çift odağı var: isli, lacivert gökyüzünün bir betimlemesi olarak, bir de, ayın, gökyüzü toprağına dikilmiş bir soğan olarak eğretilemesini yoğunlaştıran hortlak ad, "toprak"* sözcüğü olarak. Her sözcük inceden inceye çözümlenebilir, sesli ve sessiz gölgeler, değerler, serinlikler, sıcaklıklar, ses benzeşimleri, ses uyumsuzlukları bakımından. Teknik bakımdan, sözcüklerin görsel görüntü ve sesleri, tek başına alındığında, belki de müziğin mekaniklerine çok benzer... ya da, bir resimdeki renk ve dokuya. Ancak, bu alanda eğitilmemiş olduğumdan, yalnızca kestirimde bulunabilirim, deneyim yapabilirim. Ama

* İngilizce, "toprak" anlamına gelen "soil" sözcüğünün bir anlamı da, "kir"dir. (Çev.)

sözcükleri niçin kullandığımı açıklamak istiyorum, her biri bir nedenle seçilmiş, henüz amacıma tam olarak uygun olmayabilirse de, uzun uzun düşünüp taşındıktan sonra seçilmiş sözcükleri. Örneğin, dalgaların sürekli devinimi aya parlaklık verir. Uygun bir devinim duygusu edinmek için, "gözkırpan" (parlak kopuk kopuk parıltılan sezdirmek için) ve "ürperen" (birbirine daha bağlı ve titreyen devinimi iletmek için) ortaç sıfatları kullanılmıştır. "Parlak" ve "kara"nın, ışık ve karanlığın karşıtları oldukları açık. Benim sorunum ne? Yeterince özgür düşünce, taze imgelem yoksunluğu. Bilinçaltı kalıplara, çiğnenmiş katışımlara gereğinden fazla tutunmak. Yeterince özgünlük yoksunluğu. Modern ozanlara gereğinden fazla körü körüne hayranlık, yeterli çözümleme ve uygulama yoksunluğu.

Bir süre önce oldukça bulanık bir biçimde değindiğim amacım, belli tutumları, duygulan, düşünceleri, okuyucu için bir sözde gerçekliğin içine çekmek. (Zorunlu olarak, "sözde.") Benim kadın dünyam büyük ölçüde, heyecanlar, duyular aracılığıyla algılandığından, yazarken böyle ele alıyorum onu, sık sık ağır betimsel parçalarla bir benzetmeler çiçekdürbününün ağırlığı altında eziliyorum.

Gerçekte, en çok Amy Lowell'e yakınım, sanırım. Elinor Wylie'nin lirik duruluğunu, katıksızlığını, E. E. Cummings'in tuhaf, lirik, basım bakımından ayrıksı şiirini seviyorum, T. S. Eliot'a, Archibald MacLeish'e, Conrad Aiken'e karşı sevgi doluyum...

Louis Untermeyer'in gergin, ince, aydınlık düzyazısını, birbiri ardısıra ozanların damıtılmış yoğunluklarını okuyunca, Tanrım, onları okuyunca, boğulmuş, güçsüz, solgun, baldudaklı, alabildiğine saçma buluyorum kendimi. İçimde, soluk, renksiz bir duyarlık titreşimi var. Tanrım, onu bir erkek için yağda yumurta pişirerek mi yitirmeliyim... yaşamı ikinci elden dinlemek, bedenimi beslemek, algılama ve bunun ardından dile getirme yetilerimin kullanılmaya kullanılmaya semirip tembelleşmesini bekleyerek?

Küçük bir değişiklik: "Sonra rüzgâr, denizin üstünden yukarıya doğru sarı sıcak bir ay üfürdü: kirli, çivit mavisi gökyüzünde

sürgün veren soğansı ay, okyanus suyunun ürperen kara ovalarının üstüne gözkırpan beyaz ışıktan taçyaprakları serpti."

Gidilmeyen bütün yolları merak ediyorum, Frost'u alıntılamak geliyor içimden... ama yapmayacağım. Yalnızca öteki ozanları dile getirebilmek hüzün verici. Beni dile getirecek birini istiyorum.

Elyazmalarını bastırarak kendimi gerçekleştirebileceğim düşüncesi niçin bir saplantı oldu bende? Bir kaçış mı bu -herhangi bir sosyal başarısızlık için bir bahane- şöyle diyebilirim, "Hayır, birçok ders-dışı etkinliklere katılmıyorum, zamanın büyük bir bölümünü yazmakla geçiriyorum." Yoksa, bir grup kadınla başetmek zorunda kalmaksızın, yalnız kalmak, tek başına derin düşüncelere dalmak için bir bahane mi? (Çok sayıda kadının bir araya gelmesi her zaman tedirgin etmiştir beni). Yazmayı seviyor muyum? Niçin? Ne hakkında? Vazgeçip, "Yaşamak ve bir erkeğin doymak bilmez sindirim aygıtını beslemek, çocuklar doğurmak bütün yaşamımı alır. Yazmaya vaktim yok" mu diyeceğim? Yoksa bu allahın cezası işe sıkı sıkı yapışıp, çalışmalı mıyım? Okumak, düşünmek, yazmak? Düşünmek kaygılandırıyor beni. Zihinsel olarak bu yaz bitkisel bir yaşam sürdürdüm.

1 Eylül. İşte ilk sonem, Cumartesi gecesi 9'dan sabahın 1'ine dek yazdım onu, bir gebelik hazzı içinde doğurdum bebeğimi. Sözcüklerin duygu ve müziğinin tadına vara vara onları seçtim, yeniden seçtim, renklerini, ses uyumlarını, uyumsuzluklarını, dilediğim müziksel etkiyi tek tek ayırt ettim -kendimi esnek l'ler, uysal uzun a'lar ve o'larla yatıştırarak- bir yıldır yazdığım, gözlerime, kulaklarıma, zihnime tümüyle hoş gelen ilk şey bu.

Sone: İlkbahara?

Genç yıldızların kınşık yeşiliyle kandırıyorsun bizi
yumuşak vanilya rengi bir akçaağaç kaymağı ayla
kandırıyorsun

Sonra gene evcilleştiriyorsun bizi Nisan söylencenle.
Oyuna getirdin bizi geçen yıl
gelin teli yağmurlarının çocuksu şıngırtısıyla;
şimdi gene deniyorsun,
tez inanır buluyorsun bizi, bir kez daha.
Tek bir şeytansı sağanak, sonra bal tadında sabahın
suyla yaldızlanmış çimen boyunca
parlak ışığı eğdiğini görmek için *bağınyoruz.*
Bir yılımız daha dökülüp saçılsa da
pinti *yeryüzüne,* bizi ayartmayı sürdürüyorsun:
Bir kez daha aklımız çeliniyor,
eskisinden daha genç olduğumuzu sanıyoruz, nasılsa.

Northampton

Eylül 1951. Her şeyi anlıyorum şimdi. Ya da en azından anlamaya başlıyorum. Zorunluluk yüzünden (başka ilişkilerin yokluğunda), bir gereksinimin biricik yanıtı olan oğlanda, tüm korktuğum, uzak durmak istediğim şeylerin tohumlarını görüyorum.

Başkalarının sevinç duyduğu, olağan saydığı şeyler niçin böylesine altüst ediyor beni? Neden bir saplantı haline geliyor bende bunlar? Böylesine amansızca beni çeken şeyden niçin böylesine nefret ediyorum? Niçin, sevecen, kösnül karanlıkta yatağa girip gecenin içinde kendi kendime gevşek gevşek gülümseyerek, "Bir gün, fiziksel ve zihinsel olarak doygun olacağım, eğer kendimi doğru yola yöneltirsem..." diyecek yerde, niçin geç saatlere dek oturuyorum, fiziksel ateş soğuyup, beynimi hesaplı kitaplı düşüncelere sürükleyinceye dek?

Sevmiyorum; kendimden başka hiç kimseyi sevmiyorum. Bunu kabul etmek sarsıcı bir şey. Annemin benliği silen sevgisinden eser yok bende. Sabırlı, pratik sevgi yok... Ben, dobra dobra, kısaca söylemek gerekirse, kendime âşığım, küçük, yetersiz göğüsleri, kıt, cılız yetenekleriyle çelimsiz varlığıma. Kendi dünyamı yansıtanlara sevgi duyma yeteneğim var. Başka insanlara gösterdiğim özenin ne kadarı gerçek ve dürüst, ne kadarı toplumun sürdüğü yapay bir cilâ, bilmiyorum. Kendimle yüzleşmekten korkuyorum. Bu gece bunu yapmaya çalışıyorum. Mutlak bir bilgi olmasını, beni değerlendirebileceğine, bana gerçeği

söyleyeceğine güvenebileceğim birinin olmasını yürekten istiyorum.

Benim, temeldeki bencil öz sevgimden kaynaklanan en büyük sorunum, kıskançlık. Erkekleri kıskanıyorum -herhangi bir ilişkiyi aşındırabilecek tehlikeli, ince bir imrenme, sanırım. Edilgin ve dinler olmak değil, etkin ve yapar olmak isteğinden doğan bir imrenme bu. Erkeklerin, çifte bir yaşam sürme -meslekleriyle cinsel ve aile yaşamları- fiziksel özgürlüklerine gıpta ediyorum; imrenmemi unutmuş gibi yapabilirim; ama ne olursa olsun, bu duygu var, sinsi, kötücül, uykuda .

Düşmanlarım bana en çok önem verenler. İlkin: annem. Acınası isteği benim "mutlu olmam". Mutlu! Varlığın durumları bakımından tanımlanamaz bu sözcük. Ya da, Eddie'nin yaptığı gibi, yan çizip kurtulabilirsin bundan; bunun, sürdürdüğün yaşamla sürdürmek istediğin yaşamı uzlaştırmak olduğunu (çok kez, sanımca, tersini demek isteyerek) söyleyebilirsiniz.

Ne olursa olsun, gerçekte kendi standartlarıma uygun olarak yaşayabilmek için yeterince güçlü, yeterince varsıl, ya da yeterince bağımsız olmadığımı kabul ediyorum. Bu ideal standartlar nedir diye mi soruyorsunuz bana? Aferin. Şimdiki durumdan biricik kaçış (Freud gibi mi konuşuyorum?), görebildiğimce, dokunulmamış, ilerideki eşimden, birlikte yaşayabileceğim bütün eşlerden ayrı bir yaşam aşamasını yaşamaktır. Yalnızca kıskanç değilim; kendini beğenmiş ve gururluyum. Yaşamıma kocamın el sürmesine, onun etkinliğinin dış çemberinin içine kapatılmış, gerçekte onun başarılı eylemlerinin masallarıyla dolaylı yoldan beslenmeye boyun eğmeyeceğim. Kendimin de, onunkinin dışında, onun saygı duyması gereken kendime özgü yasal bir alanım olmalı.

Böylece bir ya da iki seçeneğe varıyorum! Yazabilir miyim? Yeterince çalıştıktan sonra yazacak mıyım? İşe yarayıp yaramadığımı anlayıncaya dek yazmaya ne denli nice şey feda etmeliyim? Her şeyden önce, BENCIL BEN-MERKEZCİ KISKANÇ İMGELEMDEN YOKSUN BİR KADIN YAZMAYA DEĞER BİR ŞEY YAZABİLİR Mİ? Bencilliğimi başkalarına hizmet ederek yüceltebilir miyim (Tan-

rım, sözcükleri nasıl da savuruyoruz?) -toplumsal ya da bu tür başka bir iş aracılığıyla? O zaman başka insanlara, onların sorunlarına daha duyarlı mı olurum? Uzun boylu, içedönük yeniyetme bir kızın yanı sıra, başka varlıklar hakkında da dürüstçe yazabilecek miyim? Kendi ekonomik sınıfımın rutininde boğulmak istemiyorsam, geniş bir yaşam çeşitliliğiyle temas halinde olmalıyım. Benim tanışlar erimimin, eşimin mesleğiyle kuşatılmasına izin *vermeyeceğim*. Ama bir... çeşit çıkış yolum olmazsa bunun olacağını görüyorum.

Geçmiş yıllarda, kendime bakınca, birisiyle tutkulu bir fiziksel ilişkim olması *gerektiği* -ya da erdensel yollarla içimdeki cinsellik dürtüsüyle savaşmak zorunda kalacağım sonucuna vardım. Birinci yanıtı seçtim. Bir biçimde aileme ve topluma (toplumu Allah kahretsin) belli saçma ve geleneksel alışkanlıklara bir biçimde uymak zorunda olduğum sonucuna vardım -kendi güvenliğim için, diyorlar. Bu nedenle yaşamımın büyük bölümünü karşı cinsten birine bağlamalıyım... Bu bir zorunluluk, çünkü:

(1) Fiziksel çiftleşme ilişkisini, yaşamın hayvansal ve rahat ettirici bölümü olduğu için seçiyorum.

(2) Kendimi her önüme gelenle ilişki kurarak doğrulayamam, toplumun (benim evcil şeytanım) saygısını ve desteğini koruyamam -kadın olduğum için de: ergo: erkek özgürlüğüne imrenmemin temel nedenlerinden biri.

(3) Gene de, kadın olduğum için, zeki olmalı, yeni bir eş bulma şansımın -büyük bir olasılıkla- olmayacağı, yaklaşan, seçilmek için gerekli niteliklerden yoksun olacağım yaşlılık yıllarım için tam bir güvenlik önlemi almalıyım. Böylece, kararlaştırıldı: alışılmış yollardan bir eş elde etmeye bakacağım, yani, evlilik yoluyla.

Bu, sayısız sorun getiriyor. Evlenmeye karar verecek denli büyüdüğüme göre, artık çok dikkatli olmalıyım. Yukarıda sözünü ettiğim, öz-sevgisi, kıskançlık ve gurur kusurlarıyla olabildiğince zekice savaşmalıyım. (Hayır, kendimi *kandıramam*).

Öz-sevgisini İncil'deki, "kendimi yitirmek ve kendimi bulmak" özdeyişiyle gizleyebilir ya da yeniden birbirine kaynatabili-

rim. Örneğin, burnumu tutabilir, gözlerimi yumabilir, bir erkeğin iç sularına körlemesine atlayabilir, onun amacı benim amacım, onun yaşamı benim yaşamım vb oluncaya dek kendimi suyun altında tutabilirim. Güzel bir gün, neredeyse boğulmuş, yeni bulduğum kendisiz kendimle alabildiğine mutlu, yüzeye çıkarım. Ya da kendimi bir Dava'ya adayabilirim. (Sanırım, bunca kadın kulüp ve örgütlerinin varlığının nedeni bu. Bir biçimde, kendilerini, özgürlüğüne kavuşmuş ve önemli duymak zorundadırlar. Tanrı bir Haçlı olmaktan korusun beni. Ama kendi kendimi şaşırtabilir, ikinci bir Lucretia Mott ya da buna denk bir şey olabilirim.) Neyse, bencillikten kurtulmanın iki geçici çözümü vardır -bunların ikisi de, öylesine sevip öylesine bağrıma bastığım- ince, kırılgan küçük kimliğin stoikçe bir yana atılmasını; bir kez öte yakaya geçince, kendini beğenmiş kendim için beslediğim kendi küçük emellerimi hiçbir zaman özlemeyeceğimden, eşimin, ya da bir demeğin ya da Dava'nın emellerine hizmet etmekle yetineceğimden emin olmayı içerir. (Ama bu çözümlerin hiçbirini kabul etmeyeceğim, edemem. Niçin? İnatçı bencil gururumdan ötürü. Köredici bilmemek-mutluluktur "yitirip bulmak" kuramına uyarak kaçınılmaz olanı kendim için kolaylaştırmayacağım. Yok, hayır! Gözlerim açık, işkenceme doğru yürüyeceğim ve öylesine sevilen ölümcül organlarımı kesip dikerler, çıkarıp atarlarken tam anlamıyla bilinçli, göz kırpmaz olarak kalacağım.)

Öz-sevgisi için bu kadar yeter: kansere yakalanmış -yalnızca umarsızlık çöktüğünde sökülüp atılacak- sevgili bir akraba gibi taşıyorum onu.

Şimdi kıskançlığa gelelim. Bunu kolayca söküp atabilirim: eşimin etkin biçimde katılamadığı, yalnızca geri çekilip hayranlıkla seyredeceği bir alanda üstünlük göstererek. İşte burada yazarlık giriyor işin içine. Mağrur ruh sağlığımı korumam için, ekmek bedenime ne denli gerekliyse o denli gerekli bu, benim için. Eğitim görmüş, bağımsızlığına kavuşmuş kadın olmanın bedelini ödüyorum ben: beğenilerimde eleştirel, özel, soyluyum: yazma isteğim yalınlaştırılarak beğenilmeme, temel bir değerlendirilmeme korkusuna indirgenebilir belki de. Ansızın merak

ediyorum: evliliğin bedensel hazzının buğusunun yazma isteğini öldürmesinden mi korkuyorum? Elbette -geçmişte yazdığım sayfalarda bu korkuyu yineleyip durdum. Nedenini şimdi anlamaya başlıyorum! Evliliğin fiziksel kösnüsünün, eşimin alanının dışında çalışma isteğimi dindirip yatıştırarak edilgin bir uyuşukluğa dönüştürmesinden korkuyorum -daha önce de söylediğim gibi, "kendimi onda yitirmeme" yolaçabileceğinden, böylece kaçma gereksinimini yitireceğim için yazma gereksinimini de yitireceğimden korkuyorum. Çok basit.

Eğer tüm yazdıklarım (bir zamanlar, karşılanmamış duyarlığın bir çıkış yolu -tanınmamışlığa karşı bir tepki- olduğunu sandığım) bir günlük ömürlü ise, ne ürkütücü bir şey!

Şimdi de gururu alalım. Gurur, öz sevgisi ve kıskançlıkla karışıktır. Tümünün de kökleri, aynı bulanık merkezimde, sanırım. Ben gurur besiniyle besliyorum kendimi. Fiziksel görünüşümü geliştiriyorum -gurur. Üstün olmak istiyorum -bir alanda, bir alanın bir kesiminde uzmanlaşmak, orada bir yetke olabildiğim sürece, ne denli küçük olursa olsun. Gurur, hırs - ne bayağı, bencil sözcükler!

Gene şimdiye dönelim -eşleşme sorunu. En iyisi nedir? Seçim ürkütücü. Bilmiyorum: istediğim bu. Yalnızca, rastladığım zavallı insanlar hakkında rastgele kestirimlerde bulunabilirim, "Bunu *istemiyorum*" diyerek. Erkek olsaydım hangi mesleği seçerdim? Bu bir ölçüt mü? Erkek olsaydım olacağım adamı seçmek? Oldukça rlskli. Uğraş? En yakın gelen öğretmenlik, şimdi - beni deliliğe götürmeyecek denli gevşek, kuşkusuz zekice -Allah kahretsin, *bilmiyorum*! Niçin değişik yaşamları deneyemiyorum, giysiler gibi, hangisinin en uygun olduğunu, en çok yakıştığını anlayabilmek için?

Gerçek şu ki, seçkin insanlara rastlayabilmek için çok çok üç yılım var. Çok azı, şimdi tanıdığım kimse* kadar yakın geliyor.

---

* Dick Norton, birçok bakımlardan ellili yılların bir tür idealini simgeliyordu: Doktor olmak ve tam doktor karısı olacak bir kadınla evlenmek isteyen kapı komşu, ciddi, yakışıklı delikanlı. Annesine çok bağlıydı -kadının rolü üstüne tatlı açıklamaları *Sırça Fanus*'ta ölümsüzleştirilmiştir- buna karşılık, annesi de Sylvia'nın annesinin iyi arkadaşıydı.

Belirsiz atlara oynamış olacağım, sağlam birine değil. Ama bu sağlam şey tedirgin ediyor beni. Ya bu, ya hiçbiri saplantısı var bende, bunu almazsam, hiçbir şey olmayacak, ama eğer bunu alırsam, gücü hoşuma gitmeyen sıkı bir kalıbın içine sıkıştırılacağım. Niçin olmasın? Ah, içimde irinleşecek, önceden kestirilemeyen koşullarda filizlenecek tohumların bazılarından sözedeceğim size:

(1) Çekici kadınlara eğilimi var -eş aramak için olmasa bile: yaşam boyunca başka çekici kadınlara fiziksel, bundan ötürü de hayvansal bir kıskançlık duyacağım -benden daha kısa, göğüsleri benden daha güzel, ayakları daha güzel, saçları daha güzel bir kızın onda kösnü ya da aşk uyandıracağı korkusu içinde olacağım hep- ve daima onun beklentilerine uygun olarak yaşamak zorunda olduğumun, yoksa bunu başka birisinin yapacağının canımdan bezercesine bilincinde olacağım. Eve bağlı bir kadının ben'ini çekici erkeklerle besleme fırsatı yoktur.

(2) Karısını, "yeni bir araba" gibi gurur duyulacak, fiziksel bir iyelik sayıyor. Harika! Üstelik, kendini beğenmiş, gururlu da. Kusur Numara Bir! Başka insanların, sahip olduğu değerli varlığın bilincine varmalarını istiyor. Ne? "Bu çok doğal" mı diyorsunuz? Belki de doğaldır, ama ben anıştırmaya -neyin anıştırılmasına? maddesel tutumun- içerliyorum. Pekâlâ, ruha inanmıyorum ben. İnsanlan "sahiplenmeye" de -iyi bir yosma ya da kafeste bir kanarya gibi.

(3) Ölümünden sonra bir topluluğun onu anımsamasını istiyor -kurtardığı bir yaşamdan, verdiği bir yaşamdan ötürü onu takdir etmelerini. Kuşkusuz, küçük bir kasabada pratisyen hekim olmak istemesinin nedeni bu -rahatça, haklı olarak kendini büyük bir grup insanın ölümle yaşamının ve mutluluğunun bekçisi sayabilir. (Perry cerrah olacaktı -bu yüzden, Dick'in de cerrah olmasını istiyorum. Perry gibiyim ben de. Dick arkadaş canlısı; yaşamı topluluk halinde seviyor. Perry soyutlanmış; yaşamı tekil olarak seviyor, çoğul olarak değil). Onun uzmanlaşmasını istiyorum. Bir taşra hekimi olmak isterken bencillikten uzak davranmıyor -gururlu, kendini değerlendirmek, önem vermek is-

teğiyle dolu. Kuşkusuz bir kadına gereksinimi olacak (salt fiziksel ve zihinsel haz için, yemek pişirmek, çocukları yetiştirmek için bile olsa- tümü de yararcı gereksinimler, zihinsel gereksinim dışında, bu da gene pratik, çünkü gene gurur giriyor işin içine.... ve onun doyurulması), o çevreye uyabilecek bir kadına. Küçük kent yaşamına ne denli elverişli olabilirdim? Okulda tutulan biri olduğumu kanıtlamadım. Arkadaşlarım birkaç seçkindi. Kasaba zihniyetli, dışa dönük bir doktor karısı olmayı nasıl umabilirdim! Tanrı bilir. Ben bilmiyorum. Yuvayı kuran türden iyi yürekli, sağlam birine gereksinimi var onun -biraz daha az ateşli, biraz daha efendisine bağlı...

...En hüzün verici şey, âşık olmadığımı itiraf etmek. Ben ancak, öz sevgimden ve tutkularımdan vazgeçerek sevebilirim (eğer bu kendi kendini yadsımaksa -yoksa kendini gerçekleştirmek anlamına mı geliyor? Yoksa her iki anlama da mı?) Şu işe bakın, kendim için duyduğum tutku ile bir başkasına duyduğumu birleştiremiyorum. Şanırım yapabilirdim bunu, kent ve toplumsal sorumluluk bakımından kadından daha az çaba isteyen bir mesleği olan bir eş seçseydim. Ama Tanrım, kim karar verecek buna? Sen, Tanrım, inançsızca yakardığım, yalnızca ben seçebilirim, yalnızca ben sorumluyum. (Ah, tanrıtanımazlığın boyuneğmezliği!)...

Bir sinüs nöbeti hemen hemen her zaman Plath'ı ruhsal bunalıma sokardı -ya da belki bunun tam tersi.

7.30, 17 Ekim, Çarşamba, akşamüstü. Bilmem niçin böyle korkunç karanlık içim. O acıklı, "kimse beni sevmiyor" duygusu var içimde. Bir buçuk gündür burada, revirdeyim, gerçekten de kafam çok daha iyi, öylesine tıkış tıkış değil. Ama gene de, özellikle sabahları kalktığımda hâlâ çok bitkin duyumsuyorum kendimi, belki de verdikleri onca haptan ötürü. Yarın sabah ilk yazılıma giriyorum, eski *New Yorker* dergilerini okuyarak aptalca çalışmayı ertelediğim. Ayrıca, *Mademoiselle*'den birisiyle bir öğle yemeği buluşmam var, Kolej Kurulu Yarışması'na katılan

binlerce kızla buluşan birisiyle. Ne giyeceğimi bilemiyorum. Tüm giysilerim kahverengi, lacivert ya da kadife. Onlara uyan aksesuarlarım da yok. Allah kahretsin, birbirine uymayan şeyler için paramı kuruş kuruş nasıl da harcamışım. Daha kendim doğru dürüst giyinmesini bilmeden ülkenin önde gelen moda dergisini eleştirmeyi nasıl umabilirim? Üstelik, az önce annemle telefonda konuştum, onu da mutsuz ettim, Dick'i de mutsuz ettim, kendimi de mutsuz ettim. Cuma günü bir gala haftasonuna uça uça gidecek yerde... oyalanıp duruyorum. *Gerçekten* hasta bile değilim burada, buna katlanabilirdim. Hayır. İsteseydim eve *gidebilirdim*. Ama bu sağlığım ve akademik çalışmalarım üstünde bir gerginlik yaratırdı. Şimdiki durumda, bitkinim. Derslere yetişebilmem için iki hafta çalışmalıyım. Sağduyu açısından bakılırsa, yapılacak "en iyi şey" Cumartesi akşamı erken yatıp, bütün haftasonu çalışmak. Ama hay Allah, sürekli olarak siyah kadife giysimin içinde Dick'le dansettiğimi, onun büyüleyici arkadaşlarıyla tanıştığımı düşünüyorum... eh, ne yapalım. Canlan bakalım. Bedenini geliştir, yeni bir güçle gelecek partiyi, gelecek oğlanı, gelecek haftasonunu karşılamaya hazır ol. Şimdikl durumda, gerçekten hasta olmak, şımartılmak için gereğinden fazla iyiyim, ayakta durmaya değmeyecek kadar da halsiz. Sinüzit manik depresyona sürüklüyor beni. Ama en azından ne denli aşağı inersem o denli çabuk dibe varır, sonra yeniden çıkmaya başlarım.

Mayıs, 1952... Bir yıl önceki kız değilim. Zamana şükürler olsun. Hayır, şimdi Smith Koleji'nde ikinci sınıf öğrencisiyim, bu da her şeyi değiştiriyor. Herşeyi mi? Dolaylı olarak, evet: zihin bakımından önceden olduğunca etkinim, belki daha gerçekçi. (Hadi, hadi, "gerçekçi" demekle ne demek istiyorsun?) Peki, sınırlarımın yapıcı bir biçimde daha çok bilincinde sayıyorum kendimi. Gene de kendimi ileriye ve yukarıya doğru kamçılayacağım, (dönüp duran bir dünyada, yukarının neresi olduğunu kim bilir?) Fulbright'lara, ödüllere, Avrupa'ya, yayınlanmaya erkeklere doğru. Dokunulabilir, evet, bir biçimde, tümü de benim fizik-

sel yaşantılarımın dokusuna girdiğine göre -gitmek, görmek, yapmak, düşünmek, duymak, istemek. Gözlerle, beyinle, barsaklarla, dölyoluyla. Geçen yılın edilgin (üniversite bakımından), ürkek, içedönük eğilimli bireyinden dönüşüme uğradım. Adımı duyurmak uğruna mevki arayan biri olmayarak bütünlüğümü korudum, ama gene de enerjimi, kamusal olmakla birlikte, benim yaratıcı amaçlarımla gereksinimlerimin çoğunu doyurmak gibi ikili bir işe yarayan kanallara yönelttim. Örneğin, bu ilkbaharda Onur Kurulu'nun sekreterliğine seçildim -güller, çiçekler gönderildi bana. Ne yapıyorum, peki? Fakültenin canlandırıcı bir grubuyla birlikte çalışıyorum. Dean Randall ve başkaları. Akademik kural çiğnemelerin iç yüzünü öğreniyorum -kişilik malzemesi de derliyorum. Sonra, Basın Kurulu'nda, *Springfield Daily News*'un da muhabiriyim -bu yalnızca bana ayda 10 dolar getirmekle kalmıyor, parmaklarımın altında daktilo tuşlarının tıkırdadığını duyumsamanın, yazılarımın yavaş yavaş, birkaç satır da olsa, günlük Northampton sütununda çıktığını görmenin, bir kolejin büyük organik işleyişinde olup biten her şeyi bilmenin tuhaf ürpertisini duyuruyor bana, aynı zamanda. Sonra, gelecek yıl, *Smith Review*'da olacağım, onu bu yılki başaşağı gidişinden çekip çıkaracağımı umuyorum. Hepsi, hepsi, seve seve harcanan zamanı içeriyor. Sonra, önümüzdeki yıl, en yüksek düzey İngilizce dersini alacağım -yaratıcı yazı üstünde odaklaşacağım. Sonunda, küçük sınıflarda, bağımsız araştırma yapacağım öğretmenlerimle yakından tanışacağım! Bu yaz -haftada yedi gün Belmont Hotel'de, tutkuyla çalışarak, garsonluk yapacağım. Binlerce insan başvurdu, bunların arasından -ben kabul edildim! Bundan başka, bu çaba beni öldürse de öldürmese de, zorunlu fizik dersinden yardım almadan geçeceğim (önümüzdeki yıl bu dersi kesinlikle almayacağım!) Yazdan önce de, sevimli matematikçim Alison'la New York'ta birkaç gün geçireceğim.

Her şey, her şey yarara dönüşüyor. Eğitimin, çok doyurucu, yararlı bir niteliği var. Smith'teyim! İki yıl önce kuşkulu bir düştü bu -bu düşün rastlantısal olarak gerçekleşmesi beni daha çok istemeye, kendimi ileriye, daha ileriye doğru kamçılamaya

yolaçtı. New York'u düşlemiştim, oraya gidiyorum. Avrupa'yı düşlüyorum -belki... belki.

Şimdi fiziksel yan geliyor -sorun da burada yatıyor. İnsan soyu cinselliğin kurbanı. Hayvanlar, şanslı yaratıklar, kızışırlar. Sonra, biter bu onlar için, oysa biz zavallı, kösnül insanlar, ahlâkın kafesine kapatılmış, koşullarla zincirlenmiş, her zaman kasıklarımızı yalayan korkunç, zorlayıcı ateşle kıvranır, acı çekeriz.

Soğuk bir ırmak kıyısını, uzak bulutların tuttuğu yağmur dolu bir Mayıs gecesini anımsıyorum, suyun üstünde aysal kıvılcımlar, yeşil bitkilerin yakın, yaş, ağır nemi. Su, çıplak ayaklarıma soğuk soğuk değiyor, parmaklarımın arasından çamur sızıyordu. Sonra kumun üstünde koşmaya başladı, ben de, uçuşan uzun, nemli saçlarım ağzıma ağzıma doğru eserek onun ardından koşuyordum. İçimizdeki kaçınılmaz çekimli kutupsal güçleri duyabiliyordum, kabaran kanın hızlı hızlı vurduğunu, kulaklarımda uğuldadığını, ağırlaşıp, uyumlu bir duruma geldiğini duyumsayabiliyordum. O durdu sonra, ben de durdum, kollarım güçlü kaburgalarının çevresinde kilitlenmiş, parmaklarımla onu okşayarak. Yatmak, onunla, onunla yatmak, o haz veren hayvansı ateşte, unutkan, yanarak. Önce dimdik kilitlenmiş, kalçalar birbirine yapışmış, ağız ağza, göğüs göğse, bacaklar birbirine girmiş, ürpererek, sonra, beden üstünde bedenin o güzelim ağırlığıyla, boylu boyunca uzanarak, bir kemer gibi bükülerek, yükselip alçalan dalgalar gibi devinerek, körlemesine, birlikte büyüyerek, güce karşı savaşan güç: öldürmek? Unutuşun yakıcı karanlığına dalmak? Kimliğini yitirmek? Sevgi değil, bu, tam. Başka bir şey daha çok. *İncelmiş bir hedonizm.* Hedonizm: körü körüne soğurma, dudakları oynatarak, parmaklarla dokunarak fiziksel doyumun aranışından ötürü. İncelmiş: bir başkasını uyarma arzusundan ötürü, tam anlamıyla yalnızca kendisiyle ilgilenmediğinden, ama daha çok böyle olmasından ötürü. Ağız tartışmalarına son vermenin kolay bir yolu: ağızların sıcak buluşması, dillerin ürpermesi, yalaması, tatması. Öfkeli, nefret eden dişler, tırnaklarla tartışmaların yerine kolayca konabildiği için: göğüsleri kaldıran, boynu, omuzları, dizleri, kalçaları okşayan el-

lerin tuhaf müziksel temposu. Sonra karşılıklı zorunlu yıkımın aşındırıcı kara burgacına kendini bırakış. İlk öpüşten sonra dairenin tamamlanması kaçınılmaz olur. Eğitim, koşullanma, göğüslerde bir açlığın yanmasına, dölyolunda sıvı salgılanmasına yolaçar, körükörüne yıkımı güden. Yıkımdan başka nedir ki, aslında? Kösnül yokoluşla uyumlu gizemsel bir istek -insanın kimliğini, ötekinin kimliğinde eritmek- kimliklerin karışması, ezilmesi? Birinin ölümü? Ya da ikisinin? Bir yutuş ve boyuneğdirme? Hayır, hayır. Daha çok bir kutuplaşma -iki bütünlüğün dengesi, elektrik bakımından birinin ötekini yüklemesi, ama gene de, tıpkı yıldızlar gibi soğukluk merkezleri olan.

(D. H. Lawrence'ta bir şey vardı, her şeye karşın.) İşte bu: nasıl bir rol oynamayı tasarladığım sorulduğunda, şöyle diyorum, "*Rol*'le ne anlatmak istiyorsunuz? Evlenince bir role bürünmeyi düşünmüyorum -zeki, olgun bir insan olarak yaşamayı sürdürmek, büyümek, gelişmek, öğrenmek istiyorum, her zaman yaptığım gibi. Yaşam alışkanlıklarında hiçbir sapma, hiçbir köklü değişiklik yapmaksızın." *Hiçbir zaman* beni ve benim işlemlerimi belirten, yalnızca ev, başka kadınlar, sosyal etkinliklerle sınırlanmış bir çemberim olmayacak; dünyayla temas çevresinden, eve, benim için yalnızca dolaylı olan, yaşantı masalları getiren eşimin daha geniş dünya çemberine kapatılmış, şöyle: ⊙ Hayır, güçlü, perçinlenmiş bir ortak merkezleri olan iç içe geçmiş iki çember olacak daha çok, ama *her ikisinin* de dünyanın içine doğru çıkıntılı ayrı ayrı kirişleri olacak. İçinde bir çekim, gerilim esnekliği, ama sağlam bir birlik olan, koşullara uyarlanabilir dengeli bir gerilim. Kutuplaşmış iki yıldız: böyle.

Hemen hemen tam bir iletişim anında şöyle, ∞ neredeyse birbiriyle kaynaşmış. Ama kaynaşma, istenmeyen bir olanaksızlıktır -üstelik çok da kısa sürer. Bu nedenle, böyle bir kuruntu olmayacak.

Böylece, [Dick] beni, "egemen olmaya çalışmak"la mı suçluyor? Özür dilerim, yanlış numara. Kuşkusuz, bana egemen olunmasından biraz korkuyorum. (Kim korkmaz ki? Yalnızca, boyun eğen, yumuşak başlı, uysal türden bir birey, ne o böyle,

düşünmekten kendimi alamıyorum. 10 yıl sonra 30'umda olacağım, yaşlı sayılmaz, hatta belki de iyidir. Umut. Geleceğe yönelik tasarılar. İş de var, ama, işi seviyorum. Çocuk doğurmak. Hatta belki de hem erkek, hem kız. Val, belli belirsiz ışıkta bana sırıtıyor, yüzü gölgede, ciddi konuşma, ama bana iyi geliyor. Smith'ten yazacağım ona. Çalışacağım, belki kışın arabayla gelirim. Belki Dick'i bile alırım. Tanrım, bana olağanüstü davrandı. Bu gece en iyisi. Tüm oğlanlar, özlemler, sonra bu kusursuzluk. Kusursuz sevgi, yaşamanın bütünü.)

Duvarda bir cırcırböceği vardı, cırıldıyor, ötüyor. İyi bir yaşam kur, dedi. Emin değilim. Ondan hoşlanıyorum, ama olabildiğince körü körüne değil -onu eleştirebiliyorum. Ama yaşamış, yapıtları satmış, üretmiş. Daha şimdiden bana ne çok şey öğretmeye başladı.

Allah kahretsin, *The Ladies' Home Journal*'dan daha çoğuna layıksın sen. Seni bir *The Atlantic*'e sokabilsem: "The Kid Colossus". Ben de en yükseği hedefleyeceğim. Bir konu. "Knife-like, Flower-like" gibi, ama başka. Neyi kanıtlamak için. Nereden başlamalı, nerede bitirmeli -hangi bakış açısından. Ah, bu yılı, içeriğin biçimini bulmak için arpacı kumrusu gibi düşünerek geçireceğim.

Val diyor ki: gözünün önünde canlandır, *daha sonra* duygulaştırırsın. Yeni yazmaya başlayan yazarlar duyusal izlenimlere dayanarak yazarlar, soğuk gerçekçi düzenlemeyi unuturlar. *İlkin* soğuk nesnel olgu sahnesini kur. Kaskatı. Ardından Allahın cezası şeyi yaz; divana uzanıp, gözünün önünde canlandırarak, dövüp yeniden akkor haline getirerek, onu yeniden yaşama, sanatın yaşamına geçirdikten, artık biçimden yoksun olmayan, gönderme çerçevesinden yoksun olmayan biçimi verdikten sonra.

20 Eylül, 21 Eylül'ün başına doğru. ("Öyle zamanlar olur ki" dedi bana genç adam yumuşakça, "erkek, kadının orospu olmasını ister.") Tatsız, donuk bir akşam. İğrenç bir film, ikimiz de tiksindik, yağmurdan kaçıp içeri girdik, uykulu, eleştirel. Külüstür, üstü

likle yakın ya da ona değer verir görünmüyor. Bilinçsizce ya da biliçli olarak aynı zamanda babasının izinden gitmeyi anıştıracak modelden kopmaya çalışmıyor -karısına kendi modelini dayatarak yelpazenin *karşıt* ucuna sekmiyor mu? "Benim kendi mesleğimin sınırları belirli" diyor biraz savunurcasına. Öyle de görünüyor. Çevresine, belki de kaçmaya çalıştığı anne egemenliğine karşı onu güvenliğe alacak koruyucu bir duvar örüyormuş gibi görünüyor.

Öyleyse bencil olacaktı -hiçbir zaman hiç kimseyi sevmediğini de itiraf ederek. Niçin? Kendinden vermekten, uzlaşmaktan, özveride bulunmaktan benim korktuğum kadar korkuyor mu o da? Büyük bir olasılıkla. Onda da, bir ölçüde bende olduğunca bir üstünlük karmaşası var... bu sık sık benim son derece incitici bulduğum gönül indirici, tepeden bakan tutumlar doğuruyor. Aynı zamanda, bir çeşit öc almak için, benim sanat beğenime, yazarlık çevreme girmeye çalışmasına karşın -yalnızca değerlendirmekle kalmayıp, doğrudan *yapmak* için (benimle *yarışıp* bana *üstün* gelmesi gerektiğinin bir göstergesi mi bu -simgesel mi, ne?)- geçenlerde, bir şiirin "büyük bir bölümünün önemsiz" olduğunu belirtti. Bu tutumla, şiiri seviyormuş gibi yapacak denli ikiyüzlü olabilir mi? *Bazı* şiir türleri bile olsa)? Şu olgu değişmiyor: şiir benim için bir yaşam biçimi: salt yararcı, para kazanma açısından da değil. Evet, basılmayı, bir değer göstergesi, bir yetenek doğrulanması sayıyorum -ama yazmak alıştırma, sürekli alıştırma gerektirir. Yazdıklarının basılması hemen somut bir şey olmazsa, "başarı" hemen elde edilen bir şey olmazsa, tutkulu uğraşım konusunda savungan bir tutuma zorlar mı beni? Ondan vazgeçmeye, onu kesip atmaya zorlanır mıydım? Kuşkusuz, olmak istediği gibi bir tıp adamının karısı olarak, bunu yapmak *zorunda* kalırdım. Onunla arkadaşlarının inanır göründükleri gibi, insanın sanatsal yaratıcılığa en iyi, evlilik işbirliğinde değil, buyurgan tekbaşınalıkta kendini adayabileceğine inanmıyorum ben. Kanımca, işlerliği yolunda giden bir *birlik* her iki bireyin gizilgüçlerini de geliştirmelidir. Bu yüzden, "Korkarım eş olmanın ve anneliğin gereksinimleri öylesine vakti-

ni alacak ki, istediğin gibi resim yapıp yazmaya olanak vermeyecek..." dediğinde, korku, beklenti tohumları atılıyor. Belki de haklı, diye düşünmeye başlıyorum sonra. Belki de tüm o ürkmüş, oynak bilinç akışı mektupları, durup durup ortaya çıkan bu kuşku dizisine, bu önseziye yeniden yeniden değiniyorlardı yalnızca. Şimdiki durumda, beni bir yadsıyor, bir kabul ediyor, benim de sessizce onu yadsıyıp kabul etmem gibi. Kimi zaman büyük, yıkıcı, yokedici olumsuz bir korku, nefret ve irkilme kabarıyor: "*Yapamam*, yapmayacağım." Sonra uzun, sabırlı, sorgulayan konuşmalar, fiziksel çekim, sonra gene dinginleşme, yatışma, gevşeme. "Seni seviyorum." "Böyle deme. Aslında sevmiyorsun beni. 'Sevgi' sözcüğü hakkında ne söylediğimizi anımsa." "Biliyorum, ama bu kızı seviyorum, şimdi, şu anda. Kim olduğunu bilmiyorum, ama onu seviyorum." Sonra gene, başka bir biçimde çılgınca, güçlü bir duygu kaplıyor içimi: hep: sahi, ya bunu geri çevirirsem de, *bir daha da hiç onun kadar doyurucu ya da* (umduğum gibi) *daha iyi birine rastlamazsam*? Sevilen bir eğretilemeyi kullanırsam: sanki ikimiz de, besin değeri çok yüksek, güçlü ve sindirim bakımından tehlikeli istridyelere karşı sakınımlı davranıp, her birimizin bir ipe bağlı (kendimizi bağlayacak biçimde fikrimizi söyleme konusunda sakınımlılığımız) bir istridyeyi (gelecekteki eşimiz) yutmasına karar vermişiz gibi. Sonra, eğer ikimizden biri ya da her ikimiz istridyenin sindirim sistemlerimize iyi gelmediğini görürsek, iş işten geçmeden, istridyeyi bütün yıkıcı gücüyle (evlilikle) sindirmeden çekiveririz. Kuşkusuz, biraz bulantı, biraz pişmanlık olabilir, ama zehirlenme, bozulma, ölümcül, yıkıcı olan şey ortaya çıkma olanağı bulamaz. İşte böyleyiz: iki korkak, çekici, entellektüel, tehlikeli, hedonistik, "zeki" insan.

Böylece, tehlikeyi tartınca, dengeyi sağladığını görüyorum. (Belki o da yapacak bunu). Bu nedenle şöyle diyorum: "*Je ne t'espouserai jamais! JAMAIS, JAMAIS!*"* Onun kadar kusursuz, onun kadar doyurucu birini bulamasan bile kuşkular başlar. Yaşamının

* "Onunla asla evlenmeyeceğim! ASLA, ASLA!" (Çev.)

geri kalanını, seçiminden ötürü acı bir pişmanlıkla geçirirsen! Yapman *gereken* bir seçim. Hem de vakit geçirmeden. Hangisi önce davranmak yürekliliğini gösterecek? Sevebileceğim birini bulabilseydim, çok acısız olurdu. Ama bir daha böyle şanslı olacağımı sanmıyorum. Tutumumu değiştirip, onun yaşamına seve seve bağlı olabilir miyim? Binlerce kadın *yapardı* bunu! Kız-kurusu-olma-korkusuna ve cinsel-dürtünün-yeterince-güçlü-olmasına bağlı olurdu bu. On dokuzunda böyle *değildir* bunlar (her ne kadar ikincisi oldukça *güçlüyse* de). İşte böyleyim -keşke şöyle diyebilsem inançla: bir yerde sevebileceğim, güven*le*, korkus*uzca*, kendimden *verebileceğim* bir erkek var. Keşke. O zaman bu tek güzel, zeki, kösnül insana, şimdi yaptığım gibi, böylesine umarsızca tutunmazdım. Ne de o bana. Ama insan tenini, eşliği istemek -Bu güvenliğe ne denli gereksinimimiz var! "Tutunmak için bir başka kişiye nasıl da gereksinim duyuyoruz! Bizi ısıtacak başka bir bedene! Dayanmak ve güvenmek." Bob için böyle demiştim. Şimdi de söylüyorum. Kaç erkek kaldı? Daha kaç şansım olacak? Bilmiyorum. Ama on dokuzumda riski göze alacağım, umarım ileride bir iki şansım daha *olur*!

Plath, 1952'de, Smith'de ikinci sınıftan sonra, bir yazlık işe girdi, Cape Cod'da Belmont Oteli'nde garsonluk. Sosyal bakımdan son derece eğleniyordu, ama bunda aşırılığa kaçınca yeniden hastalandı, işi bırakıp eve gidecek kadar hasta oldu -sonradan pişman olduğu bir davranış.

Cape Cod

Mill Club geniş, ticarileşmiş, orkestrası, dans pisti, bir dizi, sürekli yıldırıcı eğlenceleri olan bir yerdi, böylece, çam ağaçlarının ve limon rengi bir dilim ayın göründüğü pencere kıyısında, bir yapay deri bölmede yan yana oturduk -kuşa benzeyen bir adam bir bancodan çekiçle vuruyormuşçasına kıyamet gibi bir ses çıkarıyor; iri yarı bir kız vokalist, olağanüstü bir mimik. Şarkı, içki, dans, gülme (onun kollarında, ona yakın, sıcak, insanlar bana çarpıyorlar, tıkış tıkış, birinin topuğu baldırımı dürtüyor,

dirseğim bir yabancının kaburgalarında... onun yüzü, ışıkta tuhaf, yere bakıyor, gülüyor, gülümseyişi gülümseyişime karışıyor, öpmeye çalışan dudaklar, durmadan gülmek, onun beni böyle beğendiğini bilmek, neşeli, güneş yanığı, pırıltılı...) saatler geçirdik. Ertesi gün (aptalca buldum bunu) tenis için öğleden sonrasına randevu verdim.

O gece boyunca, öksürük, ateş, uyuyamadım, daracık yatakta, çarşaflardan bir türlü tümüyle çıkaramadığım belli belirsiz kum tanecikleri, erkekler yatakhanesinin çatısının üstünden görebildiğim, göz kırpan yıldız alanına baktım. Kurusun diye pencereye asılmış ince tül gibi naylon çorapların arasından dingin, şakacı parlıyorlardı. Tüm olumlu ve olumsuz düşünceler, kötü, belirsiz korkular, ürküler, kaynayan, fokurdayan beynimin içinde kaynaşıyorlardı. Çektiğim hastalık doruk noktasına ulaşmıştı; umduğum gibi gerilemiyordu, düzenli bir biçimde ilerliyordu daha çok. Ne yapmalı? Kime dönmeli? Nereye gitmeli? Phil'e* bugün ne söylemeli? Böylece sabah oldu, sabahla birlikte, Wellesley'de kalan Princeton'lunun bilinçaltımda filizlendirdiği düşüncenin yazınsal doğumu da geldi. Neden, neden - *onunla eve dönüp orada iyileşmiyorum*? Huzur ve sessizlik içinde!

Pazar sabahı Belmont arabasıyla, teni her zaman pembe, soyuk, uzun, boylu, sıska, sarışın Jack Harris ve tek bir sözcükle, tek bir bakışla sizi güldürebilen, esprili, iri yarı Pat Mutrie ile doktorun muayenehanesine gidiş. Cape yollarında hoplaya zıplaya, sıcaktan bunalmış, kir pas içinde, [doktorun] muayenehanesine geldik sonunda... Doktor odanın içinde zıplayarak sinüslerime, boğazıma bakıyor, "Evet, canım, küçük yüreğini incitebilir, ama bence toparlanmak için birkaç günlüğüne eve gitmelisin." Tasarımı onun stratejik ve resmi doğrulamasından ötürü sevinç içinde bayram ederek, Belmont'a döndüm, her çeşit giysimi karmakarışık küçük siyah bavuluma doldurdum -mayo, kırlı pijamalar, tenis şortları, hatta bir buluşma giysisiyle incelemem, olur da, yeterince çabuk iyileşirsem diye... Phil fırsattan yararlanıp belki çıkmamızı önerir diye...

---

* Phil Mc Curdy, Plath'ın kentinden, onun iyi arkadaşı.

"Şey... Phil..." Pencerenin eşiğine dayanıp, ona ve yanındaki yakışıklı, sıska sarışın oğlana -ikisi de tenis şortu giymiş- bakarak parlak bir biçimde başladım. "Şey... Phil, eve giderken arkadaş ister misin?"

Yüzünden tuhaf bir anlam geçiyor, öteki oğlan (Rodger) gülmeye başlıyor. "Ne oldu?" diye soruyor Phil. "Kovuldun mu?"

"Hayır, penisilin iğneleri için eve gitmek zorundayım. Doktor'un emri." Bu, resmi geliyor kulağa.

"Evet, elbette" dedi.

"Şimdi binebilir miyim? Her şeyimi topladım." Böylece yukarı koşup anlamsız küçük siyah valizimi alıyorum, saçma bir nedenle, tenis raketimi de. Allahtan yağmur yağmaya başlıyor. Tenis oynanamaz, Tanrıya şükür.

Arabaya girip iki oğlanın arasına oturuyorum, yola koyuluyoruz. Birden her şey çok gülünç, maskaraca görünüyor. Hepimiz gülüyoruz, Rodger, sevimli burnunun ucundaki gözlüğünün üstünden bakıyor, saçımı çekiyor, kızdırıp duruyordu.

"Weasel'ı almaya gidiyoruz" diyor.

"Weasel'ı mı?" diye soruyorum. Ürkmüş görünüyorum. O gülüyor. Böylece araba yoluna giriyoruz, birçok sütünlu büyük beyaz bir evin yanından geçiyoruz. "Baştan başa sütun" diyorum neşeyle. Anlaşılan, burasının adı bu: Sütunlar. Milyonerin yaşadığı yer de burasıymış gibi görünüyor. Art Kramer'in* milyoneri. (Weasel'ın, milyonerin Princeton'lı şoförü olduğu anlaşılıyor).

Art çıkıyor, takım elbiseler içinde, arabaya dayanıyor, o sevimli, maymunsu gülümseyişiyle gülümsüyor. Dünya küçük. Sonra Weasel çıkıyor, sarışın, mavi gözlü, gömlekli. Fena değil, ama belirgin bir Weasellı havası var. Armağanlar getiriyor: bira kutulan. Hem de, dolu. Arabanın arkasına atlıyor, yola koyuluyoruz.

Bu kez çok gülüyoruz, Rodger, Weasel'a, "Bu kız bu güne dek gördüğüm en soğukkanlı şey" diye anlatıyor; "Acınası küçük beyaz kâğıdı sallayarak geliyor, doktorun biri eve gitmesi gerektiğini söylemiş, o da tatil ya da başka bir şeye gereksinimi varmış gibi gidiyor eve!" Buz almak için duruyoruz, sonra kum

* Princeton'lu öğrenci.

tepeciklerinin yanında park yeriyle ayrıkotlarının bulunduğu bir kumsala sürüyoruz arabayı, pis, sırılsıklam, gri-yeşil bir denizin üstüne şiddetli bir yağmur yağıyor.

Bira boğazıma iyi geliyor, soğuk ve acı, üç oğlan, bira, durumun tuhaf serbestliği sonsuza dek gülebilirmişim duygusu veriyor bana. Gülüyorum, dudak boyam, bira kutusunun üstünde kanlı bir hilali andıran kırmızı bir leke bırakıyor. İyi yandığım için ve üst düzeyde yüksek ateşimden ötürü çok sağlıklı, yanaklarım kırmızı, gözlerim parlak görünüyorum.

Öteki iki oğlanı o zaman indiriyoruz, arabayla üç saat çeken Wellesley'e dönüyoruz bardaktan boşanırcasına yağan yağmur altında. Phil'le birlikte olmak rahatlatıcı bir şey, hem sonra konuşacak birçok şey var. Tek sorun, sesimin kısılmaya başlaması. Nemden olmalı, ya da başka bir şeyden, ama sesimin perdesi bir oktav düşük. Ben de filozofça bundan olabildiğince yararlanmaya karar veriyorum, doğal olarak, çok kısık, seksi, alçak bir sesim varmış gibi yapıyorum. Hiç böyle eğlenmemiştim.

Phil'in köpeğini alıyoruz, şımartılmış, kocaman gözlü, siyah koker spanyel, bizimle ön koltukta oturuyor, çok hüzünlü, çok sevecen bir görünüşü var. Phil okşuyor onu, ben de. Ellerimiz birleşiyor, dalgın dalgın elimi okşuyor. Ansızın, bu oğlandan çok hoşlanabileceğimi düşünüyorum.

Hemen hemen üç haftadır görmediğim küçük beyaz evin önüne arabayı çekince, iniyorum. Birden çok yorgun, çok aç duyumsuyorum kendimi. Phil'e hoşça kal diyorum, gece çıkmak ister miyim diye soruyor. "Hayır, Phil, teşekkür ederim." Anlamıyor. İyiden iyiye hastalanıyorum. "Yarın tenise var mısın?" Gene, hayır.

Annemle Warren başlarını kaldırıp bakıyorlar, irkiliyorlar, ben içeri girerken. "Merhaba" diyorum hırıltılı bir sesle, neşeyle. "Bir süre için eve geldim." Annem gülümsüyor, "Bekle, Grammy'ye haber vereyim! Dün gece düşünde geldiğini görmüş!" (Frost'un dediği gibi, Ev, gittiğin zaman seni içeri almak zorunda oldukları yerdir!)

Wellesley

11 Temmuz, Cuma. Usandırıcı bir iyileşme dönemi, penisilin iğneleri, bir haftadır soluk alışım iyice düzeldi. Bir sabah erkenden, Belmont'dan aradılar, annem açtı. Ne zaman döneceğimi kesin olarak bilmek istiyorlardı, böylece bu arada başka bir kızı işe alabileceklerdi. (Kişiliğimin şeytanca, bölünmüş bir yanı bütün hafta bilinçaltımda fısıldayıp duruyordu: "Niçin geri dönüyorsun? Yorgunsun, canın çıkıyor. İş de tatsızlaşıyor, izin günü yok, ücret de pek iyi değil. Hem sonra, senden gerçekten hoşlanan yalnızca birkaç kişi var orada. Niçin yazın evde kalmıyorsun? -dinlenirsin, bilim sınavına hazırlanırsın, yazarsın, Phil'le [Brawner, Princeton öğrencisi] çıkarsın, tenis oynarsın? *Aylaklık* edebilirsin. Bunu *hakediyorsun, Mademoiselle*'in Kolej Roman-Öykü yarışmasının iki büyük ödülünden birini, 'Sunday at the Mintons'la' kazanmandan ötürü. Bir kezcik olsun ara ver. Sinüzit çok güzel bir bahane.") Böylece ses tellerime şeytan girdi, anneme yalvarmaya başladım -"Ne zaman iyileşeceğimi bilmediğini söyle. Hâlâ perişan olduğumu... Orada çalışmaktan hoşlandığımı, ama belki de bir başkasını bulsalar daha iyi olacağını." Bunun üzerine, annem böyle söyledi, onlar da çok üzüldüklerini, herkesin beni sevdiğini ama bir başkasını bulacaklarını söylediler. Kuşkulu bir zafer duygusuyla birbirimize baktık.

Yirmi dört saat sonra Polly'den ve Pat M.'den bir mektup aldım. (beni ne denli özlediklerini söyleyen), Art Kramer'den (o gün beni görmesinin ona benimle çıkmak istediğini söyleme yürekliliğini verdiğini belirten), bir de Alfred A. Knopf Yayınevi'nin başeditöründen (*Mlle*'de yayımlanan "Sunday at the Mintons" adlı öykümün son provalarını ne denli beğendiğini, bir gün bir romanımı [!] yayımlamaktan zevk duyacağını belirten bir mektup. O küçük paketti BEKLEDİĞİM: yeniden yaşamaya can atmak için gereksindiğim şey. O kısa aralıkta, Belmont'daki işimden ayrılmakla aptallık ettiğim -Ray'i, Art'ı, Polly'yi, Gloria'yı yitirdiğim için -bütün olmuş-olabilecekler için: rastlamış-olabileceğim-ama-rastlamadığım-olağanüstü-insanlar için lanet ettim kendime. Sonra günde dört saat deniz kıyısı ve yüzme. Sonra güneş

yanığı, güneşten açılmış saçlar. Asık suratlı, somurtkan, düşünüyordum: niçin onlara *iki hafta içinde* döneceğimi söylemedim: o zaman tam anlamıyla dinlenebilir, bir de küçük tatil yapabilirdim, cabadan. (Aptal. Aptal. Aptalın tekisin sen).

Sonra, yaşamda-ölüm-ya da-hastalığın, yaşamın karşıtı olarak ayrımını kavramaya başladım. Hastayken (hem belirtilerin gösterdiği gibi, bedensel, hem de, bir şeyden kaçmaya çalıştığımda olduğu gibi, zihinsel olarak), canlılığın tüm acılı anımsatıcılarından çekilmek istiyordum -dingin, duruk bir gölün içine saklanmak, coşkuyla kükreyen bir ırmağın kıyısında, gürül gürül akan suların durmaksızın paralamaya çalıştığı kötürüm bir dal gibi olmamak. Böylece eve gittim, bunu yaparsam geri dönmenin güç olduğunu bildiğimden. Kendimi yeniden akıma kaptırmak için harcadığım korkunç çaba, sinüs iltihabının en kötü günleri boyunca sürdü -çağrı 24 saat erken geldi. Sonra, tutumumda ansızın bir değişiklik oluyor. Bütün bu ussallaştırmalar, olumlu ve olumsuzların entellektüel dengelemeleri şu olguya indirgeniyor: insan canlı, yaşam doluyken, *insanlarla* ve onların arasında yarışma ve savaşım her şeye ağır basar. Belmont'un, sağlığım için zararlı olduğu konusunda ne denli mantıklıca us yürütmüş olursam olayım, yapılan işe oranla ücreti ne denli az, bilim dersine çalışmam açısından ne denli olanaksız olursa olsun -gene de, ince, sevimli genç şeytanların çekimli burgacı her şeyin ötesinde çağırıp duruyordu beni. Arka avlumda, sıcak, amorfik aylaklık, esin beni devindirdikçe tembelce yazarak ya da yazmayarak oturmak olmamalıydı yaşam. Tersine, dopdolu bir programa göre, işi başından aşkın kişilerin sincap kafesinde çılgınca koşmaktı yaşamak: çalışmak, yaşamak, dansetmek, düş kurmak, konuşmak, öpüşmek, şarkı söylemek, gülmek, öğrenmek. 10 hafta boyunca günde 12 saati (yararlı bir biçimde) yönetmenin sorumluluğu, korkunç sorumluluğu, çok ağırdır; geniş, çevresi sarılmamış dönümlerce zamanın -uyutucu aylaklık, keyifli bir gevşeme içinde akıp gitmesi öylesine kolay olan zamanın- içine kesin bir rutin koyacak hiçbir şey, hiçbir kimse yoksa eğer. Güvenli bir biçimde, saat gibi işleyen bir topluluğun

üstündeki sırça fanusu kaldırıp bütün o küçük, işi başından aşkın insanların durduklarını, soluk soluğa kaldıklarını, patladıklarını, içeri dolan (daha çok dışarı çıkan) yoğunluğu azaltılmış atmosferin içinde yüzdüklerini görmeye benziyor -amaçsız havanın içinde güçsüz kollarını sallayıp duran zavallı küçük ürkmüş insancıklar. Şöyle bir duygu bu: bir rutinden kurtulma. İnsan ona karşı korkunç bir biçimde başkaldırmasına karşın, o zaman bile, sarsılıp tekdüzeliğin dışına düşünce tedirginlik duyuyor. Bende de böyle. Ne yapmalı? Neye yönelmeli? Hangi bağlara? Hangi köklere? Eve dönmüşlüğün tuhaf, incelmiş havasında asılı kalmışken?

Yazın geri kalan bölümünde Plath, Massachusetts, Chatham'da, bir Hıristiyan Bilimcisi ailenin, Cantor'ların yanında anneye yardımcılık işine girdi. Cantor'lar onu çok seviyorlar, ona kızları gibi davranıyorlardı, ama o da çok çalışıyordu.

Chatham

8 Ağustos, Cuma - akşam, 9.45. Yataktayım, banyo yaptım, adamakıllı yağmur yağıyor gene -penceremin dışında asbest çatıdan aşağı doğru, saydam akıyor. Bütün gün ıslak kapatıcılığıyla yağdı, sonunda yatağımdayım, yastıklara rahatça sırtımı dayamış -yağmurun atılımlarını, ıslatıcılığını dinliyorum- tüm değişik tını renkleriyle senkopları. Yankılı oluklarda vuruşlarını- sert, metalik. Boşaltma boruları boyunca koşuyor, yamyassı toprağa yayılıyor, küçük bir yarık açıyor -müziksel düşüşü, teneke çöp kovalarının üstünde yüksek perdeden bir trampet vuruşuyla belli belirsiz çıngırdıyor. Öyle görünüyor ki, Ağustos'ta yağmurun daha çok bilincine varıyorum hep. Bir yıl önce, sundurmama, çime, ileride, Mayos'taki dümdüz, boz denizin üstüne inmişti -gün boyu beni kocaman eve kapatmış, akşamları, yatakta oturmuş yazarken, tahtımdan krallığımı gözden geçirirken konuşuyordu benimle: köşedeki yapayalnız, bir ışık aylası içinde tek başına asılı kalmış sokak lambası, ötesinde gri ayırt edilmez sis, denizin kıyıyı yalayışına karışan yağmur sesi. Marblehead Kumsalı'nda,

Dick'le beni kaya içine oyulmuş bir mağaraya kapattı, sırılsıklam, her yanımızdan sular sızarak; sonunda, acımasızca indiren yağmurun dinip denizi çalkalayarak soyuk bir beyaza dönüştürmesi sona erinceye dek paslı bir teneke kutuya taş atıp durmuştuk.

İki yıl önce. Ağustos yağmuru Ilo'yla benim üstümüze yağmıştı, yan yana, tek sözcük bile etmeden, samanlığa doğru yürürken. Ağlayarak, ağzımın beni öptüğü yeri bereli, tavanarasından çıktığımda da yağıyordu. Emile'le birlikte eve döndüğümüz arabanın camlarını örtmüştü yağmur, karanlıkta durduğumuz mutfağın dışına yağıyordu, muşamba kokusu, pencere kafesinin dışında, durmadan yaprakların üstüne düşen damlalar.

Üç yıl önce, sıcak, yapışkan Ağustos yağmuru iri damlalarla düşüyordu, evde, sundurmamda gönülsüzce oturmuş, artık gelmeyecek yaz için ağlarken -hiçbir zaman aynı olmayacaktı. İlk basılı öykü, yağmurun tempo tuttuğu "artık hiç olmayacak" nakaratından kaynaklanıyordu. Ağustos yağmuru: geçip giden yazla daha doğmamış yeni güzün en iyi yanı. Tek kalmış, değişken zaman.

9 Ağustos... Çocukları Joanie'ye bıraktım -kaptıkaçtıyla Chatham kasabasına kaçtım. Parlak yeşil araba yağmurun birikintiler oluşturduğu, kasabanın park alanına doğru dar sokaklarda milim milim ilerlerken, kötü bir zafer ve özgürlük duygusu duyuyordum. Bookmobile'da, Val Gendron'u* görmeye gidiyordum, gördüm de.

Lorania's Bookmobile'ın arka kapısından içeri girdim, kırmızı muşamba yağmurluğumdan, yere derecikler akıyordu, başımı eğmiş, başlıkları incelerken, Val ön tarafta insanlarla konuşuyordu. Sonra yere oturdum, şiir kitaplarına, parlak kapaklı, güzel, pırıl pırıl Modern Library baskılarına bakmaya başladım. O sırada yalnızdı, beni anımsadı.

Birçok şey sordum ona -yazmaya nasıl başladığını, nerede yayımladığını, nerede çalıştığını. Nazikçe konuştu benimle- alaycı,

* Profesyonel bir yazar.

inatçı, küçümseyerek, sonra çabucak bir bakış, yumuşak, kaçıcı bir gülümseme: öykümü nasıl eleştirdiğimi ve şimdi onu o denli beğenmediğimi anladığını, aslında bunun nasıl en iyi *yazma* biçimi (ürünün değil, sürecin) olduğunu belirten bir gülümseme. Bana günde yaklaşık dört sayfa (1000 sözcük) yazmamı söyledi. Zamanla sınırlamamalı -can alıcı nokta bu. Zamanı sınırlandırmamalısınız, önemli olan üründür. Yılda 365.000 sözcük çok şeydir. Önümüzdeki sonbaharda başlıyorum. Günde dört sayfa.

Ufak tefek, kemikli, soluk benizli, topuz biçiminde ensede toplanmış kara saçlar, siperlikli haki kasket altında saç örgüleri. Sivri bir yüz, gözlük, kuru, alaycı bir biçimde sözcükleri yaya yaya konuşması. Kedileri varmış, kırmızı boyalı salaş kulübesinde (öyle diyor), telefonu yokmuş. Yalnızlık belirtileri mi? Gereğinden uzun süre Val Gendron'la birlikte yaşamanın belirtileri mi? Kiminle konuşmalı? Kiminle? Öğreneceğim bunu. Val Gendron olmayacağım ben. Ama Val Gendron'un büyük bir bölümünü kendimin bir parçası kılacağım -bir gün. Kahve telvesi bir yana bırakılabilir. Bütün bütün. Onu ziyaret edebileceğimi söylemişti: bir hac ziyareti -İlk Yazar'ıma.

19 Ağustos, sabah saat 1. Kabul etmelisin ki çocuğum, hayatında birçok olumlu şey var. Bir Elizabeth Taylor değilsin, belki. Çocuk Hemingway değil, ama Tanrım, büyüyorsun. Başka bir deyişle, daha beş yıl önceki çirkin içedönükten çok uzaksın. Şimdi de sıra sırt sıvazlamaya mı geldi? Pekâlâ, güneş yanığı, uzun boylu, sarışınımsı, hiç de fena değil. Sonra zekâ, en azından bir yönde "sezgisellik". Çeşit çeşit insanlarla anlaşıyorsun. Aynı çatı altında, yakın yaşadıklarınla, hatta. Züppelik, gurur ya da böbürlenme konusunda hiçbir gerçek kaygın yok. Çalışmaya isteklisin. Sıkı çalışmaya, hem de. İstemin var, yaşama konusunda da pratikleşiyorsun -hem sonra yazdıklarını da yayımlıyorlar. Bu yüzden istediğin kadar yazmaya hakkın var. Üç ayda dört tane kabul: -500 dolar *Mlle*, 25 dolar, 10 dolar *Seventeen*, 3,50 dolar *Christian Science Monitor* (havyardan bezelyeye, hepsi hoşuma gidiyor).

Val'den sonra. Tanrım, ne konuşma. İlkin, "kulübe"si, kırmızı, kenarları beyaz yarı-ev, sonra, koridorda, sıska, pis elleriyle omuzları düşük, sırıtarak duruşu. Kareli gömlek, yağlıboya lekeli Levis kot. İçeri giriyorum, kendimi büyük, yeni, tertemiz duyumsuyorum. Bir leğende giysilerini yıkıyor. Kirli, eski giysiler. Sıcak suyu, sobanın üstündeki çaydanlıktan alıyor.

Küçük mutfakta oturuyorum. Duvar kâğıdı, kahverengi üstüne -renkli Pennsylvania-Hollanda görünüşlü desenli. Yerde kirli tabaklar. İki kedi: Prudence, is karası, asık suratlı, yeşil gözlü, İran cinsi, bir de, O'Hara. İzmaritlerle dolu küllükler. Haftada 2 karton Wings (ucuz, reklamı yapılmayan) içiyor, Ağzıma koyamadım, ağız tadım kalmadı.

Çevreme bakındım. Yemek pişirmeyi seviyor -özellikle haşlamalarla, etli sebzeler. Şaraplı şeyler. Buzdolabının üstünde bir yemek kitapları rafı var. Bir de baharat rafı. Kapaklarını açıyor, ben her birinin kokusunu duyumsarken, "Kekik, fesleğen, mercanköşk..." diyor. Bir konserve dolabı da var -reçeller, marmelatlar, elma, erik ezmeleri. Toplayıp saklıyor. Cam kaplarda, yabanıl, tatlı, ekşi, duru.

Dışarıda bahçe var. Çam korusundan kazanılmış araziye dikili düzgün çimler. Çiçekler -biraz floks, zinya çiçekleri. Bookmobile'daki işi zaman aldığından, sebzeleri arsız otlar bürümüş. Çilek, ahududu, biber, fasulye, domates, tümü de tarhlarda, dört köşe, düzgün, tertemiz görünümlü.

Satın aldığı pastayla bol bol yeşil üzüm çıkarıyoruz buzdolabından. O kahve çekiyor, koku olağanüstü, sonra oturup kahvenin kaynamasını bekliyoruz. Bu arada, Prudence, pastanın buzlu yüzeyini yalıyor. Val o parçayı kesiyor, O'Hara'ya saklıyor. Kahve hazır olunca, dik basamaklardan, kendine yaptığı işliğe tırmanıyoruz.

Duvarlar çepeçevre kitaplık, Williamsburg gri-mavisi ve krem-sarısı. Yerde, örmekte olduğu bir battaniye, bir sepette yün kırpıntısı yumakları. Bir çek-yat, bir daktilo makinesi. Ortalıkta, kutularda, yazı masasının üstünde yığın yığın elyazmaları.

Yere bağdaş kurup oturuyoruz, kendimize fincan fincan kahve dolduruyoruz. Bir domuz gibi, üç koca dilim pasta yedim. Prue'nun emzirdiği dört kara kedi yavrusu içeri giriyor, siyah oynak ayva tüylerinden kara bir yumak gibi kayarcasına dolaşıyorlar ortalıkta. Her işe burunlarını sokuyorlar, kahve fincanımın içine eğiliyorlar, acı, sert maddenin kokusuyla hapşırıyorlar, döşemenin üstünden kayarcasına geçiyorlar. Biri, eteğimin yerde rahat bir kıvrım oluşturan kenarına sokulup uyuyor.

Ajanslardan sözedildiğini işitiyorum -Ann Elmo. Bilmemne-ve-Otis. "Miss Henderson's Marriage"i okuyorum. Hızı, tempoyu seviyorum. Sanırım biraz donuk, kişiler insanca değil -ah, o tanımlanmaz nitelik. Ama yapı sağlam, dengeli. Bu aşamada benim için öykünülecek bir şey. Ajanslarıyla yazışma dosyalarına göz gezdiriyorum. "Haitian Holiday"i aklına koymuş. Gayrımeşru bir kızın bir romancığı aynı zamanda. Birçok öykü! Çoğu yayımlanmış...

Rachel Carson'u tanıyor. Woods Hole'u. Büyük bir ödül kazanmış, gene de Val gibi dolaşıyor ortalıkta, külüstür bir araba, eski giysiler, bir başarı kazanmış, ne yapacağını bilmiyor, insanlar nasıl yazması gerektiğini anlatıyorlar ona, ama o şimdi bir şey üstünde çalışıyor... iyi bir yazar gibi, şimdiki sorununa dalmış. Defne yapraklarıyla beslenmiyor.

...Geceyarısı eve dönüş, Evita Peron hakkında konuşma. (İster orospu olsun, ister kibar fahişe, iyi bir gösteri yaptı. Val havai fişekleri seviyor. Güzel, hoş.)

Yazı yazmak. Yazar sokaktaki adam için yanılsama kurgular. Gizem kefeni - hiç kimse, yazınsal bilgi ve hünerle, bile bile, duygularıyla oynanabileceğini, onların uyandırılabileceğini düşünmek istemiyor. Hiç kimse şöyle düşünmek istemiyor: bu adam içime girip yüreğimi oynatabilir, çünkü kazanını kaynar tutmak istiyor. Bu yüzden, yazarın fikirlerini nereden aldığını sorduklarında: "Divanıma uzanırım; Tanrı benimle konuşur. Esinlenirim." Bu yanıt doyurur.

Külüstür arabanın motor sesini bastıran bağrışmalar. Eve döndüm, kahve-sarhoşu. Coşkuluyum. (Daha yeni başladığımı

düşünmekten kendimi alamıyorum. 10 yıl sonra 30'umda olacağım, yaşlı sayılmaz, hatta belki de iyidir. Umut. Geleceğe yönelik tasarılar. İş de var, ama, işi seviyorum. Çocuk doğurmak. Hatta belki de hem erkek, hem kız. Val, belli belirsiz ışıkta bana sırıtıyor, yüzü gölgede, ciddi konuşma, ama bana iyi geliyor. Smith'ten yazacağım ona. Çalışacağım, belki kışın arabayla gelirim. Belki Dick'i bile alırım. Tanrım, bana olağanüstü davrandı. Bu gece en iyisi. Tüm oğlanlar, özlemler, sonra bu kusursuzluk. Kusursuz sevgi, yaşamanın bütünü.)

Duvarda bir cırcırböceği vardı, cırıldıyor, ötüyor. İyi bir yaşam kur, dedi. Emin değilim. Ondan hoşlanıyorum, ama olabildiğince körü körüne değil -onu eleştirebiliyorum. Ama yaşamış, yapıtları satmış, üretmiş. Daha şimdiden bana ne çok şey öğretmeye başladı.

Allah kahretsin, *The Ladies' Home Journal*'dan daha çoğuna layıksın sen. Seni bir *The Atlantic*'e sokabilsem: "The Kid Colossus". Ben de en yükseği hedefleyeceğim. Bir konu. "Knife-like, Flower-like" gibi, ama başka. Neyi kanıtlamak için. Nereden başlamalı, nerede bitirmeli -hangi bakış açısından. Ah, bu yılı, içeriğin biçimini bulmak için arpacı kumrusu gibi düşünerek geçireceğim.

Val diyor ki: gözünün önünde canlandır, *daha sonra* duygulaştırırsın. Yeni yazmaya başlayan yazarlar duyusal izlenimlere dayanarak yazarlar, soğuk gerçekçi düzenlemeyi unuturlar. *İlkin* soğuk nesnel olgu sahnesini kur. Kaskatı. Ardından Allahın cezası şeyi yaz; divana uzanıp, gözünün önünde canlandırarak, dövüp yeniden akkor haline getirerek, onu yeniden yaşama, sanatın yaşamına geçirdikten, artık biçimden yoksun olmayan, gönderme çerçevesinden yoksun olmayan biçimi verdikten sonra.

20 Eylül, 21 Eylül'ün başına doğru. ("Öyle zamanlar olur ki" dedi bana genç adam yumuşakça, "erkek, kadının orospu olmasını ister.") Tatsız, donuk bir akşam. İğrenç bir film, ikimiz de tiksindik, yağmurdan kaçıp içeri girdik, uykulu, eleştirel. Külüstür, üstü

açılır kapanır spor arabada, canımız sıkkın, kaldırımlara dizilmiş sinema-sonrası kalabalığıyla dolu Boston sokaklarından geçiyoruz, tümü de yanan pembe, yeşil, mavi, sarı neonlar, ıslak, düzgün, su birikintileriyle dolu kara sokaklarda belli belirsiz. Sıkkın, huysuz, tepeden tırnağa yanlış. Niçin topuklu ayakkabı giymiyorum... düz ayakkaplarla tıpkı soket çoraplı bir kıza öylesine benzediğim için mi? Genç, toy, çocuksu, duygusal yaşım on altı. Tepkilerim gereğinden fazla açık, gereğinden fazla kolayca uyarılabilir. İncir çekirdeği doldurmaz şeyler yüzünden taşkınlığa kapılabilir, salt soğuk olguları sorunsal bir biçimde allayıp pullayabilirim. Onu yüceltiyor, hayranlıktan soluk soluğa kalıyorum. ("A, sahi mi, evet, evet, devam et...") Bir dokunuşla da buz gibi oluyorum. Sonra iki kat iltifat istiyorum, yakalandığım olgusu olmasa, bunu yadsırım -tutumum bilinçsizce de olsa; oysa o, Allah kahretsin, gereğinden fazla haklı. Öyle görünüyor ki, bütün yanlışlık, "ikimizin birlikte sarhoş olmayışımız." Arada bir duvar var. Kısıtlanmalarımız var. Sonra, onu rol yapmaya zorluyorum, saçmasapan taşan coşkularımla. Gerçekten *saçma* bunlar, *ben* de rol yapıyorum -çünkü kendine özgü duyumsuyorum kendimi. O yabancı, başka bir dünyadan, gene de beslendiğimiz farklı kültürel ve ahlaksal art alanların pek de önemi varmış gibi *görünmüyor*. Belki de savunmadayım, kimbilir. Yapmacık bir coşkunluk patlamasıyla duruma aşırı tepki gösteriyorum. Çünkü kapıkomşu kırsal oğlana dönmeden önce kozmopolit yabancıyı elegeçirmek istiyorum. (Kadınsı kendini beğenmişlik mi?) *İlk umarsız coşku atılımım* (daha önce Rick'in sözünü ettiği), *bendeki o eski, insanların benden kaçtıkları, beni bıraktıkları, beni yalnızlığa zorladıkları korkusunun izi değil mi?* Bilinçaltımda hesaplanmış bir düzenek, arkadaşımın, erkek olsun, kadın olsun, ilgisini çekme, onu tutma, alıkoyma düzeneği değil mi? (Nancy Colson'un Winthrop'ta, başka bir kızla birlikte beni Scouts'dan eve kadar geçirişini anımsıyorum. Onlara bir öykü anlatmaya başladığım zaman kıkırdaşarak kaçarlardı hep. Anlamazdım bunu. Şaşkın, soluk soluğa arkalarından koşardım. Sonra, benim uzun, donuk abuk sabukluklarımı dinlemek zo-

runda kalmamak için kaçmayı tasarladıklarını öğrendim.) Ölçülülüğü geliştireceğim. İlgi çekmek için insanların üstüne atılan geveze bir züppe olmayacağım artık. Umarsızca beğenilmek istiyorum. Uzun, tuhaf, kendi kendinin bilincinde, bir beğenilmeme döneminden geçtim. Bana şimdi dışa dönük denebilirse de, hâlâ eski aşağılık karmaşasının izleri beliriyor sık sık. Yeni tanıdığım insanları yüceltiyorum, bana gösterdikleri beklenmedik sevecenlikten, iyicil ilgiden ötürü hayranlık duyuyorum onlara. Ne çok gümüş-kaplama yontular diktim, zamanla onların yaralanabilir güçsüzlüklerini öğrendiğimde onları insancıllaştırmak için?

* * *

Bugün iyi geçti. Öğleden sonra iki buçuk saat Bay Crockett'le* birlikteydim. Yeşil çamlı bahçesinde şeri içerek uzun uzun konuştuktan sonra bir içgörü parıltısı oldu, kolejden sonra amacımın ne olduğu konusunda. Ürkütücü, ama olağanüstü bir şey: İngiltere'de bir yıl lisans-üstü öğrenim. Cambridge'de ya da Oxford'da. Henüz belirsiz bir adım: para büyük bir sorun. Ama bunu gerçekleştirmek için iki yıl var önümde; burslar var; gencim, güçlü kuvvetli, çalışmaya istekli.

Bunun çözdüğü ve yarattığı sorunlar: tatillerde Paris'e, Avusturya'ya gideceğim. İngiltere, sıçrama tahtası olacak. Haftasonları bisikletle bütün İngiltere'yi dolaşacağım. Yazları yurtlarda kalmak, tatsız işlerde çalışmak, hostellerde kalıp kilometrelerce yol tepmek, iflah kesen miller, bıkkınlık, yaşamın yüceliklerinin tadına varamamak yok -ama belki de kentte ucuz bir otelde kalmak, bir arkadaşla yolculuk etmek. Sonra İngiltere'ye dönmek. Öyküler yazacağım, hatta belki de bir roman. Sanırım felsefede lisans-üstü öğrenim göreceğim. Yapacağım bunu.

Başlıca korkum, yakındığım şey: erkekler. İki kardeşe** âşığım, utanç verici. Gideceğim. Şanslı değilsem, ikisi de ben gidince evliliğe boyun eğebilir, böylece büyük bir boşluğa dönerim. Şu da var, "orada" âşık olabilirim, biriyle bir ilişkim ola-

---

* Mr Crockett, Plath'ın lisede İngilizce öğretmeniydi, belki de onun ilk dayanmanı.

** Norton'lar.

bilir. Görünge kazanmak, "insanlık köleliğinden" kurtulmaya karar vermeden önce kendimi özgürleştirmek için bir yıla gereksinimim var. Bunun tehlikesi şurada: yeni ufuklara, uzak yönlere doğru bu atılımda şimdi sahip olduklarımı yitirebilirim, yalnızlıktan başka bir şey bulamayabilirim. Pastamı dış ülkelerde yemek, sonra eve döndüğümde onu kapının eşiğinde güvenlik içinde bulmak istiyorum, eğer hâlâ yaşamımın geri kalan bölümünde onu kabul etmeyi seçiyorsam. Bir kumar oynuyorum. Bundan sonraki yılları yazgımın işleyişi gösterecek.

Bugün bir düş dikildi toprağa: bir ad: İngiltere. Bir istek: dışarıda öğrenim görmek. Bu amaca yönelik bir eylem yolu.

Norton'larda akşam yemeği, sıcak, parlak mumlar, parlak pembe taçyapraklı ortaları sarı yıldızçiçekleri. Kılıçbalığı ızgarası, ekşi kremalı. (Perry, pembe yüzlü, tadına bakmak için eğiliyor). Hollanda soslu brokkoli. Üzümlü pasta ile dondurma, zengin, ılık. Sonra porto, keskin, tatlı, şaşırtıcı, yutunca gözlerin arkasında ansızın hoş bir batma, gevşeyip kolayca gülmeye dönüşen. İyi kaynamış sütsüz kahve. Dick'le bütün akşam evdeyiz, ikimiz de sıcak, zengin, erinç içindeyiz. Bulaşıklar yıkanırken, mum ışığında uykulu uykulu gevşerken, sık sık "La Mer". Müzik sürüyor, tedirgin edici, yakasını bırakmıyor insanın, anlatılamayacak denli tuhaf, derinden etkileyici, denizin tüm görkemli kör kabarışı, ince ses, ışık, içgörü pırıltıları.

Gri odada, her şeyin kenarlarının çevresi bulanık, mum ışığı çakıyor, sıcacık, onun kollarında, dingin, hoşnut, uykulu, ama gene de tetikte, uyanık, günün büyüklüğüyle zamanın anlamı bir sevinç ve korku pırıltısıyla doldu içime. Sıcak, güvenli çemberimden çıkıp İngiltere'ye gidiyorum, bir şeyi kanıtlamak için. Gitmek var, sonra dönmek, dönüşte karşıma ne çıkarsa çıksın yüreklice karşılayacağım, kendi istemimin sorumluluğunu kabul edeceğim, özgürce de olsa, yapım ve koşullarca önceden belirlenmiş de olsa.

Pencerenin dışında hava karanlıktı, mutfaktan gelen ışık, ağacın yapraklarının alt yüzlerine düşüyordu. Baştan başa yalın, kıpırtısız, kara kenarları ışıkla çizilmiş. Ağaç uzundu, pencere ka-

resinin karanlık büyüklüğünü dolduruyordu. O güne dek hiç böyle özel bir biçimde mutlu duyumsamamıştım kendimi. Kaçıyordum, uzaklara gidiyordum; neden kaçıyordum? Yarı-gizli bir amacım vardı, kısırlık ve yaratım çemberini genişletecektim. Sanatsal sıçrayış için güçlerimi sıkı, gergin bir topun içinde topluyordum. Nereye atlamak için? *The Atlantic*'e mi? Bir romana mı? Düşler, özel düşler. Ama eğer çalışırsam? Durmadan düşünür, öğrenmeye çalışırsam, yöntemleri denersem, durmadan?

Bu çok ciddi çöküntü, biricik çıkış yolu olarak intiharın anılması, ertesi yıl, yazın,* Sırça Fanus*'un konusunu oluşturan çöküntünün habercisiydi. Çok az insan durumun bilincindeydi; onların bile Plath'ın umarsızlığının derinliğini görmelerine izin verilmiyordu. Onun tipik hızlı iyileşmesinin dik eğimi, geriye dönüp bakıldığında, başlıbaşına korkutucu görünüyor, ama Plath'a yakın olan insanlar onun ruhsal durumunun geniş salınımlarına alışıktılar.

Northampton

3 Kasım. Tanrım, eğer canıma kıymayı isteme noktasına geldiysem bu şimdi olabilir, bitkin, uykusuz kan damarlarımda sürüklene sürüklene akarken, hava yağmurla yoğun, bozken, Allahın cezası küçük adamlar sokağın karşı kaldırımında delgiler, baltalar, keskilerle çatıyı döverken, keskin, berbat, pis katran kokusu ortalığa yayılırken. Bu sabah gene yatağa düştüm, uyuyabilmek için yalvararak, eylemden, sorumluluktan, karanlık, sıcak, pis kokulu kaçışa çekilerek. Hiçbir yararı yok. Posta zili çaldı, açmak için silkinerek ayağa kalktım. Dick'ten mektup. Kıskançlıktan hasta gibi okudum, orada yan yatmış, dinlenmiş, beslenmiş, bakımlı, aklına esince kitapları, düşünceleri keşfetmekte özgür.* Yapmak zorunda olduğum sayısız fiziksel görevi düşündüm: Prouty'ye** yaz; *Life*'ı Cal'a geri gönder; yayın kuruluna yaz; Marcia'ya telefon et. Liste engel üstüne dev gibi engellerle

* Dick Norton tüberküloz sonrası nekahat dönemindeydi.
** Plath'ın bursunu destekleyen romancı, Olive Higgins Prouty.

kabarıyordu; gıcırdadılar, yan yan baktılar, kargaşa içinde paramparça oldular; tiksinti, nesnelerin, şeylerin, eylemlerin amaçsız dizisine son vermek isteği kabardı içimde. İnsanın kendisini yokederek dünyayı yoketmesi, umarsız bencilliğinin aldatmaca doruğudur. Tırnaklarımızla kazıdığımız tüm küçük tuğla çıkmazlarından çıkmanın en basit yolu. Dick'i, bedeninin bakımından başka her şeye karşı sorumsuzluğun doruklarına yükseltilmiş görmek kaderin cilvesi -zihninin yükseldiğini, göklere eriştiğini, benim zihniminse kafese kapatılmış, haykırdığını, güçsüz, hilekâr, kendi kendine küfürler yağdırdığını duyumsamak. Kendimi, atılgan, yürekli, insancıl inancımı nasıl haklı kılacağım? Dünyam parçalanıyor, unufak oluyor, "merkez hükmünü geçiremiyor". Bütünleştirici hiçbir güç yok, yalnızca yalın korku, kendini koruma dürtüsü.

Korkuyorum. Katı değilim, içim boş. Gözlerimin ardında uyuşmuş, felç olmuş bir mağara, bir cehennem kuyusu, alaycı bir hiçlik duyumsuyorum. Hiç düşünmedim. Hiç yazmadım, hiç acı çekmedim. Canıma kıymak istiyorum, sorumluluktan kaçmak, aşağılık bir yaratık gibi sürüne sürüne dölyatağına dönmek istiyorum. Kim olduğumu, nereye gittiğimi bilmiyorum -bu korkunç soruları yanıtlayacak olan benim. Özgürlükten soyluca kaçışı özlüyorum -güçsüz, yorgun; sağlıklı, etkin bir zekâ ile istemi gerektiren güçlü, yapıcı insancıl inançtan tiksinerek kaçıyorum. Gidecek hiçbir yer yok -ev olmaz, oraya gidecek olsam, annemin eteklerine yüzümü gömüp koca bir budala gibi zırıl zırıl ağlarım -erkekler olmaz, katı, kesin, babaca yolgöstericiliklerini şimdi her zamankinden çok istediğim- kilise olmaz, liberal, özgür olan kilise -hayır, totaliter diktatörlüğe dönüyorum bıkkınlıkla, orada tüm kişisel sorumluluklarım bağışlanır, büyük "D" ile Dava'nın sunağında bir "özveri çabası içinde" kendimi feda edebilirim.

Şimdi burada oturmuş, neredeyse ağlıyorum, korkmuş, içi boş verimsizliğimi duvara yazan parmağın beni lanetlediğini görüyorum -Tanrım, bütünleyici güç nereden gelecek? Şimdiye dek yaşamım karmakarışık, sonuçsuz, düzensiz görünüyor: ders-

lerimi yanlış düzenledim, planımı birleştirici kurallar olmaksızın yürüttüm -kendi gizilgüçlerim heyecan verdi bana, ama kimilerini başkalarına hizmet edebilmek için budadım. Olumsuzculuk, kendi kendimden nefret, kuşku, delilik içinde boğuluyorum- rutini, alışılmışı yadsımak, yalınlaştırmak için bile yeterli gücüm yok. Yapamıyorum bunu, güçlükle yürüyorum, gözlerimin ardındaki bomboş cehennemin zorlayarak kendine yol açarak, kara bir veba gibi fışkırmasından korkuyorum, acımasızca bir kişisellik yoksunluğuyla bedenimin özünü yiyip bitiren hastalığın, "Hain, günahkâr, sahtekâr" diye bağırarak, gözle görülür yaralar, siğiller biçiminde patlak vermesinden korkuyorum.

İlk günahı itiraf etmeye, Hitler'e tapmaya, esrar içmeye zorlanmayı anlamaya başlayabilirim. Uzun süre felsefe, psikoloji, ulusal, dinsel, ilkel bilinçlilik kuramlarını okumak, araştırmak istedim, ama herhangi bir şey yapmak için şimdi artık çok geç gibi görünüyor -açık uçlardan oluşan karmakarışık bir çöp yığınıyım ben- bencil, ürkmüş, yaşamımın geri kalanını bir davaya adamayı düşünüyorum -giysilerimi gereksinimi olanlara göndermek için çıplak dolaşmak, bir manastıra, hastalık hastası olmaya, dinsel gizemciliğe, dalgalara kaçmak- neresi olursa olsun, kendi kendinden sorumluluğun ve sonunda kendi kendini yargılamanın ürkütücü cehennemsi ağırlığından kurtulacağım herhangi bir yere kaçmak. Önümde yalnızca karanlık, pis ara sokaklar görebiliyorum, yaşamımın posasının, tortusunun, pisliğinin, yüceltilmemiş, değişmemiş biçimde yattığını görüyorum orada -hiçbir şeyin dönüştürmediği: hiçbir soyluluğun, bir düş yanılsamasının bile.

Gerçeklik, ben onu ne yapıyorsam, odur. Buna inandığımı söylemiştim. Sonra içinde debelendiğim cehenneme bakıyorum, sinirlerim felç olmuş, eylem geçersiz kılınmış -korku, imrenme, nefret: içimi yiyip tüketen tüm yıkıcı güvensizlik duyguları. Zaman, yaşantı: dağ gibi dalga üstümden aşıyor, boğuyor, boğuyor beni. Özlemini çektiğim o kalıcılığı, geçmiş ve gelecekle sürekliliği, başka insanlarla o iletişimi nasıl bulabilirim? Bana dayatılan yapay bir çözümü dürüstçe kabul edebilir miyim? Yaşamımın geri kalanını nasıl haklı çıkarabilirim, nasıl ussallaştırabilirim?

En ürkütücü bilince varış, dünyada milyonlarca insanın benim yerimde olmak isteyecekleri: çirkin değilim, aptal değilim, yoksul, sakat değilim -gerçekten de, özgür, şımartılmış, nazlı, Amerika ülkesinde yaşıyorum, neredeyse hiç para ödemeden en iyi üniversitelerden birine gidiyorum. Son üç yılda yazarak 1000 dolar kazandım. Düş kuran yüzlerce tutkulu kız benim yerimde olmaya can atardı. Bana mektuplar yazıyorlar, benimle yazışabilip yazışamayacaklarını soruyorlar. Beş yıl önce, şimdiki beni görebilseydim: Smith'teyim (Wellesley yerine), *Seventeen*'de yedi, *Mlle*'de bir öyküyle şiirim yayımlandı, birkaç güzel elbisem var, bir de zeki, yakışıklı bir erkek arkadaşım - şöyle derdim: bundan çoğunu isteyemezdim!

Sonra, varoluş yanılgısı var: insanın belirli bir durum ya da bir dizi başarılarla sonsuza dek mutlu olabileceği düşüncesi. Virginia Woolf neden canına kıydı? Ya da Sara Teasdale ya da ötekl parlak kadınlar? Nörotik olduklarından mı? Yazdıkları, derin, temel isteklerin yüceltilmesi (Ah, o korkunç sözcük) miydi? Bir bilebilsem! Hedeflerimi, yaşam gereksinimlerimi nice yükseğe koyabileceğimi bir bilebilsem! Değerler cetveliyle oynayan kör bir kızın durumundayım. Hesaplama yeteneklerimin en aşağı noktasındayım şimdi.

Gelecek? Tanrım -gittikçe daha kötüye mi gidecek? Hiçbir zaman yolculuk edemeyecek, yaşamımı bütünleştiremeyecek miyim, hiçbir zaman amacım, anlamım olmayacak mı? Hiçbir zaman vaktim olmayacak mı -uzun zaman dilimleri, düşünceleri, felsefeyi incelemek için- içimde kaynaşan belirsiz istekleri açık seçik anlatmak için? Bir sekreter mi olacağım -kendi kendini usallaştıran, ben engellenirken, kocamın zihin ve meslek bakımından gelişme yeteneğini gizliden gizliye kıskanan, yavan bir ev kadını mı? Tedirgin edici isteklerimi, beklentilerimi gömecek, kendimle yüzleşmeye yanaşmayacak, sonunda ya delirecek ya da nörotik mi olacağım?

Kiminle konuşabilirim? Kimden öğüt alabilirim? Hiç kimseden. Ruh hekimi çağımızın tanrısı. Ama para gerekli. Hem, istesem de öğüt almayacağım. Kendimi öldüreceğim. Yardımın öte-

sindeyim. Burada hiç kimsenin derinlere dalmaya, kendimi anlamama yardım etmeye vakti yok... birçokları benden daha kötü durumda. Nasıl bencilce yardım, avuntu, yolgöstericilik isterim? Hayır, bu benim karmakarışıklığım, şu anda görünge duygumu, böylece de yaratıcı mizah duygumu yitirmiş olsam bile, kendimi hastalanmaya, delirmeye bırakmayacağım, ya da bir çocuk gibi bir başkasının omuzuna kapanıp hüngür hüngür ağlamaya sığınmayacağım. Günümüzde maske takmak gerekiyor -neşeli, dingin olduğum, içimin bomboş, korkuyla dolu olmadığı yanılsamasını geliştirebilirim, en azından. Bir gün, Tanrı bilir ne zaman, bu saçma kendine acıma duygusuna, bu boş, yararsız umutsuzluğa son vereceğim. Yeniden düşünmeye, düşündüğüm gibi davranmaya başlayacağım. Tutum, insanın inancını dayandırması için acınası bir biçimde görece,. her an değişen bir nitelik. Özdeyişsel kum gibi, kayıyor, dibe çöküyor, cehenneme doğru içine çekiyor beni.

Şimdi, yapabileceğim en son şey, nesnel, kendini eleştirme yeteneği olan, tanı koyan biri olmak -ama *biliyorum*, felsefem koşullar ne olursa olsun güçlü, yaratıcı olmak için fazla öznel görece, kişisel. İyi havada her şey iyi, ama kırk-gün yağmurlar gelip çatınca eriyor. Daha büyük, aşkın bir amaç ya da beceri uğruna gömmeliyim onu; ama bunun ne olduğunu tasarlayamıyorum şimdi.

Hastane Hüznü

Düğmeye basıyorsun, duvarın dışından ses geliyor
Sağlıksal, etkin biçimde kişisellikten yoksun
"Sizin için ne yapabiliriz? Ne yapabiliriz?"
Siz de
Şöyle dersiniz, duvarın içinde bekleyen sese:
"Akşam yemeği istemiyorum sanırım.
Midem bir tuhaf, hiçbir şey yemek istemiyorum."
Uzakta bir tıkırtı, çok geçmeden, koridor boyunca
yumuşak topuklu ayak sesleri
Bir bardak beyaz ilaç uzatıyor size

Nane tadında, serin-lezzetli, süt kıvamında.
Şöyle diyor: "Kızarmış ekmekle çay vereceğiz size, yakında da yoğurt."
Peki diyorsunuz, yüzünüzü öteye çeviriyorsunuz ağlamak üzeresiniz çünkü.
Resim-pencerenin ardında yağmur iniyor toprağa,
O güne dek yaptığınız, ileride yapacağınız tüm yanlışlar sessizce düşüyor yere
Dünün gökyüzünden
Yarının tüm ölü doğmuş küçük azgelişmişlerinin uzandığı yere.

14 Kasım. Pekâlâ, bu, işte. İlk kez (Dick'le ilgili haberi duyunca) yıkıldım, ağladım, sonra konuştum, sonra gene ağladım, sonra gene konuştum. Maskenin kırıştığını duyumsadım, büyük çürütücü kül yığını ağzımdan fışkırmaya başladı. Her şeyden çok, biriyle konuşmaya, içimdeki tüm sıkı, kıskanç, imrenen, alıngan nörotik gerilimleri, yurt dışında olmamanın eseflerini, rutin bir bilim dersinden kaytarma fırsatını yitirme suçlamalarını açığa vurma gereksinimi duyuyordum; bunların yerine girebileceğim derslere ilişkin istek-düşler -bu yıl, geçen yıl, önceki yıl; bellibaşlı iki çıkış yolumun, Marcia* ile Dick'in, uzakta, gitmiş olmalarından duyduğum yalnızlık; kıskançlık, yaşama karşı yaratıcı tavrımdan ayrı düşmüşlüğüm, gelecekte adı olmayacak birinin, içe dokunan, güçsüz, genizden, olumsuz, eleştirel, ne demek istediği anlaşılamayan, beceriksiz -neredeyse acayip- yakınlaşımının yoğunlaştırdığı boşluğu.

Pekâlâ, bu gece, güzel bir pizza, sıcak kahve, gülüp eğlenmenin ardından ışık, canlılık, Marcia demek olan yeşil, beyaz, kırmızı odama çıktım. Marcia orada, yatağın üstünde, içimdeki katı, donmuş, buruk küçük özün yumuşak noktasına, incinebilir biricik noktasına dokundu; ağlayabilirdim. Tanrım, ne güzeldi insanın kendini bırakması, sımsıkı maskesini indirip, kar-

* Marcia Brown, Sylvia'nın önemli bir arkadaşı, ikinci sınıftayken oda arkadaşı, o sıralarda başka bir yerde yaşıyordu.

makarışık parçaların dökülmesine izin vermesi. Temizlenmeydi, anımaydı bu, konuştukça eskiden nasıl olduğumu, nasıl bütüncül, olumlu, zengin olduğumu anımsamaya başladım -geçen yıl Marcia'yla odamı paylaşmak yaşamımın en canalıcı yaşantılarından biri olmuştu. Tutkulu tartışmalarımızı, açık seçik savlarımızı hiç unutmayacağım; yalan söyleyen, dolgun göğüsleri sarkan, gözleri sarkan, ağzı sarkan şimdiki şirret, sızıldanan, tökezleyen kişiyle karşılaştırıldığında ne coşku. Tanrım!

Yatağa yattım, ağladım, insan olduğumu, incinebilir, duyarlı olduğumu yeniden duyumsamaya, itiraf etmeye başladım. Eskiden nasıl olduğunu; o olumlu yaratıcı tohumun nasıl varolduğunu anmsamaya başladım; Karakter yazgıdır; Allah kahretsin, karakterim üstünde çalışsam iyi olur. Bir uyuşukluk sığınağına çekiliyordum: *duymamak*, dünyanın insana değmesine *izin vermemek* çok daha güvenli. Ama benim dürüst kişiliğim başkaldırdı buna, bunu yaptığım için nefret etti benden. Çatışmadan, yıkıcı olumsuz duygulardan, çözülüp donmaktan hasta düşmüş, bu duyguları dile getirmeyi, dışarı vurmayı reddediyordum -içimde irin dolu şişmiş yaralar gibi azdılar, büyüdüler, çarpıldılar. Küçük sorunlar, bir başkasının mutluluğundan sözedilmesi, bir başkasının yeteneklerinin kanıtı beni korkutuyor, boş boş tepki vermeme, kıskançlık, imrenme, nefretle savaşmama yol açıyordu. Paramparça olduğumu, çürüdüğümü duyumsuyorum, defne dalları kuruyup dökülüyor, geçmişteki günahlarım, savsaklamalarım cezaya çarptırıyor beni. Bütün bunlar, bütün bu iğrenç, kangrenleşmiş tortu içimi yiyip bitirdi. Sessizce, sinsi sinsi.

Bu geceye dek. Bana dokunarak, beni gururdan arındırarak, ağlamaya bırakarak konuşuyor, dinliyordu; kaburgalarımı bağlayan, midemi kıskıvrak yakalayan gerginlik gevşedi. Kaçıyordum. Kaçan, dolandıran biriydim, yaşamı, cennetle cehennemi, çamurla mermeri doğrulamak için bir sarsılmaz güvene, yaratıcı bir and'a ihanet ediyordum.

Ağırdan almama, bilim dersinden korkmama yolaçan şey, yorgunluk, oran duygusu eksikliği olmalı. Allah kahretsin, arayı

kapatabilir, takip edebilirim. Ayrıntıları gereğinden çok vurgulayabilir, Sosyoloji, Shakespeare ya da Almanca alabilirim, ama Allah kahretsin benim hatamdı bu, bu yüzden de şımarık bir çocuk gibi davranmaktan vazgeçmeliyim. Beni yükümden kurtaracak bir anne yok çevremde, bu yüzden de hiçbir bütünleşmenin olmadığı amaçsız bir işin uyuşmuş dölyatağına çekiliyorum.

Bu gece 11.30'da arabayla eve gittim, buz gibi havayı iri yudumlarla ciğerlerime çekerek, kara, çıplak ağaçların ardındaki yıldızlara bakarak, soluğum tutularak Orion'a bakıp. Yıldızların ayrımına varmayalı ne çok, ne çok zaman geçti; şimdi, artık, ucuz kumaştan, boğucu bir gökyüzünde salt anlamsız iğne delikleri değil onlar -simgeler, ışık adaları, yumuşak, gizemli, katı, soğuk- tüm nesneler, benim onları oluşturduğumca.

Oysa Dick kendi kendini suçluyor, yeniden uyum sağlıyor, büyümeye çalışıyor aynı zamanda. Tasarladığım gibi lüks, erotik Cennet Bahçesi'nde yaşamıyor.

Böylece kendimi yeniden eski durumuma döndürüyorum -bu Cuma gecesi, erken yatmaya and içmeme karşın geç saatlere dek yatmayarak, çünkü böyle anları, ruh durumundaki keskin değişiklikleri, ansızın yön değiştirmeleri yakalamak- onları uykuda yitirmekten daha önemli. Tüm görüngeyi yitirmiştim; umarsız bir Araf'ta dolaşıyordum (külrengi bir adamla külrengi bir ırmakta külrengi bir kayıkta: tutkusuz, ağır akışlı Stiks Irmağı'nda sallanan duyarsız bir Charon... sonra, trende haykıran hırçın bir çocuk İsa...) Portakal rengi güneş, dumanlı, sert bir gökyüzüne yapıştırılmış yassı bir tekerlek. Cehennem, Pazar sabahı Grand Central metrosuydu. Bense buz içinde yanmaya yazgılıydım, uyuşuk, soğuk, billur, boşta, edilgin, duyarlıklardan yoksun boşluklarda dönenmeye.

Yarın bilim dersimi bitireceğim, yaratıcı öykü yazmaya başlayacağım. Sanırım, güçsüz, gergin sinirli bir kıza ilişkin olacak, annesinin şımartılmış evcil hayvanı olan bir erkeğin, benmerkezci sevgisinin kurbanı bir kız. Ateşte yanan bir pervaneyle benzeşim, belki de bir simge olacak. Bilmiyorum, bir şey işte.

Yavaş yavaş başlayacağım, çünkü uyku, çalışma, sonra gene uyku olmalı, daha yüksek kuleleri yeniden kurabilmek için. Anımsa: "İnsanlar hâlâ evlerde yaşıyorlar." Sözcük, çok sevimli, "sonul". Sonra bu yaz okumam gereken tüm o kitaplar: yazgı, karakter, kader, özgür istem düşüncesi.

Yirmi yaşındasın. Ölü değilsin, daha önce ölüysen de. Ölen kız. Sonra dirildi. Çocuklar. Büyücüler. Büyü. Simgeler. Düşlemin mantık-dışılığını anımsa. Banyonun arkasındaki dolaptaki tuhaf tablo: şölen, hayvan, bir de jöleli şeker. Anımsa, unutma: lütfen gene ölme: en azından süreklilik olsun, bırak -bir tutarlılık özü- senin felsefenin hep devingen, dinamik, diyalektik olması gerekiyorsa da. Tez, kolay zaman, mutlu zaman. Antitez yokoluşu tehdit ediyor. Sentez ise yetkinlik sorunu.

Kaç tane gelecek -(kaç değişik ölümü ölebilirim?) Nasıl olur da bir çocuğum? Bir yetişkin? Bir kadın? Korkularım, aşklarım, kösnülerim -belirsiz, bulutsu. Gene de düşün, düşün, düşün- bu geceden şunu sakla, bu kutsal, mucizemsi dirilişi, yaratıcı, bütünleyici, kör iyimserliği, ölü, donmuş, çok uzaklara gitmiş olan.

Sevmek, sevilmek. Birisi tarafından; insanlık tarafından. Aşktan korkuyorum, sunakta kurban edilmekten. Düşüneceğim, büyüyeceğim, yola çıkacağım, lütfen, lütfen, korkusuzca. Bu gece, geceyansına doğru, kendi kendime konuşarak bisikletle eve dönerken, tuzak duygusu, zaman duygusu, güçsüzlük devinimsizlik taşını mezardan uzağa yuvarladı.

Yarın tansökümünü lanetleyeceğim, ama başka, daha erken geceler olacak, tansökümleri, Allah kahretsin, alarmlarda, kulak tırmalayan çanlarda, canavar düdüklerinde sergilenmeyecek artık. Şimdi bir sevgi, bir inanç, bir doğrulama, tıpkı bir dölüt gibi oluşuyor içimde. Gebeliğin ürün vermesi bir süre alabilir, ama döllenme oldu.

İyi geceler, Büyük İyi Kitap.

* * *

18 Kasım, Salı. Kendi kısıtlılıkların çarmıha gerdi seni.

Körükörüne seçimlerini değiştiremezsin; şimdi artık geri getirilemez onlar. Fırsatların oldu; yararlanmadın onlardan, ilk günahın içinde debeleniyorsun; sınırlarının içinde. Kırda yürüyüş yapmaya bile karar veremezsin: bunun, bütün gün kendini odana kapatmaktan bir kaçış mı, canlandırıcı bir ondurma mı olduğundan emin değilsin. Yaşamdan aldığın tüm hazları yitirdin. Önünde kocaman bir dizi çıkmaz sokak var. Yarı-isteyerek, yarı-umutsuzca yaşamla bağını koparıyorsun. Bir cinselliği yoketme makinesi oluyorsun. Sevmeye başlamanın nasıl olduğunu bilsen de, sevemiyorsun. Her düşünce bir şeytan, bir cehennem -birçok şeyi yeni baştan yapabilseydin, ah, nasıl değişik bir biçimde yapardın onları! Eve gitmek, dölyatağına dönmek istiyorsun. Dünyanın kapıları bir bir yüzüne kapamasını, uyuşmuşça, burukça seyrediyorsun. Neşeli olmanın, gülmenin, kapıları açmanın bir zamanlar, ah, bir zamanlar bildiğin gizini unuttun.

10 Ocak, 1953. Şu çirkin ölü maskeye bak, unutma onu. Bir tebeşir maskesi o, ardında ölü kuru zehir var, tıpkı ölüm meleği gibi. Bu güzün böyleydim, bir daha hiç böyle olmak istemiyorum. Sarkık dudaklı, umarsızca kederli ağız, düz, sıkkın, uyuşmuş, anlamsız gözler: içerideki kokuşmuş çürümenin belirtileri. Son açık yürekli mektubumdan sonra, Eddie bana yazıp korkunç sorunlarımın köküne inmek için psikiyatrik tedavi görmemin en iyisi olacağını söyledi. Şimdi, gülümsüyorum: biz hepimiz ruh hekimlerine gereksinim duyacak kadar önemli olduğumuzu düşünmekten hoşlanırız, diye düşünüyorum. Benim bütün gereksinimim uyku, yapıcı bir tutum, biraz da şans. Son kez buraya yazdığımdan beri inanılmaz derecede çok şey oldu.

Şükrangünü'nden sonra, tekrar tekrar görmek isteyebile-

ceğim bir adamla karşılaştım.* Burada, House Dance'da onunla üç gün geçirdim. Bir hafta sinüzit oldum. Dick'i gördüm, onunla Saranac'a gittim, kayak yaparken bacağımı kırdım. Bir kez daha onunla hiçbir zaman birlikte yaşayamayacağıma karar verdim.

Yarı-yıl sonu yaklaşıyor. Çalışılacak sınavlarım, yazılacak ödevlerim var. Dışarıda kar ve buz var, benimse cehennem gibi iki ay boyunca oradan oraya sürükleyecek kırık bir bacağım.

Dick'le ben her zaman *yarışmaya*, hiçbir zaman işbirliği yapmamaya yazgılıyız. Tutkulu kıskançlıklarımızı ağırlaştıran içimizdeki nitelikleri açıklayamıyorum, ama onun erkeklik egemenliğini kanıtlamak istediğini duyumsuyorum (örneğin yazdıklarında kadınların hiçbir kişilikleri yok, üstlerinde olağanüstü cinsel teknik yeteneğini kanıtladığı cinsellik makinelerinden başka birşey değil onlar; bıyık bıraktı, ben istediğim için onu kesecek olursa, bunun bir güçsüzlük, bir boyuneğiş belirtisi olacağını söyledi). Dönüp ilişkimize bakınca, onun atletik yetenek ölçütleri vb olduğunu sandığım şeye ulaşmak için harcadığım sürekli umarsız çabanın örüntüsünü açık seçik görebiliyorum şimdi. Her zaman bisikletle arkasında soluk soluğa kalan ben oldum. Başka bir şey daha, onunla birlikteyken, cinsel oyunun hızını belirleyen hep o olmasına karşın, hiçbir zaman *kadın* olduğumu duyumsamadım (belli bir fiziksel kırılganlığı anıştıracak olursak, bir oğlanın kız arkadaşını ustaca kaldırıp taşıyabilmesi örneğin). Kabul, baştan çıkarıcı bir kadın gibi duyumsuyordum kendimi, ama her zaman düz topuklu ayakkabılar giymek, fiziksel olarak onunla eşit büyüklükte olmak tedirgin ediyordu beni. Eğer bir kadın olacaksam, sorun yoktu. Ama kadınlığımı en sonuna dek yaşamak istiyorum. İki ay sonra onu görünce, arzunun içimde tutuştuğunu duyumsamadım. Bana dokunmasını özellikle istemedim. Bir kez, artık beni hiç öpemeyeceği için ağzının bir ze-

* Yaşamındaki yeni erkek Myron Lotz'du, Yale'de tıp hazırlık öğrencisi, ayrıca ikincil liglerde de oynuyordu. Plath'ın gelecekteki koca listesinde belirtilen niteliklerin birçoğuna sahip görünüyordu. Yoğun başlangıcına karşın, gerçek anlamda ciddi bir ilişki değildi, daha sonra iyi bir arkadaşlığa dönüştü.

hirli tüberküloz mikrobu kaynağı olduğu, bu yüzden de temiz olmadığı (katıksız zihinsel) duygusu var içimde. Bu nedenle, fiziksel olarak onun erişemeyeceği bir yerdeyim. Üstelik, ona karşı hiçbir heyecan duymuyorum -eskiden karşılıklı olduğunu bildiğim, tutkulu, sinirli, gergin, cinsel-güdülü açlığı artık duymuyorum. Onu sevmiyorum. Hiçbir zaman sevmedim. Kendimi kandırdığımı sanmıyorum, onu fiziksel, tinsel, zihinsel olarak altın bir Tanrıya dönüştürdüğüm o güzel birinci sınıf baharı dışında. Bir kez daha çekiciliğimi safça bir idealizme yoruyorum. Şimdiyse, bu yeni erkeği gücül olarak tanımak için yeni bir istek duyuyorum: değişik, daha akıllı, daha akılcı, gerçekçi bir istek, alaycı değil, daha çok yaratıcı olan bir istek. Onu daha başından bir insan, yanılabilir bir varlık olarak kabul etmeye hazırım, sanırım.

* * *

12 Ocak. Bir kez daha, bireyin, kendi kısıtlanmışlıklarının hücresine kapatılması üstüne derin derin düşünceye dalmaktan kendimi alamıyorum. Tutarlı bir biçimde küçük çaplı bir etkinliğe yargılı kılındığım için -en çok da, odamda, bu evdeki kızların hiçbirini *tanımadığım* gerçeğinin bilincine varıyorum her zamankinden çok. Evet, onları yüzeyde görüyorum, ara sıra dedikodu ediyorum onlarla, üstelik dostça (*davranıyorum*), ama gene de hiçbirini gerçek anlamda tanımıyorum -onları hangi düşüncelerin devinime geçirdiğini, yönettiğini de bilmiyorum. Sınıfımdaki kızlardan olabildiğince uzağım. Yakınlaşmak istediğimi duyumsadıklarım, alışkanlığın zoruyla, neredeyse hiç konuşmuyorlar benimle.

Bir kez daha neşeli, sevinçli, dışa dönük olacağım, gerçekte içimden olduğum gibi, sonra da, belki bir mucizeyle, yurt arkadaşlarıma daha yakın duyumsayacağım kendimi. Kısıtlanmışlıklarımın somut bir simgesi olarak bir kıyıya atıldığım, başkalarından ayrıldığım düşüncesi bir saplantı bende. İstemini öne sürmeye, başkalarıyla iletişim kurmaya yanaşmayan, ama her zaman kabul edilmediğine, bir yana itildiğine inanan bir kimse hakkında simgesel bir alegori yazmak isterdim. Umutsuzca, belli

bir grubun bir parçası olma çabasıyla kayak yaparken bacağını kırıyor, bacağının doğru kaynamayacağından sağlıksız bir korku duyuyor. Alçı çıkarıldığında, bacağı kurumuştur, kendisi de büzüşüp pörsüyerek toz toprak ya da öyle bir şey olur.

Her neyse, bu birinci yarı-yılı yaşamımın her yönünün en aşağı noktası olarak işaretleyeceğim -eğitimsel, sosyal, tinsel bakımdan.

En aşağı nokta geçti. Bunu biliyorum şimdi. Şu anda, olaysal ve tutumsal bir mucizeyle, bütün yıl olduğumdan daha mutlu, daha coşkuluyum. (House Dance haftasonundaki gerçek coşku dışında). Bir kez daha, tutumun her şey olduğuna nasıl inandığımı belirtmek zorundayım -sabahın erinde içimin derinliklerinde bana haz veren, ağaçların kör gibi, rengi belirsiz damlayışının şimdi, zihinsel büyüyle nasıl birdenbire sonsuzca zengin, anlatılmaz tuhaf bir şeye dönüştüğünü, ayrılmış ses parçacıklarının nasıl birdenbire bir müzik birliği içinde bütünleştiğini. Bütün bu coşkunun ansızın havaya fırlayışının nedeni nedir? Dün, daha önce hiç olmadığımca mutluydum, bu yüzden bir olayın beni yükseltmesi olamaz bu. Ama kuşkusuz süreci hızlandıran olumlu bir katalizör rolü oynadı. Önce, gelgitlerimin değişmesinin başlangıçlarını anlatayım sana. Seninle son kez konuştuğumda, "ışıklar belli belirsiz belkilerle ışıldıyordu." Şimdi bu belkilerin birkaçı gerçekleşti. Çaba harcadığım her alanda, kendimin, akademik, sosyal, sanatsal, kişilerarası (sürekli olarak alt-kesim ardından alt-kesime bölünen) her boş, kısır bölmesinde, yaratıcı yaşam bir kez daha kabarıyor, yön değiştiriyor, fışkırıyor. Kış dönencemi tamamladım, ölmekte olan yaşam ve verimlilik tanrısı yeniden doğdu. Gerçekten de, kişisel mevsimsel yaşamım, bu yıl ilkbahar gündönümünden iki ay daha ileri!

Böylece, başlangıç aşamasındaki bölüm bu. İçinden geçtiğim hasta çıplak cehennemin birazını buraya yazdığıma memnunum. Yoksa şimdiki bakış açımdan buna inanmakta güçlük çekerdim!

Uzun öğleden sonraları yatağa çekilmekten hoşlanır oldum,

gölgelikleri çekip ışığı süzerek, esnek, hafif yorganın altında sıcak, yumuşak, cinsel yatmak, onu [Myron Lotz] düşlemek, onunla konuşmak. Pekâlâ, zamanın büyük bir bölümünde çok çalışıyorum; belki de cinsel isteğimin doruğundayım, için için yanan tutkuma şaşmamalıyım. Niçin olmasın peki, çünkü seni budala, onu zihninde, güçlü, parlak, seni hem zihinsel, hem fiziksel olarak isteyen bir erkeğe nasıl dönüştürmekte olduğunun bilincinde değil o. Senin zihnindeki rolün bilincinde olmadığı, olmayacağı için de, onun bu rolü yaşamda gerçekleştirmesini *bekleyemezsin.* Kendini düşkırıklığına kaptırmamalısın. Unutma, "aşk"ı alabildiğine dolaşık, karmaşık bir sözcük sayıyorsun; çokkatlı anlamları arasında paylaşılan güçsüzlükten kaynaklanan yaralanabilirlik anlamı da var. Her şeyin bir zamanı var; yeşil elmalardan hoşlanmaktan sakınmalısın. Tatlı, sert, taze, erken ermiş olabilirler ama hasat mevsimini beklemeyi öğrenmenin vakti geldi. Ağırdan al, ne olur. Senin coşkunun itici gücü olmayacak o. En azından, şimdilik.

Küçük sevinçlere gelince: sanırım bu defter nefret ettiğim kadını mırıldamayla kaçındığım alaycılık taslama arasında gidip geliyor. Bir şey var, dürüst olmaya çalışıyorum. Açığa vurulan şey çok kez iğrenç bir biçimde kötü olabilir. Öylesine apaçık, öylesine umarsızca sevilmek ve sevebilmek istiyorum. Hâlâ öylesine safım ki; neyi sevdiğimi, neyi sevmediğimi çok iyi biliyorum; ama ne olur kim olduğumu sormayın bana. "Tutkulu paramparça bir kız" mı yoksa?

Küçük sevinçlere gelince: dediğim gibi: burnumu karıştırmaktan yasak kösnül bir zevk aldığımın ayrımında mısınız? Her zaman böyleydim, çocukluğumdan beri. Duygunun birçok ince değişkeleri vardır. Zarif, sivri tırnaklı serçe parmağı, burun deliğinin içindeki kurumuş yaraların altına, sümükdoku yaprakçıklarına ulaşabilir, onları çıkarır, bakılması, parmaklar arasında ezilmesi, bir fiske vurularak minicik kabuklar halinde yere atılması için. Ya da daha ağır, kararlı bir işaret parmağı yukarıya ulaşır, yumuşak, seğirdimli, esnek yeşilimsi-sarı ufarak sümük-

doku kabarcıklarını çekip çıkarır, başparmakla işaret parmağı arasında yuvarlar, sonra, onları peltemsi, bir sıranın ya da sandalyenin alt yüzeyine yayar, orada sertleşip organik kabuklara dönüşürler. Çocukluğumdan beri böyle gizli gizli kimbilir kaç sıra, kaç sandalye kirletmişimdir. Kimi zaman sümükdokuya kan karışmıştır: burun zarını kabaca kazıyan parmağın üstünde kuru kahverengi kabuklar ya da parlak, ansızın nemli kırmızı halinde. Tanrım, nasıl bir cinsel doyum! Eski yıpranmış alışkanlıklara birden yeni bir gözle bakmak ise çok ilgi çekicidir: birdenbire parlak, ölümcül bir "sümük-yeşili deniz" görmek ve tanımanın sarsıntısıyla ürpermek.

Bu sabah her zamanki gibi, büyük, hafif, esnek, kabarık kuştüyü yorganın altında yatakta yatarken, burada tüm değişik dersleri almış olmam gerektiğini kaygıyla düşünmeye başladım... Tanrım, midem bulandı, bulanmaya başladı ya da. Yaşam öylesine bir kezlik, öylesine tek fırsatlı ki! Her şey, onu düzenleyip eş zamanlı kılmanıza bağlıdır, öylesine ki, fırsat kapıyı çaldığında, orada, eliniz kapı tokmağında bekliyor olmalısınız. Şimdi bildiğimi o zaman bilseydim (yani lisans-üstü öğrenim görmek istediğimi), İngilizce ve sanat üstünde hiç bu denli yoğunlaşmazdım. Koffka* haklıydı: Üniversite bilim yapacak biri için uzmanlaşma yeri değildir. Lisans-üstü öğrenimdir bunun yeri. Şimdi İngilizce'yi lisans-üstü çalışmak *istemiyorum*: İngilizce'yi kendi kendime sürdürebilirim, burada üniversite derecesi için yaptığım şeyde uzmanlaştıktan sonra. Lisans-üstü bir programa giremezseniz ve onun bir mikrokozmos yaşantısını isterseniz, üniversitede en yüksek seviyede dersler almak iyi bir şey. Ama ben şimdi ya felsefeyi ya da psikolojiyi sürdürmek istiyorum! Yazmak bir yana (diyor tutkuyla). Ama yazmak için yaşamak zorundasın, değil mi? Öyleyse, bir iş mi bulmalıyım: bir yayınevinde ya da bir fabrikada ya da büroda? Önünde sonunda, yaşamı zekice ve sezgisel olarak *gözlemleyebilmeli*, insan yeterince zekiyse, beslenmey-

* Gestalt ruh hekimi Kurt Koffka.

le barınmanın "parasız" sağlandığı bir lisans-üstü derece veren okulun yüceltilmiş eğitim çevresinde hiçbir zaman edinemeyeceğim bir yaşantıyı yaşayabilmeliyim! Lisans-üstü öğrenim veren okul söz konusu olduğunda, en ideal olanı John Hopkins gibi geliyor kulağa, orada dille ruhbilim başlangıç kurslarına gidebilirim, bir yandan da, yoğun olarak İngilizce'ye ya da yazmaya çalışırım. İnsanın bunu yapabileceği başka bir yer bilmiyorum... Kuşkusuz tatillerde gezilere çıkabilir, tam anlamıyla bağımsız olmayı öğrenebilirim. Kim bilir? Her şey çok belirsiz. Düşünebileceğim öteki bellibaşlı iki yer Radcliffe (eve yakın, Harvard'da, ama program asla Johns Hopkins'de olduğunca esnek değil) ve Columbia (New York, New Haven ve özgür kültür, eğer çevrede seni tiyatroya götürecek erkekler varsa). Batı'ya gitmeyi hiç istemiyorum, orta-batıya bile. Bir kez, "onca yolu" gidip, İngiltere'ye ve Avrupa'ya yönelebilirim en iyi öğrenimin bulunduğu doğuda kalırım, ya da. Gerçekten de, yaşamaya başlamadan önce en az bir yıllık daha öğrenim *istiyorum*. Okul yaşamıyla bir kez bağımı koparınca, geri dönmek zor olur -bursla...

Yüksek öğrenimi sorumluluktan kaçış olarak kullanmak istemiyorum, ama savaş alanına atılmadan önce, bilincine varmam gereken çok daha fazla şey olduğunu duyumsuyorum. Bu yaz, tonlarca ruhbilim, felsefe -İngilizce okumalıyım: dev gibi bir kitap listem var. Niçin, ah, niçin bütün o kamplar, sosyal etkinliklerle geçen yazlar boyunca genç kız romanları yerine, daha amaçlı, kalıcı kitaplar okumadım? Gene de, sanırım, çiftçiler ve Hıristiyan Bilimadamları'yla geçinmeyi öğrenmek, Kant'ın kategorik zorunluluğunu öğrenmekten daha önemli değilse de, en az onun kadar önemlidir. Ama herşeye rağmen zorunluluk hakkında da bilgi sahibi olmak isterim.

Bunu kendi kendime konuşarak çözdükten sonra, geçmiş öyle biçimsiz görünmüyor bana, gelecek de öylesine kara. Şimdi Mary Ventura'dan ne denli daha çok umudum var (gezip dolaşma özgürlüğüm de, rastgele pırıltılı bir milyonerinkinden ne denli daha az!) Felsefi bir tutum: yaşamın tortusuna dek içilip yaşanması: ne olur düşünmemi bırakıp, körlemesine, kor-

kuyla kabul etmeye başlamama izin vermeyin! Her günün tadını çıkarmak, haz duymak, acı çekmekten hiçbir zaman korkmamak, kendimi hiçbir zaman duygusuzluğun uyuşuk çekirdeğine kapatmamak, yaşamı sorgulamaktan, onu eleştirmekten geri kalmamak, işin kolayına kaçmamak istiyorum. Öğrenmek ve düşünmek; düşünmek ve yaşamak; yaşamak ve öğrenmek: hep bunu istiyorum, yeni bir içsel bakışla, yeni bir anlayış, yeni bir sevgiyle.

Sabah 11. Hâlâ, bilimi gözardı edip, postayı gözlemek için pencereden dışarıya bakmayı sürdürüyorum. Bu sabah, gene yatakta, bilinçaltımın kıpırtısız, durağan, çürümüş, güçlü bir biçimde zengin denizini sürüklemeye başladım. Çocukluğumun karmaşık mozayiğini bir araya getirmeye çalışmak istiyorum: belleğimin bulutsu kaynaşmasından duygular, yaşantılar yakalamaya çalışmak, onları çekip çıkararak daktiloda siyah beyaza aktarmak istiyorum. Şu çabamdaki gibi: "The Two Gods of Alice Denway."

Sokağın-karşı-yakasındaki-Florence'ı anımsıyor musun, hani şu, bahçesinde, parmaklarının arasında kuru, çıtırtılı bir sesle ufalanan portakal rengi Japon fenerleri olan? Banyo kapısını nasıl kilitlediğini (kilitlememeni söylemişlerdi sana, çünkü yapışabilir, sonra da itfaiyecilerin pencereden içeri girip seni çıkarması gerekirdi,) büyüleyici bir keşifle yerdeki el aynasının üstüne çömelip büyük çişini edişini anımsa! Tanrım, her şeyi anımsamaya başla; tüm küçük şeyleri!

Auden'in lirik çapraşıklıkları, kulaklarımın dolambaçlı kanalları boyunca gizemli bir biçimde çınlıyor, kara benzemeye başlıyor. Yi. boz, tutucu, her şeyi gizleyen kara. Yanıp kavrulmuş kısır dünyanın tüm kara iç kapayıcı köşeli kötü mide bulandırıcı çirkinliğini (beyaz dantelsi bir örtmece üstüne örtmeceyle) düzeltiyor: kuru tomurcuklar, taş evler, ölü, dikey, devinen insanların tümü, tümü, tümü kocaman beyaz aldatıcı dalganın altında boğuyorlar. Sonra dönüşüme uğramış, çıkıyorlar dışarı. Kendinizi uyuşuk dilsiz kar-harçlı kristal bir kafesin içinde yitirin, hiçbir

zaman sahip olmadığınız beyaz, erden yaldızla arınmış, dışarı çıkın. Tanrım, soğuğun şarkısının anıştırıcı yanılsamaları: kış gelse de, bahar...* Eylül'de olduğumuzdan daha yakınız bahara, Aralık, Ocak, Şubmar, Nismay karanlığında bir kuşun öttüğünü duydum, dallar altında kayısılar. Sense, üstelik, ek olarak, kaçınılmaz bir biçimde, sonsuzca bir Sen olmak zorundadır. Yoksa ben de yoktur, çünkü ben başka insanların beni yorumladığı gibiyim, insanlar olmasaydı hiç olurdum. (Atasözündeki ormanda eski hızarla kesilip balta vurulmuş basmakalıp ağacın düşerken çıkardığı ses gibi).

Burada Plath, Myron Lotz'la ilişkisine soğuk bir açıdan bakıyor.

Güç: Bunu sunuyor o. *Ben* güçlüyüm, ara ara çocuksu ve güçsüz olsam da. Ama *güçlüyüm*, bireyim, düşünüyorum, her şeye karşın. Güçlü bir eşe gereksinimim var: onu, bir yol silindiri gibi, kazara ezip boyun eğdirmek istemiyorum, Bob'a yapardım bunu, kesinlikle. Benim ürperen, dinamik kendime denk düşecek bir eş bulmalıyım: cinselliği güçlü, entellektüel; arkadaşça da ona değer vermeliyim: saygı ve değer verme, aşkımın nesnesiyle eşit olmalı (ataerkil, tanrısal nitelikler işin içine giriyor burada). Birincil olarak anne olmak istemiyorum: acıyan, bağışlayan, yüz karası bir sevgi olamaz benim sevgim: öyleyse, genç yakışıklı züppelere yer yok. *Zihinsel olarak:* fotoğraf gibi bir belleği var, bütün pratik amaçlara uygun -özüne dek bilimsel-iyi bir dengegene de en idealist şiiri değerlendirip anlayabiliyor- yazınsal güzelliğe eşi görülmedik bir biçimde duyarlı. (Bir yazar ya da ressamla evlenemeyeceğime karar verdim -Gordon'dan** sonra, egoların çatışmasının ne denli tehlikeli olacağını görüyorum-

---

* İngiliz ozan John Keats'in şiirinden alıntı: "*O wind, if winter comes/can spring be far behind*" (Kış gelse de, ey, rüzgâr/çok gerilerde kalmış olabilir mi bahar?" (Çev.)

** Gordon Lameyer: Bir erkek arkadaş. O da şairdi.

özellikle kabul edilen hep kadın olursa!) Böylece, karşımızda bir bilimadamı var, yaratıcı sanatlara değer veren: ne güzel. Yazarlığım, böyle yarışmasız, iyicil bir ortamda gelişecek, eğer gelişirse. Çelişik görünecek, ama onun için yuva kurmak, onun hoşlanacağı yemekleri yapmak hoşuma giderdi -bir yandan da bir yaşam gücü olarak hizmet etmeyi- fiziksel ve zihinsel olarak itici, destekleyici olmayı sürdürmek.

18 Şubat. "Ah, bir otomobile bindirilip dağlara çıkarılmak, orada rüzgârın uğuldadığı bir tepede bir kulübeye girmek, orgazmın yabanıl esrikliğiyle tıpkı bir mağara kadını gibi debelenerek, bağırıp çağırarak, ısırarak, müthiş bir kösnü içinde ırzıma geçilmesini isterdim..." Kulağa hoş geliyor, değil mi? Gerçekten de ince ve kadınca... Tutkulu insanlar bilinçaltlarında fiziksel bir sakatlığı, cinsel güce bir saldırı sayarlar mı, dersiniz? Şu son ay içinde karabasanların bende hastalıklı bir saplantı haline gelmesine şaşıyorum.

20 Şubat. Bugün bütün gün Yeats hakkındaki eleştiri kitaplarını okudum, yemeklerimi yatakta yedim, mısırla koyultulmuş güzel bir çorba, bol mayonezli tonbalığı salatası, pembe, sulu et dilimleri, dörde bölünmüş katı yumurtalar, kaygan, parlak sarı, tozumsu yumurta sarısını kucaklayan lastiğimsi, hilâl biçiminde yumurta beyazları, serin, uzun süt yudumları, zencefilli çöreğin, lezzetli, kekikli kahverengi süngerimsiliği -bu gece de sıcak yapışkan kestirme peynirli makarna, yeşil çalı fasulyesi, unlu, damağa tat veren, bir de tatlı şuruplu ezme şeftali dilimleri. Nedense çok susuyorum, durmadan susuyorum, bacağım da bir tuhaf. Dün Dr. Chrisman alçıyı çıkardı, mühürlü bir mezarı açan bir mezar kazıcısı gibi beyaz alçı kapağı kaldırdı. Bacağımın cesedi orada, korkunç, pıhtılaşmış, kıvırcık siyah tüylerden ötürü esmer, rengi atmış sarı, iki ay gömülü kalmaktan biçimi bozulmuş. Çok üşüyordum, korumasız, incinebilir; röntgen, "tamamıyla kaynamadığını" gösteriyordu. Hastanede akıntı banyosu. Deri de pul pul dökülüyor, çiğ, beyaz, yangılı. Evde bir jiletle

kazıdım onu, o çirkin şey karşısında dişlerimi sıkarak: ona sahip çıkmak istemiyorum. Az kalsın merdivenlerden düşüyordum, bacağın üzerine yüklendim, keskin batan bir ağrı hissettim. Tamamen iyileşmemiş. Bir ay daha üzerine basamayacağım anlamına mı geliyor bu? Yoksa zavallı yetim yarı-ölü şeyi başka bir kalıba daha mı gömeceğim? Bugün üstüne bastım. Yıldırım düşmedi; yere düşmedim. Tuhaf: ara süre ve iyileşme süresi en kötüsü, belirsizlik de. Dersleri kaçırdım, Myron aradı (onunla ansızın telefonda konuşurken sesim, duygularım yokoluyor), araba belki yarın gelmeyecek, kuleler bir kez daha yıkılıyor, yapı taşları yuvarlanıyor. Havasız kalmış gibi duyumsuyorum, soluyacak yeterli hava yokmuş gibi -sıcak, tedirgin. İki ay hiç jimnastik yapmamak zihinsel olarak da, fiziksel olarak da güçsüz düşürdü, serinkanlı yaptı beni. Buradan kitaplığa dek kısa yürüyüşte açgözlüce bir saygıyla soğuk, parlak, inanılmaz ölçüde narin hilâl ışığını içime çekiyorum. Günler, sera bitkinlikleri, gizemli, acılı, kösnül alıntıların bir toplamı ("white thy fambles, red thy gan, and thy quarrons dainty is..."* Yarı bulanık bir biçimde anlaşılan sözcüklerin, karanlık, sıvı güzelliği). Dün ve bugün ilk villanelimi** yazdım; zamanın geçişiyle ilgili başka bir açı daha: kısacık ölümlü güzellikle zamanın sonsuzca geçişinin sonsuz paradoksunu yan yana getirmeye çalıştım -birkaç sözcük oyunu: "plot" (tutulan yol, ya da kurnazca bir plan) ile "schemes" (düzen, dizge ya da dolap, entrika). Deminden beri söylemeye çalıştığım şey şu: Yeats'in kitaplarından, bana Dryden'ın Lukretius çevirisini anımsatan bir şey alıntılamak istiyorum: "Cinsel birleşmenin tragedyası ruhun sonsuz erdenliğidir." "Cinsel birleşme sonsuz zıtlığı çözme çabasıdır, başarısızlığa yazgılıdır, uçurumun yalnızca bir yanında olup biter çünkü." Swedenborg: "Meleklerin cinsel birleşmesi, bütün varlığın büyük yangınıdır..."

* * *

1 Mart, Pazar. Güneş ışınları dün bir coşku patlamasıyla uygun

* "Beyazdır ellerin, ağzın kıpkırmızı, bedenin ince..." (Çev.)

** Fransız edebiyatında on dokuz dizeyle iki uyaktan kurulu şiir biçimi. (Çev.)

bulunup savurganca satın alınan yeni gece elbisesinin beyaz filesinden saydamca geçiyor. Bundan sonraki alışveriş lame topuklar -yerde düz topukla yürümekten bağımsızlık kazandığımı simgeliyor. Uçuşan uzun file giysinin gümüş kanatlı askısız bedeni. Böylesine uygun olması inanılır şey değil! Bu yılki üçüncü sınıf balosunu iki yıl önceki üçüncü sınıf balosuyla karşılaştırmak büyük haksızlık -o zamanki masum öpücüğün beyaz saf düztopuklu katı kuralcılığıyla idealizmin coşkusu (o zamandan beri yarım yıl devrildi) gelecek vadeden *bu olayın* ussal ince bir biçimde olgun zihinsel ve fiziksel yücelikleriyle karşılaştırılamaz. Onun için gümüşsü bir güzellik içinde olmak istiyorum: bir orman tanrıçası gibi. Doğrusu, yaşam benim için kesinlikle bir döngü; döne döne ilerleyen, geçmişi kavrayan, onu içine alan, ondan yararlanan, ama gene de onu aşan! Sonul bir durağanlık çemberine takılarak dönüp durmamaya çalışmayı iş edineceğim kendime. Neyse, Tanrı bilir, bu mutlu, ışık saçan havalarda uçmayı, bu kaçınılmaz esrimeyi en son ne zaman duydum! Fıkır fıkır kaynıyorum, elimde olmaksızın: coşkumun ateşinde köpük köpük kaynayan onca neşeli küçük kabım var: Myron, gelecekteki geziler, modern şiir, Yeats, Sitwell, T. S. Eliot, W. H. Auden, villaneller, belki *Mlle*, belki *The New Yorker* ya da *The Atlantic* (gönderilen şiirler körükörüne bir umudu sonsuzca fışkırtıyor -geri çevrilmeleri içerseler de), ilkbahar: bisiklet, soluma, güneşlenme, bronzlaşma. Tümü de öylesine güzel, gücül.

27 Nisan. Dinleyin ve susun, siz ey az inançlılar. Belli bir yılın, 1953 yılının belli bir akşamı, belli bir yüksek gerilimler, fizyolojik dürtüler, zihinsel yusufçuklar karmaşası, tümü bir araya gelmiş, ölümlü; kusurlu bir Havva kızını keskin, tam bir doğrulukla, güçle, kararlılıkla dolduruyor; çölde ölmekte olan, Tanrı'nın çatlayan, serin damlalarını dilinin üstünde duyumsayan, yeşil meleklerin hindiba yaprakları gibi, verimli, sonsuzca, beklenmedik biçimde filizlendiklerini gören ermişin yaşadığı esrikliğe denk düşen.

Etkenler: bir şey *oldu*. *Harper's*'dan Russell Lynes 3 şiirimi

kabul etti ("Doomsday", "Go Get the Goodly Squab" bir de "To Eva Descending the Stair"), 100 dolar karşılığında. Bunun anlamı ne? İlk profesyonelce kabul ediliş, Tanrım, bütün olanaklar. Zihnimi, sözcük dağarcığımı aralamak, kendimi daha geniş, daha büyük yüce anlayış yörüngelerine açıvermek. *Şeyler*, bir dizi çatapatlar gibi olmaktaydı ama her parlak patlayıcı olgunun yasal bir nedeniyle sonucu olmalı. *Smith Review*'nun editörü aradı bu sabah: kampüste gözkoyduğum tek ofis; ruhbilim hakkında yeniden dengeye dönüş; Harvard Yaz Okulu olasılığı - ağaçların altında dinlence masaları. New York ve Ray [Belmont Oteli'ndeki işten bir arkadaş] (nöroloji ve zekâ) bu hafta sonu. Gelecek haftasonu New Haven ve Mike [Lotz] (güneş, kumsal, güçlü bir sevgi).

Bu gece, ilkbahar, çoğul, verimli, puslu, parça parça bulutlarla örtülü yumuşak bir aya tertemiz yeşil yaprak sarmalları sunmak. Sonra Tanrım, [Elizabeth] Drew'un ön oturma odasında Auden'in okuduğunu dinlemek, Vind'in sorgulayan kıvrak, pırıltılı zekâsı. Benim Plato'm! Yaya ben! Sonra Drew (coşkun, duyarlı, kırılgan, zeki Elizabeth), "Şimdi gerçekten de güç bu" diyen.

Geniş, çirkin, sırıtan dudaklarının bir bükülüşüyle iri başını arkaya atan Auden, kül rengi saçları, kaba tüvidden kahverengi ceketi, çuval-dokunuşlu sesi, kesik kesik parlak sözleri -afacan dahi oğlan, bacaklarının yer yer tüysüz derisi, küt, kabarık boğum boğum parmakları -yumuşak terlikleri- bira, kara bir ağızlıkla Lucky Strike sigarası içiyor, elinde içilmemiş, beyaz bir sigara, elini kolunu oynatıyor, kibritleri tutuyor, Caliban'ın nasıl insanın doğal hayvansallığını, Ariel'inse yaratıcı imgelemi yansıttığını, sevgilerinin ve ayrılıklarının bütün dolaşık lirik çapraşıklıkları, sanat ile yaşam, ayna, deniz üstüne tırmalayıcı, kesin bir tınıyla konuşuyor. Tanrım, Tanrım, insanoğlunun konumu. Ertesi hafta, tir tir titreyen bir gözüpeklikle bir şiir demetiyle yaklaşıyorum ona. Tanrım, yaşam buysa eğer, yarı-işitilen, gözucuyla görülen, koklanan, birayla peynirli sandviçler ve tanrı-gözlü uzun-zihinli kimselerse, sakın kör etme gözlerimi, öğrenme

sancısından, anlamaya çalışmanın korkunç acısından uzak tutma beni.

Yarın yeniden koşmaya başlayacağız, peri masallarındaki prense ya da prensese benzeyen ama ölümlü ellerce dokunulduğunda pürtüklü bir kaplumbağaya ya da kıskaçlı bir hamamböceğine dönüşen yan yan bakan saat düzeneğinde bukalemunun ardından. Elli yıl güzel ve yeşil kalacak o niteliği nerede bulmalı, nerede -kafa değil mi, bu? Öyleyse Ray'in kafası var, güçsüz bir bedeni: ince, uzun değil, düz topuklu ayakkapları düşünüyorsun, yaşam boyu iri, şişkin duyumsuyorsun kendini, toprak ana gibi sırtüstü yatıp, vızıldayan, kendinden geçmiş bir böceğin tecavüzüne uğruyorsun, binlerce küçük beyaz yumurta yumurtluyorsun çakıltaşlarından bir çukura, Florida'yı, güneşi düşünüyorsun, onun toplumunun baskılarını, kafadan önce, tümü de çekip küçülen, bas bas bağıran giysileri, o da belki gelgeç gönüllü, böcek türünden kelebeğimsi narin kadınları seviyordur, ama ellerinin, başının, dilinin ustaca devinimi vardı, dürüst sevginin, şimşek gibi çakan zihin karşısında maddesel kusurları, farklılıkları görmezlikten gelebileceğine dair şaşırtıcı bilgisi vardı. Onunla da birlikte yaşayabileceğimi düşünmüştüm bir zamanlar. Tanrım, kesinliklerle kuşkular arasında nasıl da gidip geliyorum. Geçmişteki inançların kuşkuları şimdiki güvenceler üstüne gölge düşürmekten başka bir işe yaramıyor, kötücül biçimde bunların da hiçlik ve boşluk ülkesine göçüp gideceğini sezdiriyor -sonra bu gece şiirsel olanın görünümü, istemek... neyi? elegeçirmeyi mi? konuşmayı mı? Birincisi... "benimle sevişirken öldürme beni..."den sonra kulaklarımda yankılanan. Bütün bu oğlanların bazı parçalarını seviyorum, 3 yıl önce bu iyi bir şey olurdu, ama şimdi, yeterince, kesinlikle tanıdığım biri yok, sorulduğunda şöyle diyebileceğim: "Pekâlâ, işte bir belge, gelecekte Smith Phi-Bete-vesaire olacak olan birinin, (belki de) gücül ikincil bir kadın şair ve öykü yazarı, bir zamanlar hevesli bir sanatçı, oldukça sağlıklı, çekici, canlı, kafası işleyen, uzun boylu, kösnül, güçlü, renkli, 21 yaşındaki beyaz kadının 50 yıl boyunca senin kusurlarını seveceğini, hayvansılıklarına saygı gös-

tereceğini, saçma isteklerine boyun eğeceğini, metreslerini görmezlikten geleceğini, dölünü besleyip bakacağını, evinin duvarlarını çiçekli kâğıtlarla kaplayacağını, sana ölmekte olan ölümlü tanrısı gibi tapacağını, ağrılar, çabalar içinde çocuklara, yeni tarifelere gebe kalacağını, ikiniz de çürüyünceye, ölümün kaçınılmaz sinestezisi belirinceye dek sana bağlı kalacağının garantisi." Bunun (evliliğin) ne pırıltılı bir kumar ne de kısacık ömürlü bir kaçış olduğundan kesinlikle emin olmalıyım. Bu üç oğlanın hiçbirini* bir yaşam boyu, belli belirsiz, genel de olsa, kestirimde bulunacak denli iyi tanımıyorum. Bir kişilikle, onunla sık sık temas edeceğim bir dönem birlikte *yaşamam gerekirdi*... Gerçekte iyi tanıdığım tek oğlan, hiçbir zaman evlenemeyeceğimi ya da sevemeyeceğimi yeterince iyi bildiğimdir -ah, sevgi, gittikçe artan bir paylaşma öylesine iyi, öylesine yalın olurdu ki. Ama bu, çabuk, alabildiğine karmaşık hız, ruhsal durum, ruhbilim günlerinde birini "tanımak", insanın kendi kendisini "tanıması"nın olanaksızlığı gibi, göreli olarak olanaksız. Birdenbire başka herkes çok evli, çok mutludur, insan çok yalnızdır, her sabah kendi kendine bir katı yumurta yemek, dünyaya ah-ne-güzelce gülümsemek için bir ağzı kırmızıya boyamak buruklaştırır onu.

İnsan büyük varsayımları sezdirdiğine inanılan tek tek simgelere öylesine dayanır ki. Baleye gider, öyleyse duyarlı ve sanat meraklısı olmalı. Şiir alıntılıyor, öyleyse kıvılcımlı bir ruhu olmalı. Joyce okuyor, öyleyse bir dâhi olmalı.

Kabul edelim, kendi kişisel mutlak'ımın bir erkeğin yarı-tanrısı olmasını isteme tehlikesiyle yüz yüzeyim, oysa çevrede böyle erkek çok yok, sık sık bilinçsizce kendi erkeğimi üretiyorum. Sonra da, ödüllendirme değerinin elle dokunulabilir olduğu, kabul edildiği şiire ve yazına sığınıyor, şenlik yapıyorum. Gerçekten derinlemesine, gerçek anlamda derinlemesine düşünmüyorum. Romantik, var-olmayan bir kahraman istiyorum.

---

* Dick Norton, Gordon Lameyer, Myron Lotz.

14 Mayıs. Bu gece, "Ring Around the Moon"da yer göstericilik yaptıktan sonra tek başıma eve doğru yürümeye başladım. Yağmur yeni dinmişti; basamakların yarısını çıktım, içeri girdiğimde nasıl yalnız olmayacağımı düşündüm, dönüp ıpıslak yürüyüş yolu boyunca, ara sokak boyunca yürüdüm, kusurlu kaldırımın çukurlarında su birikintileri, hava sıcak, kızılcık ve açmakta olan çiçeklerin kokusuyla dolu, ışıklar hoş, yumuşak, ıslak sokaklarda yansıyor. Yüzü olmaksızın yürümek, gene kendi kendimle konuşmak, nereye gittiğimi, kim olduğumu sormak ve hiçbir fikrim olmadığının bilincine varmak, size söyleyebileceğim biricik şeyin kalıtımım değil, adım olduğu; gelecek hafta için günlük programım, bunun nedeni değil; yazla ilgili tasarılarım, yaşamımın azar azar eksilttiğim amacı değil.

Şanslıyım: Smith'teyim, çünkü bunu istedim, bunun için çalıştım. Haziran'da, *Mlle*'de Konuk Editör olacağım, çünkü bunu istedim, bunun için çalıştım. Yazdıklarım *Harper's*'da yayımlanıyor, çünkü bunu istedim, bunun için çalıştım. Şansım var ki dileğimi çalışarak gerçekleştirebilirim.

Ama şimdi, gönülden yararcı bir Makyavelci olmakla birlikte, yaşamımdaki üç erkeği uzak buluyorum, çünkü ilkin eyleme geçtim, ardından otopsi yaptım. "Bunu istiyorum; bunu elde etmek için böyle yapmalıyım" diye düşünmedim açık seçik. Aptal kız, acımakla hiç kimseyi kazanamazsın. Doğru türde düşü yaratmalısın, ciddi, yetişkin türde büyüyü: düşbozumundan doğan yanılsama.

Bir yerde birisi mutlu mu? Hayır, kendilerinin ya da bir başkasının kurduğu bir düşte ya da aldatmaca içinde yaşamadıkça. Bir süre memeleri şampanya dolu, memebaşları havyardan, körü körüne bir iyimserliğin kollarında yatıştım. Onun gerçek olduğunu, gerçek olanın güzel olduğunu düşünüyordum. Ama gerçek her yerde çirkinle karışmıştır, yaşamınıza serpilmiş bir yığın toz toprak gibi. Gerçek olan, tatsız değişiklikleri, iş rekabetini, ölüm isteksizliğini durduracak hiçbir güvenliğin, hiçbir aldatmacanın olmadığıdır -kanatlı araba, boynuzlar, motorlar, saatin içindeki Şeytan. Sonunda, bütün doğruları bilen tanrılar

olmadıkları, yalnızca, sözleri ağızlarının içinde geveleyerek ne denli çalışırlarsa çalışsınlar, sizin neden ya da nasıl yirmi birinci doğum gününüze dek büyüdüğünüzü hiçbir bir zaman anlayamamış olan, kentin varoşlarında yaşayan, zihni karışık bir çift yaya oldukları anlaşılan o iki özgün ana babanın yerini alamayan umutsuz bir aldatmacadır sevgi. Onu yaratıcı biçimde bir başkası yaparsanız, sevgi bu değildir. Ama birçoğunuz bir şeyleri yapmakta pek başarılı değilsiniz. "Güzellik bakanın gözlerindedir." Ne de kolayca akla geliveren bir söz. Benim görülen güzelliklerim niçin yitiyorlar, ikinci kez bakar bakmaz kendi kendilerinin biçimini bozuyorlar?

Birini sevmek istiyorum, çünkü sevilmek istiyorum. Ürkek bir tavşan gibi kendimi arabanın tekerlekleri altına atabilirim, çünkü ışıklar yıldırır beni, tekerleklerin karanlık, kör ölümü altında güvenlikte olurum. Çok yorgunum, çok sıradan, çok karışığım. Bu gece kim olduğumu bilmiyorum. Eve dönüşün kaçınılmaz döngüsünü tamamlamamak için yere düşünceye dek yürümek istedim. Çok düşünen, benzer biçimde duyan, arkadaşça özleyen kızların uzağında, yukarıda, aşağıda, yemek salonunda kutular içinde yaşadım, onları geliştirme sıkıntısına katlanmadım, çünkü zamanı feda etmek istemiyordum, isteyemezdim. İnsanlar kim olduğumu biliyorlar, oysa ben onların kim olduklarını öğrenmek için ne denli çok çalışırsam o denli çok unutuyorum adlarını -yalnız olmak istiyorum ama gene de, küçük bir maymunun nemli gözlerinin ya da tanıyormuş gibi sırıtışının beni bir kardeş sevgisinin gözyaşı nöbetine sürüklediği oluyor zaman zaman. Yalnız çalışıyorum, yalnız düşünüyorum. İnsanlarla birlikte yaşıyorum, onlarla birlikte deviniyorum. İkisini de seviyor, ikisine de değer veriyorum. Şimdi ne istediğimi bilseydim, gördüğümde onun kim olduğunu da bilirdim.

Yazmak istiyorum, çünkü yaşamın dönüştürme ve dışavurum ortamlarından birinde üstünlük sağlama dürtüsü var içimde. O muazzam salt yaşama işi doyum sağlayamaz bana. Yo, hayır, yaşamı soneler, sestinalar içinde düzenlemeli, 60 watt ışıkla aydınlanmış kafam için bir sözel yansıtıcı sağla-

malıyım. Aşk bir yanılsamadır, ama aşka inansaydım, bu yanılsamaya seve seve düşebilirdim. Şimdi her şey uzak, hüzünlü, soğuk görünüyor, bir derin vadinin dibindeki yumuşak bir kaya parçası gibi -ya da sıcak, yakın, düşünmeyen pembe bir kızılcık gibi. Tanrım, ne olur açık seçik, parlak bir biçimde düşüneyim; ne olur yaşayayım, seveyim, bunu güzel tümcelerle söyleyebileyim, bir gün kim olduğumu, fazla sorgulamaksızın 4 yıllık beslenme, barınma, sınav, yazılı ödevleri niçin kabul ettiğimi anlayabileyim. Yorgunum, sıradanım, şimdi de yalnızca tek hececi değil, aynı zamanda gereksiz söz yinelemeleri yapan biriyim. Yarın ölüme doğru bir başka gün daha (benim hiç başıma gelmeyecek, çünkü ben, benim, yaralanamaz diye yazılıyor). Portakal suyuyla kahvenin üstünde dölütsel intihar bile gözle görülür biçimde parlaklaşıyor.

Mademoiselle'deki Konuk Editörlük yaşantısından yalnızca aşağıdaki kayıt kalmıştır. Bunu izleyen kayıtlar, Plath'ın 24 Ağustos 1953'te canına kıyma girişiminden önceki tek kayıtlardır.

New York

19 Haziran, 1953. Evet, gazete başlıkları onların [Rosenbeg'ler] bu gece on birde öldürüleceklerini bas bas bağırarak duyuruyorlar. Mideme vurdu. Gazetecinin haberini anımsıyorum, bir mahkûmun elektrikle öldürülmesinin, seyircilerin yüzlerindeki gizlenmeyen büyülenmenin, ayrıntıların, insanı hasta edecek denli olgulara dayalı haberini; ölümle ilgili insanı sarsan fiziksel olguları, çığlığı, dumanı, çıplak, açık, heyecansız, söylemediği şeylerden ötürü insanın barsaklarını kavrayan bir biçimde haberin verilişini.

Her gün işe giderken değişik bir şapka giyen uzun boylu, güzel, kediyi andıran kız, konferans salonundaki divanda kestirdiği yerden dirseğine dayanarak doğruldu, esnedi, canı sıkkın bir öfrençlikle, "Öleceklerine çok memnun oldum" dedi. Belirsizce, kendinden hoşnut, odanın çevresine bakındı, kocaman yeşil gözlerini yumdu, yeniden uyumaya koyuldu.

Telefonlar her zamanki gibi çalıyor, insanlar uzun haftaso-

nu tatili için kent dışına gitmeye hazırlanıyorlar, herkes uyuşuk, oldukça memnun, hiç kimse bir insan yaşamının, gelişimi yüzyıllarca süren bütün sinirleri, kasları, tepkileri ve yanıtlarıyla ne denli önemli olduğunu pek düşünmüyor.

O atomik gizlerle insanları öldüreceklerdi. Ölmeleri iyi oldu. Böylece, öylesine kıskançça, özel ve insanca olmayan bir biçimde bizim olan o atom gizleriyle insanları öldürme önceliği bizde olabilir.

Hiç bağırıp çağırma, hiçbir dehşet, hiçbir büyük çapta ayaklanma olmadı. İnsanı dehşete düşüren şey bu. İdam bu gece infaz edilecek; televizyondan verilmemesi ne kötü... sıcağı sıcağına cinayet programından çok daha gerçekçi, çok daha yararlı. İki gerçek insan idam ediliyor. Zararı yok. Amerika Birleşik Devletler'ndeki en büyük duygusal tepki, geniş, demokratik, sınırsızca bıkkın, rastgele, gevşek bir esneme olacak.

Wellesley

Aşırı-büyümüş, Aşırı-korunmuş, Korkmuş, Şımartılmış Bir Bebeğe Mektup:

Şu an hemen bir karar almanın tam sırası: Harvard Yaz Okulu'na gidip gitmeme konusunda. Hevesini yitirmenin, kendini boş duyumsamanın, senin içinde değil, kendi içlerinde doğmuş olma şansına sahip oldukları için dünyadaki herkesi kıskanmanın sırası değil şimdi.

Hesapları, önemli sorunları dengeleme, geleceğe yönelik hedefler belirleme, tasarılar yapma, göreli önem taşıyan şeyler üstünde karar verme vakti şimdi. Varlıklı bir kız değilim ben; gelecek yıl okul giderlerini karşılamak için çok az miktarda param var. Geçen ayın giderleri, giysiler için harcadığım para, kazançlarımın ve aldığım ödüllerin neredeyse yarısını alıp götürdü. Başlangıçta, en çok memnun olduğum şey, bu yaz iş bulmak zorunda kalmayacağımdı, böylece oturup yazacak, steno öğrenecektim -okulda öğrenmeme bütçemin yetmeyeceği, kendi avlumda annemin bana öğretebileceği... daktilonun yanı sıra sürdürebileceğim, böylece hiçbir zaman ne iş yapacağım üstüne

kafa patlatmak zorunda kalmayacağım pratik bir beceri; kolejden sonra iş başvurularımda ya da lisans-üstü öğreniminden sonra, daktiloyla stenoya gereksinimim olacak... Pazarlık gücüm çok daha fazla olur.

Sonra, çeşitli nedenlerle Harvard Yaz Okulu'na gitmeye karar verdim: Frank O'Connor'un yazım kursuna devam etmek istiyordum, çünkü kurs için yazdığım öykülerin bazılarını yayımlatabileceğimi düşünüyordum. Aynı zamanda ruhbilime girişi de almaya karar verdim, böylece daha sonra, ruhbilim derslerinin yolu açılacaktı bana, eğer istersem. Böylece, pratikle yaratıcıyı birleştirebilecektim. Şimdi O'Connor'un dersi bana kapalı.* Gene de kendi kendime yazma şansımı denemek istiyorum, bu tasarı beni ölesiye korkutuyorsa da. Bu nedenle bütün ders programını alıp yıllardır -belki de en azından bir yıl içinde böylesine uzun biricik zaman- en çok gelecek vadettiği bir sırada yazmaya "hız verme" şansımı yitirmek istemiyorum. Birikmiş işlerimi bitireceğim bu yaz. Pekâlâ, yaz okulundaki bursumdan vazgeçmem gerekecek, bu da bir kurs için aynı bedeli ödemek anlamına gelir, uzun erimli olarak umurumda bile olmayabilir ya da buna ödediğim parayı (yaklaşık 250 dolar) her düşünüşümde acı çekebilirim. Gerçekten de, son yılımın sonunda 100-200 dolardan fazla kalmayacak elimde... sadakadan başka bir şey değil.

Yaz okuluna gitseydim, yeni insanlar tanırdım, kuşkusuz tuhaf insanlarla iyi insanlar; kitaplıktan, "etkinlikler"den, Cambridge'den yararlanabilirdim. Bu çok hoş bir lüks olabilirdi. Gene de, Sally'yi, Jane'i görebilir, onların büyüleyici işleri hakkında haber alabilir, elimde olmaksızın, korkunç suçlu duyumsardım kendimi: surat asa asa 250 dolar harcamak, gerçekte yapmak istemediğim bir şey. Hangi seçimi yaparsam yapayım, ardından bir program, yaratıcı ve çok disiplinli bir bakış açısı gelmeli, yoksa bunları yazdığım kâğıt kadar bile değerim yok demektir.

Evde oturursam, yazın, komşuları aramadıkça yalnız

* Başvurusu geri çevrildi, bu Plath için büyük bir darbe oldu.

kalırım. Para kazanmayacağım, pek harcamayacağım da. Neşeli ve yapıcı olacağım, günlerimi Harvard'a gitseydim yapacağımdan daha katı bir biçimde programlayacağım. Alışveriş etmeyi, yemek pişirmeyi öğreneceğim, annemin tatilini mutlu ve iyi geçirmesini sağlamaya çalışacağım. Bu, başlıbaşına değer, evde kalmaya. Günde iki saat steno çalışacak, daktilo bilgimi tazeleyeceğim. Her gün üç dört saat yazacağım, eşit sürede, özenle hazırladığım listeye göre okuyacağım, böylece rastgele okumayacağım.

Evde korkudan kaldığımı düşünmek istemiyorum: Marcia ile Mike'a, Sally'yle Jane'e, evde rastgele üretken bir iş yaptıkları için duyduğum kıskançlıktan ötürü. Uğraşmayı, çok çalışmayı seviyorum, buna karşıt olarak tembel ve suçlu duyumsuyorum kendimi, söylediğim gibi. Bu, benim bir bakıma ne denli güçsüz olduğumu gösteriyor.

Gerçekçi bir biçimde göğüslemeliyim bunu. Harvard'a gidersem bursumdan vazgeçmek zorunda kalacağım... Bu benim kendi kararım. Yaratıcı bir biçimde "varoluşsal" olmalıyım. Çok zor bir şey bu, çünkü sürekli olarak dölyatağına dönmek istiyorum...

Yaz ortasında Joyce okumaya başlayacağım, böylece tezlerimin bölümlerini yazmak için tam zamanında, güz başında düşünmeye başlamak için okuyacaklarımın büyük bir bölümünü okumuş olacağım. Nadasa Bırakmayacağım Kendimi, Tembellik Etmeyeceğim. Evde, kafamın içindeki küçük adamın benimle eğlenmesine izin vermeyeceğim: değer mi, değer mi, değer mi, bu kurs 250 dolar, annen evde bütün işleri yaparken?

Seçimlerimi açık seçik, dürüstçe yapmalıyım, yemek yiyemez olacak kadar hastalanmadan, bu da başlı başına sempati uyandırmak ve sorumluluktan kaçmak için çocukluk taktiklerine dönmek isteyen bir savunma mekanizması.

Evde, yaz okulunu yücelten düşler kurmaya başlamamalıyım, Marcia'yı kıskanmamalıyım, ne de olsa zengin yazını haklı çıkaracak bir işi var (geçen yazı çok zor geçirmişti).

Hem, sonra, yaşamda her şey hakkında yazılabilir, dost canlısı olma yürekliliğin, doğaçlamak için imgelemin varsa. Yara-

tıcılığın en büyük düşmanı kendinden kuşkudur. Bağımsız olmak kocaman insan-yiyen dünyayla yüzyüze gelmek zorunluluğu sende öylesine bir saplantıya dönüşmüş ki, felç olmuşsun: bütün bedenin bütün ruhun kendini belirli bir role, içindeki En İyiyi Ortaya Çıkarmayabilecek bir yaşama bağlamana karşı başkaldırıyor. Yaşamak, bu akademik hazcılıktan çok değişik bir dizi tepkiler ve tutumlar gerektirir... Kendin için gerçekten yaratıcı bir yaşam kurabilmelisin, bir Başkasının sana hazır bir yaşam sağlamasını beklemeden. Seni gidi koca bebek.

En zoru, nerede, nasıl Kendinden Vereceğini bilmek... bu yaz üstünde düşünülmesi gereken bir sorun bu.

Yazarak para kazanabilir misin? Yeni yetmeler grubunda kazanmıştın ama kaymakkâğıdında rekabet şaşılasıdır... Yazın Pazarı daha çetin, estetik bakımdan daha ödüllendirici görünüyor.

HARVARD YAZ OKULUNA GİTMİYORUM.

Steno, daktilo öğreneceğim, yazacağım okuyacağım, yazacağım, okuyacağım, kendi kendime tavırlar hakkında konuşacağım, Aldrich'leri, komşuları göreceğim, iyi, arkadaşça, dışa dönük olacağım, yaşamı neyin zenginleştirdiğini, neyin en önemli olduğunu öğrenmeye, anlamaya çalışırken, Allah'ın cezası benmerkezci kendimi unutacağım.

Tutarsız, korkak mı korkak ikiyüzlünün birisin sen: düşünmek, kendini tanımak, yazma yeteneğini anlamak için zaman istedin. Şimdi zamanın var: tam üç aylık berbat bir zaman, oysa sen felce uğradın, donakaldın, mide bulantısına, devinimsizliğe uğradın.. Olumsuzluğunun kendi çok özel küçük çevrimine öylesine derinden batmışsın ki, en yalın eylemlerin bile ürkütücü bir hale dönüştüğü kocamanlaştığı bir ezberciliğe kendini zorlamaktan başka bir şey yapamıyorsun. Beynin düşünmekten aciz. Harvard'a gitseydin, bütün zamanın çizgelenmiş olacaktı -tıpkı gelecek yıl Smith'te olacağı gibi: ve tam şu sırada bu tür bir güvenlik istenir görünüyor- kendi eylemlerin için sorumluluk üstlenmekten, tasarılar yapmaktan seni kurtaran yollardan biri

yalnızca; sorun, *hangi* seçimin en çok yüreklilik, üstelik ne tür bir yüreklilik istediğine karar vermeyi güçleştirecek denli karışıksa da. Marcia çalışıyor, bir kursa gidiyor -sen hiç birini yapmıyorsun; -meslek bürosundaki kadın, steno bilmen gerektiğini söyledi: şimdi öğrenebilirsin bunu- bundan daha uygun bir zaman bulamazsın, bebek. B.U.'da ruhbilim bile alabilirdin -o yolu gidip gelmeyi göze alsaydın... ama kurs üstüne kursa giderek kendini ne diye köreltesin: eğer bir değerin varsa, ki kuşkusuz yok, canın *sıkılmamalı*, düşünebilmeli, kabul edebilmeli, *doğrulayabilmelisin* - kıskançlıkla korkunun iştahını kestiği mazoşistik bir zihinsel cehenneme çekilmemelisin. Kendini uyuşuk bir savunu boşluğuna kilitleyerek tanıyabileceğin bütün insanları *görmezlikten gelme; lütfen* toparla kendini, kendi disiplinini kanıtlama şansına sahip olacağın yaşamının biricik zamanında yıllarını dehşet içinde şaşkın şaşkın *bakakalarak geçirme*... Görüngeyi yakala, çocuğum -steno öğren; Fransızca çalış: YAPICI BİR BİÇİMDE DÜŞÜN- ve kendine biraz saygı duy. Çok çalışırsan bir *Ladies' Home Journal*'lık bir öykü yazabileceğini söylerdin hep. İşte ŞİMDİ çözümlemenin, *kendi zihninde yaratmanın* zamanıdır - çukuru başka insanlar ve onların sözcükleriyle kürekleyip doldurmanın değil yalnızca. Kendi kendine sözcükler, fikirler yaratma zamanıdır şimdi. Zihin bakımından donmuşsun sen -ilerlemekten korkuyor, dölyatağına dönmeye can atıyorsun. Önce düşün: işte odan -işte yaşamın, zihnin: yılgıya kapılma. Yazmaya başla, kabaca, kopuk kopuk da olsa. Önce pazarı seç: *Ladies' Home Journal* mı, *Discovery* mi? *Seventeen* mi, *Mlle* mi? Sonra bir konu al. Sonra düşün. Kendi dışında düşünemezsen, yazamazsın... Bir *olay* al. Gülünçleştir onu. Başkaları için büyük, hoşnut ol, onları mutlu et. Hiçbir şey yapamazsan, 2 insanı mutlu et. Yarın... *Smith Quarterly* yazısı -her gece, ertesi günün taslaklarını çiz. Dick tek başına yazıp yaratabiliyorsa, sen de yapabilirsin. Yazı *işe yarar* kılmak için yüreklilik'in olsun diye kendine yakar. Tek bir öykünün *satılması:* bu yararlı olur. Buna çalış.

Sabah. Şu anda zihninden hastasın... Seni aptal seni -kendi zihninle yalnız kalmaktan korkuyorsun. Kendini tanımayı, iş işten geçmeden güvenli kararlar almayı öğrensen iyi olur. *Üç ay*, diye

düşünüyorsun, ölesiye korkuyorsun. O adamı aramak istiyorsun [açıkça anlaşıldığına göre bir ruh hekimi]. Ona gidebilecek denli iyi para kazanıyorsun. Niçin gitmiyorsun? Bencilce, jiletleri, kendi kendini yaralamayı, dışarı çıkıp her şeye bir son vermeyi düşünmeyi bırak. Odan, tutukevin değil. Sen kendinsin. Smith de onduramaz seni; senden başka hiç kimsenin seni ondurmaya güçü yetmez. Üç ay boyunca içedönük ol -gürültüyü, adları, dansları düşünmeyi bırak- bu süreyi satın alabilirsin. Bütün bunların bedeli yüksek. Nörotik kadınlar. Ayıp ayıp. Bir iş bul. Geceleri steno öğren. HİÇBİR ŞEY HİÇBİR ZAMAN AYNI KALMAZ.

14 Temmuz. Pekâlâ, sınırı aştın -bugün denedin, son iki gece yalnızca iki saatlik uykudan sonra sorumluluğa karşı kendini bütün bütün dışarıya kapatmaya çalıştın: çevrene bakındın, herkesi ya evli ya meşgul, mutlu, düşünür, yaratır gördün ve korkmuş, uyuşuk, en kötüsü üstesinden gelmeye isteksiz duyumsadın kendini. Bir deli gömleği içinde, ailesinin sırtından geçinen biri, annesini öldüren biri, başka insanların yüreklerinde yıllar boyunca kurulmuş sevgi ve saygı yapısını yıkan biri olarak kendi kendinin imgelerini gördün. İnandığın her şeye aykırı bir şey yapmaya başladın. Açmaz: erkeklerle ilişkiler; kıskançlık, çılgınca korku; kadınlarla ilişkiler: denden. Görüngü, mizah yitimi. Kaçmak, geri çekilmek, *hiç kimseyle* konuşmamak için çok büyük bir istek. Tez yılgısı -birlikte olunacak başka insanların yokluğu- geçmişteki yanlış seçimlerden ötürü karşıdakileri suçlama. Korku, büyük, çirkin, umarsızca. Entelektüel ve akademik bakımdan başarılı olamama korkusu: güvenliğe en büyük darbe. Son yılların hızlı, çılgın, ödül-kazanan temposuna uyamama korkusu -ve her türlü yaratıcı yaşamın temposuna. *Aldırmamaya* sığınmak için sapık bir istek. Sevme ya da duyumsama yeteneğinden yoksunum şimdi: kendi kendimi inandırmış.

Çık bundan, yavrum. Olduğu gibi kabul edilmesi gereken şeylerden anıtsal engeller yaratıyorsun -geçmişteki bir üne dayanarak yaşıyorsun.

New York: acı, partiler, çalışma. Ve Gary, Ptomaine, acımasız José ve kapının dışında döşemenin dört bir yanına kusan

Carol* -sonra TV şovları için mülâkatlar, yarışma, güzel modeller ve Bayan Abels** (yetenekli ve tanın bilir başka ne). Şimdi de bu: şok. Katıksız nihilistik şok.

Bir öykü oku: Düşün. Düşünebilirsin. Düşünmelisin üstelik, uyurken sürekli olarak kaçma -ayrıntıları unutma- sorunları görmezden gelme -kendinle dünya ve neşeli, parlak kızlar arasına duvar çekme -lütfen, düşün- kurtar kendini. Kendi sınırlı kendinin ötesinde iyicil bir güce inan. Tanrım, tanrım, tanrım: Neredesin? Seni istiyorum, gereksinimim var sana: sana, sevgiye, insanlığa inanmaya. Böyle kaçmaya çalışmamalısın. Düşünmelisin:

*Plath'ın 1953 yazında geçirdiği çöküntüyü izleyen iki yıla ilişkin günceler -eğer var idiyse- yokolmuş. Tedavisi, şok tedavisiyle ensülin terapisini de içeriyordu, ama belki de en önemli öğe, Dr. Ruth Beuscher'le*** *ilişkisiydi; gerek o sıralarda gerek daha sonraki yıllarda Plath'ın yaşamında önemli bir rol oynamış olan olağanüstü terapist. Plath 1953 Ekimi'nde hastaneden taburcu edildi. 1954 ilkbaharında Smith'e döndüğünde, daha sarışın, daha gözüpek ve kampüsün ünlü bir kişisiydi. 1954 Nisanı'nda, Yale'den, Richard Sassoon'la tanıştı, Plath'ın, olağan, tümüyle Amerikan tipine uymuyordu, daha çok Avrupalı, çok sofistike, yazınsal Sassoon ailesinden. Bu ilişki Plath için çok önemli bir ilişkiydi. Ara ara Gordon Lameyer'i görmeyi sürdürüyordu, 1954 yazını Harvard Yaz Okulu'nda Almanca çalışarak, Smith'ten arkadaşlarıyla birlikte geçirdi. Smith'te çok başarılı bir son sınıf yılı geçirdi -ödüller kazandı, şiirlerini yayımlattı, sonunda Cambridge'de, Newnham College'de öğrenim görmek için bir Fulbright bursuyla ödüllendirildi. Bayan Plath o yaz (1955) ameliyat oldu, Sylvia çalışmayıp evde kalmaya, annesine bakmaya karar verdi. Yaşamında yeni bir erkek de vardı, New York'ta editörlük yapmış, kendisi de şair olan Peter Davison; yalnızca bir yaz ilişkisiydi ama Davison sonradan Plath'la arkadaş oldu.*

---

* Bu öğeler, daha sonra *Sırça Fanus*'ta ortaya çıkmıştır.

** Plath'ın, *Mademoiselle*'deki editörü, Cyrilly Abels.

*** Şimdi, Reverend Ruth Tiffany Barnhouse, M.D.

İKİNCİ BÖLÜM

Cambridge

1955 - 1957

Smith College

1957 - 1958

Plath, büyük bir hevesle kendini Cambridge yaşamına attı, bir yandan da, Paris'te olan, eski erkek arkadaşı Richard Sassoon için hâlâ eriyip bitiyordu. Smith'teki büyük başarılar, Cambridge'de öyle kolayca yinelenmedi, Plath kendini yeni ölçütlere göre ölçmeye başladı. Noel tatilini Paris'te Sassoon'la birlikte geçirme tasarısı moralini yükseltiyordu; bu arada, Sassoon'a yazdığı tuhaf, tutkulu mektuplardan parçaları, güncesinin bir bölümü olarak saklıyordu.

Paris'te, Richard Sassoon'a yazılmış bir mektuptan parça
22 Kasım, 1955

sözcükler alevde döneniyor, kolosseumun yüreğini yanar tutuyor, portakal rengi batık güneşleri yıkık kemerlerin gizli taçyapraklannda yansıtarak. evet, parlayan kayalifi dikenler ve ıslık çalan alev çiçekleri kırmızı yüreği yansıtıyor ve kolesseum yanmayı sürdürüyor, bir kahraman olmaksızın, karalığın kıyısında. sözcüklerin, susamı açma, karanlık kuyuda, topaklarla kesekleri ergiterek ısıya dönüştüren ilkbahar ateşinde eritilip arıtılmayı bekleyen altın metalik güneşleri açığa vurma gücü vardır.

böylece sylvia güneşin karanlık sunağında sarı yıldızçiçeklerini yakıyor, kuşlar çıplak dallarda çekip küçülerek donmuş tüylü tomurcuklara dönüşüyor, bitkiler bütün renkleri acımasızca altıgen buz yüreklerinde kilitleyen herşeye-gücüyeter beyaz kırağılara teslim oluyor.

geceyarısı, ay çatı padavralarından mavi kertenkele pulları yarattığı, basit insanlar yorganlarının derinliklerine gömüldükleri zaman, çatı penceresini donmuş kıtır kıtır, havuç gibi ince parmaklanyla açıp, ağaçlıktaki yavrulan beslemek için beyaz ekmek

kırıntıları saçıyor, kırıntılar çatıdan atlaya atlaya, gittikçe küçülerek köşeli oluklarda yere konuyor. böylece aç kozmik ana, dünyanın yeniden çekip küçülerek dölüte dönüştüğünü, çocuklarının toplanıp yeniden karanlığın içine uykuya daldıklarını, solgun, kıvrık fasulye tohumu gökyüzünde yıldızların çarmıhında donan dolu dolu sütsü sevgisine ne denli uzaksa, o denli uzak soğanlara ve tohum kılıflarına tıkış tıkış doluştuklarını görüyor.

proserpina* için yeniden pazarlık etmeye karanlık yeraltına gitmek cerese** büyük bir çabaya maloluyor. donmuş gözyaşlarıyla sertleşmiş fare kürkü gibi gri kasım havasında dolaşıyoruz, bekliyoruz. katlan, katlan, heceler, kışın çamaşır ipinde *rigor mortis*'le vurulup kalan stoik beyaz çarşaflar gibi sertleşiyor.

yapay ateşler yanıyor burada: şarap kadehlerinin yüreğinde kırmızı kırmızı sıçrayan, şeri kadehlerinde için için yanan altın, yeni yontulmuş dişi bir pygmalion tarafından alev alev bir incelikle yontulmak için, onu mangolarla tıka basa dolduran, himalayalardan ve darjeelingden yeni yontulup getirilmiş haşin bir yahudi herkülünün peri masalı yanaklarında kırmızı kırmızı çıtırdıyor, dmitri karamazovun parmakları dönümlerce bir piyanodan beethoven estiriyor, iskeletsi bir billura scarlatti vuruyor.

bartholomew fuan'nın arka perdedeki su mavisi göğü altında pembe evlere yanlamasına vuran soluk ateşler; sarılıksarısı kombinezonlu bir fahişe sessizce sıvışıyor, cüzamlı yankesicilere dil döküp elmalar, oyuncak atlar alıyor onlardan. çaydanlığın kalaylı barsaklarında su haşlanıyor, hışıldıyor ve ceres şeytansı seramik çay takımlarını seven birçok, gereğinden çok kişinin ruhlarıyla midelerini besliyor, tabaklar dikenli, dörde bölünmüş portakal ananaslarla, serin yeşil üzüm taneleriyle, aç ağızları yumuşatıp onlara yapışan badem kurabiyeleriyle tepeleme dolu.

tanrının yüzü yokolup güneş soğuk sisin ölgün tüllerinin

---

* Proserpina: Roma dininde ölüler ülkesi tanrıçası Persephone'nin karşılığı (Çev).

** Ceres: Bereket tanrıçası Demeter'in Latince adı (Çev).

ardında soluklaştığı zaman, o, arafın gri cinsiyetsiz yansızlıklarına kusuyor, lanetlenmişlerin kollarıyla bacaklarını yutan kırmızı alevlerle tüten yılanları arıyor. cassandranın furia'larıyla* besleniyor, kehanette bulunuyor, truvanın "düşen otlarıyla devrilen yapı taşlarını" işitiyor, o sırada hektor onun örselenmiş, dolaşık saçlarını okşuyor, "tamam, tamam, çılgın kızkardeşim" diye mırıldanıyor.

tanrı katıksız aşkın güneş ve sevgimizin bereli ak bedenini cama döndüren dağlayıcı sıcakta tatile çıkmış: bak! camdan yapılma hayvanların oluşturduğu bu hayvanat bahçesinde nasıl çözülüyor dünyanın bilmecesi, ışık bu katıksız dingin varlıkları nasıl tertemiz, pırıl pırıl kutsuyor! çamur yatağından sevgilerinin ışığını buz içine kapatan melekleri şaşırtmak için ansızın çamur yatağından gökyüzüne ağıyorlar.

bak, bak! zihinle birleşen et insanı nasıl tanrının gıpta edeceği bir varlık yapıyor, kendi beninin çevresinde yarattığı sonsuz boşlukta kendi kendini cinsel doyuma ulaştıran. ama yarın bunları isteme. kıskanç bir tanrıdır o, onları yoketti.

isteğim üzerine bana san renkli, güneş ışığı tatili başlıklı kitapçıklar veren çeşitli ufak tefek esmer adamlarla konuştum.

sassoon adının dünyanın en güzel adı olduğunun ayrımında mısın. yığın yığın ot denizlerini, abanoz musonların geçtiği tahta üflemeli çalgı ezgisinin rokoko lagunasında tek başına pers ayını barındırıyor içinde...

gene gururluyum, seni yeniden görmeye gelmeden dünyanın çeşitli zenginlikleriyle dolacak ellerim... onları elde edeceğim, daha şimdiden sunuluyorlar bana, türk masalarıyla karanlık alaaddin lambalarıyla. öte yanıma dönerek, bu çıngıldayan oyuncakları istemediğimi söylüyorum. bir adda ses veren ay'ı ve o adı taşıyan insanoğlunu istiyorum ben yalnızca.

başlangıçta söz vardı ve söz sassoon'du, korkunç bir sözdü bu. çünkü cenneti ve cennetten kovulan hayvanın billur göz-

* Roma söylencesinde, yeraltından çıkıp insanların ardına takılan kötü cinler (Çev).

yaşlarını kuşkucu âdeminin dudaklarından fışkıran yıldızçiçeklerine katarak geri dönüp baktığı altın çağı yarattı.

isa ol! diye bağırıyor, sonra mavi mariyalar bize şarkı söyleme yetisini bağışlarken gözlerimin önünde yükseliyor. peki, diye soruyor (çünkü havva bile pratiktir) bu diriliş ne zaman gerçekleşecek?

Richard Sassoon'a bir mektuptan parça
11 Aralık

İnsanın dondurmalı kremalarla, güneş ışığıyla ayartıp bir yana bırakmaya çalışmasının daha iyi olacağı binlerce, binlerce başka hüzünlü soru arasında beni ilgilendiren, şimdi içimde, bir sineğin bileşik gözü kadar çok-yüzlü belirli büyük bir keder olduğu; yeniden hafifleyinceye dek bu garibeyi doğurmalıyım. Yoksa danseden bir file benzeyeceğim... İpliklerimi mezar çiyi ve insan dışkısıyla dokuyan şeytanların soruları işkence ediyor bana, bu konuda dünyaya kocaman bir mektup yazmak için ne yeteneğim, ne deham var. İnsan kendi cennetleriyle cehennemlerinden düzgünce daktilo edilmiş birkaç iri parça çıkardığı zaman, editörler nazikçe bunu geri çevirirlerse, insan muzipçe, editörleri tanrının elçileriyle özdeşleştirme eğilimindedir. Ölümcül bir şeydir bu.

Belki de kendimizi her şeyi ister bulduğumuzda hiçbir şey istememeye tehlikeli bir biçimde yakınızdır. Hiçbir şey istememenin iki karşıt kutbu vardır: insanın alabildiğine dolu ve zengin ve birçok iç dünyası olduğu, sevinç insanın kendi varlığının içsel özünden yayıldığı için dış dünyanın sevinç için gerekli olmadığı zaman. Bir de insanın ölü, içi çürümüş olduğu, dünyada hiçbir şey olmadığı zaman.

Gecenin içinde, karanlıkta dev uyurken bir mezardan ötekine sessiz sessiz dolaşık incecik bir köprü kuruyormuşum gibi duyumsuyorum kendimi şimdi. Bu, Ah, alabildiğine güzel köprüyü yapmama yardım et.

Her günü, kendi başına, bir dizi renkli boncuk gibi yaşamak, şimdiki zamanı, gelecekteki bir Tac Mahal'in umarsız bir mimari

taslağı için acımasızca ufak ufak parçalara bölerek öldürmek istemiyorum.

Fransa

Yılbaşı gecesi, 1956. En sonunda, ıslıkların çığlığı, hamalların bağırtısı, sonra sessizlik ânı. Tren hareket etmeye başladı. Gecenin içine atıldı, iki yanından yabancı bir arazinin karalığı bıçak gibi geçiyordu. Zihnimde, bir Fransa haritası, düzensizce dörtköşemsi, Paris'in kuzeyini belirleyen minicik bir Eyfel Kulesi, bir demiryolları çizgisi bir fermuar gibi güneye doğru hızla açılıyordu, belki de mutlak olgu diyarında güneşin parladığı, gökyüzünün Türk mavisi olduğu Marsilya'ya, Nice'e, Cote d'Azur'e doğru. Külrengi Cambridge'in ıpıslak çamurundan, iliklere işleyen rüzgârlarından uzağa, güneşin beyaz sisler içinde kanlı bir yumurta sarısı gibi asılı kaldığı soğuk bir Londra'nın dondurucu beyaz kırağısından uzağa. İçinden su oluklarında renkli ışıkların titreştiği, Seine'in rıhtımlar boyunca gri ve ağır aktığı, Notre Dame'ın iki kulesini, basık, kesilmiş sütümsü külrengi gökyüzüne kaldırdığı Paris'in yağmurundan, ıslak ayaklarından uzağa.

Trende: pencerenin dışındaki karalığa hipnotize edilmiş gibi gözlerini dikip bakmak, çocuk şiirleri tıklırdatan, kırık bir plağın tekdüze ezgisi gibi zihnin anlarını özetleyen tekerleklerin hiçbir şeyle karşılaştırılamaz ritmik dilini duyumsamak: durmadan söylemek: tanrı öldü, tanrı öldü, gidiyor, gidiyor, gidiyor: bunun katıksız mutluluğu, vagonun erotik sallanışı. Fransa zihnimde olgun bir incir gibi yarılıyor; toprağın ırzına geçiyoruz, durmuyoruz. Güzel sarışın ışığı söndürüyor, kompartman sıcak ve karanlık, dar koridora bakan gölgelikler çekili, pencerenin dışında gece görünümü gölgelerle yıldızların alacakaranlığında yavaş yavaş canlanıyor. Çünkü yoğun bulutlarla dumanlı gökyüzünü bırakıyoruz, duru ayışığının içine doğru atılıyoruz, ilkin kesilmiş süt gibi seyrelen bulutların kıyısından geçiyoruz, sonra katıksız, arı, dönenen bir maviliğe dalıyoruz. Köylerde tek tük ışıklar, kümeler. Sonra yolların tuhaf beyazlığı, beyaz kavkılardan ya da çocukların korularda bıraktıkları ekmek kırıklarının izlerin-

den yapılmış gibi. Şimdi sarmal bir biçimde dönen, Van Gogh'un yıldızları gibi görünmeye başlayan gökyüzündeki yıldızlar, rüzgârın hırpaladığı eğri büğrü, bükük tuhaf kara ağaçlar, gökyüzü art alanına acayip bir kalemle çizilmiş taslaklar: selviler. Sonra, bloklar halinde kübik bir resim gibi dik taş ocakları, eğimli çatı çizgileri, beyazımsı, dikdörtgen barakalar, ışıkta ağarmış, geometrik gölgeleriyle. Sonra gene karalık, parlak ayışığı altında uzanmış toprak.

Dar kompartman kanapesinde sırtüstü uzanmış bir süre uyukladım, Göğsümde kesik kesik uyuyan Sassoon'un güzelim ağırlığı. Altımızda hep tren tekerleklerinin yorulmak bilmez dili, bir çelik ağında usul usul sallıyor bizi. Lyon'un ışıklarına yavaş yavaş, dinginleşerek giriyor tren, başdöndürücü bir komadan uyanıp dik tren basamaklarından, satıcıların şişe içinde içki ve sandöviç sattıkları platforma atlıyoruz. Bir şişe kırmızı şarap, içleri jambonlu iki kocaman yumuşak beyaz ekmek rulosu alıyoruz. Çok açız, kocaman, yumuşak sandöviçlerimize dişlerimizi geçiriyor, beyaz kâğıt kadehlerden şarabımızı yuvarlıyoruz, küçük bir kesekâğıdıyla getirdiğimiz yerfıstıklarını, selofan bir paketteki kuru incirleri bitiriyoruz, sonunda da üç küçük mandalinayı; soyup, gözenekli kabuğu açıldıkça keskin kokuyu koklayıp, kaygan beyaz çekirdekleri, boş şarap şişesiyle, çevreye yayılıp ayakaltında fısıldayan gevrek küçük fıstık kabuklarını içine koyup koltuğun altına bıraktığımız kahverengi torbakâğıdına tükürerek. Sassoon'un saatinin ışıklı kadranında saatler atlıyor ya da geri kalıyor. Uyuklamakla uyanıp dışarıda, her şeyi kapsayan karanlığa bakmak arasında, Fransa geçip gidiyor. Gizli, saklanmış, yalnızca ayı, pıhtılaşmış beyazlık parçalarıyla kaplı -belki kar, belki de değil- kayalık tepeleri gösteriyor şimdi. Sonra bir kez daha, uykulu uykulu başımı kaldırıyorum, ansızın ay inanılmaz bir biçimde suyun üstünde parlıyor. Marsilya. Akdeniz. Sonunda inanılmaz bir şey, ay o denize vurmuş, altıncı sınıfta düşlediğim, pembe, sarı, yeşil, yanık şeker rengi ülkelerle kuşatılmış o mavi denize -piramitler, sfenks, Kutsal Ülke, klasik beyaz Yunan kalıntıları, İspanya'nın kanayan boğaları, yerli giysilere bürünmüş,

elele tutuşmuş, işlemeli ipekler içinde görkemli stilize kızlı oğlanlı çiftler.

Akdeniz. Gene uyku, en sonunda yabancı bir ülkede tepelerin sırtı boyunca tansökümünün pembe vin *rosé** ışığı. Kırmızı toprak, portakal rengi çinili, sarı, şeftali rengi, su yeşili villalar, sağda denizin patlaması, mavi patlaması. Côte d'Azur. Yeni bir ülke, yeni bir yıl: palmiyelerin yeşil patlamalarıyla dikenli, bitkisel ahtapotlar fışkırtan dikenli duyargalı kaktüsler, sonra çığlık çığlığa mavi denizden çıkmış Tanrı'nın gözü gibi yükselen güneş.

Richard Sassoon'a bir mektuptan parça
15 Ocak, 1956

giyinirken, tıraş olurken ya da okurken sana baktığımda ansızın üstüne çöken bir tür ışıltı, sonra birden birlikte yaşamamız ve sevmemiz gereken günlük kendinden öte bir şey, meleklerin akıllarına estiği zaman parlayan o kaçıcı göksel kendin oluyorsun.

sana yazarken kendimi içinde duyumsadığım o güvenli taşkınlık kabarışı tıpkı dalgalar gibi küçüldü, yalnızca bu kez beni ağlatan bilgiye indirgendi: şu yaşamın öylesine küçük bir parçacığını yaşıyoruz ki: şu kadarı uykuyla, diş fırçalamakla, postayı beklemekle, değişime uğramayı, o anî akkorluk anlarını beklemekle geçiyor: beklenmedik anlar, ama insan bir kez öğrenince, onların geçmişinin ışığında, geleceklerinin umuduyla yaşayabilir yaşamı.

zihnimde biliyorum, savaşı, açık meydan savaşını dilemenin fazla basit bir şey olduğunu ama insan elinde olmaksızın bizi kahraman yapan o durumları diler. bütün kaynaklarımızın köküne dek yaşamayı. dünyanın sonunun geldiğini düşündüğüm zaman. kozmik savaşımız büyümemizin çevresinde bir yığın kırık kavkı oluyor.

pazar öğlesi: alabildiğine cimrice mavi, rus steplerinden gelen rüzgârın çırpa çırpa beyaza dönüştürdüğü. sabahlar tan-

* (Fr.) Pembe şarap (Çev).

rının vaktidir, kahvaltıdan sonraysa, o beş saat nasılsa her şey yolundadır, hatta birçok şeyler olanaklıdır bile. ancak öğleden sonraları gittikçe daha hızlı kayıp gider, gece, dörtten az sonra gelerek oyun oynar insana. karanlık zaman, gece zamanı, en kötüsü şimdi. uyku, düşlerin böcek gibi kemirdiği mezar gibidir.

Richard Sassoon'a bir mektuptan parça
28 Ocak

senin için savaşacağımı, çalacağımı ya da yalan söyleyebileceğimi söylemek kolay olurdu; kendimi sonuna dek kullanma isteğinden bol bol var bende, savaşmanın erkekler için bir dava olduğu yerde, kadınlar için savaşmak erkekler içindir. bir bunalımda, doğrulup ayağa kalkacağım ve seninle olacağım demek kolay. ama benim yapacağım... o saçma idealizm ve mükemmelcilik damarımla, yapacağım şey... benim için en çetin şey: senin yanında oturacağıma, seni besleyeceğime, bütün gerekli masalar, sandalyeler ve lahana krallıklarında melek olduğumuz o bir kaç fantastik ânı bekleyeceğime inanıyorum, meleklere dönüşüyoruz (cennetteki meleklerin hiçbir zaman olamayacakları bir şey bu), ikimiz birlikteyken dünyaya kendini sevdireceğiz, onun akkor haline gelmesini sağlayacağız. yanında oturacağım, okuyacağım, yazacağım, dişlerimi fırçalayacağım, senin içinde bir meleğin, benim türümden bir meleğin tohumlarının, ateşin, kılıçların, tutuşan gücün olduğunu bilerek. kadınların niçin yaratıldıklarını niçin böyle yavaş yavaş öğreniyorum? dirsekleyerek, dürtükleyerek yükseliyor içimde, tıpkı nisanda lale soğanlarının yaptıkları gibi.

19 Şubat, Pazartesi akşamı. İlgili makama: Sık sık dünyanın yansız, kişisel olmayan güçlerinin dönüp gökgürültüsü gibi bir yargıda birleştikleri bir zaman geliyor. Ansızın yılgıya, yargılı kılınmışlık duygusuna kapılmak için hiçbir neden yok, koşulların tümünün içsel kuşkuyu, içsel korkuyu yansıtmalarından başka. Dün, bisikletimi onarıma bıraktıktan sonra (kendimi yitik, yaya, güçsüz duyuyordum), yabancıların bakışlarından ötürü ürperen

korkuma iyiliksever bir cilâ süren o gülümseyişle gülümseyerek, Mill Lane Köprüsü'nün üstünde dingince yürürken, barajın üstünde kartopu yapan oğlanlara yakalandım ansızın. Kartoplarını bana atmaya başladılar, açıkça, dürüstçe, vurmaya çalışarak. Her kezinde de hedefe isabet ettiremediler, yaşantıyla gelen o sakınımlı us yürütmeyle, kirli kartoplarının bana doğru gelmelerini seyrediyordum, arkadan, önden, sonra, şaşkınlıktan hasta gibi, kartopu bana çarpmadan iyi bir vuruşu savuşturmaya hazır, yavaş yavaş, kararlı, yürümeyi sürdürdüm. Ama hiçbiri çarpmadı bana, ben de hoşgörülü bir gülümseyişle, üstün bir yalandı bu, yürümeyi sürdürdüm.

Bugün tezaurusum, sık sık zekice övündüğüm gibi, boş bir adada Kitab-ı Mukaddes'le yaşamaktansa onunla yaşamayı yeğ tutarım, kötü, hasta bir şiirin kaba taslağını yazdıktan sonra, açık duruyordu, 545'te: Aldatma; 546: Gerçek-olmayan; 547: Dolandırma; 548: Kandıran. Birbirine karşıt cömert yaratıcı güçlerin bağlaşığı olan eleştirmen ve yazar ölesiye bir kesinlikle, "Sahtekâr, sahtekâr" diye bağırıyor. Cehennemin karanlık yılında altı ay boyunca aralıksız böyle bağırılmış.

... Dün gece: partiye gittiğimde... Herkeste tıpatıp birbirinin aynı gülümseyen ürkmüş yüz, "Ben önemliyim. Beni tanırsan, ne denli önemli olduğumu göreceksin. Gözlerimin içine bak. Öp beni, benim ne denli önemli olduğumu göreceksin" diyen bir bakış.

Ben de önemli olmak istiyorum. Farklı olarak. Bu kızların tümü de birbirinin aynı. Uzaklarda, Win'le paltomu almaya gidiyorum; ben merdivende beklerken o atkımı getiriyor bana, Chris ise kırmızı yanaklı, dramatik, soluksuz ve pişman. Azarlanmak, cezalandırılmak istiyor. Bu çok kolay. Hepimizin istediği de bu.

Oldukça yüksek ve uzağım, kar tarlaları arasından eve gitmek rahat. Hava çok soğuk, bütün yol boyunca düşünüyorum: Richard, şu anda yaşıyorsun. Şimdi yaşıyorsun. İçimdesin, deviniyorum, çünkü yaşıyorsun. Bu arada belki de bitkin ve mutlu parlak bir fahişenin yahut belki de seninle evlenmek isteyen İsviçreli kızın kollarında uyuyorsun. Sana sesleniyorum. Sana

yazmak istiyorum, aşkımdan, beni erden tutan o saçma inançtan sözetmek istiyorum, öylesine erden ki başkalarında dokunduğum, onlara söylediğim her şey senin için bir prova oluyor, yalnızca bunun için saklanmış. Ötekiler şimdi vakit geçirmeye yarıyorlar, sınıra, öpüşlere, dokunuşlara öylesine az kalmışken bile, merhamet diliyorum, buz kesilip geri çekiliyorum. Siyah giyiyorum, şimdilerde gittikçe daha çok siyah giyiyorum. Kırmızı eldivenlerimin tekini bir kokteyl partide yitirdim. Şimdi yalnızca siyahlar kaldı, onlar da soğuk, rahatsız.

"Richard" diyorum, Nat'e, Win'e anlatıyorum, Chris'e anlatıyorum, Mallory'ye, Iko'ya, Brian'a, Martin'e, David'e anlattığım gibi: Fransa'daki Bu Oğlan. Bugün John'a anlattım, kusursuz bir dinleyici, yanımda oturup, bir zamanlar nasıl mutlu olduğumu, içimde nasıl en yücenin olduğunu, nasıl büyüyüp şimdi olduğum kadın olduğumu, bunların tümünün de Richard adındaki bu oğlan yüzünden olduğunu dinlemeye razı. John da diyor ki: "Kendimi bıraksam, seni deli gibi sevebilirdim." Ama kendini bırakmadı. Niçin? Çünkü ona dokunmadım, orada görmek istediği imgeyle gözlerine bakmadım. Bakabilirdim oysa. Ama fazla yorgun, fazla soyluyum bir biçimde. Hasta ediyor beni bu. Kurban bile olsa onu istemeyecektim. Bu yüzden ona ilgisizce, bunun olmasına izin vermeyeceğimi söylüyorum, şakacıktan, çünkü ölü doğmuş bir çocuk bu. Böyle birçok çocuk doğurdum.

Sonra acı acı şöyle diyorum: Richard'ı seviyor muyum? Yoksa inancın sapık etiketi altında, soylu, yalnız, sevmeyen bir konum için bir bahane olarak mı kullanıyorum onu? Onu böyle kullandığıma göre, onu sahnede, ince, sinirli, küçük, ruhsal durumu ikide birde değişiveren, hastalıklı görmek ister miydim? Yoksa yalnızca, ondaki gerçek dünyanın bozduğu ayrıntılarından arınmış güçlü zihinle ruhu, tutuşmuş gizilgücü sevgiyle bağrıma mı basardım? Korkak.

Kahvaltıda, beklenmedik bir biçimde yemek odasına girince, üç parlak kişi tuhaf bir bakışla dönüp bakıyorlar, Bayan Milne [yurt sorumlusu] içeri girdiğinde yaptıkları gibi konuş-

malarını görünürde sürdürüyorlar, sözcüklerinin konusunu bir tül ardında gizleyerek: "Çok tuhaf, yalnızca gözlerini dikip ateşe bakıyor." Böylece delilikle yargılı kılmışlar sizi. Tam da böyle. Çünkü korkuyorlar, çok uzun zamandır da korkuyorlardı. Gerçek dünyanın, öylesine acılı bir biçimde, öylesine gerçek bir sevgiyle yeniden kurulmuş olan gerçek dünyanın bütün kenarlarının, biçimlerinin ve renklerinin bir kuşku ânında küçülebileceği, Blake'in şiirinde ayın sönmesi gibi, "birdenbire sönebileceği" korkusu.

Sağlıksız bir korku: gereğinden fazla karşı çıkan. Doktora. Bu hafta ruh hekimine gideceğim, salt onunla karşılaşmak, orada olduğunu bilmek için. Hem tuhaf bir biçimde ona gereksinimim olduğunu duyumsuyorum. Bir babaya gereksinimim var. Bir anneye gereksinimim var. Yanında ağlayabileceğim benden daha yaşlı, daha akıllı birine gereksinimim var. Tanrı'yla konuşmak ama gökyüzü bomboş, Orion ise yürüyüp geçiyor, konuşmuyor. Lazarus gibi duyumsuyorum kendimi: bu öykü çok büyüleyici. Ölüyken diriliyorum, giderek canına kıymanın, çok yakına gelmenin, yanağımdaki gittikçe daha belirginleşen (yoksa benim imgelemim mi?) yaralar ve kırmızı, rüzgârın kavurduğu tenimin üstünde bir ölüm-beni gibi solan, mezarsı uçuk benzimin art alanında koyulaşıp kahverengileşen, yüzümün biçimini bozan lekeyle mezardan çıkmanın salt duygusal değerine sığınıyorum. Okuduklarımla, yazdıklarımla çok yakından özdeşleşiyorum. *Strange Interlude*'daki Nina'yım *ben;* bir kocam, bir sevgilim, babam, oğlum olsun *istiyorum*, hepsi de birdenbire. Sonra, şiirlerimin, küçük dilli şiirlerimin, öylesine gösterişsiz, öylesine ufak, *The New Yorker* tarafından kabul edilmesine alabildiğine umarsızca bel bağlıyorum. Sarışından [Plath'ın rakip gördüğü başka bir Amerikalı öğrenci] öç almak için, sanki salt baskının kâğıttan setleri her türlü imrenmeyi, inceden inceye işleyen korkunç kıskançlığı tümden yokeden yaratıcı seli dışarıda tutabilirmiş gibi. Cömert ol.

Evet. Stephen Spender'in Cambridge eleştirisinde eksik olan şey bu. Bende eksik olan ise kabalıklara gülen, onları kur-

calayan cimrice arkadan çekiştirme: ya kendimiz: Jane, bıçaklarla beceriksizce el-kol devinimleri yaparak, ekmek kızartma makinelerini, gümüş çatal bıçağı deviriyor, sakar bir neşeyle Gordon'un kolyesini yakalayıp kırıyor, akşam yemekleri Richard'dan, yatacak yer, bir oda, bir de anahtar benden, hiçbir şeye aldırmıyor, nasıl gelirse öyle davranıyor. Ne denli simgesel olabiliriz? Pişmanlık yer, yediği yiyeceği öldürür. Pişman olabilir mi? İri yarı, istediğini elde eden oğlanların yanında o, yaratıcı olanların. Bizimkiler genç irisi, tez canlı oğlanlar. Ötekileri bulabilir miyiz? Bizim Chris'imiz, Nat'ımız var. Ama gerçekten öyle mi?

Cömertim. Evet, bugün, Chris'i bağışladım. Beni bıraktığı, beni biraz incittiği için, tanıdığı iki adsız kızın, salt bir kadın olarak erkeklerim uğruna bütün kadınlarla savaştığım için beni incittikleri gibi. Erkeklerim. Ben bir kadınım, bağlılık diye de bir şey yok, anayla kız arasında bile. İkisi de baba için, oğul için, zihinle bedenin yatağı için savaşırlar. John'u da bağışladım, çürük bir dişi, berbat bir ten rengi olduğu için, çünkü insandı o, bense "insan türü" kişilere gereksinimim olduğunu duyumsuyordum. John bile, orada otururken, bizim akıllıca sözlerimizden uzakta, o bile baba olabilirdi. Bir erkeğin beni kollarına alması için ağlıyorum; bir erkek, baba olan.

Öyleyse, şimdi her gece konuşacağım. Kendi kendimle. Ay'la. Bu gece yaptığım gibi, yürüyeceğim, yalnızlığımı kıskanarak, yeni yağmış karın savruntularında sayısız kıvılcımlarla pırıl pırıl parlayan soğuk ayın mavi-gümüş ışığında. Kendi kendimle konuşuyor, bir yandan da karanlık ağaçlara bakıyorum, kutsanmış bir biçimde yansız. İnsanlarla yüzyüze gelmekten, mutlu, incitilmez, zeki görünmek zorunda olmaktan çok daha kolay. Maskeler inik, yürüyorum, ay'la konuşuyorum, o işitmeyen ama yalnızca varlığımı kabul eden yansız, kişisel olmayan güçle. Hem sonra bana vurmuyor. Sevdiğim bronz oğlana gittim, biraz da hiç kimse ona aldırmadığı için, narin, gülümseyen yüzünden bir kar topağını sildim. Orada ay ışığında duruyordu, karanlık, kurtbağrı çitin yarım dairesinde, kar kollarıyla bacaklarının beyaz baskısını çıkarıyordu, alçalıp yükselen yunusunu taşıyor, dingince

gülümsüyor, çukurlu tek ayağının üstünde kendini dengeleyerek.

"When We Dead Awaken"daki çocuk oluyor sonra. Richard bana hiç çocuk vermeyecek. İsteyebileceğim çocuk onun çocuğu, oysa. Karnımda taşımak, büyütmek. Kendisinden bir çocuğum olabileceğine katlanabileceğim biricik kişi. Gene de. Sakat bir çocuk doğurmaktan da korkuyorum, bir geri zekâlı, karnımda karanlık, çirkin büyüyen, gözyuvarlarımın arkasından fırlayıp çıkmasından hep korktuğum o eski yozlaşma gibi. Richard'ın burada, benimle olduğunu düşlüyorum, karnımın onun çocuğuyla büyüdüğünü. Gittikçe daha az şey istiyorum. Onunla karşılaşacağım, yalnızca şöyle diyeceğim: güçlü olmadığın için üzgünüm, yüzmediğin, yelken kullanmadığın, kayak yapmadığın için ama güçlü bir ruhun var, sana inanacağım, şu yeryüzünde yenilmez kılacağım seni. Evet, bu gücüm var. Az ya da çok bütün kadınların var. Ama vampir de var. Eski, ilk nefret. Tutku anında öylesine çocuk olan küstahları hadım etme isteği.

Sarmal kulenin içindeki dönen basamaklar bizi nasıl da eskiden olduğumuz yere getiriyor yeniden! Annemi özlüyorum, Gordon'u bile, güçsüzlükleri... beni hasta etse de. Paraca rahat olacak. Yakışıklı ve güçlü. Kayak yapıyor, yüzüyor, ama tanrının bütün nitelikleri bir araya gelse, zihninin güçsüzlüğü, fiziksel güçsüzlüğü için avutamaz beni. Tanrım, neredeyse güçsüzlüğünü kanıtlamak için onunla olacaktım, her ne kadar kuşkum ona güçlü olma şansını vermeyecekse de. Ben çok dikkatli olmadıkça. Ben de isterdim güçlü olmasını. Ne var ki, çok az umut var, artık çok geç.

Biricik kusursuz sevgim, erkek kardeşime duyduğum sevgi. Onu fiziksel olarak sevemeyeceğim için her zaman seveceğim. Karısını da kıskanacağım, biraz. Ne tuhaf, böyle bir tutku içinde, böylesine çarpıcılık, gözyaşları, böylesine yaman bir sevinç içinde yaşadıktan sonra, nasıl böylesine soğuk, nefret dolu olabiliyorum, başkalarıyla bütün o yüzeysel oynaşmalara, beni Richard'a çok daha fazla yaklaştırdıkları için şimdi benim için kıyamet olan o çakıntılı çekimlere karşı. Gene de Avrupa'da,

beni bu güçlü puttan kurtaracak sevebileceğim bir erkeğin karşıma çıkacağını umuyorum. Güçsüzlüğünün tam ortasındayken bile kabul edebileceğim, güçlendirebileceğim biri, bana bir amaç, çalışacak bir zihin verecek çünkü.

Geç, çok geç oluyor şimdi. O eski, haftaya-başlama yılgısına kapılıyorum gene, küçük akademik yükümlülüklerimi yerine getirmek için yeterince okuyup düşünemiyorum çünkü, Vence öyküsünden bu yana hiçbir şey yazmadım (*The New Yorker*'ın geri çevirdiği şiirlerle birlikte geri çevrilecek olan; bunu yüreklice söylerken bile, yalan söylediğimi umuyorum, çünkü öyküde Richard'a duyduğum sevgi var, birazcık da zekâm, bunun basılı olarak donmasını istiyorum, geri çevrilmesini değil: görüyor musunuz, ne tehlikeli, geri çevrilmelerle gene fazlasıyla özdeşleşiyorum!). Ama nasıl dingin olmayı sürdürebilirim, burada, mutsuz oluşumla ciddi bir biçimde ilgili olmayan ya da en azından bundan ötürü memnun olmaya yeterince yakın olmayan tam anlamıyla konuşacak tek bir kişi bile yokken. Richard'a seslenmek, ülkemdeki bütün arkadaşlarıma seslenmek istiyorum, gelip beni kurtarsınlar diye. Kendi başıma savaşmam gereken güvensizliğimden. Önümüzdeki yılı burada bitireceğim, okumanın, düşünmenin baskısından tat alarak, bu sırada arkamda hep o alay eden tıkırtı: Bir Yaşam Geçiyor. Benim Yaşamım.

Böyle işte. Gençliğimi, parlak günlerimi kısır toprak üstünde harcıyorum. O gece yatmak istediğimde, kimse yokken nasıl ağladım, yalnızca Noel düşlerim, bir de öylesine çok sevdiğim Richard'la geçirdiğim geçen yıl. Kötü şerinin sonunu içtim, birkaç fıstık kırdım, tümü de ekşi, kurumuştu, içlerinde hiçbir şey kalmamıştı, maddesel, süreduran dünya alaya alıyordu beni. Yarın ne olacak? Hep maskeleri yamamak, hedeflediğimin ancak yarısını okumuş oluşuma bahaneler bulmak. Ama bir yaşam geçiyor.

Bu dünyanın maddesini sızdırmak istiyorum: çamaşırla leylaklarla, günlük ekmek ve yağda yumurtalarla yaşama zincirlenmek istiyorum, bir de erkek, koyu renk gözlü yabancı, yemeğimi, bedenimi, sevgimi yiyen, bütün gün dünyayı dolaştıktan

sonra gece bende avuntu bulmak için dönüp gelen. Bana bir çocuk verecek olan, beni, belki de, vurdukları çürüklüğü duyumsayarak, bana kartopu atan soyun bir üyesi yapacak yeniden?

Evet; Elly bu yaz geliyor (Annemle Bayan Prouty de), Sue da gelecek güz. Kızların ikisini* de seviyorum, hem bir kezcik olsun, onlarla bütünüyle kadın olabilirim, bıkıp usanmadan konuşabiliriz. Şanslıyım. Bekleyecek uzun bir zaman yok. Ama şimdi, ne veriyorum? Hiç. Bencilim, ürkeğim, hortlak yazılarıma kendimi ayırmak için fazla ağlıyorum. Ama ne olursa son dönemden daha iyi, her gece çıldırdığım, sarı elbiseli, bağıran bir yosma olduğum. Çılgın bir ozan. Dick Gilling ne zekiymiş; ama o çok sezgisel. Ben yürekli değildim, esnek bir yüreğim yoktu. Ama sürdürmeyi reddediyordum, büyük olamayacağımı biliyor, küçük olmayı yadsıyordum. Çalışmaya çekildim. Daha iyi *oldu*: haftada iki yerine 15 oyun. Sayısı mı? Yalnızca o· değil, gerçek bir ustalık, ara ara içgörü duygusu. Beklediğimiz bu.

Richard bir daha hiç gereksinim duyacak mı bana? Pazarlığımız böyle, gereksinimi oluncaya dek sessiz kalmak. Niçin çoğu kez girişimi erkek alsın eline? Kadınlar çok şey yapabilirler ama bu bir yana, hiçbir şey yapamıyorum ben, bir çeşit onur ve gurur ona yazmamı engelliyor (onu ne denli sevdiğimi geveleyip durmayı reddediyorum artık), bana gereksinim duyuncaya dek beklemeliyim. Eğer duyarsa, önümüzdeki beş yıl içinde. Sevgi ve inançla, buruklaşmadan, soğuyup acılaşmadan başkalarına yardım etmeye bakacağım. Kurtuluş bu. İçinden sevgi vermek. Ne olursa olsun yaşam sevgisini korumak, onu başkalarına vermek. Cömertçe.

Plath bir kez daha çok ciddi bir ruhsal çöküntüye girmek üzere buldu kendini.

20 Şubat, Pazartesi. Sevgili Doktor: Çok hastayım. İçimde bir

* Amerika'dan eski arkadaşlar.

yürek çarpıyor, alaya alıyor beni. Birdenbire günün basit törenleri inatçı bir katır gibi duraksıyor. İnsanların gözlerinin içine bakmak olanaksız oluyor: yeniden kötüleşebilir miyim? Kim bilir. Günlük konuşmalar umarsızlaşıyor.

Düşmanlık da artıyor. Hasta bir yürekten gelen o tehlikeli, öldürücü zehir. Hasta bir zihinden de. Yansız ya da düşman dünya üstünde izini bırakmak için her gün savaşmamız gereken kimlik imgesi içeriye doğru çöküyor: ezilmiş duyumsuyoruz kendimizi. Yemek salonunda, kuyrukta durmuş, peynirli krema soslu katı yumurta, patates ezmesi ve soluk yaban havucundan oluşan berbat yemeği beklerken, kızlardan birinin ötekine: "Betsy bugün bozuk" dediği çalındı kulağımıza. İnsanın kendi dışında, sürekli mutlu olmayan birinin bulunduğunu bilmesi inanılmaz bir ferahlık veriyor. Böylesine karaya saplanmışsak, suların çekildiği noktada olmalıyız: başka herkesin, salt "başka" oldukları için yaralanmaz olduğu. Lânet olasıca bir yalan bu.

Ama gene göreliliğe batıyorum. Belirsiz. Çok rahatsız edici bir şey bu; erkeklerle (Richard gitti, burada sevecek kimse yok), yazmakla (geri çevrilmeler fazlasıyla sinirlendiriyor beni, kötü şiirler fazlasıyla umarsız ürkek yapıyor; öykü yazmak için fikirlerim var; yakında denemeliyim), kızlarla (ev kuşku ve soğuklukla dopdolu; bunun ne kadarı paranoya aktarımı? lanet olasıca şey şu ki, güvensizliği ve bayalığı, hayvanların kan kokusu almaları gibi sezinliyorlar), akademik yaşamla (Fransızca'yı bıraktım, geçici olarak çok kötü ve kaçış içinde duyumsuyorum kendimi, bunu gidermeliyim; tartışmalarda da aptal duyumsuyorum kendimi; trajedi denen şey ne Allah'ın cezasıdır? Benim).

Böyle işte. Bisikletim tamircide, sütlü kahveyi, domuz pastırmasını, patatesle karışık lahanayı, kızarmış ekmeği yuvarladım, Annemden gelen iki mektubu okudum, biraz olsun neşelendirdiler beni: annem çok yürekli, ninemi ve evi yönetiyor, yeni bir yaşam kuruyor, Avrupa'ya gelmeyi umuyor. Burada mutlu günler geçirmesini sağlamak istiyorum. Ders vermeye de yüreklendirmeye çalışıyordu beni. Bir kez *yapmaya* başlayınca, öylesine hasta duyumsamayacağım kendimi. Bu donmuş süre-

durum en kötü düşmanım; kuşku yüzünden düpedüz hastalanıyorum. Sınırları art arda aşmalıyım: kayak yapmayı öğrenmeliyim (gelecek yıl Gordon ve Sue ile?), sonra bu yaz belki de bir ordu üssünde ders veririm. Çok çok iyi gelir bana. Afrika'ya ya da İstanbul'a gitseydim, orası hakkında makaleler yazabilirdim, fazladan. Romantiklik yeter. Çalışmaya koyul.

Tanrı'ya şükür, *The Christian Science Monitor,* Cambridge makalesiyle resmi kabul etti. Başka makaleler yazma önerim hakkında da bir mektup yazmaları gerekir. *New Yorker*'ın şiirlerimi geri çevirmesi yüzünden her sabah mideme sancı saplanıyor. Tanrım, yaşam, bu şiirler gibi, yayın müdürlerinin misketlerine hazır, gülünç korunmasız hedeflere bağlı olduğu zaman çok yoksul.

Bu gece O'Neill'in oyunlarını *düşünmeliyim*; kimi zaman, yılgı içinde, zihnim boşalıyor, dünya boşlukta vijjjt diye kayıp gidiyor, bense, gecenin içinde bitkin düşünceye dek kilometrelerce koşmak ya da yürümek zorunda olduğumu duyumsuyorum. Kaçmaya çalışmak mı? Yoksa sfenksin gizini çözmek için yeterince yalnız kalmak mı? İnsanlar unutuyorlar. Dedi Gülerek Lazarus. Ben de ışıklı anları unutuyorum. Onları basılı olarak düzenlemeliyim. Dürüst ol.

Her neyse, kahvaltıdan sonra, giysilerimi sırtıma geçirdim, karlar arasından bir köpek- tırısıyla, Redpath'ın* Grove Lodge'daki dersine gitmek için yola çıktım. Külrengi bir gün, kar uçuşan saçlarıma dolaştığında, kendimi yanaklarım kızarmış, sağlıklı duyumsadığımda bir anlık sevinç. Keşke daha önce çıksaydım, yolda oyalanabilirdim, diye düşündüm? Kar beyazı bataklığa kara kara tünemiş ekinkargalarının, külrengi gökyüzünün, kara ağaçların yabanördeği-yeşili suyun ayrımına vardım. Etkilendim. Royal Hotel'in yanındaki köşede büyük bir araba ve kamyon kalabalığı. Çabuk çabuk Grove Lodge'a yürüdüm, taşın gri hoş luğunun ayrımına vardım; bina hoşuma gitti. İçeri girdim, paltomu çıkarıp oğlanların arasına oturdum, hiçbiri de konuşmu-

* Redpath'ın Shakespeare profesörü.

yordu. Kadın bir yogi gibi çabayla sıraya bakmaktan hasta duyumsadım kendimi. Sarışın bir oğlan koşarak içeriye girip Redpath'ın nezle olduğunu duyuruyor. Oysa biz dün gece saat ikiye dek oturup dürüstçe *Macbeth*'i okuduk. Güzeldi. Eski konuşmalar şaşırttı beni: özellikle, "ses ve gazap masalı." Öylesine alaylı: canına kıyan, zina işleyen ya da öldürülen kişilerin şiirsel kimliklerini ediniyorum, bir süre tümüyle inanıyorum onlara. Söyledikleri Gerçek.

Pekâlâ öyleyse, kente bir yürüyüş, her zamanki gibi King's Chapel'in kulelerine bakış, Market Hill'de kendimi mutlu duyumsayışım ama bütün dükkânlar kapalıydı, Sayle'inki dışında, yitik eldivenlerimin yerine koymak için aynından bir çift kırmızı eldiven aldım oradan. Tümüyle yasta olamazdım. Yansız, nesnel dünyayı sevip insanlardan korkmak olası mıdır? Uzun sürerse tehlikeli, ama olası. Tanımadığım insanları seviyorum. Çayırlık yolağından eve gelirken bir kadına gülümsedim, alaycı bir anlayışla, "Olağanüstü bir hava" dedi. Onu sevdim. Gözlerinde yansıyan imgede delilik ya da yüzeysellik görmedim. Bir kezcik.

Bu çetin zamanda en kolay sevilecek insanlar, yabancılar. Çünkü istekte bulunmuyorlar, seyrediyorlar hep seyrediyorlar. Mallory'den, Iko'dan, John'dan bıktım, Chris'ten bile. Bana göre hiçbir şey yok onlarda. Onlar için ölüyüm ben, bir zamanlar çiçek açmışsam da. Uyuyan yılgı bu, bir belirti: ansızın ya hep ya hiç: ya yüzeydeki kabuğu kırıp ıslık çalan boşluğa dalarsın, ya da yapmazsın bunu. Dünyanın özünün benim varlığım tarafından sızdırıldığı olağan ara yoluma geri dönmek istiyorum: yemek yemek, yazmak, konuşmak, alışveriş etmek: böylece her şey kendi içinde iyi, Bir Yaşam Geçiyor! diyerek, kendi kendisiyle yüzleşmek, kendi kendisiyle ölesiye düello etmek zorundaki korkuyu örtbas etmek için telâşlı bir etkinlik değil, yalnızca.

Yılgı, olgusal dünyanın birden çöküp uzaklaşmasıdır. Ardında hiçbir şey bırakmaksızın. Kırpıntılardan başka. Dolandırıcılık diyen, insan kandırmacalarından başka. Tanrı'ya şükür yoruluyorum ve uyuyabiliyorum; bunu yapabiliyorsam, her şey olasıdır. Sonra yemek yemeyi seviyorum. Sonra yürümeyi sevi-

yorum, buradaki kırları seviyorum. Yalnızca o öncesiz sonrasız sorular günlük gerçekliğimin kapılarını tıklatıyorlar, çılgın bir âşık gibi tutunduğum, her şeyin aynı olduğu, hiçbir ayrımın, hiçbir ayrım gözetmenin, uzayla zamanın bulunmadığı karanlık tehlikelerle dolu dünyayı getiren sorular: sonsuzluğun ıslık çalan soluğu, tanrının değil, yadsıyan şeytanın. Öyleyse, O'Neill'le ilgili birkaç düşünceye döneceğiz, Fransızca'yla ilgili suçlamaları, *New Yorker*'ın geri çevirmesini, ekmeğimizi bölüştüğümüz insanların düşmanlığını ya da daha da kötüsü tam bir aldırmazlığını göğüslemek için kendimizi çelikleştireceğiz.

İyi bir Şiir yazdım: "Winter Landscape with Rocks": deviniyor, atletik: psişik kır görünümü. Başka bir uzun şiire başladım, daha soyut, banyo küvetinden yazılmış: dikkat et fazla genel olmasın. İyi geceler, tatlı prenses. Hâlâ kendi başına buyruksun; yakınmadan katlan; yılgınlığa kapılma; bu cehennemden geç, ilkbaharın *tatlı taşan verici* sevgisine ulaş.

NOT: Bir tartışmayı kazanmak ya da yitirmek, yapıtının kabul edilişi ya da geri çevrilmesi, kişisel kimliğin geçerliğinin ya da değerinin kanıtı değilir. İnsan haklı olmayabilir, yanılabilir, yetersiz bir zanaatkâr ya da salt bilisiz olabilir -ama bu insanın toplam insancıl kimliğinin gerçek değerinin bir belirtisi değildir: geçmiş, şimdiki zaman ve gelecek!

Şangır! psişiğim, ne var ki tam da ciddi olarak değil. Ondan kazanacağım düşsel parayı harcadığım, alçakgönüllü bir bencillikle tartıştığım çocuğum, "The Matisse Chapel" *The New Yorker* tarafından bu sabah geri çevrildi, basılı ret yazısının siyah-beyaz acı son üstünde, kalemle en küçük bir karalama bile olmaksızın. Ölü doğmuş yasa-dışı bir çocuk gibi kâğıt istifinin altına sakladım onu. İçindeki yücelikten cüceliğe düşüş ürpertti beni. Özellikle, Pete De Vries'in geçenlerde çıkan pırıltılı "Afternoon of a Faun" unu okuduktan sonra. Bir aşk ilişkisi yaşamanın çeşit çeşit yolları vardır. Her şeyden önce, insan bunu ciddiye almamalıdır.

Gene de, her şeyi yerli yerine yerleştiren zihin, bir hafta

önce gönderilmiş olan şiirlerin ayrıntılı bir incelemeden geçirildiğini tasarlıyor. Kuşkusuz yarın geri alacağım onları. Hatta belki de bir notla birlikte.

25 Şubat, Cumartesi. Ova ova yıkandık, saçlarımız yıkanıp tertemiz oldu, içimiz dışımıza çıkarılmış, sarsak duyumsuyoruz kendimizi; bir bunalım geçti. Güçlerimizi topluyoruz yeniden, sıkı bir iyimserlik taburu düzenliyoruz, zahmetli yolculuğa çıkıyoruz. Gidiyoruz, gidiyoruz. Haftanın başlarında geçen dönem bütün o sonul açıklamaları bütün o oğlanlara yapmak zorunda kalmakla ne aptallık ettiğimi düşünmeye başladım. Gülünç bir şey bu; olmamalı. Vaktimi birlikte geçirmek istediğim insanları seçemediğimden değil, ama sonul ve açık olmaktan başka yapacak bir şeyin bulunmadığı bir durumun içine girmek için bir neden olmuş olmalı.

Belki de, art arda oğlanlarla fazlasıyla yoğun bir ilişki içinde olduğum için. Varoluşun araç gereci vıjjjt diye kayıp gittiği, geride, varoluşun dokusunu oluşturan bütün küçük fiziksel tuhaflıklar, yumrular, boğum boğum eklemler olmaksızın yalnızca aydınlıkla karanlık, geceyle gündüz kaldığı zaman gelen aynı yılgı geldi onlarla birlikte: ya her şeydir bunlar ya hiçbir şey. Hiçbir insan her şey değildir, böylece, *ipso facto** hiçbir şey değildiler. Böyle olmamalı.

Çok göze çarpar biçimde Richard da değildiler; sonunda bunu onlara söylüyorum, sanki ölümcül bir hastalıkları varmış da, ben, ah, çok üzülüyormuşum gibi. Budala: didaktik ol, şimdi; Iko ile Hamish adlı oğlanları nasılsalar öyle kabul et, kahve ya da romla, *Troilus ile Cressida*'yla ya da hızla akan değirmen suyu üstündeki sandviçle. Bu küçük özel şeyler kendi başlarına iyidirler. Onları, dünyanın -benim- Biricik Beden'imdeki Biricik Ruhum'la gerçekten benim yapmak zorunda değilim. Pratik Makyavelce yaşamın belirli bir gereksinimi vardır: işlenmesi gereken

* (Lat.) Doğası gereği, durum gereği (Çev).

rastgelelik. Peter* için fazla ciddiydim, ama bunun başlıca nedeni ardındaki neşeliliği bulmak için ciddiliğe yeterince derinden katılmamasıydı. Richard o sevinci, o trajik sevinci biliyor. Ama gitti, buna belki de memnun olmalıyım. Benimle şimdi evlenmek istemesini sağlamak nasılsa daha tedirgin edici olurdu. Sanırım, hayır derdim. Niçin? Çünkü ikimiz de güvenliğe doğru yolalıyoruz, onu kabul edersem, büyük insan, geleneksel insan idealleriyle, benim geldiğim basit burjuva yaşamı onu boğabilirdi, ezilebilirdi, bir biçimde. Birlikte hiçbir zaman rahat yaşayamayacağım biri o. Belki günün birinde bir yuva isteyecek ama şimdi bundan öylesine uzak ki. Yaşamımız çok özel olurdu: kan hısımlarını, benim ait olmadığım toplumsal tabakaları özlerdi belki de; sağlıklı, fiziksel büyüklüğü özlerdim ben de. Bütün bunlar ne denli önemli? Bilmiyorum: değişiyor, bir teleskopun farklı uçlarından bakmak gibi.

Neyse, yorgunum, bugün Cumartesi, öğleden sonra; mutsuz olmasaydım iki gün önce bitirmem gereken bütün akademik okumalarla kâğıtlar duruyor daha. Berbat bir sinüzit, bütün duyularımı köreltti, burnum tıkalı, koku, tat alamıyorum, nezleden akan gözlerimin arasından görüyorum, daha kötüsü, neredeyse işitemiyorum bile. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi, ateşli, burnumu çeke çeke, dönüp durmalarla geçen cehennem gibi uykusuz gece boyunca ölümcül aybaşı (lanet olsun, evet) kasılmaları, ıslak, düzensiz kanın fışkırışı.

Tan yeri ağardı, siyah-beyaz donmuş bir cehennemin içine doğru grileşti. Gevşeyemiyor, uykuya dalamıyor, hiçbir şey yapamıyordum. İşin kötüsü, işin en kötüsü, günlerden Cuma'ydı. Okuyamıyordum bile, damarlarım savaşan, oradan oraya çarpan ılaçlarla doluydu. Her yerde zil sesleri işitiyordum, telefon bana değildi, kapı zilleri çalıyordu, dünyadaki bütün kızlara gelen güllerle. Çirkin, kıpkırmızı bir burun, hiç gücüm yok. Zihinsel bakımdan en üzgün kırık dökük olduğum zaman gökyüzü iniyor, bedenim ihanet ediyor.

---

* Peter Davison.

Şimdi kuruyan bir soğuk algınlığının seyirmesine karşın, temizlendim, bir kez daha stoik, mizahîyim. Bu hafta eylemin birkaç eleştirisini yaptım, noktaları kanıtlama olanağı buldum. Burada tanıdığım erkeklerin listesinin üstünden geçtim, şaşıp kaldım: söylemeye gerek yok, çekip gitmelerini söylediklerim görmeye değmezdi (evet, doğru bu), ama kaçı değerdi! Evet, kaçı değerdi! Üstelik çok az tanımıştım. Böylece, bir kez daha, bir kez daha karar verdim parti, çay çağrılarını kabul etme vaktinin geldiğine. Derken, Çarşamba günü Derek bir şarap partisine çağırdı beni. Donakaldım, her zamanki gibi ama belki dedim, gittik. İlk korku geçtikten sonra (gereğinden uzun süre yalnız kalınca çirkin bir çeşme oluğu ağzına dönüştüğümü, insanların bunun ayrımına varıp parmaklarıyla beni göstereceklerini duyumsarım), iyiydi. Şömine yanıyordu, gitar çalan beş kişi vardı, hoş oğlanlar, güzel kızlar, Greta adında Norveçli bir sarışın, "On Top of Old Smoky"yi Norveççe söyledi, olağanüstü bir sıcak şarap, limonlu, hindistancevizli cin punçu, tadı hoştu, soğuk-algınlığı patlak vermeden önceki ürpermelerimi rahatlattı. Sonra, bir şey daha, Hamish adında bir oğlan... önümüzdeki hafta benimle çıkmayı önerdi, sonra laf arasında, beni *St. Botolph'un** partisine götüreceğini (bu gece) söyledi...

Böylece ben... gerçekten iyi oğlanlara değer değilim; değer olmayan ben miyim? Şiirler[im] gerçekten iyiyse, bir şans olabilirdi; ama sıkı bir şey yapıncaya, tatlı sestinalarla sonelerin sınırlarını aşıncaya, Richard'ın gözlerindeki yansımdan, kusursuz aşk edimi için fazlasıyla küçük olan o kaçınılmaz daracık yataktan uzaklaşıncaya değin, o zamana değin, beni görmezlikten gelebilirler, hoş şakalar yapabilirler. Kıskançlığın biricik sağaltımı, görebildiğimce, bir kimliğin, inandığım bir dizi kişisel değerin, sürekli, sağlam, olumlu bir biçimde dövülerek biçimlendirilmesidir; başka bir deyişle, Fransa'ya gitmenin doğru olduğuna inanıyorsam, Bir Başkası İtalya'ya gitmiştir diye acılar duymak saçmadır. Karşılaştırma için hiç [bir neden] yok.

---

* Cambridge'de yeni bir dergi.

Duyarlığımın donuk, aşağı olduğu korkusu belki de yerindedir ama ben aptal değilim, birçok bakımdan bilgisiz olsam bile. Burada programımı sıkılaştıracağım, çok sayıda şeyi üstünkörü yapmaktansa, az sayıda şeyi iyi yapmanın benim için önemli olduğunu bildiğimden. Bu kadar mükemmelciliğim kaldı hâlâ. Bu günlük seçim ve özveri oyununda, insanın yüzeysel olanı görmek için şaşmaz bir göze gereksinimi var. O da her gün değişiyor. Kimi günler ay yüzeysel, kimi günler, altı koyu koyu çizili olarak, değil...

Yazdıklarımla Yaşamım arasındaki diyalog, her zaman, sorumluluğun kayması, yer değiştirmesi, kaçıcı ussallaştırma tehlikesiyle karşı karşıya: başka bir deyişle: yaşamı dönüştürdüğüm karmakarışıklığı, ona düzen, biçim, güzellik vereceğimi, onu yazacağımı söyleyerek haklı çıkarmaya çalıştım ben; yazmamı ise, yazdıklarımın yayımlanacağını, bana yaşam (ve yaşama saygınlık) vereceğini söyleyerek haklı çıkarmaya çalıştım. Bir yerden başlamak zorundasınız, yaşamla başlayabilirsiniz pekâlâ; sınırlarımı bilmekle birlikte, kendime inancım, [onların] teker teker üstesinden gelmek için güçlü savaşma kararlılığım: dil gibi; Fransızca öğrenmeli, İtalyanca'yı bir yana bırakmalı (üç dili yarım yamalak bilmek özengenliktir), Almanca'mı canlandırmalı, her birini sağlam temeller üstüne kurmalıyım. Her şeyi sağlam temeller üstüne kurmalıyım.

25 Şubat. Bu sabah ruh hekimine gittim, beğeniyorum onu: çekici, dingin, düşünceli, dağarcığında o hoş yaş ve yaşantı duygusu var; şöyle duyumsadım: Baba -niçin olmasın? Gözyaşlarına boğulup, Baba, Baba, beni avut demek istedim. Ruhsal çöküntümden sözettim ona, en çok da burada olgun kimseler tanımadığımdan yakınırken buldum kendimi: bu da var! Burada kendimden büyük, beğendiğim hiç kimse yok! Cambridge gibi bir yerde, utanç verici bir şey. Rastlamadığım birçok iyi insan olduğu anlamına geliyor bu; belki birçok genç öğretim üyeleri ve erkekler olgundur. Bilmiyorum (sonra, hep soruyorum,

onlar beni tanımak ister mi?) Ama Newnham'da kişisel olarak değer verdiğim tek bir öğretim üyesi yok. Belki erkekler daha iyi, ama onları gözetici edinme olasılığı yok, hem sonra, Bay [Al] Fisher, Bay [Alfred] Kazin ve Bay [George] Gibian'ın öylesine değerli oldukları o arkadaşça iletişime girmeyecek denli parlaktılar.

Ne yapalım, ben de Dr. Beuscher'in arkadaşını ararım, Paskalya'da Carabut'ları görmeyi planlarım. Onlara gençlik, heves, sevgi verebilirim, bilgisizliklere karşılık. Kimi zaman öyle aptal duyumsuyorum ki kendimi; gene de, aptal olsaydım, karşılaştığım erkeklerin bazılarıyla mutlu olmaz mıydım? Yoksa aptal olduğum için mi mutlu olmuyorum; pek değil. Richard'ı silip süpürecek birini öyle özlüyorum ki; bunu hakediyorum, değil mi, birlikte yaşayabileceğim bir çeşit ateşli aşk. Tanrım, yemek pişirmek, bir ev kurmak, bir erkeğin düşlerine itici güç olmak ve yazmak; eğer konuşabilir, yürüyebilir, çalışabilir, tutkuyla mesleğini yürütebilirse. Bu sevme ve verme gizilgücünün içimde kararıp kurumasını düşünmeye katlanamıyorum. Ama seçim öylesine önemli ki, beni biraz korkutuyor. Çok korkutuyor...

En çok korktuğum, sanırım, imgelemin ölümü. Dışarıda gökyüzü katıksız pembe, çatılar katıksız siyah olduğunda: dünya hakkında, çelişik bir biçimde, gerçeği ama değersiz gerçeği söyleyen o fotoğrafik zihin. Benim istediğim, bol bol fışkıran ve kendi dünyalarını Tanrı'dan daha çok yaratıcılıkla kuran o birleştirici ruh, o "biçimlendiren" güç. Kıpırdamadan oturuyor, hiçbir şey yapmıyorum, dünya pörsük bir davul gibi vurmayı sürdürüyor, anlamsızca. İleriye doğru koşmak için devinmeli, çalışmalı, düşler kurmalıyız; yaşamın düşsüz yoksulluğu tasarlanamayacak derecede korkunç: en kötü delilik türü bu: düşler, sanrılarla Bosch-umsu bir kabartma.

Durmadan merdivenden çıkan ayak seslerini dinliyorum, bana gelmiyorlarsa onlardan nefret ediyorum. Niçin, niçin, bir süre asetik olamıyorum, çalışmak ve okumak için tam bir yalnızlık istemekle, başka insanların el devinimleriyle seslerini öyle çok öyle çok istemenin kıyıcığında hep sarsak sarsak

yürüyecek yerde. Pekâlâ, şu Racine bildirisinden, bu Ronsard arafından, bu Sophokles'ten sonra şunlan yazacağım: mektuplar, düzyazı ve şiir, haftasonuna doğru; o zamana dek stoik olmalıyım.

26 Şubat, Pazar. Büyük bir cümbüşün ardından küçük bir not. Sabah, külrengi, alabildiğine yalın, soğuk beyaz katı kuralcı gözlerle; bana bakıyor. Dün gece sarhoş oldum, çok çok güzel bir biçimde sarhoş oldum, şimdi, bir bebek gibi altı saatlik sıcak bir uykunun ardından dopdoluyum, Racine okunacak, oysa daktiloda yazacak kadar bile enerjim yok; dt's* görmeye başlıyorum. Ya da başka bir şey.

Hamish arabayla geldi, Miller's'da, çirkin aralık dişli, bodur, sırıtkan Meeson adında biriyle bara yaslanmış eğik dururken sıkıntılı bir süre geçti; müthiş zeki olmaya çalışıyor, müthiş fikirler öne sürüyordu hiç önemi olmayan şeyler hakkında. Hamish solgun, pembe, açık mavi gözleri var. Kırmızı-altın yaldızlı Whiskey Mac'lerle dolu kadehleri birbiri ardı sıra yuvarladım, bir saat sonra oradan ayrılırken, insanı havanın içinde yüzer gibi, korkusuz bir kolaylıkla devindiren o alüvyonla dolmuş gücü duyumsuyordum. [Partide] üst katta senkop yapan bir piyanonun cakası, ooo, çok bohemdi, erkekler balıkçı yakalı kazaklar, kızlar mavi -gözkapaklı ya da siyahlar içinde zarif... Bert, sanki az önce beş çocuk doğurtmuş gibi pırıl pırıl, mağrur görünüyordu, çok içtiğine ilişkin apaçık bir şey söyledi, sonra Luke'ın, *St. Botolph*'s'da şiir okuduktan sonra şeytanlaştığını, nasıl haykırdığını anlatmaya başladı: [çıkarılmış]... Luke, çok çok sarhoş, solgun yüzünde aptalca bir gülümseme, koyu renk favoriler, dağınık saçlar, siyah-beyaz damalı bol pantolon, bol, sarkan bir ceket, yeşillere bürünmüş, siyah saçlı, siyah gözlü, epeyce cin kızla o ağır, çılgın İngiliz cazı yapıyordu, dansı bıraktıklarında, Luke ardından dolaşıyordu onun. Dan Huws çok solgun, korkulacak denli solgun ve çilli, bense en sonunda onun zekice bilgiçge

* (Lat.) Delirium tremens'in kısaltılmışı; sanrı, sayıklama (Çev).

çarpıtılmış incelemesinden* beri hep aklımda olan ölümsüz giriş dizemi en sonunda söylüyorum: "Bu, iyi yarısı mı, kötü yarısı mı?" Ciddi düşünemeyecek kadar inanılmaz derecede genç görünüyor...

Bu arada, bir içkiyi döktüm, birazını ağzıma, birazını ellerime ve yere, caz içime işlemeye başlıyordu, Luke'la dansetmeye başladım, çok kötü olduğumu biliyordum, ırmağı geçip ağaçlara çarptım, şiirler hakkında bağırıyordum, o ise o uzak bakışıyla gülümsüyordu... O şeyleri yazmıştı, şimdi de abartmalı duygusal sözler söyleyip duruyordu. Ben de öyle yapıyordum, "mır mır mırıldanarak" üstelik benim o şeyleri yazmış olmak gibi bir bahanem de yoktu; sanırım, amacına göre onların ırzına geçtikten sonra dizeler, kurallar arasından gümbür gümbür gümbürdeyen sestinalar yazabiliyorsan [çıkarıldı] ... gülümseyebilirsin... bir Ba'al zebub** gibi.

Sonra en kötü şey oldu, o iri yarı, esmer, dört dörtlük oğlan, benim için yeterince büyük olan tek erkek, ortalıkta dolaşıp kadınlar hakkında önsezilerde bulunmakta olan, odaya girdiğim anda adını sorduğum, ama kimsenin söylemediği, yanıma geldi, gözlerini gözlerime dikip baktı, Ted Hughes'tü bu. Şiirleri hakkında bağırıp çağırmaya, alıntılamaya başladım gene: "en değerli, çizilmez elmas" o da bağırdı, kocaman, bir Polonyalı'nın çıkarabileceği bir sesle, "Hoşuna gitti mi?" Konyak ister miyim diye sordu sonra, ben evet diye bağırdım, en azından dokuz ya da on çocuk doğurtmuş gibi görünen sevgili Bert'in rahat, parlayan ampulü andıran yüzünün yanından geçip bitişik odaya doğru geri geri gittim, kapı güm diye kapandı, bir bardağa konyak dolduruyordu çalkalaya çalkalaya, ben de son anımsadığımda ağzımın bulunduğu yere götürüyordum onu çalkalaya çalkalaya.

---

* Huws'un, Plath'ın bir parçasıyla ince ince alay ettiği inceleme.

** İbranilerin kullandıklan terim, daha sonra Yeni Ahit'te Cinlerin Efendisi'ni belirtmek için kullanılmıştır. Adını, Fenikeli'lerle Suriyeli'lerin bir tanrısından almıştır (Çev).

Şiddetli bir rüzgârda bağırırmış gibi bağırıyorduk, o, Dan'in benim güzel olduğumu bildiğini, o yazıyı sakat biri hakkında yazmayacağını söylüyordu, ben bağırarak protesto ediyordum, "editörle yatmak" sözcükleri şaşılacak kadar sık duyuluyordu. Sonra, söz benim orada oluşuma vardı, oradaydım, değil mi, ben ayağımı yere vurup evet diye bağırdım, onun bitişik odada yükümlülükleri vardı, Londra'da çalışıyordu, haftada on pound kazanıyordu, ileride haftada on iki pound kazanabilirdi, ayağımı yere vuruyordum, o da ayağını yere vuruyordu, sonra beni paldır küldür ağzımdan öptü [çıkarıldı]... Boynumu öperken uzun uzun yanağını ısırdım sertçe, odadan dışarı çıktığımızda, yüzünden kan sızıyordu. [Çıkarıldı]. İçimden bağırdım: ah, kendimi bütünüyle, boğuşa boğuşa sana vermek, diye düşünerek. O zamandan bu yana Richard'ı silebilecek tek erkek.

Şimdi burada oturuyorum, uslu uslu, yorgun, kahverengiler içinde, yüreğim hafifçe ezik. Sürdüreceğim. Şok sağaltımının ayrıntılı bir betimlemesini yazacağım, sıkı, bir patlama, içinde çekingen duygusallığın tek bir silinti lekesi bile olmayan kısa betimlemeler, yeterince yazınca onları David Ross*'a göndereceğim. Aceleye gerek yok, çünkü şimdi fazlasıyla umarsızca öç almak istiyorum. Ama onları istifleyeceğim. Dün gece şok sağaltımını betimlemeyi düşündüm: deliliğin ölümcül uykusu, gelmeyen kahvaltı, küçük ayrıntılar, yanlış yapılmış şok sağaltımına geri dönüş: elektrikli sandalye getirildi, yeraltındaki antreye kaçınılmaz iniş, yeni bir dünyaya doğuş, adı olmaksızın, yeniden doğmak, bir kadından değil.

Onu bir daha hiç görmeyeceğim, günün dikenli kısıtlamaları dün gece Queens'deki kapılardaki çiviler gibi üşüşüyor: zaten onunla hiç yatamazdım, bütün arkadaşları burada, sonra onlarla yakın ilişkisi, gülüp konuşmaları, dünyanın yosması olmalıyım ben, Roget'nin orospusu. Onu hiç görmeyeceğim, beni hiç aramayacak. Adımı söyledi, Sylvia dedi, sonra karanlık sırıtkan bir bakış daldırdı gözlerime, bir kezlik gücümü onun gücüne

* *St. Botolph's Review*'nun editörü.

karşı sınamak isterdim. Ama o hiç gelmeyecek, saf, kendinden hoşnut, sevilen sarışın, bu sarhoş biçimsiz yosmaya dışa dönük bir acıma ve tiksintiyle mi bakıyor?

Ama Hamish çok sevecendi, benim için savaşmaya hazırdı. Beni onlardan o canavarlardan uzaklaştırmak ona bir çeşit onur veriyordu, ben de uğruna döğüşülmeye değerim, ona çok iyi davrandım, böyle dedi. Sarışın içeri girerken biz dışarı çıktık, Oswald, kuru iğneleyiciliğiyle, "Kemik yapılarından söz et bize" gibi bir şey söyledi, bu St. John's'da son partiydi, kırmızı eldivenimi yitirdiğim, bu gece yüreğimin bütün kırmızılığıyla sevdiğim kırmızı saç bandını yitirdiğim gibi. Nedense bu yosmamsı geceler yazmak ve kendimi yalıtmak için rahibemsi şiddetli bir tutku veriyor bana. Kimseyi görmek istemiyorum, çünkü onlar Ted Hughes değiller, ben de hiçbir zaman bir erkek tarafından aptal yerine konmadım. Onlar sahtekâr, dedi Hamish. [Çıkarıldı]. Yazacak mıyım, farklı olacak mıyım? Yakalıyorum onu, yazmayı, göğsüme bastırıyorum, savunuyorum, savunuyorum, yüzlerin sürekli değişmesine, bir-örnekliğine karşı. Adımı söyledi, Sylvia dedi, benim gözlerimin, onun gözlerinin ardındaki çölde esip savuran rüzgârda, şiirleri zekice, korkunç ve güzel.

Hamish'le ben ayışığında sisli sokaklarda inanılmaz derecede uzun süre yürüdük, her şey tiyatrosal bir itiş kakışın ardında bulanıktı, siyah giymiş belli belirsiz oğlanlar sendeliyor, şarkı söylüyorlardı. Bir arabanın arkasına saklandık, Hamish, disiplin görevlilerinin ardıma düştüklerini söyledi, bense her zaman inançlı olmaya, insan bir şeye inanırsa her zaman şanslı olduğuna, su üstünde yürüyebildiğine ilişkin bir şeyler zırvaladım. Sonunda, bilmediğim birçok tuhaf sokaktan geçtikten sonra, bir viski ve cümbüş ülkesinde çok uzaklarda, elektrik direklerine, "Ted" diyor, kendi kendime, "Hamish, Hamish" diye çıkışıyordum, bunu durmadan yüksek sesle ona söyleyip duruyordum, çünkü beni güvenlice uzaklaştırmıştı. Queens'in kapısına geldik, bir bebek gibi yatıp dinlenmek istiyordum, dinginlik, yalnızca dinginlik, diye fısıldıyordum durmadan. Beş oğlan, geç kalan beş bebek geldiler, çevremi sardılar, yumuşakça, burada

ne arıyorsun, iyi misin, vay çok güzel kokuyorsun, o parfüm, seni öpebilir miyiz, bense orada, demir parmaklığa sokulmuş duruyordum, yitik bir kuzu gibi gülümseyerek, sevgili, sevgili bebekler, diyordum, sonra Hamish de onların arasındaydı, tırmandılar, Newton'un bir zamanlar cıvatasız çattığı ahşap köprüyü geçtiler.

Hamish duvara çıkmama yardım etti, dar eteğimle çivilerin üstünden atlamaya çalıştım; eteğim, ellerim delindi, hiçbir şey duymuyordum, uzak mı uzak bir yerden, en sonunda, bir çivili yatağa yatıp hiçbir şey duyumsayamayabileceğimi düşünüyordum, tıpkı bir yogi, bir karınca tümseği yakınlarında çarmıha gerilen Celia Copplestone gibi, en sonunda erince kavuşacağımı düşünüyordum, tırnaklarım ellerime batıyordu, bacaklarım kalçalarıma dek açılmıştı, duvarı aştım. İsa'nın yaralarını andıran yaralarım dondu, dedim, kanaması gereken çiğ, soğuk ellerime bakarak. Ama kanamıyorlardı. Aşmıştım, yüce bir esriklik ve inanç edimi içinde. Sonra Hamish'in odasına gittik, şöminenin yanında yere uzandık, öylesine gönülborcu duyuyordum kı ona [çıkarıldı]... benden hoşlanıyordu, ne zaman dersimi alacağım ben. Ne zaman? Ne zaman? Sonra birden ikı buçuk oldu saat, kurallara uymayabileceğimi tasarlayamazdım, ama öyleydim, iki kibritin ışığında merdivenlerden inmeyi başardık, dışarı çıktık, ölüm sessizliği içindeki hilal biçimli avluda soluk beyaz kar bulanıklığının oluşturduğu art alanda, tek başına bir karaltı.

İşaret etti, dış patika boyunca, karın kırılan kabuğunun kütürtüsünü işiterek karlı alanı geçip ona doğru yürüdüm, ansızın ışık çakıntısını, hey, oradaki, dur! ve tabancaların çatırtısını bekleyerek. Ölüm sessizliği vardı, buz gibi kar ayakkabılarıma doldu, hiçbir şey duyumsamıyordum. Kulübe çitinin aralığından yürüdük, Hamish ırmağın üstündeki buzu sınadı; kapıcının onu kırdığını söyledi ama bütündü, bizi taşıdı, ırmağı rahatça geçtik, eve doğru yürüdük. Düş gören insanların ölümsü dinginliğinde saatlerin üçü vurduğunu işittim, nasılsa basamakları tırmandım, nasılsa sıcak süt içtikten sonra yatağa yattım.

Bugün oldu, yalnızca altı saat uyudum, bitkinim, kendime gelmek için ertesi güne, daha ertesi güne dek bekliyorum. Racine'le ilgili yazılı ödevimi yazmalıyım bugün, Mallory'yle akşam yemeği (o zamana dek yaşayabilir miyim), sonra, yarın, umarsızca Ronsard.

Belki de akşam yemeğinde bana gülecekler. Eh, kendileri ne ki, erkek oldukları halde. Ama ben ayık olacağım, uzun bir süre. Onu niçin gene görmeyeyim? Ama görmeyeceğim. Londra'da, sert rüzgârda, çarpma, ezilme sesleri düşlüyorum. Ama onu ayıkken tanımak istiyorum; o tür bir disiplinle, alev alev yanarak yazmak istiyorum ona. Bu yüzden susup biraz uyuyacağım, bu gece, yarın, öyle yapacağım.

27 Şubat, Pazartesi. Kısaca, çok kısaca. Bu sabah geç saatlere dek uyudum, karanlıkta, 11.30'da uyandım, kendimi değersiz, gevşek ama gene de inatçı duyumsuyorum. İki gün için bütün yükümlülükleri bir yana atıp gücümü toplamak istiyorum. Yorgunluk damarlarımda sülük gibi emiyor kanımı. Bahaneler yazmak ortalarda sürüklenmekten daha çok çaba gerektiriyor ama öğle yemeğinden sonra Bayan B. ile yüz yüze geldim, bol pantolon, kendimi daha iyi duyumsamak için en sevdiğim şal desenli kadife jarsemi giydim, kösnünün karanlık güçleri hakkında tam bir sayfalık bir şiir yazdım: "Pursuit." Fena değil. Ted Hughes'e sundum onu.

Şapşal, tembel duyumsuyorum kendimi; insanları görmeyeyim diye yemek yemek için dışarı çıkmamam tuhaf: yemek için yoğun karlar arasından bata çıka yürümekle Fransızca'ya çeviri yapabilmek ve ödev yazmak arasında öylesine büyük bir ayrım var ki. Uyuşturulmuş gibiyim. Yoğun çalışma atılımlarından ötürü, ta eonlardan beri buradaymışım gibi duyumsuyorum. Ama Fransızca'yı tümüyle bıraktım, bağışlanmak için gayret etmeliyim. Öylesine katı kuralcı bir vicdanım var ki, yanlış bir şey yaptığımda ya da kendimden yeterince şey beklemediğim zaman dikenli çalılar gibi dalıyor beni: dil konusunda kendi kendimi dolandırmışım gibi duyumsuyorum. Öğrenmek

için gerçekten *çalışmış* değilim. Önümüzdeki yıl İtalyanca yerine Almanca özel ders almalıyım. Önümüzdeki haftadan başlayarak her gün biraz Fransızca okumalıyım (bir saat). İki saat de yazmalıyım (ancak şiir yazarken, karşı koyamadığım ağır bir kösnüyle bütün günümü alıyor bu.)

Yeni Yıl için kurallar: önümüzdeki dönem yalnızca bir gözetim al; yabancı dillerde okuyup yazmaya yeterince zaman ayır. Makaleler için fikir düşün. Tanrım, Cambridge bilim adamları, basımevleri, tiyatro gruplarıyla dolu, bunlar hakkında yazmak için gereksinim duyduğum tek şey yüreklilik. Yazmakla görevlendirilmek bu yüzden iyi, çünkü başlangıçtaki utangaçlığı yenmek için bahane oluyor. Belki de önümüzdeki dönem Varsity'yi denerim. Bir iki parti de vermeliyim: şeri, çay, hatta akşam yemeği, 4 kişilik. Bakalım. Vermek için ne olursa olsun.

Annem bugün özlüsözlerle dolu güzel bir mektup yazmış; başlangıçta her zaman olduğu gibi kuşkucu; bana çok bildik gelen şeyler okudum: "Kendini başkalarıyla karşılaştırırsan kendini beğenmiş ya da buruk olabilirsin -çünkü her zaman senden daha büyük ve daha küçük kimseler olacaktır... Sağlıklı bir disiplinin ötesinde, kendi kendine karşı yumuşak ol. En az ağaçlarla yıldızlar kadar evrenin bir çocuğusun sen; burada olmaya hakkın var." Bu sözcükler yüreğime erinçle seslendi, yaşamımla, günlerimle ilgili sevecen bir yorummuşlar gibi. Birincisi benim sallantılı yargıma değiniyordu: aşağı olanın umutsuzluğu, tanıdığım dağılmış erkekler (evlilik için düşünemeyeceğim), tümü de orantısız olan, sarışınla gemi aslanlarını havaya uçurmak. İmrenme ve gurur, bunun ortası nerede, benim olabilecek, benim de onun olabileceğim erkek. *Mlle*'in beş editörünü evli oldukları için kıskanmaya başladığımda (bir içsızısıyla -bu ben olabilirim, bu sevimli sözcük: başarı) ya da Philip Booth'u *The New Yorker*'a şiirler yazdığı, bir karısı olduğu, bütün bunlar için kıskandığımda, bir içsel yüreklilik geliştirmenin vaktidir; gereğinden çok şeyi boşa gitsin diye bırakıyorum; küçük bir savunmasızlar kazısı, olası tutkular oluşturmalı sonra da onları devirmeliyim, yoksa Paskalya tatilinin başında oturur bulabilirim *kendimi*, bir

yumurta gibi cılk, başparmaklarımı oynatarak. Önce iyileşelim, sonra çalışalım. Bu arada, avunmak için Hopkins'i oku.

Açıkça anlaşıldığına göre, bu, Richard Sassoon'a yazılmış, ama Plath'ın birkaç sayfa ilerde açıkladığı gibi postalanmamış bir mektubun müsveddesidir.

1 Mart, Perşembe. Nasılsa Mart, çok geç, dışarıda ılık kocaman bir rüzgâr esiyor, öyle ki ağaçlarla bulutlar parçalanmış, yıldızlar akıyor. Öğleden beri bu rüzgârın üstünde kayıyorum, gece geri döndüğümde, gaz ocağı, tıpkı bir anka kuşunun sesi gibi inildiyor, dizeleri beni lânetleyen Verlaine'i okuduktan, az önce Cocteau'nun *La Belle et la Bête* ile *Orphée* filmlerini seyrettikten sonra, ölü bir adama mektuplar yazmaktan vazgeçip yırtıp atacağın, ya da okuyacağın ya da üzüleceğin bir mektubu kâğıda dökmem gerektiğini anlayabiliyor musun.

Böyle, işte. Stephen Spender akşamüstü şeri içmeye geldi, mavi gözlü, ak saçlı, çoktan bir yontuya dönüşmüş, "Hindistan, korkunç acı veriyor bana" diyen, sonsuza dek dilenci olarak kalacak dilencilerden sözeden. Genç adamlar, çiçekler şiirler ve ruhlarla dolu gemileri terkediyorlar -kardelenler kadar narin- çay fincanlarımda ördek-çanlı [sic] beyaz başlar.

Uçuşan perdelerin sarayından usul usul fısıldayan sevgili *bête*'in tansığımsı yumuşak sesini işitebiliyorum. Melek Heurtebise ile Ölüm, su gibi aynalarda eriyor. Yalnızca senin gözlerinde rüzgârlar geldi başka gezegenlerden, öylesine incitiyor ki beni, Fransızca'nın her sözcüğü aracılığıyla benimle konuştuğunda, her sözcük için kanayarak sözlüğe bakıyorum.

Mektubun insanın isteyebileceği tek şeydir diye düşünüyordum; bana imgeni verdin, onu öykülere, şiirlere soktum; bir süre herkese ondan sözettim, onun bronz bir yontu, yunusun sırtına binmiş bronz bir oğlan olduğunu söyledim, bahçelerimizdeki kış boyunca dengeyi koruyan, yüzünde kar, onu ziyarete gittiğim her gece sildiğim.

İmgeni değişik maskelere büründürdüm, her gece, düşle-

rimde onunla oynadım. Maskeni alıp, ben içerken seni tanımış olabilecekmiş gibi görünen başka yüzlere taktım. Gösteriş olsun diye inanç edimlerinde bulundum: sabahın üçünde, ölü saatte bir toz zerreciğinin üstünde yüksek çivili bahçe kapısına tırmandım, erkekler şaştılar, çünkü çiviler ellerimi deldi ama kanamadılar.

Çok basit, bana imgeni vermekle akıllılık etmedin. Kadınını tanımalı, sevecen olmalıydın. Benden gereğinden çok şey bekliyorsun; benim bütün bu aynaların dışında, yalnızca, zaman ve ten-dışı o soyut Platonik ülkede yaşayacak denli güçlü olmadığımı biliyorsun.

Benim için bir tek şey daha yapman için gereksinimim var sana. İmgeni kır, onu benden koparıp al. Bana kesin somut sözcüklerle, boş olmadığını, birkaç hafta içinde yanına, Paris'e yanına gelmemi ya da benimle İtalya'ya gelmeni ya da beni ölümden kurtarmanı istememi istemediğini söylemene gereksinimim var. Sanırım, bu dünyada yaşamam gerektiği kadar yaşayabilir, geceleri ağlamamayı yavaş yavaş öğrenebilirim, benim için bu son bir tek şeyi yaparsan. Ne olur, bana tek bir açıklayıcı, bildirisel tümce yaz, bir kadının anlayabileceği türden; imgeni, ona verdiğim umudu ve sevgiyi öldür, bronz ölüler diyarında beni donmuş tutan, çünkü, soyut olduğu için, bu dünyada gerçekte olduğundan çok daha fazla olan, Richard adlı o soyut zorbadan kendimi kurtarmak gittikçe güçleşiyor... Çünkü ruhumu senden geri almalıyım; onsuz tenimi öldürüyorum.

6 Mart 1956, Salı, öğleden sonra. Engelleri aş; büyük acı içindeyim, öylesine sınırlanmış anlayışın kabuklarından biri daha parçalandı. Bütün o düzenli, sıkı, umarsız programlar yok oldu, bugün öğleden sonra Richard'dan her şeyi mahveden bir mektup aldım; ansızın içime bakıp bulamamaktan korktuğum, yitirmemek için öylesine savaştığım şeyi bulmamdan başka: o allahın cezası oğlanı içimde varolan her şeyle sevdim, bu da az şey değil. En kötüsü, kendimi durduramıyorum; insan olduğum için, birini onunla evlenecek kadar sevecek kadar beğenecek

kadar tanımam en azından iki üç yılımı alır. Bu yüzden, bir kadınlar manastırındayım, bütün pratik amaçlar bakımdan. Daha kötüsü, manastırda değilim, durmadan bana Richard olmadıklarını anımsatan erkeklerle kuşatılmışım; Mallory'yi incittim, belki başka bir kaç kişiyi de, bir tiksinti nöbeti anında (Mallory'ye bakarken, o acımasızlığımdan ötürü ne denli üzgün olursam olayım, başka türlü olamayacağını biliyorum şimdi, öylesine tiksinti duyuyorum).

Cehenneme gidip dönecek, cennete gidip dönecek denli sevdim onu, seviyorum, seveceğim. Bir biçimde, bu mektup en sonunda bütün o küçük kuşkuları öldürdü: onun kadar uzunsun, ondan daha kllolusun; fiziksel olarak onun kadar güçlü ve sağlıklısın; ondan daha atletiksin; evin, kökenin, arkadaşların onu kabul edemeyecek ya da anlayamayacak kadar uysal ve görenekçi; zamanla görüşünü etkileyecek, bütün bunlar: *Basta!**

Böylece, bu incinmişlikle hastalıktan çılgınca bir istek doğuyor: elimde ne var ne yoksa harcayıp Paris'e gitmek, serinkanlılıkla, dingince onunla karşılaşmak, istemimin ve sevgimin kapıları yumuşatabileceğini duyumsuyarak: bu mektubu onun mektubuna yanıt olarak yeniden daktiloda yazıyorum, belki de hiç okumayacak, hiç yanıtlamayacak onu, giyotinin kenarı gibi açık, kesin bir kopuş istiyormuş gibi görünüyor çünkü.

"Son bir kez dinle beni yalnızca. Çünkü sonuncusu olacak bu, korkunç bir güç doğuruyorum, benim olduğunca senin de çocuğun o, bu yüzden dinlemeli, vaftiz etmelisin onu.

Bunları yazarken, güneş odama yayılıyor, öğleden sonrayı portakal, peynirle bal alarak geçirdim, iki hafta çok hastalık çektikten sonra çok mutluyum, çünkü sık sık insanın (bütün ruhu kendisiyle birlikte olmasa da) bu dünyada nasıl yaşaması gerektiğini görebiliyorum; yoğunluğumu ve tutkumu, küçücük homeopatik kaşıklarla veriyorum dünyaya; metronun tuvaletindeki Londralı kadına: bak, ben insanım dediğimde, gözlerimin

* İtalyanca, 'Yeter' (Çev).

içine baktı, bana inandı, ben de öptüm onu; malt ekmeği satan çarpuk çurpuk adama da; ak kuğularla dolu bir havuzun üstüne kurulu köprünün direğine işeyen bir köpeğin ardından koşan koyu renk saçlı küçük oğlana da: bunların tümüne de fantastik, içten gelen sevgimi veriyorum, onları incetmeyecek, fazla güçlü oldukları için hasta etmeyecek küçük paketlerde.

Bunu yapabilirim, yapmalıyım da. Yılgınlıkla geçen bir gece o geri döndürülmez sevgiyle, sonsuza dek sana bağlı olmadığımı umdum. Kendimi kurtarmak için savaşıp durdum, bir bebek ya da habis bir ur olabilecek bir adın ağırlığından kurtarır gibi; bilmiyordum. Korkuyordum yalnızca. Ama ağladığım halde (tanrım, ağladım mı), başımı çivilere vurarak, umarsızca, eğer ölüyor olsaydım, seni çağırsaydım, gelebileceğini düşünerek, en çok korktuğum şeyin güçsüzlüğüm olduğunu anladım. Beni serbest bırakmanın ya da bana ruhumu geri vermenin senin gücünü aştığını anladım; bir düzine metresin, bir düzine dillerin, bir düzine ülkelerin olabilirdi, ben tekmeler savurabilirdim; gene de kurtulamazdım.

Kadın olmak en değerli *lares and penates*'imden*, 'ev tanrılarımdan' vazgeçmek için çarmıha gerilmek gibi bir şey: bunlar seni tanımanın ve seni sevmenin tüm küçük, sıcak devinimleri: sana yazmak (kendimi boğulmuş duyumsuyorum, sana bir çeşit günce yazıyor ama postalamıyorum: uğursuzca kocamanlaşıyor, her defa kötü meleğimle bir güreşe tanık oluyor), şiirlerimden (tümü de senin için), küçük yayımlardan sözetmek, en korkuncu en küçük bir zaman parçası için bile olsa seni görmek, böylesine yakınken, tanrı bilir böylesine ince eleyip sık dokuduğumuz için ne zaman bağışlanacağız.

İçimdeki kadının bu yanı, somut, şimdiki, hemen varolan yanı, yatağında erkeğinin sıcaklığına, erkeğinin onunla birlikte yemek yemesine, erkeğinin onun ruhunu düşünmesine, ruhuyla söyleşmesine gereksinim duyan: bu yanım hâlâ sana sesleniyor: o korkunç yıllardan, sonsuz yıllardan önce hâlâ bu küçük zaman

* (Lat.) Romalıların koruyucu tanrıları. aile tanrıları; manevî değeri olan eşya (Çev).

parçası varken niçin, niçin yalnızca beni görmüyor, benimle birlikte olmuyorsun; 23 yıldır tanımadığım, küçümseyip yadsıdığım bu kadın şimdi gelip alay ediyor benimle, korkunç bulgumdan ötürü en güçsüz olduğum anda.

Çünkü ben, kendi seçimimle sana bağlıyım (kendimi sana doğru büyümeye bıraktığım zaman bunun beni sonsuzca inciteceğini, inciteceğini, inciteceğini bilemesem de), belki de şimdi, hiçbir zaman bilmemem gereken bir biçimde biliyorum, yaşamı benim için kolaylaştırsaydın, bana seninle birlikte yaşayabileceğimi söyleseydin (şu dünyada hangi koşullarda olursa olsun, yeter ki seninle birlikte olsun) -seni nasıl derinden, korkuyla, tam anlamıyla sevdiğimi biliyorum şimdi, senin hakkında edindiğim, bugüne dek süren her türlü zihinsel çekincelerin ötesinde.

Bunu sana yalnızca soylu olmak istediğim için söylemiyorum. Soylu olmayı hiç *istemedim*. Bu çok içli dışlı, ivedi kadın (bu beni, tuhaf bir biçimde, öylesine senin kılıyor ki) düşbozumuna sürükledi beni: kendimi senden kurtarabileceğim konusunda. Gerçekten de, ne gülünçtü: bir metres beni nasıl kurtarabilirdi. Sen bile, kaç tanrı varsa onlar bile beni kurtaramazken, dört bir yandan her çeşit erkekle beni kışkırtarak?

Öylesine hasta olduğum, uyuyamadığım, yalnızca yatıp iki yıl önce yapmacık bir toplumsal bilinç savurganlığıyla evleneceğim eti [Gordon'un] lanetlediğim zaman bile düşündüm: birbirimize çok yakışıyorduk! Almanya'ya öğrenime geliyor, belki de ona kayak yaptırır, yüzdürebilirsem onunla birlikte yaşabileceğimi düşünüyordum, yeter ki bana yazmasın ya da onunla tartışmama izin vermesin (çünkü hep ben kazanıyorum) ya da gözü yatakta olmasın. Bu korkaklık yıldırıyordu beni; çünkü böyleydi. O zaman, şimdiki gibi, temeldeki trajik olguyu itiraf edemiyordum:

Bütün yüreğim, ruhum ve bedenimle seni seviyorum; güçsüzlüğünde de güçlülüğünde de; oysa benim için bir erkeği güçsüzlüğünde sevmek yaşamımda o güne dek yapamadığım bir şey. Eğer içimdeki, sana son yaltaklanan, yalvaran-köpek mektubunu yazmış olan güçsüzlüğü alabilir, onun, güçlü ve

inançlıyken ilk mektubu yazan kadınla aynı kadın olduğunu kabul eder, o kadını bütün olarak sevebilirsen seni ne denli sevdiğimi anlarsın.

Yaşamımda bir kaç kez capcanlı, yay gibi gerilmiş, içimdeki ne varsa kullandığımı duyumsadığım seyrek zamanları düşünüyordum: zihnimdeki ve bedenimdeki her şeyi, insanlar erikli pastayla karınlarını tıka basa doldurmasınlar diye küçük kırıntılar halinde verecek yerde.

Bir kez, kayak yamacının tepesindeydim, aşağıdaki küçük bir biçime doğru gitmek zorundaydım ama nasıl bir yol izleyeceğimi bilmiyordum; daldım; uçtum, bedenimin bu hıza uymasının, ona egemen olmasının verdiği sevinçle çığlıklar atıyordum; sonra bir adam dikkatsizce yoluma çıktı, bacağımı kırdım. Bir kez de... atım bir yol kavşağında dolu dizgin koşmaya başladı, üzengiler kurtuldu, atın boynuna sarılmış, sarkıyordum, soluksuz kalmış, sarsılıyordum, bir esrime içinde, sonum böyle mi olacak? diye düşünüyordum Sonra birçok kez, kendimi seni sevmek demek olan o çılgınlığa, o ölüme bıraktığım birçok zamanlar var, kendi bıçağımla yaralanmışım, erincime, bütünlüğüme iyi gelmeyecek denli bağlıyım bu sevgiye. İki dünyada yaşıyorum, birbirimizden ayrı kaldıkça da, her zaman böyle yaşayacağım.

Şimdi en korkunç sonsuz açmazımın birden açık seçik bilincine erince, bunu o zaman ve şimdi *niçin* yazmak zorunda kaldığımı anladığını bilmeliyim: eğer bana bir daha hiç yazmak istemiyorsan, boş, imzalanmamış bir kart ya da bir şey, ne olursa olsun bir şey gönderip benim, senin bildiğinden hem daha iyi, hem daha kötü olduğumu öğrenmeden sözcüklerimi yırtıp yakmadığını bildir. Bu dünyada benim için önemi olan biricik insanla konuşmak isteyecek denli insanım.

Sanırım, beni kendine bağlaman (öyle ki hiçbirimizin, dünyanın bütün nefretleri, kini, tiksinti ve metresleri aracılığıyla bunu koparmaya gücü yoktu), beni böyle yarılmış, yüreğim tükenmiş, aneztezisiz, dikişsiz bırakabilmen yılgınlığa düşürdü beni; bana can veren kanım çıplak masanın üstüne akıyordu,

hiçbir şey büyüyemezdi artık. Hâlâ akıyor kanım. Elimizdeki bu zamanda bile beni görmekten niçin korktuğunu anlayamıyorum: çünkü sana inanıyorum, (bir zamanlar istediğim gibi) bunun, salt başka kadınlarla karşılaşmamam için elverişli olduğuna inanamıyorum. Brand'a niçin bu denli benziyorsun: böylesine uzlaşmazsın?

Benimle birlikte olmanın beni sana daha çok bağlayacağını ya da bir başkasını bulmak için bana daha az özgürlük vereceğini düşünseydin seni anlayabilirdim, ama şimdiye dek varımın yoğumun elimden gittiğini, salt bıçaklardan sakınmanın beni onduramayacağını bildiğime göre, sen de bilmelisin bunu, küçük, sınırlı dünyamızı kurmamızı niçin engelliyorsun? Niçin böylesine tabu bu? Bunu kendine sormanı istiyorum senden. Eğer yürekliysen, anlayışlıysan, bana söylemeni.

Güçsüzken, bir neden vardı; şimdi hiçbir neden görmüyorum. Seninle Paris'te yaşamamam, senin derslerine girmemem, seninle birlikte Fransızca okumamam için hiçbir neden görmüyorum. Artık tehlikeli, kendimi yitirmiş değilim. Niçin durumumuzu (yeterince cehennem gibi, önümüzdeki acımasız yıllarda kendimizi sınayacak yeterince şey var) böylesine katıksız, böylesine kesin bir biçimde katılaştırıyorsun? Daha da korkuncuna, kendimi yeniden duyguların içinde erimeye bırakmaya bile katlanabilirim, yeniden donacağını bile bile; bunun, zamanın ve uzamın küçük bir parçasını, birbirimize yakın olmak için böylesine az zamanımız varken inatla her zaman ayrı kaldığımızda olacağından daha iyi oluşturduğuna inanabilirsem.

Şunları yüreğinde ve zihninde evirip çevirmeni istiyorum, çünkü şimdi birdenbire derin bir sorun görüyorum: benim aslında yaşamı kılıç gölgesinde *zenginleştireceğimi* biliyorsan, benden niçin kaçıyorsun? Benim senden veremeyeceğin bir şey istediğimi söylemiştin daha önce. Evet, doğru. Ama bunun ne olması gerektiğini (o zaman anlamamıştım) şimdi anlıyorum; sana inancımın, sana duyduğum sevginin içki içerek ya da kendimi başka erkeklerin yataklarına atmakla kütleştirilip köreltilemeyeceğini de anlıyorum. Bunu buldum, bunu biliyorum, peki nem var benim?

Anlayış. Sevgi. İki dünya. İlkbaharı sevecek, onun olağanüstülüğü biricik bir biçimde bizimken, onu bizden esirgeyebilmeni aptalca ve korkunç bulacak denli basitim ben. Bir içgörü gibi içime doğan bilme yetisiyle biliyorum bunu: kendime, sana duyduğum uçsuz bucaksız, ürkütücü derecede zamandışı sevgime güveniyorum; her zaman varolacak sevgime. Ama bir bakıma daha zor benim için, çünkü gövdem inancıma ve sevgime bağlı, gerçekten de bir başka erkekle yaşayamayacağımı duyumsuyorum; bu da benim (bir rahibe olamayacağıma göre) kutsanmış bir bekâr kadın olacağım anlamına gelir. Bir avukat ya da gazeteciliğe eğilimli olsaydım, sorun yoktu. Ama değilim. Bebeklere, yatağa, zeki arkadaşlara, lezzetli bir akşam yemeğinin ardından dahilerin mutfakta cin içtikleri, kendi romanlarını okudukları, taşınır değerler borsası üstüne konuştukları, bilimsel gizemciliği tartıştıkları (bu arada, merak uyandırıcı bu: bütün biçimleriyle: burada, botanikte, kimya da, matematik de, fizik de vb tümü de çeşitli biçimlerde gizemci), görkemli, canlandırıcı bir eve eğilimim var -neyse, bir erkeğe bu kocaman inanç ve sevgi birikimini sunmak, çocuk vermek için yaratılmışım ben; yığınla çocuk, büyük bir acıyla, gururla. Senden, mantığıma aykırı olarak, en çok niçin nefret ettim, biliyor musun, beni kadın yaptığın, bunu istememe yolaçtığın beni yalnızca senin kadının yaptığın, sonra beni, yaşamımı, gerçek ve korkunç yakın bir olasılıkla, başka kadınların çocuklarını etkileyerek kendini yücelten bir okul öğretmeni gibi erdemli bir biçimde yaşamak zorunda kalma olasılığıyla yüzyüze bıraktığın için. Sana bir oğlan doğurmayı dünyada her şeyden çok istiyorum, ateşimin karanlığıyla dopdolu, Phèdre gibi, nasıl ciddi bir *pudeur,** nasıl bir *fierté*"yle** dolaşıyorum.

Bir bakıma, sanırım, seni, biricik kızını yalnızca tehlikeli zehirli besinlerle, zehirli egzotik bir bitkinin soluduğu havayla yaşayacak gibi yetiştiren Signor Rappaccini'ye benzetiyordum:

---

* (Fr) Utanç (Çev).
** (Fr) Gurur (Çev).

normal bir dünyada yazgının gereği olarak yaşayamaz oldu, bu dünyada yanına yaklaşmak isteyenler için bir ölüm tehlikesine dönüştü. İşte, ben de öyle oldum bir süre için. Buradaki bazı kimseleri acımasızca, umarsızca yaraladım, çünkü o normal dünyaya dönmek, orada yaşamak, orada sevmek istiyordum. Bunu yapamadım, bunu bana gösterdikleri için de onlardan nefret ettim...

Biliyorum, eğer [Paris'e] bir kargaşa, bir suçlamalar telaşı içinde gelseydim, hatta senden ayrılmayı daha da güçleştirseydim (bu pekâlâ olabilir ama bunu denetlemek olanaklı) -o zaman gelmemi yasaklamaya hakkın olurdu. Ama benim bütün istediğim seni görmek, seninle birlikte olmak, konuşmak, yürümek, aşk çağını geçirmiş insanların yapabildiklerini sandığım gibi... Seninle tutkuyla birlikte olmak istemeyeceğim demek istemiyorum, ama birbirimize çok sevecen ve iyi davranma çağına ve anlayışına erdik. O sonsuz yıllar üstümüzde de olsa, neden şimdi beni görmeyi rededivorsun?

Sana bunu sorabileceğime inanıyorum, mektupların güçsüzlük açığa vuran ya da bulaşıcılık taşıyan bir hastalık olduklarını duyumsamanı istemiyorum. Şimdi kendisini tanıyan bir kadın olarak, soruyorum. Yürekliysen, içine bakabiliyorsan, yanıtlarsın. Çünkü geleceğim, isteğine saygı duyacağım; ama şimdi niçin böyle istediğini de soracağım. Yapay olarak durdurma, ne olur durdurma; kır, bük, yeniden büyü, benim daha bugün yaptığım gibi."

Öyle de yaptım, durmadan ağlıyorum, sevgilim o Allah'ın cezası kanalın ötesindeyken, bana gelmememi söylerken bile, yaşamı, umudu dolaylı yollardan isteyen, sel gibi akan bu arındırıcı gözyaşları. Niçin, niçin?...

Mektubunu okudum, sonra bu gece ılık yağmurun nemli bulanık yıldız ışığında kara yaprakların üstüne damlayıp parladığı ıslak çam-karası yolak boyunca yürüdüm; bu korkunç acıyla ağladım, ağladım; canım acıyor, Tanrım, canım acıyor, ah Tanrım, hiç bilmezdim; hatta bir baba aldılar benden.

Her şey öyle basit, öyle gülünç geliyor ki kulağa: yabanıl soğuk titizliğinden ötürü yanına gitmeme izin vermeyen bir oğlana derinden, tanrı-bilir-ne-zamandan-beri âşık olduğumu bugün anladım; üstelik, bu olanakıiyken, yalnızca yanına gitmeme izin vermemekle kalmayıp, bu ilkbaharda sonsuz yıllar boyunca bunun olanaksız olacağı uzak bir yere gidiyor. Benim yanına gitmeme izin vermeyecek.

James Joyce'un o olağanüstü şiirini düşünüyorum: "bir ordunun ülkeye boşaldığını işitiyorum.." o sonul, geri alınmaz dizeleri anımsıyorum, atların o diri gümbürtüsünün, döne döne yükselen kahkahanın, denizden çıkıp gelen uzun yeşil saçların ardından, dünyanın tüm kederini taşıyan yalın sözcük dizeleri:

Yüreğim, neden umarsızlığa düştün böylesine, aklın yok mu senin?
Sevgilim, sevgilim, sevgilim, niçin yalnız bıraktın beni?

Erkek olsaydım, bu konuda bir roman yazardım; kadın olduğum için, neden yalnızca ağlayıp donayım, ağlayıp donayım?

Güçlü olmalıyım, uykuda güçlü, zekâda güçlü, kemiklerle kaslarda güçlü; bu umarsızlıktan kendimi dışa doğru yaymayı öğrenmeliyim: nerede, kime vermek gerektiğini öğreneyim: Nat'a, Gary'a, hatta Chris'e, Iko'ya, sevgili Gordon'a, kendi usulünce: küçük anlarla rastgele konuşmalara, bizim tecellimiz olan o özel sevgi ve bağlılığı aşılamak. Buruk olmamak. Tek başına zeki yalnız kadınların damarlarındaki o sonul buruk limon ekşiliğinden koru beni, Tanrım.

Umarsızlığa kapılıp avuntu gereksinimi uğruna onurumu hiçe saymamalıyım; içkide saklanmamalı, tuhaf adamlarla kendimi incitmemeliyim; güçsüz olmamalı, başkalarına için için nasıl kanadığımı, nasıl gün gün damlayıp biriktiğini, pıhtılaştığını söylememeliyim... Hâlâ gencim. Yirmi üç buçuk yaş bile yaşama yeniden başlamak için geç değildir... Eğer gelmeyecekse, beş yıl içinde yeni bir yaşam kurabileceğimi içtenlikle umuyorum; o gelsin diye, aradaki yılları nasıl dolduracağımı körü körüne düşünerek sürdüremem yaşamı; her zaman onunla birlikte ya-

şamak istiyorum; uyanınca bana günaydın demesini, ona çocuklar doğurmayı; onun çocuğunu taşımak öylesine göksel bir onur ki. Tanrım. Yücelikten düşmeye katlanamıyorum. Ne olur hiç olmasın; onu çıkar, ne yapacağına karar ver ve yap.

Ah, birisi, adları usumdan geçiriyorum, birini düşünüyorum: işit beni, yüreğine al beni, sıcak ol, bırak ağlayayım, ağlayayım, ağlayayım. Güçlü olmama yardım et: ah, Sue, ah, Bayan Fisher, ah, Dr. B., ah, Anne. Tanrım. Belki de Elly'ye yazarım. Bunu nesnelleştirmeme yardımcı olur...

Bunun tadını çıkarıyorum; iki aydır alabildiğine gergin, alabildiğine katıydım. Yalnızca iki ay. Ansızın kendimi bırakıp, içim dışıma çıkıncaya dek ağlamanın tadını çıkarıyorum. Yorgunum, sinüzitimden ötürü, uzun bir zamandan beri alabildiğine yüreksizleşmiştim, bunun yararı oldu: bütün umarsızlıklar, en güçsüz olduğum zamanlarda gelir. Hopkins okuyacağım: yaşamımız çatladığında, en güzel ayna çatladığında, dinlenmek, bir yana çekilip iyileşmek doğru değil midir; niçin koşuşturuyorum, sürüklene sürüklene derslere giriyorum: gerçekte işin sağladığı o "kaçış" a gereksinimim yok: dinlenmeye gereksinimim var benim: Tanrı'ya şükür yeterince yapacak, okuyacak, düşünecek şeyim var. Önümüzdeki dönem bir şeri ya da bir çay partisi vermeliyim, Chris'i, Gary'i, Nat'ı ve Keith'i (öyle tatlı ki), bir iki de kız çağırmalıyım. Doğru insanlar ve doğru sayı korkunç önemli: böylece herkes konuşacak, birbiriyle iletişim kuracak, karmaşık ya da çok dar olmayacak...

Bir gün ayağım sürçerek kalkıp yumurta pişirir, bebeğe süt verir, kocamın arkadaşları için akşam yemeği hazırlarken, elime Bergson, Kafka ya da Joyce alıp benim zekâmı aşan zekâlar yüzünden isteğimi yitireceğim.

Ama nasıl olur bu? "Jonson ile Chapman'ın Siyasal Trajedileri" gibi makaleler ya da *The Fool* gibi kitaplar yazıp okuyan, Dr. Krook?* gibi zeki, parlak gençlerden korkan bu kadınlar, şu

* Plath'ın üstünde çok önemli olumlu bir etkisi, bir örnek rolü olan en sevdiği hocası, Dorothea Krook. Plath güncesinde ondan sık sık -açıklanamaz bir biçimde- Doris Krook diye sözeder.

Bayan Burton, şu (gücünün sonuna yaklaşan) yaşlı Bayan Welsford. yaşlarına göre iyiler mi? Ben çatışmalı bir yaşam sürdürmek isterdim, çocukları, soneleri, sevgiyi, kirli tabakları dengeleyen; yaşamı piyanolarda, kayak yamaçlarında ve yatakta yatakta yatakta gümbür gümbür doğrulayan.

Bir gün. Bugün gözetimi atlattım: saatler süren yükümlülükleri bağırıp çağırmadan yerine getirmek bile bir şeydir şimdi: yavaş, yavaş, şikâyet etmeden. Bu arada, bugün, hiç düşünmeden, intiharın bir kaçış (savunma?) olduğunu söylediğimizde, Bayan Burton durdurdu bizi, bu dünyada -insan yozlaşmış, sefilce yaşayabiliyorsa -onu bırakıp gitmenin yüreklice bir şey olduğunu söyledi. NB. Biz de öyle düşünüyorduk. Bir zamanlar.

Bugün de, Bayan Krook, filozof F. H. Bradley'nin *Ethical Studies*'inin dışında bıraktığı (onu çok güçsüzleştiren bir şey), D. H. Lawrence'da göreceğimiz, aşkın ondurucu gücünü tartışırken. Önümüzdeki hafta. "Racine'de Yazgı Olarak Tutku" başlıklı yazılı ödevimi geri aldım, tutkunun birçok yönlerden yalnızca *biri* olduğu, benim gösterdiğim gibi ölümcül bir yıkım olmadığı yorumuyla; alevlerle, kanserlerle, iştahlarla ilgili eğretilemelerimi de karıştırmış...

Dr. Krook'dan sonra, Gary [Haupt] ile Eagle'da güzel bir yemek yedik. İyi bir yemek, bira, aklı başında konuşmalarla, tümüyle erkek birahane atmosferinde tek kadın bendim; bundan dolayı da kendimi iyi duyumsuyordum. Gary sarışın, mavi gözlü, yumuşak bir biçimde çok Almansı: açık, çözümleyici, yavaş, dikkatli bir düşünme biçimi var: her yerde en iyi zihinlerle karşılaşmış, öyle görünüyor: Burada, [David] Daiches, Krook, belki de [C. S.] Lewis'le çalışıyor: bütün en iyi zihinlerle [karşılaşmış]: E. M. Forster: neyse, en azından, daha önceki tartışmalarımızın tümünde olduğundan daha iyi duyumsuyordum kendimi; çünkü yoğun, en azından daha dingince iletişim kuruyordum, daha önce olduğu gibi, onun zekâmı kadınca, mantıksız, biraz da saçma bularak küçümsediğini duyumsadığım için, onunla telaş içinde konuşuyormuşum gibi duyumsamıyordum kendimi.

Gary ile bilimsel gizemcilik, kartlarda önceden-bilme olasılığı, hipnotizma, havaya kalkma, Blake (çok beğeniyor onu) üstüne konuştuk: ben Wallace Stevens'i okumuştum, o daha yeni başlıyor. Konuşmamda sivri uçları yonttuğumu, konuşmadan önce daha çok düşündüğümü görüyorum: öne sürdüğümü kanıtlamaya çalıştığımı, el kol devinimlerine boğulmadığımı: bu konuda daha çok şey öğreniyorum, bu iyi. Gary de yardımcı olabilir, çünkü, temelde romantik bir damarı olsa da (neredeyse hoş bir biçimde gülünesi, öylesine sıradan biri, bir biçimde özel bir çözümleyici mizacın lâneti), kılı kırk yararcasına dakik ve mantıksal; Bu Perşembe onunla kahve içeceğim, önümüzdeki hafta da onunla ve Keith'le çay içeceğiz. Okumalıyım. Bergson okumalıyım.

Newnham'da, karanlık bir bölümde, sıkıcı bir oturumda, Bayan Barret, *Les Fleurs du Mal* üzerinde inceleme yapar, o toy kızlarla peltek peltek konuşurken, Baudelaire'i, baka baka, neredeyse hemen, bilmediğim sözcükler dışında, çevirebilmem şaşırttı beni: sözcüklerin ve anlamların kösnülce akışını duyumsuyor, yalnızca onlara dalıyor, Baudelaire okumayı, onunla yaşamayı özlüyordum. Belki birgün Fransızca gerçekten de doğal gelecek bana...

Bütün bunlar ağlamamı dindirmek için. Pazar günü Jane'le olağanüstü arındırıcı bir patlama. Yeni kitaplarımdan beşinin altına kurşun kalemle çizilmiş notlar yazdıktan sonra; anlaşılan, onları daha önce siyahla çizdiğim için, artık ne yapılsa zarar yokmuş gibi duyumsuyordu; öfkeden deliye döndüm, çocuklarım bir yabancının tecavüzüne uğramış ya da dövülmüş gibi duyumsuyordum...

Ama bu korkunç acının, bu hastalığın, bu bıkkınlığın, bu korkunun ortasında, hâlâ iplik büküyorum: doğal dünyanın mutluluğu var hâlâ, sevilen kimselerin, okunacak ve görülecek her şeyin mutluluğu.

Bir duyuruda gördüğüm başka bir Fulbright burslusunu aradım. Onunla birlikte Paris'e arabayla gidebilirim (kısa boylu, biçimsiz, çirkin, yaşlı, evli? Columbia'dan doktorası var, sesi

genç, koşullara göre davranan biri). Bir sabah erkenden Richard'ın evine yürümem, orada, güçlü, dingin durup ona merhaba demem gerektiğini duyumsuyorum. Sonra Paris'te yürüyebilir, başımı kaldırıp bakabileceğim insanlar, görülecek oyunlar bulabilirim, sonra da trene binip Almanya'da Gordon'la buluşabilirim. Gordon içten, güçlü olur, sevecenliğiyle beni iyileştirir, bu ağrı hakkında hiçbir şey bilmese de. Güçsüz olmayı, başkasına anlatmayı reddediyorum.

Göreceğiz. Onunla yüzleşmek bir çeşit sonul davranış olacak (A evet, hâlâ buna yetecek gücüm olduğunu düşünüyorum: metresiyle uyuyor olabilir, içeri alınmamam için buyruklar vermiş olabilir ya da orada olmayabilir yahut oradaysa, daha kötüsü, beni görmeyi reddebilir, umarsız değilim şimdi. İçtenlikle gidebileceğimi duyumsamamın nedeni de bu. Onu seviyorum, yaşamı bırakıp gitmek zorunda olduğumuzu bildiğimize göre, tadına varmak için neden onunla birlikte olamayacağımı anlayamıyorum. Göreceğiz).

Gel, arabam. İyi geceler, iyi geceler.

8 Mart Perşembe gecesi... Pembroke'u seviyorum: çakıl döşeli avludan koşarak geçtim, Elizabeth dönemi ipek giysileri giymem gerektiği duygusu veren gotik, kemerli, anahtar deliği pencereleri olan yuvarlak taş merdivenden çıktım, Gary (Haupt) evde çekilmiş kahve ve bana verecek haberlerle bekliyordu beni, özellikle Keith ve Bayan Krook'la (beni alabilirlermiş, Gary'nin sesi iyimser çıkıyordu). Yale, Smith, çeşitli kimseler hakkında konuştuk (tanıdığı profesörler olağanüstü), Sassoon hakkında da: rastgele, a, evet, tanımıştım onu, bana ondan sözet, demek tuhaf, yasak bir keyif dalgası yükseltti içimde. Gary konuşmasını sürdürdü, Sassoon'un, Manuscript kulübünden niçin geri çevrildiği hakkında çok uzak fikrini söyledi bana: topluluk insanı değildi; Yale'den hoşnut değildi; yazmak için her şeyden vazgeçiyordu; aile adının etkisi vb. İçin için gülüyordum: aman, Tanrım. Ne saçma, diye düşünüyordum, oysa onu öyle çok seviyorum ki!

...Krook'a yetişmek için koştum, D. H. Lawrence'a ve *Ölen Adam* adlı inanılmaz masala geçti. Bölümler okudu, buz gibi duyumsadım kendimi, "Ölüler"in son bölümünde olduğu gibi, sanki melek tüyleri diken diken, saçlarıma asılıp çekti: yaslı İsis'in tapınağı hakkında. Lawrence, Vence'de ölmüş, Sassoon'la birlikte gizemsel görüyü gördüğüm yerde; ölen kadın bendim, Sassoon aracılığıyla o ilkbaharda, yaşamın o alev alev yanışı[yla], varoluşun o kararlı öfkesiyle temasa geçmiştim. Her şey ürpertici bir biçimde onunla ilgili görünüyordu; Çok okudum; çok yaşadım bunu. Önemi var. Akşam yemeğinden önce Lawrence'ı bitirdim...

...Bayan Lameyer, Grammy'nin yeniden hastaneye kaldırıldığını yazıyor; yemek yiyemiyormuş. Şu anda ben yazarken kanserden ölüyor mu acaba? O karanlık iğrenç gizem; o kadını seviyorum, ben orada yokken dünyadan ayrılıp gideceğine inanamıyorum; evin onsuz olabileceğine inanamıyorum. Hasta ediyor beni bu; uzaktan onu düşünüp ağlıyorum. O varoluşlar, sevilmiş, karanlığa karışan o insanlar; hiç tanımadığım babamın benden alınmasına köpürüyor, sövüp sayıyorum; zihnini, yüreğini, yüzünü, 17 yaşında bir oğlankenki halini bile korkunç seviyorum. Onu sevebilirdim; ama o gitti. Nedense, fazla yaşlı duyumsuyorum kendimi, ben tanımadan ölen bütün daha yaşlılar gibi, yalnızca gençler, bebekler küçük benden. Karanlığa öyle yakınım ki. Villanelimi babama adamıştım; hem de en iyisi. Onu tanımak için yanıp tutuşuyorum; Anchor'daki o olağanüstü kahve oturumunda Redpath'a baktım, neredeyse paraladım onu, babam olsun diye yalvardım; yaşlıca bir adamın zengin, arınmış, akıllı zihniyle birlikte yaşamak. Bunun için evlenmekten sakınmalıyım, mutlaka sakınmalıyım. Belki de zeki bir babası olan bir genç adam. Her ikisiyle de evlenebilirdim.

9 Mart, Cuma... Odamı temizlerken içimden şarkı söylemek geldi: şiddetli doğum sancıları arasında bir ruhu nasıl oluşturduğuma, Sassoon hakkında neler duyumsadığıma ilişkin bir mektup yazdım anneme: en iyi iki şiirimin kopyalarını da ekledim: "Pursuit" ile "Channel Crossing".

Yeni esin kaynağımdan da sözettim ona: genç yazarlara verilen Eugene Saxton bursundan. Bu akademik eleştirel dünyaya gireceksem bütün zamanımı durmadan okumakla geçireceğimin, elma arabasının sağlıklı bir biçimde alabora olmasına gereksinim duyduğumun belli bir noktadan sonra okumayı neredeyse reddetmenin, yazmamı durduran değil, etkileyen şeyleri, çağdaş yapıtları daha çok okuyacağımın bilincine vardım bir kez daha. Şimdi yaşama-yazma yaşamını vurgulamak istiyorum; akademik-eleştirel-öğretme yaşamı bekleyebilir. Bu dönem (programımı yontup en aza indirgediğimden: moralistler, Fransızca, belki Almanca) yazarsam, İspanya'da da Elly'yle bir ay geçirirsem, sonra bir aylığına yazmak için dönerim, sonra gene havalanırım, ödüllerim sayesinde yeterince biriktirmiş olurum; bana bir roman yazdırabilir (aşk ve intihar önemli bir bölümünü oluşturur: kolej ortamı da, zeki kadının dünyadakI konumu: bölümler, öyküler içinde düşün, zafere ulaşıncaya dek savaş), sonra da kendimi disiplinli tutmak için şiir. Bir roman yazmak isterdim, güney Fransa'da (Vence'da? Grasse'da?) ya da İtalya yahut İspanya'da yaşayabilirdim bir yıllığına, ruhumu biçimlendirebilir, Fransızca ve Almanca okur, sanatı içime çekebilirdim, tümünü de tek başıma. Bunu denemeliyim. Bir yolunu bulmalıyım. Tüm ödüller: *Seventeen*'den *Mademoiselle*'e, son şiir başarılarıma dek, paha biçilmez olur; gazetecilik deneyimi de.

Bir düş bu. Bunu gerçekleştirmeye çalışacağız. Bir romanım yayımlanırsa Birleşik Devletler'de iş bulmama da yardımı olur. Bu yaz başla buna. Özet: zeki kadın, savaşım, zafer: çatışmalara vb'ye hoşgörü. Karmaşık, zengin, canlı olmasını sağla. Sassoon'a vb yazdığın mektupları kullan. Heyecanlanıyorum. Gergin ve sağlam olmalı, Tanrı aşkına, duygusal değil.

... Heffer's'de: Huxley'nin birçok kitabını aldım: en yenisini: *Heaven and Hell*: zihindeki antipodlar: hipnoz ya da meskalinle başlan... Şimdi buraya dönelim: *The New Yorker* şiirlerimi geri çevirdi, hiç değilse, bir "özür dileriz, gene deneyin"le. Bütün bu [illegible]tia dolu günler, düzenli postayla geri geliyor sana. Ama [illegible]gün, neyse ki, on roman yazabilir, tanrıları yenilgiye uğrata-

bilirim; dışarıda, tenis topları tınlıyor, kuşlar cıvıl cıvıl ötüşüyorlar, bense Marlowe'la Tourneur'ü okumalıyım, Burton için son yazılı ödevimi yapmadan. Yaşasın ilkbahar; yaşasın yaşam; yaşasın büyüyen bir ruh.

10 Mart, Cumartesi sabahı. Yerimde duramıyorum; tam kıyıcığındayım; düş, sabah güneşinde beni alaya almaya geliyor. Dün gece Hamish'le içtiğim, bardak bardak üstüne, en azından beş ya da altı bardak yuvarladığım viski damarlarımda hâlâ çalımlı çalımlı dolaşıyor, gizli yıkım, bana ihanet etmeye hazır; bu sabah içtiğim kahvenin kafeini de lifleri geriyor, yılgınlığa kapıldım: *Granta*, adıyla soyadının başharfleri aynı olan bir kız tarafından yazılmış kötü şiir, mizahî bir biçimde; grup konusunda burukluk: arkadaşlarının yazdıklarını yayımlıyorlar, yalnızca onların yazdıklarını; onlar için, bir de *Varsity* için birkaç kısa skeç yazmalıyım önümüzdeki haftadan sonra: güçlü, zekice, sıkı: ahlâksız olmaksızın geri çeviremeyecekleri bir şey.

Söylemek istediğim şu: O burada; Cambridge'de. Gülümseyen ampul yüzlü Bert, tepeden tırnağa ovulup parlatılmış, kolej kitaplığına giderken yolda rastladı bana: "Luke* ile Ted dün gece pencerene taş attılar." Kocaman bir sevinç içimde dörtnala koştu; adımı anımsamışlardı; yanlış pencereydi, bense Hamish'le, dışarıda içki içiyordum ama bu dünyada vardılar; bir dakika konuştum; Ted, anlaşılan, James Joyce'un *Ulyssees*'inin (!!!) bir özetini yazmakla görevlendirilmiş vb. Bir şey mırıldandım: söyle, uğrasınlar ya da buna benzer bir şey, sonra pedalları çevirip uzaklaştım.

Şimdi, gergin, asi, penceremin yanı sıra fışkıran, kanımı tutuşturan ilkbahar, Wester ve Tourneur'le ilgili yazılı ödevimi araya sıkıştırmak zorundayım: hay Allah, niçin dün yapmadım. Bilmeliydim; bugün şimşek gibi geçecek, çünkü O burada, bir daha da gelmeyebilir, Puddefoots ya da başka biriyle randevu-

* Lucas Myers, Cambridge'de, Ted Hughes'un çok yakın arkadaşı, bir Amerikalı yazar.

ları var, bense burada, cilâlı dikenli tel gibi titriyorum. Ah, keşke böylesine yorgun, viskiden ötürü bu kadar bitik olmasaydım, üstesinden gelebilirdim. O gelse de gelmese de. Belki de sarışın olan şu anda onunla öğle yemeği yiyordur. Tanrı'ya şükür, Bert onun. Ama O. Ah o.

Bu sabah Dr. Davy [ruh hekimi] ile son görüşmeyi yaptım, açık seçik dile getirerekı ağır ve ezici güçlerden korkuyorum, kendi yolumu kendim çizmez, yönetmez, yönlendirmezsem: akademik, yaratıcı ve yazarak, heyecanlı ve yaşayarak ve severek: yazmak kendimi küçük bir tanrı gibi duyumsamama neden oluyor: dünyanın akışını ve vuruşlarını, kendi yaptığım küçük düzenli sözcük örüntüleriyle yeniden yaratıyorum. Bir çıkış yolu bulmaları gereken güçlü fiziksel entelektüel duygusal güçlerim var, yoksa yokoluşa, ziyan oluşa dönüşürler (örn. Hamish'le içki içmek, ayrım gözetmeksizin sevişmek gibi).

Ne olur gelsin; bu İngiliz ilkbaharında onunla olayım. Ne olur, ne olur...

Ne olur gelsin, onun bana saygı duymasını, benimle ilgilenmesini, gürültü patırtı ya da isterik bağırışlarla onun üstüne atılmamayı sağlamak için esneklik ve yüreklilik ver bana; dingince, yumuşak, rahat, bebeğim, rahat. Belki de şu anda yedi İskandinav metresiyle, kentin uzağında [Cambridge'de ırmak kıyısındaki bahçeler], çiğdemler arasında kasıla kasıla yürüyordur. Bense oturmuş, örümcek gibi, bekliyorum, burada, evde; Penelope, Webster ağları örüyor, Tourneur'ün iğini döndürüyor. Ah, o burada; kara çapulcum; ah, açım, açım. Kocaman, her şeyi ezip geçen, yaratıcı hızla filiz süren eziyetli bir sevgiye öylesine açım ki: buradayım; bekliyorum; oysa o Cam ırmağının kıyılarında rastgele bir orman tanrısı gibi oynuyor.

10 Mart. Ek: Ah, öfke, öfke. Burada olduğunu niçin öğrendim. Panter uyanıyor, dikiliyor yeniden, evdeki her ses, onun merdivendeki ayak sesi; "Mad Girl's Love Song"u yazdım böyle bir çılgın ruh durumunda. Mike bir türlü gelmediğinde, her defa siyah, beyaz ve kırmızı giyiyorum: şiddetli, göze batan, çarpıcı

renkler. Yukarı çıkan ve geçip giden bütün ayak seslerini onun ayak sesine dönüştürdüm, onun yerini zorla alanları lanetledim...

Şimdi uzanmış yatıyorum, bu hastalıktan ateşli, alev alev, güneş ansızın yüzümde parladı, alçalan portakal rengi bir göz, boş, alaycı; zamanında battı, saat tuttum. Sonra gene karanlık yiyip bitiriyor beni: kocaman, karanlık bir makinede ezilme, olayların öğüten, ilgisiz kilometre taşlarınca emilip kurutulma korkusu. Şimdi bir partide, biliyorum; bir kızla. Yüzüm yanıyor, Sodom ve Gomore'nin elmaları gibi küle dönüyorum.

Yattım, merdivende ayak sesleri, kapıda tıkırtı duydum, istemimin ürününü karşılamak için sıçrayıp kalktım. John'du, sinemaya gider miyim diye sormaya gelmiş; o filmi görmek istiyordum ama kendimi bırakmayacaktım; burada kalıp, saatin sekizden ona doğru ilerleyişini izlemek, *The Duchess of Malfi*'yi okumak daha çetin olacak. Ondan öyle nefret ediyorum ki: geçen hafta o şiiri çekip koparırcasına yazarak bastırdığım öfkemi beslediği için Bert'ten nasıl da nefret ediyorum.

Kıvranıyor, öfkeleniyor, John'la konuşuyordum, ona güle güle deyip gönderdim; olacak şey mi, beni Paris değil, Copenhag üzerinden gitmeye razı etmeye çalıştı!

Son iki gece gördüğüm düşleri anımsıyorum: birincisi: palyaçolarla oyuncuların prova yaptıkları kocaman bir spor salonunda, bir oyunda oynamayı deniyormuşum. Her yerde ağır bir tehdit havası vardı: koşuyordum, başımdan koca koca ağırlıklar sarkıyordu; kaygan zeminden geçtim, uzakta, beni yere yıkmak için aylaklar gülerek koca koca kara toplar yuvarlıyorlardı; korkunç bir tehlike zamanıydı: trafiğe sıkıştığım, her bir köşeden lambur lumbur gelen kamyonlar, otobüsler, bisikletlerin ortasına düştüğüm, tek yapabileceğim şeyin sıkı durup gözlerimi yummak ya da bir trafik ağına doğru sarsak sarsak yürüyüp şanslı olmak için dua etmek olduğu anlara benzeyen. Kara toplar, kara ağırlıklar, tekerlekli araçlar, kaygan yer: tümü de beni ezmeye çalışıyor, ağır körlemesine girişimlerle deviniyorlar, kıl payı kaçırıyorlar beni.

Sonra kara paltomla beremi giymişim: yaslı İsis, araştıran İsis, karanlık çıplak bir sokakta yürüyor. Bir kahveye giriyorum, araştırıyorum, araştırıyorum, bir sandalyede, yüzünü bir gazetenin arkasına saklamış, kibar, esmer adam, sırtıyor. Şaşakalmış, duruyorum, sonra o ayağa kalkıyor, benimle geliyor, esmer, sevimli. Başka bir esmer adam, bir Slav budalası suratlı ya da sararmış bir İspanyol, ırkı belirsiz, bana yaklaşıyor, kalın, boğuk bir sesle, "Gece oldu" diyor. Beni orospu sanıyor; kaçıyorum, Richard'ımın ardından koşuyorum, o ileride, arkası bana dönük, yürüyor.

Aşağıda erkek sesleri. Hastayım, hastayım. Bu umarsız öfke. Tanrı bilir Paris'te başıma neler gelecek. Sevgi, kösnü, ölüm dürtüsüne dönüştü. Aşkım gitti, gitti, ırzıma geçecekler. "Gece oldu".

11 Mart, Pazar sabahı. Cehennem gibi bir gün daha. O sinsi sinsi dolaşıyor, bütün canavarlar bana işkence etmeye geldiler: bir ben kaçtım sana anlatmak için. Bütün gözler, göz kalabalıkları onun buraya geldiğini bildiriyorlar. Sabah, bir erkek ayak sesi, kapıda bir tıkırtı; O mu? Yalnızca Chris'ti, on günlük yokluktan sonra. Ama, işkence araçları kuşanmış bir Chris bu: bu sabah Luke'la Ted'i görmüş yolda; gelmeyecekler. Gri, ayık sabah ışığında gelmeyecekler. Gelmeyecekler.

Ama dün gece geldiler, sabahın ikisinde, dedi Philippa. Penceresine çamur atmışlar, adımı söyleyerek, ikisi birbirine karışmış: çamurla adım; adım çamur benim. Bana bakmaya gelmiş ama uyuyormuşum. Güzel bir ilkyaz günü, evde Winthrop'ta olduğumu gördüm düşümde, erimiş katranlı sokaklar boyunca denize, tuz tazeliğine yürüyormuşum pijamamla, sonra denizde, bir yeşil yosun dolaşıklığı içinde söğütten sepetleriyle midye-kazıcıları diz çökmüşler, birbiri ardı sıra ayağa kalkıp, pijamalı bana bakıyorlarmış, bense ilkbahar utancıyla, Days'lerin evinin sarmaşıklı kameriyesine saklanıyormuşum.

Posta pissu borusuyla gelmiş, bende yalnızca faturalar varmış. Mektuplarla pirinç pissu borusuyla gelmiş, deniz kıyı-

sında oynadığımız, kokuşmuşlukları, kireçle yaldızlanmış cezayir menekşelerini nasıl ışıl ışıl bir büyüye dönüştüren o köpüren yeşil kirli pissu borusuyla.

Bütün bu süre içinde, karanlıktaki o oğlanlar bir orospuymuşum gibi davranıyorlardı bana, gemiciler gibi Blanche DuBois'ya geliyorlar, sarhoş, bahçelerde yuvarlanıyorlardı, onun adını çamurla karıştırarak. Bugün iki rapor hazırlamam gerek, derime daha da çok iğneler batırmak için. Bildirim için sıkı çalışmalıyım. Ah, Tanrım, bu haftayı geçirecek yüreklilik ver bana. Bir gün onunla yüz yüze geleyim, yalnızca yüzyüze geleyim, onu insan yapmak için, söylenti ormanlarının kıyılarında çalımlı çalımlı dolaşan o kara panter değil. Ne cehennem. Gün ışığında benimle yüzyüze gelmeyi reddediyorlar. Buna değmem ben. Öyle olmalıyım, geldikleri zaman, eğer gelirlerse. Gelmeyecekler. Bugün yemek yemek, çaya gitmek istemiyorum. Sokaklarda çılgınlar gibi bağırıp çağırmak, gün ışığının onu yontup gerçek büyüklüğüne indirgemesini sağlamak için o büyük kaplanla karşılaşmak istiyorum.

Paris

*26 Mart, Pazartesi sabahı. Eh bien! Quelle vie!** Burada Paris'te, Béarn Oteli'nde bir odadayım; üst katta, gecesi 30 frank daha ucuza güneşli bir tavanarası odasına taşınmak için hazır, bekliyorum; oteldeki insanlar hoş, ay çörekleri nemli, hafif, bol tereyağlı, bu yüzden kalacağım, kendimi şanslı sayacağım: daha ucuz bir yer için bu sabah biraz ortalığı kolaçan ettim ama Paskalya tatilinden ötürü tümü de dolu: görkemli, mavi bir gün, kırsal bölgenin bütün tazeliğini taşıyan, sabahın erken sokaklarında seke seke yürüdüm, mucizemsi bir biçimde buraya aitmişim gibi duyumsuyorum kendimi. Burada kalışım güzel olacak. Fransızcamla da idare edebiliyorum. Hotel de Valance'ı anımsa: yaşlı kadın sevimliydi, dolu olmalarına karşın, 400 franka odaları var.

* (Fr) Ah ne güzel, ne yaşam!

Paris'e Cumartesi akşamı, bitkin [çıkarıldı] vardım... hoş bir biçimde bir şeyler mırıldanan, iri koyu renk gözlü, boyalı beyaz peri yüzlü Janet Drake'in sonunda beni çıldırtacağını düşündüm. Emmet, denizci kostümü ve sevimliliğiyle, bir adam gibi davrandığı ve İrlandalı işçi lideri James Larkin'le ilgili kitabından bir bölüm okuduğu önceki geceden çok daha az çekiciydi. Tek başıma kalkıp gitmek, yıkanıp yatağa girmek istiyordum. Bu Hotel Béar'da bana bir oda bulduğumuzda alacakaranlıktı, kendimi tam anlamıyla bırakılmış duyumsuyordum. Daha önce olduğu gibi Sassoon'a koşmak için tehlikeli bir dürtüye yenik düşmüştüm. Kendimi dizginledim [çıkarıldı]... Richard'ın evine doğru yürümeye karar verdim, yol üstünde yiyecek arayacaktım. Aşağıya indiğimde, telefon kulübesinde hoş bir adam bana sırıttı, ben de ona sırıttım; işte böyle, dışarı çıkıp yürümeye başladıktan sonra (aptal gibi Paris planımı Emmet'nin arabasında bırakmıştım) adamın arkamdan geldiğinin ayrımına vardım. Bana yetişti, gene gülümsedi, ben de dosdoğru şöyle dedim, *"J'ai oublié mon plan de Paris, ainsi je suis un peu perdue."** Bütün istediği buydu; böylece otele döndük, haritasını alıp orada kaldığım sürece bana ödünç verdi; sonunda Boulevard St. Germain'de yürür bulduk kendimizi, ben bir biftek tartar yedim, şarap içtim, bir de mereng yedim, onunla birlikte küçük bir *brasserie* de. Biz yemek yerken iki iddialı müzisyen gelip çaldılar, birinde keman ve kâğıt çiçeklerden bir taç vardı; ötekinde kahve makinesi gibi çevirdiği, tenekemsi bir müzik çalan garip bir kutu. Erken yatıp dinlenmek, güçlü olmaya, ertesi sabah Sassoon'u görmeye karar verdim. Büyük bir ödündü bu, çünkü kendimi korkunç yalnız duyumsuyordum.

Adam, ilginç bir biçimde, Roma'da yayımlanan *Paese Sera* gazetesinin Paris muhabiriymiş: bir İtalyan komünist gazeteci, en azından! Bugün için bana ödünç verdiği Olivetti'nin açıklaması buydu. Hiç İngilizce bilmemesine karşın, olağanüstü bir biçimde iletişim kurmamız şaşırttı beni; çok kültürlü biri, değişik

* (Fr) Paris planımı unuttum, bu yüzden biraz yitiğim. (Çev).

ülkelerde komünizmi (çok idealist, çok hümanist biri) ve sanatı tartıştık: Melville'le Poe'yu, T. S. Eliot'u çok beğeniyor, onları Fransızcalarından okumuş: "J. Alfred Prufrock!" Gazetesine yazdığı Fransız ve İtalyan sanatçıları sordum ona. Tümü de çok güven vericiydi. Bu yüreklendirdi beni, gerekirse Richard'sız yapabileceğimi duyumsadım.

Pazar: kalktım, hâlâ yorgunum; taze sabah havasında Rue du Bac boyunca, Place des Invalides'den geçip Rue Duvivier'ye dek yürüdüm, kendimi neşeli, çok *gaie* duyumsuyor, açılış konuşmamı hazırlıyordum.

Yaşlı bir dilenci kadının önünde tekdüze bir ağıt söylediği 4 No'lu kapının zilini çaldım. Esmer, kuşkulu bir kapıcı karşıladı beni; Sassoon'un dönmediğini, belki de ancak Paskalya'dan sonra döneceğini söyledi nazikçe. Birkaç günü tek başıma geçirmeye hazırlamıştım kendimi ama bu haber içimin derinliklerine dek sarstı beni. Oturma odasında oturup, sıcak gözyaşlarım nemli kâğıdın üstüne damlarken tutarsız bir mektup yazdım, kara kaniş köpeği pençesiyle beni okşuyor, radyo bangır bangır bağırıyordu: "Gönlün kırık da olsa gülümse." Yazdım, yazdım, bir mucizeyle onun kapıdan içeri gireceğini düşünerek. Ama adres bırakmamıştı, mesaj da, zamanında dönmesi için yalvaran mektuplarım, mavi, okunmamış öylece duruyordu orada. Durumuma gerçekten şaşıyordum; o güne dek hiç bir erkek beni ardında ağlar bırakıp gitmemişti...

30 Mart, Cuma. Esrimeden geçip belli bir üzüntüye varan tuhaf bir gün, koyu renkli damların üstüne hüzünlü, yalnız sorunların yağışı. Erkenden Gary ile buluştum, Pont Royal'e yürüdük, orada Tony'ye rastladım, beyaz kırmalı etekliğim, su yeşili kazağım, kırmızı beyaz benekli eşarbımla çok şık buluyordum kendimi; Büfeden *citronnade**; Gary neşeli, çok tatlıydı; kızkardeşi olmayınca biraz daha yumuşak başlı; Pigalle'e gitmek için metroya

* (Fr) Limonata (Çev).

bindik, kızgın güneşte, gürültülü alanda indik, küçük, dar sokaklardan Montmartre'ın tepesine tırmanmaya başladık; dükkânlar pis kokulu, karanlık delikler gibiydi, sarmısak ve ucuz tütün kokusu salıyorlardı. Güneşte bir çürüme büyüsü vardı: kabuk kabuk olmuş pastel posterler, pul pul dökülen toprak rengi duvarlar, pisliğin içinden fışkıran çiçekler. Rue Vieuville'den, bir dizi dik açılı basamaklardan Place du Tertre'e tırmandık; turistlerle, çeşitli açılardan, kömürden portreler ya da Sacré Coeur'ün çamurlu yağlıboya resimlerini yapan kötü mü kötü ressamlarla tıklım tıklım doluydu. Tony'yle çevrede dolaşıp resimlere baktık, sonunda ufak tefek bir adam, benim siluetimi yapabilir mi diye sordu *"comme un cadeau"**. Montmartre'ın orta yerindeki alanın ortasında durmuş, çevrede yığışan kalabalığın ortasında ahlar, ohlar çeken, ufak tefek adamın tam da istediği gibi - müşteri çekmek- bir kalabalığın ortasındaki parlak lokantalara bakıyordum: Bedava siluetimi aldım, bu sırada Tony yürürken kolunu belime dolamıştı, o keskin zekâsının yumuşadığını duyumsayabiliyordum: güneşin altında Sacré-Coeur'ün ortasında durup, güneş geçirmez-yağmur geçirmez-kurşun geçirmez cam kubbelerle korunmuş, homurdana homurdana tepeye tırmanan, boş boş bakan insanlarla dolu turist otobüslerini seyrediyorduk; kilisenin içi serin ve karanlıktı, pencerelerden kırmızı ışık parçaları sızıyordu içeri: Tony biraz Chartres'ı betimledi, hoş bir duyarlık çıktı ortaya. Ticarî merkezin hemen dışında, ağaçların altında kalabalıklara servis yapılan, kıvrak keman ezgilerinin çalındığı, resim çerçeveli ve başının çevresi yapma çiçekli adamın bağırdığı, gösteriler yaptığı bir yerde çok hoş bir yemek yedik. Erinç içindeki Auberge du Coucou'nun gölgeli korusunda bütün bunları bir yana bıraktık, güzel bir *salade de tomate*,** nefis mantarlı *sote veau*,*** tereyağlı patates ve bizi akşamüstüne kuşlar gibi uçuran, esintili ve keyifli bir şişe buz gibi

* (Fr) Armağan olarak (Çev)
** (Fr) Domates salatası (Çev)
*** (Fr) Dana eti (Çev)

beyaz şaraplı yemeğimizi yedik; Tony bana bir demet menekşe aldı, gittikçe daha özenli davranıyordu, bense yumuşamış, duyarlı bir sevecenliğe kaymıştım. American Express düşüncesini, şarabın soluk altınsı buğusunda bıraktım, kendimi çok güzel, hafifçe lanetlenmiş duyumsuyordum; Tony, Rue du Bac metro durağının adını andı, şöyle düşündüm ben de: pekâlâ, demek otele geliyor; günün ışıyan bir incimsilik kabuğu olduğunu, sabun köpüğü gibi hafifçe davranmak gerektiğini duyumsuyordum, böylece yüzercesine otele gittik, Tony hiçbir vedalaşma belirtisi göstermedi; böylece merdivenlerden serin odaya çıktık, yıkandık, uzanıp yattık; bütün öğleden sonra bana daha güzel, altınsı görünmüştü, bu sefer istekli, mutluydum onunla birlikteyken, çünkü gittikçe daha sıradışı, daha nazik oluyordu, birlikte uzanıp yattık, iyiydi, yumuşakça öpüştük, iyiydi, teni pürüzsüz ve gergin, bedeni zayıf, hoştu, don gömlek soyunduk, birbirimize sarıldık, çırılçıplak kalıp onu isteyinceye dek; ama birkaç dakikalığına banyoya gittiğimde, o düşündü, geri döndüğümde, buz gibiydi, sanırım bu biraz da benim karmaşık olmamdan, onun İngiltere'de yaşamasından ve bulaşmak istemediğindendi, biraz üzüldüm, çünkü ona çok yakın bir noktaya gelmiştim, akşam alacasında onunla birleşmek istiyordum, bedeni öylesine düzgün, güzel, güçlü, altın rengiydi, ilk görünüşü hoş, tatlıydı: sanırım gençken ya da piyano çalarken de böyleydi; Oxford'un onu bozduğunu düşünüyorum, o züppe küstah kendini beğenmişlik, Rothschild'lerin kızıyla, "Oxford'un en tanınmış kişisi", Lady Tweedsmuir'in kızı Ann'la çıkmanın bilinci. Böylece giyindi, kat kat, ağır başlı görünümünü takındı.

Bir kez daha soruyorum kendi kendime: niçin? Böylesine dikkatli olmalıyım, Cambridge'e o dedikodulara geri dönecek miyim. Ted'e baskın yapmak için Londra'ya gitmeyeceğim; bana yazmadı; yanıma gelebilir, bana Sylvia diyebilir, Shirley değil. O zaman bu dönem erden olurum, yumuşak başlı olurum, çalışmamla, ciddiliğimle o dedikodu kumkumalarını hayretler içinde bırakırım!

1 Nisan. Program: arkadaş edinmek, insanları etkilemek.
•*Çok içme*-(St. John's partisinden sonra Iko'yla başına gelenleri anımsa, Hamish- 2 buluşma, *St. Botolph's* partisi, Londra gecesi); ayık kal.
•*Erden ol;* başkalarının üstüne atılma (karş. David Buck, Mallory, Iko, Hamish, Ted, Tony Gray) - dedikodulara ve M. Boddy*'ye karşın, hiç kimsenin bu dönem, geçen dönemin dalgalanmasını doğrulamasına izin verme.
•*Arkadaşça ve daha yumuşak başlı ol*-gerekirse, "gizemli kadın" sisine bürün, dingin, iyi, renkli skandallara hafifçe şaşırmış. Sally Bowles davranışının rahatlığını yadsı.
•*Zenginleşmek için içsel yaşam üstünde çalış*-Krook için çalışma üstünde yoğunlaş-yazı (*Monitor* için öyküler, şiirler, makaleler - skeçler) -*her gün Fransızca.*
•*Fazla boşboğazlık etme*-daha çok dinle; insanların duygularını paylaş, onları "anla".
•*Sorunlannı kendine sakla.* .
•Adi dedikodulara, horlamalara katlan, ötesine geç-herkese karşı iyi, olumlu ol.
•*Hiç kimseyi bir başka kimseye eleştirme*-yanlış alıntılama telefon oyunu gibidir.
•Gary ile de, Hamish'le de çıkma-Keith'e karşı iyi ol, *ama gereğinden fazla hevesli olma et al***.
•Gerektiğinde stoik ol ve *yaz*-çok şey gördün, derinden duydun, sorunların anlamlı kılınacak kadar evrensel-YAZ.

Plath, eski erkek arkadaşı, Gordon Lameyer'le Paris'te buluştu, birlikte Almanya ve İtalya'ya gittiler. Gezi tam bir felaketti; durmadan kavga ettiler.

5 Nisan, Perşembe. Dışarıda bütün sabah gri çatıların üstüne

---

* Michael St. George Boddy, Ted Hughes'nun yakın arkadaşı.
** (Latince *inter alia*'nın kısaltılmışı) başka şeyler arasında, başka şeylerin yanı sıra (Çev).

yağmur yağarken, ben, dingin, sıcak, yatmış, bu *machine infemale*'in* işlerini, bunların ne kadarının şans ve rastlantı olduğunu, ne kadarının istem üstündeki etkiyle, istemin kendi olaylarını yontmak için geri tepmesinin bir bileşimi olduğunu, ne kadarının, bütün olayları demir parçacıkları gibi, eğe talaşı gibi kimi zaman güçlü, kimi zaman güçsüz bir mıknatısa çeken istem olduğunu düşünüyordum. Kaç kez düşlerimde esmer çapulcumu gördüm basamaklarda, sokağın kıvrımında, parlak sarı yatağımda beklerken, kapıyı tıklatırken, bir park sırasında yalnızca paltosuyla şapkası, küçük bir gülümsemeyle otururken; daha şimdiden birçok erkeğe bölündü; daha biz umarken, gölgelik aşağı çekildi, insanlar görüşümüzün ulaşamayacağı özel bir odada oynayan gölgelere dönüştüler... Dün gece, durup Giovanni'yle, buğday yığınları ve buz kırmayla ilgili, daha sonra Fransızca'ya çevirdiği İtalyanca şiirle geç vakte dek beklemiş olan Giovanni'yle konuşurken, tek istediğim şeyin şimdi eve dönmek, erincimi, sığınağımı baltayla doğradığım eve dönmek olduğunun -açık seçik, dopdolu- bilincine vardım; Amerika'ya değil, Whitstead'ime [Cambridge'deki evi], çatı altı dairemle, bahçeme: orada dinlenebilir, sabah sütü gibi tazelenir, inancımla masumluğumu yeniden bulabilirdim, o, inanç olan masumluğu, başka erkeklerle, başka anıtlarla, insanın yeni yollar bulmak için de olsa yanlış yollara sapması gereken bu karşılaşmaların doğruluğuna olan inancı; üf be, böylesine bir soyluluk, böylesine ahkâm kesmeki somut olanı dene, adların adını an.

Nedense dün gece, balede yanımda oturan, o sevecen, şaşkın, o aman ne talihli (bir alay var bunda, gittikçe daha şanslı oluyor) oğlanla** Almanya'ya ya da İtalya'ya gitmek istemediğim duygusuna kapıldım birden, yılgıyla, bir çeşit ölüm ve umarsızlıkla: Phèdre balesi, kara alevi, o dalga dalga kabarışı, kan sunulmuş, kana bulanmış kırmızı peleriniyle benim Phèdre'im: sarışın, gururlu Hippolytes, yeşil yeleli atlarıyla, pembe

* Cehennemsi makine (Çev).
** Gordon Lameyer.

beyaz peri Aricie, stilize edilmiş Neptün, solgun yüzü ve üç çatallı zıpkını, sonra bütün o mavi-yeşil dalgalar: bir hafta için iyi olabilir miyim? ne ekşilik, ne limon bakışlar bütün o yorucu sözcük oyunlarına, sonu gelmez soyağaçlarına: Ah, Tanrım, nedir bu nedir bu? İnsan niçin sevmeyi ve kendisi için iyi olan, rahat, uygun hazır olan sıkıcı günlük ekmeğiyle yaşamayı öğrenmiyor? *Brave New World* gibi. Ya! Böylece insan acı çekebilir ya da Shakespeare olabilir mi? İşin hoşu, ben acı çekiyorum ama Shakespeare olamıyorum -oysa geçip giden benim yaşamım, her yürek atışında lekelenen, hırpalanan, akıp giden yaşamım; her saat tik takı, başlangıçta bana ayrılan toplam sayıdan ölümcül bir çıkarma; ya da, böylesine tam bir yazgıcı olmamak için şöyle diyeyim, çalışmama ayrılan çeşitli sayılardan: kör olduğumuz için ne şanslıyız. Gene de, gidebileceğimiz yer neresi? Yalnızca bir hafta yararlanabilirdim, bir hafta okuyup yazabilirdim: Tanrım, şu anda gidip Ted'le birlikte yaşıyor olabilir miydim diye düşünüyorum ama orası Londra, ve yıkanacak yer yok (kim aldırır), Boddy şiş göbekli, tam anlamıyla sendeleye sendeleye çıkabilir basamaklardan her an. Hem sonra, Ted'i, nasıl konuştuğunu bilecek kadar tanımıyorum: dönünce bir gece? Rousseau'nun Snakecharmer'ını bir soruyla göndereceğim ona. Bir gece yetmez. Çok düşünmeliyim; belki de yanıt vermez, o zaman daha kolay olur. Ama şimdi başıboşum: Richard'ı daha uzun süre bekleyemem, iki hafta oldu, güçlü istemimi duyumsamış olmalı; Londra, Ted demek ya da fazla pahalı.

Böylece yarın sabah erkenden Gordon'la Münih'e gitmek üzere yola çıkacağım; onun sırtından geçindiğim için kendi kendimi lanetlemeksizin, başarabilir miyim? O böyle olmasını istedi, benimle arkadaş olmayı, American Express'te bir şans eseri rastlaştığımızda, boyu dirseğime gelen, ufak tefek esmer döküntü erkeklerle yemeğe çıkamayacak kadar bıkmıştım; sonra Giovanni geldi, avuntusuyla, muzlarla, çekmeceler dolusu hurmalarla ve ılık sütle beni rahatlatmak için; ne sevecendi. Onunla yatmayı bile düşündüm ama dün, Gordon'un gelişine bir bakıma sevindim, çünkü Giovanni ile ben birbirimize karşı öyle

yumuşak, öyle seveceniz ki, en iyisi şimdi [çıkarıldı]... Whitstead sürgülenince, yaşam şimdi, değişik başkentler ve oralardaki erkeklerin korkunç bir açık büfesine döndü; Londra ve Ted, Paris ve Richard'ın karanlık yokluğu, Giovanni'nin rahatlatıcılığı ile sohbeti ve Roma ve Gordon'la yolculuk. Bütün sabah Gordon'la para durumunu soğukkanlılıkla tartıştıktan, buz gibi bir çılgınlık anında ona gitmeyeceğimi söylemek için ansızın duyduğum dürtüyü gittikçe artan bir soğukkanlılıkla zihnimde tarttıktan, bunları da köşedeki küçük kahvede kırmızı şarapla jambonlu yumurta yerken tartıştıktan sonra, ayrılmak için daha şimdiden çok şey yapılmıştı: Floransa'yı, Roma'yı, beş kısa gün için bile olsa görmek istemiyorum, çünkü nereye, nasıl dönmek istediğimi bileceğim. Nasıl da kan ağlıyor içim... Hem sonra Gordon'la birlikte olmaktansa daktilo makinemle birlikte olmayı yeğlerim, aptalca Fransızca kekelemesi, ne dediğini anlatamaması, yakın ilişki kurmaktan, insanın ruhsal durumunu duyumsama sezgisinden tam anlamıyla yoksun oluşu tiksindiriyor beni, evet, öyle. Bardaki garsonun gülümsediğini, fazla para istediğini, Gordon'a süt isteyip istemediğini sorduğunu duyumsuyorum; ağzımın bir yanıyla ona sırıttım; Gordon'la birlikteyken çok daha kötü bir kendim oluyorum; ama *quoi faire?**

Quoi faire? Seçeneklerimi böylesine ölümcül kılan bir tür korkunç yetersizlik mi? Kendimi erkeklerin korumasına, özenine, sevecenliğine atmama neden olan, onlara duyduğum güçsüz bağımlılık mı? Ama, iki haftadır Paris'te yalnızım, burada hiç kız da yok, böylece Gary (ona dürüstçe hoşçakal dedim, hatta Chartres'dan bile vazgeçtim, çünkü Richard'sız ya da yalnız başıma gitsem bir çeşit kutsal şeylere saygısızlık olacaktı bu, çünkü Gary, duyarlıyım diye geçinmesine karşın, davranışları öylesine hantal ki, bülbülleri öldürür) -gereksinimim ve yanardağ gibi istemimle ürküttüğüm Tony dışında, tek başıma dolaştım. (Giovanni bir buluştu, benimdi ve bir çeşit zaferdi: onunla olmak güzeldi, sıcak, yeterince sevecen, sonra Fransızca o güzel

* Ne yapmalı? (Fr) (Çev).

konuşmalar, arkadaşları, olağanüstü insan sıcaklığı ve ayin için döktüğüm gözyaşlarının ardından beni götürdüğü küçük *épicerie*,* o kalabalık küçük yerde, bir çorba tabağı yahni, patates, peynir, kırmızı şarap)... Issız bir kentle savaşıp, ele geçirdim onu, [Richard'ı] düşünüyorum hep; ortadan yokolduğu için mi karanlık imgesi gözümün önünden gitmiyor? Nice'te dansettiğimiz zamanı anımsıyorum -narin, eğitilmemiş bedeni: yüzemiyor, belli bir anlamda güçsüz, hiçbir zaman beyzbol oynayamayacak, matematik de öğretemeyecek: o portakal-suyu-haşlanmış-tavuk sağlamlığından tam anlamıyla yoksun, oysa Gary'de var, Gordon'da var ("Dark Marauder" öyküsünde, Richard'ın ince salyangoz-ve-şarap beğenisiyle, Gary'nin basit biftek-ve-patates-hiçbir şeysiz beğenisi arasındaki büyük çelişki yeralacak.) Böylece burada yalnızdım, gerçekten de, kalmak isteseydim de odam tatile çıkmış öğrenci tarafından geri alınabilirdi, Giovanni de biraz çetin olabilirdi; Richard hiçbir zaman gelmeyebilirdi. Şimdi hava soğuk ve ıslak.

Evet, bütün belirtiler gitmekten yana: Paris havası soğuyor, ben durmadan ürperiyorum, beyaz iç çamaşırlarım yavaş yavaş griye dönüyor, oysa banyo küveti yok; her şey biraraya gelip soğuk kenarlar, küt köşelerle birlikte gitmeye itiyor beni; tren ve görünüm bir çeşit avuntu olacak; bir de Gordon'a nazik davranabilsem: Niçin olmasın? Aramızda bütün o karışıklıklar ve horgörme var, geri çevirenle geri çevrilen arasındaki burukluk hiçbir zaman tümüyle yokolmaz. Bugün Paris'ten Roma'ya tren ücretinin tümünü ödedim, bu iş bitti; uçak bileti korkunç, bunun bir bölümünü İngiltere'de ödeyeceğim, eğer ona gereksinimi olursa. Yemek paramı erkeklerin ödemesine yeterince alışmış duyumsuyorum kendimi, hatta otellerin de; Gordon'un benim arkadaşlığım karşılığında bunu seçtiğini duyumsuyorum, bunun yalnızca arkadaşça bir eşlik etme olduğu anlayışıyla; böylece borçlu değilim, yalnızca beni bırakıp giden Richard'ım konusundaki bu ağır umarsızlığımın üstesinden gelmeye çalışacağım; üç

* Bakkal (Fr) (Çev).

hafta çok tehlikeli bir kadın ya da onun bulduğu birkaç kadın için yeterince uzun bir süre; benim gerçekte öfkeli değil, o iri koyu renkli, sitem gözyaşlarıyla dolu dolu, durum tersine dönseydi bakmaya katlanamayacağımı bildiğim gözlerle üzgün oluşum; dün gece balede avizelerin asılı olduğu kocaman salonda bizi eğlenirken gördüm; sarışın, ufak tefek, çıtı pıtı bir kızın çenesini okşuyordu, tıpkı ilk kez, neredeyse aşağılayan bir beğenme ve meydan okuyuşla bana yaptığı gibi; Tanrım, bugün gelseydi, onunla burada kalırdım. Şimdiden onu Paris'e dönmüş, dingince mektuplarımı okur, düşünür görüyorum: zavallı isterik haksızlığa uğramış kızcağız; İsviçreli ya da İspanyol sevgilisiyle birlikte yaşarken görüyorum onu. Benim öylesine umarsızca gereksinim duyduğum biçimde sadık olabilir miydi acaba? Ah, ve olamasaydı, onu kabul edebilecek denli büyük olabilir miydim, bir şehit ya da daha kötüsü olmadan, misilleme ve umarsızlık içinde, kendimi bile isteye bir kurban olarak başka erkeklere sunabilir, yıkıma dalabilir miydim? Belki bunların tümü de iskambil kâğıtlarında vardır, birçok kralla kraliçenin, birçok seçeneğin bulunduğu iskambil kâğıtlarında!

Şimdi seçenekler ölümcül bir dansta döneniyorlar, kartları postalayınca Annem Roma'ya gittiğimi öğrenecek, Ted de bir gececik için bile olsa onu görmek istediğimi bilecek (ah, onunla birlikte olmak istiyorum: Richard gibi başı dik yürüyebilen tek kişi o, bu yüzden de tüm Boddy domuz gözlülere, ağlamalı sızlamalı dedikodulara, konuşmalara, hatta Jane'in ve seçilmişlerin bilmelerine bile boyun eğiyorum; bu yüzden onun beni yanlış adla, Shirley diye çağırmasına bile ses çıkarmıyorum, benim ne denli işleri oluruna bırakabildiğimi, sevecen ve akıllı olabileceğimi bilmediğini de biliyorum, çünkü şimdi hemen, çok fazla kolay oldum, bu yüzden de keşfetmek zahmetine katlanmayacak); onunla Yugoslavya'ya gitsem mi? Elly'yi ve İspanya'yı bıraktığım için kendime lanet eder miyim yoksa? İyi bir kadını özlüyorum; Elly'nin, kolay, esmer erkekleri çekerken açık-saçık olduğunu düşünmeye nasıl cesaret edebilirim, gerçekte ben güçlü, temiz, sevimli erkeklere daha fazla önem verirken; Ted

duvarları yıkabilir; bu gece telgraf çekebilirim ona, eve, Londra'ya dönüp dönemeyeceğimi, Whitstead'e dek orada kalıp kalamayacağımı [sorarım]: ziyaretçiler tehlikesi olabilir, gerçekten de belki bazı ziyaretçileri vardır, konuşmasından [çıkarıldı]... Onu istiyorum, kullandığı, kaynaştırdığı sözcükler zihnimde paramparça ediyor beni... Gordon: tam şu sırada en güvenli yol o: iki ülkeyi daha ele geçirirdim -İtalya'da ne denli oyalanmak istersem isteyeyim, beş gün kalıp daha uzun kalma açlığıyla dönmek daha iyi değil mi, bir erkeğin koruyuculuğunda dolaştıktan sonra, hâlâ mevsim dışı olduğundan, avlanacak keklikler olmaksızın keşfetmek? A, evet. Şimdi Richard dönerse: onurumu çiğner, kaldığı yere gidip kapıcıya mesaj var mı diye sorardım; orada, saklanıyor olabilir. Yarın da gelebilir; bir mesaj bırakmış olabilir (bütün bunları çok geç öğreneceğim). Birkaç gün daha kalıp İngiltere'ye buradan gidebilirim.

Tarihsel an bu; her şey bir araya gelip Paris'ten gitmemi gerektiriyor. Gordon'un nasıl Gary'nin bir başka türü, yalnız ondan biraz daha iyi olduğunu unuttum. Paris'te kalırsam: böylece, *in medias res** Giovanni içeri giriyor, yıkıma iten bütün bu korkunç sadistik dürtüleri duyuyor sonra çok sıcak, yumuşak bir vaktin *medias res*'inde ayak sesleri duyuyorum bu benim yazgım, hafif bir tıkırtı, yazgı sevecen olsaydı, olması gerekirdi ama değil, değil, böylece kararım mühürleniyor, seçenekler, portakal kabuklarıyla, mavi Gauloise ambalajlarının bulunduğu küçük, ıslık çalan boşluklarında dönenip, alaylı alaylı gülüyorlar; karar verildi, gel diyor o, gel, gidiyoruz biz de. [Çıkarıldı].

18 Nisan. Şimdi güçler bana karşı birleşiyor, annem çalışırken yaşamım boyunca bana bakan sevgili büyükannem ölüyor, yavaş yavaş, çok yavaş ve yüreklice kanserden ölüyor, altı haftadır damardan bile beslenemiyor ama tümüyle yücelip yokolacak olan bedenine dayanarak yaşıyor, ancak o zaman ölebilir. Annem çalışıyor, ders veriyor, yemek pişiriyor, otomobil kul-

* In medias res (Lat.), işin özünde (Çev)

lanıyor, tipide kar kürüyor, yavaş acısının yılgısıyla inceliyor. Onu güçlendirmeyi, sağlıklı kılmayı ummuştum, şimdi, babamın uzun, yavaş ölümü gibi, bu yavaş ölümün ardından kendisi de yanıma gelemeyecek kadar güçsüz düşebilir. Bense burada, işe yaramaz, aile ve komşuluk sevgisinin töreninden, düşünülemeyecek denli sevdiğim sevgili, yürekli büyükannemin ölümüne güç ve sevgi vermekten kopmuşum. Annem de gidecek, ana babasız, şu dünyada bana öğüt verecek, beni sevecek kendimden yaşlı deneyimli varlıklardan yoksun kalmanın yılgısını duyuyorum.

[Richard Sassoon'a] Çok korkunç bir şey geldi başıma, iki ay önce başladı, olması gerekmezdi, tıpkı beni Paris'te görmek istemediğini, benimle İtalya'a gelmeyeceğini yazman gibi. Londra'ya döndüğümde, yalnızca bu tek yönlü olay varmış gibi görünüyordu, şimdi bir çeşit cehennemde yaşıyorum, Allah bilir hangi yaşam ya da sevgi töreleri uğradığım yıkımı yamayabilir. Özen gösterdim, öylesine özen gösterdim ki, ama bu bile yeterli değildi, tam anlamıyla tek başına bırakılmışlığım için. Paris'e döndüğünde tatilinin bitmiş olacağını bana "kabaca" söylediğini söylüyorsun. Ne yapalım, benimki de bitti, kabaca, ben de tükendim, her gün ikl elimle vermekten -karmaşa ve yılgınlık seçimin içinde vardı- uzun süre yokoluşunun gereksiz, inleyen boşluğunda. Elyazın öylesine yabanıl, eğri büğrü ki, dünyanın tüm şeytanları biraraya gelse ondan bir anlam çıkaramaz.

Sylvia ile Ted Hughes, 16 Haziran, 1956'da evlendiler. Düğünden sonra, İspanya'da küçük bir balıkçı köyü olan Benidorm'a balayına gittiler. Dul Mangada'nın yanında kaldıkları kısa süre, Plath'ın aynı başlıklı bir öyküsünde yeraldı, ancak o zaman yazılmış olan betimleyici malzemenin, geriye dönülüp bakıldığında, tuhaf bir biçimde yavan bir niteliği olduğu görülür.

Benidorm

Yeni evimiz görkemli. Onu, Dul Mangada'nın gürültülü küçük odası, kötü pis banyosu, karınca istilasına uğramış mutfağı

(tümü de "*les autres*,"* domuz İspanyollarla paylaşılan), en kötü özelliği olduğu sonradan anlaşılan denize bakan taraçası (bulvardaki korna çalan, ağzı açık seyreden kalabalıklara bakan demek daha doğru) için istediği fiyata yazlığını tuttuğumuza durup durup şaşıyoruz. Ted, karanlık iç odadaki yataklara çekilmek zorunda kaldı, bense sabah saat ondan sonra, balkonda, önümdeki daktilo makinemden çok, bana bakıldığının bilincindeydim. Şimdi tam bir erinç içindeyiz. Mızmız aktrisin biri yeni mutfağıma dalıp elimden patatesleri kaparak kendi usulünce onları nasıl soymak gerektiğini bana göstermeye kalkmıyor ya da gaz ocağı üstündeki tencerelerin kapaklarını aralayıp içlerine bakmıyor. Tam anlamıyla dingin bırakıyorlar bizi. İlk iki gün, bir aylık dış işlerin telaşıyla yaşamaktan, dul kadının pansiyonunda geçirdiğimiz bir haftanın duygusal hayhuyundan kendimizi toparlamakla geçti; işçiler mutfak ve banyoda çekiç sallayıp duruyorlar, duş, tuvalet ve musluklar için su motorunu kuruyorlardı. Sonunda dün bitirdiler, delikleri alçıyla doldurdular, temiz pırıl pırıl suyumuz var şimdi, soğuk, ama harika, dulun eski hatalı su tesisatıyla kablolarından çok daha iyi.

Bu yeni yerimizde her şey çok iyi gidiyor. Bunun, yaratıcı yaşamın ve yazmanın kaynağı olduğuna, önümüzdeki on hafta boyunca da böyle olacağına ilişkin güçlü bir duygu var içimde. Dün Ted, bütün hayvanların nasıl varolduklarına dair, güzel hayvan kitabı için yeni yazdığı üç yeni masal okudu bana: tosbağayla ilgili olanı en komik, en sevimli olanı şimdilik; sırtlan daha ciddi, buruk, sapık bir karakter hakkında, tilkiyle köpek de canlı, olağanüstü... Bir çocuk klasiği olarak büyük umutlar bağlıyorum ona. Ben bunu yazarken bile, Ted, büyük masada, fille cırcırböceği öyküleri üstünde çalışıyor. Onunla birlikte yaşamak, sonsuza dek süren bir öykü dinlemek gibi: kafası bugüne dek rastladığım en büyük, en imge dolu kafa. Onun büyüyen ülkelerinde sonsuza dek yaşayabilirdim. Kendi çalışmama yeni, doğrudan bir dirimin dolduğunu duyumsuyorum aynı zamanda; bu

* (Fr) Başkaları (Çev).

hafta öykü yazmadaki uğursuzluğu kıracağım, boğa güreşi öyküsünü deneyeceğim, belki bir öykü de dul Mangada (gülünç?) hakkında, bunun yanı sıra, *Harper's* yazıları için işe yarayabilecek yeni romanımdaki bölümler; *The Christian Science Monitor* için Benidorm'la ilgili bir makale, eskizlerle. İspanyolca öğrenmeli, Fransızca'dan da çeviri yapmalıyım.

Yaşamımda hiçbir zaman böylesine kusursuz koşullarda olmamıştım: harika, yakışıklı, zeki bir koca (gittikçe daha kolay dize gelen önemsiz erkekleri elde etmenin insanın benini kısmen doyurduğu o eski günler geride kaldı artık), hiçbir şeyin, telefon ya da ziyaretçilerin engellemediği dingin büyük bir ev: sokağın bitiminde deniz, yukarıda tepeler. Kusursuz zihinsel ve fiziksel sağlık. Her gün kendimizi daha güçlü, daha uyanık duyumsuyoruz.

Dün, şarap ve yağ almak için alışveriş ederken sağnak bastırdı, ışık etkileri şaşılacak denli güzeldi: parlayan güneşe bakınca, gümüş bir yağmur tabakası arasından karanlık yerleşim yerleri arasında gözalıcı parlaklıkta bir sokak gördük; öteki doğrultuda, kara bulutların oluşturduğu art alanda aydınlık yerleşim yerleri, bir ayağı dağlara kök salmış, öteki denizde, o güne dek gördüğüm en olağanüstü güzellikle kusursuz bir gökkuşağının kemeri altında parlıyorlardı. Yeni bakkalımızdan bir somun ekmek aldık, sanki gökkuşağı bizi kaldırmış gibi, taze keçi pislikleri arasından parlak, keskin kokulu kırmızı sardunyalarla çevrili beyaz evimize doğru yola koyulduk.

23 Temmuz. Tek başıma, derinleşiyorum. Algıların, sardunyanın keskin kokusuyla, dolunayla derinleştiklerini, incinmenin yumuşadığını duyumsuyorum; incinmenin, derinlerde, içeriye doğru büyümesi, sızlanan, yakınan yüzey fırtınalarından çok uzakta. İncinme içe işliyor, bir ustura gibi pürüzsüz, koyu kan boşanıyor. Yanlışlığın dolunayda büyümekte olduğunun hasta bilinci yalnızca. Dinlerken, çenesini kaşıyor, küçük, düzgün sakalını. Uyumuyor. Dışarı çıkmalı, içeri girilemiyor yoksa.

Sokağın tepesine doğru son eşek arabaları geliyor köyden,

eşeklerin zilleri çıngırdayarak ağır ağır dağın tepesindeki evlerine giden aileler. Gülen iki kız. Bir kayışa bağlı sıska bir köpekle bir deri bir kemik küçük bir oğlan çocuğu. Fransızca konuşan bir aile. Zırlayıp duran beyaz dantel fırfırlı bebeğiyle bir anne. Karanlık ve dingin, dolunayın altında hiç kıpırtısız. Bir yerde bir cırcırböceği. Sonra onun sıcaklığı, öylesine sevilen, öylesine tuhaf, yanlışlığın büyümekte olduğu odaya çekiliş. Yanlışlık tende büyüyor, sertleştiriyor onu. Kalkıyorum, öfkeli, karanlıkta bir kazak arıyorum. Uyku tutmadı, boğuluyorum. Yemek odasında, gecelik ve kazakla oturmuş, dolunaya bakıyorum, dolunayla konuşuyorum, yanlışlık insan yiyen bir bitki gibi büyüyor, bütün evi dolduruyor. Dışarı çıkma gereksinimi. Çok dingin. Belki de uyuyordur. Ölmüştür ya da. Ölüme ne kadar zaman kaldığı nasıl bilinir. Balık zehirli olabilir, belki de zehir etkisini gösteriyordur, İki kişi yanlışlığın içinde birbirinden uzakta oturuyorlar.

Ne var diye soruyor, kazak, yün pantolon ve yağmurluk çekilip alınırken. Dışarı çıkıyorum. Gelmek ister misin? Yalnızlık çok fazla olacaktı; tenha yollarda umarsız, aptalca. Kıyameti istemek. Tulum, gömlek, siyah ceket giyiyor. Evde ışığı yanık bırakarak dışarı, dolunayın parıltısına gidiyoruz. Ben tepeye doğru yöneliyorum, badem ağaçlarının, ışıkla yıkanmış, ağarmış kırsal görünümde kapkara göründüğü gizemli, yumuşak, erguvan renkli dağlara doğru, her şey yanlışlığın ağarmış ışığında açık seçik, gündüz değil, bir tür boz, renk-dışı, eski tarz fotoğraflar gibi. Hızlı, daha hızlı, yukarı doğru tırmanıp demiryolu istasyonunu geçiyoruz. Dönüşte deniz, uzak, ışıkta gümüş rengi. Birbirimizden uzakta, taşların, sert, kuru otların üstüne oturuyoruz. Işık soğuk, acımasız, kıpırtısız. Her şey olabilirdi: istemli boğulma, cinayet, öldürücü sözler. Taşlar kaba, parlak, ayışığında çizgileri acımasızca belli. Gökyüzünden bulutlar geçiyor, tarlalar kararıyor, komşuda bir köpek iki yabancıya acı acı havlıyor. İki sessiz yabancı. Geri dönerken, büyüyen hastalık, ayrı ayrı uyuma, buruk uyanış. Bütün bu süre içinde yanlışlık büyüyor, sürünüyor, evi boğuyor, masalara, sandalyelere sarmaşıyor, çatal bı-

çakları zehirliyor, içme suyunu o öldürücü çürümeyle bulanıklaştırıyor. Güneş tatsız bir biçimde yanlamasına gözlere vuruyor, dünya bir gecede çarpılmış, limon gibi ekşi.

Terli giysilerimizi değiştirip mayo giyiyoruz; domates, karabiber, soğan, öğle yemeği için sahanda yumurta; derin, bitirici öğle uykusu; kalktım, kendimi dayak yemiş gibi duyumsuyorum, kahve içerek yavaş yavaş kendime geliyorum. Sokağın öte yakasına akşam yemeği için biraz daha süt almaya gittik; güzel görünümü, beyaz çiti, bitkileri geçip eve girdik; eski ev, yüzü sertleşip kurumuş köylü sütün az sonra hazır olacağını söyledi. Geniş, yeşil, kenarları kıvrımlı yaprakları, ermemiş meyveleriyle kalın incir ağaçları arasından görünen mavi deniz: beklemeye karar verdik. Ted bir karınca izi buluyor: Tanrıcılık oynayarak yarım saat geçiriyoruz. Bir deliğe tahıl taneleri ya da sinek kanatları taşıyan kara karınca dizisi; evin girişindeki taşı kaldırdık, klanı kargaşaya saldık: yeni toprak kazan karınca sürüsü, geri çekilmeler, beceriksizce çabalamalar. Görünüşe bakılırsa kramp girmiş iki karınca gördük; neredeyse saydam, bej, toprak rengi örümcek çılgın gibi döneniyor çevrelerinde, görünmez ağıyla sımsıkı bağlıyor onları: karıncalar debeleniyorlar, gittikçe daha yavaş, örümcek hızlı, ilkin saat yönünde, sonra ters yönde döneniyor; başka bir karınca daha attık önüne, daha büyük, kement atıp yakaladı onu. Karıncalara iri ölü sineği verdik, kıskaçlarıyla yakaladılar, bir karınca bacağını kaptı, durup çekti. Başka bir kara karınca kümesi gördük; yakından baktık; tümü de kayaya yapışmışlar, güçsüzce, yavaş yavaş seğirerek, o sırada kara karınca-örümcek eşkıya başı gibi kayada, tetikte bekliyordu. İri, kara, aptal bir böcek karıncaların üstüne doğru sarsak sarsak yürüdü, dörtayak yürüyerek bir kum tepeciğine tırmanan inci çizgili takım giymiş idmansız bir centilmen gibi.

Balıklar: güneşte, pırıltılı, ıslak, renkli, benek benek, az bulunur parlak deniz kabukları gibi yol yol; ürperen ışıltılı soluk mavi yanlarında kara yolların bulunduğu küçük, sıkı-etli balıklar; omurgalı, çirkin ağızlı, kahverengi benekli balıklar; üçgen kafalı,

iğrenç kara gözlü, görkemli sarı brokar sırtlı kara muzip yılanbalığı; yüzgeçlerden yansıyan kırmızı-pembe yanardöner ışıklar. Uzun bacaklarını eğip büken, kıvrandıran küçük ahtapotu sımsıkı kavramış, yürüyerek denizden çıkan yüzücü; anlamsız mermi kafalı; ahtapotu kıyıda yardı, sarmal biçimde kıvrılmış, istiflenmiş bacakları balıkçıya armağan etti.

Hughes'lar, Paris'e yaptıkları kısa bir yolculuktan, Yorkshire'de, Ted'in ailesiyle birlikte uzun süre kaldıktan sonra, Cambridge'e döndüler, orada, Eltsley Avenue'de küçük, pis bir daire buldular, evi düzene koydular, bu arada Sylvia, Cambridge'deki çalışmalarını bitirdi.

Withens (Yorkshire)

Çoğu insan oraya* dek gitmez, kasabada kalırlar, çay içmek, üstü pembe şekerli pastalardan yemek, andaçlar, yürümek için çok uzak olan yerin renkli fotoğraflarını almak, St Michael ve Bütün Melekleri Kilisesi'ni, anı eşyalarının bulunduğu, bölge papazının kaldığı kara taş yapıyı ziyaret etmek için: tahta beşik, Charlotte'un aile yadigârı, dantelli ve balpeteği gelinlik tacı, Emily'nin ölüm döşeği, küçük, ışıklı kitaplar, suluboyalar, boncuklu peçetelikler, üstüne havariler oyulmuş dolap. Bunlara dokundular, şunu giydiler, burada, hortlakları anımsatan bu evde yazdılar. Taş eve giden iki yol var, ikisi de yorucu.

Biri, kasabadan yeşil otlaklar boyunca, taş çit merdivenin üstünden, aşına aşına yuvarlaklaşmış, yeşil yosun bağlamış taşların üstüne uzun su zerrecikleri düşüren hızlı beyaz çağlayana, ahşap bir köprü ayağının üstünden, yüz yıl önce bir araba yolunun geçtiği, bir zamanlar görkemli, keçi ayaklarının yassıttığı, dillerinin biçimlendirdiği çayırlığa, yıkık duvara, eski mahzen deliğine, kesekli araziden orman tavuklarının bulunduğu alana dek, kapı sütunlarına uzanan yol. Eski araba yolu tekerlek izlerinden oluşmuş, inanılmaz yeşillikteki otların altında, pınar duruluğunda

* Brontë'lerin evi.

kuyu ve çağıltı. Bir koyun ağılını belirtmek için koca bir parça keçeleşmiş kırlaşmış saçlı uzun bir kafatası, yıpranmış, kendini yitirmekte olan ama yitmemiş bir keçiyolu.

Öteki yol, -çapraz, yükselip alçalan, bütün öteki yönlerden, tepe tepe üstüne, balçığımsı toprağın üstünden en aşağı, dünyanın ortasına dek, yeşil-kaygan, şap şap ses çıkaran çizmelerkahverengi çürümüş toprak, orman tavuklarının ayakları dışında, el değmemiş - mavi beyaz karaçalı dikenleri, yanık-şeker eğrelti kümeleri - baştan başa sonsuzluk, yabanıllık, yalnızlık - çürümüş toprak rengi su. Ev -küçük, bozulmamış- çatısında çakıl taşları, kaya üstüne kargacık burgacık yazılmış ad -uzun rüzgârların geldiği, bir dinginlik içinde ışığı deldiği, tepenin korunaklı yüzünde konuk sevmez iki ağaç. Öfkeli hortlaklar yalnızca ziyaretçilerin, bir de sarı gözlü kabarık tüylü koyunların kafalarında var. İnsan ruhunda sevgi varoldukça, sevgi evi varolacak-

Öfke, yürekyanığı gibi sarsılıyor insanın boğazında.

"Bütün Sevgili Ölüler"

Bayan Meehan-zengin-çeşnili lehçe öyküsü Yorkshire'de (*Wuthering Heights* art alanında) geçiyor - ölülerin hortlaklarının, neredeyse ikinci görüleri olan kadınların üstündeki şimdiki canlı etkisi. Şöyle başlıyor - "Bir zamanlar bir melek görmüştüm" - "kızkardeşim Miriam" - asılma, zatürree ölümleriyle (cinayeti anıştıran) ilgili masallar, çılgın kuzenler, içlerinde iyi olan ölü -hastane koğuşunda savaş fatoğrafi- hasır Benjies, gümüş topuzlu bastonlar- "Bacağını kestiler. Öldürüldü. Ölü o, ölü o şimdi."

Şiir

Kızgın öfke -soğuk kar: kalın beyaz fundalık sisi- tavanda asılı lambalar. donuk noktalar. kıpırtısız: kıpırtısız: donmuş yapraklar. demetlenmiş karatavuk: öfke - "bir saniye daha, kedi tıslaması çıkacak." soluk kesen, boğucu öfkenin ayrımına varış- beyaz, boş dünyada yürümek -normal açık seçik görüşten yoksun bırakıl-

manın simgesi -boşuna patlama. soğuğun, karın, yıldızların, karalığın yüce, mermersi engin gücü karşısında insanın sınırları- yokolmuş papatyalar: başları beyaz, yazdan anımsanan -kuru çıplak kırık sapların üstüne koyuyor onları- canlı bir karşıtlık duygusu, mevsimin, iklimin kutupsal geçişi -kara taştan parmaklıklar- yalın yabanıl doğa görünümü -sarımsı kahverengi kedi, kırmızı kömür ateşleri, yanan yanaklar, kömürlüğün altında kedi- yağ parçalarına gelen çekirgekuşları -kirağı bağlamış çit- istemin küçük şiddetli kıvılcımı karşısında, doğanın engin, kişilikten yoksun, beyaz dünyasının konumu.

Roman

Herkesi görüyorum yeniden. Her şey tam bir çember içinde beliriyor. Tony -solgun, sarışın, küçülmüş- demiryolu istasyonunda görülüyor -yüzen Paris günü tümüyle geri geliyor- umarsızlık çemberi kendi üstüne kapanıyor. Yılgı, boğulma, ilkbahar, üç adamın tehdit ettiği, üstelik hiçbir seçenek seçmeye değmezdi ama bütün bunlardan biri mutlaka seçilmeli. Paris'le Münih arasında gidip gelen Alman treni -"Beni daha önce tanımış olsaydın severdin." Al, yakala, iç -bağlantıların görünüşünü kopar- kör ol ve şimdiki zamana dal. Kararan oda. Solgun kıvrak bedenler. Sarı duvar kâğıdı - gül demetleri - reddediş hızla koşarak uzaklaşış - çay saati sinemasına dönüşme - bir gün sonul olan şeyin meydana geleceği bilgisi. Bir başka yaşamdan göreceğim onu, hafifçe yüksekten bakarak baş sallama, bambaşka bir dünyadan, genç, sarışın bir orman tanrısının ot yatağının tümüyle ilişiksiz olduğu, dahası, tasarlanamaz, istenmemiş olduğu bir dünyadan hafifçe eğlenmiş bir bilincine varma.

Pencereleri gölgelikli, karanlık odaya giriyorum, arabanın ışığı duvar boyunca gondol gibi süzülüyor, eğikleşiyor, köşede kıvrılıyor, sonra yitiyor. Ama ışık sokak lambasından düzgün bir biçimde mavi dilimli demetler halinde geliyor, perde dantelinin düz duvardaki kare gölgesini parçalanmış cam gibi tabakalar haline getiriyor, çatlak su katmanlarının arasından ay ışığı gibi

yayılmış, yazı masasının yanından aşağıya, parlak, hatalı açılarla yere düşüyor. Pencere pervazının içindeki yeşil şişe, ortası mavi, erguvana dönüşen, kat kat renk demetlerine karışmış, eski denizkabuklu, tozlanmış buğulu üzüm kıvrımı, dolaşık deniz ışığı; silindirik karmaşa. Taçyaprakları açılmamış yeşil narin gül, batmakta olan, uzaklaşan yeşil güneşlerin yürek ışığı yüksek aynası. Gölgeliğin altında pencerenin on beş santimlik şeridi arasında hâlâ oyalanan, ansızın batan güneşin sulanmış ışığı elma yeşiline dönüyor. Yumuşak kaz tüyü yorgan sıcaklığı, somurtuk, bulut biçimli, boylu boyunca uzanmış. Görünmez pelerinli, acayip tüylü, ne gürültü, ne ses örülü hava ağlarını uc uca tutturuyor ya da iğneli saman ambarını ürkütüyor. Ses boşuna arıyor çengelli iğneli samanı, nerede, burada yatıyor o gülen. İpek ağlı çitler içine gizlenmiş, dönen araba tekerlekleri boyunca işitilmemiş teller ören. Çatal kuyruklu sincap gibi tırmanan dilsiz ağaç yaprakları, alp katalpası; sözsüz şarkı söyleyen, baykuş-ağızlı: hazırlan tavşan ve kork gaipten haber veren kır sansarından. Akbabanın yuttuğu, izi sürülen, kıyamet-dilli billur, ayca yazgılı. Işıl ışıl, görkemli tan sökmeden, gitmiş. Sessiz gübre-sıvalı yaprakların içine gömülmüş. Karanlık boğazdan derinlere inmiş kır sansarı da, sinirli tavşan da kürklerinde yinelenmeyecekler, ne de tüysüz serçe acımasız gaganın sivriliğinde mızraklanacak, yokolacak. Tümü de özlü iliğe, yabancı kemiğe dönüyorlar yeniden, yabancı kanla dolaşan. Karanlık gelgitte çözülmüş, labirentimsi çıkmazda şaşkın, yitmiş. Akçaağaçlar arasında hoplayıp zıplıyor, çitle çevrili köknarlar arasında uslu kozalak yağmuruna tutuyorlar, ısırganotları arasında badi badi yürüyor, kekikler arasında çılgınca sağa sola deviniyorlar. Her yıl güvercin kutsal taşı besliyor, ağzı otla tıkalı, azmanlaşmış. Donuk etten erik-karası kınları içinde nicedir uyukluyorlar, kanları durmuş, çürüyen yumuşak ağızları düşünmüyorlar.

Cambridge

25 Şubat, Pazartesi öğleden sonra. Merhaba. Merhaba. Oturup bazı şeyleri betimlememin vakti geldi: Cambridge'i, insanları,

düşünceleri. Yıllar bir su çevrisi gibi döne döne geçip gidiyor, bense onları açık seçik biçimde dile getirmeye iki yıl öncesinden daha yakın değilim. Wellesley'de kapımın eşiğinde oturur, yerel konumum için yas tutardım: Eğer, diye mırıldanırdım kendi kendime, Gezilere çıkabilip İlginç İnsanlara rastlayabilseydim, ah, neler yazmazdım! Tümünü de nasıl şaşırtırdım. Şimdi, Cambridge'de, Londra'da, Yorkshire'de yaşadım [Hughes ailesi Yorkshire'de oturuyordu]; Paris'te, Nice'te, Münih'te, Venedik ve Roma'da; Madrit'te, Alicante'de, Benidorm'da. Vay! Neredeyim? Bir roman. Başlamak için. Şiirler ânın anıtlarıdır. Fantezi *terza rima*'mın* dikişlerini patlatıyorum. Olay örgüsüne gereksinimim var: insanlar büyüyorlar: birbirlerine ve koşullara tosluyorlar: bir potada kaynayan yurttaşlar: büyüyorlar, incitiyorlar, seviyorlar, çeşitli kötü işlerden en iyi biçimde yararlanıyorlar.

Böylece, bu Amerikalı kız kendini bulmak için kalkıp Cambridge'e geliyor. Kendisi olmak için. Bir yıl kalıyor, kışın ağır bir bunalım geçiriyor. Birçok doğa ve kasaba betimlemesi, ayrıntıları seviyor. Cambridge beliriyor. Paris'le Roma da. Her şey ince bir biçimde simgesel. Birkaç erkeği harcıyor -kendi kendince bir *femme fatale*: tipler: vurdumduymaz Yale'li erkek eleştirmen Lahana-kafalı Gary Haupt; ufak tefek, ince hastalıklı, egzotik, varlıklı Richard; Gary ile Gordon'u birleştir; Richard'la da Lou Healy'yi [eski bir erkek arkadaşı]. Güvenilir olmayana karşı güvenilir olan. Sonra, kuşkusuz: kocaman, fırtına gibi tehlikeli aşk. Aynı zamanda çift izlek: Nancy Hunter [Smith'de oda arkadaşı] ile Jane'i birleştir: ciddi kimlik sorunu. Çevrede ikincil oğlanlar: eğlendirici kişiler...

Şu andan başlayarak sınavlara dek her gün: en az iki üç tam sayfa, anımsanan bir olayı betimleme, kişiler, konuşmalar, betimlemelerle birlikte. Olay örüntüsünü unut. Canlı bir anımsama güncesi olsun. Kısa bölümler. Böylece ülkeme dönünceye dek 300 sayfa olur. Yazın gözden geçir. Sonra ya *Harper*'s'ın ya da *Atlantic*'in yarışması.

---

* (İt), abc, bcb, cdc kafiyeli, on bir hecelik üçlü dizelerden oluşan bir şiir biçimi (Çev).

Her sahneyi derinlemesine gör, bileşik yüzlü bir mücevher gibi sev onu. Işığı, gölgeyi, canlı rengi yakala. Sahneyi bir gece önce kur. Üstünden bir gece geçtikten sonra, sabah yaz.

Ama önce: şimdiki ada hakkında bazı çabuk notlar al. Heyecan doluyum. Ama üretemiyorum. Dışarıda: bana, ahşap çit merdivenleri arasında dolaşarak, alıç çitlerinin, sincaplı ağacın yanından geçerek Granchester'e yürüme isteği veren mavi, açık, soğuk bir gün. Ama bugün alışveriş yapmak için bisikletle kente gittim: banka, postane, Ted'in yeni temize çekilmiş iki takım şiirlerini *The Saturday Review of Literature*'a postaladım. Siyah rugan çantamı şeri, eritme peyniri (Grammy'nin kayısılı turtası için), kekik, fesleğen, defne yaprağı (Wendy'nin egzotik yahnileri için -bir tıpkıçekimi, şimdi sobanın üstünde usul usul pişiyor), altın gofretler (Ritz krakerleri için ne zarif bir ad), elma ve yeşil armutlarla doldurdum.

Böylesine mutlu, sıkıcı bir biçimde pratik olmak kaygılardırmaya başlıyordu beni: örneğin, Locke'u inceleyecek ya da yazacak yerde -kalkıp bir elmalı turta yapıyorum ya da *Joy of Cooking*'i inceliyorum, az bulunur bir roman gibi okuyorum onu. Vay, dedim kendi kendime. Evkadınlığına kaçacak, bir çanak kurabiye hamurunun içine başaşağı düşüp kendini boğacaksın. Şu anda Virginia Woolf'un, Cumartesi günü Ted'le bir dizi romanla birlikte satınaldığım, kutsal güncesini elime alıyorum. *Harper*'s'ın yapıtlarını geri çevirmesinin yarattığı çöküntüyü (basbayağı çöküntü! - Büyükler'in yapıtlarının da geri çevrilmesine inanamıyorum!) mutfağı temizleyerek gideriyor. Mezgit balığıyla sosis pişiriyor. Şu işe bak! Nedense, yaşamımın, onunla bağıntılı olduğunu duyumsuyorum. Onu seviyorum -Bay Crocket için *Mrs. Dalloway*'ı okuduğumdan beri- Elizabeth Drew'ın, kocaman Smith dersanesinde, *Deniz Feneri*'ni okurken sırtımı ürperten sesini hâlâ işitiyorum. Ama canına kıymasını, o kara 1953 kışında yeniden duyumsuyordum. Ancak ben boğulamamıştım. Sanırım her zaman gereğinden çok yaralanabilir, biraz paranoid olacağım. Ama aynı zamanda turp gibi sağlıklı, çabuk toparlanabilen biriyim. Aynı zamanda elmalı-tart mutlu-

luğu duyan. Ne var ki yazmalıyım. Son zamanlarda hiçbir şey yazmadığım için bu hafta kendimi hasta duyumsuyorum. Roman öylesine büyük bir fikir ki, yılgınlığa kapıldım.

Ama; biliyorum, duyumsuyorum, çok şey yaşadım: üstelik çok da akıllıyım, evet, yaşıma bakılırsa: geleneksel ahlâkçılığı havaya uçurduktan sonra kendi ahlâkıma vardım. Bu da, bedene ve kafaya yükümlülük: iyi bir yaşam için atılım yapmaya inanmak. Tanrı yoktur, ama güneş nasıl olsa var. Makari'lerden biri olmak istiyorum: Ted'le birlikte. Kitaplar, Bebekler, Dana yahnileri.

Sevgili Dr. Krook'un bize ödünç verdiği gazocağı berrak mavi gazını lıkırdatıyor, kor halindeki kırmızı tel kubbe de odayı ısıtıyor. Öğleden sonra güneşi, sokağın karşı yakasındaki birörnek tuğla evlerin pencerelerinden yansıyor. Kuşlar ıslık çalıyor, cıvıldıyor. Portakal rengi tuğla bacalarla baca başlıklarının üstünde, az bulunur mavi gökyüzünde beyaz bulutlar yüzüyor, tel tel açılıyor. Tanrım, burası Cambridge. Önümüzdeki üç ay içinde yazıya geçirmeliyim bunu -İngiltere'de geçirdiğim 22 ayın sonu. Geldiğimde, kendimi bulmam gerektiğini söylemiştim kendi kendime: erkeğimi ve mesleğimi: ülkeme dönmeden önce. Yoksa -ülkeme dönmeyeceğim.

Oysa şimdi: ikisini de elde ettim! Hiç düşlemediğim biçimde: birdenbire bir tanıma sahnesi. İnanç edimi. Bir ozanla evlendim böylece. Baca temizleyicilerinin kilisesinde, yalnızca sevgi, umut, bir de kendimizle biraraya geldik: Ted, eski siyah kadife ceketi, bense annemin armağanı pembe örgü bir giysiyle. Pembe gülle papyon kravat. Yağmurlu Londra'nın ıslak, sarı-gri ışığında, boş bir kilisede. Dışarıda, kalın bilekli tüvid paltolu annelerle solgun, ne dedikleri anlaşılmayan çocuklar kalabalığı, kendilerini bir kilise gezisiyle Hayvanat Bahçesi'ne götürecek otobüsü bekleyen.

İşte buradayım: Bayan Hughes. Üstelik şiirleri yayımlanmış bir ozanın karısı. Ah, bunun olacağını biliyordum - ama hiçbir zaman bu denli mucize gibi çabuk olacağını düşünmemiştim. 23 Şubat Cumartesi, *St. Botolph*'un partisindeki ilk müthiş karşılaş-

mamızdan neredeyse tam bir yıl sonra, geç kalktık, hırçın, uykunun çekilip çekilip geri dönen gelgitleriyle dolu Ted'in üç şiirinin *The Nation*, (arka arkaya üç şiirin kabulünden sonra, M. L. Rosenthal'den, yanlış nedenlerden ötürü şiirleri geri çeviren aptalca bir mektup), *Partisan Review* (ah, çok ilginç ama boğazımıza dek şiirle doluyuz) ile *Virginia Quarterly* tarafından geri çevrilmesinden ötürü üzgün. Ted çok iyi bir ozan: yaşam ve disiplin dolu, Yeats gibi. Ama bu editörler niçin görmüyorlar bunu? diye mırıldandım kendi kendime. Kötü, sığ şiirleri kabul ediyorlar, ne müzik var, ne renk -yalnızca kötü konular hakkında kötü düzyazı bildirileri: sevimsiz, berbat, yükümsüz.

Sonra, günlük önemsiz işlerle uğraşırken -Ted oturma odasında kravatını bağlıyor, ben kahve için süt ısıtıyorum, *The Telegraph* geldi.

Ted'in şiir kitabı -*The Hawk in the Rain* - Harper's yayınevinin yarışmasında birincilik kazandı, 3 kişilik bir seçiciler kurulunca: W. H. Auden, Stephen Spender ve Marianne Moore! Bunları yazarken bile bir türlü inanamıyorum. Küçük, ürkek insanlar geri çeviriyorlar. Büyük, korkusuz kendileri de şiir yazan ozanlar kabul ediyorlar. New York'ta bizi karşılamak için böyle bir şeyin olacağını biliyordum! İkimiz bir kitap rafı dolusu kitap yayımlayacağız yok olup gitmeden önce! Bir alay da zeki, sağlıklı çocuk. Ödül yazısının gelmesini sabırsızlıkla bekliyorum (henüz gelmedi), yayımlamanın ayrıntılarını öğrenmeyi de. Sayfalardan yayılan baskı kokusunu koklamak!

Ted'in birinci olduğuna çok seviniyorum. Bir yazarla evlenmeye karşı kolayca söyleniveren bütün kuramlar Ted'le eriyip gidiyor: şiirlerinin geri çevrilmesi üzüntümü kat kat artırıyor, kabul edilmesiyse kendiminkilerden çok sevindiriyor beni -sanki benim kendimin kusursuz erkek dengiymiş gibi: herbirimiz birbirimiz için yaşamaya inandığımız yaşamı boyutlandırıyoruz: hiçbir zaman rutinin, güvenli işlerin, paranın kölesi olmuyoruz: durmadan yazıyoruz, bütün gözeneklerimiz açık yürüyoruz dünyada, sevgiyle, inançla yaşıyoruz. Kusursuz bir örnek gibi geliyor kulağa. Ama böyle olduğumuza içtenlikle inanıyorum: birbirimiz-

den ayrıyken lüks içinde çürüyorduk, sevgililerce tapıldık, şımartıldık. Acımasızca üstlerinden atlayarak yürüyüp gittik. Birlikte, düşünülebilecek en bağlı, en yaratıcı, en sağlıklı yalın bir çiftiz!

Yarınki sahne: ilkbaharda Gordon'la Paris'ten ayrılışımızın kesin betimlemesi: Giovanni'ye veda: kuşkular, korkunç, bastırılmış ruhsal çöküntü; iç kapayıcı tren yolculuğu; şık yemek; tatsız yaşam; Münih'te kar; ürkütücü cerrahi otel. Paris'teki odanı anlat, kahvaltı [çıkarıldı]. Kızı küçümsemek, ondan tiksinmek; ufuktaki yolculuğun başarısız olacağını kestirmek. "Böyleysen, hiçbir zaman evlenemezsin sen." Güçsüz erkekliği alaya alıyor, yavaş yavaş yokediyor amaç yoksunluğu. Kararın ekseni.

Tatlı düşler.

26 Şubat, Salı. Saat 7.30 dolayları. Kör karanlıkta 3.30'dan beri uyanığım, Ted hapşırıyor, soğuk algınlığını savuşturuyor; soğuk, gri tan. İnanılmaz ölçüde kıvrak zihin. Şiirlerin sıralanması. Kitap tasarıları: şiirler, romanlar. Tasarladığımca başarılı olmaya yazgılı mıyız? Yoksa bir dilek-düş mü bu? Acele kalktım, sinir bozucu çalar saat eggnog* yapmak için 6'da gıcırdadı. Aptalca bir konuda sert bir tartışma, Ted, tutukevinde iki yıl kötü bir kitabı derinlemesine okumanın iyi olacağını öne sürdü -insan kendi gerçek yaşantısından bunun yanlış olduğunu öğrenirdi. Ben, kötü bir kitaba bakmaktansa bakacak hiçbir şey olmamasının daha iyi olduğunu söyledim: yalnız önceden eleştirel donanımı olanların kötülüğü ve bunun kendilerine ne yarar sağlayacağını algılayabileceklerini söyledim. Benim Earthenware Head başlıklı şiirimi eleştirdi. Eleştiri için kötü bir zaman. Henüz boğuşmayı sürdürmek için yeni bir şiirim yok. Ah, tatil. Fasa fiso yeter. Hadi başla.

4 Mart, Pazartesi. Engellendim, takılıp kaldım, duruverdim. Kafamda bir felç dondurdu beni. Belki de bir hafta içinde üç yazılı

* İçine yumurta, şeker ve baharat konarak yapılan alkollü bir içki (Çev).

ödev hazırlamak, üç aydan kısa bir süre içinde bütün İngiliz yazınını okumak, yeniden okumak düşüncesi aptallaştırdı beni. Sanki uyuşarak, hiçbir şeye başlama yürekliliği bulamayarak kaçabilirmişim gibi. Her şey durdurulmuş, nedir bu?

Posta gelmiyor. 1 Ekim'den beri hiçbir şeyim kabul edilmedi. Oysa yığınla bitmiş şiirim ve öyküm var. Şiir kitabım bir yana. Ted'in yarışmayı kazandığına ilişkin, ödül ayrıntılarını kapsayan mektup bile gelmedi, böylece dolaylı hoşnutluk bile elimden alındı. Faturalar geliyor. Hiçbir şey yazmıyorum. Roman, daha doğrusu günde-üç-sayfa sınırı acımasız. Erişemiyorum. Bir mil uzunluğunda bir sopaya bağlı küt bir kurşun kalemle ufuk çizgisinin ötelerinde bir şey yazıyorum. Bir gün bitirecek miyim? En azından Mayıs sonuna dek 300 sayfa yazabilirsem, bütün yapıtın gıcırdayan, fışkıran iskelet olay-örgüsü ortaya çıkar. Sonra yavaş yavaş yazabilirim, her bölümü, ince, yapısal bir üslupla, özenle yeniden yazabilirim.

Not defteri tutmuyorsanız, "yaşamı yakalamak" umudu yoktur. Kar dışında, Fransa-Münih yolculuğunun nasıl olduğunu unuttuğum için öfkeliyim şimdi. Durmadan günah çıkaran biri oluyorum, gerçek anlamda. Bütün içsel "duyumsuyordu"lar, korkunç hantal. *İsteğim ve tutkumla açık yeteneklerim arasındaki uçurumu duyumsuyorum bir kez daha.* Ama günde üç sayfamı, bildiğimden şaşmaksızın yazacağım, denetçilerim beni hor görseler de. Ancak, iyi bir roman olduğunu bilmek gönülgücümü sonsuzca yükseltirdi. Ama henüz bir roman değil. Düpedüz zırva. Ama kız, benim üç aylık yaşamım içinde bir yıl yaşamak zorunda kalacak. Sonra, bu yaz iki ay dikkatle, ne yapmak istediğimi bilerek yeniden yazacağım. Olay örgüsünden de hoşnut olmalıyım. Gerçekten de bu konuda çok şey bilmiyorum. Olay örgüsü güç benim için, çok iyi...

Gerçekten de yaratıcı gücüm yokmuş gibi duyumsuyorum kendimi. Mary Ellen Chase'le konuştuktan sonra, kendi kendimi felce uğratıyor, kafamın içinde ne olduğunu merak ediyorum. Birine bir şey nasıl öğretilir? Bunun bana çok yararı olurdu sanırım. Gün gün öğretme. İlk bakışta ürkütüyor insanı. Roman

gibi. Sınavlar gibi. Ama saat saat, gün gün yaşam olanaklı oluyor. Kupkuruyum ama, kupkuru, kısır. Nasıl oluyor da belli olmuyor? Kendimi Mary Ellen Chase'den bile [aşağı] duyumsuyorum, düzinelerce ikinci sınıf romanları, çok-satarlarıyla. Benim tek bir romanım bile yok. Üretmeliyim. Ama yazmak için fikir yoksunluğu hakkında yazmak, gereğinden çok olağan. Ted, benim en azından bir yıl bir yerde yerleşmeye -ama yeni bir şey yazma dürtüsü için her yıl ya da yaklaşık her yıl yer değiştirmeye gereksinimim olduğunu söylediğinde büyük parlak bir kavrayış göstermişti. Öyle doğru ki.

Romanımda değişiklikleri sindirebilsem. Anlatamamaktan şişip kabarmış olmamak. Şimdi olduğum gibi. Ya da abuk sabuk şeyler yazmamak -benim eski mavi şeytanım- siyah-beyaz, siyah-beyaz. Bütün varlığımın, onu yeniden esnek ve güçlü kılmak için verdiğim üç yıllık savaşımdan sonra, durmadan yadsımasına karşın, bütün varlığımın Ted'inkiyle böylesine tümüyle içiçe geçmiş olduğunu görünce şaşakalıyorum, öylesine ki ona bir şey olursa nasıl yaşarım bilmem. Ya deliririm ya da canıma kıyarım. Onsuz yaşamı tasarlayamıyorum. Yirmi beş yıl en iyi yerlerde aradıktan sonra, onun gibi biri daha yok. Uygun düşen biri. Kusursuzca uygun düşen biri. Benim kusursuz eril tamamlayıcım. Ah, konuş. Ne kadar aptalım. Gerçekten aptal...

Müthiş bir roman yazabilirdim. Sorun, romanın tınısı. Onun ciddi, trajik, ama gene de neşeli, zengin, yaratıcı olmasını isterdim. Bir ustaya, birkaç ustaya gereksinimim var. Lawrence, *Women in Love* dışında, üslubu bakımından fazla çıplak, fazla gazetecimsi. Henry James fazla süslü, fazla dingin, nazik davranışlı, Joyce Cary'yi beğeniyorum. Benim sesim de taze, yüksek perdeden, konuşma diline uygun. Ya da J. D. Salinger. Ama onun bir "ben" konuşmacıya gereksinimi var, bu da çok sınırlayıcı. Jack Burden ya da. Vaktim var. Kendi kendime vaktim olduğunu söylemeliyim.

Yalnızca Irwin Shaw'la Peter De Vries'in ve bütün kıvrak zekâlı, ciddi, üretken olanların ağırlığı eziyor beni. Ted olmasaydı, ruhumu satardım gibi duyumsuyorum. Soyluca yazmayı,

bu romanı yazmayı, arkadaşları, boş zamanları feda etmeyi ve kötü bir roman ortaya çıkarmayı düşünmek çok tuhaf. Ama bir çok-satar yazabileceğimi duyumsuyorum. Bir çeşit ters bir biçimde bundan eminim: yazdığım şeyden bıktım -ama onun gelişebileceğinden, bir sanat yapıtına dönüşecek biçimde yeniden yazılabileceğinden eminim. Sevginin kurtarıcı gücünün anlamını, yıkım, nefret ve umarsızlık içinde arayıp bulan bir kızın yolculuğu. Ama ürkütücü olan, kötü yazıldığında sonucun ucuzluk ve sığ bir sevgi olacağı. İyi yazıldığında, cinsellik soylu ve derinden etkileyici olabilir. Kötü yazıldığında ise, gerçek itiraftır. İçe bakışın derecesi ne olursa olsun, onduramaz onu.

Sanırım bu ödevleri yapacağım, sonra bir süre bu basınç albatrosundan kurtulacağım, tatilde iyi yazacağım. Daha önce de yaptım -yazılı ödevleri- ölmedim. Ama yaratıcı zihnimin dünyasına dönmeliyim: yoksa, pastalarla dana inciğiyle dolu dünyada ölürüm. Büyük vampir ahçı besini çıkarıyor, ben de maddenin, salt zihinden yoksun maddenin bozulmasıyla semiriyorum. Zayıf olmalı, yazmalı, bu dünyanın yanı sıra, içinde yaşanacak dünyalar yaratmalıyım.

11 Mart 1957, Pazartesi. Şöyle düşündüm: lanet olsun beylik "Düşündü-duyumsadı" romanıma. The Horse's Mouth'u *okudum*: *tastamam öyle*. En azından şimdilik. Kızı sınırlandıran, tanımlayan, cana yakın, canlı bir üsluba başlıyorum birden bire: mizah, canlı, ama ciddi: "temelde gerçekten ciddi." Bath'ın karısı. En iyisi, *Herself Surprised*'ı oku. Kendi üslubunu kendin yarat, kopya çekme. Ama daha zengin bir "Laundromat Affair" üslubu. Bir çok-satar olmasına da dikkat et. Üstünde çalışmak daha kolay olur: malzemeyi üslup belirler. En güç yanı: üslup. Canlı, dolaysız betimlemeler. Birinci şahıs: belki üçüncü şahısla da kotarabilirim.

Kötüyüm, hastayım: bir hafta geri kaldım. Ama günde beş sayfa yazarım, çaba harcarsam arayı kapatırım. Sözcükleri, ozanın sözcükleri kullandığı gibi kullan. *Tamam!* Gulley Jimson da sözcükleri sanatçı gibi kullanıyor -ya da daha çok Joyce Cary.

Ama ben bir sözcük-sanatçısı olmalıyım. Kadın kahraman. Deniz kıyısında yürüyen Stephen Dedalus gibi: hşşş-hşşş-hşşş-hşşş. İç etekliklerini hışırdatarak.

Şimdi: çabucak bir betimleme: kitabın Cambridge-ilkbaharı bölümünde olmak. Yağmurlu bir gecede balıkla kızarmış patates satılan dükkân:

Balıkla Kızarmış Patates

Kara, sıcak esen siste, Fen Causeway'e döndü. Su birikintilerinde yansıyan portakal renkli ışıklar, yoğun sisin arasından portakal renkli kozalar ören parlak portakal güneşler. Portakal rengi yağmur damlaları. Doğal olmayan bir renk. Dişlerini sıktı, saçlarını sıvazladı. Sırılsıklam yağmurdan ıslanmış. Solda, kabarmış derelerin, durgun havuzlarının içinde yatıp yuvarlanan batık Sheep's Green gemisi kavaklarını, yırtık pırtık sisler içine faş diye küredi. Şu kavaklar. Gökyüzünün açık olduğu geceler, yıldız dolu, yana yatmış, işaret eden, dallara takılan iri yıldızlar. Melekler ya da. Öyle gecelerde, kımıltısız, meleklerle parlayan. Tinka Bell'i anımsa. Yanına yaklaşıncaya dek bir ateşböceği parıltısını andırıyordu. Küçük bayan, o zaman, narin, yusufçuk kanatlarıyla parlıyordu.

Gözlerini kısınca, kara, kaygan ağaç dalları portakal renkli sokak lambalarını kuşatıyormuş gibi görünüyorlardı. Dallardan bir ağ dokuyarak, örümcek ağı dokuyan portakal.

"Dallar niçin ışıkların çevresinde dolanıyor?"

"Işıklar" dedi, soluk portakal rengi profili siyahın içinde belirdi, "çevre dallarda yansır, ötekilerde değil."

Elini cebine daldırdı. Portakal rengi ışık, parlak deri ceketinin üstünde rugan yollar oluşturuyordu. Boş karayolunu geçtiler, çirkin kiremit ve cüzzam portakalı Royal Hotel'in yanından. Botanik Bahçesi'nin yanındaki demir korkuluklu küçük köprüden geçtiler.

"Portakal rengi ışıklardan nefret ediyorum. Kenti hasta ediyorlar."

"Bir toplantı. Bir iki şişman adam oturuyorlar. Portakal rengi ışıklar önerildi. Kar fırtınasında daha kolay görünüyorlar,

bir iki kar fırtınasında. Siste de. Sürücüler için. Sonra portakal pisliği içinde dolaşmak zorundayız. Portakal cüzzamlıları gibi."

Yağmurda kimse dışarıya çıkmamıştı. Sokaklar parıldıyor, metal çivilerle sınırları belirlenmiş siyah-beyaz boyalı şeridin yanında kendiliklerinden tıkırdayan, göz kırpan yuvarlak, portakal rengi yaya geçiş ışıklarıyla, ana karayolunun dışındaki dar, çapraz sokaklarda mavi-beyaz ışıklar parlıyordu.

Russel Caddesi. İleride, uzakta, sağda. Sıcak bir su birikintisinin üstüne saçılmış ışık. İki adam ışığa, balıkla kızarmış patates dükkânının parlak, beyaz eşiğine tırmandılar.

"Paran var mı?"

"Hayır. Umarım sen çaremize bakarsın."

"Çaremize bakmak mı!"

Durakaldı, yağmur yumuşakça, ıslakça yağıyordu. Elini pantolonunun cebine, ceketinin cebine daldırdı. Bir avuç bozukluk çıkardı.

"Say bakalım."

"Altı peni, bir de üç peni. Üç tane de dört peni. Balık kaça? Canım da öyle çok balık çekiyordu ki."

Ceketini yukarı kaldırdı, başka bir cebini yokladı. Bir altı peni daha çıkardı.

"Hepsi bu. Tastamam. Allah kahretsin!" Silahın namlusu kazağının içinden parlıyordu. Asılıp çekti, yerinden oynamamasını sağladı.

"Dikkat et." Kız onu saklamak için siyah yün atkısını çıkardı. "Benimle içeri gel. Dışarıda durursan kuşku uyandırır."

"Ceketimden çıkan bir silahla içeri girersem daha çok kuşku uyandırır. Sen kendin niye almıyorsun?"

"Tek başıma içeri girmekten hoşlanmıyorum."

Dükkânın küçük kapısı önünde durdular. Buğulu camın arasından, dükkânın beyaz, dört köşe içi, gözkamaştırıcı biçimde parlıyordu. Gözlerini kırpıştırdılar, adam camlı kapıyı itip açtı.

Deri ceketli iki oğlan, tezgâha yayılmışlar, açık açık gözlerini dikmiş bakıyorlardı. Siyah giysisini omuzlarına çekti. Hep arkaya kayıyor, bir deli gömleği gibi kollarını arkaya çekiyordu.

Tezgâhın arkasındaki solgun ince adam, cızırdayan kı-

zarmış patateslerle dolu bir tel sepeti kaldırdı. Yanındaki hoş kadın gülümsedi, sorgulayarak. O yana bakıyor, somon balığının sıçradığını görüyordu. Başka bir şeyi ya da. Kadın dürttü onu. "Hey"

"Bir balık. Altı penilik de kızarmış patates."

"Pisi mi, morina mı?" diye sordu kadın.

Kız ona gülümsedi.

"Morina" dedi oğlan.

"Pisibalığı seversiniz diye düşünmüştüm" dedi kadın kıza. Bir kesekâğıdı aldı, yarı yarıya gevrek, kahverengi kızarmış patatesle, kızarmış bir morina dilimiyle doldurdu onu. "Sirke koyduktan sonra geri ver bana."

Kız çatlak metal tuzluğu alıp, kar yağdırır gibi torbanın içine ekti. Sonra da kristal sirke şişesini alıp balığın üstüne duş yaptırdı, kenarını kaldırdı, patatesleri ıslattı. Kesekâğıdını kadına geri verdi, o da onu bir deste gazeteye sardı.

Oğlan bozuk paraları saydı. İki penileri kalmıştı.

"İyi geceler." Islak karanlığın içine daldılar. Kız yavaş yavaş gazeteyi açtı, kesekâğıdının ağzını buldu.

"Al." Oğlan uzanıp dumanı üstünde kalın bir dilim balık kopardı, başını geri atıp onu ağzına attı. Kızın parmakları yandı, yanık derinin bir kısmını kopardı, balık parmaklarını ıslatmıştı. Onlan yaladı, Russel Caddesi boyunca yavaş yavaş yürürlerken. "Yağmurlu bir gecede balıkla kızarmış patatesi hiçbir şeye değişmem" dedi kız, kesekâğıdını yeniden ona uzatırken. "Patates de al. Hepsi dibinde kalmış." Torbayı kucakladı, sıcaklığını duyumsayarak. Yağmura karşı sıcak bir nokta. Patatesler sirkeyle ıslanmıştı.

"Manastır bu mu?"

Yolun solunda, uzun bir tuğla yapıya geldiler, çekik gölgeliklerin arkasından ışık dökülüyordu. "Evet" dedi oğlan.

Perdelerin arkasından radyodan bangır bangır müzik sesi geliyordu. Kız zınk diye durdu.

"Rahipler meditasyon yapıyorlar." Oğlan, elleri ceplerine sokulu, önden, sokağın köşesine doğru yürüyordu. Ama kız sahneyi gözünde dondurdu.

Cam sokak feneri, sokağın sonundaki tuğla bir duvarın önündeki sokak lambası, tabelanın beyaz art alanını aydın-

latıyordu: "St. Elegius Sokağı." Kara harflerle. Alabildiğine düzgün. Hiç unutmamalıyım bunu: demir kaburgalarla cam dörtgenin içindeki duru ışığı. Bu tabela ne yeni görünüyor.

Radyodan bir kahkaha. Sonra derin, tınlayan uyumlu sesler. "Sesleri dinle. Gel, eğ başını..." Radyoda. Kampta her zaman söyledikleri o şükran duası.

"Bu Big Ben mi?" diye sordu kız, yumuşakça, oğlanın dönük sırtına.

"Evet."

Kız bekledi. Saat çalmaya başladı.

Dong. Dong. Dong. Bitecek miydi? Yağmur inceden yağıyordu.

Dong. Dong. Biri, bir yaşlı kadın, manastırın perdesini çekti, dışarıya baktı.

Dong. Kız, kaçmaya hazır, durdu.

Dong. Ses durdurdu onu, Haymarket'ın altında, Thames gezinti yolunun görünümünü taşıyarak. Kara zincirler, kara duvarlar, saydam yeşil ağaç yapraklarına asılı ışıklar.

Dong. Dong.

"Saat dokuz" dedi oğlan.

Kız yanına geldi, elini onun cebindeki avucuna doğru itti, tırnaklarını oğlanın parmakları arasına batırdı. Pencere perdelerinin yanıklarından ışıklı odalara baka baka yürüdüler.

"Şu evde oturmak ister miydin?"

"Bir garaj o." Başını kaldırıp, küçük tuğla yapının ikinci kat penceresine baktı. Perdeler inik değildi, kız beyaza boyalı duvarlara asılı yalın kırmızı örtüleri gördü gözucuyla. Bir oğlan, koyu renk saçlı, kırmızı kazaklı bir Hintli, pencere boşluğuna yürüdü, öteye geçti. Bir duvar erik rengine boyanmıştı.

"Sahibi, genç mimar."

"Hoşuma gitti. Rahat. Su almaz."

Ana yola çıktılar, portakal rengi sislerin içine.

"At parkından geri dönelim" dedi kız. "Portakal dişlerimi gıcırdatıyor. Ona bakınca düpedüz hasta duyumsuyorum kendimi."

"Bu yol çamurlu bir koyak."

"Çizmelerimiz var."

Sola döndüler, çit merdiveninden karayolundan karşıya

geçtiler. Atlar otluyordu, portakal rengi ışığa karşı karanlık biçimler, eğik sırtlar, uçuşan yeleler. Islak çayırlar arasında usul usul deviniyorlar, bileklerine dek, portakal rengi, alçak bataklık sisine batmış.

Ansızın, yaratıcı yeteneğin yenilendiği duygusu: "andan kalıcı bir şey yaratma" yeteneği -hava: "Mavi Oda"yla içinden geçilen - fincan tabak şıkırtıları - meyvemsi tropik renkler içinde Zenci kadınlar - mandalina, misket limonu, kavun pembesi -

Sözcükler başlıyor: içsel monolog, sahneyi yeniden yaratan, yeniden düzenleyen -dile getiren- zihnin duru camında çiçek topağı açılıyor -çiçekleniyor- neye? *Günceye Yaz* - her topağı yakala, nadir çiçekler akvaryumunda açılmaya bırak onları- yaratan yaratıcı öz'ü ve bütünlüğü sakla (değerinden fazlasına satmayarak [sözcük eksik]), hiçbir kadın bundan daha fazlasına sahip olamaz -sürekli sosyal yaşam, içsel dünyayı öldürür ya da ihanet eder ona: onu nadir, acayip kllar.

Plath, Smith'te öğretim yılına başlamadan önce, annesi Eastham'da, Cape Cod'da Hughes'lar için uzun bir tatil düzenledi.

Eastham, Cape Cod

15 Temmuz, 1957. El değmemiş sayfa, beyaz. Birincisi: kullanıma açıldı, paketlenip gönderildi. Bütün düşler, verilen sözler: yeniden yazabilinceye dek bekleyin, sonra birinci sayfanın acılı bozulması, tecavüze uğraması. Hiçbir şey söylenmedi. Bir ısınma. Bir yol gösterme. Neredeyse öğle oldu, kısa, iğneli yeşil çamlar arasından gökyüzü ışıklı, sarkan bir gri. Piçin birinin radyosu ağaçların dışında caz çalıyor: yeşil gözlü, sokan sinekler gibi: Tanrı, bunun cennetle hiç ilgisi olmadığını anımsatmalı bize. Bu yüzden radyolarla öldürücü sinekleri çoğaltıyor.

Yavaş yavaş, büyük bir incinmeyle, sonsuz, ilksel bir bebeğe can verir gibi, uzanıp yatıyorum, duygulanımları fışkırmaya, kendilerine bakmaya, sözcüklerde kendilerini kaydetmeye bırakıyorum: gölgelik, hafif bir esintiyle pencerede bir içeri,

bir dışarı deviniyor, soluk sarı-kahverengi perdeler deviniyorlar, beyaz üstüne, güneşte fışkırmış sarı çiçekli, siyah dallı basma perdeler. Daha kahve içmedik ama yorgunluk, kötü düşlerle ağırlaşmış iki günlük ağır bir uykunun ardından, yavaş yavaş çöküyor içimize: şeytansı biçimde gerçek: Haven House, odanın önünden geçen Smith'li kızların ayakları, hep genel bir koridora açılan, hiçbir özel çıkışı olmayan oda bir tutukevine dönüşüyor. Yan bakış: ağır ince bir biçimde inançsız gülümseme, en kötünün yılgısı, en kötünün düşü, en sonunda kendine dönüyor. Uyanmak cennet, kesinlikleriyle. Niçin bu düşler? Babam ölüp temel çöktüğünde başlayan yılgılarla korkuların bu son içten çıkmaları. Şimdi kendime geldim. Bir yılı aşkın bir süredir kendime geldim, gene de düşler pek emin değiller bundan. Değiller, çünkü ben değilim. Sanırım hiçbir zaman da olmayacağım. Güvenli bir yaşam yaşayacağımızın dışında, cin partileri, sarhoş ego-doyurmalar yok. Öykü, şiir, bir de romanı yazarsam. Gereksinim duyduğum tek şey çalışmak, yaşantı ve imgelemin derin madenlerini açmak, sözcükleri gelip her şeyi anlatmaya bırakmak, kendi seslerini, kendi tatlarını vererek.

Bu büyülü yedi haftanın her biri: yazmak: henüz romanı değil, ısınıncaya dek. Şimdi öyküler. *The Atlantic Monthly* için öykü, kurmaca, Dan Aaron'un,* Sam Lawrence'a** girişine hazır olmalı: "The Eye Beam One": Kafka gibi, yalın bir dille anlatılmalı, simgesel, ama gene de çok gerçekçi. İnsan nasıl da her zaman, kaçınılmaz biçimde yalnız. Özel gözün eğri çarpıtmaları. Cambridge'de geçecek. Bir başka öykü daha: belki de garson kız öyküsünün bir değişkesi: ama burada yanımda değil. Kur onu. Doğacı. Mücevher gibi düzyazı. Kime, ne olduğunu küçük paragraflarla anlat. Sonra açık seçik düşün. Yaz...

Sığ öyküler: para getirenler: çok neşeli, canlı, birçok aile. Aldrich'leri kullan, bebek bakma yaşantıları. Yazın kumsalda aile yanında kalma: Cantor'lar. Çok hızlı perdeden. "Laundromat

* Smith fakültesinden eleştirmen Daniel Aaron.
** Yayıncı Seymour Lawrence.

Affair"i yeniden yaz. Bundan başka, şeytan kızkardeş öyküsü. Nasıl geliyor, erkek kardeşinin evlenmesini kıskanıyor, eski günlerdeki gibi değil. Eğlenceli, oldukça havai kişiler.. Çok ciddi birini de dene: heyecansal: gemideki kadın? New York'ta sekreter: sahne, *Queen Elizabeth.* Evet.

Roman: *Falcon Yard*: başlıca imge: *sevgi, bir şahin*, tek bir vuruş, hepsi bu: kan özverisi: şahin alanı, kitabın ana bölümü: yadsınamaz karşılaşma ve yaşantı. *Bilmece:* lord ve leydi, bileklerinde şahinler, ata binmişler. Buradan kişisel olmayan biçimde Judith'e geç, onun yansımaları gibi değil, kendi adlarına devinen başka kişiler yarat...

Cape Cod

17 Temmuz, Çarşamba. Bugünden sonra geçiştirmek yok: ısınmak için bir sayfa günce. Her şey sevinç, benim için: sevgi, ün, yaşam, çalışma ve, sanırım, çocuklar, yapımın ana gereksinimine bağlı: iyi yazabilmek, son beş yıldır içimde, tıkış tıkış, birikmiş, tıka basa doldurulmuş yaşantıların büyük dalgalanımlarını çekiçleyerek düzeltmek, bundan önce, bundan önce böylesine umarsız değilse de, kısa öyküler ve şiirler biçiminde yazılabilecek yeterince özümlenebilir daha ağır akışlı bir yaşantım vardı çünkü, şimdi gıpta edilebilir belli bir ustalığım vardı o zaman, her ne kadar bu ustalık şimdi, içimde kabaran dolu ve zengin yaşantıyı kuşatıp, mavi beyaz seramik üstündeki meyve gibi sunmuyorsa da. Her neyse, yazmadığım zaman, son altı aydır yaptığım gibi, imgelemim duruyor, kapanıyor, boğuyor beni, bütün okumalar beni alaya alıyor (başkaları yazdı onları, ben değil), yemek pişirmeler, yemeler tiksindiriyor beni (içinde hiçbir zekâ bulunmayan salt fiziksel etkinlikler), beni ayakta tutan biricik şey, tam anlamıyla tadına varılmasa da, içinde yaşadığım uçsuz bucaksız derin sevgi... O olmasaydı, ortalarda koşuşturup duracaktım, avuntu arayarak, hiçbir zaman bulamayarak, şimdi, en büyük kuraklık dönemlerimden birinin sonunda bile sahip olduğum dengeli, dingin, ölesiye kararlı noktayı korumayarak: Olacak. Çalışırsam.

Şiir, başlamak için kötüdür: özellikle inceden inceye işlenmiş olanlar: çok azı bile çabucak dondurur beni. En iyisi, mantıksal gelişimin felsefî tuzaklarını gerektirmeyen küçük, betimleyici şiirler yazmak. Buz pateni, ayışığında inek, *à la* Sow küçük şiirler gibi. Dünyaların sözcüklerimde varlık buldukları, soyutlamalarda ya da açık seçik üç düzlemde belirtici zekâyla dile getirilmedikleri anlamında çok fiziksel. Sözcüklerin bir gizemli güç atmosferine sahip oldukları küçük betimlemeler: bir niteliğin adının anılması: cılız, dalayan, düzgün, yayılmış, ölgün, ışıklı, göbekli. Her zaman yüksek sesle söyle onları. Yadsınamaz kıl.

Sonra: dergi öyküsü: ciddi olarak ama kolayca yazılmış, çünkü sıkı biçimde sınırlandırılmış, kimileri neredeyse karikatür kişileri yönetmek, romanın günce "ben"inden daha kolaydır; bu "ben" de gelişmek zorundadır, kendince sınırlı, ama yalnızca, yarın daha büyük bir görüş olacak olan yaşamla ilgili şimdiki görüşüme uyabilmek için.

Dün çalışmanın birinci günüydü: kötü bir gün. Alabildiğine umarsızca inceden inceye işlenmiş ruhbilimsel düşünce üstünde vakit harcadım, bir yığın, yapmacık, yapay şeye karşılık belki bir iyi imge (bütün okyanusun kafasında şişelendiği oğlan) yazdım. Derindeki kendime dokunmaksızın. Bu kötü başlangıç alışılmadık biçimde canımı sıktı. Kamımı acıktırmadı, yemek pişirmeyi istetmedi bana, yemek yeme ve yemek pişirmenin yoğun düşünce ve yaratıcılıktan yoksun hayvansallığından ötürü. Kumsal: çok geç, 6. Yol'da, çakıllı, güneşli kaldırımda sıcak yürüyüşün ardından, ölümcül pembe, sarı ve fıstık rengi arabalar, başka bir gezegenin mekanik temposuyla öldürme araçları gibi kurşun gibi geçiyorlar. Kırık cam, sonra Bracket Road'u gölgeleyen bodur çamlar, çalılıkta kuş ve sincap hışırtısı, yeşil meyveli çalılar, kaba katran. Nauset Light'taki yarın altında kocaman mavi bir Atlantik kemeri, yosunlu ılık yeşil suda yüzüş, gelgitle, yüksek dalgalarla yükselip alçalarak. Kumsalın uzağında güneşe uzandım, ama güneş soğuktu, rüzgârsa daha serin. Boğazımda atan koca koca topların bum bumu, sonra, neşesiz, arabayla geri

dönüş, mayonez yapma, mayonezi tutturma. Güzel. Sonra, akşam yemeği için didişmek, günün boynuna dolanmış albatros gibi kötü başlanmış bir şiirle, hepsi bu. Sonra masalarla sandalyeler, bir insan onların salt görüngesel yaşamlarını yaşamaya çalıştığı ve kötü bir biçimde bunu başaramadığı zaman, öyle oldukları için kendi kendilerini aşağılayan. Kendi kendilerinden hoşnutlar, söylemiştim-sana. Şu anda saat ona yakın, sabah henüz denenmemiş, bozulmamış. İnsanın, saat bire geldiğinde belirlenmiş olan günün önüne geçmek için daha erken, daha erken kalkması gerektiği duygusu. Dün gece: *Dalgalar*'ı bitirdim, tedirgin etti beni; sonu gelmez güneş, kuşlar, betimlemenin garip düzensizliği neredeyse öfkelendirdi beni -akıcı, katıksız, akıp giden bir tümcenin ardından ağır, hantal, çirkin bir tümce. Ama, son elli sayfanın insanın tüylerini ürperten güzelliği: Bernard'ın özeti, yaşam üstüne, sorun üstüne bir deneme: başına hiçbir şeyin gelmesi olanaksız, artık yaratmayan, kederlenmeye karşı yaratan bir varlığın ölülüğü. O aydınlanma, kaynaşma, yaratma anı: Şunu yaptık: bütünün parçalanışına, dağılıp gitmesine karşı, sonra gene gelmek, akışa karşı yapmak, yeniden yapmak için: ondan kalıcı bir şey çıkarmak. Yaşam işi bu. Altını çizdim, bir kez daha çizdim: yeniden okudum onu. Ben ondan daha iyi yapacağım. *Bunu yapıp bitirinceye dek de çocuk yok.* Sağlığım, yaşantıdan öyküler, şiirler, romanlar çıkarıyor: acı çekmiş, cehenneme -cehennemlerin tümüne değilse de- gitmiş olmamın iyi bir şey olmasının nedeni de bu. Yaşamın kendisi için yaşayamam ben: akışa dayanıklı sözcükler için yaşayabilirim ancak. Yaşamımın, zaman içinde onu sürekli olarak yeniden yaşayan kitaplarla öyküler var oluncaya dek yaşanmış olmayacağını duyumsuyorum. Yaşamın nasıl olduğunu çok kolay unutuyorum, geçmişsiz, geleceksiz, şimdi buradanın yılgısına büzülüyorum. *Yazmak ölülerin tonozlarını ve ardında kehanette bulunan meleklerin gizlendikleri gökleri açar.* Zihin çalışır, çalışır, ağını örerek.

Gelip geçen düşünceyi, gelip geçen gözlemi yaz. Bayan Spaulding'in, ağır gözkapaklı mavi gözleri, uzun, gri saç örgü-

süyle, yaşamının yazılmasını nasıl istediğini: çok şey oldu. San Fransisco depremi ve yangın, annesinin göçmenlere fırınlanmış fasulye ve ekmek dağıtışı, kendisinin ağlayışı, fasulyeleri saklamak isteyişi; bir yan hatta çarpışan trenlerin sesi gibi bir ses işitişi, bebeğinin beşiğinin sallanışını görüşü, bebeği yakalayışı, annesinin onu yakalayıp yatağa yatırışı. Kocasının düşüp ölüvermesi. Ameliyat oluşu, saçlarını arkadaşının evinde kurutup yaptırmak için hastaneden çıkışı. İkinci kocası kapıdan içeri girer, onun uzun, sarkan saçlarını görür: ne güzel bir görünüm. Küçük çocuğun hastalanışı, onu özleyişi. Kadının kocasıyla aynı günde ölüşü. Bütün bunlar: ham, malzeme. Yararlanılmak için. Sonra, yaşam imgeleri: Woolf'un bulduğu gibi. Ama o: fazla kısa ömürlü, toprağa gereksinimi var. Ben daha güçlü olacağım: derinlerdeki kendimi dillendirene dek yazacağım, sonra çocuklarım olacak, daha da derinden konuşacağım. Önce yaratıcı zihnin yaşamı, sonra da yaratıcı bedenin. Çünkü birincisi olmazsa ikincisinin hiçbir anlamı yok benim için, birincisi de, ikincisinin zengin topraktaki köklerinden gelişip serpiliyor. Her gün yazmalı. Ne denli kötü olursa olsun. Bir şey çıkar ortaya. Çabuk çıkacağını düşünecek denli şımartıldım ben: çaba harcamadan, alınteri dökmeden. Eh, 40 gündür çalışıyorum ve ter dökü-yorum. Yazmak, okumak, güneş ve yüzmek. Ah, böyle yaşayabilmek. Çalışacağız. O benim yaşam denizimi dinginleştiriyor, zihninin derin zengin rengiyle suluyor, sevgisiyle, kusursuz varlığına sürekli olarak şaşmasıyla: en sonunda, gevşek gelgitlerden elçabukluğuyla bir tanrı oluşturmuşum gibi; parlayan kılıcıyla geliyor, dümen suyunda deniztaraklarıyla az bulunur balıklar sürükleyerek, dünyayı sürükleyerek: benim toprak tanrıçam için güneş, deniz, tamamlayıcı kara güç o: yang ile yin*. Gökyüzü duru bir mavi, çam iğneleri beyaz, çeliksi parlıyor. Düşen çam iğneleriyle toprak portakal kırmızısı, ardıçkuşlarıyla çizgili sincaplar renklerini bu kırmızı topraktan çalıyorlar.

* Çin felsefesine göre. yaşamın özünü oluşturan eril ve dişil öğeler (Çev).

18 Temmuz, 1957. Kısa yatma-öncesi bir söz sokma, bugünün nasıl berbat geçtiğini söylemek için. Dün gece Spaulding'lerle arabayla dolaştıktan sonra, tatarcık ısırıkları kemiklerin içine dek kaşıntılar salarken, geç vakte kalan yağlı tabaklar, bu yüzden ertelenen, Woolf'un *Jacob'un Odası*'ndaki sızısı, garip bir uyku. Bir günlüğüne kralla kraliçe oluşumuz, uşakların Ted için raflar dolusu beyaz giysiler, ceketler vb benim içinse balo giysileriyle süs taçları getirdiklerine ilişkin düşler yok artık. Çocuklarla ilgili yarı-üzüntülü bir düş, asık suratlı, buğulu, baskı yapılan, diz çökmeler, yılan balığı tutma. Sonra, kucağında sevimli, tuhaf bir bebek tutan, Ted'in pembe-beyaz annesi, sağında daha büyük iki çocuk, ben bebeğin yanaklarını tutup sıkarak gülünç, sevimli O biçiminde bir yüze dönüştürüyorum: onun çocukları mı, benim mi?

Çok yorgunum, kuru, mavi sabahla çelişik biçimde, çanaklar dolusu sütlü kahve, annenin yardımcıyla ilgili öyküsü üstünde boşu boşuna bocalayıp durarak geçirdiğim verimsiz bir sabah, inatçı kişiler, ne deviniyor, ne konuşuyorlar, benimse onların 'kim oldukları hakkında kesin bir fikrim yok: Sassy, annesinin egemenliği altında, kabuğundan çıkıp bir erkek bulan çekingen bir kitap kurdu mu olacak? Yoksa çok atletik, oğları gibi bir kız, bir baş belası mı, annesinin buyruklarına karşı çıkarak, sevimli, basit bir oğlana ilk kez âşık olan? Tanrı bilir. Üç öykü çekiştiriyor beni: anne kıza egemen oluyor, ondan yalnızca ondokuz ya da yirmi yaş büyük: kız on yedi, anne otuz yedi: anne kızın çıktığı oğlanlarla flört ediyor. Kız özgürlük ve dürüstlük için savaşıyor. *Sat Eve Post* öyküsü: düşünürken birden olası görünüyor. Ira ile Gordon bunalımı sırasında annenin bulunduğu sahnelerin gerilimini sağla. Başkaldırı. Arabanın anahtarları. Ruh hekimi. Ayrıntılar: Dr. B.: bebek. Kız kendine gelir, iyi bir kız evlat olabilir. Annenin güçlüklerinin görünümünü anlıyor. Evet evet. Bu iyi bir öykü. Bir konu. Dramatik. Ciddi. Tirelerle ayrılmış toplum adları yeter artık. Akıl hastanesi art alanı. Tehlike. Yüksek gerilim altında dinamit. Annenin kişiliği. Önce gözdağı veren, daha sonra içe dokunan, duygulandırıcı. İlkin

dışarıdan görülüyor, sonra içeriden. Kız geri dönüyor: büyümüş: daha da büyümeye hazır. Annesi gibi, ama bu deli ediyor onu. Değişik olmak istiyor. Saçlarını açtırıyor. Polisler. Onu tedirgin ediyorlar. Öykü gazetelerde çıkıyor. Canına kıyma girişiminden sonra. İncelikten yoksun Dr. B. Gidecek hiçbir yer yok. Okula dönmek. Sonra ne olacak? Bir şey. Büyük çabalarla yapılan çizelgeler. ANNE-KIZ. Sorunlar. Grafik. Gerçek bir öykü. "Sorun Çıkaran Anne".

Pekâlâ. Bir fikir. Tam hiçbir şey gelmediğini düşündüğünüz zaman. Gelmeyebileceğini ya da. Altı hafta içinde bir müsveddeler yığını yazmış olsan. Yap bunu. Kazin'in dediği gibi, ne olduğu hakkındaki bu özet öykünün tam kendisi değil. Eğlenmek bu. Ama benim için bir fikri bu özette açmak, bu aşamada yaşam kurtaran bir olgu. Bir fikrin, bomboş sayfanın üstünde bir günlük civciv gibi tam olarak yumurtadan çıkması için yalvararak başımın pürüzsüz yüzeyini kaşımamak. Annenin yardımcısı öyküsü bile bir işe yaramalı. Sağlıklı, yüksekten atan, inatçı kız Sassy? Kişinin özüne in: ne yapması için ne devinime geçiriyor onu? Çatışma: Sahneler. Anne, Sassy'nin olduğu gibi olmak yerine toplumsal başarı sağlamasını, doğru oğlanı beğenmesini ister: Chuck'ı seçer. Lynn ile Gary girerler. Anne, Lynn'in, Sassy'ye örnek olarak sosyal olmasına yardım etmesini ister. Sassy'ye karşı Anne ile Lynn. Yeni sahne, sahne değişikliğe göre düzenlenir. Sassy, Gary'ye gönül verir, Gary ise, tertipli, dural olan Lynn'e gönül verir. Lynn bunu algılar: Sassy'nin Gary'yi elde etmesine yardım eder (deniz kazasında), Anne Chuck'ı yitirir. Sahne değişir. Kendi erkek arkadaşı geri döner. Anne ışığı görmüştür. Ne duru, ne güzel. Şimdi yaz şu Allah'ın belası şeyi...

20 Temmuz, 1957, Cumartesi. Yeni bir çağ başladı: daha yedi otuz değil. Önümde dört saatlik sabahım var, bir pasta gibi bütün. Bense yavaş yavaş, şaşkınlıkla, kendi zihnimin işleyişinden haz duymaya başlıyorum yeniden: sınav hazırlıkları, derbeder Eltisley [Cambridge'de bir cadde] yaşamı, kısıtlı bir bütçeyle

geçinmek, taşınma hazırlıklarıyla geçen son yarı yıl sırasında, döşeme tahtalarının altındaki düzensiz bir ceset gibi kapalı olan zihnimin: biz taşınacağız, koca koca sandıklar, yüzlerce kitap, küçük ince, kırılgan pahalı seramik fincanlar. Bir felç uzamı. Şimdi de, ağrılar içinde, ama gittikçe daha kesin, yaşantı ve düşünce kuyularının fışkırdığını, küçük açık seçik özlü sesleriyle dingince kabardıklarını duyumsuyorum. Tümceler nasıl da geliyor: Sorun-Çıkaran Anne'yle ilgili öyküye başladım, tırnaklanma karşı koyan çıplak plastik bir yüzeyi kaşıyacak yerde, tam yüreğinde oturuyorum, düzensizce dışarı akıtıyorum onu, olsun ama geliyor, onu düzene sokup biçimlendirme de gelecek ardından. Sonra da yirmi dört pastanın masalı gelecek...

Düş görüyoruz: düşlerim gittikçe iyileşiyor. Newnham'ı gördüm dün gece, açık seçik, gökyüzü basık, eski sınav düşlerimde olduğu gibi pis kokulu değil. Yansız, hoş şeylerin eşiğinde: ardıçkuşları, tuhaf kuşlarla ilgili kitaplar, doğal desende sınav kâğıdı: Basık çiçekler: basık pembe ve san boruçiçeği demetleri, yabanıl ve küçük. Şişko sınav hocaları, Bayan Cohen, Bayan Morris. Uyanınca, daha tam kendime gelmeden, uykusuzluğunu gidermek için soğuk portakal suyu getiren Ted, ardından kahve çanakları, yeşil porselen-cam çanaklar.

Onun düşünde birlikte bir çimenlikte yürüyormuşuz: bir kaplan yavrusu, bir de kaplan, bir çitin ardında. Kocaman Çinlimsi, san yüzlü bir kaplan-adam elinde bir silahla kapıyı vuruyormuş. Ted savunuyormuş, boş bir tüfekle blöf yapıyormuş: Bu uzaklıktan bir kaplanı pusudan ateş ederek öldürebilirdim. Görkem. Roman için.

Virginia Woolf koşuyor yardıma. Romanları, benimkini olanaklı kılıyor: kendimi betimlerken buluyorum: olaylar: Judith Greenwood'u kahvaltıda, öğle yemeğinde, akşam yemeğinde izlemek ya da tren yolculuklarını anlatmak zorunda değilsin, bir ışık çakıntısı onu öne çıkarıp gözler önüne serinceye dek. Gizemli kıl onu: şu sarışın kız kim: kancığın biri: beyaz tanrıça o... Kuşağın bildirisi yap onu. Bu da sensin. Olaylar: dış: Newnham'ın beyaz düğün pastası salonları: hiç kimsenin olmadığı

kadar somut: Tarihin doymuş noktası hakkında Amerikan masumluğu. Aşınmış yollar, taş basamaklar: kimin tarafından yapılmış: ünlü adlar mı? Masumluğun ötesinde masumluk, kösnünün dağıtıcı güçleri arasından eldeğmeden geçmiş olmak, boş gurur nefret, tutku: yoksulluğun ardından gelen bolluk. Düşüşten önce bahçe yok: ama bunun ardından elyapısı bir bahçe. B. W.: acınası derecede bilgiç, ham halat: iyi bir eleştirmen olurdu, "Elma ağacının dalları altında gençken, kolayken"i okumaya çalışarak: Yer onu: ayaklarını sürümesi, sinüs, su mavisi gözleri, teninin belli belirsiz beyazımsı-sarı tonu: yalın bir yaşam: patatesle biftek. İngilizce'deki başarısından ötürü değerlendirmek için, Yale profesörlerince, 'B..'ye sunulu ağır kitaplar... eskiden sefih bir ozanın metresi olan ve bunu bir türlü atamayan, kendinden yaşlı, çirkin bir ressam kızla ilişkisi. Tümü de roman için. Pazartesi gününden başlayarak, günde 7 ya da 8 sayfa yazmayı dene.

Aynadaki Kız
Kırmızı Tilkili Hayvanat Bahçesi

25 Temmuz, Perşembe... Bugün: hava açık, gökyüzü mavi, çam kozalakları, ayak altında portakal rengi iğneler. Havayı yazıyorum, üç gün süren iç kapayıcı bulutların ardından yağmur: gümüşsü gelin telimsi yağmur, Pazartesi günü gösterişli, duru, iri damlalar, sonra sel gibi bir yağmur, soğuk, düz, görkemli. Damlayan verandada sandalyelere oturduk, yağmur yeşil plastik sandalye örtülerinde birikiyor, pencere kafeslerini yarı-saydam su camlarıyla sıvıyor, kuru, yarık toprağa sızıyor. Pazar günü cennet gibiydi: yaşamda bir iz, temiz bir sayfada açık seçik bir satır: dinlenmiştik, özgürce yazmıştık, güneşte yanmak, işimiz; gökyüzü, Nauset Light ile Coast Guard Kumsalı arasında, üstünde güneşlenecek pürüzsüz, sığ bir kum yükseltisi bulmak büyülemişti bizi: oynadık: suyun yüzeyinde yüzüyordum, ellerimle ayaklarım tıpalar gibi aşağı yukarı inip çıkıyor, saçlarım alnımdan başlayarak ıslak, balıkları avlamak için ardında iz bırakarak

sürükleniyordu. Bir görkem ve güç dalgası. Sonra gene iş başına. Yazmak, düzeltmeler karalamak, yeniden daktilo etmek, Sorun-Çıkaran Anne'yle ilgili öyküm: benim yaşantıma yakın, kocaman, gürültülü patırtılı derin-tabaktaki pastadan bir dilim... Öyküye şaştığımı söylemeliyim: sanırım bugüne dek yazdığım her şeyden daha kavrayıcı. Gözümün arkasından on ayaklık bir direğin yönettiği Platin Yazlar hakkında mırıldanmak yok artık. Gerçek, dramatik bunalımlar. Başkişide bir gelişme. Önemli nesneler, belirtiler. Salı günü sonuca üzüldüm: doktorla Sara arasında dört sayfalık ani düşüş hakkında soru-yanıt, kuru, kısa sözcük ve tümcelerle, bir hesap makinesi gibi mantıksal: şimdi, buna karar verince nasıl duyumsuyorsun kendini. Sonuna yalın, düz iki dizelik ahlâk dersi iliştirilmiş, zengin, kapsamlı bir şiir: gerçek bu, çocuklar, imgelem yok. Evet, Salı gecesi ve dün sabah düşündüm, yanıtı buldum: dinleyicilerin sürekli kestirimlerde bulunmalarını sağlayın: hızlı, çabuk bir son, öykünün dramatik kınında toplanmış. Sanırım, başardım bunu. *The Sat Eve Post*'a gönderdim: En baştakinden başla. Üzüntüye kapılmadan önce, *McCall*'s'ü, *Ladies' Home Journal*'i, *Good Housekeeping*'i, *Woman's Day*'i dene. Başka öykülerimdeki üslubumla ilgili küçük övgüler yazmışlarsa ama daha ciddi bir konu istiyorlarsa, buyursunlar işte, bu benim en iyi üsluplu öyküm, yeterince de ciddilik, kişilik sorunları, delilik, aşk vb var içinde kazanması için. Tek bir öykümü bile kabul ettirebilsem, kendimle son yayımlanan öyküm arasında bir koruyucu duvar olurdu: çocukluğum, 1952, beş yıl önce. Bu benim şimdiki savaşımlarımı hemen bir gizilgüç havasına bürüyebilir, beni yetişkinler piyasasından, kendi piyasama, tüm para-kazanan, beyinleri-yüklü yetişkinler piyasasına fırlatabilirdi. Böyle olmasa da çalışmalıyım, mırıldanmamalıyım. Beş yıl çalışmadan sonra, şikâyet etmeye hakkım olabilir. Şimdi değil, beş yılda yazılmış tek iyi hikâyemden sonra değil.

Aman, Tanrım, 9 Ağustos: bir Cuma, tedirgin edici bir biçimde köklerin sökülmesine yakın, duru, mavi-beyaz bir sabah, 9.30 suları; iki kişinin ruh çağırma tahtasının başında tartıştıkları,

soğuk, sakınımlı, hantal diyalog şiirinden yaklaşık 14 dize yazıyorum. ababcbc uyaklı, inceden inceye işlenmiş, beş vurgulu dizelerden oluşan 7 dizelik bölüklerden kurulu olmasına karşın, karşılıklı konuşma gibi geliyor kulağa, bugüne değin yazdıklarımın tümünden daha tutkulu; her ne kadar bir yamalı yorgan yapıyormuşum duygusuna kapılıyorsam da: bir dörtgen biçiminde ortaya çıkması gerektiği konusunda genel bir fikirden başka bir şey olmaksızın, ama çeşitli renklerde parçaların birbiriyle, mantıksal olarak nasıl uyum sağlayacaklarını görmeksizin. En azından, küçük, kötü şiirlerime konu bulmaya çalışır, onların kusursuz olmaları gerektiğini duyumsarken içimde beliren o inanılmaz baskı duygusundan kurtarıyor beni, bu da o sığ, parlak, yapay görünüşü veriyor bana. Bu yüzden, bir canı-cehenneme-daha-önce-yayımlanmış-duygular-da-olsalar-kimin- umurunda duygusuyla, günlük şiir temrinlerine alıştırmaya çalışacağım kendimi. Benim sorunum bu. Şimdi çok açık seçik görüyorum: yirmisinde ölen, şiirleri yayımlanmış parlak bir yeni yetme ile, yirmi beşlerinde yazmaya başlayan yetenekli, olgun yetişkin arasında köprü kurmak. Eski lirik, duygusal şeylere tutunmak kışkırtıcı: düzyazı ne denli geri kaldığımı gösteriyor: beş yıldır hiç öykü yayımlamadım. Düzyazının şiir gibi olgunlaşması kolay değil; şiir küçüklüğü ve benim biçim deneyimimle tam gibi görünebilir. Başlıca sorun, zengin, gerçek konuları kendime zorla açmak, benimle Ted'den başka dinleyici olduğunu unutmak.

O ölümcül 1953 yazıyla sonbaharı dışında, yaşamımda hiç böylesine kara, öldürücü birkaç hafta geçirmedim. Tek sözcük bile yazamıyordum bu konuda, kafamın içinde yazmama karşın. Gün gün daha emin olduğum, gebeliğin yılgısı. Gebelikten korunma konusunda giderek artan rastgeleliğimi anımsıyorum, sanki o zaman benim başıma gelemezmiş gibi: kapılar birbiri ardı sıra, güm güm kapanıyor; beni, belki Ted'i de, yazarlığımızı, olası elegeçirilmez birlikteliğimizi tüketeceğini şimdi bildiğim, havada asılı kalmış yılgınlıkla. Parıldayan, gelen gerçekler: Bana

bir gerçeklik, özellikle günden güne bir işe yarar olma, kafalı insanlarla tanışma, onlarla çalışma duygusu vermesi için her şeyden çok gereksinim duyduğum Smith'teki işim; geleceğimiz, Ted işsiz, ben işsiz, bizi borçlandıran çığ gibi faturalar, en kötüsü, diyelim dört yıl sonra olabilecek en iyi ana baba olabilecekken, araya giren varlıktan alabildiğine nefret etmemiz. Sonra, yirmi yıl sürecek bir mutsuzluk, sevilmeyen bir çocuk, istemeyerek, bizim hatamız yüzünden, tinsel ve ruhsal varlıklarımızı donduraraK öz varlığımızı öldüreceği için. Her şeyi para kazanma uğruna feda etme zorunluluğundan ötürü. Sonra, hastalıklı bir biçimde, günübirlik yaşadık, o güne dek yaşadığım en uzun dönemin günlerini sayarak: otuz beş gün, kırk gün, sonra doktorun muayenehanesinde ağlama oturumları, kan testi pazarı, çığ gibi büyüyen yağmurla gökgürültüsünde, ırmak gibi akan yollarda, bisiklet üstünde, dizlerimize dek su içinde, santim santim yağmur suyuyla dolan çukurlarda iliklerimize dek ıslanmış, şimşek parıltısında frene eğilmiş. Bir köprünün üstünde son yargıyı gördüm: bir gökgürültüsü patlaması, sonra üstünde ölülerin yakıldığı son elektrikli odun yığını. Ama hiçbir şey olmadı. Hiçbir şey, Pazartesi'ye dek, o gün, uğraşla dolu, aldatıcı bir alışveriş sabahının ardından daktilomun başına geçince, sıcak ıslanma başladı; altı haftanın beyaz kısır dakikaları boyunca düşlenen, özlenen kırmızı leke. Bebek gelmediği sürece hiçbir şeyden yakınmayacağıma, hiçbir şeye ağıt yakmayacağıma hangi Tanrı, hangi yazgı adına olursa olsun andiçtim: sakatlıklar, hastalıklar, ölümler ya da sevgiyi yitirmek bir yana, en son, en büyük kötülük.

Ve, tam zamanında, bir gün sonra daha başka bir kötülükle başetmek zorunda kaldım: Dün şiir kitabımın geri çevrilişi, Annemden neredeyse kötücül sahte bir tehlike uyarısının ardından, altı ay umutlandıktan, evet, hatta bu Allah'ın cezası şeye bel bağladıktan sonra. Morgda, güvenlik içinde ölmüş olmasını umduğunuz kanserli bir sevgilinin ölüsünü geçmişin anısına bir çelengin içinde geri almak gibi bir şeydi bu.

9 Ağustos (dev.) Geri Geldi. Üstelik, şiirlerin yarısının, yayım-

lanmış olanların, düpedüz hanımefendi nazlılıkları ya da önemsizliklerinden ötürü benim için artık geçerli olmadıklarını ya da iki yıl içinde kesinlikle geçerli olmayacaklarını bilmenin mutsuzluğuyla. Böylece yeniden bağlandım lanet olası kitaba, arsız otların sardığı bir bahçe gibi ayıklamaya başladım onu: bir zamanlar doğal görünümlüydü arsız otlar ama artık öyle değiller [Adrienne] Rich öylesine aptal olmasaydı, Donald Hall öylesine aptal olmasaydı, 100 sayfalık yayımlanmış donuk şiirleri almasalardı, böylesine berbat duyumsamazdım kendimi. Smith'te, işimde gönül gücümü artırırdı, yetişkinlik çalışmalarımda bir tutamak sağlardı bana, beş yıllık bir aradan sonra sürdürmemi, geçen yıl yalnızca on altı şiirimin yayımlanmasını sağlamak yerine.

En kötüsü: kendim için öylesine üzülmeme yol açıyor ki bu benim, Ted için kaygılanmaya başlıyorum: Ted'in başarısı, önümüzdeki sonbahar başetmem gereken işimle, bunun hoşuma gitmesi, Ted'in bu başarıyı kazanması, ama benim, onunla birlikte başarı kazanarak, her ikimizin de kendimizi daha iyi duyumsamamızı sağlayabilmemi öylesine yürekten duyumsamam. Böylesi daha iyi bence, eğer ikimizden biri başarılı olacaksa: bu yüzden evlenebildim onunla, benden daha iyi şair olduğunu, benim küçük yeteneğimi hiçbir zaman kısıtlamak zorunda kalmayacağımı, tersine onu en ileri noktasına dek geliştirebileceğimi, gene de onun benden önde olduğunu duyumsayacağımı bildiğim için. Kendi içimde stoacı bir durum sağlamaya çalışmalıyım: eski çalışma ve bekleme durumu. Büyük bir şanssızlığım oldu: on yedimden yirmime dek parlak gençliğim, sonra kopuş ve ölü uyuşukluk, erken olgunlaşmamın yaşantısını daktilo makineme geçirmeye savaşırken.

Dün: Başka bir gerçekle daha tam yüz yüze geldim: yalnızca kabaca şımartılmamıştım ben; *hiç çalışmamıştım.* Onda bir bile yeterince sıkı çalışmamıştım. Bunu biliyorum şimdi: Bayan Cantor'un gönderdiği iki genç yazara yaptığımız ziyarette ana çizgileriyle belirlendi: ikisi de daktiloyla 350 sayfa tutan romanlarının ilk taslaklarını bitirmişler: bir kez, bir kez daha yaz-

manın sözünü etmesek bile, salt mekanik olarak, dünyanın daktilosu, demektir bu. Bizim altı haftamıza karşılık onların altı ayı vardı. Ne olmuş yani. Ben altı hafta kullanmadım. Bu uzun, daha serbest dil ve genişletilmiş konulu uzun alıştırmaya değin altı ay boyunca hiç şiir yazmadım; Ekim'den bu yana da, "Sorun-Çıkaran-Anne"den başka öykü yazmadım, bu sığ, ama benim iyi saydığım bir öykü. *The Sat Eve Post* tarafından tek sözcük bile edilmeden geri çevrildi; bir de, bir annenin yardımcısı hakkında, benim yapay, yeniden yazılmaya değmez bulduğum bir öykü, bir hafta içinde küçük "Laundromat Affair" le birlikte hiç kuşkusuz, *The Ladies' Home Journal*'dan geri gelecek pırıltılı, hafif bir öykü. Peki ne yazdım: *Mademoiselle, Harper's* ve *The Atlantic* baklmından vicdanım rahat değil: Yeterince iyi olan ne yazdımsa basacaklar. Bu yüzden, yapmam gereken tek şey çalışmak. Mavis Gallant, her şeyden vazgeçmesine karşın, tam on yıl her gece işten sonra çalıştı, yazdıklarını *The New Yorker*'da düzenli yayımlatabilmek için. Ama vicdanımı aklamak için biraz daha sancısını çekmeliyim çalışmanın; şurada burada üstüste yığılmış beş öykü, beş on şiirim var, onları yayımlatmayı ummaktan, sonra da buna bel bağlamadan önce her öyküyü yayımlamak için değil, daha iyi bir yazar olmak için -ve *ipso facto*, yayımlanmaya daha yakın olmak için yaz. Sonra; yılgıya kapılma. Armağan olan bu Cape lüksü içinde yaşamasam daha iyi olurdu, kumsalla güneş durmadan çağırırken, güneşten uzak, içeride kaldığım için suçluluk duyarak... ama bir köpek gibi yazmaya çalışmadığım zaman daha da suçlu duyumsuyarak kendimi. Bu yılgıya, yetenekli olmama karşın gurur duyacağım, dahası gösterebileceğim bir yapıtımın bile olmayışı yılgısına son vermek için gereksinim duyduğum şey bu. En iyisi, gelecek yaz, Hamp'te [Northampton] ter döküp para biriktirmeli, roman üstünde çalışmalı, böylece, diyelim bir manzum oyun üstünde çalışmak için, bir yıllık ödeneğim olur. Şimdi bu diyaloga başladım, manzum oyunlar ilgilendiriyor beni. TV: bunu dene. Ama dürüst ol. Düzmece konulu annenin yardımcılarına paydos. O kadar da düzmece değildi ama çabuk ilerlemek için üstünden

kayılıp geçilmiş, şaşırtıcı olaylardan yoksun. Ted de gurur duyacak benimle, istediğim de bu. Bir parlayıp bir sönen başarılara aldırmıyor o, bana, benim yazışıma önem veriyor. Bu da yeter bana.

21 Ağustos, 1957, Çarşamba. Basık, somurtkan bir gün. Gökyüzü aydınlık beyaz ışıkla çatık kaşlı. Bu bitmeden altı gün kapana kıstırıldım. Duraklamalar, başlangıçlar. Henry James'e âşığım: *Beast in the Jungle,* öykü sevgisinden ötürü, iş korkusundan kurtarıyor beni, zihnimde hep onu sunmaya çalışıyorum, bir sınıfa anlatır gibi. İlk hafta en kötü hafta olacak, ama 1 Eylül'den başlayarak ilk dört haftamı kalın çizgileriyle belirleyecek, onları ayrıntılı olarak hazırlayacağım, sonra yeniden kitaplıkla içli dışlı olacağım. Böyle işte. Bu işin mutlu somutluğuna bir kez girdim mi, yaşamımın yeni bir aşamasına sıçrayacağım: bunu biliyorum. Yaşantı, çeşitli öğrenciler, özel sorunlar. Gerçek olanın, olgusal olanın mutlu köşeleriyle yuvarlaklıkları..

Dün: Rock Harbour Creek açıklarında, çamurda, yengeçlerin tuhaf görünüşü: sular çekildiğinde düzleşen çamur, sarı-yeşil tuz bataklığının içine doğru uzanan, kuru, kırılgan bataklık otları şeridiyle kuşatılmış. Çamur merkeze doğru nemli, kara yeşil yengeçlerin hışırtısı, kabuklu seyirtişiyle canlı, örümceklerle ıstakozlar ve cırcırböcekleri arasında kötü bir haç gibi, soluk yeşil, dev gibi bir kıskaç taşıyan ve yan yan yürüyen. Ayaksesle-rimiz yaklaşınca, yığılmış çamur kitlesi yakınındaki yengeçler eğri eğri yürüyüp üstüne çıktılar, kara, kirli toprağın içindeki deliklere, ot köklerinin içine doğru yampiri yampiri yürüdüler. Kurumuş birikintinin sınlsıklam kara merkezindeki yengeçlerse kendilerini çamura, çamurdan küçük kapakların altına gömdüler; yalnızca kıskaçları çamur yığınının küçük yarından dışarı fırlıyordu, dirseklerle gözler kuru otların kökleriyle, kümelenmiş kuru midye kavkıları arasındaki sonsuz sayıda deliklerden dışarı çıkıyorlardı, ot öbekleri arasında kabuklular sınıfından bir tür ampuller gibi. Bir imge: tekinsiz, bir başka dünya, kendine özgü garip alışkanlıkları olan, çamurdan, topaklanmış, tenha, dingin yengeçlerle dolu....

Plath, fakültenin bir öğretim üyesi olarak, Smith Koleji'ne döndüğünde -geri dönen bir altın kız- kendisini karşılayan soğukluk şaşırttı onu. Onun da, umduğu gibi öğretme yeteneklerinden büyük kuşkuları vardı; ders programı da sık sık fiziksel olarak eziyordu onu.

28 Ağustos, 1957. - "Doluluğu onun"

6 Eylül. İlk sabah erkenden ayaktayım. Açık bir gün, karaağaç yaprakları arasında sararan, soğuk ışık. Dün gece: acayip, eskil, yeşermekte olan parkta yürüyüş -koyu renkli, kıvrım kıvrım kayalar, ayak altında palamutların çıtırtısı, dallardan düşen her filiz sincap biçimini alıyor. Şimdi: kahve düşü, Ted'in kahve makinesini yanlış kullanmasına, kahveyi zehir gibi yapmasına, sütü taşırmasına, makinenin kullanım talimatını yitirmesine, masayı beklemesine karşın (masa geliyor, bodur, çirkin; kapıdan sığmıyor, adamlar kapıyı çıkarıyorlar, gene sığmıyor; sevinç; öyle çirkindi ki; evden üstünde asma yaprakları olan küçük masayı getirtecek. Öykü: kocası aşk üstüne, tutku üstüne yazan bir şair olan kadın -kendini beğenmişliğin, sevincin parıltısından sonra- onun (arkadaşlarının sandıkları gibi) kendisi hakkında değil Düş Kadın Esin Perisi hakkında şiir yazdığını keşfeder.

12 Eylül. Dün gece: bilinmeyen fiziksel acının yılgısı, ivme kazanan -şişmiş arka dişeti, kabarcıklı, gevşek, kanayan; eşya kaldırmaktan yırtılmış, dikişleri açılmış karın kasları: tıpkı bıçak gibi dönüyor, zonklayan bir bıçak üstünde bir eksenin çevresinde dönüyor; sonra dana haşlamasından kalan beyaz, tuzlu domuz topakları, tavada eritilmiş, yağlı, vıcık vıcık, domuz pastırmasını, kendi yağlarını salıveren, sızdıran domuz sosislerini görünce ansızın duyulan belli belirsiz ateş -yumrukları sıkılı korku: fıtık, kocaman, korkunç kanama ve eter yılgısı, ustura mideyi uzunlamasına yarıyor ve yaşam yürek gibi çarpa çarpa tükeniyor, kırmızı kırmızı akarak- havadar oturma odasının döşemesi üs-

tündeki haki yorganın üstüne, iki büklüm, diz çökmüş, uzandım, İspanya'yı, zehirli kırmızı İspanyol sosisini anımsayarak; Kanal'ı geçişimizi, turnabalıklı sandöviçle şarabı, boğazımı ağlayan kekre kusmuğu, sandalyelerin altında sürünüşümü; Atlantik'i geçişi, küçük kamaramın döşemesine diz çöküşümü, zengin akşam yemeğinden -ıstakoz, ceviz, martiniler- ötürü kusmuğun kamaranın karşı duvarına fışkırışını -şimdi, banyoda yere diz çökmüş, yağlı, tuzlu domuzu, koyu çorbanın üstündeki yağlı iliği düşünüp, kuru kuru öğürerek: "Tuzlu domuz" dedim, sonra geldi, ilk sulu öğürtü, haşlama, suda çözülmüş, sonra kenetlenme, sonra iğne. Ted, başımı, midemi tuvaletteki beyaz çanağın üstüne tutuyordu. Sonra yüzümü yıkadım, yağlı pis kokulu hava dağıldı, sabah güneşi solgun, eğik, panjurların arasından içeri girinceye, düşen yaprakların sesi işitilinceye dek uyuyabildim, bitkin, serinlemiş -

1 Ekim, Salı.

Bir cine mektup:

Dün gece, boşuna anlam vermeye çalışarak James'i okuyormuşum duygusuna kapıldım: kanımda meydan okuyan bir savaşıma dönüşen hasta, ruhu yokeden bir korku akışı. Yorgunluğuma karşın bir türlü uyuyamadım, acının sinirlerimi sıyırdığını, içsel sesin inlediğini duyumsayarak yattım: ah, öğretemiyorsun, hiçbir şey yapamıyorsun. Yazamıyorsun, düşünemiyorsun. Böylece, yadsımanın olumsuz, buz gibi selinde, o sesin tümüyle benim sesim, benim bir parçam olduğunu, bir biçimde beni mutlaka ele geçireceğini, beni görülerin en kötüleriyle başbaşa bırakacağını düşünerek yatıyordum: onunla savaşma, gün gün yenik düşürme fırsatına sahip olmuşken başarısızlığa uğramak.

Bu zorlu kendimi, görmezlikten gelemiyorum: orada duruyor. Kokusunu alıyorum, dokunuyorum ama adımı vermeyeceğim ona. Utandıracağım onu. Uyuyamayacaksın, ders veremeyeceksin dediği zaman, ne olursa olsun, sürdüreceğim, burnunu kıracağım onun. En büyük silahı, benim yazmakta, ders

vermekte, yaşamakta kusursuz başarılı imgem olmuştu, şimdi de öyle. Yazdıklarımın geri çevrilmesi biçiminde bir başarısızlık kokusu alır almaz, sınıfta, bir noktayı bulanıklaştırdığımda çocukların şaşkın yüzlerini ya da kişisel ilişkilerde buz gibi bir yılgı sezinler sezinlemez, kendimi ikiyüzlülükle, olduğumdan daha iyiymişim gibi görünmekle, temeldeyse iğrenç olmakla suçluyorum.

Orta derecede iyiyim ben. Orta derecede iyi olarak da yaşayabilirim. Üstün derecelerim yok, yayımlanmış kitaplarım yok, ders verme deneyimim yok. Ders vermek bir iş benim için. Çevremdeki unvanları, yayınlanmış kitapları ve deneyimleri olan herhangi birinden daha iyi bir öğretmen olmayı istemeye hakkım yok. Olsa olsa, gün gün, bir gün öncekinden daha iyi bir öğretmen olmaya çabalayabilirim. Bir yıllık sıkı çalışma, bir şiirin ya da öykünün kısmen başarısızlığı, kısmen çabayla iletimi sonunda, ilk gün olduğundan daha rahat, daha güvenli, daha iyi bir öğretmen olduğumu söyleyebilirsem, yeterince şey yapmışım demektir. Bu imgemi, kendim için iyi bir imge olarak kabul etme yürekliliğini göstermeliyim, Bay Fischer ya da Bayan Nunn ya da ötekilerden herhangi biri olmadığım için, titreyen bir pelte halinde dondurmamalıyım kendimi.

Gökyüzünü, tepeleri, düşünceleri, lezzetli yemekleri, parlak renkleri seven iyi bir kendim var. Cinim, bu kendimi, onun kusursuz bir örnek olmasını isteyerek, böyle olmazsa kaçıp gitmesi gerektiğini söyleyerek, öldürmeye çalışıyor. Elimden geleni inatla yapıp bunu böyle bileceğim, başkaları ne derlerse desinler. Daha iyi bir öğretmen olmayı öğrenebilirim. Ama ancak acılı bir sınama yanılmayla. Yaşam, acılı bir sınama yanılmadır. İçgüdüsel olarak kendime bu işi edindim, çünkü, onun sağlayacağı güvene, tıpkı yemeye gereksinim duyduğum gibi gereksinim duyduğumu biliyordum: bu benim yaşam ve sorumlulukla ilk kez etkin biçimde yüz yüze gelişim olacaktı: binlerce insanın her gün, belki inlemelerle ya da direngen bir kararlılıkla ya da sevinçle yüz yüze geldikleri bir şey. Ama yüzleşiyorlar onunla. Oysa benim, kusurlu olursam, yanılırsam çığlık çığlığa kaçmamı

isteyen şu cinim var. Benim çok iyi olduğumu, bu yüzden kusursuz olmam gerektiğini düşünmemi istiyor. Ya kusursuz olmalıyım ya da hiçbir şey. Bense, tersine, bir şeyim: yorulan, utangaçlığıyla savaşması gereken, insanlarla kolayca yüz yüze gelmekte çoklarından daha çok sıkıntı çeken bir varlık. Cinim yukarı çıktıkça onu tekmeleyip aşağı indirerek, bir günlük çalışmadan sonra yorgun düşeceğimin, bunun doğal bir yorgunluk olduğunun, yılgınlık içinde atıp tutacak bir şey olmadığının bilincine vararak bu yılı sonuna erdirebilirsem, beni incittiği anda ondan kaçacak yerde, yaşam tarlasıyla parça parça yüzleşebileceğim.

Cinim aşağılamak istiyor beni: kolej başkanının, benim bölüm başkanımın, herkesin önünde diz çöktürecek bana; bana bakın, perişanım, yapamıyorum diye bağırmamı istiyor. Korkularım hakkında başkalarıyla konuşmak da besliyor bunu. Dışarıya karşı dingin görüneceğim, kendimin çevresinde savaşacağım ama hiçbir zaman toplumsal bir görünüm payesi vermeyeceğim ona, kaçtığım, ona boyun eğdiğim görünümü. Sınıfta daha başarılı olduğumu görünceye dek sabah 9'dan 5'e değin iş yerinde çalışacağım. Ne olursa olsun, akşamları gevşetici bir şey yapacağım, değişik bir şey okumak vb. Bu işin, bu görevin dışında dokunulmamışlığımı koruyacağım. Yapabileceğim en iyi şeyden daha çoğunu isteyemezler benden, en iyimin sınırlarının nereye dek uzandığını da gerçekte yalnızca ben bilirim. Bir seçeneğim var: sıkıntıya katlanmaksızın, başarısızlığa uğramaksızın, hemen kusursuz olamadığım için yaşamdan kaçmak, böylece kendimi sonsuza dek yıkmak ya da yaşamla kendi koşullarıma uygun olarak yüzyüze gelmek ve "işimden olabildiğince yararlanmak."

Her gün azimle ileri doğru bir adım atacağım ya da uzamda belirleyici bir zaman kaydedeceğim. Okuma malzemesi sevdiğim bir şey. Yavaş yavaş, sınıf tartışmalarını yönetirken, öğrenmeliyim: inceden inceye işlenmiş bir kaçış imgesi olan içimdeki korkutucu hayvanın yaltaklanan imgesini çıkarıp atmalı, günlerle yüzleşmeli, onları zorla sıraya sokmalıyım. Bir özlü söz

ya da bir gecelik bir kararla alt edilemeyecek bir içsel savaşımım var. Olumsuz cinim gün gün kışkırtacak beni, ama ben, korumak için savaşmakta olduğum kendi öz varlığımdan başka bir şey gibi savaşacağım onunla: her gün onu çekici kılacak bir şey getirecek: bir sincabın çevik, kürklü bedenini seyretmek olabilir bu, ya da havayı ve rengi derinden duyumsamak, yahut bir şeyi değişik bir ışıkta düşünmek: sınıfta kötü bir 45 dakikayı kurtarmak için 5 dakikalık güzel bir açıklama ya da. Dakika dakika yukarı doğru savaşmak. Benden, olduğumun değil, olmadığımın yetkinlik ve ölçülülüğünü isteyerek tüm varlığımı yok edecek o kara bulutun altından dışarıya doğru. Neysem oyum ben, yazdım, yaşadım, gezdim: kazandıklarıma değer oldum ama daha çoğuna değmek için çalışmalıyım. Salt dilemekle daha çoğu olamam.

Öyleyse: stoacı bir yüz. Bir alaysama, bir çifte görü durumu. İşim ciddi, önemli, ama hiçbir şey yaşamımdan daha önemli değil, gizilgücü tümüyle gerçekleştirilmiş yaşamımdan: kıskançlık, imrenme, başka birisi, öğretmenlikte daha şimdiden başarılı birisi olmak için umarsızca istekler, safça: Bay Fisher, tüm öğrenci sevgisine karşın karısı ve çocukları bıraktılar onu; Bayan F., bütün deneyimine, bilgisine karşın, umarsızca donuk. Bu insanların her birinin... bir eksiği, bir gediği var, onlardan biri olmak bir başka biçimde eksikli, gedikli olmak olurdu. Ben kendi eksiğimi omuzlayacağım, bugün James üstünde çalışacağım, gelecek hafta da Hawthorne; yaşamı yavaş yavaş kolaylıkla almak, ilkin dirençli ama gittikçe artan bir sevinçle. İlk yengim bu görevi kabul etmek, ikincisi, cinim, hayır, bu görevi kabul etme, yeterince uygun niteliklere sahip değilsin demeye olanak bulamadan içine dalıvermek; üçüncüsü, hiç uykusuz, umarsız bir gecenin ardından ders vermek, dördüncüsü Ted'le birlikte cinimle yüzyüze gelip suratına tükürmekti. Tasarladıklarım üstünde sıkı çalışacağım ama zengin bir ev yaşamı kurmak için de aynı biçimde sıkı çalışacağım: yeniden yazabilmek, zihnimi işimin dışında verimli kılabilmek....

Boyun eğmek yok artık, inlemek, sızlanmak yok: insan

acıya alışıyor. Bu incitiyor. Yetkin olmamak incitiyor insanı. Karın doyurmak, bir ev sahibi olmak için iş yüzünden kaygılanmak incitiyor. Ne olmuş. Vaktidir şimdi: Bu ay, korkunun gölgesinde yaşanmış bir çeyrek yüzyılı sona erdiriyor benim için: soyut bir yetkinliğe erişememe korkusu: sık sık yetkinliği değil, insanca, yanılabilen biri olarak yaşama hakkım olduğunu kabul etmek için savaştım; kazandım da.

Tavır her şeydir. Sızlanmak, yüreksiz olmak bu işten kurtarmaz beni, hem sonra, öyle olsaydı, kendi bütüncül varlığıma ne olurdu, düşünmek bile istemiyorum. İlk çekimi aldım: sözleşme imzaladım, küçük kız taktiklerinin beni işten ayırmasına izin vermeyeceğim.

Haydi, kitaplığa. James'in kitabını bitirmeli, konularımı ezberlemeliyim, belki de sincap öyküsü. Keyfine bak. Ben keyifli olursam, sınıf da keyifli olur.

Bu gece eve dön: Lawrence oku ya da yaz, yazabilirsen. O da olacak.

Vive le roi; le roi est mort, vive le rois. *

5 Kasım, Salı gecesi. Kısa not: Kendime. kendimi ele almanın vakti geldi. Sıkıntılı, içim kararmış, hasta, sendeleyip duruyorum ortalıkta. Şimdi kendi içimi kurmalıyım, ne denli başarısızlığa uğrarsam uğrayayım, kendime bir belkemiği oluşturmalıyım. Bu yılı tamamlayabilirsem, ne denli kötü olursa olsun, bugüne değin kazandığım en büyük yengi olacak bu. Bütün şımarık küçük kız benliklerim, kötü öğretmenliğim karşısında kaçmaya can atıyorlar, bilgisiz uyuşukluk eski öğretmenlerimle yeni öğrencilerim arasında üzücü biçimde yaygınlaştı. Bayılsam ya da inme inmiş gibi yapsam, yahut Bay Hill'e yalvarıp yakarsam, belki de kurtulurdum: ama sonra kendi kendimle nasıl yüz yüze gelebilirdim, nasıl yaşayabilirdim? Yazmak mı, yoksa entelektüel bir kadın olmak mı? Daha da kötü bir sarsıntı olurdu bu; kaçış çok tatlı, usa sığar görünse de. Böylece, donuk, öfkeli bir

* (Fr) Yaşasın kral; kral öldü, yaşasın kral (Çev).

güceniklik oluşturabilir, bunu sonuna kadar götürebileceğimi yaşamımın bir yılı karşılığında, Haziran'da özgürlüğümü hakedeceğimi duyumsayabilirim. Yedi ay daha.

Her şeyden önce? Ted'e kaygılarımdan sözetmemeliyim. O yanımdayken, yakınmak, korkularımı, mutsuzluklarımı onunla paylaşmak için çok kötü kışkırtılıyorum. Mutsuzluk eşlik edilmek ister. Ama Ted yansıttığında korkularım yalnızca büyüyor. Bay Fisher bu gece aradı, Cuma günü dersime girecek. Ona yansıttığımda gerginliğimin artacağını duyumsadığım için, Ted'e yakınmak yerine, suskun kalıyorum bu konuda. Bitinceye dek suskunluğumu sürdürerek kendi kendimi denetleme yetimi sınayacağım. Ted'in bilmesi sorumluluğumu taşımakta yardımcı olamaz bana. Onunla yüz yüze gelmeliyim, kendimi bunun. için hazırlamalıyım. Lawrence'ın ilk günü. Çarşamba, Perşembe buna hazırlanacağım. Dinlenmeliyim. En önemli şey bu. İki kısa ders hazırla. Sınıfı hazırla.

Başlıca sorun, bu hazırlığın üstüne çıkmak. Onlara üslup hakkında ders vermeye nasıl başlayacağımı tasarlamak. İlk derste, bildirilerin biçimi, düzenlenmesi üstüne genel bilgiler hazırla, bildirilerden parçalar oku. Sinirlenme. Dingin bir görünümün olsun: evde başla. Ted'le bile çok dingin ve mutlu olmayı öğrenmeliyim: vaktini istediği gibi geçirmesine izin vermeliyim, bencil olmamalı, bozmamalıyım bunu. Olgunluk burada başlar, ne denli kötü olursam olayım. Ne denli yetersiz olursa olsun, derslerimi hazırlamalıyım.

4 Ocak, 1958. Yeni Yıl'ın dört günü geçti, günde bir sayfa yazma, ruhsal durumumu, yorgunluğumu, portakal kabuğu ya da bir hafta ovduktan sonra banyonun aldığı rengi betimleme kararlarıyla. Ceza ve kaçış ya da her ikisi: yetişmek için dört sayfaya çıkarmalıyım. Hava yükseliyor, açılıyor. Ekim, Kasım, Aralık aylarının kara sarı yollu boğuculuğu geçti, Yeni Yılın açık havası geldi -öylesine soğuk ki, çıplak diz kapaklarını, kulakları, yanakları, buz ağrısından bir kemiğe dönüştürüyor. Gene de, şu anda, kilerin kapısının beyaz yağlı boyası üstüne vuran, toprak rengi-

çirkin yağlıboya astar üstünde döşeme tahtalarını yansıtan, batı yönünde çatı altındaki üç köşeli yan duvarın penceresinden, açık mor-paslı pembemsi lavanta rengi halının üstüne eğik bir ışın düşüren güneş. *Değişiklikler:* bir çiçekdürbününde pencereleri kırıp ince havaya, mavi görünümlere dönüştüren şey nedir? Noel için kırmızı, şayak dokuma bir gömlek: her gün açık mavi duvarların art alanında giymek için siyah çizgi tomarlarıyla doğu işi yeşil eğreltiotu desenli Çin kırmızısı. Ted'in öğretmenliğinde iş değişikliği, tam istediğimiz sürede, tam istediğimiz kadar. Avrupa için net 1.000 ya da 2.000 dolar. Ted'in yazdıkları konusunda onun adına sevinç, bana da ufuklar açıyor: *The New Yorker*'ın üçüncü şiiri kabulu ve *Jack and Jill* için kısa bir hikâye. 1958: Öğretmenliği bırakıp yazmaya başladığım yıl. Ted'in inancı: umma: yaz yalnızca; kendini dinle, karala. Bu konuda korku: ölüm sessizliği. Gene de: peki, sonra? İç dünyamı insanlarla doldurmam, onların devinmeye başlaması aylar sürecek. Bu güvenli, programlanmış zaman-saatli ücret-denetimli dünyadan kendi boşluklarıma dalmaktan başka nasıl yapılabilir bu. Uzak gezegenler dönüp duruyorlar: ünü, poz takınmaları, yayımlanmış bir romanı gereğinden çok düşlüyorum, el-kol devinimleri yapan, konuşan, büyüyen, basıma dalan insanları değil. İşsiz, para kaygıları olmayanları, yaa, kara kapak kalkmalı. Yaşama alaysamayla bak: söylemesi kolay: nesneler açılır: insan tanı: ufuklar genişler....

Gece görüntüleri: ateş, öksürük - panjurlardan duvarlara, köşeli tavanlara düşen zebra gibi yol yol ışık: *Falcon Yard*: katıksız, orta çizgili güncenin üstüne çık -lirik çığlık, hayır: zengin, mizahlı alaysama. Yeniden kurma.... Çarpacak masalar. Mücevher duruluğunda görüngeler. Kusursuz ritmlere, kendi aralarında ding, dong diye sesler çıkaran sözcüklere dön: yeşil, ince, sızlanan...

Düşlerin kaşıntısını, yatıştırıcılığını, sincap gibi para saymayı durdurduğum anda felç çıkıyor ortaya: seçenekler felci: bir sahne oluşturmak? bir çocukluk anısını ezbere betimlemek? Hiçbir anım yok. Evet, Freeman'ın sarı evinin dışında bir halka

biçiminde leylak ağaççıkları vardı. Oradan başla: kaygan ergenlik yıllarından önceki on yıllık çocukluk, sonra güncelerim üstünde çalışabilirim: yeniden kurabilirim onları. İki selvi ağacı, yeşil portakal rengi çizgili saçaklar. Ayrıntılara bakmayı hiç öğrenemedim. Yaşanmış yaşamı yeniden yaratmayı: yani yenilenmiş yaşamı. Olay sönüyor, tanrının gözünde bir kum taneciği, şu andan başlayarak yüz yıl bir gün ağlanan, küre biçiminde yanar döner inci dünyası. Cam küreyi çevirince, kar, kuvars hava halkaları arasından usul usul düşer. Eğretilemeler doluşuyor. Olgu taneleri, zihnin likör gibi duru camına damlıyor, yaprak yaprak açılıyor, kırmızı, mavi, yeşil, pembe, beyaz -bir dünya yanılsaması yaratan kâğıttan çiçekler. Her dünya kendi krallarını kendi taçlandırır, kendi tanrılarının başına defne dalları takar. Bir Hans Andersen kitap kapağı dünyalarını açar: Kar Kraliçesi, buz gibi mavi-beyaz, kar-kalınlığındaki havasının içinde bir kızakta uçarcasına gider: yüreklerimiz buz kesilir. Her zaman: elmas saraylara karşı pis tortu, süprüntü, dışkı. Bu adam tanrıyla cenneti düşleyebilirdi: çamurun nasıl oluştuğunu. Kendi ateşimizde yanarız biz. Bunu dile getirmek. Sonra yılgınlık: Longfellow'u tanıyan garip kuş yeşil ağaççıklı İngiliz çayırlıklarının art alanında, bir tele tünüyor. Ak saçlı dede, kabaran denizde boğuluyor, ılık, yavaş, yapışkan silindirler; yanmış kara ızgaranın karşısında hışırdayan, açılan kâğıdın yılgısı: bu imgeler, bu düşler nereden geliyor? Dünyalar -araba gürültü patırtısıyla, takvim-yazdırmasıyla kapatılmış. Bir Noel süsüne asılı bir dünya, yıkanmış yaldız, kurşun-kalay alaşımı çaydanlığımın karnında gümüşlenmiş, şişirilmiş bir dünya: Alis'in kapısını aç, kapıları açmak, sözcükleri ve dünyaları dile getirmek için ter dök.

Her gün bir alıştırma, ya da bir bilinç-akışı gezintisi mi? Nefretler karşımda çatırdıyor, ellerini kollarını savuruyorlar: parlaklık imgesini bozuyorlar. Yüzümü bilmiyorum. Bir gün bir kurbağa gibi çirkin yansıtıyor onu ayna: iri gözenekli deri, bir elek gibi kaba, yumuşak irin benekleri, kir noktaları, sert pislik çekirdekleri sızdırıyor -kaba bir kalbur. Kaymak gibi ipek değil... Yağ tabakasıyla mavileşmiş saçla, kıllarla, yeşil ya da kahverengi

kabuklarla kabuklanmış burun. Gözbebekleri sararmış, köşeleri kabuklanmış, kulaklar bir yumuşak mum sarmalı. Sızdırıyoruz. Lekeli gövdeler. Gene de donuk ya da uzak bir ışıkta kelepçelerimizden kurtulmuş, ayağa kalktığımız, yana yana, tanrılar gibi konuştuğumuz günler. Yaşamın yüzeysel dokusu ölü olabilir, benim için ölüydü. Sesim durdu, derim kilolarca ağırlığı, her santimetrede öteki ben'lerin basıncını duyumsuyordu, kırışmış, büzülmüş, kendi üstüne çökmüştü. Şimdi büyümeli. Dünyaların yüzeyini ve yüreğini emmeli, onlara egemen olmalı, kendi dünyamı kurmak için boğuşmalıyım. *Ahlâksal* olarak konuşmalı, çünkü bir ahlâk bu. Büyümenin ahlâkı. Başını burasının ve şimdinin betonuna çarpmak, tos vurarak yolunu açmak. Yüzleri, bedenleri, eylemleri, adları almak ve onları yaşatmak. Elimizden geldiğince zorlu yaşamak, genişleyerek, daha iyi yazarak. Bu yaz: iş yok ya da yalnızca günün çok az bir bölümünü alan bir iş var. Almanca çalışma ve Fransızca okuma. Kendi kitaplarımı okuma: Berkeley, Freud, toplumbilim. En çok da: söylenceler, halk masalları, şiir ve antropoloji. Hatta tarih. Boston'u tanımak. Boston günlüğü: beğeni, dokunma, sokak adları. Bütün cenazelerin çıktığı kiliseden gelen altı çanları. Odalar. Her oda bir dünya. Tanrı olmak: ölmeden önce her yaşam olmak: insanları çılgınlığa götürecek bir düş. Bir kişi, bir kadın olmak -yaşamak, acı çekmek, çocuk doğurmak, başka yaşamları öğrenmek, sonra onları başka insanların zihinlerinde gezegenler gibi dönenip duran basım dünyalarına dönüştürmek.

...Dönüşte her şey nasıl da küçülüyor -bir daha eve gidemezsin: Winthrop büzülüp küçüldü, donuklaşmış, kalın derisi kırış kırış olmuş: düşlerin tüm o gökkuşağı uzantıları parıltılarını yitirmiş, kavkılar suyun dışında, renk ağarıyor. Yoksa sokaklarla çocukları zihinlerimiz mi renklendirmişti de, artık bunu yapmaz oldular? O ilk zihne dönmek için savaşmalıyız -zihinsel olarak, bir zamanlar yorganların altında bizi terleten masallarla oynuyoruz- şaşkınlığın heyecansal, duygusal ıslaklığı geçiyor- zihinlerimizde yeniden yaratmalıyız onu, çabucak yapılıveren bir kekin kabartma tozunu ölçerken ya da gelecek ayın giderlerini hesap-

larken bile. Tanrı her şeyin içine soluğunu üfler. Alıştırma: bir iskemle, diş fırçası, bir kahve kavanozu *ol*, içeriden dışarıya doğru: içinde duyumsayarak t*anı*.

* * *

7 Ocak, Salı gecesi. Bütün gün ya da iki gün boyunca, akçaağaç masanın altında yatıp gözyaşlarını, telefonların çalışını, çaydanlıktan çayın dökülüşünü işittin. Niçin çürüyünceye ya da çöplerle kitapla birlikte süpürülüp atılıncaya dek yatmıyorsun orada? Bir tümsek üstünde bir kazazede, zaman ve gözyaşları çevrende inip çıkıyor, yüzeye vuruyorlar, kayıyorlar, serin mavi-uzak. Öylece yatıp kal orada, toz tut, halının soluk pembe ve lavanta kiri, boş-sayfalı, sesim dingin, boğuk. Ya da havaya geçmek, başka sesler, yakınmalarla üfürülmüş, uzak bulutsularda bir arafa. Neyse: biraz mürekkep çarçur ederek, sayfalarını saydıktan sonra, bahara çıkıncaya dek yardım etmelisin bana, sözüm ona özgürlüğüme kavuşuncaya dek -biliyor göründüğüm ama yalnızca düşleyebildiğim. Öyküler, şiirler yazmak pek de öyle inanılması zor değil. Ama varsayımsal olarak ondan sözetmek sıkıcı: bir nesne. Bugün, şimdinin dışında kar yağıyor. Geldiğim yer burası. Pencerede kuru tıkırtılar. Sokak lambalarından yayılan yeşilimsi bir ışık, ışık konisinde eğimli uçuşan kar tanecikleri. Yarın işe gitmek için hayırlı bir başlangıç. Bütün hafta açan güneşten sonra. Derslerim, her zamanki gibi yarın sabah hazırlanacak -hasta bir eşekarısı gibi çılgın, huysuz duyumsadım kendimi, şimdi de öyle duyumsuyorum- hâlâ öksürüyorum, gece geç saatlere dek uyuyamıyorum, öğleye dek sersemlemiş, uyuşmuş duyumsuyorum kendimi. Ama gene de çalışacağım, bitireceğim. Bir kezinde bir gün. Chas'la kısa, yürekli bir karşılaşmadan sonra. Dün Hill'i gördüm, mavi ve köşe kemeri dişli, buz gibi kişiliği, Bay Fisher'den telefon, bu sabah tepeleme kitap dolu, tavanarasını andıran çalışma odasında aptalca tartışmam, öylesine berbat olması gerektiğini bildiğim beyaz harfli, siyah tez kitaplarında 7 ciltlik romanı. Dedikodu. Kestirmeye çalışmak insanı hasta ediyor. On bir kahve molası ve dedikodu. Bütün çıkarsamalar: Enstitü seni sorumsuz sayacak. İki yıllık sözleşme.

Saçma. Pamuk sargılar içindeyim. Bana harcanan bütün emekler boşa gitti -her şey çift anlamlı. "Bölünmüş bağlılıklarım var" diyorum. "Senin dostunum ben" diyor. "Benden başka kimse bunu söylemez sana. Şey, bu arada, bütün bunları Bay Hill'e anlatabilir miyim?" "İki kez istifa ettim" dedi. "Bir kez, öğrencilerle yattığıma ilişkin dedikodu yüzünden. Başkan Nielson uğradı, sınıfımda 10 kişi olduğunu gördü: 'Hay Allah, Fisher, senin için bile fazla bu!' " Şimdi bencilliği yüzünden, Smith mezunu üçüncü karısı da bıraktı onu. Kendini beğenmişliği, düzgün beyaz bıyığı kadar apaçık. "Yalnızca zihninde" diyor, "kaygı hakkında. Çeşitli kaynaklardan biliyorum." Çıkarsamalar, anıştırmalar, tehditler, çift anlamlı sözler ve dedikoduyla uğraşırlarsa, yokum ben. Bir biçimde, belirsizce iyi niyetliler. Ama neyin benim iyiliğime olduğu hakkında hiç fikirleri yok, yalnızca kendilerininkini biliyorlar. "Yazmak için neye gereksinimin var?" diye soruyor Gibian, çay fincanının üstünden. Bir şey yazmaya gereksinimim var mı? Yoksa zamana ve özsuya mı gereksinimim var? İnsanlarla dolu, dopdolu bir kafaya gereksinimim var. Önce kendimi tanımalıyım, derinden; zaman ve uzam içinde başkalıktan kendime derdiğim her şeyi. Bir zamanlar Whitstead gerçekti, yeşil halılı odam, sarı duvarlı, penceresi Orion'a ve yeşil bahçeyle çiçek açan ağaçlara bakan, sonra, dumanlı Paris'te, bir hezarenin içine benzeyen mavi oda, sokakta ince, sinirli oğlanla, incirler, portakallar ve dilenciler, sabahın ikisinde kafa vuran, sonra Nice'deki, garaja bakan balkon, düğün gecemde Rugby Caddesi'nde toz, is ve havuç kabukları, Eltisley Bulvarı'nda iç karartıcı salon, paltoların ağırlığı, kömür tozu. Şimdi de bu gül pembesi duvarlı oda. Bu da geçecek, daha iyi günler için yumurta yumurtlayarak. İçimde bu yaşam tohumları var.

12 Ocak, Pazar gecesi. Aşağılanma öfkeleri, yanık, bir kez daha yanık, yüreğim yanık, bir sahneyi yeniden yaşayabilirmişim, ondan yeniden sözedebilirmişim, onu kendi ömeğime göre ısıtıp döverek biçimlendirebilir, fırlatıp atabilir, incinin içine serpebilirmişim gibi. Sanatın içine serpebilirmişim gibi. Ayağımda

çizmeler, sarsak sarsak, kıvrımlı paltoların altındaki kılıf geçirilmiş sandalyelerin yanından geçip, küçük kahve masasına doğru yürüdüm. Üç kişilik samimi grup, James kalkıyor, siyah saçlı, gözleri kısık, suskun, hava söze dökülmemiş yorumlarla cızırdıyor, "Buradan gerçekten o denli nefret ediyor musun?" Solgun İngiliz Joan, yeşil çerçeveli gözlüklü, tırnakları yeşile boyanmış, kürklü, kocaman sallantılı, kübik melekler biçiminde altın Aztek küpeleri takmış, anlamlı sözler, anlamlı bakışlar - Sally'nin iri, düz solgun elleri, havada uçan pisi balıkları gibi, akkarınlı, sırtları benekli, el-kol devinimleri yapıyor, tırnak dipleri yaldızlı boyayla minelenmiş. Üstün. Tepeden bakıyor. Çiğ pembe, bıyıkları ağarmış Fisher: "Ayıp, ayıp" diye aptalca sırıtıyor, kahve fincanının üstündeki hilal biçiminde kabuk bağlamış dudak boyasını göstererek -"Hayvanın izi." Bütün ortak yaşantılara göndermeler -"Bu senin mi?"- astragan şapkalı Monas kırmızı, yeşil, üstüne altın yaldızlı desenler basılmış, soluk, tabaklanmış domuz derisinden bir torbayı kaldırıp göstererek. "Hayır. Keşke olsaydı. Susie'nin mi? Judy'nin mi?". Partiler. Akşam yemekleri. Balık gözlü hanımefendi. "Her şey zihninde" diyor Fisher. "Çeşitli kaynaklardan biliyorum bunu." Kibar sosyetede bir hanımefendi yumruk atmaz, tükürmez de. Böylece işime dönüyorum. Tek sözcük bile edilmeksizin sınav kurulundan kovulmuş, Sally'nin tepeden bakarak, öğrencilerime soruları söylememi öğütlediğini işitiyorum, haklı olarak öfkeleniyorum. Kötülük. Bayağılık. Başka ne olabilir. Onları sistemim içinden nasıl da çıkarıyorum. Safra gibi. Aaron'u gör, söyle ona. Sınav konusunda Marlies'i gör, söyle ona. Kızlar bir kıyıda duruyorlar. Rakün kürklü iri yarı, aceleci, anlamsız yüzlü [olanı] bile iyi çıktı, Cuma günü iki buçuk saat güzel güzel konuştuk. Cumartesi tükendim, sinirler yıpranmış. Uykusuzum. Fırlatıp attım seni, kitap, yere, yumruklayarak. Tekmeledim, yumruk attım. Öfke köpürdü. Birini öldürme sevinci, salt günah keçisi. Ama çalışma gereksinimi sırasında yatıştım. İş kurtarıyor.

14 Ocak, Salı.... Artık Smith Koleji'nin sosyal yaşamına gittikçe

aldırmaz oluyorum. Ben kendi yaşamımı sürdüreceğim: Pazar çayları, daha sonra Massachusetts Üniversitesi öğretmenleri için akşam yemekleri, bir de işim. Düzyazı çok kötü değilse, deneyeceğim hatta. Şiirler bitti: fazla iç kapayıcı. Kötüyseler, kötü. Düzyazı hiçbir zaman tam anlamıyla umutsuz değildir. Şiir el-yazmalarım 1.000 dolarlık yarışmadan geri geldi. Kim kazandı? Bilmek isterdim. İkinci yenilgi. Üçüncü kez nereye gönderdiğime dikkat etmeliyim. Ama günü Ted'in yeni bir deste şiirini daktiloda yazmakla geçirerek iç kapayıcı, sıkıntı veren acılarımdan kurtuldum. Kendi başıma yaşayıncaya dek onda yaşıyorum. 1 Haziran'da başlıyorum. O zaman fikirlerim olacak mı? Altı aydır havası alınmış bir boşluk içinde yaşıyorum, bir yıldır hiçbir şey yazmadım.. Pas tıkıyor beni. Yeniden verimli olmayı öyle istiyorum ki. Başımın içinde dünyaları döndürmeyi. 150 gün daha nasıl yazacağıma söz mü vereceğim, yoksa cesaretimi toplayıp şimdi mi başlayacağım? Derin, ileri atılan bir şey dizginleniyor. Sesim donmuş...

20 Ocak, Pazartesi. Kötü, elim durdu, her gece yazmaya koyulduğumda uykuya daldım, kitap yazılmamış. Bugün öğleyin uyandım, uyuşmuş gibi yüzeye çıktım, yitik bir haftasonunun ardından. Derinlere kök salmış bütün esnemeler. Yorgunluğumun derinliklerine daldım, şimdiyse: torbalar dolusu sözcük. Beynimin yüzeyini sıyırarak yazıyorum. Şimdi düzyazı. Romanımın çekirdek bölümü üstünde çalışıyorum, onu dile getirmeye, sımsıkı kavrayarak bir öyküye dönüştürmeye. Cuma gecesi Falcon Yard'daydım. Bir kız bir düşün yontusuyla evlendi, ateşten halkalarının içinde Cinderella, saldırılmaz ben'inde zırhlara bürünmüş, bir adamla karşılaşır, adam bir öpüşle yontusunu kırar onun, erkekle uyumalar, öpüşlerden daha güçsüz kılar, alışkanlıklarının ritmini sonsuza dek değiştirir. İkincil kişilerin içine gir, doldur onları. Bayan Guinea. Bayan Minchell. Hamish. Rahibi andıran Derrick. İngiliz'e karşı Amerikalı. Yapabilir miyim bunu? Bir yıl sonra yapabilirim belki. Üslup önemli. "Seni seviyorum" benim kendi dilimi gerektirir...

Birden derslerden, yazılı ödevlerden kurtuldum şimdi. Yarı yıl bitti, bahar gelecek, bencilce kendi yazılarıma dönüyorum. Bol bol, *Sat Eve Post* öyküleri okudum, gözlerim ağrıyıncaya dek. Şu son günlerde benim ve başkalarının yazdıklarındaki boşluğun bilincine vardım. Benim dünyam düz, ince bir ilan tahtası, onlarınkiyse, bebeklerle, tuhaf, yaşlı soylu dul kadınlarla, garip işlerle, iş diliyle dolu, "Seni seviyorum"la sona eren saptanmış parçalar yerine. Yaşamak, dedikodu etmek, sözcüklerle dünyalar oluşturmak. Bunu yapabilirim. Yeterince ter dökersem...

Kıskanç biriyim ben, yeşil gözlü, kötülükle kaynaşan. *New Poets of England and America*'daki altı kadın şairi okudum. Donuk, tumturaklı. May Swenson'la Adrienne Rich'in dışında benden daha iyi ya da daha çok yayımlanmış biri yok içlerinde. Başka kadınların ünlerini sağlayan şiirlerden daha iyilerini yazan birinin dingin kötücüllüğü var bende. Haziran'a dek bekle. Haziran mı? Çoktan dilim paslanır o zamana dek. Bir biçimde, şiir yazmak için vaktimin tümünün sonsuza dek önümde olmasına gereksinimim var benim -yenecek yemek, hazırlayacak kitabım olmamalı. Taslak çiziyorum, hesaplıyorum: şimdi çekirdeğim, yirmi şiir. Daha büyük, daha özgür, daha tok bir sesle otuz şiire daha gereksinimim var: en çok da ritimler üstünde çalışmalıyım, özgürlük için, gene de şarkı söylüyormuş gibi, lezzetli bir piliç dilinde konuşmanın tadı. Modası geçmiş, sevimli oyunların utangaçlığı olmadan. Bir yılda kırk elli şiirlik bir kitap -her on günde bir şiir. Düzyazı yüreklendiriyor beni. Karmakarışık, aşırı duygulu bir hale getirebilirim onu, yeniden yazabilirim, ne zaman istersem ele alabilirim -ritimler daha gevşek, daha değişken, o denli çabuk ölmüyor. Böylece yazın yazdıklarım üstünde yeniden çalışacağım: *Falcon Yard* bölümünü. Gene de, nedense bir roman bölümü bu: gevşek, eleştirel değil. Çok fazla kişi var içinde. Bir çatışma koymalıyım içine. En azından daha ikincil kişileri canlandırıyorum... Egzotik-romantik-şanlı-şöhretli bulaşık suyundan kaçınmalıyım. Mücevher parlaklığında ayrıntılara girmeliyim. Sesim nasıl bir ses? Kurdumsu, ne yazık, ama tok.

Lütfen, tok, büyümenin iyi bir şey olduğu dışında hiçbir ahlâk dersi olmayan. İnanç da iyidir. Ben de içimden katı-kuralcıyım. Oturma odasının karşıdan vuran ışığında bir yabancının kara başının arkasını görüyorum, beyaz yakasının bandını, siyah kazağını, siyah pantolonuyla ayakkaplarını. İç çekiyor, benim görüş alanımın dışında, okuyor, ayağının altında bir döşeme tahtası çıtırdıyor. Onu seçtim ben, sonsuza dek onunla evlendim.

Belki de bastırılmış yeteneğin çaresi biraz kaçık olmaktır: biraz kaçık, yalıtılmış, gene de bir biçimde dünyanın bütün öteki insanlarını yiyecek ve sözcüklerle beslerken insanın biraz kaçıklığını koruyabilmesi. Erkekıerarası tartışma oturumlarından bu yana ne kadar zaman geçti? Sert tartışmacı arkadaşlar nerede? On yedi yaşlann, geçen yılın? Marcia şimdi dogmatik gönül rahatlığı içinde [çıkarıldı]... süpermarketler, kitaplıklar, iş rutini ağına düşmüş. Eğlenceli mi? Belki... Canlı, neşeli konuşmasının altında kabuğundan çıkmamış bir kırgınlık gizli. Buna imrenme diyemeyecek kadar yalınım: "Öğrencilerinin tümü senin olağanüstü olduğunu, yolculuklar yaptığını, bir yazar olduğunu mu düşünüyorlar?" Asitli banyolar. Zaman verilse... Gelecek yıl saldıracağım ona, içine ulaşacağım. Maskem masumluk. Onun gözünde, her zaman da öyleydi, ben büyük düşsü, sade, umarsız, bu yüzden de meydan okumayan, yontulmamış kız. O ise, alabildiğine yararcı, şimdi alışveriş yapıyor, benden daha çok becerikli olmaksızın; ben kocama karılık ediyorum, derslerimi veriyorum ve "yazıyorum." O benimle ilgili ikl şey anımsıyor: hep kapağının rengine, dokusuna göre kitap seçerdim, sonra bigudi takar, su yeşili bornoz giyerdim. Oda arkadaşıma, sevgiyle... Acaba bir odaya kapatılsam, bir yıl boyunca yazabilir miydim. Yılgıya kapılıyorum: hiç yaşantım yok! Gene de, zihnimi kazıyıp neler neler çıkaramazdım? Hastaneler, deli kadınlar. Şok sağaltımı, ensülinden ötürü kendinden geçmeler. Bademciklerimin alınması, dişlerimin çekilmesi. Öpüşüp koklaşmalar, otomobil içinde sevişmeler, beceriksizce bekâretin yitirilmesi, kaza koğuşu, New York'ta, Paris'te, Nis'te çeşitli başarısız aşklar. Unutulmuş ayrıntıları uyduruyorum. Yüzler ve şiddet. Isırıklar ve buruk sözcükler. Bunları dene.

22 Ocak, Çarşamba. Tam anlamıyla körü körüne kızgınlık. Öfke, kıskançlık, aşağılanma. Damarlarımda akan yeşil bir kötülük fokurtusu. Fakülte toplantısına gidiyorum, ince ince yağan gri bir yağmur altında hızla Alumnae House'u geçiyorum, park edecek yer yok, kolejin arkasından dolanıyorum, sulusepkende donmuş tekerlek izleri arasından hoplaya zıplaya. Yabancılar arasında yalnız, tek başıma dolaşıyorum. Ay be ay, giderek daha soğuk tavırlar. Kimse gözgöze gelmedi benimle. Kalabalık odada, Eylül'dekinden daha yabancı yüzler arasında bir fincan kahve alıyorum. Tek başımayım. Yalnızlık yakıyor içimi. Yaramaz, haddini bilmez bir öğrenci gibi duyumsuyorum kendimi. Marlies, koyu kırmızı desenli bir bluzun üstüne beyaz kolsuz bir elbise giymiş. Tatlı, becerikli: ancak gelemiyor. Wendell'le bir ders kitabı hazırlıyoruz. Duymadınız mı? Koyu renk gözler, Wendell'in yuvarlak, aptalca sırıtışına kaldırılmış. Bir oda dolusu duman, oturacak yerleri portakal rengi, siyaha boyanmış sandalyeler. En önde, belli belirsiz tanıdık bir kadının yanına oturdum, benimle başkan arasında hiç kimse yok. Öne doğru bakıyormuş gibi yaptım. Yaldızlı yapraklı ağaçlarda, portakal rengi yaldızlı sütunlarda, bronz geyik frizinde -geyiklerle bir okçu, yayı gerilmiş- odaklaştırdım bakışlarımı. Artılar, eksiler, mezuniyet dereceleri hakkında dayanılmaz, anlaşılmaz çekişmeler. Arkadaki örtünün üstünde, beyaz gümüş ayaklı bir Yunanlı, bir genç kıza flüt çalıyordu, beyaz bacaklarından biri Yunan giysisinden çıkmış, utangaç utangaç tekme atıyordu. Sonra, bir öykü, beş para etmez, 30 sayfa uzunluğunda berbat, duygusal bir roman bölümü: buna harcıyorum saatlerimi, nasılsa, mucizemsi bir biçimde birlikte olmayı, günlük olaylar hakkında bilgi edinmeyi bilen o insanlara karşı savunmam, deha işaretim bu olsun. Duymadınız mı? Bay Hill'in ikizleri olmuş. Böylece yaşam, ağlarımın dışında dönüp duruyor. Alison'un ayrımına vardım, toplantıdan sonra koşup yetiştim ona -döndü, esmer, bir yabancı. "Alison," Wendell yakaladı onu, "kente mi gidiyorsun?" Biliyordu. O da biliyordu. Ben sağır, dilsiz. Körlemesine yarı erimiş karın içine

daldım. Karların, boz çisentinin içine. Parlak öğrencilik günlerimin bütün yüzleri öteye döndü. İstemeye istemeye akşam yemekleri verecek miyim? Onları bizi eğlendirsinler diye çağıracak mıyım? Ted karşımda oturuyor: onun sorunlarını kendi sorunlarım yapacağım. Başkalarının yanında sesini kısmak. Şu kanlı özel yaralar. İşte kurtuluş. Ya işim berbatsa? Sözcükler, sözcükler, su bendine delik açarak tufanı durdurmak. Burası gizli yerim olsun. Bütün yaşamım boyunca dışarıda olmadım mı? İyi niyetli düşmanların karşısında yer almadım mı? Umarsız, yoğun bir biçimde: grupları niçin olanaksız buluyorum? Hatta onları istiyor muyum? Tutuk-dilim, küçük-beynimle onlarla boy ölçüşemediğim için mi, onları şaşırtmak için düşlerimi yüce romanlarla şiirlere yönelterek yanıltıyorum? Yeniyetme parlaklığıyla olgun pırıltı arasındaki açıklığı doldurmalıyım. Hadi, ağır ol. Ayağını denk al. Bir erkeğim var. Ona yardım edeceğim.

26 Ocak, Pazar gecesi. Yemek pişirmek ve uyku basmalarıyla geçen boş bir gün. Annem gene başladı laf salatasına: ansızın geldi usuma -yönettiğimiz, olduğu gibi kabul ettiğimiz kişilerin dillerinde ne çok yaşam kepenkleri kapanıp bağlandı. "M.'nin deliliği nasıl başladı?" diye sorduk. Yemek odası karanlık, penceresiz, gölgelerini koruyor, mum bağlamış yeşil şişelere sokulu, boyları eşit olmayan, biri uzun, biri kısa iki kırmızı mum, soluk mu soluk gri gün ışığına karşı savaşan bayağı, sarı bir ışık veriyorlardı, mumların verdiği gibi. M. bağnaz bir dindar olmuştu, bir sabah, Pearl Harbor'dan kısa bir süre önce, kehanette bulunmaya başlamıştı: o İsa'ydı, Gandi'ydi, kocasının kendisine dokunmasına izin vermeyecekti. Annem, sırtüstü uzanmış, gözleri kapalı, yemeden içmeden, dur durak bilmeksizin on saat konuşan M.'yi dinliyordu. İki yıl bir akıl hastanesinde kalmıştı; [kocası]: "Kelebekleri kovalayacağına, eve gelip gerçek sorumluluklarını üstlen." Depreşmeler, duraklamalar. O ve "kusursuz evliliği" -bir kezcik bile ona karşı çıkmamış, isteklerine karşı koymamıştı karısı. Kendi kendinin roman kişisi, ermişlikler, şehitlikler, roman-destanlar yaşıyordu. Yanlış bir adamla, kendinden yirmi bir yaş büyük bir adamla evlenmişti. [çıkarıldı].

Ah, ilkbahar tatili. Kimi zaman güven içinde, burada kalmadığımıza şaşıyorum, Ted, Amherst'te (yaşasın) ya da Holyoke'da (ikisinden de arandı), bense burada öğretmenlik yapıyoruz. Ortak gelirimiz 8 bin dolar. Ama rahat döşeğimde uyandığımda bile, kendi ölümümü, Ted'in ölümünü, ikimizin ölümünü, tatlı bir gülümseyişle bize gülümserken görüyorum: Gülümseyen. Uzak bir kendisi, kimbilir nasıl kendini beğenmiş, kraliçe edasıyla, büyük, dramatik Dunn ya da Drew tipinde, sevilen, akıllı, saçları bembeyaz, kırış kırış bir us olduğunu düşlüyordur.

Kuru öksürüklerle tıkalı bir burun arasından soluk alıyorum. Sabah kahvesinin coşku ve gücü her şeye yeterliğiyle bu yaz romanıma başlamalı, bir ders yılındaki gibi terle atmalıyım onu -kaba taslağı Noel'e dek bitmeli. Sonra şiirler. En azından, Amerika'da, o ucuza kaçan Isabella Gardner'ı, hatta o eşcinsel, hayal peşinde koşan Elizabeth Bishop'u geçmemem için hiçbir neden yok. Yazı ter dökerek geçirirsem...

Bir [çocuk] istiyorum. Bu kitap yılının ardından, önümüzdeki Avrupa yılından sonra, bir çocuk yılı mı? Dört yıllık çocuksuz evlilik yeterli mi bizim için? Evet, sanırım o zaman cesaretimi toplamış olacağım. Merwin'ler* çocuk istemiyorlar - özgür [çıkarıldı] olmak için... 2 yıl çılgın gibi yazacağım -Gerald ve/ya da 2. Warren'ı doğuruncaya dek de yazıyor olacağım -kıza ne ad vermeli? Seni düşçü, seni. El salladım, soğuk pencere camını tıklattım, dışarı çıkıp görüş alanıma giren, kara paltolu, kara saçlı, ceylan bacaklı, geniş omuzlu, kütür kütür çiğnenmiş karda yürüyen Ted'e el salladım. Heyecanlandım, nasıl da seviyorum şu adamı.

Jack and Jill geri geldi. Nasıl da sezinliyorum ileriyi. Hiç nedensiz, bütün pembe-kanatlı düşlerim kaput oldular. Ama onunla birlikte *ARTnews*'dan garip bir mektup, sanat üstüne bir şiir istiyorlar ve 50-75 dolarlık -bir avuntu ödülü mü?- bir

* Ozan W. S. Merwin'le karısı Dido.

"şerefiye"den bahsediyorlar. Gauguin'e dalacağım -kırmızı pelerinli tıp adamı, tuhaf tilkiyle uzanmış yatan çıplak bir kız, Bröton köylü kadınların beyaz kanatlı kolalı başlıklarıyla çevrelenmiş, kırmızı bir alanda meleğiyle görüşen Yakup. Ah, bu hafta sona erecek mi, bir günlük tatil günüme, Pazar günüme kavuşacak mıyım? Öğrencilerimi, henüz görmediğimiz Joyce'a hazırlayabilecek miyim? Kopma noktasına dek zorluyorum kendimi ama denedim, sınadım kendimi, yalnızca şunu söyleyebiliyorum: sona erecek. Yazmak için -Her şeyi okumak için- bir yıl. Gelecek mi, yapabilecek miyim? Yanıt ver bana, kitap. Bugün: Matisse, pembe giysiler, ürperen zengin pembe gölgelerde patlayan, soluk şeftali rengi çaydanlık, dumanlı sarı limonlar, çarpıcı portakal rengi mandalinalar, yeşil misket limonları, kara gölgeli, sonra iç mekânlar: doğu çiçekleri -soluk lavantalar, Riviera mavisine bakan bir penceresi olan sarı duvarlar -bir keman kutusunun parlak mavi çift-armut biçimi- dışarıdan güneşten gelen ışık demetleri- tomarlı piyanodaki oğlan, dış dünyanın yeşil metronom biçimi. Renk: bir pencerenin dışında sarı, yeşil ve siyah püsküren bir palmiye ağacı, kırmızı desenli zengin siyah kıvrım kıvrım ağır kumaşlarla çerçevelenmiş. Yuvarlak mavi ağaçların mavi dünyası, bir lambanın şapka iğneleri. Yeter. Kitaplıkta oturup Gauguin'e bakacağım, görüş alanımı sınırlandırıp dinlenmeye çalışacağım, sonra yazacağım onu. Yumurta kabukları sertleşmeden altın tavukları sayma.

Gizli günah: imreniyorum, göz dikiyorum, yanıp tutuşuyorum -yitik, kırmızı topuklu, kırmızı eldivenli, uçuşan siyah paltolu dolaşıyorum, vitrinlerde, araba camlarında yakalıyorum imgemi, tanıdığımdan daha keskin yüzlü yabancıyı. İçimde öyle bir duygu var ki, bu yıl bittiğinde bir düş gibi görünecek. Yitik Smith-öğretmeni kendim için büyük bir nostalji duyuyorum, belki de bu işin artık güvenli, yutulur büyüklükte bir lokma oluşundan, ansızın beliren "yeni bir yaşam tehdidi" (benim için), yeni bir kentte, bölük pörçük işlerle kandırılamayacak ya da "idare edilemeyecek" bir sanat bomboş sayfalarla bekliyor: hadi, konuş. Ne olacak o zaman? Şimdi ne ne olacak? Joyce'un,

James'in gür ağaçlarından bir yaşamı kazıyıp ovarak çıkarmak ne denli daha kolay, ne denli daha ölümcül gülümseme. Sabah da, Matisse'in odalıklarıyla geçiyor, desenli dokumalar, ürperen, mavi çiçekli tefler, çıplak ten, meme yuvarlağı, kırmızı dantel memebaşı-güller, kocaman palmiyemsi meşemsi yaprakların tiz sesleri, sarmal burgaçları...

...Bu işin, yemek pişirme ve evi çekip çevirme işlerinin üstesinden gelmekten kaynaklanan yepyeni bir güç ve olgunluk duygusu büyüyor içimde, geçen Eylül'dekl, sinirli, güvensiz, mutsuz, budala benden uzaklaştırıyor beni. Dört ayda oldu bunlar. Çalışıyorum. Ted de çalışıyor. İşlerimizin üstesinden geliyoruz, iyi öğretmenler, doğal öğretmenler olduğumuzu duyumsuyoruz -bu: tehlike. Özenle hazırlanmış dışlanma duygusundan, Joan'un görmeyen bakışından, Sally'nin hesaplı küstahlığıyla tepeden bakan duruşundan kurtulacağım: bundan hoşlanmıyorum ama yitirdiğim ilgiyi yeniden kazanmak için yaranmaya çalışacak kadar da sevmiyorum onlan. Değişiklik ne zaman oldu? Marlies'in karşısında gözyaşlarına boğulduğum zaman mı? Aşağılanmalara çürümüş meyve gibi katlandım. Onlar aracılığıyla gelişiyorum, onları aşıyorum. Önümüzdeki dört ay boyunca işim bütün zamanımı doldurmalı -oyunlar ve şiirler, Arvin [Newton] için okuma, *ARTnews* için bir şiir üstünde çalışıyorum. Siyahlara bürünmüş, tek başıma yürüyorum, ne olmuş peki: gülünç yeşil tımaklı Joan ile çilli Sally öykülere giriyorlar. Sözcüklerden, renklerden, duygulardan, kendime özgü yepyeni bir yaşam kuracağım. Merwin'lerin Boston'dakl yüksek apartmanları, geniş görünümlü pencerelerini bir gemi güvertesi gibi açıyor.

9 Şubat, Pazar. Gece, saat dokuza geliyor. Dışarıda: oğlanların gülüşü, hızlanan bir arabanın vın-vını. Bir uyuşukluk, bir alacakaranlık içinde tüketti gün kendini, kahve ve kaynar çayla yürekiendim: bir dizi temizlik -buz kapları, yatak odası, yazı masası, banyo, yavaş yavaş düzene giriyor -"yaşamın pisliğini" belli bir uzaklıkta tutmaya çalışıyorum- saçlarımı, kendimi, çoraplarımı, bluzlarımı yıkıyorum, bir haftanın yıkıntılarını yamıyorum, Hawt-

home öykülerinin ilk haftasına yetişebilmek için okuyorum - Olwyn'e* ilk kez uzun bir mektup yazıyorum, renkleri, ritimleri, gözüme, kulağıma hoş gelen bir biçimde birleşen; örüntüler oluşturduklarını duyumsuyorum. Niçin ona yazacak denli özgürüm? Kimliğim oluşuyor, biçimleniyor -öykülerin sürgün verdiğini duyumsuyorum, *New Yorker* öykü derlemesini okuyorum- evet, tam zamanı geldiğinde aralarında olacağım -kadın ozanlarla kadın yazarların. Bu arada, önümüzdeki Haziran'dan başlayarak, tam da yıldızlı evde olmak için gezegenlerle horoskoplar hakkında bilgi edinmeliyim: Öğrenmezsem, öğrenmiş olmak isteyeceğim: tarot kartları hakkında da. Belki de tek başıma kalmalı, felce uğramadan, gizemli ve geleceği görebileceğim trans durumlarına sokmalıyım kendimi. Boston, Beacon Hill'i tanımak, dokusunu kelimelere dökmek. Bunu yapabilirim. Yapacağım. Şimdi yapmam gerekeni, sonra da dilediğimi yapmalıyım: bu kitap da bir düşler, yönergeler, buyruklar duasına dönüşüyor. Başkalarıyla daha çok birlikte olmaya değil, gittikçe daha derinden, daha zengin biçimde yalnız olmaya gereksinimim var. Yeniden dünyalar yaratmaya... Şimdi bir resim çizelim, bu takvim bağlantıları hakkında zırvalamak yeter: buradayım, siyah bol bir pamuklu kadife pantolon, soluk açık sarımsı-kahverengi zemin üstüne koyu kahverengi leopar benekli, sıçan kırı, havlı kenarları yaldızlı, eprimiş, lime lime olmuş terlikler, sonra akçaağaç kahve masasının sarı-kahverengi cilalı ahşap işçiliği, koyu parıltısı, kubbe biçimindeki kapağı, kümbet tepesi, kurşun-kalay alaşımı şeker çanağının üstündeki beyaz ve gümüş rengi açık renkli kısımları, donuk içsel parıltısı, sonra çentik çentik kırmızı kabuklu elmalar, tadı balımsı, sentetik. Romanların durduğu beyaz kitaplığın yanındaki büyük kırmızı sandalyede Ted, saçları alnına dökülmüş, koyu kahverengi, her zamankinden daha sıkı taranmış, yüzü, çenekemiği boyunca maviyeşilimsi: Yüzünü biçimden biçime sokuyor: baykuşlar, canavarlar: "The Man Who Made Faces": Simgesel bir öykü olabilir mi?

* Ted'in kızkardeşi.

Kimiz biz aslında? Kolağızlarına beyaz-yeşil şerit geçirilmiş bu koyu yeşil kazağın içinde, pembe bloknotun üstüne eğilmiş, siyah pantolon, soluk, kalın yünden gri kısa çoraplar, çatlamış, ışıkta parlayan siyah ayakkabılar. Dengeli, sağ elinde kalem, elini çenesine dayamış, dirseği bloknotun üstünde, sandalyesine hafifçe ilişmiş, sarımsı yeşil gölgeli ışık arkasından vuruyor. Her şey çevresinde bir dairenin dörtte üçü içinde, kâğıtlar, uçakla gönderilmiş mektuplar, kitaplar, yırtılmış pembe kâğıt parçacıkları, daktilo edilmiş şiirler. Ben, üşümüş, onun sıcaklığını duyumsuyorum [çıkarıldı]... döndür beni, kucakla, sar beni: SARIL BANA, diyor, gömlekleri, yakamın içinden, çamaşırhaneden kolalanmış, sıkıca tutturulmuş olarak gelmiş. *The New Yorker* için bir öykü daha, on yedinci yazımı canlandıran, fışkıran aybaşı kanamam, evi boyayan ikizler, çiftlik işleri ve Ilo'nun öpüşü. Bir bireşim: yaşın gelişi. Bir an sorunu: M. E. Chase'i bulup, *New Yorker* öykülerini nereye göndereceğimi, kime göndereceğimi öğrenmeli. Bir yılda yaparım.

Yetişiyorum: Şimdi her gece, günün çöplü yığınından bir tat, dokunuş, bir görü yakalamalıyım. Hâlâ üne kavuşmanın sızısını biraz olsun anımsarken, yaşam, ona tutunmazsam, sımsıkı yakalamazsam, tümüyle gözden silinir, buharlaşır. Kitaplar, dersler çevremi kuşatıyor: saatlerce çalışmalıyım. Kimim ben? Kafamı tarihle dolduran, hiçbir kimlik duyumsamayan, dur durak bilmeyen bir kolej birinci sınıf öğrencisi mi? Bir inek gibi geviş getireceğim: yalnızca o yaşam, ben doğmadan önceki değil: pencereler sarsılıyor, çerçevelerin sesi. Ürperiyorum, üşüyorum, etimin basit sıcaklığına karşı mezar soğukluğu: Ben nasıl bu iri, tamamlanmış kendim oldum sonunda, uzun kemikli kol ve bacaklarımla? Bereli, pürüzlü tenimle? Kalın, biçimsiz yeniyetmeliğimi anımsıyorum, anımsadığım renkler canlı ana çizgileriyle geri geliyorlar: orta okul, lise üç, ilkokul, kamplar, Betsy'yle eğreltiotlarından kulübe: kendini asan Johanna: anımsamalıyım, anımsamalıyım, malzemeden oluşur yazı, yaşamın anımsanan malzemesinden.... "Bir şey yakala, dal içine," diyor Ted tam şu sırada. Yoruldum, sıcak süt alıp yatağa gireceğim, biraz daha

Hawthorne okuyacağım. Dudaklarım kurumuş, çatlamış, onları ısırıp derilerini soyuyorum. Sağ elimin parmakları boyunca uzun, batışan çiziklerim olduğunu gördüm düşümde, ama eğilip bakınca ellerim beyaz ve bütündüler, kan oturmasından oluşmuş hiçbir kırmızı çizgi yoktu.

10 Şubat, Salı... Nasıl da arınmış, temiz, mutlu duyumsuyorum kendimi. Niçin? Dün akşamki yemek, gerginliği iyiden iyiye giderdi -Wendel beklenmedik bir bağlaşık, olağanüstü bir dedikoducu, alabildiğine zengin bir konuşmacı, Paul ile sarışın büyücüyü andıran, sevgili Clarissa, kırmızı ağzı taçyapraklı bir çiçek ya da etli bir deniz lâlesi gibi açılıp kıvrılıyor, Paul ise her zamanki gibi yaldızlı ama pek o kadar kılıksız değildi, gözleri kızarıktı, sarı lüleleri kaba, Rossetti'ninkileri andıran, meleksi, kıvırcık, soluk ceketiyle soluk sarı kazağı yaldızlı, parlak başını daha göze çarpar kılıyordu. Onun, geçen hafta yağan karda, koşa koşa merdivenden inip karın içine daldığını gördüğümü söylemiş miydim? Sırtında, gözlerini, duru, göksel, buz parçalarıyla dolu' çalkantılı bir kış okyanusunun biraz sevimsiz asit yeşiline döndüren parlak absent yeşili bir takım elbise vardı. Konuştuk; bir daha konuklarım gelmeden içmeye başlamamalıyım -yavaşladım, ama daha sonra hastalandım. Geceyarısına dek kaldılar, Wendel bize bölümle ilgili gizleri anlatmak lütfunda bulundu.

Salı, öğle... Bugün, karanlık sanat sınıfında, yukarıda anılan şiir kitabımın başlığı zihnimde canlandı. *Earthenware Head*'in yerinde bir ad, biricik ad olduğu, birden bire, büyük bir açıklıkla geldi usuma. Organik bakımdan, "The Lady and the Earthenware Head" başlıklı şiirimin adından ve konusundan geliyor bu ad, benim için kutsal bir nesnenin, birleşip kaynaşarak benim, topraktan, kilden, maddeden yapılmış tuhaf, kaba dünyamı oluşturan uzaklara yayılmış sözcükleri mıknatıs gibi kendine çeken korkunç ve kutsal kimlik göstergesinin heyecan verici gizemsel havasına bürünüyor; zihin, şiirleriyle kehanetlerini biçimlendirir,

toprak-et zamanla yıpranırken, kafa, derlenen uslarla ağırlaşarak şişer. Aynı zamanda, benim çevrik sözcüklere düşkün çılgın zihnimle, baş harflerin T-E-H, bunun da "to Edward Hughes"dan başka bir şey olmadığını keşfediyorum. Ya da Ted olduğunu, bu da kuşkusuz benim sunum. Bu keskin, zekâ bileyen havayla yaratıcı bir ilkbahar düşlüyorum. Böylece yaşayacak ve yaratacağım, Dr. B'ye, Doris Krook'a, kendime, Ted'e ve sanatıma layık olacağım. Sözcük-oluşturmaktır bu, dünya oluşturmaktır. Bu kitap adı bana öylesine kalıcı bir güç veriyor ki (belki de bu sayfalar, düşümün tersine dönüşüne ya da hatta gerçek dünyanın çerçevesi içinde kabul edilişine tanık olacak). Ne olursa olsun, seramik başı, kaba, işlenmemiş, güçlü, ışıl ışıl, görüyorum: koyuca, portakal kırmızısı seramik rengi, güçle pırıl pırıl, saçları ağır, elektrikli. Kaba seramik rengi, üstüne çentikli siyah beyaz desen basılmış, toprağı simgeleyen, onu biçimlendiren sözcükler. Nasılsa, bu yeni başlık, "Circus in Three Rings" ile "Two Lovers and a Beachcomber"ın eski, billur kırılganlığında, şeker tadındaki sesinden kurtuluş anlamına geliyor benim için, üç- halkalı yaşamı simgeleyen özenle seçilmiş iki gizemci kavram -doğum, aşk ve ölümler, sevgi ve felsefe, anlam ve ruh. Şimdi bu rüzgârlı mevsimden sağ çıkabileyim, sevgili Haziran'ıma ulaşayım diye Tann'ya yakarıyorum: üç buçuk ay var, yıl nasıl da ufalanıyor. Bu haftayı bitirmek, tezimi tamamlamak. Benden sözedecek büyük yapıtlar duyumsuyorum. Salt bir düşçü müyüm ben? Dünya dokularını devinime geçirmek için söz kadanslarına, ritimlerine başladığımı duyumsuyorum. Gözlerimi yayımlanmaya kapayıp, yalnızca yazılması gereken öyküleri yazmalıyım. Merwin'lerin daire teklifini red ediyoruz: [çıkanldı]. Hayır, teşekkür ederiz. Belki Haziran'da da burada kalıp, ışıklı, görünümlü, dingin, olabilirse döşeli bir üst katı yeğleriz. Notlar. [Bill] Van Voris'le* ilgili: soluk, ağzı, bir salyangozun kaymak için açılmış ağzı gibi -yüzündeki anlamı, her zaman bir an gereğinden uzun koruyan bir adam. Şiirlerim azala azala yirmiye indi

* Smith Fakültesi'nden.

zar zor, tuhaf arkaik biçeme eğilimli olanlar da. Kendimi öylesine uzak duyuyorum ki onlardan, şiirlerden. Ah, yeniden sesimi bulabilsem, bu kitap bir ağlama duvarı gibi. Başımda, az da olsa, ne düşünceler dönüyor? The Doulde: *The Earthenware Head* (Afrika maskelerinden, Bayan Van der Poel'in perdesindeki bebek maskelerinden fırlamış, fosfor halkalı, boş gözlü, sonra böcek kafaları, minicik kıskaç ağızlar) -bütün fotoğraf portreleri nasıl da ruhlarımızı yakalıyor- geçmiş bir dünyanın bir parçası, kendi batık dünyalarımızın havasına, eşyalarına -böylece, aynaya- açılan bir pencere -ikiz, esin perisi.

20 Şubat, Perşembe sabahı... Bütün zamanımı istiyorum, çalışmak ve dilediğimce okumak için bir yıl, dört yaşımdan bu yana ilk kez. Smith'ten uzakta. Geçmişimden uzakta, bu cam yüzlü, azgın, üniversite kasabasından uzakta. Kimsenin adımı bilmediği bir yerde. Boston'da. Burada görülecek tek insanlar, kesinlikle bir yıl daha görmek istemediğim fakültedeki yirmi kişi. Bir sözcük olsun yazacak mıyım? Evet. Bir daha buraya yazıncaya dek bu berbat gün sona ermiş olacak, Düşsü, sürünür durumdan yürüyüp çıktım, üç saat ders verdim, berbat, güvensiz. Ancak, önümüzdeki üç hafta yapmak istediğim son şey bu olsa bile, bir hafta önceden zorlu, tam olarak hazırlanacağım. Ah, kararlar. Sarı benekli, kahverengi çentikli üç kırmızı elma alaya alıyor beni. Trajik yaşantılarla dolu bir kabım ben. Oidipus'un gizemleri üstüne yeterince düşünmüyorum -ben, yorgun, en iyi şeylere karar veriyorum, ama uyuşukluğumun içinden kıskançlık ve güçsüzlük çıkarıyorum, kendi yıkıntılarımı. Tanrılar ne istiyorlar? Giyinmeliyim, kalkıp bedenimi dışarı çıkarmalıyım...

Yaşamın bir günü -öylesine gri, ufalanmış, kendimden ayrı düşmüş duyumsuyorum ki kendimi, çatlamış, bir gölge, gene de ne öğrettiğimi, ileride ne öğreteceğimi düşününce, başlıkların hâlâ ışıl ışıl bir parıltısı var, bu günün ölgün, bitkin zahmetinin değil, heyecanın. Yaşam görüsünü elde ettim yeniden, bu ne demekse. İnsanların yaşamlarını delirmeksizin sürdürmelerini sağlıyor bu. Mucizemsi bir biçimde yaşamın kendisi kadar

sevdiğim bir adamla evliyim, olağanüstü bir işim ve mesleğim var (şu bir yıl), böylece çocukluğun ve yeniyetmeliğin kozası kırıldı -iki üniversite derecem var, şimdi de kendi mesleğime döneceğim, sürekli çıraklığa ve onun simgesel eşdeğeri olan çocuklarımıza bir yıl adayacağım. Ara ara doğum sancısını, yılgısını düşününce ürperiyorum, ama olacak, atlatacağım bunu.

22 Şubat, Cumartesi gecesi... Dağınık, donuk bir gün -Yaşam nedir? sorusuna yanıt. Biz hep şimdiki zamanı öğütüp tüketir miyiz, geçmişin üstüne sevgi dolu bir geriye bakışın altın sisini örtmeye yazgılı mıyız (örneğin, benim şu imgelerim, Paris'te, Place de Tertre'deki o yüzen Nisan günü, güneş ışığında Tony ile birlikte şarapla bonfile, hiç kuşkusuz, Venedik'le Roma'daki dehşetten önce öylesine mutsuz olduğumda, sonra en iyi Cambridge baharımın çiçeklenişi, sevginin belirişi) ya da ileriye, biçimlenmemiş geleceğe, romanlar ve şiir kitaplarının düşlerini eğirerek, sonra Roma'ya, Ted'le birlikte, hantal bir sisin içinden çıkmış. [çıkarıldı]

23 Şubat, Pazar gecesi. Bu, şimdiye dek yaşadığım 26'ncı 23 Şubat olmalı: bir Şubatlar yüzyılının bir çeyreğini aşkın; onların tümünden bir anı dilimi kesebilmek ve erişkinliğe doğru sarmal çıkışımın -yoksa bir iniş mi?- izini bulabilmek isterdim. Yaşamımı, düşüncelere dalacak, insanlarla bir kez, bir kez daha rastlaşmaların izini izlemekle sürdüremeyecek denli yaşadığımı duyumsuyorum: deli-akıllı, aptal-zeki, güzel-kaba, çocuk - yaşlı, soğuk-sıcak, yararcı-düşlerle dolu, ölü-canlı. Günler ve maskelerle evim yeterince zengin, böylece yıllarımı balık tutarak, imgelemimin Sargasso'sunda inci gözlü, boynuzlu, kabuklu, uzun, upuzun batık deniz-sakallı canavarları sulardan çekip çıkarmakla geçirebilmeliyim, geçirmeliyim. Geçmişime, sanki benim yaşamımmış gibi sımsıkı yapıştığımı duyumsuyorum: gelecekteki uğraşım yapacağım onu: her rastgele ağaçtan oyma maymun, büyükannemin merdiven sahanlığına bakan penceresinin portakal-mor ufak yumrularla dolu camı, Warren'la benim, Çin'e gi-

derken yolda bulduğumuz her beyaz altıgen banyo fayansı ışıl ışıl, manyetik oluyor, içine anlam emiyor, garip bir anlamla parlıyor: bilmeceyi çöz: niçin her bebeğin ayakkabı bağı bir açıklamadır? Her dilek-kutusu bir muştulama? Çünkü bunlar benim dokuyup, sözcükçe gelecek dokumaları oluşturmam gereken yitik kendilerimin batık kalıntılarıdır. Bugün, kahve içtikten, saat altıda çay vaktine dek *Lady Chatterley's Lover*'dan bölümler okudum, bekçisiyle yaşayan bir kadının sevinci bir kez daha çekti beni, *Women in Love*'la *Sons and Lovers*'ı da okudum. Aşk, aşk: niçin Lawrence'ı tanımış, onu sevmiş olabileceğimi duyumsuyorum. Kaç kadın duyumsamıştır bunu ve yanılmıştır! Hiç okumamış olduğum *The Rainbow*'u açtım, sonundaki, Ursula ile Skrebensky olayının içine çekildim, derinden etkilendim, Londra'daki otelleriyle, Paris yolculuklarını, Ursula kolejde öğrenciyken ırmak kıyısındaki sevişmelerini okurken soluksuz kaldım. Yaşamımın malzemesi bu, benim - yaşamım, değişik, ama daha az parlak, daha az görkemli değil - öykümün akışı beni kendi yolumda bunun ötesine götürecek - kibirli mi? Woolf'u okursam, Lawrence'i okursam (niçin bu ikisi? Onların görme gücü bambaşka, öylesine benimkini andırıyor ki) içimde bir kıpırtı duyar, büyük bir yapıt yaratmak için kışkırtılabilirim: filiz süren, yaşamın dokusuyla, malzemesiyle zengin: Beni çağıran, benim işim bu. Varlığıma bir ad, bir anlam veren -"andan kalıcı bir şey oluşturmak": Ben, kendi küremde, kendi kürelerindeki Dr. Beascher'le Doris Krook'un arasında yerimi alıyorum -ne psikolog, ne rahip ne de filozof- öğretmen, ama benim sözlerden oluşan dünyamda her iki zengin uğraşın bir karışımı. Her birine sunulmuş bir kitap. Budala. Düşçü. İlk romanım yazılıp kabul edildiğinde (şu andan itibaren bir yıl? daha mı uzun?) kendime, üstüne şöyle yazma izni vereceğim: "Ben yalancı değilim." Lawrence'ın tezinin sözcükleri özenle seçilmiş eleştirisinin iki sayfası üstünde çalıştım: haklı olduğumu duyumsuyorum, ama her zamanki gibi şaşıyorum: anlayacaklar mı? Küçümseyen bir gülümseyişle yanlışa mı itecekler beni? Hayır: durumumu açıkça belirttim, iyi bir örnek oluşturduğumu duyumsuyorum. Fincan fincan

kaynar çay: nasıl da dinlendiriyor beni. Yedi sularında, hoş, yumuşak-soğuk, dingin gecenin içinden kitaplığa yürüdük: kampüs kar mavisi, sayısız pencerelerden ışık alıyor, bırakılmış. Temiz, arı, ısıran, körpe-yanaklı soğuk, gıcırdayan, boyun tutulmasına yol açan kalas döşeli yolaklardan, botanik bahçesinin içinden yürüdük, Ted teziyle kitabını verirken ben, Lawrence House, Student's Building ve Paradise Pond'dan College Hall'a uzanan sokağın oluşturduğu üçgenin çevresinde dört kez dolandım, hiç kimseye rastlamaksızın, için için neşeli, kendime hâkim, bütün geçmiş yeşil, yaldızlı gri, hüzünlü, sırılsıklam, sevgisiz, kendinden geçmiş, sevdaya düşmüş kendilerimi, bana katılıp sevincimi bölüşsünler diye çağırdım...

24 Şubat, Pazartesi gecesi. Yorgun, işim yapılmamış, hafta neredeyse başladı: öyle ölümcül düşüşler, sıcaklığın kenarı öyle kısa sürüyor ki. Ama bugün (*St. Botolph*'un partisinde karşılaşmamızın ikinci yıldönümü ile Ted'in kitabının, NYC Şiir Merkezi yarışmasını kazandığının telgrafla bildirilmesinin yıldönümü yaklaşırken [kesin tarih 25'i], iyi bir simgesel ortak şansı barındırıyor içinde. *Mademoiselle,* Cyrilly Abels'in maskesi altında, toplam 60 dolara *her birimizden* bir şiir kabul ettiğini bildirdi. Ted'in "Pennines in April"ı ile benim "November Graveyard"ımı -fundalıklarda ilkbahar ve kış, doğum ve ölüm ya da -daha çok- sırayı değiştirerek, ölüm ve diriliş. Yaklaşık bir yıldır ilk kez bir şiirimin kabul edilişi: Haziran özgürlüğüne doğru salınımın başladığını duyumsuyorum -en iyilerini yayımlatacak bir yer buluncaya dek inatla beş altı şiirimi göndereceğim: ama yazınsal servetlerimizi en iyi biçimde birleştiren bu yazı geldi: En azından gelecek Şubat'a dek bir şiir kitabı oluşturmaya çalışmalıyım. Ilık nemli umutsuz bir sabah, Ted beni arabayla Arvin'in dersine götürdü - *The Scarlet Letter*'i ezbere bildiğime eminim. Sonra: Picasso'ya iyi bir başlangıç -mavi dönemi (yaşlı gitarcı, çamaşırcı kadın, masa başında yaşlı adam), sonra görkemli gül-al-dönemi saltimbanque'lar*, solgun, kırılgan, den-

* (Fr) Soytarı (Çev).

geli, sevimli. Kırklarının çılgınca çarpıtmalarını içimin derinliklerinden pek sevmiyorum -yaylı guguklu saatler dünyası- baştan başa makine, bangır bangır bağırtı ve şizofrenik insanlar ölü eşyalar gibi yamalar halinde ve çizgilerle parçalara ayrılmış: ölümcül görsel sözcük oyunları... Arvin'in sınavı, bir haftalık düzeltmeler yapma dönemime rastlıyor. Haksızlıktan ötürü öfkeliyim, çünkü işin 300 dolar getireceğini sanmıştım, oysa 100 dolar getiriyor, sanat şiirim de, eğer yazsaydım, keyif saatlerini harcayarak, hemen hemen karşılardı bunu. Fakülte toplantısı uzun, dumanlı, çekişmeli -Bill Scott, miyop, solgun, düşük çeneli fizik profesörü, ısırılmış tereyağlı ekmeğiyle Çılgın Hatter'ı çok andırıyor. Kimi zaman şaşıyorum, bunların tümü de dodo* mu diye? Sürprizler: Stanley bir roman patlattı -bir yıllık ataması önümüzdeki yıl sona eriyor: gelgeç, coşku dolu, "olgunlaşmamış"; akademik olmayan bir proje üstünde bir yılı aşkın bir zaman geçirdiği için gizliden gizliye kıskanıyorlar onu. Yazık, oho, benim için ne düşünürlerdi kimbilir? Tam anlamıyla bir casus. Çizmeler, yünlülerle kendimi kara karşı payandalamaya gidiyorum. Salimen dönmem için dua edin.

28 Şubat, Cuma gecesi. Şarapla esrikleşmiş, kuzu yağıyla kanını, dağınık tabaklarda donup solgun yağa dönüşmeye bıraktım, bardakların dibinde şarap tortusu. Bugün, şükür Tanrı'ya, bir nedenle gün sona erdi, yarın için fazladan hazırlanacak bir şey olmaması pırıl pırıl bir ödül, böylece, düşünceli, yazıya dönüyorum -şiir kitabım *The Earthenware Head*'ın ince, incelen çekirdeğini bir kez daha okuyorum, üstünde çalışmayı sürdürdüğüm birkaç şiirin ne denli sağlam olduğunu görünce gurur duyuyorum -yirmisi kesin, on altısı daha önce yayımlanmış (lanet olası, ağırdan alan *London Magazine* dışında). "Friday Night in Falcon Yard"dan uzun alıntıyı yeniden okuyorum, fazla

* Hindistan'ta, Mauritius adasında yaşamış, 17. yy. sonunda soyu tükenmiş, iri, uçamayan bir kuş. Sözcük, dünyadan haberi olmayan, aptal, davranışları, giyimleri, yaşama biçimleri vb modası geçmiş kimseler için kullanılır. (Çev).

gürültülü, fazla rahat, fazla yapay, gereğinden çok şey var içinde: gene de: onu değiştireceğim...

2 Mart, Pazar gecesi. Gene, vakit geç: uyuyuncaya dek on iki olacak. Tuhaf; durmuş bir gün: Ted'le sabah kahvemizi içiyoruz -sütsüz, acı, Bramwell'ler ikinci kattaki rahatsız dairelerinde, sandalyeler ters çevrilmiş, plaklar dağılmış, beyaz mermer şömine üçgen biçiminde, işlevsiz. James yarın Fransa'daki evlerine gidiyor. Ted dün onunla kitaplıkta buluştu, ben haftanın son dersinden çıkıp dergi salonuna gelmeden birkaç saniye önce: camlı kapıyı açmadan arasından baktım, siyah ceketli Ted'i görmedim, kapıyı itip açtım, James'in kahverengi-beyaz tüvid ceketinin içinde sırtını gördüm, sonra Ted'i, esmer, saç baş darmadağınık, iki yıldan uzun bir zaman önce onu gördüğüm ilk gün olduğu gibi çevreye yaydığı o tuhaf görünmez elektrik ışınıyla: iki yıl önce, gülüncün gülüncü, gözden geçirmelerim için tutkuyla Webster ve Tourneur'ü çalıştığımı (aynı oyunlar üstünde bu hafta öğrencilerimin sınavını yapıyorum); bir yandan da, umarsızca, bir yolunu bulup Avustralya'ya gitmeden önce Ted'i göreceğime, üstünde silinmez izimi bırakacağıma, Shirley adındaki solgun, çilli metresini öldüreceğime kendimi çılgınca inandırdığımı düşünmek. Bütün rakiplerin adı sonsuza dek Shirley olsun. Şimdi, burada, dingin, güvenlik içindeki oturma odasında, ısmarladığımız çaylarımızı içerken, kargaşa ve umarsızlıkla boğuştuğumu -yaşamın boşa gitmiş bütün rastlantılarıyla- boğuştuğumu, onları zengin ve anlamlı bir örüntüye dönüştürdüğümü duyumsuyorum -ışık bu kapıdan geçip karanlık, donuk, pembe duvarlı yemek bölmesine doluyor, yatak odamızı ışıtıyor, ışığın yayıldığı geniş yatak odasında şiir yazmaktan ışıl ışıl, kapı kasasıyla kapı arasındaki aralıktan giren ince ışık demeti onu açığa çıkarıyor: birdenbire, romanımın özünü oluşturması gereken -en azından olayları- o uzun 35 sayfalık bölümün tümü ya da çoğu ucuz ve kolay elde edilmiş gibi görünüyor -rüzgârlar, çarpan kapılarla duvarlara ilişkin tüm o duygusal gevelemeler. Ama bu, yaşantının tümünün *psişik* eşdeğeriydi: Woolf

nasıl yapıyor bunu? Lawrence nasıl yapıyor? Bu ikisinden öğreniyorum: Lawrence'dan, zengin fiziksel tutkudan -güç alanları- yapraklarla toprağın, hayvanlarla havanın, özsu-zenginliğinin varlığından ötürü, Woolf 'tan ise, o neredeyse cinsellikten yoksun nörotik *aydınlık*'tan ötürü -nesneleri yakalamaktan: sandalyeler, masalar, bir sokağın köşesindeki karaltılar, parlaklığın yayılması: plazmanın titrekçe parlamasından; yaşamın *kendisi* bu. Hiçbirini kopya edemem, etmemeliyim de. Hangi tınıyı çalacağımı Tanrı biliyor. Sokak köşelerinin, ışıkların, insanların dengeli, uyumlu sözcükleriyle anlamlarının düzyazı-şiirine yakın bir tını, ama yalnızca romantik değil; yalnızca karikatür, yalnızca bir günlük değil: görünürde bir özyaşamöyküsü *değil*: bir yıl içinde bu yaşantıyı zihnimde öyle soğutmalı, öylesine uzaklıkla doldurmalı, onun soğuk, usa uygun görünümlerini yaratmalıyım ki, yeniden biçimlendirilmiş olsun. Bütün bunlar -sapma: James, konu: dün, kırık bir adam, girintili çıkıntılı, soluk benizli yüzü, yumuşak, oluklu siyah çizgileri -saçları, kaşları, kırışıkları ve kazınmış sakalının koyu renk izi, parlak, neşe dolu kara gözleri- bunların tümü de kırık, çarpık görünüyordu. [çıkarıldı]. "Amerika'dan ne zaman ayrılıyorsun?" önce ben sormak zorunda duyumsadım kendimi, kuşkusuz, yazın ne zaman demek istiyordum. "Pazartesi" dedi. Burada çalışamıyormuş, burada yazamıyormuş. Yüksek sesle, duyulabilir bir fısıltıyla konuşuyordu, onu dinginleştirmek, oradan çıkarmak istiyordum, dergilerinin üstünden dinlemekte olan aylak kızlar yüzünden. Cehennemine bir yarık açıldı: onun gitmeye karar vermesi ne zor olmuş olmalıydı, saçma bir biçimde temize çıkarılmış duyumsadım kendimi, Joan'un adi tınılı, "Niçin gidiyorsun? Burası *hoşuna* gitmiyor mu?" sunu anımsayarak. James onu nasıl bırakabilir? Bu hep şaşırtır beni. Benim Ted'e gereksinimim var... ekmekle şaraba gereksinimim olması gibi. James'i beğeniyorum, buradaki, yaşamı, kullanılabilir görünmeyen, sentetik portakal rengi peynir gibi bir örnek selofana sarılı bloklarda işlemden geçirilmemiş birkaç kişiden biri: James, otantik, gerçek olan her şeyin, mağara çağı gibi eski, olgunlaşmış bir kokusunu alışı vardır. [çıkarıldı]. Joan ona göre genç

ve ince görünüyor. Bu sabah kahve içerken canlanmış, neşeli görünüyordu. Boğalardan, boğa güreşlerinden sözettik, iki filmin ardından - Goya ve boğa güreşiyle ilgili- dün gece. James'in özyaşamöyküsünü ödünç alıp bu akşam bitirdim: 250 sayfa, *The Unfinished Man* - savaş sırasında bilinçli bir savaş karşıtı: tutarsız bir başlangıç, orada, burada, Stockholm'de, Finlandiya'da, *tümü* de anlatılmış, kişiler çizilmiş, gerçekte kendiliklerinden devinip konuşmuyorlar, ama haklarında konuşuluyor, pembe mermer bir friz gibi yarı-görünen. Kadınlara gelince: onlardan kaçarmış gibi görünüyor -karısı garip bir biçimde art alanda, Amerika'ya, boşanmaya doğru küçülüyor; çocuğu buharlaşıyor. Garip bir Finli kızla, "anlatılmış" bir aşk serüveni, ölüme-yönelik, canına kıyar (o mu sorumluydu bundan bir ölçüde? Gerçekten de oldu mu bu olay?), oldukça aydınlatıcı bir söz, onun erkeklerin çoğu gibi bir kadını sonsuza dek sevmenin, onu bırakmakla bağdaşmaz olmadığına inandığına dair: loving, leaving* -hoş bir uyum. Anlamıyorum: erkeğim de anlamıyor. Dingin bir gece-yarısı iniyor 9 nolu yolun üstüne. Yarım oldu bile, öylesine yabanıl bir coşkuyla üstünü çiziyorum günlerin -tıpkı yarı-dolu kavanozlardan kurtulup anınmak için boş şarap şişeleriyle bal kavanozlannı zamansız bir hevesle çöp sepetine fırlattığım gibi- gelecek vadeden gençlik günlerim. Çılgınca ya da yarı-gerçek içinde, şuna inanıyorum, Cambridge'deki iki yıllık yaşamım ve öğrenimimle, bir yıl yaşayabilirsem iyi bir roman yazabilirim. Bu 35 sayfalık bölümü, yeniden yeniden yazmanın on katı. Hedef: 1959 Haziran'ı: bir roman, bir de şiir kitabı. James'in oyun-larından yararlanamam: savaş, uluslar, paraşütle indirmeler, sahra hastaneleri -benim kadınımın mühimmatı başlıca psişik ve estetiktir: aşk ve görünüş.

3 Mart, Pazartesi gecesi.... Luke'un romanının bir bölümü geldi, kötü daktilo edilmiş, marj bırakılmamış, kargacık burgacık

* İngilizce, sevmek ve bırakmak sözcüklerinin karşılığı olan loving ile leaving sözcüklerinin ortak ünsüz harflerinin sağladığı uyum (Çev)

düzeltmeler, provaları da kötü okunmuş. Ama tuhaf mizah, Londra atmosferi, dolaylı anlatımın içine sızan kırsal alanlar: bütün bunlar ince ve güzel. Olaylar ve dolantılar benim hiçbir zaman tasarlayamayacağım şeyler -meğer ki, diye ekliyorum, üstünde çalışayım... Aşk, cinsellik ya da nefret kadar donuk, apaçık ve merkezi olmayan: ama becerikli, dolambaçlı. Her zaman olduğu gibi, beklenmedik bir biçimde bir dostun ya da tanıdığın iyi bir yapıtına rastladığımda, içim gider, gıpta ederim, başkalarının gözünden kaçırmak isterim. Bugün yazmak ya da romanımın tümünü pembe, sağlam, güzelim dokulu, her biri yüz yapraklık Smith memorandum bloknot kâğıdına daktilo etmek için tuhaf garip, aşırı bir dürtü duyuyorum: bir fetiş: nedense, bütün o sonsuz kâğıt toplarından farklı olan bir pembe kâğıt topunu görünce, yapıtım, bitmiş, özel, dökme-gül gibi görünüyor. Bugün yatak odasının lambası için ampul aldım; daha şimdiden, stok dolabından 350 sayfalık bir romanın bir buçuk müsveddesine yetecek kadar bloknot aşırdım. Yazacak mıyım...

5 Mart, Çarşamba... Ekim ve Kasım'da, kara kuyulara düşmemeye çalışırken yazdığım iki acılı, eziyetli daktilo sayfasını buldum -şimdi inancım ne kadar yeni: katlanabilirim- güçsüzlükiere, kötü günlere, hatalara ve yorgunluğa katlanabilirim: kaçmadan: acıyın bana, artık daha çoğunu yapamıyorum diye bağırmadan işimi yaparım. Eğer, aman tahtaya vuralım (nereden geliyor bu?), ilkbahar tatiline dek sağlıklı kalabilirsem, her şey yolunda olur... Para yağıyor: ücret gizemli bir biçimde yükseldi (Arvin'in çalışması? Sınavlar için?). Ücretlerimizden oluşan banka hesabımız 700 doları buluyor, şiirlerimizden elde ettiğimiz kazançlar Eylül'den bu yana 850 doları bulacak, Haziran'a dek hayırlısıyla, belirlenen hedefe ulaşacak: şiir yarışmalarını deneyeceğiz, basit şiir yarışmaları - küçük tutarlar ama benim tuttuğunu sımsıkı yakalayan gözü doymaz duygum gelişiyor: Amerika'nın bize bunu yapacağını biliyordum. Dün, Ted'in iki şiiri, "Of Cats" ve "Relic", *Harper's* tarafından heyecanla kabul edildi -son üç

grupta tek bir şiiri bile geri çevrilmedi- umarım, *The Yale Review* ile *The London Magazine* de geri çevirmez: Tuhaf şey, Ted'in şiirlerinin kabul edilmesinden onun adına nasıl haz duyuyorum: katıksız, saltık sevinç: neredeyse, alanı açık tutuyormuş, bir ayağını altın dünyaya açılan kapının eşiğinde tutarak bana da bir yer ayırıyormuş gibi. Amaç: sanat şiirlerimi -üçe bir (Gauguin, Klee ve Rousseau)-Mart sonuna dek tamamlamak. En sonunda, "sanat kitaplığı"nda vakit geçireceğim. Zihnimin, imgelemimin, ite ite kendine yol açtığını, filizlendiğini, gözetlediğini, olanca dikkatiyle gözlediğini duyumsuyorum. Bu sabah, adı bilinmeyen milyoner kadının bitişikteki çirkin kutu gibi portakalımsı sıvalı evden çıkıp, yolak boyunca tek koltuk değneğiyle topallaya topallaya, ışıl ışıl ışıldayan, usul usul soluyan siyah limuzine doğru gittiği görüldü, eziyet içinde, pırıl pırıl vizon mantosunun ağırlığı altında eğik, yuvarlak, pembe yanaklı, ak saçlı sürücü kapıyı açarken, arabanın arkasına binmek için eğilerek. Eğilmiş, vizon yüklü hanımefendi. Zihin, meraklı, arkasındaki kapıdaki çatlağa doğru atılıyor: nereden geliyor, kimdir? Saatlerinin tesbihine hangi sevdalar, hangi acılar takılı? Bahçıvana sor, aşçıya sor, hizmetçi kıza sor: incelikten yoksun, kısır-odalı, ıssız evde saat yönünde bir incelik törenini sürdüren bütün yararlı emektarlara...

8 Mart, Cumartesi gecesi. Canlı olup olmadığımı ya da hiç canlı olup olmadığımı düşünüp şaştığım gecelerden biri. Otoyoldan geçen arabaların gürültüsü kötü bir humma gibi: Ted rahatsız, hoşnutsuzlukla halsiz halsiz dolaşıyor: "Bu yaşamdan kurtulmak istiyorum: tuzağa düşmüş gibi." Düşünüyorum: Boston'da daha mı az kapana kıstırılmış olacağız? Apartmanlardan, varoşlardan hoşlanmıyorum. Ön kapımdan doğruca toprağa, egzoz dumanından arınmış açık havaya çıkmak istiyorum. Sonra ben: Uçsuz bucaksız bir bıkkınlık boşluğu aracılığıyla, kavkının içinden konuşan bir borazanı andıran ağzımdan, yaşam, acı çekme, derin bilgi ve ritüel özveri üstüne ölü sözcükler çıktığını işittiğim ünlenmiş bir robottan başka neyim ben. Öğretmenliğin öldürdüğü şey nedir? Özsu, dirim -açımlamanın özü: çözülmez sorularla çok sayıda

olası yanıtları bile dogmanın granit sağlamlığındaki duruşuna büründürerek. Her yıl gelen taze, canlı, uyandırılacak, geçilip gidilecek öğrencilerin içindeki yaşam dirimini öldürmüyor -büyük görüşleri, sözcüklerle anlamların büyük eş-dizimleriyle uyumlarını formüle bağlamaya zorlayarak benim içimdeki dirimi öldürüyor ama. İyi öğretmen, gerçek öğretmen, işi sürdürmenin yanı sıra, içindeki toplanmış özsuyu koruyabilmek için her zaman inanç içinde, her zaman yenilenen yaratıcı dirim içinde yaşamalıdır. Benim, sahip olduğum dirimi kullanma dirimim ya da istemim yok; hem, bu alevi canlı tutmak her şeyimi alırdı. Yeniden okumalarla, başkalarının notlarıyla yaşıyorum, öğretiyorum ben, mide yanması kadar buruk, başarılamamış iki biçim arasında: özgün öğretmenle özgün yazar arasında: hiçbiri değilim ben. Sonra Amerika yıpratıyor beni, usandırıyor. Cape'ten bıktım, Wellesley'den bıktım: bütün Amerika, bir dizi arabadan oluşuyormuş gibi görünüyor, devinim halinde, içlerine insanlar doluşmuş, bir benzin istasyonundan yol kıyısındaki küçük bir lokantaya. Düzenli aralıklarla bu budala, kaba, enerjik, çok çaba isteyen, rekabetçi yeni- ülkenin banyosunda tazelemeliyim kendimi ama ben, ruhumun derinliklerinde en çok kırsal yerlerde mutlu oluyorum -en derin ruh-görünümüm, İspanya Akdenizi'nin tepelerinde, eski, tarihin kabuk bağladığı hâlâ zarif, geniş kentlerde: Paris'te, Roma'da.

... Işık sızıntılarını görebiliyorum: yeni bir yaşamın. Acı olacak mı orada da? Doğum sancısı daha bilinmiyor. Dün gece, bezgin, tuhaf Gotik merdiven boşluğundan, Arvin'e içkiye gittik: Fisher'la Gibian'lar: donuk, birbirini tutmaz konuşmalar, politika işin içine girmek üzereyken ben dışarı çıkıyorum. Arvin: pembe çıplak kafası, gözleriyle ağzı oyulmuş al yanaklı bir maskedeki gibi: bir Baskin ağaç oyma: kocaman, mamut gibi, antrede: ampulü andıran yol yol bir baş, boyanmış, yara izli, baykuş gözlü - "işkence edilen adam" bir de iri, tüylü, pençeli, delici gözlü baykuş, başın üstündeki dayanılmaz havadan sonsuz bir nişin içinde oturmuş... İki erkeğin [Ted ile Arvin'in] arasındaki buruk hoşlanmayışı sezinliyorum... Arvin'i görüyorum: kuru,

bastırılması güç bir istekle sınıfta anahtarlığıyla oynayan, parlak, haşin gözleri kırmızı halkalı, acımasız, şehvet düşkünü, uyutumlu, Loerke'nin tuttuğu cin gibi yakalamış tutuyor beni. Fisher, kollarını çırpıyor, gülünç, işeyecekmiş ya da hastalanacakmış gibi sıçrıyor, salt gitmek için yapıyor bunu, piposunu bırakıyor, içkisi yarım. "Bütün yıl bunu yaptı" dedi Gibianlar.

10 Mart, Pazartesi gecesi. Bitkinim: başka türlü bir gün var mı? Alfred Kazin bu akşam yemeğe geliyor: kırık, nedense, buruklaşmış, mutsuz: saçları kırlaşıyor, sesinin tınlaması azalmış. Hâlâ sevimli: o ve karısı Ann, o da yazar, bu dünyada konuşulabilecek çiftlerden biri. Bebeklerin yaşamı ne denli karmaşıklaştırdığı: üstelik bir oğlu için de para ödüyor. Ted tuhaf bir biçimde hâlâ hasta: Ted solgun, saçları dağınık, yüzü perişan olunca, üstelik açık seçik bir hastalık, açık seçik bir ilaç olmayınca öyle umutsuz, öyle umarsız duyumsuyorum ki kendimi. Öksürüyor, terliyor, midesini rahatsız duyumsuyor. Solgun, tatlı, uzak görünüyor... Uyuşmuş, bu hastalıklı yeşilimsi-şarabımsı bitkinlikle yatağa atıyorum kendimi. Bitkinlikten uyuşmuş, sersemlemiş, ağırlaşmış, halsiz. Yaşamım bir sıkıdüzen, bir tutukevi: Kendi işim için çalışıyorum, işim olmazsa hiçbir şey değilim ben. Yazılarım. Ted'den başka hiçbir şeyin önemi yok, Ted'in yazılarıyla benim yazılarım. O akıllı, ben de akıllanıyorum gittikçe. Kendimize daha iyi yazma alanı sağlamak için, tasarılarımızı yeniden biçimlendireceğiz, eriteceğiz, yeniden biçimlendireceğiz. Tırnaklarım çatlıyor, kırılıyor. Kötü bir belirti. Sanırım bütün bir yıl hiç tatil yapmadım: Şükran Günü, kara ağlamaklı bir karabasan, Noel ise zatürrenin alçaktan esişi, o zamandan beri bir sağlığı koruma savaşımı. Newton'un dersinde neredeyse uyudum: yarın erken kalkmalıyım, çamaşırlığa gitmeli, biraz daha pembe kâğıt topu çalmalıyım. Kazin: evde, bizimle, eleştiri yazılarından, yaşamından sözediyor: ikinci karısı, sarışın, onunla övünüyor, duygulandırıcı bir biçimde. İnsanın Fisher'i, sinsi, pembeler, parlak morlar ve yeşil evler içinde, ve Durrell'ı, askılar dolusu giysilerle düşlediği bir yaşamın ne anlamı var?

11 Mart, Salı öğleden sonra... Çıplak yerin, çıplak ağaçların ince, yeşil-sarı yıkanışı, ılık aydınlık, umutlandırıcı. Ah, yaşamım nasıl da parlıyor, çağırıyor, sanki bir tekerleğe kapılmış dönüyormuşum, programımın çelik dişli çenelerinde kilitlenmişim gibi. Ocak'tan beri kendi kendimle bir diyalogu sürdürüyorum, koşmadan, sıkı durmak için kendimi bağlayarak Şimdi bir doyma noktasındayım: ağzıma dek doymuşum. Bu hafta üç saat Strindberg'in oyunlarını özetleme düşüncesi yıldırıyor beni. Oysa Strindberg'in, tümünün en eğlencelisi olması gerekir. Serin, akıcı bir su içimi gibi -yaşamıma en yakınmışım gibi- dönüyorum bu sayfalara; sözcükler ses vermeli, şarkı söylemeli, bir anlam taşımalı. Bir teneke kupanın bir çeşmenin kenarına çarpıp madensi bir ses çıkardığını işitiyorum, "iç" derken. İçeri doğru büyümeliyim, tuhaf, salt içte yaşamaktan, kendi cinlerime, kendi ifritlerime sadık kalmaktan ötürü... Bugün fazla uyudum, kaba, ezici karabasana tutuldum, haritalar, soluk kumlu çöller, arabalarda insanlarla ilgili -bir suçluluk, kötü niyet, tedirginlik her şeyin üstüne çökmüş, soluk kükürtsü bir mutsuzluk, Arvin'in *Mardi* üzerine verdiği, dört yıl önce dinlemiş olduğum dersini dinledim, bir de katıksız soyutçu Mondrian hakkında bir konferans: Platonik muşamba kareleri kadar sıcak.

13 Mart, Perşembe sabahı... Burada oturmuş yazıyorum, sıcak, uykulu, sarsıntıların öte yanında, dingin bir merkez kurmaya çalışıyorum. Dün korkunçtu -Ted beni bir yay gibi geren, acımasızca tınlatan lanetlenmeyi açıklamak için Ay'la Satürn hakkında bir şey söyledi. Kurtarıcı mizah için gereğinden fazla yorgun, en duyarlı noktama dek sırılsıklamım... Ted'le ceket düğmelerinin nasıl dikildiği (onları dikmem gerekir), gri takımını giymesi, bu tür saçma sapan şeyler konusunda kavga ettik, o hastalıktan yeni kalkıyordu, bense hastalanmak üzereydim. Bir piliç kanadıyla bir yığın ıspanağı, domuz pastırmasını yuvarlıyorum, her şey, her şey zehire dönüşüyor. *Dream Play* - tutkulu bir yapım- kız, dansederek, saydam kumaştan bulutlar

arasından iniyor, sesi tok, cinsellik dolu... oyunun alaysaması, her şeyin kendi yaşamımda gerçek olması. Düğmelerle saç kesimi tıpkı onların salataları gibi bir ayrılık nedeni, özellikle de subayın gördüğü eğitimin yinelenmesi -iki kere ikinin... ne ettiğini sonsuzca öğretmek ve öğrenmek. Ben de, üç, dört, beş, altı, yedi yıl önce oturduğum koltukta oturup, bir, iki, üç, dört yıl önce öğrendiklerimi, çalışıp öğrendiklerimden daha az güçle -tanımazlıktan geldiğim hortlaklar, bildik yüzler arasında yaşayarak- öğretiyorum... Tümü de kendi üstüne kıvrılıyor, ekşi hamur tadında, yürek yanığı tadında. Şimdi giysilerimi sırtıma geçirip sınıfa erken gitmeliyim, üç pembe defter çalmak için: evet, romanım için: *Nightwood** adındaki heyecan yaratan beş para etmez kitabı yeni okudum -baştan sona sapıklar, baştan sona cafcaflı sözler, melodramatik: "Tanrı'nın unuttuğu cinsellik" - kendi kendine acıma, *Dream Play*'in sahnede sızlanışı gibi. Acıyın bize: Ah, ah, ah: İnsanlık acınasıdır...

14 Mart, Cuma öğleden sonra.... Dün gece derin uyudum, garip karabasanlar -kahvaltıda bölük pörçük anımsamalar: Newton Arvin'le ilgili: kurumuş, gizemli, alçak, büzüşmüş kafalar biraraya gelmiş bir bütün oluşturan, kandırmalara ilişkin ipuçları: lolipop büyüklüğünde başlar, kurumuş, kırmızıya boyanmış, yaklaşan ölümün çekmiş bozulmuşluğu üstünde. Aydınlatılmamış kitaplıklarda karanlık döşeme yükseltileri, merdivenler. Takip, suç. Hâlâ bir düşteyim, verimsiz, bıkkın. Guggenheim'den ve Houghton Mifflin ödüllerinden bir haber aldım -gelecek yılın sonuna dek iki kitabımı bitirinceye değin ilgilenme umudum yok. Bugün öğleden sonra Ted'e babacan ak saçlı Jack Sweeny telefon edip 11 Nisan Cuma günü, Harvard'da, Morris Gray okuma gününe katılmasını istedi, krallara yaraşır bir toplam karşılığında: 100 dolar artı giderler! Bir saat kendi şiirlerini okuması için: bu bize mesleki bir zafer gibi görünüyor. Yağlı tabaklar mutfakta yığılıyor, çöp tenekesi kahve telveleri, bozulmuş yağ, çürümüş

* Djuna Barnes'ın klasik romanı.

meyve kabukları, sebze kabuklarıyla tıka basa dolmuş: bir pis kokular, lekeler, ham hayaller, bitkinlik ve hastalık dünyası: ölüme doğru. Bir ayağa kalkıp yürüse, meyveler, zenginlikler, sevinçler sunulacak ölü birisi gibi duyumsuyorum kendimi. Bacaklarımda derman olacak mı? Sınama dönemim yaklaşıyor. Şimdi yatağa, yarın da kararlı bir biçimde işe. Biriktir, sakla: us, bilgi, kokular, sayfa için sezgiler: kaygan, yengi kazanmış yüzeylerden, maskelerin ardındaki gerçek biçimlere, kokulara ve anlamlara.

Son iki gündür, Pazar ve Pazartesi, Ted'le, sırasıyla, iki Amerikalı "ozan"la, akşam yemeği yedik, çay içtik (sonra konferans). Tuhaf mı tuhaf. Ben Hurley ile Ralph Rogers. Pazar öğleden sonra geniş, düz buz grisi Connecticut Irmağı'nı geçip karla örtülü, çıplak kış ağaçlarıyla diken diken Holyoke Sıradağları'na gittik arabayla; Victoryan Holyoke'un çirkin, kara boyalı tuğla iğrençliklerine çıktık. Raoul, fakültenin beyaz karlı alanların üstünden moraran, diken diken tepelere bakan bir evinde oturuyor. Portatif karyolalı minnacık odaya omuzlarımızla iterek girdik, şaşırtıcı bir biçimde bir kütüğün kıpkırmızı yandığı gerçek bir şömine. Garip, zevksiz kâğıtlarla kaplı duvarlar: eski bir müzik parçasının notası, tiyatro programları; iki kadın öğretmen: genç, yumuşak, koyu renk saçlı, elektrik mavisi sarma giysili: modern felsefe dersleri veren Joyce diye biri, biraz peltek, hafifçe dişlek. Sonra Bayan Mount, yerinde çakılı, şişman, derbeder bir hanımefendi, tozu alınması gerekiyormuş gibi görünen kır saçlı, çirkin, daha doğrusu, kişiliksiz bir tayyör, kat kat çilli yağlı deri. Şerisini yudumlayıp, Raoul'un dolaştırdığı bir cam kavanozdan aldığı bir-iki fındık fıstığı atıştırarak kısık, kimsenin araya girmesine izin vermeyen tiz tınılarla, Dylan Thomas'ın Holyoke'u ziyaretinin öyküsünü anlatmaya koyuldu: dinlemek bilmez bir kadın, iğrenç bir kadın, sert yuvarlak mermi biçiminde, çömelmiş, kurumuş bir kurbağa kadar sevimsiz. Pis, çürümüş dişler, hiç evlenmemiş yaşlı hanımefendilerin o yıpranmış et parıltısıyla parlayan elleri: bir yerde bir yapay elmas parıltısı, bir iğne ya da zincir.

Önemsiz şeylerden konuştuk: Dylan Thomas öyküsü yemek zamanına dek sürdü, Joyce, elinde, üstüne siyah bir şeyle benek benek, gri pembe ezme sürülmüş bir tabak dilimlenmiş ekmek, çirkin kahverengi merdivenlerden, rahatsız, özel bir yemek odasına indirdi bizi, fazla cilalı, fazla verniklenmiş maun bir masayla kaygan, sert arkalıklı sandalyeler. İçkimi çabuk çabuk içtim, Raoul elinde kırmızı şarapla belirdiğinde hiç de alçakgönüllüce davranmadım. Çirkin, şişmanca, morumsu sivilceli, sarı, alık suratlı bir kız servis yaptı bize. Raoul'un soluna oturdum, susturulmaz, daha görür görmez benden açıkça nefret eden, benim de görmezlikten geldiğim Bayan Mount'un karşısına. "Ben, burada" dedi Joyce yumuşak, keyifli bir sesle. İlk izlenimim şu oldu: bu adam deli. Gereğinden fazla mavi ve sarı renkliymiş de, yıllarca yakıcı güneşte kavrulup yanmaktan hırpalanmış izlenimi veriyordu. Elektrik mavisi patlak kurbağa gözlü, çiçek bozuğu, parlak güneş yanığı, derisi kaba gözenekli, kısa sarımsı saçlı, düzgün durmayan, bu yüzden de ona çarpık, kambur bir görünüm veren soluk döküntü beyazımsı krem ceketli. Ağır siyah deri kayak tipi çizmeler ya da belki de dağ çizmeleri, çarpık bacaklardan sarkıyormuş gibi duran pantolonu. Hemen oldukça yüksek, tırmalayan bir sesle konuşmaya başladı: içten, aşırı, açık. Öğle yemeği vaktini onunla konuşarak geçirdim, ben de sesimi yükselterekı herkes kıkırdadı, şarabını yudumladı (Bayan Mount dışında), sesini yükseltti. Hoş bir biçimde kösnül duyumsamaya başladım kendimi, bedenimi yoğun, gergin kaslı, yüz erkeği baştan çıkarıyormuş gibi duyumsuyordum. Ama hemen, Ted'e dönüyorum: bütün yapmam gereken, onu gördüğüm ilk geceyi düşünmek, hepsi bu. Hurley çılgınlar gibi bağırıp çağırıyordu; politika, Ezra Pound: insanın bir bütün olduğu, kendini bölmelere ayıramayacağı, hava geçirmez olduğu konusunda görüş birliğine vardık. Hurley (en az iki Guggensheim kazanmış olmasına karşın) Guggenheim'ların, yaşlı, güvenli, ünlü kişilere verilmesine ateş püskürdü, parayı kadınlara, içkiye harcayan ve politik bakımdan köktenci olan ozanlara verilmesini savundu. Gene hepimiz üst kata aktık. Hurley, yemek sırasında (kalın rozbif di-

limleri, sulu çalı fasulyesi, kızarmış patates ve berbat bir dondurma, ortasına nane-tadında yeşil bir yonca konmuş) yeşilimsi renkli bir güneş gözlüğü taktı. Hurley hemen penceredeki gölgelikleri, ince, uzun pencere dışında tümünün, gölgeliklerini indirdi, göz kamaştıran kar görünümünü dışarıda bıraktı: soldaki şerit -bir Japon suluboyası gibi ustaca renklendirilmiş- mora çalan dağları, çalılar, otlar ve ağaçların renk, gölge ve noktalarla yapılmış, bir elyazısının çizgileri gibi kusursuz bir resmini gösteriyordu. Antoine'in tuhaf krom borulu bir kapta yaptığı sütsüz, acı espressoyu içtik, ardından da konyak. Antoine, cam bir kavanozda pembe, yeşil, sarı, lavanta rengi Paskalya yumurtası şekerler tuttu. Sonra kalktık. Hurley el sıkıp hoşçakal diyordu, ellerimi bir deste şiir ve politika üstüne yazdığı kitapçıklarla, onun "Americana"sıyla doldurdu.

20 Mart Perşembe sabahı... Kendime bir hafta veriyorum - önümüzdeki Çarşamba gününe dek: uzun yarışma düşüncesinden de vazgeçiyorum. Şiir konularını Klee (beş resim, bir de gravürler) ile Rousseau'ya (iki resim) dek daralttım, keyfimce günde bir tanesini deneyeceğim. Her konu derinden çekiyor beni. Onları zihnime yerleştirmeli, büyüsel zenginleşmelerine, kabuk bağlamalarına izin vermeliyim. Şimdi seç: bugün birini seç. Bir şaşkınlık içinde oturuyorum -paramparça: kocaman katıksız bir hafta geçti, bense derindeki kendimden, içimdeki cinden öylesine uzağım ki, boyalı bir yüzeyde başdönmesi içinde oturuyorum. Dün: sanat kitaplığında sınılsıklam, resimlerin içine sızarak oturdum. Sanırım Paul Klee kitabını alacağım. Ya da en azından haftasonu bir çözüm yolu bulacağım. Geçen haftanın deniz kazasının anımsatıcıları: yaşantıların en mide bulandırıcı, en tedirgin edici olanı: Pazartesi - Roches'larda Ralph Rogers'la çay, sonra Browsing Room'da korkunç bir konferans. Paul, profesyonel, nemli mavi bakışları, bir Yunan sikkesi üstüne basılmış da, o zamandan beri fazlasıyla dolaşımda kalıp ellenmekten silikleşip incelmiş, dik, zarif-duruşlu başının üstünde reklamlardaki gibi yaldızlı kıvırcık sarı saçları. "Amerika'daki en iyi

ikincil şairlerden biri" diye soludu Paul telefonda. Rogers, kurnaz, sinirli gülümseyişiyle, gergin, bir seyyar satıcı gibi, eli pantolon cebinde paraları şıngırdatarak Paul'ün oturma odasına girdiği anda Ted'le beni tiksindirdi. Az önce bir gözyaşı nöbetinin somurtkanlığından yeni kurtulduğu açıkça görülen Clarissa, sarkık, beyaz eşofman üstü, mavili beyazlı bol eteği, bebek ayakkapları gibi düğmeli bale ayakkaplarıyla omuzları düşmüş dolaşıyor, tıpkı, öfke nöbetine tutulmuş Bayan Muffet'ın yaptığı gibi. Konferansa gelince: kıvrandım, tüylerim diken diken oldu. O kara tahtalı antik odada, donuk ışıklı, yıpranmış, derin, rahat sandalyeler, kararmış Şark halıları, gömütsü tiktaklarıyla tıkırdayan, oyuk tabutlu büyükbaba saati, Mary Ellen Chase'in, yaldızlı, engelleyici çerçeveden sarkıyormuş gibi öne doğru eğilen, beyaz saçları bir ayla, ışıklı bir hâle olan yağlı boya tablosu. Rogers, İncil'e ait kaba gözlemlerini karmakarışık bir biçimde, Smith'ten, edebiyatla ilgili Mademoiselle Defarges'a iletiyor, gösterişli, reklamlardaki gibi sözcükleriyle, bükülmüş iplikle kazaklar, renk renk baklava dilimli motifler örerek. Dayanılmaz bir şey: cafcaflı tümceler. "Önemli olan bu, anlıyor musunuz, Şimdi sözümü bağlıyorum." Ralph Rogers'ın, anlaşıldığına göre, "bilinçaltı" ya da daha iyisi, "bilinçaltıyla algılama" denen, kullanışlı küçük bir (klşisel, özel) depolama dolabı var, bütün eski düşlerini, düşüncelerini, görüşlerini içine tıktığı. Vızıldaya, çırpa, kullanışlı küçük cinler işe koyuluyorlar ve presto! birkaç saat, gün ya da ay sonra bir şiir yazıyor - zip-zip. Anlamı ne? Bilmem -Siz söyleyin. Kendi süprüntülerinden bazılarını okuyor: takılar takınmış bir köpekle yapış yapış bir lolipop yalayan bir oğlan. Anlamı ne? Bir şiir devinmelidir -akademideki oğlanlara kendi şiirlerinin yorumlarını yazdırıyor: "olağanüstü!" Masanın üstüne bir deste kâğıt fırlatıyor, *The Atlantic*'in son sayısında çıkan, "pisi-söğüt gözler"li, March adlı hayvan hakkındaki bir şiiri sallıyor. Böbürleniyor: "Bu'nu daha yeni *Poetry London-New York*'a sattım." Bir şiirin ne denli çok yorumu varsa, o şiir o denli iyidir. Hem, herkes yazabilir: "Seyrederken Yaratma" adlı bir gösteri için sahnede yirmi dakikada bir şiir bile yazdı -bir oğlan

doğaçlama ruh durumu müziği yaptı, bir başkası resim yaptı, Ralph Rogers bilinçaltında bir ruhsal durum şiiri avlayıp onu karatahtaya yazarken - düdüklü tencere şiiri bu.

28 Mart, Cuma öğleden sonra. Koca bir hafta geçti, buraya bir şey yazmadım, kitabı da almadım elime. İyi nedenlerden ötürü. Buraya yazmaya ara verişim ilk kez yazmak anlamına geliyor. Bir hafta önce Perşembe günü, benim gerçek tatil günümde bir çılgınlığa kapılmıştım, o zamandan beri de bu çılgınlık sürdü: durmadan yazdım: son sekiz günde sekiz şiir yazdım, uzun şiirler, lirik şiirler, fırtına gibi şiirler: son beş yıldaki gerçek yaşantılarımı açığa vuran şiirler: Rokoko bir billur kafese kapatılmış, dokunulmaz, dokunulmaması gereken yaşam. Bunların bugüne dek yazdığım en iyi şiirler olduğunu duyumsuyorum. Ara ara başımı kaldırıyordum, ağrılar içinde, bitkin duyumsuyordum kendimi. Cumartesi günü düpedüz inledim, Bufferin hapları aldım, böğrümde sancılar, aylardır en kötü kasılmalar, bitkinlikler, hiçbir hapın dindiremediği, hiçbir şey yazmadım: o gece Dorothy Wrinch'le, Roches'larda tatsız bir akşam yemeğine gittik, Dorothy Wrinch kır saçlı bir budala gibi davranıyordu, gözleri dışarı uğramış, ufak tefek-kır saçlı-yanlış anlaşılmış-dahi-bilim adamı rolünü oynuyordu. Açıkça belli oluyor Ted'e aldırmadığı: ona göre fazla dürüst, yalın, güçlü, Oxford'lu olmayan, heyecansızdı Ted. Onu çaya çağıracağımı söyleyip çağırmadığım için dargın olduğu açıktı: çağırmayacağım da. Umurumda bile değil, hem katlanamadığım insanlara şiir vaktimi harcayamam. Bir gece, geç vakit, yürüyüşe çıktık, lisenin altında alabildiğine parlak portakal rengi bir ateş parıltısı gördük. Yanıp kül olmuş evler, kucaklarında çocuklarla pencereden atlayan anababalar göreceğimi umarak Ted'i oraya sürükledim, ama böyle bir şey yoktu: yöre halkı kamuya ait bir kavruk ot alanını yakıyordu, karanlıkta portakal rengi alevler, alevler içindeki boş arazide dostça çığlıklar, aydınlanmış ot demetleriyle bir sınır belirlemeye, bir çiti tehlikeye düşüren bir alevi süpürgelerle söndürmeye çalışan erkeklerle çocukların karaltıları. Çevreden do-

laşıp, bir ev sahibinin umutsuzca durup, azimle krizantem saplarını suladığı, suları kendi çimenlik parçasını, çatırdayan alevli yabanıl otlardan ayıran küçük bir ark ya da hendeğe akıttığı yerde durduk. Yangın tuhaf bir biçimde doyurucuydu. Bir olay, bir kaza olsun istiyordum. İnsanın içinde topluca kan dökme için nasıl da salıverilmemiş bir istek olmalı. Sokaklarda dolaşıyorum, sağlam, hazır, neredeyse gözlerimle kas gücümü tragedyada sınama isteğiyle dolu -bir arabanın ezdiği bir çocuk, tutuşmuş bir ev, bir atın bir ağaca savurduğu biri. Hiçbir şey olmuyor: tehlikenin kıl payı çizgisinde dolaşıyorum...

Bu iş, ders vermek, bana çok iyi geldi: şu son hafta şiirlerimin fışkırmasından anlayabiliyorum bunu: engin bir ses kükrüyor, sevincin, acının, tuhaf, korkunç, egzotik dünyaların derin görüntülerinin türküsünü söylüyor...

Sanat kitapları almak istiyoruz. De Chirico. Paul Klee. İmgelemimi etkileyen De Chirico'nun resimleriyle ilgili iki şiir yazdım - "The Disquieting Muses" ile "On the Decline of Oracles" (ilk resimlerinden, *The Enigma of the Oracle*'la ilgili), iki şiir de Rousseau'nun resimleriyle ilgili - yeşil, aysı ruh durumu şiiri, "Snakecharmer", sekiz şiirimin sonuncusu da, dediğim gibi, Yadwigha, "The Dream"le* ilgili bir sestina.

De Chirico'nun, beni olağanüstü duygulandıran bir düzyazı-şiirinin çevirisinden ya da güncesinden bazı alıntılar aktarıyorum buraya. Bunların birincisi, "On the Decline of Oracles" adlı şiirimin epigrafı:

1) "Yıkık bir tapınağın içinde kırık bir Tanrı yontusu gizemli bir dil konuşuyor."

2) "Ferrara: İnsanın alabildiğine tuhaf ve fizikötesi biçimlerde şekerlerle kurabiyeler bulabildiği eski getto."

3) "Gün ağarıyor. Gizem saatidir bu. Tarih-öncesi zamandır da aynı zamanda. Düşlenen şarkı, kutsal sütunun ayakları dibinde, Tanrı'nın soğuk, beyaz suretinin yanı başında uyuyakalmış yalvaçın son sabah düşünün açımlayıcı şarkısı."

---

* "Gümrükçü" Rousseau'nun resmi.

4) "Gizem olmadıkça neyi seveceğim ben?"

Chirico kentinin her yanında, tuzağa düşürülmüş tren, ağır kemerler, tonozlar, sırakemerlerden oluşan bir labirente dumanını püskürtüyor. Ariadne'nin yontusu, boş, gizemlice gölgeli alanların ortasında yan yatmış, bırakılmış, uykuda. Görünmeyen nesnelerin gölgeleri -insan mı, taş mı kestirmek olanaksızdüşürdüğü uzun gölgeler. Ted, şiirlerimi eleştirip, orada burada doğru sözcüğü önerirken yanılmaz bir biçimde haklı - "admiringly" yerine "marvelingly"* gibi. Kibirli, sanırım, beni Amerika'nın Kadın Ozan'ı olmaya değer kılan (tıpkı Ted'in, İngiltere ve müstemlekelerinin Ozanı olacağı gibi) dizeler yazdım. Kim aşık atabilir? Şey, tarihte Safo, Elizabeth Barret Browning, Christina Rossetti, Amy Lowell, Emily Dickinson, Edna St. Vincent Millay -tümü de ölü. Şimdi; Edith Sitwell ile Marianne Moore, yaşını başını almakta olan dev kadın ozanlar, şiirsel vaftiz annesi Phyllis McGinley ise dışarıda kalır -hafif şiirler: kendini sattı o. Daha çok: May Swenson, Isabella Gardner, bir de onlara çok yakın duran Adrienne Cecil Rich- yakında bu sekiz şiir güneş tutulmasına uğratacak onları. İstekliyim, tedirginim, yeteneğimden eminim, yalnızca onu eğitmeye ve öğretmeye gereksinimim var -Bu en iyi sekiz şiirle bundan böyle kapılarını ardına dek açacağım dergilerle paraları sayacağım. Göreceğiz.

...Üzgünüm. Ted'e karşı hırçınım; zaman zaman kılı kırk yaran sinirlerimi bozuyor [çıkarıldı]... Üstelik çok daha kötüyüm şimdi -huysuzum, işleri sürüncemede bırakıyorum, yeniden başlayan o kaçınılmaz bitmez tükenmez işe duyduğum nefretten ötürü tedirginim.

Dün bütün öğleden sonra ve bugün hiçbir şey yapamayacak kadar mutsuzdum, yatağın içinde oturup manikür yapmaktan, hapşırmaktan, seyirmekten ve en son kadın dergilerini okumaktan başka -*McCall's* ve *The Ladies' Home Journal*: mizah üstüne

* "Hayranlıkla" yerine, "şaşarak" (Çev).

mizah: *McCall*'s, "birlikteliğin dergisi", yasa-dışı doğan bebekler-le, düşükler konusunda bir yazı dizisi yayımlıyor, "Erkekler Karılarını Niçin Bırakıyorlar" başlıklı bir makale; üç öykü ve yazı, yer yer ciddi, yer yer alaysamalı, can sıkıntısından, umutsuzluk ya da kaygıdan kaynaklanan intiharı inceliyor. Dizideki öykü, Sloane Wilson'ın yazdığı (*The Man in the Gray Flannel Suit*) "Summer Place", adı anlamlı bir biçimde Sylvia olan, yirmi yıl önce evlenmiş olması gereken, ama aptal olduğu, on altı yaşında ona zorla sahip olduğu zaman, birbirleri için yaratılmış olduklarının bilincine varmadığı için evlenmediği adamla zina işleyen orta yaşlı mutsuz bir kadınla ilgili -zina, aşk serüvenleri, çocuksuz kadınlar, birbirleriyle iletişimleri olmayan, asık suratlı çiftler- "Bu evlilik kurtarılabilir mi?" diye sorar ruh hekimi, her şeyden önce evlenmekle aptallık eden, iki bencil, budala, uyumsuz insana. Bütün bu yazı ve öykülerin, tutkulu, tinsel sevginin yeryüzünde elde etmeye değer tek şey olduğu, böyle bir sevgiyi bulmanın neredeyse olanaksız, bir kez yakalayınca da korumanın daha da güç olduğu düşüncesine dayalı olduğunu düşündüm usulca şaşarak. Bana olabildiğince yakın, sıcak, sevgi dolu, o güne değin benim kendi kendime olduğumdan daha yakın, daha sıcak, daha sevgi dolu olan -beni hasta, çirkin, solgun, hapşırıklı gördüğünde, bana sarılan, bana dana haşlama pişiren, çanak çanak buzlu ananas, kahvaltıda dumanı tüten kahve, çay zamanı çay getiren Ted'e döndüm. Mucize gibi, olanaksız olana, olağanüstü olana sahip olduğumu duyumsuyorum -Ted'le kusursuz bir biçimde, o gülünç şarkıdaki gibi beden ve ruh olarak kusursuz bir bütünüm- mesleğimiz yazmak, sevgimiz birbirimiz için, dünya keşfetmemiz için önümüzde açık. O kısır, umarsız buluşma, deneyim yapma, annemin, her şeyi eleştirdiğimi, gözümün çok yükseklerde olduğunu, böyle giderse evde kalacağımı söyleyerek beni uyarmasıyla geçen günlerde nasıl yaşayabildim. Kimbilir, belki Ted doğmamış olsaydı gerçekten de evde kalırdım. Temelde yalın, kolay kanar, kadınca, sahiplenilmekten, ilgi gösterilmekten hoşlanan biriyim - ama güçsüz, sahte, ruhsal bakımdan hasta olan herkesi zihnimle, buz gibi

bakışlarımla öldürürüm -öyle de yaptım. Gereksinimlerimiz - yalnızlık, dinginlik, uzun yürüyüşler, iyi et, bütün günlerimizi yazmaya ayırma- az sayıda ama hiçbir şeyi dış görünüşe bakarak ölçmeyen iyi dostlara duyduğumuz gereksinimler- bütün bunlar birbiriyle uyuşuyor, karışıyor. Cinlerimle meleklerim doğru yoldan sapmaktan korusun beni, saçlarımız ağarıncaya, yaratıcı usa ulaşıncaya dek uzun yaşayalım ve bir ışık parıltısında birbirimizin kolları arasında ölelim. Beni kullanıyor, öyle ki bir ateş gibi sevgiyle parlıyorum, bu da bütün yaşamım boyunca aradığım şey - sevgimi, içten gelen sevincimi kısıtlamaksızın, yalan, kötüye kullanma, ihanet korkusu yüzünden geri durmaksızın. Böylece, bu soğuk son gecenin berbat kapalı dünyasında, küçücük kırmızı güllerle süslü, yakası işlemeli yeni beyaz naylon geceliğimi giydim, Ted'in terliklerini, bir çikolata tavşan, on tane de her biri ayrı renkte alüminyum kâğıda sarılmış -gümüş üstüne yeşil benekler, altın alacalı, yollu tavus mavisi- çikolata yumurtalarla doldurdum. Mutlaka hepsini yemiştir... Bugün, bu yıl birçok gün, yaşamımda birçok gün olduğu gibi, korkunç acılı, kararsız bir gün oldu. Biraz uyuduktan sonra uyandım, tuhaf bir karabasan - yeni bir kuyruklu yıldız ya da gezegen gördüm- yuvarlak ama koni biçiminde, arkasındaki nokta, elmas façetalarını andırıyordu. Bir yerde karanlık yüksek bir yere çıkmışım, elmas bir ay gibi başımın üstünden geçişini, hızla görüş alanımdan uzaklaşmasını seyrediyorum, sonra, ansızın bir dizi kısa, şiddetli silkinişler oldu, gezegeni bir dizi donmuş karenin içinde gördüm; sessiz-fırlatışlarla çerçevelenmiş karelerde gördüm; nedense bu insan gözünün göremeyeceği bir görünümmüş, sonra birdenbire kaldırılıyorum, kamımla yüzüm yeryüzüne doğru gelecek biçimde bir odanın ortasına dikey olarak asılmışım, biri tam ortamdan geçirilmiş bir sopanın çevresinde beni fırıl fırıl döndürüyormuş gibi. Aşağıya, Ted'in bir sandalyeye uzatılmış haki bacaklarına bakıyorum, sonra öteki yüzsüz insanların bedenleri doluşuyor odaya, oda da benim tüm dengem de yokoluyor, çevremdeki her şey dönüyor. Ben dönerken, onlar da aşağıda dönerlerken, beni, benim deneysel açmazımı, bundan sonra ne

yapılacağını tartışan ameliyatsı, uzak, yıldızsı sesler işitiyorum. Fırıl fırıl döndüm, bağırarak, hasta, bıçak gibi keskin bir boğaz ağrısı, şu anda doruk noktasında olan bir başağrısı, şişmiş, çeşme gibi akan bir burunla uyandım. Nisan şakası hakkında, Nisan şakasını yutan birisiyle ilgili bir şiir yazmaya çalıştım ama kalem tutamayacak denli güçsüz, uyuşmuştum, böylece olmadı. Çok üzgün duyumsuyorum kendimi. Bir haftasonunu böyle ziyan etmekten nefret ediyorum. Canı cehenneme. Ah, İspanya havası olsa da solusam. Beardsley üstüne uzun uzun düşündüm. Tam anlamıyla *fin de siècle** ve *fin de moi même*** gibi duyumsuyorum.

...Yapacağımı sandığımdan çok yaptığım biricik şey (tek şey), ilkbahar tatilinde o sekiz iyi şiiri yazmak oldu; böylece, kitabım 30 şiire, daktiloda yazılmış iki aralıklı 48 sayfaya çıktı. Önümüzdeki 31 Aralık'a, yıl sonuna dek 30 şiir daha yazmayı amaçlıyorum: o zaman bir kitabımın, sonra da bütün şiirlerimin yayımlanmasının kabul edileceğini umuyorum. Üç aylık dergilerde ne döküntü şiirler yayımlanıyor...

...Sağlığımın geri gelişi ve ilkbaharın direngen atılımıyla, baştan sona Technicolor öykülerle peri masalları düşlediğim çocukluğumun ilk yıllarından beri tatmadığım, derinlere kök salmış ilk gerçek erinç ve neşeyi elde ediyorum.

BUGÜN: bir yıldönümü. İki yıl önce, ayın 13'ü, Kara Cuma'da, Roma'dan, uçakla, Avrupa'nın sis kaplı göğünden geçerek Londra'ya gitmiştim; Gordon'u, Sassoon'u geri çevirmiştim - eski yaşamım- Ted'in önerisini kabul etmiştim, o yeşil inanılmaz Cambridge ilkbaharıyla yeniden doğmuştum. Nasıl yazmalıyım bunu romanımda ve *McCall's* ile *The New Yorker* için yazdığım çeşitli öykülerde -yapabilirim: O sekiz ilkbahar tatili şiiri, zihnimin ve yeteneğimin, üzüntülerimin, acılarımın, tekdüze işimin altında büyümekte olduğu güvenini verdi bana -cinlerimle me-

* Yüzyıl sonu (Fr). XIX. yüzyılın sonu; çürüme, yozlaşma, soysuzlaşma (Çev)
** Benim kendi sonum (Fr) (Çev)

leklerim, o kara yıl boyunca görmezlikten geldiğim, unuttuğum ya da beni umutsuzluğa düşüren olanca yeteneklerimi koruyup çoğaltmışlar gibi; o yıl o zamana dek en olgun, en yüreklendirici yıl oldu - bundan daha çetin bir sınama düşünemezdim...

...Parlak kadın dergileri için yazabilirim: Gittikçe daha çok duyuyorum bu isteği -*Seventeen*'e yazdığım kadar kolay, sanatıma el değmeksizin: Sylvan Hughes adını kullanacağım, hoş bir biçimde, ormanı çağrıştırıyor, renkli- gene de cinselliği yok, kendi adıma da yakın: kusursuz, kulağa hoş gelen bir dergi adı.

Ted Hughes, Harvard'a şiir okumaya çağrıldı, büyük bir olaydı bu, aynı zamanda Plath'ın büyük bir saygı duyduğu baş rakiplerinden biriyle, Adrienne Riche'le ilk karşılaşmasını belirliyordu.

Arabayla geri dönüş: sıcak, güneşli, yeni bir başlangıç: mavi uzaklıkta inanılmaz bir mor, dorukları karlı tepeler, su basmış korular, ağaçlar gövdelerinin yarısına dek, ayna gibi yansıtan ıslak mavide; ölü bir tavşan, dört küçük ayağı gevreyip havaya kalkmış ölü bir siyah- beyaz kokarca; yirmi yedi yiğit, böcekburunlu Volkswagen -onların kendiliğinden istatistik araştırmasını yapıyoruz. Şimdi, Ted'in yatak odasında daktiloda yazdığını işitiyorum [çıkarıldı]... pembe ense, halının üstünde kıvrıntılar, Melville'i erteliyorum, iki yıl önce bana düşlerimi, aşkımı, sanatçımı, sanatçı yaşamımı getiren bu gün, ilkbaharın dirilişi, sağlığımın düzelmesiyle bir şiir yazmak isteğiyle dolu içim... Şimdi, en sonunda Cuma hakkında: cam silecekleri çalışmadığı için camın benim tarafımda kalan bölümünü örten yatay bir sulusepken tipisinin arasından güçlükle ilerliyorduk; yaklaşan kamyonların kocaman ürkütücü biçimlerini yalnızca yarı-saydam sulusepkenin arasından gördüğüm için heyecanlandım; yaklaşan her ürkütücü biçim bir tehdit, olası bir ölüm gibi görünüyordu. Güzel biftekli sandviçler yiyip, termostan kaynar kahve içip, kar içinde giden böcekleri andıran Volkswagen'leri sayarak ilerliyorduk. Ted'e, saatte on mil gitmesi, elli mili aşmaması için yarım

saat ya da üç çeyrek yalvardıktan sonra, gittikçe daralan tanıdık bir orman içi yola, Western Road'a geldik. Elmwood'u [Road, Wellesley] aşıp, Fells Drugstore'a doğru ilerledik, orada arabadan inerken, diz boyu, yarı erimiş karın, kahverengi buzlu su birikintilerinin içine daldım. Koşa koşa içeri girip yağlı saçlarımın bakımı için bir kuru şampuan aldım. Elmwood'a, eve döndük, paketlerin açılışı, son kalan konyağı içtik. Sonra, Brownlee's'e - ikinci çocuk felci aşısı için kollarımızı sıvadık, kokain için bir reçete aldık- sonra ağır trafiğin arasından Cambridge'e, Jack Sweeney'e gittik, bizi bekliyordu, zarif, ak saçlı, sevimli, şiir odasının dingin yalnızlığında. Buza, çamura, dereciklere bata çıka yürüdük. Kendimizi bir taksiye atıp Radcliffe'in Longfellow Hall'üne gittik. Ölümcül. Hiç kimsenin gelmeyeceğini sanıyordum. Beyaz giysili bir görevliyi izleyerek, ayak seslerinin yankılandığı mermer benekli, cilalı antreden geçip tuvalete gittim; kalın gövdeli Radcliff'li bir kız saçlarını tarıyordu. Yaldızlı sıvı sabun yerine [daha çok] kir çıkaran boraks vardı. Bir de canlandırıcı dezenfektan kokusu. Antrenin dibinde, Harry Levin'in* esmer, güçlü yapılı Rus karısıyla el sıkıştım: "Harry is onder ze wedder."** Onun yerine ben geldim; iyi bir dinleyiciyim." Bayan Cantor, Marty [Marcia Brown] ve Mike'la, Carol Pierson'la selamlaştıktan sonra, içeri girdik, oda gözlerimin önünde bulanıklaştı. Çok büyük bir salon, çok az insan var -dinleyiciler dağınık. Bayan Levin'i izledim, Mairé'nin*** aydınlık uçuk benzini, düşük bir topuz yapılmış altın sarısı saçlarını, siyah ve kırmızımsı kahverengi tüylerden, başaşağı duran bir çanı andıran tuhaf küçük şapkasını gördüm. Ted, (Jack'in, çelik fabrikasının gece bekçiliği işiyle, gül bahçıvanlığına değinen güzel, kusursuz açış konuşmasının ardından) okumaya başladı. Buz gibi duyumsadım kendimi, dinleyicilerin az ve ilgisiz olduklarını duyumsadım. Ezbere bildiğim şiirler, kaçınılmaz bir korkuyla karışık bir

* Joyce uzmanı, Harvard Üniversitesi.
** Alman İngilizcesiyle, "Harry üşüttü." (Çev).
*** Jack Sweney'nin karısı; eski İrlanda gelenekleri konusunda yetke.

saygı ve hayranlık soğukluğu yarattı üstümde: gözlerim aptalca yaşlarla doldu. Bayan Levin kıvrılıp büküldü, cep defterine uzandı, hışırdayan bir zarfın üstüne kurşun kalemle bir şey yazdı, "The Thought-Fox"un başlığını yinelememi istedi benden. Uzaklarda, bir yerde, bir saat, beşi vurdu. Ted, Tennyson'ın aşılmasından sözetti -dinleyiciler güldüler, hoş, kısılmış bir mırıltı. Güldüler ve ısındılar. Gevşemeye başladım: yeni şiirler iyiden iyiye şaşırtıcı oldu -"To Paint a Waterlily": açık seçik, lirik-zengin, ama gene de sarp. "Acrobats" -kusursuz bir eğretileme, bir dahi-akrobat şair olan kendi için de, istekli, çoğu imrenen dinleyicileri için de. Sıcak, içtenlikli alkışlar patladı. Jack gidip Ted'den bir şiir daha okumasını istedi. "The Casualty"yi okudu o da. İki yıl önceki içsel görümle, bir kez ayağını basacak sağlam bir yer buldu mu, Ted'in tıka basa dolu Harvard Stadyumu'nda dinleyicilerinin alkışlarını ve hayranlıklarını nasıl kazanacağını biliyordum. Seyirciler dağıldılar, birdenbire herkes birbiriyle dostmuş gibi göründü - Peter Davison, Bayan Bragg (şimdi Harry Levin'in sekreteri), Gordon Lameyer (kuşkusuz deli gibi kıskanç, ama gelmekle kendi tarzında soylu bir davranışta bulundu -cebinden, büyük para projesiyle ilgili bir kitapçık çıkardı -The Framingham Music Circus, onu zengin edecek bu proje için daha şimdiden yüzbinlerce dolar toplamıştı). Phil McCurdy, uslanmış, oğlansı yüzlü, bir kız bebeği olan Marla ile evli, Brookline High'da biyoloji okutuyor, Scribner's için bilimsel ders kitaplarını resimliyor, bu yaz bir arkadaşının teknesiyle Maine'a birlikte bir geziye çıkmamızı öneriyor, umarım gerçekleşir. Annem -ince, nasılsa çelimsiz- bir de mavi gözlü Bayan Prouty: "Ted *olağanüstü* değil mi?" Philip Booth: ilk kez karşılaşıyorum - yakışıklı, tuhaf bir biçimde hoş bir adam, masum görünüşlü. Birbirimize karşılıklı iltifatlar ettik, teyzesinden, Smith'in yaşlanmakta olan ruh hekimi Dr. Booth'tan sözettik. Önümüzdeki yıl Wellesley'de ders verir misiniz diye sorunca ağzının içinde oldukça neşeli, kendisine Guggenheim bursu verildiğini henüz öğrendiğini itiraf etti. Ama karısı ve çocuklarıyla gelecek yıl buralarda olacaklardı. Umarım gene karşılaşırız. Adrienne Cecile

Rich: ufak tefek, yuvarlak, tıknaz, her bir teli titreyen kısa siyah saçlar, iri, kıvılcım saçan siyah gözler, lale kırmızısı bir şemsiye: dürüst, açık yürekli, dobra dobra, hatta bildiğinden şaşmaz. Kalabalık seyreldi; Sweeney'ler, Ted ile ben, bir de Adrienne yağmur altında güç bela bir taksiye bindik, (Jack, Ted ve ben) çamur içindeki Plymouth'umuza geçtik az sonra Walnut Sokağı'nın tepelik eğiminden, parmak uçlarımıza basa basa kırmızı tuğla kaldırım taşlarından aşağı, Jack'in binasının baştan başa cilalı siyah-beyaz muşambalı antresine iniyorduk. İnce, yaldızlı kafesli asansörle dairesine ulaştık. Adrienne ile Mairé oradaydılar -Harvard'da ekonomi okutan, ceylan-gözlü Al Conrad* da. İlkin soğuk ve tuhaf buldum onu. Eski, güvendiğim lavanta rengi tüvit giysimi giymiştim, parlak camgöbeği-beyaz dokuma, mavili gümüş boncuklarımı takmıştım. İki burbon ile buzlu su. Sol duvardan sarkan kocaman iki yağlıboya resmin özgün Picasso'lar olduğunu ayırt ettim (yakl. 1924). Sağda, kahverengi, krem, siyah kompozisyon, uğursuz kara maskesiyle -bir Juan Gris. Kitaplıkta ise, geçenlerde ölen Jack Yeats'in, (W. B.'nin erkek kardeşi -daha çok "Soutine'i andırıyor-Kokoschka'yı andırıyor")** sıçrayan mavi-yeşil yağlıboya bir atlısı (*The Singing Rider*) -(Bayan Van der Poel olmasaydı, onu tanımayacaktım). Herkesten uzak duyumsuyordum kendimi. Lavanta rengi tüvidim içinde, ateşli. Sonra, "Felicia'sda akşam yemeği" için Al'in büyük steyşın arabasıyla ayrıldık oradan. Belli belirsiz bir ışık, neonlar. Hanover Sokağı'nda park ettik -dükkânların, lokantaların bulunduğu bir Paris bistro sokağı. Başlarımız öne eğik, dar bir sokak boyunca yürüdük, olağanüstü bir ekmekçinin önünden geçtik, şekerli tereyağının pütürlü yüzeyini andıran, vitrinlerin birini boydan boya kaplayan bir yağlı kâğıt, çıplak bir iç mekân, büyük, orta, küçük, sarı-kahverengi yuvarlak keklerle kaplı ağır ahşap altlık masa, beyaz önlüklü iki adam, üç katlı dörtköşe bir pastanın üstüne şekerli karışım sürüyorlardı.

---

* Adrienne Rich'in kocası.

** Avusturyalı ressam Oskar Kokoschka.

Sonra, üstünde "Felicia's basılı, dar bir geçenek, bir kadınlar kalabalığı -kendilerini altını çize çize "kızlar" sanan, olasılıkla santral memureleri -birisinin yakasında bir çiçek demeti vardı: yerleşik evde kalmış kızımsı ya da ortanın sınırı üstünde acı yüzler: "Betty Clarke?", "Betty Andrews?" Merdiven başından galoşlarıyla şemsiyelerini alıp çıktılar. Oturduk, solumda Jack, sağımda Al. Mavi camdan vazo biçimindeki bir şişeden kaliteli sek beyaz İtalyan şarabı içmeye başladık. Ön yemek olarak kırmızı soslu, biberli karidesler, Felicia gerçek bir tiyatro sanatçısını andırıyordu, gaga burun, parlak şeftali pembesi kazak, ona uygun renkte dudak boyası ve pudra, mönüyü ezbere söyleyiverdi: "fettucini, linguine." Ben Al'le ...veremden konuştum, derin, gittikçe daha derin, ondan haz duyarak. Uzun uzun, içinde tuhaf kemik ve beyaz et parçaları olan avcı usulü piliçlerimizi yerken. Sonra, benden 13 Haziran Cuma günü bir kayıt yapmamı isteyen Jack'e döndüm.

17 Nisan, Perşembe sabahı. Sabah derslerim için kalkıp giyinme vakti neredeyse geldi. Gene de uyandığımda (sabah güneşi altıdan az sonra pırıl pırıl odamıza vurur) bir mezardan kalkıyormuş gibi, küflenmiş, solucanların delik deşik ettiği kollarımla bacaklarımı son bir çabayla topluyormuş gibi duyumsuyorum. Dün verimsiz bir gündü -bitkin duyumsadım kendimi- derse hazırlık olsun diye Yeats'in iki şiiri üstünde çalıştım, okudukça okudum Yeats'i: Beynim karıncalandı, tüylerim ürperdi. Yapmacıksız: Eliot'ın karşıt tipi, oysa ben çok hoşlanıyorum Eliot'tan. Yeats, lirik, içe işliyor, açık seçik, keskin çizgili kaya gibi sağlam. Sanırım, kendi şiirlerim içinde en çok sevdiklerimin, "The Disquieting Muses" ile "On the Decline of Oracles" olmasının nedeni, onlarda bu güzel lirik gerilimin bulunması: aynı zamanda hem söz, hem müzik dolu: aynı anda hem beyin, hem de güzel beden. Ders vermeyi bırakıp kendimi yazmaya adamam gerektiğinin gittikçe daha çok bilincine varıyorum: lirikler ve tiz perde yoğunluğunda şiirler üretmek için derinlerdeki kendimi soyutlamalı, yalıtmalıyım -Donald Hall'ün, ötekilerin

düzenli, düzyazımsı, grilere bürünmüş şiirlerinden farklı. Ben tanınmamışım. *The New Yorker* gönderdiğim elyazmalarına yanıt vermedi. İki buçuk hafta önce gönderdim. *ARTnews* da, gönderdiğim iki şiire yanıt vermedi: koşa koşa postaya bakıyorum, "Professor Hughes"a yazılmış, anlaşılabilir bir tümce yazma sanatıyla ilgili cansıkıcı kitapları duyuran bir avuç donuk, yer tutan basılı duyuru alay ediyor benimle. Denetim altındaki gücün sevinci var içimde -aynı zamanda, bir iki yıl içinde "tanınacağım" duygusu- şimdi hiç tanınmıyorum, elimin altında Adrienne Cecil Rich'in herhangi bir şiirinden daha zengin şiirler olmasına karşın. Kendi kendime eğleniyorum, tepeden tırnağa kıpır kıpır, istekli, taşkın, ders döneminin sona ermesini bekliyorum...

22 Nisan, Salı sabahı... Dün, çok yerinde dendiği gibi, lanetin ilk günü, kasılmalar, böğrümde ani sancılar, baygınlıklarla silinip gitti. Hayvanlar kızışınca kanarlar mı, acı duyarlar mı? Yoksa o oturaklı asil hanımefendiler, hayvan durumundan öylesine uzaklaştılar da, bunun bedelini incinerek ödemeleri mi gerekiyor, küçük denizkızının balık kuyruğunu, bir kızın beyaz bacaklarıyla değiş-tokuş ettiğinde bunun bedelini ödemek zorunda kalışı gibi?... Pazar gecesi, Wiggin'lere gitmek üzere giyinirken Ted'le saçma bir kavgaya tutuştuk -o korkunç, eski koldüğmelerini atmakla suçladı beni, "paltosuna yaptığım gibi", dahası, işkence bölümlerine hiç dayanamadığımdan, büyücülerle ilgili kitabına yaptığım gibi. Bunların hiçbiri doğru değildi. Aptalca olduğunu bir türlü söylemek istemiyordu; onun kadar inatçı olan ben de, unutmayacaktım bunu. Koşarak dışarı çıktım. Arabayla hiçbir yere gidemezdim. Geri döndüm. Ted dışarı çıkmıştı. Parkta oturdum -her şey geniş, karanlık, uğursuzca suskun Ted'lerle dolu, ya da hiçbir Ted'le -gece gezen avcılar el fenerleriyle geldiler. Seslendim, dolaştım. Sonra, onun karaltısının sokak lambalarının altında Woodlawn boyunca geniş adımlarla yürüdüğünü gördüm, arkasından koştum, korunun kıyısını çevreleyen bir sıra çamın gizlediği yoluna koşut olarak. Durdu, baktı, eğer kocam olmasaydı, bir katil gibi kaçardım ondan. Son kalın

köknar ağacının arkasında durdum, iki yandakl dalları salladım, yanıma gelinceye dek. Koşa koşa giyinmeye gittik, Wiggins'lere gitmek için....

Akşam: Mutsuz bir gün: *The New Yorker* bütün şiirleri geri gönderdi (Ha, Howard Moss ya da "Onlar", "The Disquieting Muses" ve Rousseau sestinasını beğenmişler) -yakıcı bir haksızlık duygusu, hıçkırıklar, üzüntü: savaşa karşılık vermek isteği, ama Haziran'a dek bunu yapmaya ne vaktim var, ne de gücüm. Hiçbir iş yapmadım: hiç mi hiç -düzeltilecek bütün ödevler, üç saatlik hazırlık. *What Maisie Knew*'yu bitirdim: Tuhaf bir biçimde, Henry James'in yaşamöyküsü avutuyor beni, ölümünden sonra kazandığı ünü bildirmek istiyorum ona -acı içinde yazdı, bütün yaşamını adadı (benim yapmayı düşünebildiğimi aşıyor bu -Ted var, çocuklarım olacak- birkaç arkadaşım var yalnızca), eleştirmenler ona hakaret ettiler, onunla alay ettiler, okuyucular okumadılar yapıtlarını. Ben başarı için kabaca yaratılmışım. Başansızlık bıçağını mı biliyor yoksa?...

29 Nisan... Hüzünlü olduğum zaman, dün olduğu gibi, ölümü düşünüyorum, dünyanın çok azına -ün düşlerinin- büyük yazarların, sinema oyuncularının, ruh hekimlerinin yaşamlarının çok azına uyanık yaşadıktan sonra ölmek zorunda kalacağımı düşünüyorum. Para için toprağı eşelemek zorunda olmayan insanlar. Sonra çocuk doğurma karşısında kapıldığım berbat korkuları düşünüyorum, Boston Lying-in'de [Hastane] yıllarca önce, o adını bilmediğim, kazınmış, renk renk boyanmış, kesilmiş kadının kanlarının aktığı sularının boşaldığı, bebeğin kanlı damarlarla çıktığı, doktorun yüzüne çişini ettiği o can alıcı olay çevresinde odaklandığını sandığım korkuları. Her kadın yapıyor bunu: bu yüzden korkup geri çekiliyorum, ama istiyorum da, hem istiyorum, hem korkup geri çekiliyorum. Doris Krook'un idealinden ne denli uzak olduğumu da düşünüyorum -ne baştan savma, yarım günlük bilim adamıyım ben- ne rahibe, ne dindar. Öte yandan, yazmaktan da ne denli düştüğümü düşünüyorum -çalışan, öğrenim gören, malzeme toplayan binlerce

insan, *The New Yorker*'da, *The Sat Eve Post*'da yayımlıyor yapıtlarını, bense düş kurup övünüyorum, yapabilirdim, ama yapmıyorum diye, belki de yapamıyorum. Başka ne olabilir? Ah, bir çocuk sahibi olmadan bir roman ve bir şiir kitabı yazma isteği. Para isteği, para harcayamamak, giysi alamamak, süslü şeyler alamamak, oysa deli oluyorum bunun için -giysiler[le] başlamak, sonra aptalca, onlara uygun renkli ayakkabılar. Paranın bizimkiler gibi sorunları nasıl kolaylaştıracağı şaşılacak şey. Çılgınca şeyler yapmazdık ama yazardık, yolculuk ederdik, tüm yaşamımız boyunca çalışırdık, incelerdik -umarım nasılsa yapıyoruz bunu. Sonra, bir de ev sahibi olurduk, hiçbir yolun kıyısında olmayan, çevresi kırsal alan, bir çalışma odası, duvarları boydan boya kitaplık.

30 Nisan, Çarşamba... Romanımdaki başlıca olayın çiçekli, dengesiz, tedirgin edecek ölçüde ciddi apaçık bir çeşitlemesini daktilo etmek için... saatler harcadım: Bu yaz, Henry James ile George Eliot'un ışığı altında toplumsal yüzeyi, görünümü inceleyeceğim: Sanırım buna gereksinimim var: her Jack ile Jill'i her ötekiyle eşit kılan o saçma "seni seviyorum bebeğim, hadi yatalım"a değil, her saniyenin düşünce ve duygusunu kapsayan, içine alan karmaşık, zengin, renkli, ince sözdizimsel yapıya...

Perşembe, 1 Mayıs... Her zamanki gibi, kendimi hasta, yarı-ölü, gözkapaklarım birbirine yapışmış, dilimde birbirine dolaşmış çarşafların tadıyla uyandım, birçok başka şeylerin yanı sıra, Warren'ın bir roketle havaya uçurulduğu korkunç bir düşün ardından. Ted, kurtarıcım, elinde uzun bir sıcak kahve kupası, hiç yoktan ortaya çıktı, ders vermek için giyinmiş, yatağımın ayakucuna oturdu, yudum yudum toparladı beni kahve. Arabaya binip gitmek üzere -onu her görüşümde gözlerimi kırpıştırıyorum. Doyumsuz hanımefendilerin, bulmak için *The Ladies' Home Journal*'deki öyküleri inceledikleri adam, bu; kadınların bulmak için romantik kadın romanları okudukları adam: ah, inanılmaz biri o, kocam olduğu için daha da inanılmaz; nasılsa

onun için yemek pişirmeyi (dün gece limonlu pasta yaptım), onun sekreteri olmayı, bunun gibi şeyleri seviyorum. Önyargılarıyla beni sıkan dünyadaki bütün öteki erkekleri şöyle bir gözden geçirdiğimde, biricik erkek o. Kulağa özel gibi gelmesini nasıl sağlamalı? Duygusal olmaktan başka, romanımda: büyük bir sorun. Bugün sınav yapacağım, bu yüzden erken gidip soruları tahtaya yazmalıyım -burada, bilinçli bir ton, yürek tonu değişikliğini kaydetmeliyim: birden, artık öğretmen olmadığımın bilincine vardım- ne güzel (oh), bir ay [ve] bir günüm kaldı, ama tıpkı ilk sınıfımdan nasıl bir ay önce öğretmen *oldumsa*, benim kâhin Pan'larımla Keva'larım [Ouija cinleri] daha şimdiden özgürler; Marianne Moore'u, Wallace Stevens'ı vb okurken duyduğum her kıpırtıda yazmaya doğru sabırsızca çekişleri dengemi bozuyor -ansızın *aldırmıyorum* artık- *The Waste Land* nasıl giderse öyle gitsin -daha şimdiden bir başka dünyadayımya da iki dünya arasında, biri ölü, öteki doğmak için ölüyor. Fakültenin sürekli üyeleri hortlak gibi davranıyorlar bize -daha şimdiden çekilip gitmiş gölgeler gibi, geleceklerine kanlı canlı bir ilgi duymaksızın... İşime karşı gülünç bir biçimde duyarsızım - uzak, şaşkın, dediğim gibi, içinde yaşadığım dünyanın bir hortlağı gibi duyumsuyorum kendimi, hiç gölge düşürmeyen. Böylece, yaşayan bir ölümü yaşıyorum, önümüzdeki iki hafta T. S. Eliot'ı ele alırken uzun uzadıya üstünde duracağım bunun. 22 Mayıs'a dek nasıl yaşayacağımı merak ediyorum. 1 Haziran'a dek yapılacak Arvin sınavları hiçbir sorun yaratmıyor: insanı bezdiren kürsüde nutuk çekmek.

3 Mayıs, Cumartesi. Biraz William Dunbar, biraz *The White Goddess'i** okudum. ve ruhları beni taciz eden çocuklarımız için bir dizi ince simgesel adı su yüzüne çıkardım -benim incinmişliğimle iki bacağımın, yürüyen, konuşan insanlar için giriş olabilmesi -çok garip, çok ürkütücü görünüyor bu. Düşündük: Gwyn,

* Robert Graves'in romanı; Plath'ın yapıtları üstünde önemli bir etkisi olmuştur.

Alison, Vivien, Marian Farrar, Gawain. Tümü de beyaz tanrıça ve şövalye adları... Şiir elyazmalarımı alıp karıştırıyorum, bulma, yaratma yetim yok -öğrencilerime duyduğum bütün izdüşümsel özlem, öğretme denen şeyin, bir teşekkür bile etmeksizin, kan ve beyin içen, kamu hizmetinde gülümseyen bir Vampir olduğu inancını sarsamaz.

5 Mayıs, Pazartesi... Keşke görebilseydim... Anouilh'in oyununu -Ted'den ayrılmalarım konusunda boşinanlanm var, bir saatliğine bile olsa. Sanırım, onun sıcaklığında, varlığında, onun kokuları, sözcükleri için yaşamalıyım - sanki duygularım istemeksizin onunla besleniyormuş, ondan birkaç saatten fazla yoksun kalırsam, halsiz düşer, kurur, dünya için ölürmüşüm gibi... Kırmızı ipek çoraplarımla kırmızı ayakkaplarımı giydim -çok hoş bir duygu veriyor, daha doğrusu renk çok hoş- neredeyse bacaklarımı kılıf gibi saran yanardöner ateş, ipek. Bakmaktan kendimi alamıyorum -çorap neredeyse ten rengine dönüyor, ama bacağın kenarlarında, biçimini havada çizerken, gülrengini derliyor, parlıyor, ben kımıldadıkça benimle birlikte yön değiştirerek, yuvarlanıp uzaklaşırken kırmızıda odaklaşıyor. Çok hoş. Bugün öğleden sonra, Robert Lowell'ı dinlemeye giderken, beyaz kırmalı yünlü eteğimle, kare yakalı, koyu, güzel Met mavisi jarsemi giyeceğim: dün gece bazı şiirlerini okudum, Ted'in şiirlerini *St. Botolph*'s 'da ilk kez okuduğumda gösterdiğime benzer bir tepki gösterdim (heyecan, sevinç, hayranlık, tanışma isteği ve övgü): tümcelerin tadına var: sağlam, düğümlü, renk ve heyecanla alev alev, olağanüstü biçimde söylenebilir: "kavileştirilmiş ham demirden canavarların kavradıkları yerde/ Tipiyi ölüm katılıklarına." Aman, Tanrım, kahveden sonra, ben bile sesimin böyle güçlü ve renkli çıkacağını duyumsuyorum! Birdenbire, iyi ki de rastladığımız Leonard ve Esther Baskin'le geçirdiğimiz Pazar gecesini yazmak istiyorum bugün. Pazar günü, ters bir gündü, sınavların tam ortasında uyuşmuş, boz, nemli, soğuk hava. Akşam yemeğinden sonra Ted'i, ilkbahar yarışmaları ve para ödülleri için teslim edilen şiirleri okumak üzere Sylvan'lara

götürdüm. Paul Roche da oradaydı, yüzü o parlak yapay portakal rengi güneş yanığı, gözleri mermersi mavi, saçlarıysa yumuşak ya da kıvrım kıvrım buğday -onun uydurmalarını, "oylumlu" oldukları iddia edilen yazışmalarını, insanlarla tanışma yeteneğini merak ediyorum...

11 Mayıs, Pazar. Anneler Günü, dün gece Annem telefon edip pembe kamelyalarla pembe güller için teşekkür etti. Tuhaf annem -Boston'a gelmemize yardım etme konusunda tutuk. Bilinçli zihni her zaman parçalanmış, bilinçaltıyla savaş halinde: korkunç güvensizlik, evi yitirme düşleri -şiirlerimizin yayımlanması konusunda sakınımlı övgüsü, sanki bu, şair olarak boğulma konusundaki kararlılığımızın ve her türlü "güvenli" öğretim işini yadsımamızın tabutuna çıkılmış bir çivi dahaymış gibi... Kitabım için başka bir başlık daha: *Full Fathom Five.* Bana öyle geliyor ki, düzinelerce kitabın başlığı bu olmalı ama şu anda bir tanesini bile anımsamıyorum. Yaşamım ve imgelemimle, düşlediğim her şeyden daha zengince bağıntılı: *The Tempest*'in art alanı, denizin çağrıştırılması var, bu da çocukluğumun, şiirlerimin, sanatçının bilinçaltının, baba imgesinin başlıca eğretilemesi -kendi babamla bağıntılı, benim eşim olmak için Ted'de dirilen gömülmüş erkek sanat perisi ve tanrı-yaratıcıyla, deniz-baba Neptün'le- sonra incilerle, inceden inceye işlenip sanata dönüştürülmüş mercanla bağıntılı: her yerde görülen hüzün parçacıkları ve donuk rutinden denizle-değişmiş inciler. *The Wings of the Dove*'u sürdürüyorum, aç kurt gibi bin sayfalık bir ulusların halk ve peri masalları güldestesini yutarcasına okuyorum, zihnim bir kez daha büyüler, canavarlarla dolduruyor kendini -içime tıkıştırıyorum onları. Ah, bir kendi kendime kalabilsem, kendimi kırbaçlayarak nasıl bir şaire döndüreceğim. Yazmak için büyülü nesneler koymakla başlayacağım işe: deniz-sakallı cesetler -böyle başlayarak, derin, batık kafamın ulaşılabilir alanlarını kazacağım "yaşlı mı yaşlı, hüzünlü ve yaşlı, hüzünlü ve bıkkın, sana dönüyorum, soğumuş babam, soğumuş çılgın babam, soğumuş çılgın korkulu babam..." -böyle diyor Joyce, böylece ırmak, tanrı-başının baba kaynağına doğru akıyor.

13 Mayıs, Salı sabahı... Zihnimi yazmaya biçimlendiremiyorum şimdi: yüzeysel zihnim kendini ayakta tutmalı: dokuz ay azala azala dokuz haftaya iner, o da şimdiki dokuz güne. Biraz da bu alakoyuyor beni yazmaktan (Pazar günü evsahibimiz hakkında kötü, donuk bir şiir yazmayı denedim, müthiş, direngen, korkunç canımı sıkan bir şiir: kötü bir şiir yazar yazmaz -bu zaman yapıları içinde: bir kez daha deneyemeyeceğimi bildiğimden, savurganca onu atamayacağımı, bir saat sonra yeniden başlayamayacağımı bildiğimden- gulyabanilerimle ifritlerimin ya da George Gibian yahut Bayan Van der Poel'in aynı sezdiren, üstünlük taslayan tonuyla benimle eğlenenler her neyseler onların çatır çutur sesler çıkardıklarını işitiyorum: Niçin yazları yazmıyorum? Hem zaten, yazabileceğini ya da yazmak istediğini yahut yazacağını düşündüren nedir? Az şey koydun ortaya, daha azını koyabilirsin!) İki bağlaşığım şunlar: Ted, bir de, *New World Writing*'e gönderdiğim *Falcon Yard*'ın o 35 sayfalık ham kişisel kabalığını, genellik ve yüzeyselliğini düzeltmek için kendime ayıracak vaktim. Henry James her saat öğretiyor bana - benim için gereğinden fazla ince- ama ben de öylesine ham ve yüksek sesliyim ki onun dersi olsa olsa beni daha az ham yapmaya yarıyor, daha ince yapmaya değil -yaşamın nasıl dolaylı, zengin, tümcelerle eylemlerin anlamın ve sezdirmenin bütün zenginlikleriyle yüklü olduğunu öğretiyor bana Henry James. Evet, *The Wings of the Dove*'u yanladım: Millie dehşetli *iyi* görünüyor bana... çok *soylu*: görüyor, görüyor ama geri çekilmiyor, *bayağılaşmıyor*, küçülmüyor: Maggie Verver gibi o da "hatasının kaba sıcaklığına" dalmayacak. Bununla, bundan ötürü patlamalıyım. "Yalın" oldukları için, tam da bu nitelikleriyle, iyiden iyiye işlenmiyorlar mı? Ah, benim Dody'm karmaşık olabilse: ahlak-dışılığın sorunu şu ki, istenen şeyin elde edilemeyişinin oldukça basit gerginliğinden başka bir gerginliğe yolaçmıyor: bir kez bu sağlanınca, gerilimler, her şeyi kapsayan bir ırmağa batarlar. Gerçek bir porselen dükkânı açmalıyım, düzmece değil ama, görkemli boğalarım için. Millie'yi okudum, uğursuz, ama

henüz tanımlanmamış hastalığıyla. Ama elim kalem tutmuyor. Biraz bu nedenle yazmıyorum buraya: kalem arkadaşlığı düşüncesi bitkin düşürüyor beni. İnip çıkan bir sıcaklık duyumsuyorum, ama ateşim çok normal: okuyamayacak denli yorgun, yazamayacak denli yorgun, son üç dersimi hazırlayamayacak denli yorgunum, oysa en azından bunun için zorlamalıyım kendimi. Soğuk, güzel bir biçimde çıplak, temiz apartmanda bornoz ve yün çoraplarla dolaşıyorum: temizlik öyle dinlendiriyor ki ruhumu. Bu yaz çetin bir çıraklık dönemi var önümde. Bir şiir kitabı yazmak, bir roman yazmak bir anlamda çok *küçük*: ötekilerin nitelik ve niceliğiyle karşılaştırıldığında. Ve hiçbir şey, kötücül bir biçimde, tutkumu doğrulamıyor. Uğursuzca kırmızı, ağrıyan şişmiş bir gözkapağım var, dudağımda tuhaf bir kırmızı leke -sonra bu gücümü tüketen bitkinlik, gizli, yıkıcı bir ateş gibi- düşlerime hakça davranıyor muyum?... İçimde son iki haftadan ötürü pişmanlık duyan ve kurtuluşu özleyen bir kararlılık var, nasıl davranacağıma karar vermeksizin dolaşıp durmayacağım. Dün bütün günü koşuşturmakla, alışveriş, her yanı kolaçan etmek, acele ama lezzetli kremalı-merengli-ahududulu pasta yaparak geçirdim. Paul'le Clarissa geldiler, Clarissa beş aylık hamile, siyah, bol bir gömleğin altında kalınlaşıyor, saçları parlak, bir bantla sarılmış, Paul, içi başka dışı başka, belki de iyiden iyiye kötüdür (bir ağabeyiyle bir ablası olduğunu öğrendik: onun kendine özgülüğüne ilişkin güçlü izlenimimizle bağdaştırması güç bir olgu -onun, Clarissa'nın Saginaw'daki malikânesinin gül bahçesinde nasıl çıplak yattığını işittik, Pandora için, tığla, üstüne beyaz angorayla PR işlenmiş, arkasında bir tavşan kuyruğu olan açık mavi yünden bir pelerin örmüş, bir yandan da yoğun bir dikkatle TV seyrediyormuş) [çıkarıldı]. Ted'le, çağrıların ne denli az olduğunun bilincine vardık, bize bir akşam yemeği borçlu olan, Tony Hecht'ten* bile denebilir -ama tepki, biraz buruk olsa da, ferahlatıcı bir şey aynı zamanda: akşam yemeklerinden bıktım- maliyetleri, insanın ne kadar ödediği,

* Ozan Anthony Hecht.

yalnızca toplumsal olarak saptanmış, insanın gittikçe daha çok kendinden ödemek zorunda kalışıyla karşılığı ödenmiş, yetti artık. Dış ilişkilerin, insanı bütün yüreğiyle kendi işine dalmadıkça nasıl yoksullaştırdığının ayrımına varıyorum. Çok şükür Ted de bu konuda bana benziyor, çeşni olarak başka iyi kimselerin dışında, insanlardan uzak durmamızı, kendimizi işimize adamamızı istiyor. Yakışıklı ve yetenekli bir şair kocanın -bunu yazarken tahtaya vuruyorum- sorunları o zaman nasıl da çözülüp dağılıyor, Ted'in kendisi, benim de, umulur, kendim oluşumuzdan ötürü. Karşıdaki Blessed Sacrament Kilisesi'nin çanları, öğlenin on ikisini tuhaf değişkesiyle gong gibi çalmaya başladı. Siyah yünlü, şal desenli, yeşil- ve gri yaprakıı, ince motifli, kırmızı Noel gömleğimi, çok ince, duman yeşili, bir askerî üniforma gibi koyu gri-yeşil etekliğimi giydim. Giyinme konusunda daha iyi duyumsuyorum kendimi: Yeats'in şiiri geliyor aklıma. Yerinde duramazlığımızla ilgili şiiri: hep daha sonrakini özlüyoruz, farklı mevsimi: özlemimiz, mezar özlemi aslında. Böylece bu gece yatağa yatıp uyumayı özleyeceğim: Ted'in büyücü teyzesi Alice bunu çok iyi açıklıyor; insanın gene yatağa girecekse yataktan kalkması için hiçbir neden olmayışından başka hiçbir neden yokken yataktan çıkmadığında. Dün gece büyük bir yemek verdim: kuzu sertti, ama. Bayan Van der Poel geldi: siyahlar içinde, ufacık tefecik, zarif, kır saçları pensle kıvrılmış, ya da büklüm büklüm, yüksek topuklu ayakkapları, görkemli kürkü, modern sanat beğenisiyle iyi eğitilmiş, ruhsuz bir gümüş fino: ilişkileri, onun, ana renklerle, kadınların türbin motoru oldukları cafcaflı Léger kent görünümlerine bağlı olduğunu düşündürüyor. Bayan Van der Poel'inki denli düşmanca bir varlığı hiçbir zaman duyumsamadım. Kocaman, yumuşak, hoş bir biçimde budala olduğumu duyumsatıyor bana. Kısır, tam anlamıyla verimsiz. Gelişi, sanırım, zorlamaydı. İlkin reddettiğinde, "bir başka zaman seve seve gelirim" demişti, bunu zorunlu bir görev gibi almıştım -bir başka zaman gelme fırsatı vermeyi, üç dört kez kaydırdıktan sonra, bunu reddediş anlamında yorumlamalıydım, geldi, oturdu, gevezelik etti. Sanat,

sanatçılar, özellikle Baskin hakkında -hiçbir şey. Ya o kişi aklına layık değildi, ya da havasında değildi, yahut en iyi tür usa sahip değil: her şeyi parlak, düzgün sözcüklere dökebiliyor, bu öldürücü bir şey. İnsan onun kuru parlak düzgün küçük sesinin en kötü bir kargaşaya bile açık seçik bir ad bulabileceği sanıyor. İnsan onun yitik kocasını merak ediyor. Priscilla: adı tam da ona göre. Van der Poel'i, yüce tınısı için koruduğunu düşünüyor insan. Ted de ben de, her ikimiz de Leanord Baskin'den hoşlanmadığı güçlü izlenimini edindik sonunda. Niçin? Değerli, kocaman bir Baskin'e sahip, "Asılan Adam", dersinde yontu üstüne üç konferans vermeye çağırdı onu; bununla birlikte, o bir profesör, bölüm başkanı, Baskin ise sanat binasındaki büroları, bölüm toplantılarını, buna benzer şeyleri açıktan açığa küçümseyen, yaratıcı bir sanatçı. Ne olursa olsun, nefret yayıyordu çevresine. Ne ben, ne de Ted, tümceyi, tümce parçacığını yakalayamıyoruz, ama açıktı bu. Az önce, çıplak, temiz dairenin içinde, yerimde duramayarak, bir şey üretmeksizin, tereyağlı ekmekle çilek reçeli yiyerek oradan oraya dolaşırken, her zaman yaptığım gibi, postacıyı gözlemek için banyonun panjuru yanında aç kurt gibi durunca, kehanet belirten bir ıslık patlaması işittim, adam birden, açık mavi gömleği ve dövülmüş deri askılı çantasıyla görüş alanımın içine giriverdi. Koşarak alt kata indim, onun durduğunu duyumsadım, oturma odasının yan duvarının çatıyla birleştiği yerdeki penceresine koştum ben de. Orada, ansızın bitivermiş gibi, yeşil kadife ceketiyle Ted adamın yolunu kesmiş, mektup var mı diye soruyordu. Pencereden hiçbir şey olmadığını görebiliyordum, yoktu da -bir avuç anlamsız şey: sirkülerler, sipariş kuponları, Sears'in indirimli satışları, Annem'den telefonda ilettiği bayat haberi bildiren bir mektup, Oscar Willams'dan*, en olmayacak günde, derslerimin son gününde bizi New York'ta bir kokteyl partiye çağıran bir kart. Hiç haber yok. Damarlarımda sinirli bir düzensizlik duyumsuyorum -kendimi açlıktan öldürmeye yakınım- burada Ted'in

* Şiir antolojisi yazarı.

etkisi belirgin. O yemek istemediği zaman ben de kendim için yemek hazırlamayı kolaylıkla bir yük gibi görüyorum, böylece beslenmem ve uykum azalıyor. Donuk, yararsız bir gün, düşün dayattığı...

14 Mayıs, Çarşamba. Gözkapağımdaki batışan kaşıntı bütün bedenime yayıldı, gerçekten ya da düşgören sempatik sinirlerim tarafından -kafatasıma, bacaklarıma, mideme: yangılı bir kaşıntı, bir tutuşup bir yanıyormuş, bir tutuşup bir yanıyormuş gibi. Derimi kaşıya kaşıya soyacakmışım gibi duyumsuyorum. Üstelik donuk bir uyuşukluk beni aşırı duyarlı ruhsal çöküntü hücreme kapatıyor. Kendimi bir hortlak gibi duyumsadığım için mi? Sınıftaki etkim azalıyor, hiç sınav yok, bir yazılı ödev var yalnızca, bu yüzden çalışmaya, ders dinlemeye gerek yok. Fakülte toplantısında, bunca zaman geçmesine karşın, saydam bir kapak beni sarmış da, yüzleri benim için hiçbir kişisel anlam taşımayan bütün ötekileri dışarıda bırakmış gibi daha da artan yalnızlığımın içinde kalışıma şaştım -gelecek yıl da sürdürecekler, bense daha şimdiden ruhumla gittim, çekirge-kaşıntılı-karıncalanmış bir gövdenin içinde hâlâ sürükleniyorsam da. Cüzzama yakalanacakmışım gibi duyumsuyorum kendimi: sinirliyim: merdivenlerin gıcırdadığını işitiyorum: korkudan ölüyorum -bütün ışıkların gizemli bir biçimde sönmesine, bir canavarın dehşetinin beni alıp götürmesine hazırım: karabasanlar gözümün önünden gitmiyor: Ateşi duyumsadığında Jan d' Arc'ın yüzü, sonra dünya bir duman içinde -bir dehşet perdesi- silinip gidiyor. Ted'in, Paul'ün evinden, *Oedipus*'u okumaktan dönmesini bekliyorum. Kaşınıyorum. İki dünya arasında duyumsuyorum kendimi, Arnold'ın yazdığı gibi -"biri ölü, öteki doğma gücünden yoksun": her şey boşa çıkmış görünüyor- ders vermem tadını yitirdi: Öğrencilerin gittiklerini duyumsuyorum, gelecek yıl daha iyi, daha canlı bir kurs olmasını tasarlayan bir öğretmenin doyumundan yoksunum: bu bitti artık. Sonra, öte yandan, bir avuç şiirden başka bir şey yok elimde -öylesine doyuruculuktan uzak, öylesine sınırlayıcı, Eliot'u, Yeats'i, hatta Auden'le Ransom'u bile incelediğimde -bir de, ilk-

bahar tatilinde yazılmış, beni yeni ama henüz doğmamış bir yazma dünyasına göbek bağıyla bağlayan birkaç şiir -yalnızca beş yıl uzaklıktaki yeniyetmelik başarıları: bir boşluk. Bunu doldurup, aşacak mıyım? Elim kolum bağlı: yazılı ödevler gelecek, son sınıfın sınavları, Arvin'inkiler. Gözlerim öldürüyor beni -ne oldu onlara? Mektup yok - yalnızca Patsy'den New York'u sunan bir mektup -bir zaman görüntüsü- ölü bir dünyadan yeni doğmuş bir dünyaya bir köprü.

Bu sıralarda ve daha sonraki aylar boyunca Plath'ta bir öfke patlaması görüldü, kendini çok seyrek kaptırdığı bir duygu. Aşağıdaki bölümde, küçük bir olayın çok büyük boyutlar kazandığı ve çabucak bir parktaki bazı kızlara yansıtılan, kocasına yönelik bir öfkedir bu. Plath'ın sekiz ay sonra (27 Aralık) belirttiği gibi, öfkesinin asıl kaynağı babasıdır, her ne kadar Plath'ın derinlemesine bir bağ kurabilmesi için aradan birkaç yıl geçecekse de. Öfkenin, çalışmaları için son derece önemli olduğunu duyumsuyordu, 27 Ağustos'ta belirttiği gibi, "Öfke boğazı sıkar, zehir saçar ama yazmaya başlar başlamaz, dağılır, dışarı akıp harflerin biçimlerine dolar: terapi olarak yazmak?

19 Mayıs, Pazartesi. Ne var ki, hiç de Pazartesi değil, Perşembe artık, 22 Mayıs, son derslerimi bitirdim, sıcak bir banyo yaptım, bir çok yanlış idealden, görüşten, inançtan kurtulup doğru yolu buldum. Mizah: aptalcasına hüzünlü kadın dergilerindeki gözyaşına boğulmaları gizleyen olgun tutum. Tiksinti. Evet, bu daha çok benziyor: kendimdeki birçok şeyden, Ted'deki [çıkarıldı] daha çok şeyden tiksinti... Mizah: neredeyse iki yılda, çılgın bir mükemmelciden ve insanlar arasında ayrım gözetmeyen bir insanseverden, bir mizantropa döndüm, sonra -Tony'lerde, Paul'lerde- kötü, sinsi, kötücül bir mizantropa. [çıkarıldı]. Böylece, ikimizi, bizim ayrı, ah, sonsuzca yüce dünyamıza koydum: çok iyi, doğal olarak, gereğinden iyi -"gülümseyiciler"iz biz. Böylece, şimdi, toplumda, berbat, acımasız, hesaplı kitaplıyız -yo, önce davranan biz değil, yalnızca bize saldırıldığında. Artık yürekli, masum

göz kırpmalar yok- dişini tırnağına takma var. Belki de yaşamımda ilk kez kötülüğün doruğuna çıktım -mesleğimde ve başkalarının yanında hiçbir zaman sinsi olmadım ben - sonul içgörüye vardım: yalnızca ben ancak herkes kadar kötü olmakla kalmıyorum, Ted de öyle. [Çıkarıldı]. Nasıl işliyor: mizah nasıl yaşamın tuzu biberi. Romanım aşk ve evlilikle bitmeyecek: James'inki gibi, işçilerle işlenenin, sömürenlerle sömürülenlerin öyküsü olacak: boş gururla acımasızlığın: bir *ronde*, bozulmuş güzel bir dünyada bir yalanlarla sömürü çemberi. Mizahı, roman için kaydediyorum buraya, ama aynı zamanda *The Ladies' Home Journal* için de. Maggie Verver değilim ben, yanılgımın kaba sıcaklığını, yuttuğum zehiri yutamayıp kusacak gibi olacak, tükürecek kadar yeterince duyumsuyorum: ama ipucunu Maggie'den alacağım, Tanrı onu kutsasın. Mizah nasıl da gelişiyor -o aptalca yumuşak sözlerimden birini her söyleyişimde, soğuk, karanlık, lastik-suratlı kurbağa-yüzlü, o anda karaltı biçiminde ortaya çıkmaya hazır bir yazgının karşıma çıktığını, henüz görülmeyen, önceden görülmeyen bir ürküyle, duyumsadım. Bütün bu zaman boyunca, sezgimin uzak kıyılarında sürüyor bu. Ted'e inancımı açtım, ama kocasının ülserini niçin en son gören karısı olur? Çünkü, en büyük inancı, özenle, sevgiyle beslenmiş, çölden hiçbir susuzluk çığlığı, hiçbir lanet işitmeksizin, hiç sorgulamadan güneşin yolunu izleyen körü körüne inancı vardır onun. [Çıkarıldı]. Ah, dedim, parlak, duru bir sesle: "Fakültede kocası olan tek kadınım ben".... Şey, benimki [çıkarıldı].... bir dolandırıcı. Lowell'in ilk kitabına bakıyorum: sonra Jean Stafford'a*. Evet, en azından, *The New Yorker*'a yazıyor -iyi bir meslek, iyi kazanç - belki de şu anda ben konuşurken bile bir delilerevindedir, bir zamanlar alkolikmiş. Ted'in bundan sonraki kitabının kime sunulacağını kim bilir? Göbeği. [Çıkarıldı]. Evet, olguların art alanıyla başlamalı -Ted'le kendimin dışında kalan herkese duyduğum mizantropi. Ted'e ve kendime güvenim,

* Lowell, ilk kitabını Jean Stafford'a sunduğunda evliydiler. Ted Hughes'nun ilk kitabı Plath'a sunulmuştu.

bütün öteki insanlara güvensizliğim. Dün geceyi de eklemeliyim -Ted, Paul'un *Oedipus* çevirisinde Creon rolünü okuyordu, bana açıkça gelmememi söylemişti. Peki, dedim, ama başkaldırdım. Ted'in okumasını dinlemeyişim konusunda boşinancım var. İkinci kâğıt dizimi karıştırdım (bir tane daha var) bir tasmayla çekiliyormuş gibi sıçrayarak ayağa kalktım, koşmaya başladım, merdivenlerden aşağı, sıcak, ağır leylâk kokulu Mayıs karanlığına çıktım. Ay, ağaçların üstünden bana bakıyordu -bütünlüğünün gölgesi açık seçik çiziliydi. Koştum, sekerek, uzun bir gerilim ve bitkinlik içinde olmama karşın, uçacakmış gibi, yüreğim göğüs kafesimin içinde acıtan sıkılı bir yumru. Paradise Pond'un yanındaki, engebeli, dik tepeden aşağı doğru hiç durmadan koşmayı sürdürdüm, Botanik Binası'nın arkasındaki çalılıklarda bir tavşan gördüm, bir tüy yığını. Sage Hall'un, müstemleke dönemi mimari tarzında yapılmış, ışıklandırılmış önyüzüne dek koştum, beyaz sütunlar elektrik ışığında parlıyordu, görünürde kimseler yoktu, boş boş yankılanan kaldırımlar. Salonun ışıkları gözkamaştırıcıydı: iki kişi, şişman bir kızla çirkin bir adam, yandaki satış kulübesinde kayıt için bir müzik teybi çalıyorlardı. Parmak uçlarıma basa basa içeri girdim, arkada bir yere süzülüp oturdum, yüreğimin tuhaf vuruşunu, hışıltılı soluğumu yatıştırmaya çalıştım [çıkarıldı]... İçeri girdiğim anda [Ted] ayrımına vardı, ben de ayrımına vardım bunun, sesi okumayı bıraktı. Bir şeyden utanıyordu. Son dizede aksadı, yüzündeki belli belirsiz nefret, kaygı ışığını duyumsadım. Yoz, beyaz salyangoz yüzlü Van Voris'in yanında duruyordu, Van Voris'in sesi sözcüklerin tadını çıkarıyordu: kalçalar, yasak cinsel ilişki, yatak, pis. Bir balçık, kaynaşan kurtçuklar çukuruna yalınayak basmışım gibi bir duyguya kapıldım. Balgam çıkarmak, tükürmek geldi içimden. Ted, kimin yanında durduğunu, kimin sözcüklerini okuduğunu biliyordu. Büzüldü, omuzları düşmüş, uzaklaştı ondan. Ama daha önce kurtulmuş olabilirdi bundan. Çok daha önce. Paul, Creon'u, Philip Wheelwright'ın okumasını isterdi. Ted sonradan yanıma gelmedi. Ben önde duruyordum, arkadan çıktım, kapıcıya okuyucuların nerede olduklarını

sordum. Söylemek zorunda kaldı. Küçük ışıklı bir odada, Bill Van Voris, çiçekli kumaşla döşeli bir divanın üstüne yığılmıştı, gevşek, kemiksiz bir konumda, bacakları dümdüz dışarı çıkmış. Ted bayağı, kötü bir yüzle piyanonun üstüne eğilmiş, kamburunu çıkarmış, tek parmakla daha önce hiç işitmediğim tiz bir ezgi dangırdatıyor. [Çıkarıldı]. A, evet, avlandım, nasıl başedeceğim bununla. Konuşmadı. Yanıma gelmedi. Ben oturdum. Sonra gittik... Neyse, tatsız, kötü bir akşamdı.... Bundan ileride gene sözedeceğim. Neyse, bir kazaydı demek. [Çıkarıldı]. İşte bugün benim son günüm. Son günümdü daha doğrusu. Ranson, Cummings ve Sitwell'in çeşitli şiirleriyle donanmış girdim derse, sınıftan hoşlandığımca alkış aldım -9'da birkaç damla, 11'de bir gökgürültüsü, 3'de de iki aşırı uç arasında bir şey. Ted'den, bugün öğleden sonra işim bitinceye dek arabayla benimle gelmesini istemekle bir çeşit törensel hançerleme yaptım, böylece onu görebilecek, ilk sınıfımın bittiği dakikanın sevincini yaşayacaktım. Böylece gittik. Başka şeyler arasında "devamı olmayan ayrılış"ı öğretiyordum: nasıl kusursuzca - öc almanın sevincini, nefret ve kötülüğün tehlikeli rahatlatıcılığını, kötülük ve hınç "fazlasıyla hakedilse" bile, bu duygulara kendini kaptırmanın, ne yazık ki, yıkıcı olabileceği üstüne ahlak dersleri çıkarıyordum. Ah, Ransom. Hepsi de bumerang. Dersten önce yirmi dakikam vardı. Ted, kitapları kitaplığa getirmeyi, benimle arabada buluşmayı ayarladı: derslerim bitinceye dek orada bekleyecekti. Kahveye yalnız gittim, neredeyse kimse yoktu içeride. Birkaç kız. Bir de. Bill Van Voris'in başının arkası. İçeri girdiğimi görmedi, kahve de istemedi, neredeyse görüş alanının içinde olmama karşılık. Ama bölmede, karşısında oturan kız beni görebiliyordu. Çok güzel siyah gözleri, siyah saçları, solgun beyaz bir teni vardı, çok da ciddiydi. Kahvemi aldım, Bill'in dikkatini çekmedim ama tam arkasındaki bölmeye oturdum, başının arkası ve öğrencisiyle yüzyüze. Ha, diye düşündüm, dinlerken daha doğrusu duyarken. Bir yandan kahvemi yudumlayıp, bir yandan Jacky'yi [Van Voris] düşündüm, teni hamur rengi, ince ince kırışıklı, saçları fare rengi, gözleri, bağa çerçeveli gözlüğünün

ardında belirsiz bir maviydi. Belki de, Bill'in öğrencileri kadar kültürlü, "entelektüel" değildi. Bill'in sırtını iyi görüyordum: zevkli, ince fitilli kadife ceket, geniş, erkeksi omuzlarına sıkı sıkı oturmuş, açık tarçın rengi, tüvidimsi ya da tütün rengi, solgun kalın ensesini, kısacık kırpılmış koyu renk saçlarının yay gibi fırlayan küçük kıvırcık sarmallarını. Her zamanki üslubuyla konuşuyordu: aptal, övüngen, kasıntılı, salak. Kız sevimli bir biçimde kekeliyordu, kulaklarımın perdelerini indirmediğimde: "Kahraman... klasik kahramandan açıkça farklı olan gülünç kahraman" hakkında bir şeyler kekeledi kız, sevimli sevimli. "Gülünç mü?" Bill'in sesi çatladı, içine bir fısıltı ya da hırıltı karışmış. "Demek istiyorsun ki..." Kız bocaladı, kara gözleri yardım istiyordu. "Satirik" diye önerdi Bill, usundan tepeden tırmağa emin. İçimde bir kıpırtı duydum, omzuna dokunmak, eğilip ona numara yapmamasını, gülünç kahramanların pekâlâ olabileceğini, hicvin tekeli olmadığını söylemek istedim. Ama sustum. Bill çabucak Restorasyon tiyatrosuna saptı, kendi tarlasının gelinciklerini koklayarak. "Ahlak. Elbette, bütün şakaların malzemesi, o olağanüstü fırsat, açık saçık şakalar için o olağanüstü fırsat. Karılarını bırakan erkekler." Kız yanıtladı, en üstün, en yoğun anlayışa yöneldi. "A, biliyorum, biliyorum." Derse girmek için kahveden çıktığımda hâlâ konuşuyorlardı. Bunun üzerine neredeyse kendi kendime kısık bir sesle konuştum. Aynı yerde oturan Al Fisher'i görebiliyordum, ben de karşısında, şu resmi cinsel ilişki. Al Fisher'la öğrenciler sülalesi: metres edinilen öğrenciler. Karı edinilen öğrenciler. Şimdi de onun o aptal, salak, boş gülümseyişi. Bill'in sözleşmesi uzatılırsa -belki de çok değil ama o zamana dek oynaşabilir- Smith metreslerine başlayacak. Belki de Jacky ölecek: yaygın ağzına ölüm yazılmış, büyük acı yazılmış: sert, sımsıkı kenetlenmiş dudaklar, aldığı, alması gereken, alacağı riskleri ölçüp biçen, sert, duygularını açığa vurmayan, soğuk gözler. Bu imgeler yığıldı. Dersten önce kitaplığa uğrayıp Ted'le eğlenceli sezişimi, Van Voris ve Baştançıkarıcı Smith'li kızla ring kenarındaki yerimi paylaşmak istedim: ya da William S. gene kötü. Ama derse girdim. Çıkınca park yerine koştum, biraz da

arabaya gitmekte olan Ted'e rastlamayı umarak ama onun arabanın içinde olacağını sanıyordum daha çok. Arabanın camlarından bir görüngeden baktım, ama esmer bir kafa göremedim. Arabamız boştu, bu boşluk özellikle yirmi sekiz haftadır saydığımız bu gün, tuhaf göründü bana. Belki de bir buçuk saati aşkın bir süre sonra Bill'i gördüm, kahveden park yerine uzanan patikayı çevreleyen yeşil leylak ağaççıkları arasında öğrencisine sıcak bir güle güle gülümseyişiyle gülümsüyordu. Bana doğru yürümeye başladı, çabucak sırtımı döndüm ona, arabaya bindim, Ted'in okuma odasında beni unutmuş, Edmund Wilson'un *New Yorker*'daki makalesine gömülmüş olacağını düşünerek, kitaplığa doğru sürdüm arabayı. Orada yoktu. Saat üçteki sınıfımdan okulda kalan öğrencilerimle karşılaşıyordum durmadan. Eve dönmek için tuhaf bir dürtü vardı içimde ama evde henüz şaşırtıcı bir şey [görmeye] yazgılı değildim, buna kendimi hazırlamışsam da. Kitaplığın soğuk gölgesinden, kollarım üşümüş, adımlarımı uzun uzun atarak çıkarken, o sezgisel görüntülerden birini gördüm. Ne göreceğimi, zorunlu olarak neyle karşılaşacağımı biliyordum, üstelik uzun süredir biliyordum, ilk karşılaşmanın yerinden ve tarihinden emin değilsem de. Ted, haftasonları kızların oğlanları öpüşüp koklaşmak için götürdükleri, Paradise Pond yolundan geliyordu. Geniş, yoğun bir gülümseyişle yürüyordu, gözleri, kahverengimsi saçlı, geniş, dudak boyası sıntışlı, haki Bermuda şortlu, çıplak kalın bacaklı, tuhaf bir kızın yukarı kaldırdığı ceylan gözlerinde. Bunları, vuruşlar gibi birkaç keskin ışık çakıntısı içinde gördüm. Kızın gözlerinin ne renk olduğunu anlayamadım, ama Ted anlayabiliyordu, gülümseyişi, açık ve kızınki gibi çekici olmasına karşın, özde bir çirkinliğe dürünmüştü. Van Voris'inkine yakın tutumu tam yerine uygundu. gülümseyişi fazlasıyla akkor, salak, hayranlık arayıcı olmuştu. El-kol devinimleri yapıyordu, bir gözlemi, bir açıklamayı bitirmek üzereydi. Kızın gözleri, başı dönmüş bir hayranlıkla daha da büyüdü. Geldiğimi gördü. Gözleri suçluluk duygusuyla dolu, koşmaya başladı, hoşçakal bile demeksizin düpedüz koşmaya başladı, Ted onu tanıştırmak için hiçbir çabaya girişmedi,

sanırım Bill yapardı bunu. Kız ilk bakışta, kandırmayı öğrenmemişti daha, ama çabuk öğrenecekti. Adının Sheila olduğunu sanıyordu Ted; bir zamanlar benim adımın da Shirley olduğunu sanıyordu: ah, dilin bu sürçmeleri; gülümseyişler. Tuhaf, ama içimdeki kıskançlık tiksintiye dönüştü. Eve geç gelmeler, saçlarımı fırçalarken, kara boynuzlu sırıtan bir kurdun görüntüsü, her şey açıklığa kavuştu, birbiriyle kaynaştı, gördüğüm şey karşısında boğulur gibi oldum. Artık bir gülümseyici değilim ben. Ama Ted öyle. Kız öğrencilerinden estetik uzaklığı, hayranlığın gözlerine eğilişiyle yalanlanmıştı -eski hayranlık değil, yeni, taze, zina işlememiş. Belki de işlemiş. Van Voris beyaz görünüyor. Leylak elli. Erkeklerin bu boş gururunu böylesine küçümsememin nedeni nedir? Richard'da bile vardı, on dokuzundayken, ufak tefek, hastalıklı olmasına karşın. Ne var ki, o zengindi, ailesi, böylece de güvenliği vardı: layık olduklarından daha iyi kanlar satın alabilecek güçte erkekler kuşağı. Joan'un dediği gibi: Ego ve Narcissus. Vanitas, vanitatum*. Dr. B. bana ne derdi, biliyorum, şimdi ona anlatabileceğimi duyumsuyorum. Hayır, kendimi pencereden atmayacağım ya da Warren'ın arabasını bir ağaca doğru sürmeyeceğim, yahut masraftan kurtulmak için evin garajını karbonmonoksitle doldurmayacağım ya da bileklerimi kesip banyoda boylu boyunca uzanıp yatmayacağım. Bütün inancım boşa çıktı, gereğinden çok açık seçik görüyorum. Ders verebilirim, yazacağım, hem de iyi yazacağım. Başka olanaklar belirinceye dek bir yıl ders verebilirim. Sonra biraz olsun sevdiğim çeşitli -birkaç insan- var. Sonra korumam gereken açıklanmaz direngen onur, bütünlük duygum var. Güven fonlarına gereğinden uzun süre yatırım yaptım, sonunda iflas ettim.

Daha sonra, çok daha sonra. Ertesi sabahta bir vakit. Düzmece bahaneler, belirsiz karışıklıklar ad ve sınıf konusunda. Tümü de düzmece. Sonra yanlış davranışın afallatan bilincinin

---

* (Lat) Vanitas vanitatum et omnia vanitas: Boş benlik duygularının en boşu; her şey boştur, her şey nafile (Çev).

yarattığı suçluluk bakışı. Uyuyamıyorum. Kısmen, boş gururun ucuzluğunun yarattığı şoktan. [Çıkarıldı]. Açıklamanın kesin olarak yadsınmasından. Kazin'in o ilkbahar akşamı söylediği doğruydu: Ted bu nedenle üstüne atılmıştı onun. Ne ki, Kazin, bir ayrıntıda yanılıyordu: Smith'li kızlar değildi. Hayır -üstüne eğilip açık açık sırıtma, bunun yanı sıra gördüğüm Van Voris'in -daha sonra Fisher'ın- görüntüsü, evet. Onursuzluk -bir çatlak. Benim açımdan baştan başa aptallık ve açık yüreklilik: insanın içtenlikle sevmesi ne aptallık. Kandırmamak. İki kişiyi birden idare etmek: Uzaklara gitmek istemek ama hiçbir yere gitmek istememek korkunç bir şey. Ted'in, öteki kibirli, şaşırtıcı, zevk düşkünü erkeklere benzemediğine güvenmekle dünyanın en eğlenceli, en alaycı ölümcül adımını atmıştım. Bir amacı gerçekleştirmeye çalıştım, ona giysiler satın almak, yazması için yarım yıl, sekiz ay satın almak için para harcadım, üstelik Annemin parasını, beni en çok inciten de bu, şiirlerini yüzlerce kez daktilo ettim. Evet, modern İngiliz ve Amerikan şiiri için bunca şey yaptım. Bağışlayamadığım, dürüst olmaması -ne olursa olsun, ne denli çetin olursa olsun, bugün öylesine açık seçik ve yıkıcı bir görüntüsünü gördüğüm gerçeği onun ağzından öğrenmek istiyorum, kötü kaçışlar, bulandırmalar, karmakarışık şeyler duymak yerine. Burada tüketilecek bir yaşamım var. Ama güvenden yoksun bir yaşam neye yarar -sevginin bir yalan olduğu, tüm neşeli özverilerin çirkin bir görev olduğu duygusu. Öyle yorgunum ki. Bugün son günüm, bense dehşetle ürpermekten uyuyamıyorum. Ted utanıyor, utanç dolu, beni, benim güvenimi utandırıyor; yalancılar, dolandırıcılar, kırık ya da boş gurura kapılmış erkeklerin dünyasında özür sayılmaz bu. Sevgi, benim beslenmem için tükenmez bir kaynaktı, oysa şimdi öğürüyorum. Haksızlık, haksızlık: bunun kaba sıcaklığı: ahmakça ilgi, ceylan gözlü yuvarlanışı gülümseyişlerin, şaşkınca tanıyış, kaçış - bunların tümü de yadsınamaz. Yalnızca açıkça açıklanabilir. Ağır, abartılı, ucuz Amerikan argosu "gel barışalım"dan önce verilmesi gereken şeyi istemeyi düşünmüyorum. Ağır, gereğinden fazla neşeli neşe. [Çıkarıldı.] Çünkü kokusunu duyuyorum [çürü-

müşlüğün]. Ev bunun kokusuyla dolu. Sonra gördüğüm görüntü, a, evet, Frank Sousa'yla bulanık gecikmeleri dolduruyor. Biliyorum. Her şeyi bilmenin daha kötü olduğunu biliyorum, ama onun bana anlatmaması ya da bilmenin ne demek olduğunu anlamaması. [Çıkarıldı]. Niçin onu ilgilendiren şeyleri kendimin kıldım, onun en iyi, en başarılı olmasını istedim?... Onun umurunda değil. Ben okumaya gittikten sonra surat asmaya başladığı gibi surat asıyor. Bunu kabul etmesi ve sürdürmesi ne denli aşağılara indiğini gösteriyor. Aşağılara inmek, beni öğretmenliğimin son anında onu aramaya, onun ardına düşmeye, bir öğretim yılının sona ermesini, sezgimin, çamur çökeldikten sonra durulan bir göl gibi duru kıldığı şeyi öğrenerek kutlamaya bırakmak istiyor. Ah, çamur yatağındaki kurbağaları görüyorum. Kaygan, yağlı, kara derilerindeki kabartılardaki çürümeyi de. Peki şimdi ne olacak.

* * *

11 Haziran, Çarşamba. Yeşil, serin, yağmurlu bir gece: dinginlik, uyum, hemen hemen bir ay geri kaldım güncede, ama anlatacak çok şey var -buraya yazmaktan kaçındım, başlamam gereken, kaba, karabasanımsı kayıttan ötürü- ama dolaşık uçları alıp örüyorum. Başparmağım burkuldu, kanlı pençe izi Ted'in yüzünde bir hafta kaldı, bir bardağı karanlık odada olanca gücümle savurduğumu anımsıyorum; parçalanacak yerde, hiçbir şey olmadı, bardak zıpladı: bana çarptı ve -ilk kez- yıldızlar gördüm, kör edici kırmızı-beyaz yıldızlar, dolaşıklıklarla ısırıkların kara boşluğunda patlayan. Hava temizlendi. Bize hiçbir şey olmadı. Hiçbir şey -para, çocuk, güvenlik isteği kalmadı, tümüyle sahip olmak bile- hiçbir şey sahip olduğum şeyi tehlikeye atmaya değmez, meleklerin imrenebileceği kadar çok olan sahip olduğum şeyi. Suratım asık, gözlerim batıcı kaşıntılı lekelerle kızarmış, iftihar kâğıtlarını düzelttim -sırf fakültenin bahçesinde zaman harcamak için- tümü de "summa" ya da "cum" olabilirdi dikkat etmeme karşın -Bayan Hornbeak'in keskin bakışlı gözleri altında. Sonra Arvin'in sınavları, onları da, Smith'teki bütün yükümlülüklerimin yanı sıra, 10 gün kadar önce, 1 Haziran

Pazar günü bitirdim. Yazmak için tam Haziran'ın yarısı, Temmuz ve Ağustos var ama Ted için Saxton'un olmayışının ürkütücü karalığı. İşin hoş yanı, Harper'deki Ted'in kendi editörünün, mütevelli heyetin danışmanı olması ve tasarısının, büyük bir ilgiyle onaylanmasına karşın, tam da kazanmasını sağlayacağını düşündüğümüz niteliğinden ötürü seçilemez oluşu -Harper tarafından basılmış olan kitabı. Bu yüzden, ben 10 aylığına Saxton'u deneyeceğim, Ted de önümüzdeki yıl Guggenheim'ı -T. S. Eliot, W. H. Auden, Marianne Moore, vb'yi ardında bırakmaya çalışacak. Bu yıl kırsal bölgede değil, Boston'da yaşamak istiyorum, insanlara, ışıklara, görünümlere, dükkânlara, ırmağa, Cambridge'e, tiyatroya, editörlere, yayıncılara yakın -bir arabaya gereksinimimiz olmayacak, Smith'ten de epey uzak olacağız. Böylece kumar oynayacağız- benim için olası bir Saxton, en azından, yazmaktan kazanmıyorsak Boston'da ikimiz için de iş, ama bu sonuncusu ancak ölümün eşiğinde bir sığınak olacak. Avrupa'ya gidiş-dönüş gemi parasına dokunmamalıyız, şiirden kazandığımız gizemli 1.400 dolarımıza da dokunmamalıyız. Dinginliğe yeni yeni alışıyorum: insan yok, iş yok, öğrenci yok. En azından, evi ziyaretimizden sonra bu haftasonu ev peşinde koşuncaya, ben Harvard'da bir kayıt yapıncaya, 2. evlenme yıldönümümüzü kutlayıncaya dek dinginlik -bunu nasıl dingince söyleyebiliyorum? Bu öteki kitabımın temel sorunuydu, burada da evliliğin ortalarında başlıyor. Bugün, Smith'teki örümcek ağımızı söktük. New York'taki bezdirici, aynı zamanda dinçleştirici haftamıza ilişkin bir dizi anımsamalarımızı başlatan bir olay oldu: alacakaranlıkta parkta yürüyüşe çıktık (az önce hece vezniyle iyi bir şiir yazdım, "Çocuğun Park Taşları" kısacık ömürlü portakalla fuşya açelyaların yanında; parkın Amerika'da en sevdiğim yer olduğunu duyumsuyorum). Akşam donuk, açık gri, su yeşili nemli sis. Gül bahçesinden (aslan başı taş çeşmenin yanındaki) yeni açmış bir gül daha -olabilirse sarı- kesmek için yağmurluğumun cebinden gümüş kaplama bir makas çıkarıyorum -oturma odamızı kokuya doğan kırmızı, neredeyse kara-kırmızı gül gibi, açmaya başlamış

bir gül. Yoldan dolanıp sıvalı eve yürüdük, tam gül bahçesine inecekken ince dalların kopuşunun sesini andıran yüksek, çıtırtılı bir ses işittik. Parkın başka bir kesiminde, kurbağalı gölden, sık rododendron kümeleri arasından gelirken gördüğümüz adam olmalı diye düşündük. Sarı güller bakımsız, yanıp kavrulmuştu, görünürde hiç gonca yoktu. Bir taçyaprağı açılmış pembe bir goncayı kesmek için eğildim, rododendron kümesinden, tuhaf bir biçimde koyunumsu, hafif manila keneviri renginde yağmurluklar içinde sırtlarını kamburlaştırmış üç kız çıktı. Gül bahçemizde, saltanat süren hükümdarlar gibi baktık onlara. Fısıltıyla konuşarak, beyaz şakayıklarla kırmızı sardunyaların bulunduğu bahçeye doğru şapşal şapşal yürüdüler, beyaz bir çardağın altında şaşkınlık içinde durdular. "Bahse girerim, çiçek çalmak istiyorlar" dedi Ted. Sonra kızların yürümeye karar verdiklerini anladık. Tuhaf, daha önce hiç görmediğim, portakal rengi kadife bir gonca gördüm, kızlar gözden silindikten sonra onu kesmek için eğildim. Gri gökyüzü alçaldı, gökgürültüsü çamların arasında uğuldadı, ılık, yumuşak bir yağmur, usulca, gri bir süngerden sıkılıyormuş gibi, gri gri yağmaya başladı. Az önce kızların çıktığı rododendron kümelerinin arasından eve doğru yürümeye başladık. Biraz tahmin ettiğimiz gibi, ama gene de büyük bir şaşkınlıkla, bir fidanın arkasına özenle tıkıştırılmış kırmızı rododendronlarla dolu bir gazete gördük. Öfkelenmeye başladım. Biraz daha yürüdükten sonra, parlak pembe rododendronlarla tıka basa doldurulmuş bir gazete daha gördük. Kana susamışlığımı doyurmak için yabanıl bir dürtü duydum içimde; onları koparan suçlulara kötülük olsun diye tüm rododendron çiçeklerini alıp köksüz zambaklar gibi kurbağalı göle savurma, herkes görebilsin diye çiçekleri suda kalabildikleri kadar koruma dürtüsü. Kırmızı demetleri aldım ama Ted, o da öfkelenmişti, izin vermedi buna. Ama gölü geçip açık çayırlığa çıkınca, ikimiz birden söz birliği etmişcesine, çiçekleri göle atmak için geri döndük. Tahmin etmeliydim, kızlar geri dönmüşlerdi -boğuk gülüşler, özensizce kırılan dalların çıtırtısını

işittik. Gözlerimizde kötü bir bakışla yavaş yavaş yaklaştık. Kana susamış gibi duyumsadım kendimi - saygısız kızlar, üç kızdıar - "A, bak, kocaman bir tane" dedi kızların biri fiyakalı fiyakalı. "Niçin koparıyorsunuz onları?" diye sordu Ted. "Bir dans için. Bir dans için gerekti." Belki de onaylanız diye düşünüyorlardı. "Artık bıraksanız iyi olmaz mı?" diye sordu Ted. "Burası bir kamu parkı." Sonra küçük olanı gösterişli bir tavırla dudak bükerek alay etti: "Sizin parkınız değil burası." "Sizin de değil" diye anında yapıştırdım yanıtı, yağmurluğunu çekip çıkarmak, suratına bir şamar indirmek, kazağındaki okulunun amblemini okumak, onu hapse attırmak istiyordum tuhaf bir biçimde. "Bari kökünden koparsaydınız." Dik dik baktı bana, ben de ona çılgınca yabanıl bir bakışla baktım. Gösterişli bir biçimde kızlardan birine öteki, rododendronları almasını buyurdu. Göle dek izledik onları, orada durdular, birbirlerine danıştılar, sonra gerisin geri döndüler. Yağmur altında rododendron kümesine dek izledik onları, neredeyse parlak kırmızı renkte şimşek çakıyordu, onların beklemekte olan bir arabaya doğru hızlı hızlı yürüdüklerini, rododendronları kapağı açık arka bagaja yüklediklerini gördük. Gitmelerine ses çıkarmadık. Onları tedirgin etmişsek yeterdi. Ama öfkeliydik. Bozuk moralime şaşıyordum. Cebimde bir portakal rengi, bir de pembe gülüm, evde de kokusunu heba eden açmış bir kırmızı gülüm vardı, ama hâlâ, dansa gitmek için kucak kucak rododendron çaldı diye bir kızı öldürmek geliyordu içimden: haftada bir gülümün Ted'le benim için estetik bir haz olduğunu, hiç kimseye üzüntü vermediğini duyumsuyorum -sarı güller dağılıp gitti- yeni açmış bir goncayı tam çiçeklenmesinden dağılıp ölümüne dek saklayıp, yerine başka birini koymak: bir bahçe dolusu gülü bırakırken, bir gül mevsimi boyunca çok-renkli ölümsüz bir güle sahip olup onu sevmek, niçin olmasın -ama bu kızlar tüm fidanları parça parça etmişlerdi, bu kabalık, bu toptan bencillik tiksindirdi, öfkelendirdi beni. Kana susamışlık gibi sıcak bir şiddet duygusu var içimde. Kendimi öldürebilirim -şimdi biliyorum bunu- başka bi-

rini bile öldürebilirim. Bir kadını öldürebilirdim, bir erkeği yaralayabilirdim ya da. Sanırım yapabilirdim bunu. Ellerimi denetlemek için dişlerimi sıktım, ama başımda kanlı yıldızlar çaktı, o arsız kızın aşağı doğru inişine bakarken, ona doğru [atılmak], onu parça parça doğramak için bir kana susamışlık duydum içimde.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Boston

1958 - 1959

İngiltere

1960 - 1962

20 Haziran, Cuma. Burada benim ilkem, "Bütün cinlerim, tıpkı bir düşteki gibi, devinim halinde" olabilirdi pekâlâ. Ruhsal çöküntüyle boğuşuyorum. Yaşamımı sanki iki elektrik akımı yönlendiriyor, büyüsel bir biçimde: sevinçli olumlu ve umutsuz olumsuz akımlar -o anda hangisi egemense o kaplıyor, o yönlendiriyor yaşamımı. Şu anda umutsuzluk, neredeyse isteri kaplamış yaşamımı, boğuluyormuşum gibi. Sanki kocaman, kasları güçlü bir baykuş göğsümün üstüne çökmüş, pençelerini sıkmış, yüreğimi sıkıştırıyor. Bu yeni yaşamın, ders vermekten daha çetin, çok daha çetin olacağını biliyordum -ama silahlarım var, bunlann en iyisi kendini tanıma. Geçen sonbaharda işe başlarken öfkeli, sinirliydim; dışsal talepler kanımı emiyordu, korkuyordum. Şimdi bambaşka bir durum, ama duygusal içerik aynı. Yaşamımda ilk kez, "tümüyle özgür" on dört ayım, oldukça iyi parasal güvencem, olağanüstü bir kocanın büyülü, her an yanımda oluşu var... büyük, dev gibi yaratıcı, öyle ki onu ben yarattım sanıyorum -ne var ki, öylesine çok sürprizler sunuyor ki bana, temel öğesinin bir buzdağı gibi gerçek ve derin olduğunu biliyorum. Bütün bunlar var, gene de elim kolum bağlı: içsel talepler kanımı emiyor, korkuyorum -çünkü taleplerimi *oluşturmak* zorundayim: dünyada en çetin sorumluluk bu: engeller, başarısızlıklar için suçlayacak hiçbir dışsal engel yok, diken diken içsel direnç var yalnızca: tembellik, korku, kendini beğenmişlik, yumuşakbaşlılık. Geçen sonbaharda yazarken bile biliyordum, şimdi de biliyorum, bu yaşantıyı göğüsleyebilir, ona egemen olabilirsem, bir şiir kitabı, öyküler, bir roman üretebilir, Almanca öğrenebilir, Shakespeare'i, Aztek antropolojisini, *The Origin of Species*'i* okuyabilirsem -ders vermenin çeşitli gerekleriyle

* Darwin'in yapıtı, Türlerin Kökeni (Çev)

yüzleşip onlara egemen olduğum gibi- bir daha hiçbir zaman kendimden korkmayacağım. Kendimden -kendi ödlekçe korkularımla ürkekliklerimden- korkmayınca da dünyada korkacak çok az şeyim kalacak -kazadan, hastalıktan, savaştan korkacağım, evet- ama bunlara karşı tavrımdan korkmayacağım. Kuşkusuz, bu, bir çeşit karanlıkta ıslık çalmak. Kadının birincil, o en korkutucu çilesinin bile özlemini çektim: bir çocuk sahibi olmak -bana isteklerini dayatan cinlerimden sakınmak için yazıda üretken olmayışıma sürekli bir bahanem olsun diye. Önce, yazmayı ve yaşantılarımı ele geçirmeliyim, o zaman çocuk doğurmayı hakederim. Elim kolum bağlı. Dış gerilimler ortadan kalkınca: soğuk, gri bir Haziran günü, oturmuş, yaprakların yeşil parıltısını karşılıyorum, gittikçe daha çok kendime dönüyorum, derinleri tarayarak, doğduğum kenti yeniden görmeyi özleyerek: Winthrop'u, Wellesley'yi değil. Hatta Jamaica Plain'i bile: adlar tılsımlara dönüşmüş. Kilise saati, yoksa angelus* mu? Çanların garip ölçülü aralıklarıyla on ikiyi çalıyor. Neredeyse bir ayın geçip gitmesine izin verdim -New York'a, Wellesley'e gidiş, daire arayışı. Boşa harcanan zaman. İnsanlarla birlikte olmak. Gereksinim duyduğum şeyin insanlar olduğunu sanıyorum, gene de bana ne yararları oldu ki? Belki de bir öykü yazmaya çalışırken, keşfederim. Pencereye dayanıyorum, alnımı cama dayayıp, mavi üniformalı postacının şiirlerimin kabul edildiğini bildiren mektupları bıraktıktan sonra evden çıkmasını bekliyorum...

Boşlukta asılı kalmış, dolaşıyorum tıkırdayıp mırlayarak hızla akıp giden yılın öğretim makinesinin tükenişi. Günlerimi ilk kez... en uzun süre için yeniden sıkı sıkıya, yaratıcı bir biçimde kurmalıyım -içimi okuma ve yazma tasarılarıyla doldurmalıyım- evimi tertemiz, düzenli tutmalıyım, derbeder hastalığımdan kurtulmalıyım. Bu hafta "ideal" bir daire bulduk -paha biçilmez değilse de, estetik bakımdan ideal; mutfak oturma odasının bir

* Katoliklerde, günde üç kez okunan dua; bu duanın okunacağı zamanı bildiren çan sesi (Çev).

duvarına tıkıştırılmış. Ama görünümü, ah, görünümü, evet. Ayda 115 dolara mini mini iki oda, ama aydınlık, dingin, altıncı katta ırmağa bakan Beacon Hill görünümlü, geniş iki pencere, biri Ted'in, biri benim yazmam için. Saxton bursuna başvurabilmek için tek beklediğim Marianne Moore'un mektubu; ekonomik davranırsak, bir yıllık sözleşmemizin on ayını karşılayacak, kira konusunda kuralcı vicdanımı rahatlatacak bu. Beacon Hill'de kiraladığımız kat serbest bir yaz sağlıyor. Burada yazıyorum, çünkü başka bir yerde tutuluyorum. Zorunlu. Öğretim yılının dansına, tarantellasına tepkiymiş gibi zihnim bilgiye, çalışmaya kapanıyor: zamanı boşa harcıyorum, kayıp gidiyorum -şunu bunu kaldırıyorum, bir tabağı siliyorum, mayonez çırpıyorum, trafik uğultusunun üstünde yükselen postacının ıslığının düşlediğim notasını işittiğimi sanıp yerimden fırlıyorum. Şiirlerim düşkırıklığına uğratıyor beni: tatsızlaşıyorlar. Daha 25'i yeni geçtim, oysa şöyle kırk sağlam şiir yazmak istiyorum. Uzak konular var zihnimde. Yaşantılarımı açmadım daha. Durmadan eliyorum, eliyorum. Zihnim fikirden yana kısır, bir saksağan gibi çöpleri karıştırıp izlekler bulmalıyım: kırıntılar, artıklar. Kendimi değersiz duyumsuyorum, zenginliğe gereksinimim var. Korku dolu, yetersiz, umarsız. Zihnim tık diye kıpırtısız kalakalmış, donmuş, atgözlüğü takmış gibi. Yavaş yavaş ülkemi düzene sokmalıyım: şiirlerle, meme emen bebeklerle, Bath'lı-eş dinginliği, mizah, esneklikle kendi kendimin düşünü kurmalıyım, zamanla hesaplaşmalıyım. Okulca programlanmış bir yıl yok önümde, bütün seçimlerin, bütün yapmaların, gecikmelerin, aksamaların, kaçınmaların, bütün yavaşlıklarla tembelliklerin bana bağlı olduğu en çetin yıl var.

25 Haziran, Çarşamba. Yıldızlı bir gün, belki de bütün güncenin içindeki ilk yıldızlı gün. Dün yazacaktım bu deftere, ama ağlamaklı, hüzünlü, ne yapacağımı şaşırmış durumdaydım. Bugün oturup mektuplarla Ted'in ve benim şiirlerimin birazını daha yazdım göndermek için. Daktilomun başında otururken, karşıdaki milyoner kadının ön patikasına giren postacının güzel,

açık mavi gömleği ilişti gözüme, hemen aşağıya koştum. Bir mektup posta kutusuna sıkışmıştı, sol köşesinde koyu renk baskılı *The New Yorker* yazısını gördüm. Gözlerim kamaştı. Çabucak olasılıkları geçirdim usumdan: son şiirlerimle birlikte pullu bir zarf göndermiştim, onu kaybetmiş, şiirleri "kendi" zarflarından biriyle geri göndermiş olmalıydılar. Ya da yayın hakları konusunda Ted'e gönderdikleri bir mektuptu. Şaşırtıcı, umut verici bir incelikte geliyordu ele. Hemen orada, basamaklarda yırtarak açtım onu. Mayolarını giymiş, portatif yuvarlak lastik yüzme havuzuna dalıp çıkan, cicili bicili çizgili bir topu zıplatan iki küçük solgun, sevimli oğluyla, kocaman bir lokum gibi yeşil avluda oturan oturan Bayan Whalen'in üstünden doğru. Howard Moss'un mektubunun siyah kalın puntolu harfleri kafama dank etti. "MUSSEL HUNTER AT ROCK HARBOUR, olağanüstü bir şiir bence; onu *The New Yorker*'da yayımlayacağımızı bildirmekten mutluluk duyuyorum..."u okudum -on yıllık umut dolu, istekli bekleyişlerin (bunların ardından gelen geri çevirmelerden sonra) gerçekleştiğini görünce yaşasın diye çığlık atarak yukarıya, Ted'in odasına koştum, bir Meksika fasulyesi gibi ortalıkta zıp zıp zıplayarak. Ancak anlar sonra, biraz dinginleşince, bitirebildim tümceyi. "...NOCTURNE' ü de çok güzel bulduk." İki imaj -sade bu değil, *en uzun* şiirlerimin ikisi- sırasıyla, 91 ve 45 dize: her ikisi için de birinci sayfayı kullanmaları gerekecek; *üstelik*, yaz şiirleriyle dopdolu olmalarına karşın yayımlayacaklar onları, yer doldurmak için de değil. Bu sevinç patlaması eski bir canavarı ele geçiriyor, yaratıcı bir dalganın doruğunda yazarak geçecek olan önümüzdeki ayları atlatmamı sağlayacak.

26 Haziran Perşembe... Kolej kitaplığının yapış yapış, terkedilmiş iç kapayıcılığında örümceklere, yengeçlere, baykuşlara baktım: donuk yazda oranın sahibiymiş duygusuna kapılmak hoş. Bu sabah kısa bir şiir yazdım -"Owl Over Main Street", "heceyle". Daha iyi olabilirdi. Başı, konu için biraz fazla lirik, son dize genişletilebilirdi. Şiirleri dinlenmeye, yeniden çiziktirilmeye bırakmalı, onları kitabımın içine sıkıştırmaya fazla istekli olmamalıyım.

Şöyle iyi bir on beş-yirmi şiir daha istiyorum. Geceyarısı kentte yürüyüşe çıktığımızda sesini duyduğumuz baykuş, kuşun gövdesinin iri tüylü alt kısmı, telefon tellerine yayılmış geniş kanatları. Sonra: İspanya'da, kayasının çevresine karıncalarını düğümleyen kara örümcek. Şiddet görüntüleri. Hayvanların dünyası gittikçe daha dolaşık görünüyor bana. Tuhaf düşler: kırmızı uçlu plastik silindirimsi şişenin içindekinden içtim, içer içmez de dehşet içinde, bunun, benim içine koyduğum nişastalı zehir olduğunun bilincine vardım -midemin burkulup kavrulmasını bekledim, antidotları anımsayarak buzdolabına koştum, bütün bir çiğ yumurtayı içtim: Ted bunun simgesel bir gebe kalma düşü olduğunu söylüyor. Gene, dün gece -bir müzikal ve yüz Danny Kaye. Dudağımdan bir deri parçası kopardım, dudaklarım kan içinde kaldı -ağzım, derisiz, baştanbaşa, parlak kırmızı kanla şişti.

3 Temmuz, Perşembe... Ardsız aralıksız şiir yazıyorum; içimde düzyazı yazmak için Tanrı bağışı bir istek belirdiğini duyumsuyorum: bu imrenilesi dürtüyü artırmak için bir yazınsal *Mlle* aldım -artık öfkeli duyumsamıyorum kendimi: zamanım kendime ait. Giderek daha çok sayıda şiir çıkarıyorum kitabımdan; baba deniz tanrı esin perisiyle ilgili, en iyi şiirlerimden birine atfen *Full Fathom Five* adını verdiğim kitabımdan. Gittikçe daha çok şiirimi çıkarıyorum: "The Earthenware Head" çıkarıldı: bir zamanlar İngiltere'deyken "en iyi şiirim": fazla imgelem gücü, camsı, doruk yamalı, katı -şimdi tedirgin ediyor beni- beş bölümde on sözlü başlığıyla. Sanırım, şimdi yıldız şiirim, "Mussel Hunter at Rock Harbor"; Dün *New Yorker*'dan provalar geldi. *New Yorker*'ın uzun süredir kurduğum o güzelim *New Yorker* baskısı üç sütun kolon. Bundan sonraki hedefim *The New Yorker*'da bir öykü yayınlatmak -daha beş, on yıl çalışma. İki gündür bir aşağı bir yukarı kesen elektrikli hızarın korkunç gürültüsü, papazlar da bugünlerde öfkeli, tedirgin. Kamyon gitti, sonra dinginleşir ortalık -trafik en az ses çıkaracak denli sürekli, düzgün. 1 Ağustos'ta Almanca'ya başladım -günde iki

saat. Grimm'in masallarını çevirmeye başladım, bir sözcük listesi çıkardım, ama şimdi de dilbilgisine çalışmam gerek -bütün fiil kipleriyle ismin hallerini unuttum, ama iki yıl elimi sürmedikten sonra bir öykünün anlamını anlayabilmem şaşırtıyor beni. Yaşamım kendi ellerimde. Azteklerle, hayvanların kişiliği, insan ve omurgalılarla ilgili Penguen kitaplarını okuyup bitirdim. Okuyacak öyle çok şey var ki, ama bu yıl programlar, listeler yapacağım -bunun yararı oluyor. Ted, birkaç şiir konusuyla görev verdi bana: epeyce heyecan verici, daha şimdiden dağ sıçanıyla, malsahipleriyle ilgili iyi bir şiir yazdım, başka şiirler yazmak için de istekliyim.

4 Temmuz, Cuma. Bağımsızlık Günü: Kaç insan bilir nelerden bağımsız olduğunu, nelerin onu tutsak ettiğini. Serin hava, Kanada havası, gece atmosferi değiştirdi, serin havaya uyandım, sıcak çayla eşofman için yeterince serin. Yavru kuşumuzu beslemek için kalktım. Dün üstümde bu tuhaf, boğucu histeri -sanırım, biraz düzyazı yazmamaktan: öyküler, romanım- yoğun, nemli havada Ted'le dışarı çıktım. Ted, sokakta bir ağacın yanında durdu. Orada, çıplak toprağın üstünde yuvadan düşmüş bir yavru kuş, sırtüstü, sere serpe yayılmış, kanatları umarsızca açılmış, ölüm ürpertisine benzer bir ürperti içinde kasılmış, kuşun incinmişliği hasta etti beni, midem bulandı: Ted, elini beşik yapıp içine koydu onu, eve öyle taşıdı; parlak, koyu renkli tek gözüyle dışarı bakıyordu. Onu küçük bir karton kutunun içine koyduk; bir yuvaya benzesin diye içine bir havluyla, yumuşak kâğıt parçacıkları doldurduk. Kuş silkindi, silkİndi. Dengesini yitirmiş gibi görünüyordu, sırtüstü düştü. Yayılmış göğsünde her an soluğunun tükenmesini bekliyordum. Ama yok. Bir kürdana takılı, süte batırılmış ekmekle onu beslemeye çalıştık, hapşırdı, yutmadı. Sonra şehre inip taze çekilmiş kıyma aldık; tıpkı kurtçuk biçiminde, diye düşündüm. Merdivenlerden çıkarken kuş acıklı acıklı ciyakladı, kurbağayı andıran sarı gagasını alabildiğine açtı, öyle ki başı çatal-dilli açıklığın ardında görünmez oldu. Hiç düşünmeden, büyükçe bir et lokmasını kuşun

boğazından aşağı ittim. Gaga parmak ucumun üstüne kapandı, kuşun dili parmağımı emiyor gibiydi, sonra ağzı, boş, yeniden açıldı. Şimdi kuşu korkusuzca et ve ekmekle besliyorum, sık sık yiyor, iyi de yiyor, iki saatte bir beslenmelerin arasında uyuyor, biraz daha kuşa benziyor. Ne denli küçük olursa olsun, bir yaşam uzantısı, bir duyarlık ve kimlik uzantısı. Bir bebek sahibi olmaya hazır olduğumda olağanüstü bir şey olacak bu. Ama ancak hazır olunca. Son iki gün, günah işledim, Almanca çalışmadım, bir sapıklık, felce uğramışlık içinde.

Dün gece Ted'le Amerika'da ilk kez PAN yaptık [Ouija tahtası]. Dinlenmiş, sıcak, mutluyduk işimizde, devrilmiş konyaklar da çok iyi geldi, tuhaf bir biçimde sık sık sevimli bir mizahla. Kendi sıcak bilinçaltımız itse de (sorulduğunda, "bizim gibi" olduğunu söylüyor), sinemadakinden daha çok eğlendik. Hem sonra ona sorulacak birçok soru da var. Ne kadarı etkin duruma geçen kendi sezgimiz, ne kadarı tuhaf bir rastlantı, ne kadarı "babamın ruhu", bilmiyorum. PAN, şiir kitabımın World değil, Knopf tarafından yayımlanacağını bildirdi bize (World'dakiler "yalancı" -tuhaf bir not: duyumsuyor muyum bunu?) Sonra: kitabım için elli şiir. Önce iki oğlumuz, sonra bir kızımız olacak, oğlanlara Owen ya da Gawen, kıza da Rosalie adını koyacağız. Pan, kendi şiirlerinden birini, "Moist" adlı şiirini okudu, Ted'in şiirlerinden en sevdiğinin "Pike" ("balıkları severim"), benimkilerden de "Mussel Hunter" ("Kolossus beğeniyor onu") olduğunu belirtti. Kolossus, Pan'ın "aile tanrısı" dır. Ruhsal çöküntü içinde olduğum zaman ("sıcak havadan") kendimi okumaya kaptırmamı öğütlüyor, romanımın (aşka. dair olacağını söylüyor, Kasım'da yazmaya başlamalıymışım). Başka keskin gözlemleri arasında, Pan, "Lorelei" konusunda şiir yazmamı, çünkü onların benim "kendi akrabalarım" olduklarını söyledi. Böylece, ben de hoşluk olsun diye yaptım bunu bugün, annemin bize söylediği, *"Ich weiss nicht was soll es bedeuten...* "diye başlayan o dokunaklı Almanca şarkıyı anımsayarak. Konu iki kat (üç kat ya da) çekici geldi bana: Ren'deki denizkızlarının söylencesi, deniz-çocukluk simgesi, şarkının içerdiği ölüm isteği. Şiir bir günümü

alıp götürdü, ama onun kitaplık bir şiir olduğunu duyumsuyorum, ondan hoşnutum. Sancılı bir biçimde düzyazıya *başlamalıyım* - bir alaysama, bu felce uğramışlık, gün gün şiirler yazarken -başka şeyler okuma ya da- yoksa insan dili konuşamayacağım, sözsüz içsel Sargasso'mda yitip gittiğimden.

7 Temmuz, Pazartesi. Apaçık bir aşamadan geçiyorum yazmaya başlamada, geçen sonbaharda derslere başlarken yaşadığım iki aylık histeriye benzer. Bir hastalık, temelde kendimden başka her şeye karşı bir pişmanlık cinneti. Geceleri uyanık yatıyorum sinirlerim usturayla bilenmiş gibi bir duyguyla, bitkin uyanıyorum. Kendi kendimin doktoru olmalıyım, bu alabildiğine yıkıcı felci, bu yıkıcı kara kara düşünmeleri, gözü açık düş görmeleri ondurmalıyım. Yazmak istiyorsam, böyle davranmamalıyım - yazma yılgısıyla donmuş. Doğmamış romanın hortlağı bir Medusa başı. Kişilerle ilgili zekice ya da salt gözlemsel notlar geliyor aklıma. Ama nasıl başlayacağım konusunda hiçbir fikrim yok. Belki de öylece başlayıvereceğim. Bir gün iyi bir "kitaplık şiir" yazacağıma güveniyorum, içimde bir yerde -ama saçma bu- bir günü on iki kötü dize yazarak geçirirsem çıldırıyorum -dün olduğu gibi. Benim için tehlike biraz da Ted'e gittikçe daha çok bağımlı olmam. Didaktik, bağnaz -bunu, onu benden daha dengeli bir biçimde yargılayabilen başka insanlarla birlikteyken görüyorum en çok- Leonard Baskin gibi, örneğin. Kışkırtıcı, ama yıkıcı bir su çevrisine kapılmışım sanki. Aramızda hiçbir engel yok -hiçbirimiz, özellikle de ben- aramızda deri yokmuş ya da tek bir deri varmış da durmadan birbirimize çarpıyormuşuz, birbirimizi aşındırıyormuşuz gibi. Ted biraz uzakta olduğu zaman hoşuma gidiyor. Kendi içsel yaşamımı, kendi düşüncelerimi kuruyorum, onun sürekli, "Ne düşünüyorsun? Şimdi ne yapacaksın?" ları olmaksızın; çabucak, boyun eğmezce düşünmeyi ya da yapmayı durdurmama yolaçıyor bunlar. Şaşılacak bir biçimde uyumluyuz. Ama ben kendim olmalıyım -kendimi oluşturmalı, onun beni oluşturmasına izin vermemeliyim. Buyruklar veriyor -karşılıklı olarak birbirlerini dışarıda bırakan: bir

saat balad oku, bir saat Shakespeare oku, bir saat tarih oku, bir saat düşün, sonra "bir saattir hiçbir şey okumadın -bölük pörçük okudun, baştan sona oku, okuduklarını." Bağnazlığını, tam bir denge ve ılımlılık yoksunluğunu "jimnastiklerinden" kaynaklanan kaskatı boynu ortaya koyuyor -bunların, onu güçten düşürecek denli yorucu oldukları apaçık.

...Yolda ölü bir köstebek bulduk -o güne dek gördüğüm ilk köstebek- çıplak, ufacık bir adamın ayaklarıymış gibi düz ayaklı, soluk, girişken görünüşlü elleriyle, minicik bir yaratık- incecik bir burnu, baştanbaşa ince kadifemsi tüylerle kaplı sosis biçimindeki gövdesi. Bir de ölü sincap gördük, kusursuz, gözleri ölümle parlak, kaskatı. Nedense, var değilmişim gibi duyumsadım kendimi -üstü başı yağ lekesi içinde, kısık sesli bir garajda çalışan teknisyen oğlanla konuşmaktan ansızın sevinç duyuyorum. Gerçek görünüyordu. İnsanın kendisinin uçsuz bucaksız bir odaklaşma gücü olmadıkça, gerekli işin, başkalarının, onların yaşamının destekleyici ve düzenleyici gerilimleri olmaksızın, boşlukta dört bir yana uçup gider. Ama yazma programımı dışarıdan almayacağım ben -içeriden gelmeli bu. Şiirleri biraz bırakacağım- yarıladığım (en azından beş!) kitabı bitireceğim, Almanca çalışacağım (bunu *yapabilirim*), bir de mutfak yazısı (*The Atlantic*'in "Yaşamanın Vurgusu" için?), *Harper*'s için bir Cambridge öğrenci yaşamı yazısı -bir öykü, "The Return", sonra birdenbire romanıma tam cepheden saldıracağım. Ah, bir konu.

9 Temmuz, Çarşamba. Yeni banyo yaptım. Bir kezcik olsun erkenden, çok da sıcak değil. Kuşla geçen bir haftanın ardından kendimize geliyoruz. Dün gece öldürdük onu. Korkunçtu. Hırıyordu, yol yol uzanan dışkısının içinde içeri doğru göçmüş bir gemi gibi yan yatmıştı, kuyruk tüyleri pisliğe bulanmış, ağzını açmaya çabalıyor, seğiriyordu. Neydi bu? Onu avucuma koyacum. ılık yürek atışını beşik gibi sarmaladım, içimin ta derininde büntü duyuyordum: Ted de benden daha iyi değildi -onun kuşu bir günlüğüne almasına izin verdim, şimdi benim kadar üzgündü o da. Bir hafta uyumadık, kutunun içinde çırpınışını

dinleyerek, tanyeri ağanır ağarmaz, incecik kanatlarını kutunun karton kenarlarına çaptığını işiterek. Bacağına ne olduğunu anlayamadık -midesinin altına bükülmüş, işe yaramaz olduğunu görüyorduk yalnızca. Dışarı çıkıp parkta yürüdük -eve, hasta kuşa dönmek istemiyorduk. Onu bulduğumuz ağacın yanına gittik, bir yuva var mı diye başımızı kaldırıp baktık -bir hafta önce onu yerden aldığımızda buna bakamayacak kadar altüst olmuştuk. Ağacın gövdesinde yaklaşık 3 metre yükseklikte karanlık bir delikten küçük, kahverengimsi bir kuş yüzü belirdi, sonra kayboldu. Kaldırımın üstüne düzgün bir yay biçiminde beyaz bir dışkı fırladı. Demek küçük kuşumuzun, kâğıtların kenarına doğru gerileme alışkanlığının nedeni buydu. Ağaçtaki sağlıklı kuşlara öfkelendim. Eve döndükı kuş kaçamak, güçsüz bir bakışla baktı, parmaklarımızı gagalamak için büyük bir çaba harcadı. Ted lastik banyo hortumunu sobanın üstündeki gaz memesine bağladı, öteki ucunu da karton kutunun içine bağladı. Ben bakamıyordum, durmadan ağlıyordum. Acı çekmek acımasızca bir şey. Hasta küçük kuştan kurtulmamızı istiyordum umarsızca, bu direngen yüreklilik, bu yumuşakbaşlılık mutsuz ediyordu beni. Kutunun içine baktım. Ted kuşu erken çıkarmıştı dışarıya; sırtüstü avucunda uzanmış, gagasını korkunç bir biçimde açıp kapatıyor, yukarı dönük ayaklarını devindiriyordu. Beş dakika sonra, onu bana getirdi, ölümün içinde dingin, kusursuz güzel. Parkın koyu, mavileşen gecesinde yürüdük, druid taşlarından birini kaldırdık, üstüne bir çukur kazdık, sonra taşı yerine yuvarladık. Mezarın üstüne eğreltiotlarıyla yeşil bir ateşböceği bıraktık, yüreklerimizin taş gibi ağırlığını duyumsadık.

Düzyazı yazmak bir fobi oldu benim için: zihnim kapanıyor, bir olaylar dizisini açık seçik göremiyorum ya da görmek istemiyorum. Yarın şiiri bir yana bırakıp bir öyküye başlamalıyım. Bugün hiçbir işe yaramadı, kuştan sonra bir tükeniş. Hep bahaneler. Cambridge'de, Sam adındaki atın sırtında kaçışımla ilgili "kitaplık şiir" dediğim bir şiir yazdım: benim için çetin bir konu, atlar yabancı bana. Gene de, Sam'deki gözünü budaktan sakınmaz değişiklik, ata Allah bilir nasıl asılışım bir

çeşit açığavurum: iyi oldu. Küçük yaralı pikador şiirim ne denli güçlüyse bu da o denli güçlü. Ama önce yazdığım gibi yazamıyorum şimdi -genel, felsefi, "Denizkızının saçlarından bir yele bulan düşünceler/ gelgitin yeşil düşüşünde dolaşık" -"Lorelei"ımı yazmalıyım- denizkızlarını *sunmak*, onları çağırmak için. Onları gerçek kılmak için. İyi şiirlerimi çok hızlı yazıyorum -nesnelerle ilgili bunlar, temalarla değil, somut, sınırlandırılmış. Yeterince iyi, ama genişletebilmeliyim...

12 Temmuz, Cumartesi. Yaşamımda bir değişiklik olduğunu duyumsuyorum: bir ritim, bir beklenti değişikliği, şimdi, saat sabahın on birinde, yorgun, çok yorgun, ama dün geceki önemli konuşmamızdan sonra, kararlı. Bir değişiklik oldu: bir ay sonra, bir yıl sonra etkisi olacak mı? Yanlış bir değişiklik değil, sanırım. Eski, kötürüm bir yanılgının gözden geçirilip düzeltilerek, dayanıklı, ağır ağır ilerleyen bir sağduyu programına dönüştürülmesi. Dün en düşük noktadaydım. Aynalar ve kimlik üstüne soyut bir şiirin başına oturdum, nefret ettim, gönül gücüm azalmış, umarsız duyumsadım kendimi, aylık hızımın düşmesinden ötürü (o süre içinde 10'u aşkın şiir), *The Kenyon*'dan, umutsuzluğumu pekiştiren bir geri çevirme. Şiirin düzyazıdan kaçmak için bir bahane, bir kaçış olduğunun bilincine varmaya başladım. Öyküler için aldığım birer tümcelik notlarıma baktım, burada, karşı sayfada çiziktirilmiş notlara çok benziyor: "en umutlandırıcı" konuyu seçtim -Avrupa'dan gemiyle dönen sekreter, düşleri sınanmış, kırık, dökük. Olağanüstü ya da varlıklı değildi, ufak tefek, neredeyse ruhsuz, birkaç iyi özelliği var, kişiliği yetersiz. Kaymakkâğıdı üstüne basılmış dergiler üstüme abanıyorlardı: romantiklik istiyorlardı -nefes kesici mi olmalıydı? Öylesine normal, öylesine sebatlı, yedi çocuğuna karşı öylesine iyi olan Bayan Aldrich, karşı kaldırımdaki genç, sevimli Bay Curdshank'le bir ilişkiye girecek mi? Hazır "büyük" temalar bulmak için yaşantılarımı gözden geçirdim: hiç yoktu... Tümü de soluk, yavanlaşmış -camdan bir kapak onlara dokunmamı engelliyor. Hiç dramatik değil. Yoksa benim bakışım mıydı hiç dramatik olmayan? Yaşam nere-

deydi? Dağılmış, yitip gitmişti, gitmişti, yaşamım ağırlaşmış, eksikti, çünkü hazır bir roman konusu yoktu, çünkü bugün daktilonun başına geçip katıksız deha ve istemle yoğun, büyüleyici bir romana başlayıp, önümüzdeki ay bitiremiyorum onu. Nerede, nasıl, neyle, ne için başlamalı? Yaşamımdaki hiçbir olay 20 sayfalık bir öyküye bile dayanacak gibi görünmüyordu. Elim kolum bağlı, oturmuş dünyada konuşacak hiç kimsenin olmadığını duyumsuyordum. Kendiliğinden oluşmuş, havasız bir boşlukta - insanlıktan tümüyle kopuk. Hasta gibi duyumsuyordum kendimi. Bir yazardan başka bir şey olmak mutlu etmezdi beni, oysa bir yazar olamıyordum. Bir tek tümce bile kuramıyordum: korkuyla, ölümcül bir histeriyle felç olmuştum. Sıcak mutfakta oturmuş, vakitsizliği, Temmuz'un boğucu sıcağını, kendimden başka hiçbir şeyi suçlayamıyordum. Beyaz katı yumurtalar, salatalığın yeşil başı, iki hoş pembe dana parçası, onlardan bir şey, bir yemek yapmam, tek, donuk kimliklerini, lezzetli bir yemeğe dönüştürmem için meydan okuyorlardı bana. *Bir yazar olma* aylak düşü içinde yaşıyordum ben. Oysa burada aptal ev kadınları, çocuk felci geçirmiş insanlar, *The Sat Eve Post*'ta yayımlatıyorlardı öykülerini. Ted'in yanına gittim, baştanbaşa kırık dökük, dana parçalarıyla ilgilenmesini söyledim ona. Gözyaşlarına boğuldum. Yararsız, hiçbir işe yaramaz biriydim. Konuştuk, çözümledik bunu. Kurşun gibi tonlarca dünyanın ağırlığının kalktığını duyumsadım. *Seventeen*'de, *Harper*'s'de, *Mademoiselle*'deki erken başarım şımarttı beni, bir öykü üstünde çalışsam da yayımlayamasam ya da bir yazı yazsam da pazarlayamasam, bir şeyin yolunda gitmediğini düşünüyordum. Yetenekliydim -bütün editörler böyle söylüyorlardı- öyleyse yazdığım her dakikanın büyük verimler getirmesini niçin bekleyemiyordum? Haftada bir iyi bir öykü? İlgimi çekmeyen, o anda aklıma geliveren bir konu için 20 sayfalık bir olay örüntüsüne gereksinim duyuyordum. Şimdiyse her gün beş sayfa yazıyorum, küçük bir vignette* için yaklaşık 1.500 sözcük, heyecan,

* Vignette: Kısa nükteli öykü (Çev).

çatışma yüklü bir sahne, hepsi bu: önemsiz diye bir yana attığım bu küçük yaşam parçacıklarını ciddi olmayan "olay örüntüsü malzemesi" yapmak. Ritm ve öyküyü gerçekleştirme yanlışlıklarını düzeltemiyorum -yokolup gidiyor. Kötü ya da önemsiz konuların günü kaplamasına izin vermeksizin, 3 saat harcıyorum yazmaya, bugünden sonra da yapacağım bunu.

17 Temmuz, Perşembe. Baskin'leri, Rodman'ı* [çıkarıldı] görmemizin aksattığı programsız bir iki günün ardından... Pırıl pırıl güneşli bir günde oturuyorum; bir türlü geçmek bilmeyen önemsiz bir rahatsızlıktan başka yakınacak hiçbir şey yok. Bir geliyor, bir gidiyor. Yaşamın maden yataklarını çatlatıp açabileceğimi duyumsuyorum -günlük yazı taslaklarımda, okumamda, tasarlamamda: mutlakçı yılgınlığımdan bir kurtulabilsem. Bu zamanın değersiz olduğu duygusuyla, onun tam karşıtı elim kolum bağlı olduğu için zamanı kullanamadığım duygusunu yaşıyorum sürekli olarak: ya da boşuna ve körlemesine kullandığım duygusunu. Bir günde olası bir kitap yerine, dünyanın tüm okumalarını taşıyorum sırtımda. Belli yazarlar, belli alanlar üstünde disipline sokmalıyım kendimi; yoksa karmakarışık hale gelirim, hiçbir şey bilmemek ve her şeyi bilmek. Sokağın karşısında bir nalbant var, nallara inen çekiçlerin çınlaması, çekiçlerin odun üstündeki tıkırtısı. Ne hiçbir şey bilmeyen biriyim, ne de bir bohem, kendime ait bir köşem olmasını dilerken, ta yüreğimden dilerken buluyorum kendimi: hakkında bir şey bilebildiğim, *iyi* yazabildiğim bir şey. Şimdiye dek bütün okuduklarım dağılıp ortadan yokoluyor: yığmıyorum, anımsamıyorum. Bu yıl düzenli, azar azar gelişmek için çalışacağım, gösterişli bir şey değil, bu yılgınlıktan kurtulmak için. Pencereler yuvalarında şişirilmez bir patlamadan ötürü sarsılıyor. Ted, ses duvarını aşıyorlar diyor. Bir yerde bir görüşüm var, engelleme değil, bayağılık değil, doluluk görüşü, daha olgun, dinginlik görüşü, karabasana direnmeyi sağlayan bir mizah, değişmeyen, korku bil-

* Selden Rodman, popüler bir şiir antolojisinin editörü.

mez bir düzenleme, bir yeniden biçimlendirme yetisi. Bir ev kadını -çocuklar, işin ortasında yazma okuma, ama dolu dolu, bir biçimde üretici olan dostlarla birlikte. Yaptıkça, daha çok yapabilirim. Önce öğrenmek istediğim birkaç şeyi seçmeliyim: Almanca, şairler, şiir, romanlar, romancılar, sanatla sanatçılar. Fransızca da. Orada, sokağın karşı yakasında yapıyorlar mı, yıkıyorlar mı? Bütün korkular uydurma: ben uyduruyorum onları.

Marianne Moore tuhaf bir biçimde anlaşılmaz, sinir bozucu bir mektup göndermiş, şiirlerime yanıt olarak; Saxton için bana referans vermek istiyor. Öyle sinir bozucu ki, inanmak güç: açık seçik hiçbir anlamı olmayan, hiç bir işe yaramayan yorumlar, büyük bir sevimsizlikle çınlayan: "öylesine tüyler ürpertici olma" "yalnızca sinekleri kovuyorum (bunu mezarlık şiirim için söylüyor), "bu kadar amansız olma" ("Mussel Hunder"da), "daktilonun baş belası olduğu" hakkında bazı sivri görüşler, böylece göndermiş olduğumuz şiirleri geri çeviriyor. Sırf ona kopyaları ("temiz" diye belirtiyor görüşünü) gönderdiğim için bu denli iğneleyici, bu denli buruk olabildiğine inanamıyorum. Bunun, benim büyük, aptalca yanlışım olduğunu anlıyorum - Amerikalı kadın edebiyatçıya kopyalar göndermek. Belki de böylece Saxton şansımı yitirdim...

19 Temmuz, Cumartesi. Felç durumu hâlâ sürüyor. Sanki zihnim durmuş da, doğa olgularının -parlak yeşil gül goncaları, portakal rengi zehirli mantarlar, çığrışan ağaçkakanlar -bir Juggernaut* gibi beni ezip geçmesine izin vermiş gibi- yeniden doğabilmek için yokluğun dibine dalmışım gibi. En kötü huyum korku, yıkıcı ussallaştırma. Her zaman yakın ve uzun erimli hedefleri -bir Smith bursu, bir Smith derecesi, kazanılmış bir şiir ya da öykü yarışması, bir Fulbright, bir Avrupa yolculuğu, bir sevgili, bir

* Hindu tanrısı Krişna'nın bir unvanı; her yıl adına düzenlenen bir törende tanrının putu kocaman bir arabanın üstünde çekilir -söylendiğine göre- tapınanlar ezilmek için kendilerini bu arabanın altına atarlarmış. (Çev)

koca -açık seçik tanımlamış olan yaşamım ansızın hiçbir hedefi yokmuş, olmamış gibi görünüyor. Belirsizce yazmak isterdim (yoksa *yazmış olmak mı?*) bir roman, kısa öyküler, bir şiir kitabı. Sonra korkulu, belirsizce, bir çocuğum olsun isterdim: iyiden iyiye bozulmuş yirmi yıllık amaç planı. Dizeler geliyor usuma, sonra ölüveriyorlar: "Kaplan zambağın benekli boynu." Ama Eliot'un, "Kaplan tuzağındaki kaplan"ının bir yankısı bu, heceye, ünsüze varıncaya dek. Şöyle diyorum: "Dutlar kızarıyor yapraklar altında." Duruveriyorum sonra. Sanırım en kötüsü bu kaygıları dışa vurmak, bu yüzden dilimi tutup Ted'e zırvalamamaya çalışacağım. Ted'in duygudaşlığı sürekli bir kışkırtma. Ben uğraşmak, neşeli olmak, çılgınca işler yapmak, şunu bunu yazmak -öyküler, şiirler- bebek bakmak için yaratılmışım. Bunun içine nasıl fırlatabilirim kendimi? Devinmeyi durdurursam başka yaşamlar, tek-kanallı amaçlar omuz vurup gölgeye iterler beni. Düzenlilikte kımıltısız kalmışım, düzenliliği saplantı haline getirmişim ben -olayları geldikleri gibi alabilirim ya da dilediğim gibi gelmelerini *sağlayabilirim*. Bir hastalık gibi gelir geçer mi bu? Keşke bu konuda kadınca bir öğüt alabilsem. Kendimi savunursam, hiçbir şey bilmediğimi söyleyebilirim: zihnimin üstüne kapaklar kapanıyor. Yalan söylemenin bilinen yoludur bu: sorumlu olamam, hiçbir şey bilmiyorum. Tırtıl-beyazı dutlar kızarıyor yapraklar altında. Ders vermek iyi gelmişti bana: zihnimi kuruyor, düşüncelerimi açık seçik dile getirmeye zorluyordu beni. Sorunumu içeriden çözemezsem, dışarıdan yağacak hiç bir şans sağnağı onları büyütemez. Afyon, haşhaş etkisi altındaymış gibiyim -felçle ağırlaşmış- bütün nesneler tıpkı kötü bir düşte olduğu gibi uyuşuk parmaklarımın arasından kayıyor. Daktilo makinemin başına geçtiğim zaman bile yazdıklarımı beş kilometre uzaklıktaki bir budala tarafından yazılmış gibi duyumsuyorum. Kuş üstünde çalışıyorum şimdi, iki günden beri: on sekiz sayfa karışık, yinelenen gözlemler yazdım: Miriam böyle duyumsuyordu, Owen şöyle dedi, kuş şunu yaptı. Hastalığı yaşamanına egemen olan kuşu öldürüp gömdükleri dramatik bölüme geremedim. Konusunun sağlamlığından kuşkum yok, ama öy-

günün duygusal çizgisinden, bunalımından emin değilim. Yarın sabah onu bitireceğim, sonra baştan başlayacağım, yapısını çıkaracağım. Benimle yaşamak korkunç olmalı. Yetersizlik, küçümsemeye varacak ölçüde hasta ediyor beni, tiksindiriyor, şansı dönmüş bir hırsız kesiliyorum -yetişkinler dünyası tarafından itiliyorum, hiçbir şeyin bir parçası değilim -Ted'in dışsal mesleğinin bile- belki içsel mesleğinin, yazıldığında -kendi mesleğimin bir parçası, dostların yaşamının bir parçası, anneliğin bir parçası da değilim- kendi gerçekliğimi doğrulamak için kendimin ve odamın dışarıdan görünüşünü özlüyorum. Belirsiz amaçlar -yazmak için- başarısızlığa uğruyor, ölü doğmuş gibi. Bir yetenek sezinliyorum, sınırlı bir görünüm değişmezliğinin beni boğduğunu sezinliyorum şimdi. Öykü yazmanın "temposuna" bir girebilsem sonsuzca mutlu olacağımı söylüyorum kendi kendime. İki düşüncem var! Kutsuyorum onları -yaza yetecek kadar!- ciddi bir kuş öyküsü, kuş eziyet eden bir ruha dönüşüyor, küçük hasta nabzıyla iki yaşamı karartıyor, yönünü çarpıtıyor -sonra, bütün olgusal art alanını Cape'de, Spaulding'i ziyaret ettiğimde elde edeceğim Öykü. O kulübeleri *nasıl* yaptığını, nasıl tasarımladığını öğrenmek istiyorum. İnsanın merakını uyandıran, onun kendine nasıl bir ev edineceği üstünde uzun uzun çalışmalıyım. Kuruşlarını, antikalarını biriktirerek - Lester'in hastalıkları. Alçakgönüllüce bunlara başlayabilirim. Beni duygulandıran iki gerçeklikle başlamalı, onların derinliklerini, kıyı bucağını araştırmalı, onların üstünde durmalıyım. Her çeşit insanı tanımak istiyorum, onları kullanmak için yeteneğimi hazır, sınanmış, düzenlenmiş tutmak istiyorum. Onlara doğru soruları sormalıyım. Unutuyorum. Unutmamalıyım, yılgınlığa kapılmamalı, bir gazete muhabiri gibi yürekli, atak, meraklı, gözlemci olarak dolaşmalıyım, dile getirme biçimimi geliştirip düzenlemeli, hiç bir şeyi yitirmemeli, bir salyangoz kabuğunun içine büzülüp oturmamalıyım.

27 Temmuz, Pazar. Boz bir gün, serin, yumuşak. Kaygı, histeri, felcin boğazımı sıkan ilmiği mucize gibi geçti. Sabırla geçip git-

mesini bekledim, sabırla ödüllendirildim. Düzyazım gelişmiyor. Eski bir öyküyü yeniden yazıyorum, iki yıllık bir öykü, "The Return", öykünün zengin, gösterişli, başdöndürücü romantik retoriği şaşırtıyor beni. Son on gün içinde, dört-beş iyi şiir yazdım, üretemeden geçen verimsiz histerik on günün ardından. Sanırım, şiirler, bugüne değin yazdığım şiirlerin tümünden daha derin, daha aklı başında, ciddi (ama iyi renklendirilmiş). Şimdiye dek şiir konusu olarak bana kapalı olan Benidorm hakkında iki şiir yazdım. Sanırım yeni konular açıyorum, umarsızca tiz-anahtarlı bir retorik yerine, daha yalın, daha gerçek bir şiirim var. Kitabım için yaklaşık 29 şiirim oldu -sürüp giden bir maksimum gibi görünüyor ama daha şimdiden, o telaşlı Nisan tatili haftasında yazdıklarımın yarısıyla o zamandan beri yazdığım birkaç şiiri dışarıda bıraktım, en eskisi "Faunus", Ted'i tanıdıktan hemen sonra yazdığım, "Strumpet Song". Beni iyiden iyiye güçsüz bırakan bir ateşim var, son günlerde. Her sabah, bir komadan, tuhaf, ölüm benzeri bir durumdan çıkıyormuşum gibi, gülünç bir biçimde bitkinim, Ted meyve suyu getiriyor bana, oldukça geç, saat on sularında, on saatlik bir uykudan sonra. Nedir bu? En güzel çağımdayım, önümde çalışmak, şiirler yazmak, çocuk doğurmak için en iyi yıllarım var, oysa ben bitkinim, donuk, elektriksi bir yanma kafatasımı, kanımın akışını kurutuyor. Bir ayı biraz aşkın bir süre sonra bu deftere, Boston'daki küçük apartman dairemizde tam sağlıklı olarak yazabilecek miyim? Umarım. Önümdeki çalışmalarımla somut olarak, dingince yüzleşmeye başladığımı duyumsuyorum, en çok çalışma, inceleme, bağlılıkla en az üretmeyi bekleyerek. Çayda Ted'le Hardy'nin bazı şiirlerini okuduk -duygulandırıcı, kıvılcımlı bir zihin, Hardy'ninki, özellikle "An Ancient to Ancients" ile "Last Words to a Dumb Friend".

2 Ağustos, Cumartesi. Garip bir hastalık duygusu var içimde, yüreğimi hasta ediyor bu. Hiçbir şey yapmadan geçirilen bir yaşam ölümdür. Yaşamımız gülünç bir biçimde içe doğru büyümüş, yerleşik. [Çıkarıldı.]

Pazar sabahı, daha sonra. Yapımı sınamak için bir tür bunalımlara gereksinimim vardı sanki. Her şeyi serin, duru, olası buluyorum bu sabah. Amerika'nın büyük yanlışı -bu bölümünün- basınçlı havası: uyumluluk beklentisi. Dot ile Frank'ın*, belki de Ted'den, sırf "bir iş, sürekli bir meslek edinmek istemediği" için hoşlanmadıklarını düşünmek güç benim için. Aslında ben en beğendiğim türden bir erkekle evlendim. Gelecekten bir yıl sözetmeyeceğim, çalışmayla yüzyüze geleceğim, büyük bir inanç duyduğum Ted'in çalışmalarını yüreklendireceğim. Ev ve çocukları içeren Amerika düşünü dile getirmek dehşete düşürüyor beni -benim ev düşümse kuşkusuz bir sanatçının mülkü, Maine kıyısında, dönümlerce arazinin kusursuz bir başınalığı içinde. Kuşkusuz, pratik olmayan, gezgin bir eş ve anne olacağım ben, bir tür sürgün. Dıştan gelecek en zorlu fırtınaları atlatmamı sağlayacak bir içsel dinginlik ve denge için çalışmalıyım: bir Amerikan süpermarketine arabayla kolayca ulaşılabilir uzaklıkta, ömür boyu değişmeyen bir adrese bağımlı olmayan dingin, yüreklendirici, iyimser bir felsefe. Sonra, Ted'le birlikte İngiltere'yi görmek, İtalya'da, güney Fransa'da yaşamak ne hoş. Bir yıl çılgın gibi çalışır, *bir* kadın öyküsü yayımlatabilir, bir şiir kitabını bitirebilirsem mutlu olacağım: Almanca'nla Fransızca'nı da gözden geçir, oku. Tuhaf bir biçimde, benim kendi düşüm var, benim düşüm, Amerikan düşü değil. Eğlenceli, duyarlı kadın öyküleri yazmak istiyorum. Ben kendim de, eğlenceli, duyarlı bir kadın olmalıyım, umarsız bir kadın değil, Annem gibi. Güvenlik benim içimde, bir de Ted'in sıcaklığında. [Çıkarıldı.]

3 Ağustos, Pazar. Bu sabah, Katolik Kilisesi'ni incelemek için ansızın gülünç bir istek duydum -kabul edemeyeceğim denli çok şey var içinde: benimle tartışacak bir Cizvit'e gereksinimim var- daha gencim, güçlüyüm- serüven aramalıyım, bir yoldaşa bağımlı olmamalıyım. Çocuklara gelince -çocuklara başlamadan,

* Plath'ın teyzesiyle eniştesi.

bir yılı yazmakıa geçirsem, bir tatil yapsam çok mutlu olurdum, bir kez çocuk sahibi olursam, sağlam bir temelim olmadıkça yazmayı sürdüremem. Ev, küçük de olsa, biraz ev işi ve yemek pişirmeyi özendirecek. Dingin ol, demeliyim kendi kendime, böylece içgüdüsel bir sezgi olur bu; dinginlik dışarıya doğru yayılan içsel bir şeydir. İnsanlarla, yerlerle ilgili notlar almalıyım - onları anımsayabilmek için. Şimdi: bir uçak uğulduyor, arabalar vıjt diye geçip gidiyor, birkaç kuş ötüşüyor, bir araba kapısı çarpıyor, Ted az önce bir kâğıdı yere attı, içini çekti, kalemi hızla cızırdıyor. Onunla birlikte kendi yaşamımı sürdürmeyi, ama attığım her adım için ona bağımlı olmamayı öğrenmeliyim...

8 Ağustos, Cuma. "O, içinde bulunduğu yerin saydamlığıdır; şiirlerinde dinginlik buluruz." - Stevens.

Dilim tutulmuş, heyecanlı, için için gülümsüyorum, bir kedi gibi krem rengi: Gün buharlaştı, geçip gitti, "Mussel Hunter at Rock Harbor" adlı şiirimi esriklik içinde düşünerek. Kutlu, oylumlu *New Yorker*'ın 9 Ağustos sayısında çıktı -yaklaşık sekiz yıldır şiir ve öykü başlıkları düşlediğim o tuhaf, oynak, yarı-arkaik tipteki başlık. En tuhafı, dün gece şiirin çıkacağını gördüm düşümde! İyi ki, Ted'e düşümü anlattım -Howard Moss'la, "sonunda, *The New Yorker*"a girebilen bir şair hakkında, her ne kadar şiirin altına italik harflerle, şiirin, sanırım Anne Morrow (küçük harfleri büyük harflere dönüştüren, virgüller ekleyip tireler çıkaran Moss'la ilgili bir duygu mu?) adında bir kadın tarafından hemen hemen baştanbaşa değiştirilip yayına hazırlandığını belirten bir not konmuşsa da- düşümde şiirimin orası burası kırpılmıştı, bir sayfanın sol yanında, soldaki bir sütunla sağdaki ilan sayfası arasında. Florence Sultan* beni çağırıp şiirimin çıktığını söyleyince şaşırıyorum. Gidip onunla şarap içiyorum, bebeği, Sonia'yı, ansızın tatlı, sağlam Florence'ın koyu renk kıvırcık saçlı, mavi gözlü, sevimli bir imgesine dönüşen

* Smith fakültesinden Stanley Sultan'ın karısı.

Sonia'yı seviyorum. Şiirim, ondaki sayıdaydı, dergideki *ilk* şiir, 22. sayfada, solda, *neredeyse* bütün bir sayfayı kaplıyordu, altta, 3,5 cm'lik, 3 sütunluk bir öykü vardı yalnızca -her sütunu 45 dizelik iki sütunluk şiirimi bol bol parlak beyaz *New Yorker* boşluğu çevreliyordu. Eh, bu hafta bitmek üzere. Dünyanın her yanında insanların şiirimi okuyup hayran olduklarını düşünüyorum saf saf! Kuşkusuz bir bakıma şiirimi kısıtlıyor bu (başka hangi yapıt böylesine bir görkemi sağlayabilir!), gene de içimin derinliklerinde düzyazımı yüreklendiriyor iyiden iyiye -benim de, öykülerimi, şiirlerimin bitişiğinde ya da ardından gelen öykülerin güzelim birkaç sayfalık yüzeyine göre ayarlamam daha az çılgın bir amaç gibi görünüyor.

27 Ağustos, Çarşamba. Öfke gırtlağımı tıkıyor, zehir saçıyor ama yazmaya başlar başlamaz dağılıyor, harflerin biçimine doğu akıyor: yazmak terapi midir? Ev sahibi, Bayan Whalen'le zehir gibi bir kavga. Onun tarafından çılgınca suçlamalar, benim tarafımdan titrek gerilemeler, iğrenme: utanç verici bir karşılaşma: biz Cape'deyken, arkamızdan, oturma odasındaki halıyı temizletmeye götürmüş (mobilyalı daire olduğu için onu yere sermeye hakkımız olduğunu söylemiştim ona), yerine beneklerle lekeleri insanın gözüne batan pis bir yazlık hasır sermişti. Bütün perdeleri de çıkarmıştı. Aldatma, hakaret, öfke: dün gece ayrımına vardık bunun - daha doğrusu bugün- geceleyin, sisle, soğuk kara ağaçlıkların arasından eve dönerken -ormanın karanlık orta yerinde yılgınlığa kapıldım. İki geyik gördük: Ted bir tane, bense hem onun gördüğünü, hem de bir başkasını gördüm: beyaz başlı, kulaklar dikilmiş, gözleri parlak yeşil, arabanın farlarıyla donakalmış. Warren'ı almak için bir günde, Pazartesi günü, NYC'ye gidip döndüğümüz uzun yağmurlu yolculuğun ardından. Bu son tükenişti -yalnızca yedi saatlik bir uykudan sonra içim bomboş uyandım- yalnız kahve içtim, sonra Smith'te, kitaplıkta, beni hep hasta eden aptalca dergileri okumaya daldık: eleştirmenler, yazarlar, politikacılar arasında vitriol: yanıp kavrulmuş bir kundakçının, *Life*'ta çıkan, ölümünden önce

çekilmiş resmi, derisi, soyuk siyah yağlı boya gibi sarkmış, kıvrılıp kalmış. Anne Frank'ın ölü gözlerinde yanan ölü yakma ateşleri: yılgı üstüne yılgı, acımasızlık konusunda adaletsizlik -tümü de ulaşılabilir, çeşitli- ruh nasıl parça parça olup uçuşmayabilir - bir yabanıl dağılmada çözülerek? Kazık kakmış gibi, okuyoruz saatlerce - aç acına, biz deliler - alışveriş yaptık - şeftali, mısır. Sonra, yarı yarıya sezinlediğim gibi, Bayan Whalen çıkageldi -halı ve perdelerden ötürü vicdan azabı mı? Daha çok öfke, evden çıkarken pencereleri açık bıraktığımız için - beyaz şişko yığınını merdivenlere vura vura; soluk aldı, atıp tutmaya başladı - konuşmasını sürdürmesine izin verdik- "ev karmakarışık, altüst olmuş" -sorduk: "Karmakarışık dediğiniz nedir?" Ağzının içinde bir şeyler geveledi, kem küm etti -bulaşık çukurunun yanındaki duvar yağlı, banyodaki panjur kirliymiş- casusluk etme suçlamalarından kurtulma isteğinden kaynaklandığı apaçık: "şöyle bir dolaşırken gözüne çarpmıştı" -evi elmalı kek gibi düzenli bırakmıştık oysa. "Yatağın altına baktınız mı?" dedim. Bitkin, aç, zeki ve düzenli olamayacak denli aptal, hasta duyumsuyordum kendimi -evi eleştirmeye hiç hakkı yoktu- bu, benim ev işimi eleştirmekle eş anlamlıydı -eve hiçbir zarar vermemiştikı derleyip toparlayabilirdim, ama halı olayından sonra üstüne pislik sürmek geliyor içimden: serinkanlı da değilim... Tepeden tırnağa öfke içindeyim, bundan da yararlanabilirim. Dinleneceğim, dinendikçe de bütün olarak görebileceğim. İnsanların içine şeytan girmesiyle ilgili bir kitabı yarıladım -alabildiğine eğlenceli - ama aynı zamanda esinleyici - insan yaşantılarının kendileri kadar, durumlarına ilişkin *eğretilemeler* -Afrodit'in kösnünün ve tutkunun kişileştirilmesi oluşu gibi, bu cinlerin görüntüleri de öfke, düşmanlık, yılgının nesnel görünüşleri: *Possession: Demoniacal and Other:* Oesterreich. (s.94)

> Dört yıl önce C. bir gün işinden çıkmış eve giderken yolda bir kadın hortlak gördü, hortlak onunla konuştu. Ansızın ensesinden aşağı doğru soğuk soğuk rüzgâra benzer bir şey esti, konuşurken, birdenbire dili tutuldu sanki. Sonra sesi geri geldi,

> ama kısık ve tiz... Sonra bireysellik duygusunu yitirdi [s. 106 *Possesion by fox*] Ne afaroz, ne tütsülemek ne de başka bir çaba başarılı oldu. Tilki, alaycı alaycı, böyle hilelere kanmayacak kadar zeki olduğunu söyledi. Buna karşın, eğer kendisine zengin bir şölen sunulacak olursa, hasta kişinin açlıktan ölmekte olan bedeninden kendiliğinden çıkmaya razı oldu. "Nasıl ayarlanacaktı bu?" Belli bir gün saat dörtte iki kilometre uzaklıkta tilkiler için kutsal olan bir tapınağa, özel bir biçimde hazırlanmış peynirle, fasulye ile pişirilmiş iki kap pirinç, bol bol kızartılmış fare ve çiğ sebze bırakılacaktı; tümü de büyülü tilkilerin sevdikleri yemekler. Sonra tam önceden belirlenen saatte kızın bedeninden çıkacaktı [*Of Achilles*, s. 116 (*Janet "şeytanı" ipnotize ediyor*):] Hastanın içine şeytan girmiş gibi görünüyorsa da, hastalığı pişmanlık heyecanıydı. Bu, içine şeytan girmiş birçok insan için doğrudur, onlar için şeytan pişmanlıklarının, yılgılarının, kötülüklerinin somutlaşmasından başka bir şey değildir.

Bunun üstünde durmalı, ondan yararlanmalı, onu değiştirmeli, elekten akarmış gibi akıp gitmesine izin vermemeli...

28 Ağustos, Perşembe. Soğuk, açık bir sabah. Dünkü öfkenin daha açık seçik, daha ince kenarları var şimdi: Söylediğimden daha çoğunu, daha iyi bir biçimde söyleyebilirdim, ama dört güne kadar gidiyoruz zaten -buradaki her şey heyecansal gerilimini yitirecek, düz bir anıya dönüşecek, bukalemun zihin tarafından düzene sokulup güzelleştirilmek üzere. Dün gece düşümde romanıma başlıyormuşum -"Bel bağlanacak ne kaldı?" dedi Dody Ventura- bir başlangıç konuşması - sonra bir tümce, bir paragraf, her şeyden önce betimlemek, sahnenin "yerini belirlemek", "kurmak" için: bir kızın ölü babasını arayışı -bir dış yetke için, oysa bunun içeriden geliştirilmesi gerek.

Geceyarısı. Hâlâ yorgun ama tuhaf bir biçimde sevinçliyim, boğulmaktan kurtulmuşum gibi -tasarılar kabarcıklanıyor- Boston ve evimiz güzel, Dul Mangada'nın Akdeniz'deki gizli yerinden ya da Paris'te, Sol Yaka'daki odamızdan daha güzel. Birden

insanları seviyorum, iyi, doğal olabiliyorum... Sanırım gittikçe daha rahat oluyorum -öyle miyim? Yok. Yılgı karartmalarının atlı karıncasında bir ara mı bu? Her şeyi olduğu gibi almak, küçük sevinçlerden haz duymak -Ted'den iyi bir köpek şiiri: Esther Baskin ve Tobias'la [oğulları] yeşil bir akşamüstü ağaçlar altında, yere düşmüş, toprakta çürüyen elmalar, yarasayla ilgili denemeyi okuyoruz, Ted'in tepe şiirinin provaları -Tobias, sarışın, pembe-beyaz, meleksi, gülümsüyor, emekliyor, cüzdanımdan kâğıtları çıkarıp ortalığa saçıyor -bir kitap, şiir, tahta gravür, yontu atmosferi...

Orta Afrika'da, hayvanların insan bedenine girmesi (s.145):

> Bir dizi cinayet... en sonunda ucu yaşlı bir adama varan. Irmağa inen yolağın yanında uzun çayırlarda gizliden gizliye dolaşma alışkanlığı vardı yaşlı adamın, oradan tek başına biri geçinceye dek, o zaman sıçrar, onu bıçaklar, sonra da cesedi tanınmayacak hale getirirdi. Bu cinayetleri kendisi itiraf etmiştir. Elinde olmadığını [söylüyordu], çünkü zaman zaman bir aslana dönüştürüldüğü, tıpkı bir aslan gibi öldürmeye, parçalamaya zorlandığı duygusuna kapılıyordu... bu "aslandım", yıllarca Chirome'un yollarını onanılmış, bakımlı tutmakta çok yararlı bir biçimde kullanılmıştır.

2 Eylül, Salı... Liz Taylor, Eddie Fischer'i Debbie Reynolds'un elinden alıyor, Debbie Reynolds melek sima, yuvarlak-yüzlü, haksızlığa uğramış, bigudili, sabahlıklı -Mike Todd neredeyse soğuk. Bu olayların insanı böylesine etkilemesi ne tuhaf. Niçin? Benzerlikler mi? Berbere, giysilere bol bol para harcamak isterdim. Ama gücün işte ve düşüncede olduğunu biliyorum. Geri kalan hoş bir süs. Herhangi bir konuda kurnaz olamayacak denli çok fazla, bütün varlığımla seviyorum ben. İmgelemini kullan. Hoşnut etmek için yaz ve çalış. Eleştiriye, yakınıp durmaya yer yok. [Çıkarıldı.] Bir dâhi o. Bense onun karısıyım.

14 Eylül, Pazar sabahı. İki hafta nasıl da gelip geçti. Dün ikimiz de kara bir ruh çöküntüsüne batmıştık -geceleri geç vakitlere dek oturmalar, ara ara Beethoven'in piyano sonatlarını dinleme- sabahlarımız mahvolmuş, öğleden sonra güneşi yorgun gözler için fazla parlak, suçlayıcı, bütün yemek saatleri kayıyor -eski yılgımın olduğu gibi sırtıma yüklenmesi- ben kimim? Ne yapacağım? Yirmi beş yıllık okul rutini ile üşengeç, amatörce yaşanan günler arasındaki çetin zaman. Kent çağırıyor -yaşantılar, insanlar çağırıyor, içsel bir kuralla kendimi kapatmalıyım. Yarın Pazartesi, program başlamalı -düzenli yemekler, alışveriş, çamaşır yıkama- sabahları düzyazı ve şiir yazmak, öğleden sonra Almanca ile Fransızca çalışmak, bir saat yüksek sesle okumak, akşamları okumak. Resim yapmak, yürüyüşlere çıkmak.. Önce kendi işimden mutluluk duymalı, bu amaç için çaba harcamalıyım, böylelikle yaşantım Ted'inkine bağımlı olmaz. En iyisi romana gelecek ay başlamak. *New Yorker*'da yayımlanan şiirlerim küçük bir zaferdi. Dünyada başka kiminle birlikte yaşayabilir, başka kimi sevebilirdim? Hiç kimseyi. Çetin bir yol seçtim ben, kendi kendimin haritasının çizilmesi gereken, *yakınıp durmamalıyım* [çıkarıldı].. (Ted'in sevmediği herhangi bir şey: yakınmaktır bu); kuşkusuz o, yemeklerin hafifliğinden, boyun tutulmalarından, yazı alıştırmalarından, oturduğu yüksek yerden yakınabilir bana. Aynı meslekten olanların ünlü, öldürücü kıskançlığı -neyse, öylesine benden ileri ki, içimi oyan eski üstünlük duygusundan korkmama gerek yok- güçsüz enselilik dürtüsüyle. Belki ün katlanılmaz yapacak onu. Böyle olmaması için çaba harcayacağım. Çalışmalı, felçten kurtulmalıyım -yazmalı, ona bir şey göstermemeliyim: roman, öyküler, şiirler. Sisli, paslı, gri-güneşli bir Pazar. Felç durumundan kurtulmalı, küçük çabalara atılmalıyım -yaşam için yaşam. Bir karabasan dizisi- Beethoven'ın arasından beliren caz, aşağıda, Tanrı tarafından seçilmişlerin derin meditasyonunu paramparça eden pembe diziler. Vampirler gibi birbirimizin kanını içerek mi besleniyoruz? Ses geçirmez bir duvar yükselmeli aramızda. Çalışma odamızda yabancılar, yatağımızda sevgililer. Yatakta taşlar. Niçin?... On bir

iyi şiir daha yazarsam bir kitap olur. Günde bir şiir yazmayı dene: kitabı Keightley'ye* gönder -yıl içinde on şiir daha- elli şiirlik bir kitap -dangalak Snodgrass'lar şiir yayımlayıp ün kazanırken. Ted bir açıl susam açıl kitabından önce, şiirlerini yayımlatmak için savaştı -ödüller aldı, ün kazandı. Şimdi ben de savaşıyorum -ama Haziran'dan beri üç kapıyı zorlayarak açtım: *The New Yorker, Sewanee, The Nation:* her ay birini. Bugün ansızın korkunun yokluğunu duyumsuyorum -yavaş yavaş, sebatla kendini adama duygusunu. Bu kitap, savaşım ve ustalıkla geçen bir yılımı aldı. Belki başlamak üzere olduğum kitap da buna benzer olacak. Gülümse, gizli gizli yaz, kimseye göstermeden. Çok şey yığ. Roman. Şiirler. Öyküler. Sonra oraya buraya gönder. Kitap yayımlama gösterisine izin verme -çalış yalnızca. Başkalarını duygulandırmadan önce, kendi kendimi devinime geçirmeliyim -kadınlar arasında ünlü bir kadın.

15 Eylül, Pazartesi. Palavradan böbürlenme, korku sürüyor. Katıksız, her şeyi kaplayan bir yılgınlık: burada bütün günceler sona erer -karşıda tuğla duvardaki asmalar kıvrık yeşil bir yılanla sona eriyor. Adların, sözcüklerin gücü vardır. Korkuyorum. Neden? Başlıca, yaşanmamış yaşamdan. Önemli olan nedir? Tel örgülü kapıda uğuldayan rüzgâr: Bunu bir romana aktarabilirim, bu korkuyu, bu yılgıyı -karnımın üstüne bir kurbağa oturmuş. Dur da, sor kendine, neden yıkanıp giyiniyorsun, neden kızıyorsun -sanki çevremi sevgi, haz, fırsat kuşatmış da körmüşüm gibi. Sinirli sinirli konuşuyorum -ya da patlayacakmışım gibi duyumsuyorum kendimi. Bir çıkmazdayım: nasıl çıkacağım buradan? Günlük küçük bir dışsal tören -fazlasıyla içime kapanmışım- artık Ted'den başka hiç kimseyle konuşmayı bilmiyormuşum gibi -yüzüm bir duvara, bir aynaya dönük oturdum... Bir kısır döngü içindeyim- fazlasıyla yalnızım, salt başkası oldukları için imrenmeye değer görünen insanlara bakakalarak ortalıkta dolaşmaktan başka taze dışsal yaşantım yok -geleceğimin so-

* Philip Keightley, World Publishing Company'de editörlük yapan bir arkadaş.

rumluluğu çöküyor üstüme, yıldırıyor beni. Niçin böyle oluyor? Niçin yararcı, sıradan olamıyorum? Bir öğretim gününün sonunda, yenilgilerin önemi yok, on dolar kazanıyordum -birçoklarının gözünde, yeterli bir dürtüdür bu. Bu çağrıya gereksinimim var, üretken olduğumu duyumsamaya, oysa hiçbir işe yaramıyormuşum gibi duyumsuyorum kendimi. Bilisiz. Ruhumun paramparça, dağınık, bayağı olduğunu duyumsarken yazmayı nasıl geliştirebilirim? Neden yapabileceğimin tadına varacak, korku duymayacak kadar kendini beğenmiş değilim? Lawrence dünyayı sözcükleriyle cisimlendiriyor. Umut, meslek - yazmak fazla geliyor bana: yazmaktan mutlu oluncaya dek bir iş istemiyorum -oysa umarsızca bir iş edinmek istiyorum- kendimi bir dış gerçeklikle doldurmak -insanların telefon faturalarını, yemek yemeyi, çocukları, evliliği evrendeki amacın bir parçası olarak kabul ettikleri yerde. Görkemlilik düşleri kuran amaçsız bir kadın. Tek isteğim: sevdiğim işi yapmak -anneme açılmaktan uzak durmalıyım [çıkarıldı]...

18 Eylül, Perşembe. Bugün çok daha mutluyum -niçin? Yaşam, inceden inceye kendi kendini gözetmeye başlıyor -Alışılmadık bir dürtü bize bir sevgi, bir yaşam seli getiriyor -tuhaf, iyi, biraz kötü insanlar: dövmecide. Sonra "geç" dokuzlarda kalktığım, nemli gri günde, her zamanki sabah hastalığımı, "yapmaya değer ne yapacağım"ı duyumsamama karşın, kahvemi içtikten sonra çalışmaya koyuldum, P. D.'yi (Peter Davison - bu yapıt kaybolmuştur] çözümleyen 5 sayfa yazdım -bir iki uyumlu tümce. Sonra, oturup öylesine hantal, öylesine kötü olan "Evdeki Kuş" adlı öykümü okudum, onu düzeltebileceğimi duyumsadım, titizlikle 5 sayfa üstünde çalıştım, öğle yemeği vakti geldiğinde kendimi daha iyi duyumsuyordum. Postadan iyi haber, Weeks'den*, "Snake Charmer"ımı geri çeviren, hava basan bir mektup alsam da, ("dolambaçlılığı bizi büyüledi" vb vb ise de); çünkü Ted'e, "Dick Straightup" için 150 dolarlık iyi bir çek geldi; "Thought-

* *The Atlantic Monthly*'den, Edward Weeks.

Fox" ödülüyle birlikte, bu Eylül'de yaklaşık 1.000 dolar kazanmış oluyor. Çeki yatırmak için çıktık; dövmeci dükkânı gittikçe daha çok çekti beni -soğuktu, yağmur yağdı yağacaktı, ama Ted gönülsüzce razı oldu. Vitrinli dükkânı, Scollay Square'de bulduk, önünde durduk, duvardaki panter başını, tavuskuşlarını, yılanları gösterdim Ted'e. Dövmeci, solgun, ufak tefek tuhaf bir adamdı, içeriden bize bakıyordu. Sonra, siyah kovboy çizmeleri, tozlu pamuklu bir gömlek, dar siyah şayak pantolonuyla, kapıya geldi. "Oradan iyi göremezsiniz. İçeri girin." Gözlerimiz faltaşı gibi açık, parlak ışıklı, zevksiz, küçük dükkâna girdik, yarın bütün sabahı onu yazmakla geçireceğim. Adamı konuşturdum -kelebek dövmeleri, gül dövmeleri, tavşan avı dövmeleri -mum dövmeler- hakkında- Bayan Stella'nın resimlerini gösterdi bize -baştan başa dövmeli- doğulu brokarlar içinde. Elindeki bir kesiğe dövme yaparken seyrettim onu, bir denizkızının kolları, siyah, kırmızı, yeşil, kahverengi bir kartal, bir denizcinin koluna "Japon", bir öğrenci oğlanın koluna "Ruth" -az kalsın bayılacaktım, amonyak ruhu aldım. Makinede yeni telleri deneyen solgun, ufak tefek, tam bir profesör görünümlü adam ortalarda dolaşıyordu. Gül dövmeleri, kartal dövmeleri başımın içinde dönenip duruyor -eve döneceğiz. Yaşam kendini doğrulamaya başlıyor -azar azar- yavaş yavaş kuracağım onu.

27 Eylül, Cumartesi... Evde oturup yazdık, yayılmış kendilerimizi sağlamlaştırdık. Hastalığımın tanısını bezginlik koydum, Ted de öyle -şimdi daha iyi duyumsuyorum kendimi, üstesinden gelmeye başlayabilecekmişim gibi: terhis edilmiş bir asker gibi yirmiyi aşkın yıl düzenli olarak ders vermekten kurtulmuş, sivil yaşama özgürce bırakılmıştım -henüz, ne yapacağımı bilmiyorum pek. Okulların açıldığını işitince tıpkı boru sesini duyunca koşmaya başlayan bir yarış atı gibi koşmaya başlıyorum- Harvard'a, Yale'e koşup bir Doktora, bir Master, hangisi olursa beni alsınlar diye yalvarmak için garip dürtüler duyuyorum -salt yaşamımı becerıksiz ellerimden alsınlar diye. Bütün yıl, sebatla, kendi tempomla çalışacağım, bir sivil olarak, gittikçe daha yoğun biçimde, git-

tikçe daha amaçlı düşünüp yazacağım, egomdan emin, ne üstün bir yazar olabilirdim diye düş kurmayacağım yalnızca. Bugün kuş öyküsü üstünde sıkı çalıştım -orada burada sözcükler tam olması gerektiği gibi, ritmler de olması gerektiği gibi, yeni bir yaşamın başlangıcı bu.

Plath, Boston'da bir akıl hastanesinde hasta kayıtlarıyla ilgili bir işe başladı; bunun çalışmaları için çok büyük bir kaynak olduğunun hemen bilincine vardı. Örneğin, hayvanlar doğurabileceğini duyumsayan hasta, "Poem for a Birthday"den "Dark House"da yeralır:

> ***Her an köpek yavrularıyla doldurabilirim ortalığı***
> ***Bir ata analık edebilirim ya da. Karnım kımıldıyor.***

14 Ekim, Salı. Yakalanan bir an, iki buçuk hafta sonra, fırında tavukla pelte, Ted'in, sırtı ağrıyarak, yeni işinden ötürü gözleri kızarmış, kitaplıktan dönmesine hazır. Bir hafta önce, Pazartesi günü, üç iş bulma kurumuna gittim, Salı günü benimle mülakat yapılan ilk işe girdim -İş saatleri istediğimden daha çok, üstelik düşük ücretli ama buna karşılık büyüleyici bir iş, ev ödevi de yok -Mass.'deki psikiyatri kliniğinde kayıtları daktilo etmek. Genel, telefonlara bakmak, yirmi beşi aşkın bir doktor kadrosu ve sürekli bir hasta aklışıyla karşılaşmak, onları sevketmek -yeni olduğum için şimdilik yorucu ama Ted'le benim günümüze nesnel bir yapı kazandırıyor. *The New Yorker*'da yayımlanacağına "kesin" gözüyle baktığım şiirlerim geri çevrildi ama bunu aklıma takacak ne zamanım oldu, ne gücüm -yazacak ya da! Ama sanırım, çalışmak benim için iyi- kendi kendimce çözümlenmesi gereken tüm isteklerim, yılgı kuşunun ara ara kısa geri dönüşleri dışında, buharlaşıp gidiyor. Çelişik bir biçimde, kayıtları inceleyerek sonunda hastalar hakkında edindiğim nesnel günlük görüş, kendimle ilgili görüşümü de nesnelleştiriyor. Bu programın arasına yazı sıkıştırmaya -onu genişletmeye- çalışacağım. Bununla insanları anlama duyumun tümüyle derinleştiğini, de-

rinleşip zenginleştiğini duyumsuyorum: dileğim yerine gelmiş, Boston'daki insanların ruhlarını açıp onları derinden okuyormuşum gibi. Bugün bir kadın -şişman, ölümden korkan- üç şey düşlüyor: ölü babasını, ölü arkadaşını (doğum yaparken ateşli romatizmadan ölmüş), kendi cenazesini- kendisi tabutun içinde, ama aynı zamanda seyirciler arasında ağlarken. Oğlu merdivenden düşüp kafasını kırmış, zehir (DDT) içmiş -annesi evin içindeyken ev havaya uçmuş, yanıp ölmüş. *Korku*: başlıca Tanrı: asansör, yılan, yalnızlık korkusu -korkunun yüzleriyle ilgili bir şiir. Defoe'nun, *Journal of the Plague Year*'inden bununla ilgili bir not:

> ... Onun [vebanın], kişinin, bir cam parçasının üstüne üflemesiyle ayırt edilebileceği başkalarının fikriydi; soluk yoğunlaşınca, içinde bir mikroskopla canlı yaratıklar görülebilirdi, bakması korkunç canavarlar, yılanlar, cinler.

"Hasta zihnin sayıklamaları" ı da.

Hastane Notları

Yirmi beş yaşında. iki kez evlenmiş, bir kez boşanmış. Üç çocuk annesi. "Çocuklarımdan nefret ediyorum." Karanlık korkusu. Giyimli yatıyor.

İş: Tavukçuluk şirketi. Tavukların içini boşaltıyor. İşini seviyor. Tavukları gerçekten seviyor, onları çiğ çiğ yiyebilir. Makarna seviyor. Bir oturuşta net yarım kilo makarna yiyor. Durmadan annesinden daha çok yiyecek istiyor.

Laura R.: Gösterişli kırmızı boyalı saçları var. Vestiyerci kız. Fotoğrafçılara çıplak modellik ediyor. Eşcinsel kız arkadaşı var.

Dorothy S.: Karabasanlar: kendi başını, koparılmış, ama gerisinden asılı görmüş.

Mary M.: düş: eski hastalardan birine benzeyen, orta yaşlı, ailesi olan, ona çok arkadaşça davranan -ama yakışık almayacak biçimde değil- bir adamın yatağının başucunda çalışıyormuş. Düşünde, yatak odasındayken, tuvalete gitmiş. çamaşır torba-

sına bakmış, içinde beş baş bulmuş. Dördü, kimliğini belirleyemediği dört çocuğa aitmiş. Beşincisi kendisinin çocukluğundaki haliyle annesininmiş.

Cam gözlü bir adamla nişanlanmış. 4 yıl önce: geceleyin avluda komşunun köpeği havlıyormuş, kentte yalnızca gürültü değil, nüfus da artıyormuş. Kocasının çabaları sayesinde kentte artık köpek yokmuş... uykusuzluğu, kendi içindeki gerilimin bir sonucu olarak göremiyor, bunun için mahallesindeki köpekleri suçlamayı sürdürüyor. (Elimin altında şizofrenik bir hasta olduğunu duyumsuyorum güçlü bir biçimde.)

Spero P.: 34 yaşında. Beyaz, bekar, ilkokul başöğretmeni. Soluk darlığından ve ölümden korkuyor. Evlenme söz konusu olduğunda bir kızla yoğun bir ilişki sürdüremiyor. Bütün ilgisi annesine duyduğu nefrette yoğunlaşmış. Çocukluğunda onu acımasızca döven, aşağılık, insanlık dışı, kötü, katı, inatçı, pis bir yaşlı kadın olarak görüyor onu. Kendi iktidarsızlığından korkuyor. Her şeyde üstün olabileceğini, bunu herkese kanıtlayabileceğini öne sürüyor. Tartışmada kim olursa olsun karşısındakini yokedebileceğini söylüyor.

Edward C.: Kendinden geçtiği nöbetler. Nöbetler sırasında gerçekdışılık duygusuna kapılıyor. TV seyrederken her şeyi yaratanın kendisi olduğunu sanıyor. Bir kez bir kasırga oldu; kasırga sona erdiğinde, onu ve yolaçtığı bütün yıkımları kendisinin yarattığını sandı.

Barbara H.: Midesinde bir şeyin devindiğini duyumsuyordu. Bir hayvana dönüşebileceğine, hamile olup köpek yavruları doğurabileceğine inanıyordu. Bir katıra ya da ata dönüşeceğini, yüzünde kıllar çıktığını sanıyordu. 35 yaşında, evli, beyaz.

Philomena T. için her şey kusursuz olmalıydı.: Pasta yaparken, bir malzemeyi unuttuğunu görüyordu. Çılgına dönüyor, saçlarını yolüyor, yumruk sallıyor, elleriyle duvara vuruyordu.

Lillian J.: 68 yaşında bir kadın. Çekici, saplantıları var, hamile olduğunu sanıyormuş. Son otuz yıldır erkek arkadaşı (52) var. Onunla evlenmek istemiyor. Cinsel oyunlar. Kocası (birinci) 6 yıllık evliliğin ardından veremden ölmüş. 11 odalı bir pansiyonu var.

Edson F.: Süren büyük bir olay. Uykusunda tecavüze uğramış -"Aygır gibi bir adamı saldırttılar bana." Varlığını kanıtlamak için belgeler çıkarıyor. Nüfus kâğıdı. Vergi makbuzu, bir dizi yurttaşlığa kabul edilme kâğıtları.

John M.: Makinist. Newton Ball Bearing Company. Mühendis. New England City Ice C. Exterminator. Karabasan: göğsünde kum tanecikleri kalmış, bir ev kadar büyüyeceğine inanıyor: boğulma, ezilme duygusu.

Frank S.: "İşlediğim toplumsal kötülüklerden ötürü suçluluk duyuyorum." Hastalığının, Camus'nün *Başkaldıran İnsan*'ını okuduğu zaman başladığını söylüyor. Tehditle ya da küçümseyici bakışlarla duygusal olarak kırılgan kişileri önemli biçimde incittiğini duyumsuyor. Almanya'dayken Almanları incitmek ya da cezalandırmak isteğini duymuş. Gelip geçenlere tehdit edici bakışlarla bakarak yapıyormuş bunu. Bu sırada kişiliğinin birçok insanlardan daha çekici, daha güçlü olduğunu duyumsuyormuş.

Eve Mektuplar'ı, ***Plath'ın annesine yazdığı mektupları okuyanlar, onların ilişkilerinin olağanüstü yakın bir ilişki olduğunu bilirler. Amelia Plath'ın kaydettiği gibi, Sylvia sık sık kendi yaşamını annesininkiyle birleştiriyordu. İçinde ayrı bir kişi, bir birey olmayı duyumsamanın her zaman kolay olmayabileceği bir ortak-yaşamları, çok karmaşık, derinden dayanışmalı bir ilişkileri vardı. Sylvia'nın evlendikten sonra, kocasına da buna benzer bir bağımlılığı olmuştu -"sanki hiçbirimizin, özellikle de benim bir derimiz yokmuş ya da aramızda tek bir deri varmış gibi." Bir sanatçı olarak -korku ve boşluk cinlerinin ötesine geçmek, gerçek bir ben'i duyumsamak, kendi gücüne ulaşmak için- giriştiği ardsız aralıksız savaşım, ortak-yaşamdan çıkmayı, bağlantısı koparılmış bellek yitimi duygusunu reddetmeyi gerektiriyor, böylece sırça fanusu paramparça ediyordu. Bu yönde daha önceki çabalarından ötürü duyduğu şaşırtıcı suçluluk duygusu, eski terapisti, o sıralarda ne annesinin, ne de kocasının haberi olmaksızın Boston'da yeniden görmeye başladığı Dr. Ruth Beuscher tarafından sanki bir büyüyle sağıtıldı. "Anneme duyduğum düşmanlığımı dile getirmek, kendi-*

mi alabildiğine iyi duyumsamamı sağlıyor, yüreğimdeki Yılgı Kuşu'ndan ve daktilomdan (niçin?) kurtarıyor beni." Bu terapinin etkisi olağanüstü oldu -birkaç ay sonra, Plath'ın ilk belli başlı yapıtının doğmasına yolaçtı: "Poem for a Birthday."

> Bu sayfalardaki, Sylvia Plath'ın terapisiyle ilgili malzemenin çoğu kuşkusuz benim için çok acı verici; bunların yayımlanmasını onaylama kararına varmam da güç oldu. Birçok okuyucunun, onun burada açıkladığı olumsuz düşünceleri, daha olumlu başka sayfalarda ortadan kaldırılmalarına karşın, bütün ve mutlak gerçek olarak kabul edeceklerine kuşkum yok. Her ne olursa olsun, bu malzemenin Sylvia Plath'ın yapıtları bakımından önem taşıdığına kuşku yoktur; bu nedenle, onun duygusal durumunun daha iyi anlaşılabilmesi bakımından, bu malzemenin yayımlanmasına onay verdim.
>
> *Aurelia Plath*

12 Aralık, Cuma. Yaşamda, duygularda ve her ikisiyle de ne yapacağım konusunda bir gözetime gidiyormuşum gibi, onun zaman ve beyni için para ödeyeceksem, çılgın gibi çalışmalı, sorgulamalı, tortuyu, dışkıyı kurcalamalı, bundan elimden geldiğince çok yararlanmaya çalışmalıyım.

Çarşamba'dan beri "yeni bir kişi" gibi duyumsuyorum kendimi. Konyak içmiş, kokain çekmiş gibi, canevimden vurulmuş gibi, canlıyım -oradayım. Şok tedavisinden daha iyi. "Annenden nefret etmene izin veriyorum."

...Böylece, müthiş duyumsuyorum kendimi. Yapmacıklı, kibar bir birliktelik anaerkilliğinde, insanın annesinden nefret etmesinin onaylanmasını sağlaması güçtür, hele insanın inandığı bir onaysa. R. B.'ye inanıyorum, çünkü yaptığı işi bilen zeki bir kadın o; onu beğeniyorum. Benim için "hoşgörülü bir anne figürü." Ona her şeyi anlatabilirim, kılı bile kıpırdamaz, azarlamaz, dinlemekten caymaz, bu sevginin yerini tutan hoş bir şey.

Ama anneme duyduğum düşmanlığı dışa vurmak kendimi iyi duyumsamamı sağlıyor, beni yüreğimdeki Yılgı Kuşu'ndan ve

daktilomdan (niçin?) kurtarıyorsa da, yaşam boyu Dr. Beuscher'i, Paris'ten, Londra'dan, Maine'in yabanıl bölgelerinden şehirlerarası arayarak tüketemem yaşamımı. [Çıkarıldı.] Yaşam cehennemdi. O [Sylvia'nın annesi] çalışmak zorundaydı. Hem çalışmak, hem anne olmak, tek bir tatlı ülserli topun içinde hem erkek, hem kadın olmak. Pintilik ediyordu. Kıt kanaat geçiniyordu. Aynı eski paltoyu giyiyordu. Ama çocukların üstlerine uyan yeni okul giysileri, ayakkabıları vardı. Piyano dersleri, viyola dersleri, korno dersleri. İzcilere katılıyorlardı. Yaz kampına gidip yelken açmayı öğrendiler. İçlerinden biri burslu olarak özel okula gitti, iyi notlar aldı. Dürüstçe, bütün mutsuz yüreğiyle o iki küçük masum çocuğa kendisinin hiçbir zaman sahip olamadığı sevinç dünyasını verebilmek için çalıştı. Berbat bir dünyası vardı. Ama onlar, burs karşılığı çalışarak, kendi parasının bir bölümüyle koleje gittiler, ülkenin en iyi kolejine, üstelik o berbat iş konularını öğrenmek zorunda kalmadılar. Bir gün aşk aşk aşk evliliği yapacaklar, yığınla paraları olacak, her şey bal gibi tatlı olacaktı. Yaşlılığında ona bakmak zorunda bile kalmayacaklardı.

Köşedeki küçük beyaz ev, kadınlarla dolu. Öyle çok kadın vardı ki, ev kadın kokuyordu kötü kötü. Büyükbaba köy kulübünde oturuyor, orada çalışıyordu, büyükanne de evde kalıp tıpkı bir büyükannenin yapması gerektiği gibi, yemek pişiriyordu. Baba ölmüş, hemen hemen hiç para ödemediği mezarında çürümüştü, anneyse hiçbir yoksul kadının çalışmaması gerektiği gibi çalışıyordu, üstüne üstlük iyi bir anneydi. Erkek kardeş uzakta, özel okuldaydı, kızkardeşse maarif okuluna gidiyordu, çünkü orada erkekler vardı (ama on altısına gelinceye dek kimse sevmemişti onu), kendisi de öyle istemişti: hep istediğini yapardı o. Kadın kokusu: lizol, kolonya, gülsuyu, gliserin, çatlamasın diye meme başlarına sürülen kakao yağı, üç ağızda da dudak boyası kırmızısı.

Ben baba sevgisi nedir bilmedim, sekiz yaşından sonra kan bağıyla bağlı olduğum erkeğin hiç eksilmeyen sevgisini tatmadım, yaşam boyu beni hep sevecek tek erkeğin: bir sabah

annem... gözlerinde yaşlarla içeri girip bana onun hiç dönmemecesine gittiğini söyledi: Bu yüzden ondan nefret ediyorum.

[Çıkarıldı]. Dev gibi bir adamdı. Gene de özlüyorum onu. Yaşlıydı ama babam olması için çok yaşlı bir adamla evlenmişti annem. Onun suçuydu bu. [Çıkarıldı].

Erkeklerden nefret ediyordum, çünkü bırakıp gidiyorlar, baba gibi sevmiyorlardı beni: delik deşik edebilirdim onları; baba maddesinden yapılmadıklarını gösterebilirdim. Bana evlenme önermelerini sağlıyor, sonra hiç şansları olmadığını söylüyordum onlara. Erkeklerden nefret ediyordum, çünkü kadınlar gibi acı çekmek zorunda değildiler. Ölebilirler ya da İspanya'ya gidebilirlerdi. Bir kadın doğum sancıları çekerken onlar eğlenebilirlerdi. Bir kadın yemeğini peynir ekmekle geçiştirirken, erkekler kumar oynayabilirlerdi. Erkekler, pis, berbat erkekler. Alabilecekleri her şeyi alıyor, sonra huysuzluk nöbetleri geçiriyorlar, yahut ölüyorlar ya da Bayan filancanın kösnül dudaklı kocası gibi, İspanya'ya gidiyorlardı.

İyi bir küçük adam, güvenilir bir küçük, tatlı bir küçük sevecen bir küçük adam müsveddesi bul; sana çocuklar, ekmek, güvenli bir dam, yeşil bir çayırlık, her ay para para para verecek. Uzlaş. Zeki bir kız her istediğini elde edemez. İkinci en iyi adamı bul. Elinde tutabileceğin, yumuşaklıkla egemen olabileceğin herhangi birini al. Onun delirmesine, ölmesine ya da seksi sekreteriyle Paris'e gitmesine izin verme sakın. İyi iyi iyi olduğundan emin ol. [Çıkarıldı.]

[Annem] ne bilir aşka dair? Hiçbir şey. Âşık olmalı, elde etmelisin onu. Güzel bir şeydir aşk. Ama nedir aslında?

Evet, biri Güven duygusu verir sana. Ev, para, çocuklar: bütün eski zincirler. Sürekli bir iş. Allah'a, delilere, hırsızlara, katillere, kansere karşı sigorta. Annesi kanserden öldü. Kızkardeşi canına kıymaya kalkıştı [çıkarıldı]... Yeterince sigortası yoktu. Bir Şey Aksadı. Öylesine soylu ve iyiyken yazgı nasıl böyle cezalandırabildi onu?

Kızının suçuydu bu biraz da. Bir düş görmüştü: kızı tepeden tırnağa süslenip püslenmiş sokağa çıkmak üzere, koroya

girmek, belki orospu da olmak için. [Çıkarıldı.] Kocası, eski öfkelerinin lanetini yeniden yaşamak için canlanmıştı, düşünde, kızı koroya gireceği için öfke içinde kapıyı çarparak sokağa çıkmıştı. Zavallı Anne, ayakları yaşamın kumlarına bata çıka kumsal boyunca koşuyor, para çantası açılmış, paralar kuma düşüyor, kuma dönüşüyor. Baba, öfke içinde, ona inat, yolun kıyısındaki köprüden uçuyor, yüzükoyun, şişmiş, büyük kulübün sütunları yanında okyanus suyunun çalkantısında ölü, yüzüyor. Rıhtımda herkes onlara bakıyordu. Herkes her şeyi biliyordu.

Kızına, soylu kadınların yazdıkları *The Case for Chastity* adlı kitaplar verdi. Her erkeğin, karısı olacak kızın el değmemiş olmasını istediğini söyledi ona, kendisi gençliğinde ne denli çılgınca bir yaşam sürmüş olsa da.

Kızı ne yaptı oysa? Onları... kucakladı, öptü. Hiç zaman yitirmeden, evlenebileceği en iyi oğlanları geri çevirdi, yaşlandı ama gene de kimseyle evlenmedi. Hiçbir iyi erkeğin katlanamayacağı kadar keskin, sivri-dilliydi. Ah, bir çileydi o çekilmesi gereken.

Şimdi tıpkı annemin duyumsadığını duyumsuyorum ben de. Alınganlığını, öfkesini duyumsuyorum... yalnızca Aşk Fikri'ni... duyumsuyorum, onun beni sevmesi gerektiği gibi sevdiğini sandığını duyumsuyorum. Benim için her şeyi yapar, değil mi?

Onun yapamayacağını söylediği her şeyi yaptım, gene de mutlu oldum, işte şimdi de neredeyse mutluyum.

Kendimi suçlu duyumsadığım, yaşamdaki bütün anne figürlerinin* yapmamı istedikleri şeyi yapmadığım için mutlu olmamam gerektiğini duyumsadığım zamanlar dışında. O zaman nefret ediyorum onlardan. Herkesin, bütün ak saçlı yaşlı annelerimin yaşlılıklarında istedikleri şeyleri yapmadığım için üzülüyorum. [Çıkarıldı.]

Aldatılmış duyumsuyorum kendimi: ben sevilmedim ama

* Gerek Smith Koleji'nde, gerek Fulbright yıllarında Plath için öylesine çok şey yapmış olan Mary Ellen Chase'in, Sylvia'nın evlenme ve üstünde büyük bir ağırlık olan akademik dünyadan ayrılma kararına dehşete kapılmış tepkisi. Chase bu davranışları ihanet saydı.

bütün belirtiler sevildiğimi söylüyordu: dünya sevildiğimi söylüyordu: yetkeler sevildiğimi söylüyordu. Annem yaşamını feda etmişti benim için. Benim istemediğim bir özveri... Ona hiç evlenmeyeceğine söz verdirip imzalatmıştım. [Dokuz yaşımdaydım.] Sözünü tutması çok kötü oldu...

Benim için, evlendiğim adam hakkında kaygılanıyor. Onu kaygılandırdığımız için ne korkunçuz. İyi işlerimiz vardı, ikimiz birlikte yılda yaklaşık altı bin kazanıyorduk. Tanrım. Tutup kendi isteğimizle, aklımız tam anlamıyla başımızdayken bu işleri bırakıverdik (kuşkusuz öğretmenlik mesleğimizi de), parmağımızı bile kıpırdatmaksızın yaşamak için. Yazmak. Ne yapacaktık. gelecek yıl, yirmi yıl sonra: bebekler geldiğinde? İşlerimizi yeniden önerdiler bize (neyse ki kolejler bize öfkelenmemişlerdi, kapıları yüzümüze çarpmadılar), yeniden geri çevirdik! Öyle ya da böyle çılgındık. Teyzelerle amcalar ne diyeceklerdi? Komşular ne diyecekti? [Çıkarıldı.]

Adam: R. B. diyor ki: "Kötü bir seçim yaptığını kabul etme yürekliliğin var mı?" Koca seçerken. Var. Ama bu konuda içimde en küçük bir korku ya da kaygı yok. Kocamdan memnunum: sıcaklığını, iriliğini, yanımda oluşunu, yaptıklarını, şakalarını, öykülerini, okuduklarını, balığa çıkmayı, yürüyüşleri, domuzları, tilkileri, küçük hayvanları sevmesini, dürüstlüğünü, kendini beğenmiş olmayışını, şöhret delisi olmayışını seviyorum, sonra pişirdiğim şeyleri beğenmesini, bir şey, bir şiir, bir pasta yaptığım zaman sevincini göstermesini, ben mutsuzsam kaygılanmasını, ruhsal savaşlarımı yenebilmemi, yüreklilikle felsefî rahatlık geliştirebilmemi sağlamak için her şeyi yapmaya hazır oluşunu seviyorum... Orada burada şu ya da bu oğlana dağıtılan, beni kendi parçalarından biri kılan parçaların tümü kocamda bir araya gelmiş. Bu yüzden artık çevreme bakmak zorunda değilim: hiçbir şey için çevreme bakmaya gerek duymuyorum. [Çıkarıldı.]

İsteyebileceğim her şey var onda. İsteseydim, parası, düzenli bir işi olan erkeklerim olurdu. Ama onlar donuk ya da

hasta ya da kendini beğenmiş, yahut şımarıklar. Zamanla boğulacak hale getirdiler beni. Benim istediğim, Sahra'da çıplak bile olsam beni tam anlamıyla mutlu edecek insanın içinde olan şeylerdi: güçlü ve sevecendirler onlar, hem ruhları, hem bedenleriyle. Yalın ve sağlam.

Bu yüzden görür görmez anladım ne istediğimi. On üç uzun yıl boyunca yoksun olduğum, bütün sevgimin karşılığında bana sürekli bir sevgi akımı verecek, kusursuz bir sevgi çemberi ve başka her şeyle beni kuşatacak olan erkeğe gereksinimim vardı. Böyle birini buldum. Uzlaşarak, sevimli, dazlak bir sigortacı ya da iktidarsız bir öğretmeni ya da budala, kendini beğenmiş bir doktoru kabul etmedim. Yapılacak tek şey olduğunu duyumsadığım şeyi yaptım, sevebileceğim, görmek istediğim, şu yeryüzünde ne isterse yapabileceğim, ona yemek pişireceğim, çocuk doğuracağım, birlikte yazabileceğimiz tek erkek [olduğunu] duyumsadığım erkekle evlendim. [Çıkarıldı.] Onunla, görebildiğince mutluyum, diye düşünüyordu Annem.

[Çıkarıldı.] Onun deneyimlerinden edindiğim öğütlere, Mary Ellen Chase'in onaylamamasına ve pragmatik Amerikan dünyasının soğuk bakışına aldırmaksızın, kendi yüreğimin ve kafamın yolunu izlemek gibi öylesine tehlikeli bir şey yapınca nasıl mutlu olabilirdim: peki, neyle geçiniyor? O yaşıyor, insanlar. Yaptığı bu.

Artık çok az insan yapıyor bunu. Çok riskli. Her şeyden önce, insanın kendisi olması büyük bir sorumluluk. Başka birisi olmak kabul etme ya da hiç kimse olmamak çok daha kolay. Ya da Ermiş Thérèse gibi ruhunu Tanrı'ya adamak ve şöyle demek: korktuğum tek şey kendi istemimi kullanmak. Benim yerime bunu sen yap, Tanrım.

Buradan su yüzüne çıkan sorunlar ve sorular var.

Annem: Bütün anne figürlerine duyduğun nefretle ne yapmalısın? Onların söylediklerini yapmadığın için kendini suçlu duyumsadığın zaman ne yapmalısın, çünkü ne de olsa sana yardım etmek için özel çaba harcadılar?...

...R.B. ne yapmam gerektiğini söylemiyor bana: içimde ne olduğunu ve onunla en iyi ne yapabileceğimi (o değil, ben) ortaya çıkarıp öğrenmeme yardım edecek. [Çıkarıldı.]

Yazmak: Korku mantığımın zinciri şöyle gidiyor: kısa öyküler, şiirler, bir roman yazmak ve Ted'in karısı, çocuklarımızın annesi olmak istiyorum. Ted'in istediği gibi yazmasını, istediği yerde oturmasını, kocam olmasını, çocuklarımın babası olmasını istiyorum.

Şimdilerde istediğimiz biricik meslek olan yazmakla geçimimizi sağlayamayız, hiçbir zaman da sağlayamayacağız. Enerjimizi ve zamanımızı ona adamadan ve işimize zarar vermeden, para kazanmak için ne yapacağız? Sonra, en kötüsü:

Ya yaptığımız iş iyi değilse? Yapıtlarımız geri çevriliyor. Bu, dünyanın, bize kendimizi yazar olma sıkıntısına sokmamamız gerektiğini söylemesi demek değil midir? Şimdi çok çalışır, kendimizi geliştirirsek, ortalamanın üstünde olacağımızı nereden *bilebiliriz?* Başımıza iş açabilecek bir işe kalkıştığımız için dünyanın bizden öç alması değil midir bu? Çalışmadan, yazmadan hiçbir zaman bilemeyiz bunu. Bir Yazarlık Derecesi alacağımıza dair güvencemiz yok. Önünde sonunda, annelerle işadamları haklı değil miydiler? Bu tedirgin edici soruları bir yana bırakıp sürekli işler edinmemeli, çocuklar için iyi bir gelecek sağlamamalı mıydık?

Bütün yaşamımız boyunca buruk olmak istemiyorsak, hayır. Yapamadığımız için özlem duymak istemiyorsak, hayır: Ne iyi bir yazar *olabilirdim,* eğer denemek ve çalışmak için cesaretim olsaydı, deneme ve çalışmanın içerdiği bütün güvensizliği göğüsleyebilseydim.

Yazmak dinsel bir edimdir: bir düzene koyma, yeniden biçimlendirme, insanları ve dünyayı oldukları ve olabilecekleri gibi yeniden öğrenmek, yeniden sevmektir. Daktilo etmekle ya da dua etmekle geçirilen bir gün gibi geçip gitmeyen bir biçimlendirmedir. Yazmak kalır: kendi gönlünce dünyada dolaşır. İnsanlar okurlar onu: bir kişiye, bir felsefeye, bir dine, bir

çiçeğe tepki gösterir gibi, tepki gösterirler ona: severler ya da sevmezler. Onlara yardım eder ya da etmez. Yaşamayı yoğunlaştırıyormuş duygusu verir: daha çok verir, irdeler, sorar, bakar, öğrenir, biçimlendirirsiniz onu: daha çoğunu elde edersiniz: canavarlar, yanıtlar, renk, biçim, bilgi. İlkin salt yazmak için yazarsınız. Eğer para gelirse, ne âlâ. Önce para için yazmazsınız. Daktilo makinesinin başına oturmanızın nedeni para değildir. Parayı istemediğinizden değil. Bir mesleğin peynir ekmek paranızı karşılaması çok hoş bir şeydir. Yazmak da böyle olabilir, olmayabilir de. Böylesine bir güvensizlikle nasıl yaşanır? En kötüsü, ara ara, yazmanın kendisine duyulan inanç eksikliği ya da yitimiyle? Bunlarla nasıl yaşanır?

En kötüsü, tümünün en kötüsü, yazmaksızın yaşamaktır. Peki, küçük cinlerle nasıl yaşanır, büyümeleri nasıl engellenir?

*Miscellanea:** "Ted, iyileşmeni istiyor mu?" Evet. İstiyor. Dr. B.'ye görünmemi istiyor, heyecanlarımın, sevincimin artışı heyecanlandırıyor onu. Bulabileceğim en iyi silahlarla cinlerimle savaşmamı, onları yenmemi istiyor.

R. B. diyor ki: *Kendinden hoşnut olmamakla öfke, depresyon arasında fark vardır.* Kendinden hoşnut olmayabilirsin, bunun için bir şey yaparsın: Almanca bilmiyorsan, öğrenebilirsin. Yazmaya çalışmamışsan, çalışabilirsin. Birine kızgınsan ve onu bastırıyorsan, bunalıma girersin. *Ben kime kızgınım?* Kendime. Hayır, kendime değil. Kim o peki? O [çıkarıldı]... benim, yürekten gerçekten olduğumu duyumsamadığım şey olmamı isteyen tanıdığım bütün annelere, yürekten olmak istemediğimiz şey olmamızı ister görünen topluma: bu insanlara, bu imgelere kızgınım ben.

Onlara göre yaşayabilecekmişim gibi görünmüyorum. Çünkü bunu istemiyorum.

Onlar ne ister görünüyorlar? Para getiren, iyi okullar, TV,

* Çeşitli (Çev).

buzdolapları, bulaşık makineleri, her şeyden önce de güvenlik sağlayan sürekli bir işle ilgilenmemizi. Bizim için bu şeyler yeterince güzel, ama ikinci planda geliyor. Gene de korkuyoruz. Karnımızı doyurmak, içinde yaşayacak bir yer edinmek, çocuk sahibi olmak için paraya gereksinim duyuyoruz, elbette; oysa yazmak hiçbir zaman yeterince para sağlayamaz bize, şimdi de sağlamıyor. Toplum, işte-gördünüz-mü dilini çıkarıyor bize.

Neden biz de, birçok yazar gibi öğretmenlik yapmıyoruz? Ders vermek bütün vaktimizi, bütün enerjimizi alıyormuş gibi görünüyor. Geçen yıl ders verirken hiçbir şey yapamadık. Büyük yapıtların edilgin bir biçimde açıklanmasıyla doyum sağladık. İnsanı öldürüyor bu, içini kurutuyor. Her şeyi açıklanabilir kılıyor.

Başlıca sorular:

[Çıkarıldı.]

Para kazanmak için ne yapmalı, nerede yaşamalı: pratik!

Yazma korkusuyla nasıl başetmeli: niçin korkulur? Başarılı olmama korkusu mu? Dünyanın, sözgelimi, geri çevirmelerde haksız olduğumuzu söylemesi korkusu mu?

Erkeklik düşünceleri: yaratıcı gücün korunması (cinsellik ve yazmak).

Zihnimi ve yazmayı niçin korkuyla donduruyorum: diyelim, bak: kafasız o, kafasız bir kızdan ne bekleyebilirsiniz?

Niçin bir roman yazmıyorum? [*Yazdım! 22 Ağustos, 1961: Sırça Fanus.**]

Toplum imgeleri: Başarılı olmak koşuluyla Yazar ve Ozan bağışlanabilir. Para kazanırsa.

Niçin doktora derecemin olması gerektiğini, onsuz, amaçsız, beyinsiz olduğumu duyumsuyorum, beynimin içinde olanın kimliğim için gerekli biricik güven belgesi olduğunu bile bile?

NB: Çok sık tutturamıyorum: bir ya da iki kez.

Öfkeyi yaratıcı bir biçimde nasıl dile getirmeli?

---

* Sonradan elyazısıyla eklenmiş bir not.

Erkek totemi yitirme korkusu: bunun kökleri nelerdir?

R.B.: Olgunlaşmadan yapılan seçimlerin başka seçimleri engellemesinden her zaman korktun sen. [Çıkarıldı.]

13 Aralık, Cumartesi sabahı. Böyle işte, yaşamı öğren, bakalım. Gümüş servis bıçağıyla kalın bir dilim kes kendine, kocaman bir pasta dilimi. Ağaç yapraklarının nasıl büyüdüklerini öğren. Gözlerini aç. İncecik yeni ay, Green Cities' Service yonca yaprağının, Watertown'ın aydınlatılmış tuğla tepelerinin üstünde sırtüstü, Tanrı'nın ışıklı tırnağı, bir meleğin örtük gözkapağı gibi. Ayın, nasıl, Noel'den önce, gecenin çiyi içinde alçaldığını öğren. Burun deliklerini aç. Karı kokla. Bırak yaşam olagelsin.

Biriyle yatağa girmekten, kızlığımı yitirmekten, fışkıran kanlar içinde Acil Koğuş'a gitmekten, şununla bununla gönül eğlendirmekten ötürü hiçbir zaman suçluluk duymadım. Niçin? Niçin? Fikrim yoktu, duygularım vardı. Duygularım vardı ve ne istediğimi buldum, istediğim tek şeyi buldum, kafamla değil, doğruluğun sıcağıyla bildim onu, tuz gibi keskin, suda balık gibi kesin.

Grafik öyküsü: kızlığını yitirmek. Nasıl bir şey bu? Acıya, yaşantıya hoş geldin demek. Telefon konuşması. Faturayı öde.

Atlantik Bulvarı boyunca yürürken görülenler: oluklu çinko bir çatının altında cüruf kitlesinden bir garajın içindeki kahvenin yanındaki köşeyi dönmekte olan kara bir cenaze arabası. Operadakl gibi kadife, Lothario'nun dans ayakkabıları gibi rugan karası perdeler. Demiryolu istasyonunun yanındaki on tonluk kamyonlar arasında, bu kibar cenaze arabası, yağlanmış, bakımı yapılmış. Niçin, nereye? Yürüdük, kamyonlar takırdayarak geçip gidiyorlardı, yanımızdan teğet geçerek. Karşı kaldırımda cenaze arabası durmuştu, arkası demiryolu ekspres barakasının açık kapısına yanaştırılmıştı. Siyah paltolu, melon şapkalı erkekler, bir redvud* tabutu, tekerleklerin üstünden barakaya kaydırıyor-

* Redwood: Kalifornia'da yetişen kozalaklı uzun bir ağaç; bu ağacın kerestesi. Metinde, ikinci kez rich-wood diye geçiyor (Çev).

lardı. Ağır mı ağır. Durduk, baktık, parmaklarımız eldivenlerimizin içinde donmuş, soluğumuz Kızılderililer gibi halkalar yayıyordu gri, kımıltısız, ölümcül havaya. Kara paltolu adamlardan birinin yüzünde hiç değişmeyen taş gibi bir acı vardı, içeri dalıp kahraman ordunun darmadağın olduğunu, küçük Eyolf'un fare karısının ardından gittiğini, ıslak yatağından karşıya geçmek için koltuk değneğinden başka bir şeyi kalmadığını anlattığı rolü durmadan yineleyen işsiz kalmış bir oyuncu. Kır saçlar, uzun, damar damar alacalı bir yüz, çukura kaçmış göz yuvaları, kıpırtısız Yunan-tragedyası gözleri, ağzı katıksız bir mutsuzluk maşkesi: ama durağan, donmuş. Kırmızı yüzlü birine yardım ediyor, yuvarlak yanaklı, kiraz burunlu bir adama, adamın yüzü, seyreden kalabalığın gözünde onu görevin gerektirdiği gibi ciddi kılan kara paltosuyla silindir şapkası olmasa, her an gülücükler saçacak. İzledik. Kızarmış redvud tabut, bir bavul ve sandık arabasının üstüne konmuş bir ambalaj kasasının içine kaydı. Ambalaj kasasının oluklu bakır sapları vardı. Dört köşe tahta bir kapak, tabutun içeri girdiği açıklığı kapattı, parlak kelebekleri andıran bakır kanatların cıvata somunlarıyla sıkı sıkı örtüldü. Yuvarlak yüzlü adam, ambalaj kasasının üstüne tırmandı, üstüne özene bezene bazı komutlar yazdı: Batı'da birine Noel paketi. Kırılacak Eşya: Dikkatli Tutun: Baş Kısmı Üste Gelecek: Serin Kuru Bir Yerde Saklayın. Kimin cesediydi? Araba çarpmış biri mi? Bir koca, baba, sevgili, fahişe? *The Last Dickensians.** Yüzlerinin hiç değişmeyen belirli bir çarpıtılmışlığı olan, kaderin son karikatürleri. Donakalmış varlıklarını değeri yüksek bir mal gibi yoksun kalmışlara satarlar, fısıldar, avutur, başsağlığı dilerler: "Böyle bir zamanda en iyisi."

Keyifli bir giriş: postacı için pencereden bakarken: ikinci fincan kahvemi yudumlarken, onun pirinç düğmelerini, yuvarlak, mavi şapkasını, maviye bürünmüş göbeğini görebiliyorum. Boston'un değişken havasında, çizik çizik, lekelenmiş, sarkık kahverengi deri posta çantasını görebiliyorum. Asansöre koşup aşağı

* Son Dickensçılar (Çev).

indim. Uçakla gönderilmiş ince bir mektup; güz boyu olumsuz yanıtlann ardından, Saxton bursunun geri çevrilmesinden, *Harper's*'ın olumsuz yanıtından, *Encounter*'ın olumsuz yanıtından, *Atlantic*'in olumsuz yanıtından, kitabımın World Publishing Company tarafından geri çevrilmesinden sonra. John Lehmann'ın* sevimli sıcak bir takdir mektubuyla birlikte, üç şiirimin kabul edilişi. "Lorelei", "The Disqueiting Muses", "The Snakecharmer": Hepsi de romantik lirik şiirlerim. Beğenisini biliyordum. Ne hoş, ne güzel. Bu yüreklilik girişimi. Ayağımı basacak bir yer. Sonra, yazarken değişmem, aldırışsız, derin olmam gerektiğini bilme duygusu....

Günün birinde bir çocuğum olabilir: Çok gülümser bir duygu var içimde bu konuda. Eski korkum nereye gitti? Acıya karşı hâlâ korkuyla saygı karışımı derin bir duygum var. Bunu anlatacak denli yaşayacak mıyım?

Çalışma. Çalışma. Annemden histerik gözyaşı dolu bir çağrı.... Yüreğim ağrıyor, donuk, donmuş [çıkarıldı].... Benim gibi aykırı biri niçin mutlu olsun ki? Mutluyum ama. "Bir değişiklik istiyorsak gidip onun evinde bir süre kalmamız" için yalvarıyor bize. Olabildiğince yararlanmak istiyor bizden, ne de olsa, her an uzaklara gidebileceğimizi duyumsuyor, bundan korkuyor.

16 Aralık, Salı sabahı. Dokuz buçukumsu: "Johnny Panic and the Bible of Dreams"i bir kez, bir kez daha yazdım, şimdi onu göndereceğim. Sanırım geri çevrilmesine dayanabileceğim: tek umudum yorumlayıcı mektuplar almak. Dolaşmasını istiyorum onun. Öyle tuhaf ve argomsu ki bir yerlerde yayımlanma şansı olabileceğini sanıyorum. Pişman olmadan 10 kez göndereceğim onu: o zamana dek, iki üç öyküm daha olur...

Altı aydır ilk kez bu hafta daha mutluyum. Sanki, R. B., "annenden nefret etmene izin veriyorum" derken, "mutlu olmana izin veriyorum" da demişti. Niçin bağ kurmalı. Mutlu olmak tehlikeli midir? [Çıkarıldı.] Kaygılarım büyük ölçüde azalırken, keyfi-

* *The London Magazine*'in editörü.

me bakıyorum: kendimden hoşnutsuzluğumun tortuları: yeterince yazmadığım için, çok çalışmadığım, çok okumadığım, Almanca çalışmadığım için - istersem yapacağım şeyler bunlar. Yolumu kesip beni durduran şey, nefret, felç edici korku. Bir kez bu çözümlenirse, akmaya başlayacağım. Yaşamım en sonunda yazdıklarıma girebilir. Johnny Panic öyküsüne olduğu gibi.

Dün yürüyüşümüz sırasında, eski bir *New World Writing*, Frank O'Connor'ın öykülerini, Ionesco'nun da üç oyununu aldım. O'Connor'ın öyküleri, teknik esin kaynağı; "güvenilir şeyler." Eski moda derslik deyimlerin dışına çıkmak için şimdilerde yazılmakta olan şeyleri, iyi şeyleri (Herb Gold, iyi) okumanın aynı ölçüde önemli olduğunu duyumsuyorum. "Amedee"yi okudum ve yüksek sesle güldüm. Büyüyen ceset: mantarlar: genellikle önemsiz şeyler için tüketilen basmakalıp küçük burjuva sözlerle karşılanan. Günlük gazete dağıtımıymış gibi, korkunç ile gülüncün kabul edilmesi. Basmakalıp sözler gerçek korkularımızın keskinliğini azalttığı için tümümüzün onlara karşı, cesetlerimize, zehirli mantarlara karşı kör olduğumuzu söylemek midir bu?

Bu hafta Truman Capote: bir bebecik, otuzlarında olmalı. Erken doğmuş bir bebek gibi koca kafalı, bir dölüt, kocaman beyaz bir alın, küçük, uçları aşağı çekik bir ağız, gür sarı saçlar, kadife ya da fitilli kadife, oturduğumuz yerden göremiyordum, siyah ceketin içinde, kırıtkan, seke seke yürüyen eşcinsel bir beden.... Erkekler, onun eşcinsel yanından her zamanki öfkeden de öte nefret ediyorlardı. Bir şey daha: başarısını mı kıskanıyorlardı? Başarılı olmasaydı, öfkelenecek bir şey olmazdı. Çok eğlendim, çok duygulandım, yalnız Holiday [sic] Golightly, onu okuduğum zamankinden daha soğuk bir duygu bıraktı bende...

17 Aralık, Çarşamba sabahı. Bir *Ladies' Home Journal* öyküsü, "The Button Quarrel?" Dr. B.'ye, ruhsal savaşım gereksinimini, karı-koca arasındaki açık düşmanlığı sor. "İleri" bir çift hakkında bir öykü, çocukları yok, kadın meslek sahibi, düğme dikmek, yemek pişirmek gibi şeylerin üstünde. Koca aynı görüşte ol-

duğunu düşünüyor, düğme dikme üstüne kavga. Gerçekte bu yüzden kavga etmiyor. Kadınlıkla ilgili derinlerde kök salmış geleneksel fikirlerinin kavgasını yapıyor o, bütün öteki erkekler gibi, onların gebe ve mutfakta olmalarını istiyor. Onu topluluk içinde utandırmak istiyor; aklı başında, ileri yaşta evkadınının bakış açısından mı anlatılmış? Öğüt mü? ah, öğüt ne ki.

Yarınki randevuyu değiştirdiği için R. B.'ye kızdım. Ona söyleyecek miyim? Şöyle duyumsatıyor bana: para ödemediğim için yapıyor bunu. Bunu yapıyor, simgesel olarak kendini geri tutuyor, "sözünü" tutmuyor, Annemin beni sevmemesi, ona her söz söyleyişimde, onunla her konuşmamda sevecen bir anne olma "sözünü" tutmaması gibi. Yön değiştiriyor, çünkü benim kuzu kuzu razı olacağımı, kabul edeceğimi biliyor, uygun bir biçimde yönetilebileceğimi sezdiriyor. Onunla birlikteyken, yüzen, değişken zaman ve yerlerin vurguladığı güvenlik içinde olmadığım duygusu. Soru: bunu yapmaya mı çalışıyor, yoksa bunun bende nasıl bir duygu yaratacağının ayrımında mı, yoksa yalnızca pratik bir biçimde randevularını mı ayarlıyor?

Jane Truslow* hakkında Ted'le bir tirat: "Onu tanıyorsun" "Hangisi olduğunu bilmem nasıl beklenebilir" Düğmelerini iliklıyor, Marcia ile Mike'a, benim: gömleklerini sakladığımı, yırtık çoraplarını parça parça ettiğimi, düğmelerini hiçbir zaman dikmediğimi anlatması. Nedeni: Böyle yaparsam, dikersin diye düşündüm. Böylece, beni utandırarak beni yöneteceğini sanıyordu. Tepkim: her zamankinden daha büyük bir inatçılık, tıpkı ben onu bir şey yapmaya yönlendirdiğim zaman onun gösterdiği tepki gibi, öyleyse Truman Capote'da yer değiştirmek. Capote'a bakmak, yer değiştirmekten daha iyi olurdu, benim düğmelerini dikmem için Ted'in gömlekleriyle ceketler giymesi daha iyi olurdu: iki davranışı da olanaksız kılan ya da kılmış olan, ötekinin, davranışın kendinden çok, kendisinin kararına önem vermesiydi: sorun, tiyatrodaki yerler değil, birinin öteki üstünde kazandığı yengiydi. Ben göğüslüyorum bunu. Bunu bildiğimi du-

* Peter Davison'la evlenen Smith'li öğrenci.

yumsuyorum. Ama o duyumsamıyor. Tıpkı, beni bir biçimde (örneğin, "dırdırlanmak"tan vazgeçirmek, ki bu, onun hoşuna gitmeyen herhangi bir konu hakkında konuşmak demekti) yönetmek istediği zaman, bana tıpkı annem gibi olduğumu söylemesi gibi, kuşkusuz bu bende duygusal bir tepkiye yol açacaktı, doğru olmasa bile. [Çıkarıldı.] En kesin yengisi, bana istediğini yaptırmanın kolay yolu, istediği bir şeyi yaptığım ya da yapmadığım zaman tıpkı-anneme-benzediğimi söylemesi. Bunun bilincine varmak, onunla savaşın yarısını kazanmak demektir. Bunu kendi kendine itiraf eder mi? Ben de onun kadar kötüyüm. Kirli eller, kirli eller. [Çıkarıldı.]

26 Aralık, 1958, Cuma sabahı. Dr. B.'yi görmeye gidiyorum. Noel ertesi sabahı bir soğukalgınlığı. İyi bir Noel'di. Çünkü, Ted'in söylediğine göre, neşeliymişim. Annemi hoş karşıladım, oynadım, takıldım. Ondan nefret edebilirim ama hepsi bu kadar değil. Aynı zamanda onu... seviyorum. Ne de olsa, dedikleri gibi, annem o benim. "Sınırların aşılabilir olmazsa, sınırlarını aşamaz." Böylece, nefretimle korkum kendi güvensizliğimden kaynaklanıyor. Hangisi? Onunla nasıl savaşabilirim?

Başka seçeneklerin yolunu keser diye erken seçim yapma korkusu. Ted'le evli olmaktan korkmuyorum, çünkü esnek biri, beni eve kapatmaz. Sorun: ikimiz de yazmak istiyoruz, bir yılımız var. Sonra ne olacak? Arada bir çıkan işler değil. Sürekli para getiren bir meslek: ruhbilim?

Bağımsızlığımı nasıl geliştirebilirim? Ona her şeyi anlatmamalıyım. Güç, çünkü dış yaşamımız olmadığı için bütün gün görüyorum onu.

Korku: Harvard'daki insanları gördükten sonra ansızın öfke: kendimi güncelin dışına çıkardığımı duyumsuyorum. Niçin yazmaya atılamıyorum? Daha başlamadan başarısızlığa uğrayacağımdan korktuğum için.

Eskiden kalma Anneye başarılarımı sunma, ödülümü alma gereksinimi.

Ted'le savaşıyorum: iki sert kavga. Gerçek nedenler: ikimi-

zin de para kaygısı var: gelecek Eylül başına dek yeterince paramız var. Peki, sonra ne olacak? Para ve işle ilgili kaygılarımızın, elimizdeki yılı yıkıntıya uğratmasını nasıl önleyebiliriz?

Hiçbirimiz İngilizce'yle ilgili bir iş istemiyoruz: dergi, yayın, gazete ya da öğretmenlik istemiyoruz: şimdilik öğretmenlik olmaz.

Ted ve Amerika sorunu. Henüz onu nasıl kullanacağını düşünemiyor. Ruhsal çöküntüsünü duyumsuyorum. Onu istemediği bir şeye zorlamak ya da yönèltmek istemiyorum. Gene de, o kaygılanıyor, yalnız dile getirmiyor.

Nerede yaşamak istediğimizi bilmiyoruz. Nasıl bir mesleğe gireceğimizi. Yazmaya ne denli bel bağlayabileceğimizi. Şiir kazançlı değil. Belki çocuk kitapları.

Ted: kararlı, sevecen, sıcak, zeki, yaratıcı. Ama ikimiz de gereğinden çok içedönüğüz: çok kez kitapları insanlara yeğ tutuyoruz. Güvenlik-karşıtı zorunluluk...

Kendimi ve işimi kurabilirsem, birlikteliğimize katkım olur, bağımlı ve güçsüz-yarı olmam.

Annemden nefret, erkek kardeşimi kıskanma: yalnızca, onların yeğ tutar göründükleri yaşamın yerine koyacağım yaşam biçimi konusunda kuşkulu olduğum zaman. Bunu kabul edecekler ama kendi yolumuzdan emin olmalıyız. Değiliz; ben değilim. İş konusunda yüreksizim. Yazmaya gerçekten çalışmadım. Amaçsız entelektüel boşuna harcama korkusu. İnsanları yüzeysel olmayan bir düzeyde ele alan bir meslek gereksinimi.

Erkekleri kıskanma: Niçin Ted'i kıskanıyorum? Annem onu elimden alamaz. Başka kadınlar alabilirler ama. Kendi'mden yoksun olmamalıyım: bir kendim duygusu geliştirmeliyim. Saldırılamaz bir sağlamlık.

27 Aralık, 1958, Cumartesi. Dün R. B. ile bir seans yaptık, oldukça uzun, çok derin. Beni incitip ağlatan şeyleri kurcaladık. Niçin yalnızca onunla birlikteyken ağlıyorum, yalnızca onunla birlikteyken? Annemin sevgisi[nin yitiminden] ötürü üzücü bir tepki yaşıyorum. [Çıkarıldı.] Öyleyse, sevgi adına ne bekliyo-

rum? R. B.'yi gördüğüm zaman beklediğimi duyuyor muyum? Ağlamamın nedeni bu mu? Onun mesleki sevecenliğinin bile, bana, Annem'de duyumsadığımdan çok, ondan beklediğimden daha çokmuş gibi geldiğinden mi? Babamı, onun sevgisini erken yitirdim; bu yüzden ona öfke duyuyorum, onun babamı benim öldürdüğümü duyumsadığını duyumsuyorum (benim koroya girişime, babamın arabasıyla kendini boğduğuna ilişkin düş). Sık sık onu yitirdiğimi gördüm düşümde, bu çocukluk karabasanları kolayca görülebiliyor: önceki gece düşümde, kocaman bir hastanede Ted'in arkasından koştuğumu gördüm, başka bir kadınla birlikte olduğunu biliyormuşum, deli koğuşlarına girip çıkıyor, her yerde onu arıyormuşum: onun Ted olduğunu düşünmenin nedeni ne? Yüzü vardı ama babamdı, annemdi.

Belli zamanlarda onu babamla özdeşleştiriyorum, bu zamanlar büyük bir önem kazanıyor: ders yılının sonunda o özel günde onun orada olmadığını, bir başka kadınla birlikte olduğunu gördüğüm zamanki o kavga. Korkunç bir öfke nöbetine kapılmıştım. Onu nasıl sevdiğimi, nasıl duyumsadığımı biliyordu, ama orada yoktu. Bu, babamın bana yaptığını duyumsadığım şeyin bir imgesi değil mi? Sanırım, olabilir. Bunu Ted'le konuşmayışımın nedeni böyle bir durumun bir daha ortaya çıkmaması, bunun Ted'in belirleyici bir özelliği olmayışıydı: öyle olsaydı, ona olan güvenimin boşa çıktığını duyumsardım. Yankılar yaratan bir olaydı yalnızca ama beni bütün bütün bırakıp giden babamın tam anlamıyla çekip gitmesi gibi değildi. Sor: daha sonra niçin konuşmadım bunu? Akla yakın bir yorum mu bu? O zamandan beri bir kez daha olsaydı, benzer olaylarla benzer korkuların canlandırılmasıyla anımsanırdı. Ted, bir erkek varlık olduğu ölçüde, babamın yerine geçen biri: ama başka hiçbir bakımdan değil. Kadınlara bağlı kalmayışının imgeleri, babamın annemle ve Bayan Ölüm'le ilişkisinden duyduğum korkuyu yankılıyor.

Bütün bunlar ne de büyüleyici. Niçin buna egemen olup yönlendiremiyorum, bunun koruyucu cilası olan yüzeyselliğimi yitiremiyorum?

Bu sabah, Ted kitaplığa gitmek için evden çıktıktan sonra, Freud'un *Mouming and Melancholia*'sını okudum. Benim intihar duygularım ve nedenlerimin hemen hemen tastamam bir betimlemesi: annemden benim kendime aktarılmış adam öldürme dürtüsü: Freud, "vampir" eğretilemesini kullanıyor, "egoyu güçsüz düşüren": bu tastamam yazarken araya giren duygu: Anne'min pençesi. Kendi kendimi aşağılamamı (ondan duyduğum nefretin aktarılması) maskeliyor, onu benim kendi gerçek doyumsuzluklarımla dokuyorum, sonunda, gerçek anlamda düzmece eleştiriyi gerçekten değişebilir bir olabilirlikten ayırt etmek çok güçleşiyor. Bu ruhsal çöküntüden nasıl kurtulabilirim: onun benim üstümde herhangi bir gücü olduğunu reddederek, insanın tabaklar dolusu süt ve bal sunduğu yaşlı büyücüler gibi. Bu, kolayca yapılmıyor. Nasıl yapılıyor? Konuşmak, neyin ne olduğunun bilincine varmak bir ölçüde yardımcı oluyor.

Dr. B.: Bu yıl, karşılıklı olarak birbiriyle bağdaşmayan şeyler yapmaya çalışıyorsunuz. 1) Annenize kin gütmek. 2) Yazmak. Annenize kin güttüğünüz için yazmıyorsunuz, çünkü öyküleri ona vermeniz gerektiğini ya da onun öykülerinize sahip çıkacağını duyumsuyorsunuz. (Çevremde olup bebeğime sahip çıkmasından korkmak gibi, çünkü bebeğimin onun olmasını istemiyordum.) Bu yüzden, yazamıyorum. Ondan nefret ediyorum, çünkü yazmayışım ona üstünlük sağlıyor, haklı olduğunu, uğruna güvenceyi yadsıdığım şey ortada yokken, öğretmenlik ya da güvenli bir şey yapmamakla aptallık ettiğimi öne sürüyor. Benim geri çevrilme korkum, bunun, başarılı olmadığım için onun tarafından geri çevrilme anlamına geleceği korkusuyla bağıntılı. Neyse ki, Ted, benim canımı sıkmadıkça, geri çevrilmelere aldırmıyor. Böylece, benim işim, işimden tat almak, YAPITLARIMIN BENİM OLDUKLARINI DUYUMSAMAK. Onları kullanabilir, basıldıklarında odasının orasına burasına koyabilir ama onları ben yaptım, onun hiçbir ilişiği yok onlarla.

Başarılı olmak istemediğimden değil. İstiyorum. Ama başarıya, onu elde etmek için duyduğum umarsızlıktan ötürü gereksinim duymuyorum: başarısızlığın Anne'mden hiç onay alama-

yacağım anlamına geldiği korkusunun aşılaması bu: onaylanma ise, Anne'm söz konusu olduğunda, benim için sevgiyle eşitlenmiş, bu ne denli doğru olursa olsun.

[Çıkarıldı.] ONDAN "SEVGİ" DERKEN NE BEKLİYORUM? ALAMADIĞIM, BENİ AĞLATAN NEDİR? Sanırım beni kendisinin bir uzantısı gibi kullanmak istediğini duyumsadım hep; canıma kıyarken ya da buna kalkıştığımda, bu onun için bir "utanç", bir suçlamaydı: öyleydi de, kuşkusuz. Sevgisinin eksikli olduğu suçlaması. Aynı zamanda, Warren'la yarışma duygusu: Harvard'ın ürkütücü imgesi de onunla eşitlenmiş. Bu arada, Anne'm benim canıma kıymaya kalkışmamı nasıl anlıyor? Yazmayışımın sonucu olarak, kuşkusuz. O sahip çıkacağı için yazamadığımı duyumsuyordum. Hepsi bu mu? Yazmazsam, hiç kimsenin beni bir insan olarak kabul etmeyeceğini duyumsuyordum. Öyleyse, yazmak, benim kendi yerime koyduğum bir şeydi: beni sevmiyorsan, yazdıklarımı sev, yazdığım için sev. Dahası da var: yaşantı kargaşasını düzenleme ve yeniden düzenlemenin bir yolu, yazmak.

Büyücü inancımdan ondurulduğum zaman, ona çekincesiz yazmayı, gene de yazdıklarımın benim olduğunu duyumsamayı anlatabilecektim. O bir... Büyücü değil. [Çıkarıldı.]

Ruhbilimi araştırma isteğimiz, Dr. B.'nin gücünü elde etmemiz, onu kendimiz yönetmemiz midir? Heyecan verici, yararlı bir güç. "Sonradan hiçbir zaman aynı olmazsınız: Pandora'nın kutusudur bu: hiçbir şey yalın değildir artık."

BENİM YAZDIKLARIM BENİM YAZDIKLARIMDIR BENİM YAZDIKLARIMDIR. İçinde onun onayını sağlamak için hangi ögeler olursa olsun, bunu onun için kullanmamalıyım artık. Onun, bunu sevmesini beklememeliyim. [Çıkarıldı.] Değişmesi gereken benim, o değil. Ona bir başarıdan sözetmek niçin böylesine doyuruculuktan uzakı çünkü bir başarı hiçbir zaman yeterli değildir: sevdiğiniz zaman belirsiz bir süre için sizindir o. Onayladığınız zaman, yalnızca tek tek edimleri onaylarsınız. Bu nedenle, onaylamanın kısa bir süresi vardır. Soru şu: bu kadarı iyi, ama şimdi, bundan sonra ne var?

NEDEN ÖTÜRÜ SUÇLULUK DUYUYORUM? Bir erkeği olmak, mutlu olmak... [Çıkarıldı.]

Onunla, İngiltere'de olduğum sürece doyurucu bir mektuplaşmayı sürdürebilmemin bir nedeni, ikimizin de kendimize ilişkin, dilediğimiz imgelerimizi birbirimizle bağıntılı olarak sözcüklere dökebilmemizdi: ilgi ve içtenlikli sevgi; bu söze dökülmüş duygularla savaşım durumundaki heyecansal akımları hiç duyumsamamak. Onun onaylamadığını duyumsuyorum. Ama, aynı zamanda, ülkelerce uzakta duyumsuyorum bunu. [Çıkarıldı.] Keşke... ne olduğundan emin olabilsem: böylece, bende olan duyguların, kimileri onunkilere benzese de, gerçekten kendi duygularım olduklarını bilebilirdim. Gerçeğe benzeyenle gerçekliği birbirinden ayırt etmek güç geliyor bana şimdi. [Çıkarıldı.]

Harvard'daki herkesin benim için bir kınama olmasının, beni kıskandırmasının bir nedeni: onları Warren'la özdeşleştirmem mi? Buna nasıl son verebilirim.

SORUN: Aynı edim, duygusal içeriğine göre iyi de olabilir, kötü de. Cinsel birleşme gibi. Armağan verme gibi. Bir iş seçme gibi.

ANNEME KARŞI [DÜŞMANLIK] KONUSUNDA YAPILACAK OLGUNCA ŞEY NEDİR? Bu duyguyu dile getirme gereksinimi, onun olgunca bilincine varılmasıyla geriliyor mu? [Çıkarıldı.] Bütün nefretler gelip geçiyor mu...?

Ted'le ben içedönüğüz, bizi insanlarla derinden iletişime geçirecek, dışsal bir itici güce, örneğin bir işe, gereksinimimiz var: hoşa giden günlük konuşmalar gibi yüzeysel bir iletişimde bile... Meslek olarak yazmak, içedönük kılıyor bizi: röportaj, eleştiri, bağımsız araştırma yapmıyoruz. Şiir, yaratıcı sanatların en içedönük, en yoğun olanıdır. Pek para getirmez, bir devlet kuşudur. Öğretmenlik bir başka çarpıtmadır: soyut bir konuyu "ruhsal ve fiziksel gerçeklikle ilgili" bir konuyu seçer, onu kurslar biçiminde düzenler, zamana, konuya, üsluba göre bölümleyerek edebiyatın tufanını basitleştirir. Tümünün küçük bir parçacığını örgütler, yirmi yıl boyunca yineler bunu. Ruhbilim, kanımca, daha çok gerçeklik durumları sağlar: ele aldığımız insanlar, çeşitli nesneler, insanlar ve fikirlerden ötürü bunalmışlardır, yalnızca James Joyce'un simgeciliğinden ötürü değil. Başka başka işleri

vardır bu insanların; onlar için iyi olan şeyler başka başka şeylerdir. Yaşam Sınavı'na birlikte, aynı sınıfta girmezler: her biri değişiktir. Ortak bir not ölçütleri yoktur. Ortak sorunları vardır ama hiçbiri tıpatıp birbirinin aynı değildir. Bu da, başkasının bilincine varmanın genişletilmesini gerektirir. Ted ne yaparsa yapsın, kendimi ona uydurmak isterim. Uzun bir çıraklığa gereksinimim var benim. Ancak, yazdığıma, kendi keyfim için, aynı zamanda sezgileri başkaları için dile getirmek için yazdığıma, teknikleri öğrendiğime kendimi inandırıncaya dek girmek istemiyorum bu çıraklığa.

Ted'le, iş konusunda konuştuk dün: O da, kendince, benim kadar patolojik: topluma karşı zorlayıcı, bu yüzden "bir işe girmeyi" bir çeşit tutukluluk süresi gibi tasarlıyor. Gene de, o zaman ölüm gibi gördüğü Cambridge'deki işinin zengin bir yaşantı olduğunu söylüyor şimdi. Keşke hoşuna giden bir iş bulsa. Düzenli bir ücret kazanmakta korkunç olan ne var? Bunun iyi geldiğini itiraf ediyor. İmge'den korkuyor o: birçoklarının düzenli işleri vardı, şimdi ölüler, onu neden öldürmesindi bu? Bu yıl yazmayı yoluna koyarsa, bunun onu öldüreceğini sanmıyorum. Ama, benim/onun fazla hazırlık yapmadan içine girebileceği türden bir iş istemiyor, ben de ondan çok istiyor değilim bunu; yazmakla ilgili bir iş istiyor.

Bir Cuma öğleden sonrası her şeyi havaya uçurmaya karar verdik: bütün sorunları, hem yalnızca bunu değil, övgüleri de: haftanın iyi işlerini saydık. Gelecek hafta için yapıcı şeyler tasarladık:.. Çay içerken, bir saati aşkın bir süre *Kral Lear*'i okuduk. Ben Ionesco'nun dört oyununu okudum: *The Bald Soprano, Jack, The Lesson, The Chairs**: ürkütücü, aynı zamanda gülünç: kendi geleneklerimiz ve basmakalıplıklarımızla oynayarak, onları uç noktaya dek götürerek, gerçek olanla son-noktasına-dek-gerçek-olan arasındaki ayrım aracılığıyla, nasıl gülünç olduğumuzu, bu konuda nasıl ileri gittiğimizi gösteriyor. "İyi yiyoruz, çünkü Londra'nın bir dış mahallesinde yaşıyoruz, adımız da

* Kel Şarkıcı, Jack, Ders, Sandalyeler. (Çev)

Smith." Bir aile bunalımı: boyun eğmeyen ve haşlama esmer patatese bayıldığını söylemeyen bir oğlan: dört bir yanda işin içine karışan duygunun bütünlüğüne karşıt olarak nesnenin küçüklüğü: bir gülünçlük, bir yılgı. Şimdi yapmam gereken tek şey yazmaya başlamak, bunu Anne'min sevgisini kazanmak için yaptığımı düşünmeksizin! Bunu nasıl yapabilirim: güdü arılığım nerede kaldı? Ted'in evden çıkmasına gerek yok, onun yazdıklarını kendim de onay almak için kullanmadığımdan eminken; hem kesinlikle ben kendimim, o değilim.

R. B.'nin önce konuşmasını istememin nedeni nedir? Çözümleme sorumluluğunun bana kalmasını istemeyişim mi? Sorular sormak istiyorum, soracağım da: bunun üstünde çalışmak benim işim ve benim yararıma. Bugün onunla konuştuktan sonra çok büyük bir erinç duydum, derin bir acının dışavurumu: bu sonuncusu ne zaman sona erecek?

28 Aralık, Pazar. Dokuzdan önce. Yulaf-yiyici, iki fincan da kahve. Kahve düşümü yatakta yaşadım. Açık seçik bir biçimde Dick Norton'u anımsamaya başladım. Olası bir izlek: idealist bir biçimde yetiştirilmiş erden kız ailesinin arı olduğu için bayıldığı oğlandan erdenlik bekler. Doktor olacaktır, toplumun direklerinden biri; daha şimdiden gelenekçiliğe doğru kaymaktadır. Alyuvarların ufalanmasından kaynaklanan kansızlık, kavanozlarda ay-yüzlü dölütler, cesetler, yeni doğmuş bebekler üstüne dersiere götürür kızı. Kız ürkmez. Onu ürküten oğlanın bir garson kızla ilişkisidir. Bu yüzden nefret eder ondan. Kıskanır. Kendisinin de erden olması için hiçbir neden görmez. Erden olmanın anlamı nedir? Onunla tartışır: mizah. Onunla evlenmeyecektir. Nedenleri nedir? O iki yüzlüdür. "Pekâlâ, ortalıkta dolaşıp herkese anlatayım mı?" Yere kapan, özür dile. Hayır, bu yetmez. Çağdaş kadın: çağdaş erkek kadar yaşantı istiyor....

Dün öğleden sonra Ted'le kitaplığa gittim. Ruhbilim doktorası için gerekli şeylere baktım. Yaklaşık altı yıl sürecek: Çok büyük bir tasarı. İki yıl ön-hazırlık, master için yabancı diller. Geri kalan için dört yıl, üç de olabilir. Başvuru, programların be-

lirlenmesi vb para bir yana, muazzam bir şey. Böylesine anıtsal bir çalışma programıyla yüzyüze gelmek ürkütücü: bütünüyle insan yaşantısı. Gene de, bunun ne anlama geleceğiyle yüzyüze gelmek iyiydi. Merak ediyorum, istatistikler bunaltır mıydı beni.

Bir çeşit gönül rahatlığıyla, bir hüner öğrenmeye yönel. Frank O'Connor'un öykülerini okuyorum, ilk kezki masumlukla, kendimi etkisine bırakarak değil, bir çeşit teknik bakımdan ne yaptığının gittikçe artan bilinciyle. Bana öğretebileceğini kullandığını duyumsayıncaya dek öyküneceğim ona. Öyküleri öylesine açık seçik biçimde "kurulu" ki: kullanılmamış bir zerrecik bile yok: anlatısal bir akıcılık: En çok gereksinim duyduğum, ama en yoksun olduğum şey bu. Bir çeşit imgemsi, durağan bir düzyazı yazıyorum ben: dövme öyküsü gibi: Onun, Minton öykümle beni niçin derslerine kabul etmediğini ilk kez anlıyorum: onun yerine, "The Perfect Setup"ı ya da kız öğrenciler derneği öyküsünü göndermeliydim. Onların bir olay örgüsü var, kişiler değişiyor, bir şey öğreniyorlar. Johanna Bean'le sorunum, üç izleğim oluşu, hiçbiri de açık seçik değil.

Çalışmaya başlamadan neredeyse iki saattir ağırdan alıyorum: Düğme'yi dikiyorum, yatak yapıyorum, bitkileri suluyorum. Uyandığımda hâlâ hasta gibiydim, öykü benim kendi kendime düşünmelerimden daha ilginç oluncaya dek de öyle olacağım.

Ted, annesiyle babasına yazdığım mektubun üstündeki imzamı, "sevgiler" yerine, "kederler" diye okudu. Haklıydı, şaşırtıcı görünüyordu: sol el, sağ elin ne yazdığını bilmez. Günün birinde yapmak *istediği* sürekli bir şey bulabilse çok mutlu olacağım. Dick Norton'un annesi, bir erkeğin yön belirlemesi, kadınınsa inanç ve sevginin sıcak duygusal gücünü sağlaması gerektiği konusunda çok da yanılmıyordu. Bizim henüz yönsüz olduğumuzu duyumsuyorum (içsel olarak değil, daha çok insanlarla dolu bir toplum bakımından -hiçbir yere ait değiliz, çünkü hiçbir yere yürekten kendimizden bir şey vermedik, kendimizi bağlamadık).

Ted dün bütün öğleden sonra ve akşam çalıştı, Agatha'nın

eski, dökülen fok derisinden bir kurt maskesi yapmak için. Olağanüstü tüylü ve kurtsu. Bu akşamki parti hakkında: gitmek istememe duygusu: Bilinmeyen; herkes inanılmaz kostümlerle onlara uyan oyuncaklar alıyor. Benim kırmızı bir başlığımla sepetim yok, bütün gereksinim duyduğum bu, ama iki dolar bile harcayacak durumda değilim.

Ermiş Thérèse'in özyaşamöyküsünü okuyorum: "kutsal emanet ve görkem hayranlığı" ile arınmış ruh arasındaki çelişkinin yarattığı yılgı. Nerede, nerede İsa? Belki yalnızca rahibelerle rahipler yaklaşabiliyorlar ona, ama onların bile o korkunç kendi kendini doyuran mutsuzluk açlığı var, bu da kendi biçiminde, bu dünyada mutluluk açlığı ölçüsünde aykırı bir şey: T.'nin, babasının beyin felci ve deliliğini "değerli bir kutsanma" sayması gibi: seve seve taşınacak bir haç!

Başkalarına imrenmeye son vermenin biricik yolu insanın sevinçli bir kendi'sinin olması. Tüm yaratış tıkıştırılmıştır bencil ruha.

Sanırım gebeyim: Acaba duyumsayacakmıyım bunu ve ne zaman.

3 Ocak, 1959, Cumartesi. Her zamanki gibi, Dr. B. ile bir saat derinleri kazdıktan sonra, bir Yunan oyunu seyrediyormuşum ya da oynuyormuşum gibi duyumsadım kendimi: bir arınma, bir tükeniş. Açıklamaları oldukları gibi, zihnimde taptaze duyumsayabilmek isterdim. Rahatlamış, saat başına 5 dolar önerdi. Yeterli, benim için hatırı sayılır bir miktar. Ama çok yüksek de değil, ceza bu, demek. Beni almayacağı ya da başka birine aktarmaya çalışacağı düşüncesiyle kısa bir yılgınlık duydum.

Bütün yaşamım boyunca, duygusal olarak, en sevdiğim insanların yanında, "iyi dayandım": Babamın ölmesi, beni bırakması, Anne'min nasılsa orada olmayışı. Böylece, örneğin, geç kalma önemsiz olaylarını bile sevdiğim başka insanlarda, duygusal bir soğukluk içeriğiyle karşılıyorum -onlar için önemli olmadığımın belirtisi. Bunun bilincine vardığımdan, geciktiği için öfkelenmedim, sorun da yapmadım bunu. Geçen Mayıs'ta son

dersimde bu olduğunda, özellikle o kızın karşısında duyduğum yılgınlık. Daha sık olsaydı, bunu bir kişilik kusuru sayardım, ama bir daha olmadı, sanırım.

Dolandırıcı: T.'nin *benim* sevgimin kanıtı olarak bana armağanlar vermesine aldırmıyorum. Akla ne gelir? Sarılıp okşamak. Benim içten gelen günlük sevgi gösterilerimi kabul edebilecek, buna benim kadar güzel karşılık verecek kimseye rastlamadım. O [Dr. B.] haklı: tek bacağının üstünde, sevginin dışarı taşmasını istemezdin, değil mi? Sevginin kabul edilmemesinden, artık olmasından korku.

McLean'deyken*, hep sürüp giden bir iç yaşamım vardı ama bunu itiraf etmeye yanaşmıyordum. Bilseydim, Tann'ya övgüler yağdırırdım. Yaşadığımı itiraf etmek için izne gereksinimim vardı. Niçin?

Niçin, "şaşılacak derecede kısa" iki ya da üç şok sağaltımından sonra, tepeden yukarı fırladım? Niçin cezalandırılmaya, kendi kendimi cezalandırmaya gereksinimim olduğunu duyumsadım? Niçin şimdi suçlu olmam, mutsuz olmam gerektiğini duyumsuyorum: suçlu olmasam da suçlu duyumsuyorum kendimi? Niçin Dr. B.'yle konuştuktan sonra hemen mutlu duyumsuyorum kendimi? Bütün küçük şeylerin tadına varabiliyorum: et almaya çıktım, benim için bir yengi, istediğimi aldım: dana, tavuk, hamburger. Kendimi cezalandırma gereksinimim, korkunç bir şey, bile bile, ona inat olsun diye, T.'yi şu ya da bu biçimde düş kırıklığına uğratma boyutlarına varabilir belki de. En kötü cezam olurdu bu benim. Bu, bir de yazmamak. Bunun, ilk koruma olacağını biliyorum, ona karşı.

Anne'mden ne bekliyorum, ne istiyorum ondan? Bana sarılmasını mı, ana sütü mü? Ama bu hepimiz için olanaksız şimdi. Niçin hâlâ bunu isteyeyim? Bu gereksinimi ne yapabilirim? Onu nasıl sahip olabileceğim bir şeye aktarabilirim?

Günlük törenlerimizin, doğum, evlilik, ölümün güneşli yüzünün ardında, ana babaların, okulların, yatakların, masalar

* Plath'ın intihar girişiminden sonra yattığı hastane.

dolusu yiyeceklerin arkasında, ardı ardına kendini oynayan büyük, güçlü, uğursuz bir oyun: karanlık, acımasız, cinayeti andıran gölgeler, cin-hayvanlar, Açlık' lar.

Nesnelere karşı tutum: bir anne gibi, kimsenin T. aleyhinde bir şey söylemesini istemiyorum, tembel ya da uyuşuk olduğundan değil: biliyorum çalışıyor, hem de çok, ama gözlemciye öyle görünmüyor, çünkü bir gözlemci için yazmak evde oturmak, kahve içmek, önemsiz ayrıntılarla uğraşmaktır. Bir oyundur.

ANNE SEVGISINI SOR: Bu duygular neden? Suçluluk neden: cinsellik, yasal olarak da yapılsa, acıyla "ödenmesi" gereken bir şeymiş gibi? Acıyı bir yargı gibi yorumlayabilirim belki: doğumsancısı, hatta sakat bir çocuk: Anne'min bir çocuğa, benim çocuğuma dönüşüceği büyüsel korkusu: yaşlı bir cadı-çocuk:

7 Ocak, 1959, Çarşamba. Soyut öldürür, somutsa kurtarır (yarın bu kuramı tersine çevirmeye çalışacağım). Nasıl oluyor da, Ne Olmalı ya da İnsan Ne Yapmalı düşüncesi, yiyip içen, yemek yiyen, dışkılayan iki-ayaklı bir hayvanı mutsuzluğa götürebiliyor? Toz almak, günlük bulaşıkları yıkamak, toz alan, bulaşık yıkayan, yaşamı olması gerektiği gibi duyan, aklı başında insanlarla konuşmak nasıl yardımcı oluyor insana...

Sabahları uyanamıyorum, çünkü dölyatağına dönmek istiyorum. Şu andan başlayarak: bunun olası olup olmadığını anla: çalar saati 7.30'a kur, sonra kalk, yorgun olsan da olmasan da. 8.30'a dek, uçarcasına kahvaltı et, evi temizle (yataklar, bulaşıklar, yerleri paspaslama, ya da ne olursa). Ted bugün kahveyle yulaf yedi: bunu sevmiyor ama yapıyor. Bunu yapmasına izin verdiğim için aptalım. Çalar saati kurmak, dokuz dolaylarında düzensiz tuhaf saatlerde uyanma sıkıntısını gideriyor.

9'dan önce yazmaya başlamış ol, laneti kaldırır bu. Şu anda saat neredese 11. İki kazak yıkadım, banyonun yerini paspasladım, günlük bulaşıkları yıkadım, yatağı yaptım, çamaşırları katladım, sonra dehşet içinde yüzüme baktım: vaktinden önce yaşlanmış bir yüz bu.

Burnum, sular sızan bir sosis gibi şiş: Pus ve kir dolu, genişlemiş gözenekler, kırmızı lekeler, çenemin altındaki, aldırmak istediğim o tuhaf kahverengi ben. Tıp fakültesi sinemasındaki o kızın yüzünün anısı, küçük kara siğiliyle: bu siğil kötücül: bir hafta içinde ölecek. Kahverengi saçları taranmamış, çocuksu biçimde tepeye toplanmış: onu başka ne yapacağımı bilmiyorum. Kemik yapısı yok. Bedeni yıkanmak istiyor, en kötüsü cildi: bu iklimden: yakıcı soğuk, kavurucu sıcak: yanmam gerek, her yanım bronzlaşmalı, sonra tenim açılır, iyi olurum. Bir roman yazmış olmalıydım, bir şiir kitabı, *Ladies' Home Journal*'da ya da *New Yorker*'da bir öykü, o zaman gözeneklerim yokolur, ışıl ışıl olurum. Ben'im kötü huylu olmaz.

The Horse's Mouth'u okuyorum: havasına girmek zor. Burada niçin çok satmadığını anlıyorum: çok zengin bir yüzey, baştan başa felsefi düğümleri, felsefe fışkırmaları ama yalnızca yaşamın engebeli renkli yüzeyinden yayılan; yaşamın üstünde iz bırakmayan. Olay örgüsü güçsüz, açık seçik değil, bir yığın öykü. Şişko, yaşlı Sara, Havva kadar öncesiz sonrasız, Bath'ın karısı Alison. Şu eski yıpranmış deri: onu içinde yaşanır kılmak için bir beyin, bir yaratıcı güç, kırık dökük evde bir ısıtıcı gerekli.

Ainu masallarını okudum: ilkel: her şey penis-fetişi, anüs-fetişi, ağız-fetişi aşamasında. Olağanüstü erişilmez mizah, ilksel: bum, bum, ölüsünüz. Öteki ben öyküleri: iki kişi aynı şeyi yapıyor, ne var ki, biri varsıllaşıyor, öteki yoksul ve ölü: ayrım, yalnızca zihinsel tutum. NB.

İlk şey erken kalkmak. Aynı zamanda, Ted'e hiçbir şey anlatmamak. YAPMAK. Shadow öyküsünü hemen hemen bitirdim: içinde Joanna Bean hiç yok. Umutsuzluk: fikir var: nasıl yapılacağı yok. Aynı zamanda, fikir de yok. Ne çok kız, koleji bitirdikten sonra evlenmeyi düşüne düşüne uykuya varıyor: yirmi beş yıl sonra onları görüyorsunuz, çiğ damlası gözleri buza dönmüş, aynı bakış, dış büyümeler dışında hiç büyümemişler, tıpkı midye kabuğu gibi. Sakınmalı.

8 Ocak, Perşembe. Gene kötü bir gün. Eski hastalığım üstümde,

telefon konuşmaları, 1.000 dolara düşen para hesaplarıyla yitip giden bir gün. Atlayıp Columbia'ya gitmek, doktora yapmak, çalışıp para kazanmak için derin bir istek duyuyorum. Bütün gün evde oturup yazı yazacak türden biri miyim, bilmiyorum. Başımı vurup ölçecek dış duvarlarım olmazsa, kafamın yumuşayacağını sanıyorum. Ya da insan diliyle konuşmaktan vazgeçeceğimi.

Son zamanlarda çok kötü düşler görüyorum. Birinde, geçen hafta aybaşımın hemen ardından bir aylık bebeğimi yitiriyorum: soyut bir anlamı var. Bebek, tıpkı bir bebek biçiminde, yalnızca bir el kadar küçük, karnımda ölüp öne doğru düşmüş: Çıplak karnıma bakıyorum, sağ yanımda başının yuvarlak yumrusunu görüyorum, patlamış bir apandis gibi sarkıyor. Az sancıyla, ölü doğmuş. Sonra iki bebek gördüm, biri büyük dokuz aylık, öteki küçük bir aylık, kör, beyaz domuzumsu yüzünü ona sürten. Aktarılmış bir imge, kuşkusuz, Rosalind'in kedisiyle kedi yavrularından birkaç gün önce: küçük bebeğin gülünç bir biçimi vardı, tüy yerine beyaz derili bir kedi yavrusu gibi. Ama bebeğim ölüydü. Sanırım, bir bebek, iyi bir biçimde kendimi unutmamı sağlayacak. Gene de kendimi bulmalıyım...

Bir savunma mı bu, çalışmamak: o zaman yaptığım şey için eleştirilemem. Niçin edilginim? Niçin dışarı çıkmıyor, çalışmıyorum? Tembellik içimde var benim. Bu yükten sonra, öğretmenlik kutsal bir rahatlık gibi görünüyor; dışarı çıkmıyor, insanlarla karşılaşmıyoruz. Ted evde kalıyor, kitaplardan başka çok az şey getiriyor. Üstüm başım dökülüyor. Bu gece saçlarımı yıkayıp duş alacağım. Yaşamımı güçlü bir biçimde nasıl derleyip toparlayabilirim? Başıboş dolaşmamalı, saçıp savurmamalıyım. Dünyaya dair öyle az şey biliyorum ki.

Kendimi karşılaştırıp ölçebileceğim hiçbir şey yok: bir parçası olabileceğim hiçbir topluluk yok. Ted, hangisi olursa olsun, kiliseyi yadsıyor. Öyle de olsa niçin kendi kendime gidemiyorum? Öğren, tek başına git. Başka insanlar bir kurtuluştur. Her şey bana bağlı.

Dün geceki karabasan: Stephen Fassett* dé vardı, kaskatı, üzgün. Mezar taşları arasında yürüyüş, bir iple sürüklüyoruz onları: ölü bedenlerin tekerleklerle sürülüp çekilişi, yarı çürümüş, yüzleri baştanbaşa alacalı, dökülüyor, gene de paltolar, şapkalar, başka şeyler giydirilmiş. Akıntıya kapılıp itildik, korkunç, ölüler kımıldıyorlardı. Ölü bir beden sırıtıyor, pislik ileriye doğru itiliyor, neredeyse onun kadar kötü başka bir adamın yanında ayakta duruyor, sonra bir et topağı, bodur, yuvarlak, kara karanfiller ya da her yanına batırılmış kara karanfil taneleri ya da çiviler, sallanan tek bir maymunsu kol, sadaka için uzanmış. Bağırarak uyandım: biçimleri bozulmuş ölülerin dehşeti, etin pis, kaynaşan çürümesi içinde bizim gibi canlılar, ben de aralarındayım. Herhangi bir yazarın bir biçimde olması gerektiği gibi duyumsuyorum, çılgınım: ne diye gerçekleştirmemeli bunu? Kent-dışı burjuva toplumuna gereğinden çok yakınım: tanıdığım insanlara gereğinden çok yakınım: kendimi onlardan koparmalı ya da onların dünyalarının bir parçası olmalıyım: bu yarı-yarıya uzlaşım dayanılmaz bir şey. Keşke Ted bir şey yapmak isteseydi. Hoşuna giden bir meslek bulabilseydi... Ağırlığını duyuyorum üstümde. Paranın akıp gidişinin bilinen mutsuzluğu. Buz gibi bir ceset giriyor benimle iş arasına, hangi iş olursa olsun. Dışarıda bir yaşam akışına gereksinimim var, bir çocuk, bir iş, vaizden ekmekçiye dek tanıdığım bir toplum. Bu sürüklenip giden peri masallarına değil.

10 Ocak, Cumartesi. Dün sabah ağladım: ağıt yakma saatiymiş gibi: ağlamak niçin böylesine haz verebiliyor? Ağladıktan sonra, kendimi tertemiz, arınmış duyumsuyorum. Üstesinden gelmem gereken bir kederim, derin bir acım varmış gibi. Bebekleri olan kızlarına bir süre bakmaya gelen öteki anneler için ağladım. Beni yönetmesinde tehlike duymayacak kadar "büyümüşsem", Anne'mi sınırlı zevkinden nasıl yoksun bırakabileceğimden

* Beacon Hill'de bir kayıt stüdyosu vardı; Harvard'daki Lamont Kitaplığı için şiir kaydediyordu.

sözettim. Bu soruna safça yan çizdim: M. E. Chase'den, lezbiyenlerden (bir kadın başka bir kadında, bir erkekte bulamadığı ne bulabilir: sevecenlik mi?) M. E. C.'den de korkuyorum: ondan nefret etmelisin, korkmalısın: bütün yaşlı kadınların büyücü cadılar olduklarını sanıyorsun.

Sorun benim çekilip çevrilme isteğim. Nereden kaynaklanıyor bu, nasıl üstesinden gelebilirim? Niçin iç yaşamımın akışı böylesine engellenmiş? Onu nasıl kurtarabilirim? Kendimi nasıl bulabilir, kimliğimden nasıl emin olabilirim?

Gelecek sefer: başlangıçtaki direngen ağzı-sıkılığımın, önce R. B.'yi konuşmaya, zamanın akışını benim sorumluluğumun dışına çıkarmaya zorlama çabası mı olduğunu sorarak başla: önce konuşmayacak, beni konuşturuyor. En sonunda konuşuyorum.

Başka insanlardan korkmaktan nasıl vazgeçebilirim? Kim olduğumu nasıl bilebilirim? Doğuştan anlam duygumun akıp başka insanlarla ve dünyayla bağ kurmasını nasıl sağlayabilirim? Üstüme gelen bu dehşet duygusunun nedeni nedir? Korku mu? Ted'in olumlu bir programı olsaydı işinde sevinç duysaydı - insanlarla bağ kurmaya yarayacak bir iş, bir yer, bu yararlı olurdu: bağlanmadığım sürece, düzinelerce olasılıkla, yerle, yolla karşı karşıyayım: bir erken seçimle ölüm korkusu, başka seçeneklerin engellenmesi. Bunu seçiyorum, sonuçlarından da korkmuyorum. Nasıl söylemeli bunu.

The Yale Review'dan tek bir satır olmaksızın Johnny Panic öykümün geri çevrilişi: onu orada yayımlatmakla ilgili bütün küçük düşlerim yok oldu: demek yazmak hâlâ kimliğimin bir kanıtı olarak kullanılıyor. Başkalarının başarılarından ötürü burukluk.

Dün gece sevinç parıltısı, geçip giden: Agatha'nın tepedeki odası, yaklaşan akşamın boz kar-ışığı, çay, kapalı dinginlik, eski halılar, eski divan, düzeltilmiş eski sandalyeler: öykünün geri çevrilmesinin üzüntüsünü Ted'le paylaşmıyorum: benim için kaygılanıyor, sorunlar yaratıyorum. Şiirden, kedilerden konuşuluyor, Ted, Smart'ın kedilerle ilgili şiirini okuyor. Marty'lerde

martini içiyoruz, dikmekte olduğu baskı bluzuyla pantolonunu görüyoruz. Ben de böyle bir şey yapmak için gerçek, içten bir istek duyuyorum. Ama zamanında başkaldırmıştım buna. Çocuklara entariler dikmekle ilgileniyorum. Niçin Yeats'i, Hopkins'i okuyamıyorum, madem seviyorum onları. Niçin onlara bakmamakla cezalandırıyorum kendimi? Sanırım İngilizce'den doktora yapacağım ve şiir dersleri vereceğim.

R. B. ile erkeklerden korkan Victoria dönemi kadınlarından da sözettik: erkekler kadınlara beyinsiz taşınır mal gibi davranıyorlar: birçok aşkın bu tür bir şeyle sonuçlandığını gördüm, bir kadının ziyan oluşu, evliliğin, kadının hizmetçi, uşak, dadıya dönüşmeksizin, zekâsını yitirmeksizin yürüyebileceğine inanmıyorlar. Ülserler: bağımlılık istemek ama bağımlı olmanın yanlış olduğunu duyumsamak: yiyeceği geri çevirirsiniz (anne sütü), bağımlılığı geri çevirirsiniz, ama gene de hastalanarak bağımlı olursunuz: suçlanacak olan ülserdir, siz değil.

Sevinç bunun neresinde? Sevinç kurbağalarda, insanların benim kurbağa şiirimi okudukları Düşüncesi'nde değil. Aptalmışım ya da duyumsayamazmışım gibi yaparak niçin cezalandırayım kendimi ya da kurtarayım. (Allah'ın belası elektrikçi evi hızarla kesiyormuş gibi sesler çıkarıyor.) Gebelik bir tür erinç getirir mi? Şimdi ondan kurtulmazsam olasılıkla ilk çocuğumdan sonra ruhsal çöküntüye girebileceğimi söylüyor*...

Açık-saçıklık: saf, kaçak, kendi kendimi kandıran açıklamam: sevgimi küçük küçük ölçülerle dağıtmalıyım, kabul edilmesi için; tümünü onu alamayacak tek bir insana vermemeliyim. Çok tuhaf. Bunu yalanlayan olgu, R. [Richard Sassoon] ile ilişkimin dışında hiçbir şeyde tat bulamayışım. Sürdüğü sürece de tek eşli bir ilişkiydi bu. Bir erkek gibi olmaya çalışıyordum: cinselliği almak ya da bırakmak, şununla ya da bununla. Ödeştim. Ama aslında buna uygun değilim ben. Peki, ya teşhircilik? Orospu, erkek tipli bir kadın? Kim gelirse ona?

Beni övüyor [Dr. B.], bense bu övgülere susamışım: Kendimi olasıya kısırlaştırıyorum. Ne karmakarışık biriyim ben.

---

* Plath'ın doktoru (Çev).

Anne'm vb'den ne beklediğimi görmek, bunu kabul etc nasıl davranacağımı bilmek. Bu, kendimde bir bağımsızlık ve kimlik duygusunu varsayar, bu da bende yok. Başlıca sorun bu...

Erkeklerden nefret ettim, çünkü onların fiziksel olarak gerekli olduklarını duyumsuyordum: onlardan nefret ettim, çünkü tutumlarıyla beni aşağılıyorlardı: kadınlar düşünmemeli, ihanet etmemeli (ama kocaları yapabilir), evde oturmalı, yemek pişirmeli, çamaşır yıkamalı. Birçok erkek kadınların böyle olmasına gereksinim duyar. Yalnızca güçsüz olanları duymaz, bu yüzden de birçok güçlü kadın güçsüz erkeklerle evleniyor, çocuk sahibi olmak, hemen kendi yollarına gitmek için. Bu duygumun birazının üstesinden gelmek için bir öykü ya da bir romanın nasıl yazılacağını bir anlayabilsem, umutsuzluğa kapılmazdım. Yazmak, çıkış yolu değilse, çıkış yolu nedir?..

Dün bir sevinç duydum içimde, çok geçmeden bulutlandı.

Not: Eyüb'ün Kitabı'nı okuyorum: büyük bir erinç duyuyorum bundan. İncil'i okuyacağım: her ne kadar içinde ahlaksal bir Tanrı tarafından yaratılmış evren inancı yoksa da. Varmış Gibi mi yaşamalı? Büyük bir kandırmaca.

Geri çevrildiğini söylemeyeceğim Ted'e: sıkıntımı somutlaştırmayacağım: bir düşkünlük bu. Benim canım sıkılınca, onun da canı sıkılıyor, sonra ben de onun canı sıkıldığı için kendimi kötü duyumsuyorum, böylece sürüp gidiyor. Pazartesi günü sessizce bir kez daha göndereceğim...

* * *

20 Ocak, 1959, Çarşamba. Bu sabah tuhaf bir dinginlik var ortalıkta: her şey gri, nem damlıyor. Yeni bir kedimiz var, gereksinimleriyle miyavlamaları bilincimizin bir parçası oldu. Onu banyoya kapatmaya çalıştım, ama sızlanıp durdu. İnsan sıcaklığını seviyor, onu yatağımıza alalım diye ağlıyor. Küçük yıldızsı kaplan şimdi uykulu mavi gözleriyle divana kıvrılmış. Oyuncu, serüvenci, adı Safo...

Elizabeth Hardwick ve Robert Lowell'la bir an: Elizabeth, sevimli, yay gibi gergin, anormal İrlandalı hizmetçi kızı yansılıyor. Sonunda dayanamayıp yol vermişler ona, Robert gitmeden

önce onu sevgiyle öpüyor, gecikeceğini söylüyor, karısına bağlı bir kocanın bütün neşeli düşkünlüğü. Dylan Thomas'la ilgili öyküler anlatıyor, Iowa'da iki dazlak adam, Thomas ellerini onların başlarına koyuyor: sizi birbirinizden ayırt edebilirim, çünkü biriniz gözlüklüsünüz, ötekiniz de boktan bir adam. Lowell'in yarı-fısıldayışı, yan bakışı. Peter Brooks, uzun kırış kırış, yumuşak, sevimli, sinirli bir adamın sarkık yüzü: buz mavisi gözlü, asık suratlı, sarışın balerin karısı, Gerta K., ona [açıkça anlaşıldığına göre, Hardwick], "İşittiğime göre, benden sonra Cambridge'de en büyük kancık senmişsin" diyor. Lowell: "Övündüğünü söylemelisin ona."

Bu haftasonu bir şiir bitirdim, ninemle ilgili, "Point Shirley, Revisited". Katı biçimsel yapısına karşın, tuhaf bir biçimde güçlü, dokunaklı görünüyor bana. Anıları çağrıştırıcı. Öyle çok da tek boyutlu değil. Gerçekten de hoş bir öğleden sonra geçirdim, yağmurlu, kitaplıkta, Esther'in* gece yaratıkları kitabında, bir şiir için keçisağana baktım. Kurbağalarla ilgili olandan çok öte, çok daha hoş bir konu. Kuş hakkında bir sonenin sekiz dizesini yazdım, çok ses-benzeşimli, renkli dizeler. Bu sabah sorun sestet.

Tuhaf bir biçimde mutlu duyumsuyorum kendimi. Şimdiki zamanın, daha önce hiç yaşamamışım, yarın da ölecekmişim gibi tadını çıkarmak, "Yarını sıkıştır, dünü sıkıştır, ama bugünü sıkıştırma." Erincin gizi: an'a tapınmak. İşin tuhafı: birçok insanda doğuştan vardır bu...

...Sorunlar yaratıyorum, tümü de gereksiz. Şimdiki zamanın önünde saygıyla eğilmiyorum. Yarın: R. B.'ye niçin bir soruna gereksinimim olduğunu sor. Niçin geç kaldı. Kendimi korumak için "başka insanlar" hakkında ne gizliyorum? Niçin başkalarını böylesine kıskanıyorum? Ben kendimim ve yağmur bacaların üstünde güzel...

İngiltere'de yaşamaya karar verdik. Gerçekten de istiyorum bunu. Ted orada tam kendisi olacak. Bir buzluğa, bir de iyi

* Esther Baskin

dişçiye gereksinimim olacak ama hoşuma gidiyor bu. Umarım. kırsal bölgede, Londra'ya kolay ulaşılabilecek bir uzaklıkta büyük, tınlayan bir yer buluruz. Çok isterim bunu. Lessing ile Murdoch'un romanlarını okuyacağım, Bianca Van Orden'inkileri de. Bazen yaşam öylesine kıvrıla büküle hoş görünüyor ki. Sonra, tembellik konusunda kendimi kısırlaştıracağım. Doktora yapmamak, ya da A. C. R.* gibi üçüncü bir kitap üstünde çalışmamak için yahut dört çocuk, bir meslek sahibi, şu ya da bu olmamak için. Hepsi de gülünç bunların. Kaygıdan hiçbir şey yapmıyorum.

Sevinç: sevincini göster, tadını çıkar: o zaman başkaları da sevinçli olur. Tek günah burukluk. Burukluk, bir de bir türlü geçmek bilmeyen tembellik.

27 Ocak, Salı... Yeni Yılın bir ayı uçup gitti. Bu sabah Wilbur'la Rich'i okudum. Wilbur hazların yumuşakça kıvrılışı, taze bir sesleniş, ölçülemez bir incelikle betimleyen, baştanbaşa tatlı, katıksız, arı duru, usa sığmaz, gözle görülmez maestro. Ondan sonra, Robert Lowell, gereğinden çok saydam, tatlı şaraplı bir akşam yemeğinden sonra içilen iyi cins sert bir konyak gibi.

Dr. B. ile, bir homongolosmuşum gibi ufak tefek oluşumu konuşuyorum. Dün saçımı kestirip kıvırtmak için randevu aldım, sonra da iptal ettim. Profesyonel bir berbere istencimi ve isteğimi dayatmaya gücüm yetecek gibi duyumsamıyorum kendimi.. Çalışmıyorum, şiir yazma usullerimi nasıl değiştirebileceğimi araştırıyorum yalnızca. İşimden tiksiniyorum. Şiirlerim tek bir iz üstünde, tek boyutlu başlıyor, hiçbir zaman şaşırtıcı, sarsıcı olmuyor, pek de haz vermiyor hatta. Dünya tümüyle dışarıda bırakılmış. Dünyanın eleştirisinin bir amacı vardı: gereğinden çok düş, gölgeli yeraltı dünyaları.

Dr. B.'ye, kasılmış bebek duygularından, sarsıcı kıskançlıklardan süzülüp yetişkin kişiliğime geçmek için ne yapabileceğimi sormalı. Almanca, İtalyanca öğreniyorum. Keyifli. Şu ya-

* Şair Adrienne Cecile Rich

şamda kaç kişi, ne çok "iyi bir alışveriş" istiyor yalnızca. Oyun kâğıtlarının, kendi çıkarlarına göre doğru, yeterince gösterişli bireşimler elde edecek biçimde karılması. Mutlu da olsam, tembel olmak kaygılandırıyor beni, bir şey üstünde çalışıyorsam kendimi kandırdığım kaygısına kapılıyorum. Öylesine küçüğüm ki, başka kimlikler yıldırıyor beni. Sonsuza dek bir düşçü. Robert Lowell'la karısı ve Fassett'ler bu hafta akşam yemeğine geliyorlar. Onlara tek bir kap yemek olarak ne sunacağımı düşünüyorum. Limonlu mereng pastası. Kitaplıkta Hardwick'in öykülerini okuyacağım. Onların başarılarını istiyorum, ruhları ve emekleri olmaksızın.

28 Ocak, Çarşamba. Pırıl pırıl, mavi bir gün, kar aşağıdaki çatılarla bacaların bütün çarpık köşelerini gevrekleştirmiş, kısa kırpılmış karaçalıları, ırmağı beyaza döndürmüş. Soldaki yapının arkasında güneş, adını bilmediğim kubbeli bir kuleden bir altındolar parıltısı çakıyor. Ne olur her gün bir sayfacık, yarım sayfacık yazabilsem buraya, durmadan kendi kendime iyi şeyleri sayarak, daha iyi bir yaşama erişmek için usul usul çalışabilsem.

Sabah kötü geçtiği halde, tuhaf bir biçimde mutluydum dün, boğa-okyanus hakkında, simgesel alegori kisvesi altında herhangi bir şeyin tamamen dolaysız dile getirilişinden kaçınan bir şiir üstünde çalışmaktan başka bir şey yapmadığımı düşündüğümde. Bugün, A. C. Rich'i okudum, şiir kitabını yarım saatte bitirdim: beni uyarıyor bu şiirler: kolay ama ustaca, mutsuzluklarla, bir şeye dikkat çeken dilsiz el-kol devinimleriyle dolu, ama "felsefeyle" aşılanmış; gereksinim duyduğum şey. Ansızın, bir dizi Cambridge ve Benidorm şiirleri yazmak isteği. "*The New Yorker* türünde" dersem çiğlik mi etmiş olurum? Bir anlamı var bunun.

Dün Shirley'yle şaşılacak derecede mutlu bir öğleden sonra geçirdim. Metroya bindim. Dumanlı bir gün, kar dolu gökyüzü art alanında beyaz duman, dönüşte soluk alacaışığın art alanında gri-siyah duman. Yün çıkınımı çıkardım, örgülü halıya başladım: malzemeyle boğuşmak, bir örgüye başlamak olağanüstü zevkli. Bebekler, doğurganlık üstüne rahatça konuş-

tuk, şaşılacak kadar açık yürekli, hoş. Ellerimle "bir şey yapmak" istemişimdir hep, başkaları dikiş diker, örgü örer, elişi yaparken, sanırım bu tam bana göre bir iş. John mama iskemlesinde oturmuştu, Shirley onu besledi, yıkayıp yatırdı. Bana karşı sevecendi, sarıldı, alnını alnıma sürttü. Genç kadınlığın bir parçası gibi duyumsadım kendimi. Ne tuhaf, şimdi hiç ilgilendirmiyor beni erkekler, yalnızca kadınlar, kadınca konuşmalar. Sanki Ted benim erkekler dünyasındaki temsilcimmiş gibi. Biraz toplumbilim okumalıyım, Spock'un bebeklerle ilgili kitabını da. Bütün soruların yanıtları var.

Şiir yazabilir miyim? Bir tür bulaşmayla?

Eve geldim, mutlu mutlu hambugerli bir akşam yemeği hazırladım çabuk tarafından. Yarın Lowell'lar geliyorlar, bütün temizlik işlerini, tasarılar yapmayı bu geceye erteledim. Önümüzdeki hafta saçlarımı kestirmeliyim. Simgesel: üstü başı dökülen, dudağını ısıran küçük bir kız olma içgüdüsünden kurtulmalıyım. Bornoz, terlik, gecelik almalı, kadınsılık üstünde çalışmalıyım...

Kedi şimdi daha çok ısınıyor ama bu sabah uskumrudan sonra, büyük bir sevgiyle omuzuma tırmanıp burnunu sürttü. Şiirleri denemeliyim. TED'E HİÇBİRİNİ GÖSTERMEMELİYİM. Kimi zaman üstüme bir felç geldiğini duyumsuyorum: onun fikri çok önemli benim için. Öküzle ilgili şiiri göstermedim ona: küçük bir yengi. Sonra, mutluluğu bir alışkanlık edinmeliyim. Bu da işe yarayacak. "Frog Autumn" için *The Nation*'dan 10 dolarlık bir çek. Buyursun. İngiltere'de yaşadığıma memnunum: kutuya bir kanal geçme bileti atarak Avrupa'ya gidebilirsin: Gerçekten istiyorum bunu. Ne tuhaf: beş, on yıl önce bunun düşüncesi bile şaşırtırdı beni. Hoşuma da giderdi. R. B.'yi sonuna dek kullanmalıyım.

13 Şubat, 1959, Cuma. Haftalardır ilk kez bu deftere yazma yürekliliğini bulabildim. Berbat yeşil iç karartıcı bir soğuk. Dün R. B. ile o eski kuyu gibi derin iç sıkıntısından ötürü ağladım. Böyle kötü [duyumsuyorsam] çalışmasam daha iyi olacağını söyledi: iyileşeceğimi sanıyorum, iyileşemeyeceğimi duyumsuyo-

rum sonra; cezalandırılma isteği. Cambridge'de, bir yerde, 10 gün içinde bir iş bul. Kitapçıları düşlüyorum, Tasarım Araştırması. Bu iyi olurdu...

Aptalız biz. Çalar saati kurduk, duş yaptık, kalktık. Yazmak için gereksindiğimiz yalnızca yediden on ikiye dek yedi saat. Yazma, diyor. Böyle işte, yazamadığımdan değil, yazamadığımı söylesem de.

Faulkner'i okuyorum. En sonunda. *Sanctuary* ve toplu öyküleriyle alıntılara başlıyorum. Kafayı bulacağım. Saltık biçimde kusursuz, betimleyici üslup: bir yığın betimleme: köpekler, kokuları, çiftleşmeleri, korkulan. Sahneler. Genelev içleri. Renkler, mizah, her şeyden çok da hızlı bir olay örüntüsü: mısır koçanlarıyla ırza geçme, cinsel sapma, vurulan, diri diri yakılan insanlar, bunları alıyor. Nerede benim küçük olaylarım, ayakkaplardan dökülen kanlar?

19 Şubat, Perşembe. Kuzey Rüzgârı esiyor. Boz, ansızın beyaz kâğıt parçacıkları gibi esmeye başlayan kar tanecikleri. Ann Hopkins, beyaz-siyah benekli dişi kedi gittikçe daha küçük kutulara sığmaya çalışıyor, sonunda başarıyor, başını, sanınm bir kedinin dölüt konumunda gizliyor. Sonra kırmızı yatak örtüsünün altına kıvrılıp, yatağın ortasına uzanıyor, üşengeç kırmızı bir topak. Tuhaf: bir sürü uçan-sincap kanatçıkları, ayaklarından dışarı fırlayan bir yığın başparmakla doğmuş.

Mutsuzluk. Katıksız betimlemeden oluşan bir Granchester şiiri yazdım. İçine felsefe koymalıyım. Bunu yapıncaya dek A. C. R.'nin gerisinde kalacağım. Bir düş bozumu öfkesi, bir kısıtlanma gerçekten istediğimi yazmaktan alıkoyuyor beni. Bir şiire başladım, "Suicide Off Egg Rock", ama kurgusu öylesine katı şiir biçiminde ki, bütün gücü yitip gitti: burnumu öylesine yakına sokmuşum ki, ne yaptığımı göremedim. Duygunun uyuşturulması. Bir roman üstünde çalışmaktan alıkoyuyor beni. Kendimi çalışmada unutmalıyım, çalışmanın varlığımın nedeni, kendim olduğuna dikkat çekmektense.

Bu hafta baştan sona yemekler, partilerle dolu, bundan

böyle bunlardan vazgeçtiğime memnunum. Wilbur'u şiirlerini okurken dinledim: tuhaf şey, sıkıntıdan patlıyordum. Kendim okuduğum zaman şiirleri daha çok hoşuma gidiyor, Mind Cave-Bat ile Lamarck hakkında zekice yazılmış şiirleri ustaca. Onsekizinci yüzyıl tavırları. Stanley Kunitz'in en iyi üç dört şiiri çok çok daha iyi. Stanley, Ford Vakfı'ndan dilediği şeyi dilediği yerde yazmak için iki yıllığına 15.000 dolar alıyor. Guggenheim'dan hiç haber alamıyoruz. Burada oturmuş, sanki beyinsizmişim gibi, hem çocuk hem meslek istiyorum ama Allah bilir yazmak değilse ne olur. Yazarken kendi derin sesimle konuşmak (nedense yazım bakımından duraksıyorum) ve uyuşuk, dilsiz sözcük toplamının cam-barajının, alacalı-görünüşünün ardında sıkışmış duyguları duyumsamamak için hangi içsel kararı almalı, hangi içsel cinayeti işlemeli ve hangi hücreden kaçmalıyım. *The Spectator*'ın iki küçük şiirimi basması biraz neşelendirdi beni. Sanırım başarı yüreklendirecek. Ama en yüreklendirici şey, [sanki] camdan dölüt zarımı yarıp dışarı çıkıyormuşum duygusu. Neden korkuyorum? Bir şeyler olmadan yaşlanıp ölmekten mi? Smith'teki doğal yıldız konumundan uzak olmak benim için iyi bir şey. Tuhaf bir biçimde İngiltere'de yaşamayı dört gözle bekliyorum: Londra'da haftalık bir dergide çalışabileceğimi umuyorum, kadın dergilerinde yayımlayabilirim belki. Buradan bakınca, İngiltere öylesine küçük ve kavranabilir ki...

25 Şubat, Çarşamba. Karşılaşmamızın yıldönümü, üçüncü. Dün gece kıyasıya bir kavgaya tutuştuk hiç yoktan, her zamanki iç sıkıntımız. Her şeyi üstüme almaya hazırım. Gün bir suçlama. Arı duru, yaratma günü olmaya hazır, bütün çatıların üstü bembeyaz kar, üstünde güneş, gökyüzü, yüksek pırıl pırıl mavi bir sırça fanus.

Berbat düşler. Dün gecekileri unuttum. Gary Haupt da vardı, konuşmak istemiyordu, kötü bir şeyin kokusunu almış gibi, kaskatı, suçlayıcı, soluk bir yüzle yanımdan geçip gitti. Önceki gece gördüğüm kostümlü adamlardı, parlak geniş kuşaklar, golf pantolonlar, beyaz bluzlar, onlara bir ceza verilmiş

ama çekmemişlerdi cezalarını, ansızın kırk yıl sonra sıraya dizilmişlerdi, uzakta, küçük görüyordum onları, sırtı bana dönük bir adam, elinde büyük bir kılıç, sıra boyunca dizleriyle bacaklarını biçiyor, adamlar, dokuz kuka oyunundaki şişeler gibi çotuklarının üstünde devriliyorlar, dizden aşağı kısımları ortalığa saçılmış. Sanırım, bacak çotuklarının üstünde kendi mezarlarını kazmaları isteniyordu onlardan. Bu kadarı fazlaydı. Dünya öylesine kocaman, öylesine kocaman, öylesine kocaman ki. Yaşamımda bir anlam, bir üretkenlik duyumsamaya gereksinimim var.

Geçen hafta Dr. B. ile bir yere vardık, sanırım. Harvard'da, o korkunç Woodrow Wilson mülâkatının dirilişi. En korktuğum şey başarısızlık, bu beni yazmaya çalışmaktan alıkoyuyor, çünkü o zaman başarısızlığımı yazdıklarıma yüklemek zorunda kalmam: son siper savunması, bu, tam da son değil -sonuncusu, sözcükler çözüldüğü, harfler sürüne sürüne uzaklaştıkları zaman. Bunu bile bile, nasıl çalışabilirim? Bu bilgiyi içimin en derinliklerindeki cinlere mi aktarmalıyım?

Ted'in düşünme fikri iyi. Beş konu sıraladım ama Egg Rock'tan daha ileri gidemedim. Berbat bir şiir yazdım, dizi uzunluklarını tümüyle değiştirerek; sahne heyecan yüklü olduğu halde içinde hiçbir duygu yok. Sonra bir kez daha yazdım, çok daha iyi: istediğimin birazını elde ettim. Çaba harcadım. Derli toplu, kolay A. C. R.'imsi* lirizmi, dünyanın çizgesel betimlemesi doğrultusunda. Şimdi başlıca amacım gerçek nesnelerle başlamakı gerçek duygularla, bebek tanrılarını, ihtiyar denizcileri, ince insanları, şövalyeleri, ay-anneleri, çılgın hüzünlü sarhoşları, Lorelei'ı, münzevileri dışarıda bırakarak, kendi içime, Ted'in, arkadaşlarımın, annemin, erkek kardeşimin, babamın, ailemin içine girmek. Gerçek dünya. Ardında, yüce tanrıların kan, şehvet ve ölüm dramı oynamadıkları gerçek durumlar.

Dün Lowell'ın dersi büyük bir düş kırıklığı oldu: Ben, lafı döndürüp dolaştırarak bir şeyler söyledim, birkaç B. U. öğrencisi, Smith'teki birinci sınıf öğrencilerimin meydan okumayı

* Adrienne Cecille Rich.

göze almaksızın söylemelerine izin vermeyeceğim boş laçkalıklar şeyler geveleldiler. Lowell, ılımlı, kadınsı, etkin olmayan tarzıyla iyi. Bir gerileme duyumsadım. Önemli olan başlıca şey, öteki öğrencilerin şiirlerini, onun benim şiirlerime tepkilerini dinlemek. Dışarıdan bakan birine gereksinimim var: can kurtaran bir öğretiyle bu dünyaya gelip de, herkesin bu arada yeni bir dil öğrendiğini, söylediklerinin tek sözcüğünü bile anlayamadıklarını gören bir münzevi gibi duyumsuyorum kendimi.

Ladies' Home Journal'de yayımlanacak ilk öykümü yazdığımda ileri doğru bir adım atmış olacağım. Bunu yapmak için bir burjuva anne olmama da gerek yok. Onları yazmayışımın nedeni, yazmazsam, geri çevrilmeleri olasılığının olmayacağı -o zaman tehlike içinde kalma olasılığım olmaz....

Ah, düzyazıya dalıvermek.

28 Şubat, Cumartesi... Bu hafta R. B.'ye gitmeden önce bir karabasan: metroda tren bozuluyor, mavi kıvılcımlardan bir ateş, yanlış hatta giriyor, Ted'le eski arabayla gidiyoruz, derin kar yığıntılarına saplanıyoruz, araba parçalanıyor, saat 11'den sonra telefon etmeye çalışıyorum, hizmetçi yanıtlıyor, evde olduğunu duyumsuyorum, ya bunun olacağını bildiği için telefona gelmiyor ya da evde değilmiş gibi yapıyor. Onu görüp dönerken mavi ayakkaplar satınalıyorum. Carlisle* Hastanesi'ndeki olayı bütün heyecanıyla yaşadım. Bir çocuktaki canice duygular mantıkla ele alınamaz, yetişkinlerde alınabilir.

Dün Faulkner okudum, Tolstoy'un olağanüstü *İvan Ilyiç'in Ölümü*'nden sonra -hayvan-insanın ölüm korkusuyla yılgısının, en yüksek derecede gerilimli olarak verilişi. İvan'ın, en sonunda, bir çakıntıyla, yaşamının baştanbaşa yanlış olduğunun bilincine varması, tam da en başarılı olduğunu sandığı noktalarda sürekli bir düşüş herhangi bir anlamda kurtarıcı oluyor mu? Erinç içinde ölüyor ya da en azından içeri giren bol ışıkta korkunun

---

* Sırça Fanus'ta betimlenen Valley Head Hospital Hastanesi'ndeki yıkıcı şok sağaltımına gönderme.

birden geri çekilişiyle. Ama acı, bunun olması için mi tasarlanmıştı? Sanmam. Acı vardır, varolduğu için vardır, diye yanıtlıyor ses...

9 Mart, Pazartesi. R. B. ile hüzünlü bir görüşmeden sonra çok rahatladım. Güzel hava, iyi haber kırıntıları. Ağlamayı kesmezsem, beni bağlatacak. Tramvayda allak bullak yüzümden ötürü bir şiir fikri geldi aklıma: adı "The Ravaged Face". Bir dizesi de geldi. Yazdım, sonra bir sestetin beş dizesi. Dün Winthrop'da güzel bir öğle sonunun ardından eve dönünce ilk sekiz dizeyi yazdım. Oldukça hoşuma gitti - "Suicide Off Egg Rock"un dosdoğruluğu var bunda da. Ayrıca, Roethke'nin Yeats şiirlerini yansılayan, *New Yorker*'ımsı, ama romantik bir yambic pentametreyi de bitirdim. Oldukça zayıf, kitaba girebilecek gibi değil sanırım ama onu *The New Yorker*'a göndereceğim, ne düşünecekler bakalım.

Winthrop'ta parlak, mavi bir gün. Babamın mezarına gittim, çok iç karartıcı bir görünüm. Birbirinden sokaklarla ayrılmış üç mezarlık, hepsi de son elli yıl içinde yapılmış, çirkin kaba taşlar, mezartaşları bir arada, ölüler bir yoksullar evinde baş başa uyuyorlarmış gibi. Üçüncü avluda, sarı çıplak bir arazi arasından bir dizi ahşap, döküntü eve bakan düz bir çayırlık alanda yassı taşı buldum, "Otto E. Plath: 1885-1940", yolun tam yanında, üstünden yüremek gerekiyordu. Kandırılmış duyumsadım kendimi. Mezarı kazıp onu çıkarmak için bir dürtü geldi içimden. Bir zamanlar varolduğunu, şimdiyse gerçekten de ölü olduğunu kanıtlamak için. Ne denli uzaklara gitmiş olabilir? Ne ağaç, ne dinginlik, mezartaşı, öte yanındaki ölüye yaslanıp sıkışıp kalmış. Az sonra ayrıldım oradan. İnsanın burayı aklında tutması iyidir....

Yazmanın dışında bir meslek edinme isteğim. Tek uğraşım olarak yazmak olanaksız, öylesine kuru, öylesine sık ki. Karşılaştırmalı edebiyat çalışmak isterdim. Doktora disiplini çekiyor beni gözüpekliğimle ya da haftalık dergilerde muhabirlik yahut tanıtım yazıları yazmak. Beynimi dünyada kullanmalıyım, yalnızca evde özel şeyler için değil.

Büyük kasılmalar, kıpırtılar. Tam âdet zamanım ama bulantı nöbetlerim var. Hamile miyim? Bu bir süre işlerimi altüst eder, sanırım. Ah, bir romana gelebilsem ya da en azından *Ladies' Home Journal* öykülerine. Belki bir iki hamilelik şiiri, gerçekten hamile olduğumu öğrenirsem.

20 Mart, Cuma. Can sıkıntısının en son noktası. Altı sularında kedinin ilk miyavlamalarıyla uyandım. Kasılmalar. Hamileyim, diye düşündüm. Hayır, ne şans. 40 günlük uzun bir umut döneminden sonra, o eski bildik kan kasılmaları ve boşa giden verimlilik. Kendimi şişmanlatıcı bir dinginliğe göre yatıştırmıştım, bu bir darbe oldu.... Art arda dört tane isterdim. Sonra yarı uykulu, sonra bütün gün kasılmalar. Dr. B. ile hiçbir yere varamıyoruz.. Kendimi bile bile kendi kendine acıyan umarsız bir duruma soktuğumu duyumsuyorum. Gelecek hafta. Babam hakkında konuşmak neye yarar? Bir iki gün süren küçük bir arınma sağlar ama kendi kendime konuşurken işin iç yüzünü kavrayamıyorum. Neyi kurtarmak için nasıl bir içgörü istiyorum? Heyecansal bükülmelerim mutsuzluğun dibindeyse, onların ne olduklarını, onları ne yapacağımı nasıl bilebilirim? Yazdıramıyor bana, yazsam bile, iyi yazmamı sağlayamıyor. Yaptığım şeyde, hangi genel amaçlarla onu yaptığım konusunda daha çok yönerge ya da içgörü verebilir bana. Burada korkunç bir biçimde geriliyorum. Sorularımın tüm yanıtlarını kendi içimde bulabilirim, ama onları bilinçüstüme çıkaracak bir hızlandırıcıya gereksinimim var....

Vara yoğa ağlıyorum. Sırf kendimi kötülemek, tedirgin etmek için. İki şiir bitirdim, biri uzun, "Electra on Azalea Path", öteki "Metaphors for a Pregnant Woman" alaycı, her biri dokuz hecelik dokuz dize. Kesinlikle kusursuz değiller, ama sanırım iyi yanları var. Lowell'ın dersinde dört şiirimin eleştirisi: retoriğin eleştirisi. Anne Sexton'la* aynı düzeye koyuyor beni, onur verici bir şey, sanırım. Eh, vaktidir. Çok iyi şeyleri var, gittikçe de daha iyi oluyor, yığınla gevşek şeyler varsa da.

* Anne Sexton, Plath'la birlikte, Lowell'ın şiir sınıfındaydı.

Saçlarımı bu faremsi at kuyruğu yerine çekici bir biçimde kestirmek isteği. Kuşkusuz çıkıp, eskisi gibi bir oğlan kesimi yaptıracağım. Para mı beni durduran? Kendime çeki düzen vermeliyim...

Yazmayı yadsıyorum. Yazmıyorum işte. Gittikçe daha yoğun, daha iyi olan bu birkaç şiirden başka. Gerekli zihinsel durumu, önümde hiç mi hiç varolmayan bir ülke gibi görüyorum. O gelişigüzel, keyifli dirim. Ne yazık, ne yazık. Düş kırıklığı. Kaygıları kemirip duruyorum...

R. B.'yle bazı derin şeylere vardık karanlık, korkunç şeylerle yüzleştik o sakatlık ve ölüm düşleri. Babamı öldürdüğümü, kısırlaştırdığımı gerçekten sanıyorsam, bütün sakat ve işkence görmüş insanlarla ilgili düşlerim, onunla ilgili suçluluk görüşlerim .ya da cezalandırılma korkusu olabilir mi? Nasıl çıkarabilirim onları zihnimden? Yaşamımın geri kalanı boyunca etkin olmalarını nasıl engelleyebilirim?

Yazmak istediğim şiirlerin görüntüsü var zihnimde ama yazmıyorum. Ne zaman ortaya çıkacaklar?...

23 Nisan, Perşembe. Nisan'da olduğu gibi, ilkbahar neşeli haberlerle açığa vuruyor kendini. Yorgunum, iki haftalık Guggenheim-öncesi ve sonrası tembellikten sonra, kalkıp, saat 7'ye geldiğinde Ted'in çalışma odasından çıktım. Değiştik. Bütçe konusunda hedefi kılpayı kaçırıp bir soru işaretiyle, önemsiz bir şey, yolculuğa çıkacağımız yer üstünde tartıştıktan sonra sorunu çözdük, en uzak bine, 5.000 dolara yuvarladık, bununla krallar gibi geçiniriz gibi geliyor bize. Eylül ve Ekim'de iki aylığına Yaddo'ya* bir çağrıdan sonra; ilkin bir teselli mükâfatı gibi yorumladık onu. Guggenheim günü: 10 Nisan, Cuma.

Ayrıca, dün, *The New Yorker* ikinci şiirimi de kabul etti: hoş iki şiir: onlar "için" kırsal biçemde yazdığım, "Water Color of Grantchester Meadows" ile, kitabımdaki biricik "aşk" şiiri, "Man in Black", bir de "kitap şiiri", bir aydan biraz uzun bir süre önce,

* New York'ta, Saratoga Springs'deki sanatçılar topluluğu.

Winthrop'a yaptığım verimli ziyaretlerimden birinde yazdığım. Babamın mezarına hakça davranmalıyım. "Electra" şiirimi kitaptan çıkardım. Fazla zorlanmış ve retorik. Anne Sexton'un kitabından bir yaprak yeter burada. Benim kavramalarımdan hiçbiri yok onda, tümce kurma rahatlığı, dürüstlük yok. Saldırılamaz 40 şiirimi yazdım. Öyle sanıyorum. Üstelik tümü de sevinç verici. Her ne kadar güçlü olanları daha çok seviyorsam da. Smith'le ilgili olanların tümü de berbat ölüm istekleri. Buradakilerinse. külrengi de olsa ("Companionable Ills", "Owl"), bir canlılıkları. yaşama sevinçleri var....

["Karalar Giymiş Adam"] şiirimdeki "ölü karası", babamın mezarını ziyaretten aktardığım bir şey olabilir.

R. B. ile çok çalıştım: bir haftanın atlanması yüreklilik ve güç verdi bana: bütün gece uyanık yatıp, nerelerden geçtiğimi, nereye vardığımı düşündüm. İntiharım üstüne düşündüm: birçok şeyi içinde barındıran bir düğüm.... Yazışımdaki çocuksuluğun nasıl üstesinden gelebilirim? Başkalarını okumalı, iyi düşünmeliyim. Hiçbir zaman kendi sesim diye bildiğimden çıkmamalıyım.

Düşünüyorum: kırmızı ayakkabıların parası için bir *Wuthering Heights** makalesi. *Monitor* şiirimdeki sözcüğü düzeltiyorum. *The Bed Book*** için bir şiire başlıyorum. Hastaneyle ilgili bir öykü. Starbuck'la Sexton'un ilişkisi. Bir ikili öykü, "August Lighthill and the Other Woman."... Dehşet var burada. Ve bütün ayrıntılar. Yaşamı, öykülerin içine püskürt, ardından roman gelir. Bir yol. Yaddo'ya gidinceye dek, yayımlanabilir üç iyi öykü ile *The Bed Book* bitmiş olacak!

25 Nisan, Cumartesi. Açık bir gün, her zamanki gibi erkenden, sürüklenircesine ama bitkin kalktım, yazacak çok şey var, Withens'le [Yorkshire] ilgili denemenin üstünden geçtim, ancak Withens diye mi yoksa Withins diye mi yazıldığını bilmediğimden başlığa takıldığım için son kez daktiloya çekemedim..

---

* Emily Brönte'nin ünlü romanı (Çev).

** Plath'in ölümünden çok sonra yayımlanan bir çocuk kitabı.

3 Mayıs 1959, Pazar... Sayfaları yeniden yazdım, karmakarışık bir iş, şiir kitabını bu hafta Houghton Mifflin'e teslim etmeliyim. Ama A. S.* benden önce gitti oraya, *New Yorker*'da ona ve her ikisine övgüler yazan sevgilisi G. S.** ile birlikte: Ritz'deki üçlü-martinili öğleden sonralarımızın sona erdiğini duyumsadım. G'nin Pinckney'de manastıra özgü, yoksul odasındaki o unutulmaz öğleden sonra: "Bizden ayrılmamalıydın": sorumluluk nerede yatıyor? Ayrıldım oradan, ama gene de oldukça cılız bir mumun çevresinde dönenen kahverengi kanatlı bir pervane gibi bitkin duyumsadım kendimi. Bu, bitti, derdi [W. D.] Snodgrass olsaydı.

Dün bir kitap yazdım. Belki gelecek ay bunun üstüne bir not yazarak yayımlanacağını söylerim. Evet, yarım yıl sürüncemede kaldıktan, kötü duygular ve felce uğradıktan sonra, dün sabah başladım, zihnimin orasında burasında beliren dizelerle; Wide-Awake Will ile Stay-Uppity Sue çok gerçek, bum. Gereğinden fazla imgelem gücü, ustalıklı, soyut bir yataklar listesinden on yatak seçtim, bir kez başlayınca da başımı alıp gittim, daktiloya çekip (topu topu iki aralıklı 8 sayfacık!) Atlantic Press'e postalayıncaya dek hiç ara vermedim. *The Bed Book*, yazan Sylvia Plath. Ne tuhaf, bunu yazmak beni öylesine özgür kıldı ki. Kafamın içine tünemiş bir yarasa, bir vicdan azabı yarasası gibiydi. Onu yazmasaydım hiçbir şey yapmayacaktım. Bir hazır, iyi fikir, yazdığı mektupta bu fikri zihninden çıkaramadığını söyleyen bir editör. Böylece yazdım onu. *The Atlantic* onu geri çevirme aptallığını gösterirse, bir başkasının onu kapacağını duyumsuyorum, hem böylesi daha iyi, şiirlerimi de alırlarsa... Birdenbire özgür kılıyor beni, -Ted'i de. Bu sabah dergi rafına gidip bir *NY Times*, bir *New Yorker*, bir *Writer's Mag* alabilirim, kendimi boğulmuş ya da hasta duyumsamam. Kendimi, kendi yerimi yapacağım tuhaf, oldukça küçük bir yer, ama içinde mutlu olmaya yetecek kadar yer ve görünüm olacak bir yer...

---

* Anne Sexton

** George Starbuck

* * *

13 Mayıs, 1959... R. B. için kaygılandım: her şeyin üstünü örtmek istiyormuşum gibi görünüyorum, tıpkı kedinin pisliğini kumla örtmesi gibi, belki de California'ya gitmeden önce?

Pekâlâ, şu basınç noktalarını ortaya koymalıyım: intihar, kızlığın bozulması, T.'nin kızkardeşi, şimdi yazdıklarım; köklü sosyal yaşam yoksunluğu, ama buna aldırmayış; çocuklarımın olmayışı. Bugün. Zihninin tembelleşmesinden duyduğun kaygıyı da. Dil öğrenme.

Bull of Bendylaw şiir kitabım çok daha iyi düzenlendi. Böyle giderse, "Arts in Society", "Sculptor"u, "The Goring"i (bunun yayımlanabilir olmadığını düşünmeye başlıyordum) ve "Aftermath"ı kabul ettiğine göre, 45 şiirin hepsinin basılmasına yalnızca 13 şiirim kalıyor, bunların yayımlanması da zor olmasa gerek...

18 Mayıs, Pazartesi... Bir esinle şiir kitabımın başlığını *The Devil of the Stairs* olarak değiştirdim, daha önce hiç kullanıldığını sanmıyorum. *The Bull of Bendylaw* çekici olmakla birlikte, karanlık bir noktası vardı, enerji fikri törensel biçimleri yarıp çıkıyordu, ama bu başlık kitabımı kapsıyor, umut kadar aldatıcı olan umutsuzluk şiirlerini "açıklıyor". Umarım kabul edilir.

Dün gece düşümde, yedi kızı olan bir evkadını olduğumu gördüm, oyuncak bebekler gibi, onlara, tümü de açıklı koyulu gül rengi parti giysileri giydirmem gerekiyormuş ama sarı ve pembe giysiler arasında mavi ve mor giysiler buluyormuşum. Büyük bir karışıklık. Eldivenlerini, cep kitaplarının arasına konmuş paralarını almışlar mı?..

20 Mayıs, Çarşamba. Şimdi bütün gereksindiğim, G. S. ya da M. K.'nin* Yale'i kazandığını duymak ve çocuk kitabımın geri çevrilmesi. A. S.'nin kitabı Houghton Mifflin'e kabul edildi, bu akşamüstü şampanya içeceğiz. *PJHH* tarafından da bir deneme,

* Maxine Kumin.

taklitçi kabul edildi. Ama daha başarılı bir taklitçiyi kim eleştirebilir. McLean'da bir şiir okuma toplantısını bir yana bırakırsak. G. S. dün gece akşam yemeğinde kaymakla beslenmiş bir kedi kadar memnundu halinden, gerçekten de çok mutluydu, çünkü A. S. bir anlamda onun bana yanıtı. Şimdi de Withen'sla ilgili denemem *PJHH*'dan geri gelecek, benim yeşil gözlü öfkem, çalışmaktan alakoyuyor beni. Ya da beni kış uykusuna ve daha çok çalışmaya itecek. T.'ye hiçbir şey söyleme. Hiç okumadığı, susıçanlarıyla ilgili makale hakkında genelleme yaptı, *PJHH*'nin notunu geniş bir biçimde yazarak: Bütün yazdıkların, sorun şu ki, gereğinden fazla genel. Sweetie Pie'la ilgili öykümü ona gösterme zahmetine katlanmayacağım, yılanı evin dışında tutup kendi adıma göndereceğim. İlk kabul edilen öyküm sonsuz bir sevinç verecek bana: ama bu olmasa da, çalışmayı sürdüreceğim, şimdi özgür olduğuma, bir yıl daha çalışmak zorunda olmadığıma, henüz çocuklardan da bağımsız olduğuma göre. Dün gece kavga ettik, çalışmanın benim için ne denli dayanılmaz olduğunu kavrama sıkıntısına katlanmıyor (Hey, hiç çalıştım mı? Çok az), masamın üstünde her şeyin durgunlaştığını duyumsuyorum, uyanık, gergin yatıyorum, hava korkunç nemli ve sıcak, çarşaflar nemli, ağır. Sonunda kalkıp Philip Roth'un *Goodbye Columbus*'unu baştan sona okudum, ilk uzun öykü dışında, olağanüstü, zengin, büyüleyici, eğlenceli buldum. Güldüm bile. 3'te yattım. Kötü bir uyku. Aynı düşman sessizliğe uyandım. Ted kahve yaptı. Ona buna çarparak dolaştı. Duş yaptım, kendimi daha iyi duyumsadım, bu tatlı mide bulandırıcı yoğun havada postayı, geri çevrilecek yapıtlarımı, Dr. B.'ye gitmeyi (birden duyumsadığım kıskançlıklardan ona sözetmekten çok utanıyorum -mesleği dışında ona duyduğum, beni kısıtlayan hoşlanmanın sonucu), sonra Sultan'lar günümü altüst edecekler, Booth'lar da akşam yemeğine geliyorlar. Biraz içimi rahatlatmalı, neredeyse içe dokunacak kadar ciddi, ağırbaşlı olsa da, iyi.

Öfkeyi ne yapmalı, ona soracağım. Söyleyecek bir şey varsa o da şu: Evet, bütün dünyanın övgüsünü istiyorum, para ve sevgi istiyorum, birisi, özellikle de tanıdığım yahut daha önce

benzer yaşantısı olmuş birisi beni geçecek olursa ateş püskürüyorum. Peki, bu sık sık su yüzüne çıkarsa ne yapmalı? Dün gece Anne'min önemli olmadığını biliyordum -benim için her şey o, ama onun imgesini bozdum, bütün editörlere, yayıncılara, eleştirmenlere ve Dünya'ya dönüşüyor, bense orada kabul edilmek, yaptığım işin iyi olduğunu, iyi karşılandığını duyumsamak istiyorum. Tuhaf bir biçimde çalışırken kanımı donduruyor bu, benim rahibelere özgü kendisi-için-ödülü-kendisi-olan-iş emeğimi bozuyor. Bugün vardım buna.

Roth'tan ders al. Çalış, çalış. İçine gir. Orası katıksız. Ya da katıksız olabilir, bir gün.

Duş yap, temizliğine dikkat et, renklerin, hayvanların tadına var. Olabilirse, insanların da. Baskin'leri ne çok seviyorum. Bir insanlık ve bütünsellik mucizesi olduklarını duyumsadığım biricik insanlar, yapmacık nezaketten uzak. HİÇ CİLALAMAKSIZIN DÜNYADAKİ ŞEYLER HAKKINDA YAZMALIYIM. Sevgi, nefret, yıkım hakkında yeterince şey biliyorum.

V. Woolf'un *The Years*'ini okuyorum. Yağmurla, burada, Londra'da, orada, Oxford'da kırsal bölgede, bir aileyi birleştirebiliyor. Ama gereğinden farklı bir biçimde. Beş, on bir yıl, kişiden kişiye atlayarak, küçük bir kız, ansızın, ellilerinde kır saçlı bir kadın oluyor, zamanın geçtiğini, her şeyin devindiğini öğreniyoruz. Betimlemeler, gözlemler, duygular yakalanıyor, sonra kayıp gidiyor.

Anımsadığım bir düş gördüm, bu sabahki postaya karşıt ve tuhaf. J. D. Salinger'in uzun *Seymour: An Introduction*'ını okudum, dün gece ve bu sabah, başlangıçta Kafka, Kierkegaard, vb hakkında yüksekten atmaları itti beni ama gittikçe daha çok büyülendim. Bir *New Yorker* aldığımı gördüm düşümde, ah ne eğlendim, yaklaşık üçüncü sayfaya dek açtım (*arka* da değildi, bu önemli, bütün bir ön sayfayı kaplıyordu, sağda, tek başına), "This Earth - That House, That Hospital" diye yazıyordu, o sevimli *New Yorker* başlık harfleriyle, daha çok mürekkepli kalemle özene bezene yazılmış elyazısını andırıyordu. Bir yürek çarpıntısı duydum (uykum, uyanık yaşamımın öylesine usa

uygun bir tıpkıbasımına dönüşüyor ki), "Bu benim başlığım ya da onun yozlaşmışı" diye düşündüm. Elbette, o: "This Earth Our Hospital"ın değişmiş biçimi, çok iyi ya da berbat bir değişkesi. Oku bakalım: benim düzyazım bu: yalnızca Sweetie Pie öyküsü arka avluda geçen öykü, içinde Salinger çocuğuyla. Dr. B. kutluyor beni. Annem öteye dönüyor, "Bilmem, bana hiçbir duygu vermiyor gibi" diyor. Bu da, sanırım, Dr. B.'nin anneme dönüştüğünü gösteriyor. Işıl ışıl duyumsuyorum kendimi, yüzüm bir *New Yorker* parıltısıyla aydınlanmış. Tıpkı kayıkhanede kızlığı bozulduktan sonra onu bozan yakışıklı delikanlıya: Farklı görünmüyor muyum? diye soran İngiliz sosyete kızına benziyor. Ah, evet, farklı görünüyordum. Genellikle etli, hamur-rengi yüzümden soluk, uçucu bir nur aylası yayılıyordu.

Bu sabah uyandığımda saygıdeğer Dudley Fitts'den* bir mektup çıktı postadan, uyuşmuş gibi, *The Bull of Bendylaw*'un bir çeşit nazikçe geri çevrilmesi olarak yorumladım onu, "kılpayı" kaçırdığımı söylüyordu ama cilalama tekniğinden yoksun oluşum (!) durdurmuştu onu, kabalığım, kararsızlığım, dört beş şiir dışında tüm şiirlerimdeki kapılıp gitme. Başlıca kusurum ise, makine benzeri hecesel ölüm-darbesi. Gerçek bir Şanssızlık duygusu. Yanlış nedenlerle mi beğenileceğim yalnızca? Kitabım hiçbir zaman bundan daha tamamlanmış olamaz. *Hudson* kabul ettikten sonra 46 şiirin tümünün de birkaç ay içinde kabul edileceğini kuvvetle umuyorum. Ne yapalım, beni savunan yok. Şunun ya da bunun, bir şeyin ya da başka bir şeyin eksikliğini her zaman bulacakıar. Hem zaten, benden üstün olanların ne kadar azının fikirlerine saygı duyuyorum? Lowell bir örnek. Benim ne yapmaya çalıştığımı, neyin üstesinden geldiğimi anlayabilecek kaç kişi var? Ne tuhaf, benim kolay şairanelikıerimi yenmek için harcadığım bütün çabalar, benim kaba, şiir karşıtı, şiir-dışı olduğuma inandırıyor onları yalnızca. Tanrım...

...Yatakta okuyorum. Sıcak rahat ettiriyor. Bu sabah *The Lonely Crowd*'a başladım, dün gece bitirdiğim V. Woolf'un yoru-

* Yale'in Genç Şairler Dizisi'nin editörü.

cu *The Years*'inin panzehiri. Oradan oraya uçuşuyor, örümcek ipliğinden ağını atıyor. Rose, 9 yaşında, akşam tek başına dükkâna süzülüyor. Sonra şişman, kır saçlı, 59 yaşında, yorumların, ışıkların, renklerin üstüne atılıp yakalamaya çalışıyor onları. Kesinlikle Yaşam değil bu, gerçek yaşam bile değil: kadın dergilerinde yayımlanan öykülerdeki çekilen sevdalara, kıskançlıklara, cansıkıntılarına giriş bile yok. Eğlence, yaşamlarında hiç kan tükürmemiş, donuk yaşlı kadınlar topluluğunda alabildiğine yüzeysel bir gözlemcinin eğlencesi. Woolf'ta insanın bulamadığı bu. Patatesleriyle sosisleri. Sevgisi, çocuksuz yaşamı nasıl bir yaşam ki, yitiriyor onu, Bayan Ramsey'le Clarissa Dalloway'in dışında? Kuşkusuz bunlar geçerliyse, İngiltere'nin genel coğrafi bölgesi üstünde izlenen şimşek etkileri karşısında durmadan yitirmemeli onu. -bunlar güzel, emek verilmiş, ama son savunmada, okul ödevi şeyler. Bu bölük pörçük karmaşadan en iyi yapıtlar çıkıyor. Kuşkusuz yaşam bölük pörçük, önemli noktayı işitmeyen sağırlar, saçma sapan şeyler için birbirine gülümseyen sevgililer ama bu şakanın altındaki daha derin akımları göstermiyor Woolf.

Dr. B. ile neyi tartışmalı? İş, anlamlı bir iş isteği. Almanca öğrenmek. Yazmak, bir Rönesans kadını olmak.

31 Mayıs, Pazar. Olağanüstü, parlak, serin bir Pazar, önümüzdeki hafta için tertemiz bir takvim, görkemli bir uzam, yaratıcı güç ve erdem duygusu. Erdem. Merak ediyorum, ödüllendirilecek mi. Bu yıl altı öykü yazdım, üstelik en iyi üçünü son iki haftada yazdım! (Yazış sırasıyla: "Johnny Panic and the Bible of Dreams", "The Fifteen Dollar Eagle", "The Shadow", "Sweetie Pie and the Gutter Men", "Above the Oxbow", ve "This Earth Our Hospital"). Çok iyi başlıklar. Daha iyi bir listem de var. İnsanın tek bir tohum ektiği yerde fikirler fışkırıyor.

Bu ay Yılgı Kuşu'mu ele geçirdiğimi duyumsuyorum. Dingin, mutlu, serinkanlı bir yazarım. Hoş bir öğrenme, her öyküde daha iyi olma duygusu, aynı zamanda bu öykülerin, ileride gördüklerimden, ileride yazacağım on öyküye, yirmi öyküye

göre şu ya da bu biçimde kusurlu olduklarını bilmekten kaynaklanan ivme kazanan gerilim.

Bu yıl, yapacağımı söylediklerimi yaptım: her gün boş bir sayfayla yüz yüze gelme korkumu yendim, içimin derinliklerinde ne olursa olsun kendimi bir yazar olarak kabul ettim: yazdıklarımın geri çevrilmesi, kısıtlı bütçeler. En iyi öyküm, "This Earth Our Hospital." ...Mizah dolu, renkli kişiler, iyi, uyumlu konuşmalar. "Johnny Panic"ten şaşılacak derecede ileri, aynı yerde geçiyor, ama bir deneme gibi anlatılıyor, yalnızca bir iki başka kişiyle.

Bir kitap düşünüyorum, bir öykü kitabı ya da: *This Earth Our Hospital*. Böyle adlandıracağım onu. Ah, ne olur, kimse benden önce davranmasın. Sevinçten ağlıyorum.

Dün gece, bir TV yazarlık bağışı için buradan başvuruda bulundum. Tuhaf ama planlarımızda öylesine karışıklıklar yaratacak ki, pek de istemiyorum, gene de gelirimizle birleştiğinde yılda 10.000 dolarlık bir gelir demektir bu. Şaşılacak derecede ilginç bir yaşamöyküm var, gencim, gelecek vadediyorum. Beşten birini niçin vermesinler bana? Para, para. CBS'i de beğeniyorum. Birçok kanallardan daha yaratıcı. Başka bir deneme de, *Mlle*'in Haziran ayı -ne var ki daha tehlikeli: kazanacak mıyım? Yara almadan çıkabilecek miyim? İlginç.

"Above the Oxbow"ı, *The Atlantic*'e gönderdim, geçen Temmuz'da yazdığım, beni çok etkileyen bir "alıştırma"ya dayanarak yazdım onu, bir de, onunla çok hoş bir karşıtlık oluşturan "This Earth Our Hostipal"ı. Bunu -bu ikincisini- kabul etmemek için deli olmalan gerekir. En İyi Amerikan Kısa Öyküsü olacak bu.

Eğlenceli, anlamlı bir şey, bu iki öyküyü *The Atlantic*'e göndermek, şimdi olasılıkla kabul edilmeyeceğini duyumsadığım *The New Yorker*'a gönderdiğim iki öyküyü aşırı derecede vurgulamaktan kurtarıyor beni. *The Atlantic*'ten yanıt alıncaya dek daha iyi iki öyküm olacak elimde, yavaş yavaş istifleyeceğim onları. Yaşamımda ilk kez, daracık, sığ kayalıklarla dolu bir boğazdan bir an için gördüğüm o dingin, yaratıcı Wife of Bath Humored Sea'ye daldığımı duyumsuyorum. Ev temiz, cilalı. Üstlendiğim işler bitti, başlayacaklarımın bir listesini yaptım:

The System & I: Yaklaşık 3-4 tutuklamalı mizahi bir deneme, toplumsallaştırılmış tıpla ilgili.

The Little Mining Town in Colorado: Ateşli romatizmadan yatağa düşmüş genç bir kızın TV dizileri dünyasına dalışıyla ilgili: ana babasıyla ve çok güçlü kişiliği olan hastabakıcıyla ilişkileri (Steve Fassett'in, hastabakıcısıyla ilgili olarak anlattıklarından esinlenmiş; aslında hastabakıcı onun iyileşmesini istemiyordu; 15 yıldır yaşamının merkezi olmuştu, böyle bir eğlence düşkünü, yok, hayır, böyle bir ortak-yaşam ilişki örüntüsü içinde, onun istencini kendi istencine karşı koymasını dayanılmaz buluyordu); TV dizileri ile gerçek dünyaların içiçe geçtiği, sonra ayrıldıkları nokta....

Frances Mintum Howard'ların, Mount Vernon Sokağı'ndaki evlerinde akşam yemeği. Eski, ince zarafet duygusu. Kırmızı peluş divanlar, lekelenmiş ama gene de parlaklığını yitirmemiş gümüş çay kâğıdıyla kaplı duvarlar. Kuzinlerin yağlı boya minyatürleri, Julia Ward Howe art alanı. Hafif, lezzetli bir akşam yemeği, domuz pastırması, sulu, yağ, diş sarmısak, ekmek kabuğuyla; kuşkonmaz, tavuk suyunda pişirilmiş iplik inceliğinde şehriye, üstüne kızartılmış peynir ve ekmek parçacıkları konmuş. Vanilyalı dondurma, taze çilek, tatlı olarak da parmak kalınlığında pelte ruloları.

Bahçesi: serin, beyaza boyalı bir kuyu. İspanyol dövme demir saksılıklar. Bahçeyi çepeçevre dolanan tuğla bir çiçek tarhı. Uzun, Hollanda laleleri, zamanlan geçmek üzere. Sarmaşık, yunuslu bir çeşme. Çalılıkta bir kurbağa. Süleyman'ın mührü. Kanayan yürekler. Oda yüksekliğinde beyaz badanalı, hafif İspanyol avlusu etkisi yaratan tuğla duvarlar. Loğusaotu ya da buna benzer asmalar, arkadaki tuğla duvarın üstünden yeşil yapraklardan bir çit oluşturan. Kocaman bir ağaç, ne ağacı bu, şu sivrisinek ağaçları, cennet ağacı, yapılar arasında ışığa doğru atılan. Rom ve limon suyu, suyun serin zarif bir biçimde şıpırdaması....

Hindistan'da Jain rahipleri; yalnızca üç aylık yağmur mevsiminde görülebilen, bunun dışında her gece başka bir yere git-

meye and içmiş. Poona, Agra vb'den, Harvard'da para ve burs için özene bezene yazılmış eğretilemeli dilekçeler. Hint peri masalları, büyük ozanların kötü çevirileri...

Bugün kendimi halı-örme ruh durumunda duyumsuyorum. Bu hafta onca yazmanın ardından çok uykuluyum, iyi bir sevişmenin ardından olduğu gibi. Şiirlerim çoktan art alanda şimdi. Çok sağlıklı bir panzehir bu, bu düzyazı, şiirlerin yoğun sınırlandırılmalarına karşı....

Daha mutlu bir yaşam duygusu, telaşlı değil, çok yavaş ve güvenli, daha önce hiç duyumsamadığımca. Deniz, dingin, üstünde yumuşak bir güneş. Bütün kayalık dar boğazları kapsayıp büyük erinç dağarının içine alan.

* * *

13 Haziran, Cumartesi... Bu sabah saat 3'e dek ayaktaydım, gene o başımın tepesi çıkacakmış duygusu, bilgiyle öylesine dolu, öylesine doluydu ki kafam. George Starbuck'un Yale'i kazandığını öğrendim dün. Bunun onun En İyi olduğunu kanıtladığından emin. Telefon edip, "A, söylememiş miydim?" Benimkinden daha iyi bir kitap yazacağına alıştırmıştım kendimi ama bu tersine çevrilmiş bir derece gibi göründü....

Dr. B. için: *Ne zaman* çocuk sahibi olduğum değil, bir çocuğumun *olması* büyük bir önem taşıyor benim için. Ölümün şu tanımı her zaman hoşuma gitmiştir, buna göre ölüm: Yaşantılara Girememektir, James'vari bir görüş ama çok doğru. Bir kadın içinse, bedeninin ona uygun, onu besleyecek nitelikte biçimlendirildiği Büyük Yaşantı'dan yoksun kalması, büyük, boşa harcanmış bir ölümdür. Ne de olsa, erkeğin, baba olmak için, fiziksel olarak, her zamanki çiftleşmeden daha fazla bir şey yapmasına gerek yok. Kadınınsa kendinden başkasına dönüşmek için 9 ayı var, bu başkalıktan ayrılmak, onu beslemek, onun için bir süt ve bal kaynağı olmak. Bundan yoksun kalmak gerçekten de ölüm. Sevgiyi, sevilen kişinin çocuğunu taşıyarak tüketmek herhangi bir orgazm ya da entelektüel ilişkiden çok daha derin....

AKIL HASTANESİ ÖYKÜLERİ: Lazarus izleği. Ölülerden geri

dönüş. Dereceleri tekmeleme. Şiddet dolu bir koğuş. LAZARUS SEVGİLİM.

Dayanılmaz bir sabırsızlık duyuyorum. Bu hafta *Bed Book*'um Atlantic Press tarafından kabul edilecek ya da geri çevrilecek. Düzeltilmiş metni Emilie McLeod'a gönderdim. Starbuck'ın Yale'i aldığı üzücü haberinden sonra, Fitts'in yargısından ötürü düşkırıklığına uğradımsa da şimdi kabulleniyorum bunu, Maxine [Kumin]'in de Henry Holt'tan bir mektup almış olması karşısında (başka kaç kadının daha?) Holt'un yapıtlarımı yayımlamasını isteyip istemediğim konusunda çok kuşkulu duyumsuyorum kendimi: beni Lamont'a aday göstermedikçe bunu istemeyeceğime ilişkin bir gurur, bir duygu. Knopf kitabımı bir kabul etse, Lamont'u cehennemin dibine gönderirdim. Knopf ya da Harcourt, Brace yahut Macmillan (belki) ya da Viking. Keşke [M. L.] Rosenthal Macmillan hakkında yazsa bana. Ama benim kitabımın, çetin olduğundan, satılmak için bir ödüle gereksinimi var.

ŞİMDİ: George, Anne ve çocuklarla ilgili öykü. Dayanılmaz bir kadın (ben, elbette) dağılmış bir aileye karışır. Onu en çok sevenin G. olacağına inanır, deli karısına (karısı *hasta*'dır, demek istediğim gerçekten *hasta*) söyler, kuşkusuz Anne'dır bu, kendisinin çok zeki olduğunu duyumsar. Sonra, A.'nın kitabı kabul edilince, onun gerçekte A. olduğunu öğrendiğinde öfkeden çılgına döner. Çocuklara Karşı Acımasızlığı Önleme Derneği'ne telefon eder... ya da toplumbilimci bir arkadaşına telefon ettirir, onlara ulaşıp ulaşamadıklarını hiçbir zaman bilemez. Parkta bir gün. Çocuklar konuşamazlar, kendini güvercinlere yerfıstığı atarken bulur vb. Ördekler, sincaplar, boş boş bakan, unutkan çocuklar. Kötü bir koku, kız sıranın üstüne çişini eder. Ertesi gün gazetede o küçük kızın çatıdan düşerek nasıl *öldüğünü* okursam hiç şaşmam. Elbette, o böyle şeyleri hiç okumaz. İyi niyeti kendisinden kaynaklanan acıma duygusuna bağlı olarak saptırılacaktır, eğer G. onun sevgilisiyse, bu konuda kandırıldığında kötü bir işgüzarlığa dönüşür. OLYMPIAN'lar. Ritz bardaki zavallı evli ozanlar...

Ann Peregrine, intihar konusunda da, ev temizleme konusundaki gibi düzenliydi.

16 Haziran Salı. Bir buluş. Daha önce de keşfetmiştim bunu ama ne anlama geldiğini bilmiyordum. Bir buluş, bir ad: SADIE PEREGRINE. Silver Pie-server öykümün başlarında Bayan Whatsis olarak yeralmıştı. Birdenbire *Falcon Yard* adlı romanımın kadın kişisi oldu. Ah alaysama. Ah, kişilik. Her şeyden önce: S. P., benim adımın başharfleri. Bunu şu an düşündüm. Sonra, peregrine falcon. Ah, ah. Kimse bunu düşünmemiş olsa. Sonra Sadie: sadistik. La. Gezgin. Bu Sadie Peregrine, ben Yaddo'da levrek avlarken, romanı yazmaya yeter...

BUGÜN ÜÇÜNCÜ EVLENME YILDÖNÜMÜMÜZ. Dün, Ted, birbirimize yıldönümü armağanları alırken kitapçıda güzel şemsiyemizi yitirdi (ilk evlenme yıldönümümüzde bir şemsiye armağan etmişti bana, bu yitik olan başka, sanırım üçüncüsü, birkaç şemsiye yitirdik çünkü): Will Grohmann'ın *Paul Klee* kitabı. Olağanüstü. Baştan başa renkli *The Seafarer*...

20 Haziran, Cumartesi. Her şey aksi gitti. Dünyanın külünün bir parçasıyım ben, hiçbir şeyin yetişemeyeceği, hiçbir şeyin çiçek açamayacağı ya da meyve veremeyeceği. 20. yüzyıl tıbbının sevimli sözcükleriyle, yumurtlayamıyorum. Ya da yumurtlamıyorum. Bu ay yumurtlamadım, geçen ay da. On yıldır kasılmalarım olmuş olabilir, hem de boşu boşuna. Çaba harcadım, kanadım, başımı duvarlara vurdum şimdi bulunduğum yere gelebilmek için. Dünyada tam bana göre olan tek adamla, sevebileceğim tek erkekle. Olabilseydi, yaşdönümüne dek çocuk doğurabilirdim. Çocuklarımızla, küçük hayvanlar, çiçekler, sebzeler, meyvelerle dolu bir ev istiyorum. Sözcüğün en derin, en zengin anlamında bir Toprak Ana olmak istiyorum. Entelektüel, meslek sahibi bir kadın olmaktan vazgeçtim: bütün bunlar kül oldu benim için. Kendimde bulduğum ne? Kül. Kül, külden başka bir şey değil.

O korkunç klinik cinsel birleşme çizelgesinin dönümüne

gireceğim, aybaşı olduktan sonra tahlil için hastaneye koşacağım, cinsel birleşmenin ardından. İğneler yiyeceğim, hormonlar, tiroid, kendimden başka bir şey, bireşimsel bir şey olacağım. Bedenim bir test tüpüne dönüşecek. "Altı ay içinde gebe kalmayan insanların mutlaka bir sorunu vardır, canım" dedi doktor. Sonra dölyatağımdan ucuna pamuk sarılı küçük sopacığı çıkararak, yardımcı hemşiresine uzattı: "Kapkara." Yumurtlamış olsaymışım, yeşil olurmuş. Aynı test, ne tuhaf, şeker tanısı için de kullanılıyor. Yeşil, yaşamın, yumurtalarn, şeker sıvısının rengi. "Tam yumurtladığım günü buldu" dedi bana hastabakıcı doktor için. "Olağanüstü bir test bu, hem daha ucuz, hem daha kolay." Ya. Birdenbire varlığımın derinlerdeki temelleri kemirilmeye başladı. Büyük acı ve çabayla, bütün isteklerimin, duygularımın, düşüncelerimin normal bir kadınınkinin odaklaşacağı gibi odaklaştığı noktaya vardım, ne görüyorum? Kısırlık.

Birdenbire her şey uğursuz, alaycı, ölümcül oldu. Çocuklarım olmazsa -yumurtlamıyorsam nasıl olabilir? - bunu nasıl sağlayabilirler?- ölsem daha iyi. Kadın gövdem ölür. Sevişmek ölü olur, bir kısır döngü. Duyduğum haz, haz değil, bir alay olur. Yazdıklarım, gerçek yaşamın, gerçek duygunun yerini doldurамayan boş bir şey; beklenenin ötesinde, çiçek açan, meyve veren hoş bir fazlalık olacak yerde. Ted bir patriarch aile reisi olmalı. Bense bir anne. Ona duyduğum sevgiyi, sevgimizi, bizi, bedenim aracılığıyla dile getirmek; bedenimin kapıları tam anlamıyla kapandı. Bu konuda olağandışı karamsar olduğumu söylemek, bir kadının yumurtlamamayı bir şövalye sırıtışıyla karşılaması gerektiğini söylemek demektir. Ya da "bir mizah duygusuyla." Bir kez daha, ya.

Postacıyı görmüyorum. Güzel, açık bir sabah. Ağladım, ağladım. Dün gece, bugün. Ted'i kısır bir kadınla evliliğe nasıl yargılı kılabilirim? Kısırım, kısırım ben. Son şiiri, kitabına adını veren, kısır bir kadını verimli kllma törenini betimler: "Yaşayanlar zincirinden fırlatılmış, Geçmiş içinde ölmüş, Gelecek koparılıp atılmış." "Şu donmuş olana dokun." Tanrım. Sonra çocuk kitabı, doktora gittiğim gün, dün, T. S. Eliot'tan uzun,

övgü dolu bir mektup aldım. *Tanıştırayım, Annem, Babam!* Çocuk yok, bir çocuk sahibi olmanın belirtileri, umutları bile yok ona adanabilecek. Sonra benim *Bed Book*'um: henüz kabul edilmedi, edilecek ama, o töhmet altındaki McLeod karşı çıksın çıkmasın, Marty'nin evlat edindiği ikizlerine adayacağım onu. Tanrım. Dünyada yüzleşemeyeceğim tek şey bu. Korkunç bir hastalıktan da kötü. Esther'in multipl sklerozu var, ama çocukları var...

Yaz boyunca, Hughes'lar, Amerika'da bir geziye çıktılar, Sylvia gebeydi. Dönüşlerinde, New York, Saratoga Springs'de, sanatçı grupları Yaddo'ya katıldılar. Burada Sylvia ilk şiir kitabının hemen hemen üçte birini yazdı, **The Colossus.** ***Daha önce, İngiltere'ye dönüp orada oturmayı, ilk çocuklarının doğumunu orada beklemeyi kararlaştırmışlardı.***

Yaddo

16 Eylül, Çarşamba... Sıcak bir düşten uyandığımda, Ted'in odanın içinde hışırtılar çıkararak dolaştığını, balık avı için eşyalarını topladığını işittim. Karanlık, biraz daha uyku, sonra güneş kıpkırmızı gözlerimin içinde, koyu renkli çamların arasından yatay ışınlar. Son günlerde beni rahatsız eden belli belirsiz, ağzıma dek gelen mide bulantısı geçti. Meleklere layık pırıl pırıl bir hava. Ayak altındaki rengi atmış çam iğnelerinin üstünde parıldayan çiy, solgun damlalar halinde ilmiklenmiş bitki gövdelerinin üstünde. Büyük yemek odası güzel: koyu renk ışıklı tavan, yüksek arkalıklı oymalı iskemleler, dev gibi masalar; cilalı tahtaların çevresindeki efrizde toprak rengi alçı. Petekten sızan bal, sıcak tabak üstünde dumanı tüten kahve. Lop yumurtalarla tereyağı. Kurşunlu pencerelerin arasından, eriyip maviye karışan yeşil tepeler, bahçedeki çeşmede çiy-beyazı mermer yontular. Garajın üstüne taşındığımızda bu görkemi özleyeceğim - yastıkların yaldızlı eski kadifeleri, aşınmış zengin halıların parıltısı, içerideki çeşme, vitraylar, Trask çocuklarının yağlı boya portreleri, ayımsı deniz, George Washington.

Dün korkunç bir ruhsal çöküntü içindeydim. Yaşamımın görüntüleri yavaş yavaş gücünü yitirerek kullanılmaya kullanılmaya bir çeşit yumuşamış-beyin aptallığına karışıyor. Az önce bitirdiğim 17 sayfalık öykümden hiç hoşlanmıyorum: bir ayının öldürdüğü bir adamla ilgili katı yapay bir parça, görünürde karısının istenciyle oluyor bu ama dip akıntılarının hiçbirine girilmemiş ya da geliştirilmemiş. Yaşantımın fokurtusu ve derinlere gömülü şişkinliği sağlıksal saydam kapakçıklardan dışarı fışkırıyormuş gibi. Güzel, yapay yontular dikiyorum. Kendi dışıma çıkamıyorum. Dövme öyküsü bile daha iyiydi: bir dışsal dünya vardı. Şiirlerin belli bir yeri yoktur:

Pencerenin dışında nemli eğreltiotları

dedim dün kendi kendime, Ted'in çalışma odasında. Arthur Miller okur, topuklarım sobanın üstünde kavrulurken. Yazdıklarımın hiçbir şey olmadığını, hiçbir şeye varmadığını düşündüğüm zaman bir umarsızlık duyuyorum: çünkü başka hiçbir işim yok - ne öğretmenlik, ne yayıncılık. Bütün vaktimin kendimin olmasından ötürü de bir suçluluk duygusu büyüyor içimde. Tıpkı bir sincabın fındık biriktirmesi gibi para biriktirmek istiyorum. Ama para neye yarar? Burada zevkli yemekler yiyoruz: uykuluk, sosis, pastırma ve mantar; domuz sucuğu, bal gibi, portakal tadında patatesler; piliçle bezelye. Sebze bahçesinde yürüdüm, teveklerde bezelyeler asılı, yaprakların alacalı lekeleri üstünde semiren sarı, portakal rengi kabaklar, mısır, asmalarda moraran üzümler, maydonoz, ravent. Gençliğimin, sağlam, güvenli, amaçlı günlerinin nereye gittiğini düşündüm. Ortayaşın doğru, zengin, baştan başa meyveli dünyasına nasıl varacağım? Çalışmadıkça. Dikenli bir taç gibi çevremi kuşatan, doymak bilmez tanrılardan kurtulmadıkça? Kendimi unutmalıyım, kendimi. Dünyanın bir aracı, bir dil, bir ses olmalıyım. Ben'imden ayrılmalıyım....

Sabah ışığında her şey olası; bir tanrı olmak bile.

25 Eylül, Cuma. Uyandığımda Ted gene balığa çıkmaya hazırlanıyordu. Uyandırıldığım için aptalca mızıldanıp durdum: bir erkeğin karısını öldürmesi için bu yeter. Ben kıpırdamaya karar verinceye dek niçin ses çıkarmadan yatakta kalsın? Saçma. Neyse ki kötü bir düşten uyandım. Ah, yığınla kötü düş görüyorum. Onları kendime saklıyorum, dünyayı hastalıklı kılarım yoksa. Düşümde tek bir büyük kasılmayla normal büyüklükte bir bebek doğurdum, ne var ki tam da beş aylık bir bebek değildi. Danışmada, bebeğin iyi olup olmadığını, yolunda gitmeyen bir şeyler olup olmadığını sordum, hemşire, "Şey, burnunda rahim yuvası var ama kalbinde bir şey yok," dedi. Nasıl oluyor bu? Dölyatağında boğulmanın simgesi mi? Ölen annenin imgesi, Göz Bankası gözlerini çıkarmış. Bir düş değil, bir görüntüydü bu. Kendi kendimi bastırmışım gibi duyumsuyorum gene. Eski güz hastalığı. Geleli beri Almanca çalışmadım. Sanat kitaplarını incelemedim. Bunun için bir öğretmenin onayını almaya gereksinimim varmış gibi.

Dün Yaddo kitaplığında notlar alarak bir saat geçirdim, çünkü bütün konuklar geldikten sonra bu haftasonu görkemli malikâneyi kapatacaklar. Ünlü Kurul. John Cheever, Robert Penn Warren. Onlara diyecek bir şeyim yok. Bir çeşit daha zengin iç yaşamım olsaydı, önemi yoktu ama bu bomboş. Derece almak yardımcı olur muydu bana? Çok daha fazla şey bilmek, çalışmak, anlayışlarımı durmadan değiştirmek zorunda kalırdım ama bunu niçin kendi kendime yapamıyorum? İstencime ne oldu? Bir yaşam Fikri, yaşamımın yolunu kesiyor. İngilizce'ye duyduğum ilgi beni felce uğratmış gibi: oysa yığınla profesörün geçimini sağlıyor, bir yaşam kuruyorlar. Hep bu umarsız, amaç duygumu düzenli kılmak için bir iş sahibi olma gereksinimi.

Dün, garajın yanında hep yolumuza çıkan, en son okşadığımızda Ted'i ısıran kocaman şişman kaplan-kedi, Bayan Mansion'ın elini öyle kötü ısırdı ki, kadın hastaneye gitmek zorunda kaldı. Kediyi öldürecekler, sanırım. Görünürlerde yok. Bayan A. kendi kedisini de öldüreceğini, ansızın akşam yemeğinde açık-

ladı: "Beni köstekliyor. Dokuz yıl yaşadı, yeterince uzun bir süre bu." Ansızın ağzından kaçırdığı tuhaf soğuk bir şey....

Şimdiye dek iyi bir şiir yazdım: ölü yılan hakkında imgeci bir şiir. Dağınık bir yaşamöyküsü ya da Cornucopia üstünde çalışıyorum şimdi. Bundan sonra basit bir kızın kişiliğinde çiftlik öyküsünü deneyeceğim: yüksek sesle Eudora Welty okudum. Nasılsa, Jean Stafford'dan çok daha fazla rengi, kendine özgü dünyası var.

Çatı aydınlığında yabananları toplanıp kaynaşıyor, sonra da yokoluyorlar. Etim ürperiyor. Çamların arasındaki boşluklardan sızan parlak güneş, iğneler üstünde pırıl pırıl. Kargalar gaklıyor. Kuşlar şakıyor. Öykü olabilecek olayların listesini çıkar. Şiir konuları için oku. Yılan şiirinin yanında, kitaba girecek şiirlerimin tümü de hortlaklar ve öte-dünyasal görüntülerle ilgili -R. Frost kabul etmeyecek, eminim ama umarım çabuk davranıp bildirirler bana.

26 Eylül, Cumartesi... Dün gece müzik salonunda Schwarzkopf'dan Schubert'in liedlerini dinledim. Son derece duygulandım. "Sylvia kim?" ile "*Mein ruh ist hin*" tanınabiliyordu, orada burada sözcükler: öğrenmeyi güç bulduğum dili bilmeyişimin yabancılaştırdığı kendi geçmişimin güçlü bir duygusu.

Bol bol Eudora Welty, Jean Stafford okuyorum, Katharine Anne Porter'ı yeni baştan okumalıyım. "A Worn Path"ı, "Livvie"yi, "The Whistle"ı yüksek sesle okudum. Beğendiğim şeyin tadını dilimde duyumsamanın bir yolu bu. "The Interior Castle" dayanılmaz acının çarpıcı, ürkütücü bir biçimde yeniden canlandırılışı...

Bütün yaşantıları kullanabileceğim derin öykülere girmeliyim. Bir kişinin bakış açısından anlatmalıyım: kendimle başlamalı, dışa doğru uzanmalıyım: o zaman yaşamım cam bir kafes olmaktan çıkar, büyüleyici olur. Bir, tek bir öyküde yolalabilsem. "Johnny Panic" fazla düş ürünü. Onu bir gerçek kılabilsem.

Dün gece düşümde babamı gördüm. bir geyiğin demirden yontusunu yapıyordu, madenin dökümünde hata vardı. Geyik,

canlı geldi, kırılmış bir boyunla yere uzandı. Vurulması gerekiyordu. Babamı, yanlış bir ustalıkla onu öldürdüğü için suçladım. Ortalıkta dolaşan hasta kedilerle bir ilişiği olabilir mi?

K. A. Porter, yazarken insanlarla konuşamıyor, yemek yiyemiyormuş...

Dün malikânenin arka kapısına korkunç bir papaz geldi, çiğ, parlak kırmızı yüzü bir havuç kazıyacağı ile kazınmış gibi görünüyordu. Siyah palto, beyaz boyunbağı. Jim Shannon'u sordu. Nerede olduğunu bilmiyordum. Bir çeşit sakız çiğniyordu, homurdandı, bozuk paraları birbirine sürttü. Kendisiyle karısına (?) malikâneyi gezdirmemi istedi. Buz kesildim, bunu yapmaya yetkim olmadığımı söyledim. Siz kimsiniz, yazar mı? İtici, bilgisiz, iğrenç bir adam....

...Öyle sabırsızlanıyorum ki. Gene de en önemli şey iyi işleri istiflemek. Eğer, EĞER duygularımı dile getiren anlamlı bir düzyazıya başlayabilseydim özgür olurdum. Olağanüstü bir yaşam sürdürmek için özgür. Sözel baskı altında olduğum zaman umarsız oluyorum. Konuşkanlığın binbir yoluna çekmeliyim kendimi... İlk işim gerçek yaşantılarımı eski bir yara gibi açmak; sonra onu genişletmek; sonra da tek bir tüyde bütün bir rengarenk kuşu bulmak. Birkaç *New Yorker*'ı incele. Şimdi üretken olan Mavis G. gibi.

29 Eylül, Salı. Kurumlu, yağmurlu bir gün. Uykulu bir kuş cikliyor. Profesyonel öykücülerin düzyazı katılığının üstümdeki ağırlığı: yaklaşamadığım bir şey. Garaj odasında tembel tembel bir kahvaltı: özel bir yatakhaneyi anımsatıyor, bir kurumu ya da bir akıl hastanesini. Cilalı muşambalar, dik, hasır arkalıklı sandalyeler, küllükler, camekânlı kitaplıklar, kocaman mavi camdan üzümler. Dün yazdığım Pillars öyküsünün iki sayfasına baktım, cılızlıklarından tiksinti duydum. Yeniden cila. Duygu yoğunluğunun içeri girmesini engelleyen. Pazarın ve yazı gönderilen yerlerin öylesine aşırı derecede bilincinde olmalıyım ki, dürüst, gerçekten doyurucu hiçbir şey yazamıyorum. Ateşli düşlerim uydurmadan başka bir şey değil; ne yazabiliyorum, ne çalışabiliyorum.

Kuşkusuz, dünyanın aynasına dayanıyorum. Emin olduğum bir şiirim var, yılan şiiri. Ondan başka hiç konu yok: Dünya boş bir sayfa gibi. Çam ağaçlarının adlarını bile bilmiyorum, daha kötüsü, öğrenmek için hiçbir çaba harcamıyorum. Ya da yıldızların. Yahut çiçeklerin. Dün May Swenson'un kitabını okudum. Bazı şiirler hoşuma gitti: "Snow by Morning" ile güzel imgeci bir şiir, "At Breakfast", yumurta hakkında. Zarif, zekice sessel etkiler, canlı imgeler: ama ressamlar, onların biçimleri, dokuları ve renkleriyle ilgili şiirde, cılız köklü, salt ustalık gibi görünüyor bu. "Almanac"ı da beğendim, dünya tarihinin ayla ölçülmesi, tırnak kadar, kısacık.

Biri beni gözlüyormuş gibi yazıyorum. Öldürücü bir şey. *The New Yorker* iki alıştırmamı geri çevirdi: ne olduklarını biliyorlarmış gibi. Noel şiirini hâlâ "düşünüyorlarmış", ama ben onu da kabul etmeyeceklerinden eminim. Başarısızlığın adrenalini. Kara bir eşekarısı paravananın üstüne konmuş, sarı kafasını kaşıyıp parlatıyor. Bilardo masası rengindeki çatılara yağmur yağıyor gene.

Beynimi, yarışma hortlağından, kendi-bilincinin ben-merkezinden bir kurtarabilsem, başkalarının, dış dünyanın bir aracı, salt bir aracı olabilsem. Başka insanlara duyduğum ilgi çok kez bir karşılaştırma ilgisi, kimliğin biricik başkalığına duyulan katıksız bir merak değil. Burada, ideal bakımdan, görünüşler, yayınlar, çekler, başarılar dünyasını unutmalıyım. Ve içsel bir yüreğe bağlı kalmalıyım. Gene de, kolaykanarlığa, yarışmaya, narsisizme -kusurlu bulunmaya karşı koruyucu bir kabuk- karşı savaşıyorum.

Yazmak için yazmak, bir şeyi onun verdiği haz için yapmak. Nasıl da tanrısal bir bağış.

Agatha'yı yaratmak: çılgın, tutkulu Agatha'yı. Birden kocasının arı yetiştirmesini istiyorum, ama arılar hakkında hiçbir şey bilmiyorum. Babam bilirdi bütün bunları.

Yaşamı ne kadar biliyorum: aşk, düşkırıklığı, delilik, nefret, cinayet tutkuları.

Nasıl dürüst olunur? Başlangıçlar, parıltılar görüyorum,

ama bunları nasıl bilgiyle düzenlemeli, sona erdirmeli. Çılgınca öyküler yazacağım. Ama dürüstçe. İlksel duyguların, saplantıların yılgısını biliyorum. On sayfalık bir yergi, Karanlık Ana'ya karşı. Ana. Gölgelerin Anası.

Elektra karmaşasının çözümlemesi.

30 Eylül, Çarşamba. Bu sabah, karanlıkta, nemli yatak odamda uyanıp dört bir yanda hızlı hızlı yağan yağmurun sesini işittiğimde, iyileşmişim gibi geldi bana. Son iki gündür, elimi yüreğime götürmekten düşünemeyecek, okuyamayacak kadar ürpertici yürek çarpıntısından onduruldum. Yüreğimde kemikten bir kafese kapatılmış, yabanıl bir kuşun nabzı atıyor, patlayacakmış gibi, her vuruşta bütün bedenimi sarsıyordu. Göğüs kafesimden fırlayıp çıkmak, dünyada kendi yolunu çizmek istiyormuş görünen o gülünç çarpıntıyı durdurabilmek için yüreğime vurmak, onu delmek istiyordum. Elim göğüslerimin arasında, uykudan uyanışımı, dinlenmiş yüreğimin dingin, düzenli, pürüzsüz vuruşunu sevgiyle bağrıma basarak yatıyordum. Kalktım, her an sarsılmayı bekleyerek, oysa sarsılmadım. Uyandığımdan beri dinginim...

Dün başladım, Annem'le ilgili iki sayfaya. Ah, bunu dürüstçe yapabilsem. Karabasan ülkesinden yirmi sayfalık bölümler. Sonra onları istifleyip, yayımlamayı kabul edecek tuhaf üç aylık dergiler düşüneceğim. Tamamen ticarilikten uzak: bir öykü çizgisi, Paul Engle'in En İyi Amerikan [kısa öyküsü] olduğuna karar verdiği, düzenli bir dilbilgisi olmayan... Bu anne öyküsüne biraz yılgınlık katabilsem.

* * *

3 Ekim, Cumartesi... Hiç şiir yazmadım. Anne öyküsünden emin değilim. Kadınca süslerden mi ibaret yalnızca, içinde yılgı var mı? Gerçek olsaydı daha çoğu olur muydu? Gerçek dışsal koşullarda geçseydi? Bu haliyle deli bir kadının kendi kendisiyle konuşması. [Bu öykünün hiçbir kopyası kalmamıştır]. Düşler: önceki gece, Avrupa'ya giden bir gemi için eşyaları toplamakla geçen iki günlük korkunç telaş: Ted'i orada, burada yitiriyorum,

vakit geçiyor, bense hâlâ eski kazaklarla kitapları daktilo makinesinin kutusuna tıkıştırıyorum. Dün gece Yahudiler arasında yaşıyormuşum. Ayin; altın bir kupadan süt içiyorum, bir adı yineliyorum: topluluk da küçük fincanlarda süt içiyordı, keşke içine bal koysalardı, diye düşündüm. Üç gebe kadınla birlikte oturuyorum. Annem gebeliğimden ötürü çılgın gibi, alaycı alaycı kocaman bir sarma etek çıkarıyor, iriliğimi göstermek için. Burada da P. D.* Masanın altında bacaklarımı tıraş ediyor: babam, Yahudi, başlarında: lütfen palanı masaya getirme. Çok tuhaf...

4 Ekim, Pazar. Dün gece düşümde Marilyn Monroe bir tür peri vaftiz annesi gibi göründü bana. Dinleyicilerle "hoşbeş" etme fırsatı doğacak sanırım, Eliot'la** olduğu gibi. Konuştum, neredeyse gözyaşları içinde, onun ve Arthur Miller'ın bizim için ne denli önemli olduklarını söyledim, kuşkusuz bizi tanıyamasalar da. Ustaca manikür yaptı bana. Saçlarımı yıkamamıştım, ona berber sordum, nereye gidersem gideyim, şimdiye dek bana korkunç bir kesim dayattıklarını söyledim. Noel tatilinde onu ziyarete davet etti beni, yeni, çiçekli renkli bir yaşam için sözverdi.

Anne öyküsünü bitirdim, gerçekten de, simgesel ve korkunç fantezilerin basit bir anlatısı. Ardından, bu sabah elektriklendim, tembelliğimden sıyrılmak için çaba harcadım, dağ gibi yığılmış çamaşırları, sonra saçlarımı yıkadım, Jung'da, öykümdeki bazı imgelerin tarihsel örneklerle doğrulandığını okudum. Sevecen, güzel bir anneyi düşünde bir büyücü ya da hayvan olarak gören çocuku yaşamının daha sonraki döneminde deliriyor, bir likantropi nöbetine yakalandığında domuzlar gibi hırıldıyor, köpekler gibi havlıyor, ayılar gibi homurdanıyor. Özdeş bir durumda, "satranç tahtası" sözcüğü kullanılıyor: çocuğunu "satranç tahtası"ndaki gibi oynatan, görünüşte sevecen ama tutkulu bir anneden sözedilirken; "İsteğinin satranç tahtası" diye kullan-

* Peter Davison.
** T.S. Eliot'la buluşma sözü.

mıştım ben. Sonra, yemek yiyen bir annenin ya da büyükannenin imgesi: Red Riding Hood'da olduğu gibi, baştan başa ağız kesilmiş (ben kurt imgesini kullanmıştım). Bütün bunlar benim içgüdüsel imgelerimi en anlamlı bir biçimde tam anlamıyla geçerli ruhbilimsel çözümlemeye bağlıyor. Ancak, ben kurbanım, çözümleyici olmaktan çok, kurban. Benim "kurmacam", çocukluğumda olsun daha sonra olsun, doğru olması gerektiğini duyumsadığım şeyin çıplak bir yeniden yaratılmışıdır yalnızca.

Şimdi, yayımlanabilir öyküleri unut. Bir ruh durumunu, bir olayı yeniden yaratmak için yaz. Bunu, renkli, duygulu bir biçimde yapabilirsen, bir öykü olur. Bu yüzden, anımsamaya çalış: Yaşantıyı kendi amacına göre kullanmak için değil, onun, zihnin kısa devrelerle getireceği bütün o ince, tuhaf çağrışımlarla açılmasını, kendi kendini yeniden yaratmasını sağlamak için.

6 Ekim, Salı. Dün çok sıkıntılıydı. Gökyüzü, ağır, külrengi, ama hiçbir boşalma yok. Günü, Polly'nin* ağacı hakkında, incelikle, bir hece alıştırması yazarak geçirdim. Utangaç, ama eğlenceli. Yüksek sesle Pound okudum, kendimden geçtim. Ezberlemenin verdiği dinsel bir güç. Her gün bir uzun, bir de kısa şiir ezberlemeye çalışacağım. En iyisi sabahları ilk iş olarak onları okumak, öğle yemeği sırasında gözden geçirmek, çayda da soru-yanıt yöntemiyle öğrenmek. Onu ustam olarak alacağım. Yadsınamaz, amansız, sayılamaz, yapmacıksız dize. Ansızın bir ürperti gibi anlatım. Tanrım.

Henry Holt dün gece kitabımı düşünülebilecek en su götürür bir mektupla geri gönderdi, tabii. Ağladım, sırf kitaptan kurtulmak, onu basılı olarak mumyalamak istediğim için, öyle ki şimdi yazmak istediğim her şey onun her şeyi yutan ağzında kaybolmasın diye. Ted önerdi: yeni bir kitaba başla. Pekâlâ, yılanla başlayacağım, eski kitabı da yeniden, yeniden göndereceğim. Max Nix'den de, sözcüksüz, neredeyse biçimi olmayan bir geri çeviriş, çok canımı sıkıyor. Bağışlanmaz bir şey...

* Yaddo kadrosunda bir kadın; Plath onu çok seviyordu.

...Belleğin caddesi çok mu acılı da yürüyemiyorum, kül rengi, keder yüklü, yokolmuş güzelliklerle düşler? Paris'in gökyüzü, çatıları, yeşil Seine, Londra'daki British Museum'un frizi. Başlayabilsem, ah, bir başlayabilsem, her şey yoluna girecek. Bir öykü: çalışmak için bir yıl ayırsam mı? Sonra, her şeye erişemezsem, ondan sonra bir yıl daha? Bir öykü yazarsam başlamış olurum. Şimdi bir konudan ötekine atlıyorum: çiftlik? Mayos? İspanya? Paris? Birini seçmeliyim. Yeniden okumaya katlanabildiğim biricik öyküler, "The Wishing Box", "Johnny Panic", "The Mummy", bir de "The Tattooist." Ötekilerin tümü de -Oxbow, Cornucopia'lı olan, Fifty-Ninth Bear, Sweetie Pie ile Hastaneyle ilgili olan -donuk mu donuk. Başla, başla hadi.

10 Ekim Cumartesi... The New Yorker, Winter's Tale şiirini kabul etti. Memnun oldum. Özellikle *Harper*'s'ın geri çevirmesinden sonra.

Tuhaf bir biçimde verimsiz duyumsuyorum kendimi. Benim hastalığım, sözcükler duyargalarını içeri çektikleri, fiziksel dünya buyruk almayı, yeniden yaratılmayı, düzenlenmeyi ve seçilmeyi reddettiği zaman başlıyor. Onun bir kurbanı oluyorum o zaman, efendisi değil.

Elizabeth Bishop'ı büyük bir hayranlıkla okuyorum. İnce özgünlüğü, her zaman şaşırtıcı, hiçbir zaman katı olmayan, akıcı, vaftiz annesi Marianne Moore'dan daha özlü...

Yeni bir şiir çizgisine ne zaman başlayacağım? Sıradan duyumsuyorum kendimi. Bir iyi öykü yazabilsem. Çok şey düşlüyor, çok az çalışıyorum. Taslağım çöpe gitti, ama başlangıçta hep kötü taslaklar yaptığımı anımsamalıyım.

Almanca'yla Fransızca kendime saygımı artırırdı, niçin buna çalışmıyorum?

13 Ekim, Salı. Bugün çok canım sıkkın. Tek bir sözcük bile yazacak durumda değilim. Gözdağı veren tanrılar. Soğuk bir yıldıza atılmışım, korkunç umarsız bir uyuşukluktan başka bir şey duyumsayamıyormuşum gibi geliyor bana. Aşağıya, sıcak, yersel

dünyaya bakıyorum. Sevgililerin yuva gibi yataklarına, yemek masalarına, şu yeryüzündeki katı ticarete bakıyorum, uzak, camdan bir duvar içine kapatılmış gibi duyumsuyorum kendimi. Yapıtlarımın umuduyla başarısı arasına sıkışmışım -bir şey yakalıyormuş gibi görünen bir iki öykü, sözcüklerden küçük bir renkli ada kuran bir iki şiir- bu umutla başka insanların şiir, öykü ve romanlarının gerçek dünyası arasındaki umarsız uçurum. İmgelemimin biçimlendirici ruhu uzağımda. Hiç değilse Almanca'ma başladım. Acı verici, sanki "beynimden bir parça koparılmış gibi." Yanılıyorum elbette. Kendimi yeniden duyumsuzlaştırıyorum, orada hiçbir şey yokmuş gibi davranıyorum. Bu kendini beğenmişliğin laneti. Hep kendimim, kendimim. Yazdıklarımın yayımlanması neye yarar, hiçbir şey üretmiyorsam? İnsanların bir bölüğü benim için Roman fikrinden daha önemli olsaydı, bir romana başlayabilirdim. Yaşamın duygusundan, hatta dramından hiçbir şey edinmeyen küçük yapay öyküler. Yaşamdan daha gerçek, daha yoğun olmaları gerekirken. Üstelik başka bir şeye de hazır değilim. Daha şimdiden ölüyüm. Yıldızbilime ilgi duyuyormuş gibi yapıyorum, hiç izlediğim yok oysa. Eve döndüğümde tarot kartlarını, yıldızları, Almanca konuşmayı öğrenmeliyim. Çalışmalarıma Frransızca'yı da ekıemeliyim. Bazılarına öylesine doğal geliyor ki bu. Ted benim kurtuluşum. Öylesine az bulunur, öylesine özel biri ki, ondan başka kim katlanabilirdi bana! Yoksa, New York'ta doktora yapabilir ya da bir meslek edinip çalışırdım, elbette. Önceden tasarlamaksızın, akıntıya kapılıp sürüklenerek bu konuda fazla şey yapmak güç.

Beni yılgınlığa düşüren başka bir şey de nasıl unuttuğum: bir zamanlar Platon'u, James Joyce'u vb vb iyi bilirdim. İnsan bilgiyi uygulamazsa, gözden geçirmezse, canlı tutmazsa, bir Sargasso'ya gömülüyor, yapışan midyelerle kabuk bağlıyor. Beni başka insanların yaşamına daldıracak bir işin yararı olurdu. Bir muhabir, toplumbilimci, ne olursa olsun. Belki İngiltere'de şansım yaver gider. Onlar bir bakıma, bizden daha az "profesyonel". Amatöre daha açıklar. En azından ben öyle sanıyorum.

Az zamanla uzlaştıramıyorum kendimi. Orada, burada, *The Christian Science Monitor*'dan, şiirler ve çizimler için on dolar kazanmak ne kolay. Bu sabah iki şiirim kabul edildi: Yaddo ve Magnolia Shoals'la ilgili iki "alıştırma". Ama ben başarının bulutlu görüntüsünü özlüyorum. Şiir kitabımla, çocuk kitabımın yayımlanması. Sanki çocukluğumda ödüller kazanarak ardına düştüğüm eski aşk tanrısı daha da devleşmiş, daha da doyurulmaz olmuş. Buna bir son vermeliyim. Portakal rengi zehirli mantara, mavi dağa sevdalanmalı, onların somut olduğunu duyumsamalı, bir şey yapmalıyım onlardan. Editörlerle yazarlardan uzak durmalıyım: benim çalıştığım profesyonellerin dünyası dışında bir yaşam oluşturmalıyım.

...Ted'den ders al. Durmadan çalışıyor. Yazdıklarını yeniden yazıyor, savaşıyor, kendini yitiriyor. Bağımsızlık için çalışmalıyım ben. Onun benimle gurur duymasını sağlamalıyım. Üzüntülerimi, umutsuzluklarımı kendime saklamalıyım. Kendime duyduğum saygı için çalışmalı, durmadan çalışmalıyım: diller öğrenmeli, açgözlüce çalışmalıyım. Çalışmalı, acele acele yazılmış hiçbir değeri olmayan bir şeyin ardından mucizeler beklememeliyim.

19 Ekim, 1959, Pazartesi. En büyük sıkıntım, eski gözüpekliğimin, kendi kendimin bilincinde olmayan aldırmazlığımın gerilemesi. Kendi kendini hipnotize eden bir ataklık ve dirim, benim boz maddemin kederli sızmalarını yokediyor. Son günlerde Ted'in "alıştırma"sını denedim: derin derin soluk alma, bilinç akışı nesneler üstünde yoğunlaşma, hoşuma giden iki şiir yazdım. Biri Nicholas'a* yazılmış bir şiir, biri de eski ata-tapımı konusunda. Ama farklı. Gizemli. Bu şiirlerde bir resim, bir hava görüyorum.... En önemli şey, şimdi yazdıklarımın eski kitap için olduğu düşüncesinden kurtulmak. O sınlsıklam kitap. Böylece, adı geçici olarak, *The Colossus and Other Poems* olan yeni kitap için üç şiirim var.

---

* Beklediği çocuk, Frieda oldu; Nicholas iki yıl sonra doğdu.

Mavis Gallant'la ilgilendim. Bir anne-kız ilişkisi hakkındaki romanıyla. Gözüpek, kibirli bir roman, benim günlerim için, bir yaşam yılı için bir çözüm olabilir. Yazarken kısa devre yapıp hakkım yokken onu yargılamasam, ağzımı açmadan önce hep itiraz etmesem. Başlıca ilgi konusu: ben olmayan bir kişi - kalıplaşmış bir örneğe dönüşüyor bu, yaslı, özsever.

Güzel, mavi bir gün. Arı bir hava. Kırağılı, Harcourt geri çevirdi. Çok olumsuzsun, diyor Ted. Güceniyor, umarsızlaşıyor. Kendi kendimin efendisiyim ben. Hayaletleri kıskanmakla aptallık ediyorum. Kendi yolumda aylak aylak gezinmeliyim. Bu üç şiir yüreklendirici. Dün pek de iyi değildiler -Mummy adlı öykümdeki bahçenin düzyazılı görüntüsüne gereğinden fazla bağlıydılar. Postayı beklememeliyim, çünkü günü mahvediyor. İnsanların yargılarını düşünmeksizin çalışmalıyım. Bunu öğreneceğim.

Bir şey daha: dünyada yalnızca kendi "durumumla" ilgilenmekten vazgeçmeliyim. Başka bir hortlak. Kendim. Yeter artık. Dinleyicileri bir unutabilsem geliştirebileceğim iyi bir bakış açım var.

Ted ideal, olabilecek biricik klşi.

İki gün Almanca çalıştım, bırakıp şiir yazdım. Bunu sürdürmeliyim. Zor. Yapmaya değer olan çoğu şeyler öyle. Aldatmaların, duyguların dibine inmeliyim.

Kendini kişilikler, başkalarının duygularına daldır-bir camın arkasından bakma onlara.

St. John Perse'ün çiçekli tarçın kokulu yağ renkli dünyası.

Elemenin ödülünü almak için duyduğum eski istek. Açık bu. Erkek kardeşimle eski rekabet. Bütün erkekler benim kardeşlerim. Rekabet dünyanın iliğine işlemiş. Bebekle şiiri çürüyüp bozulmaktan korumalıyım. Onlar canlı, kendi içlerinde iyi yaratılmışlar, çok da esirgenebilir. Çocuklar insancıllaştırabilir beni. Ama hiçbir şey için dayanmamalıyım onlara. Varlık ve kişilik değiştiren çocukların masalı, bunu evliliğin yaptığı masalı kadar saçma. İşte ben, aynı eski ekşi hamur. Otuz beşime gelmeme sekiz yıl var; bu süre içinde çalışmalıyım: öyküler, *New Yor-*

ker'da, ya da başka bir yerde. Bir roman. Bir çocuk kitabı. Sevinç ve yeniden doğuş çabasıyla. Olası bir şey bu. Bana bağlı.

22 *Ekim, Perşembe.* Bugün, kahvaltıdan sonra, yazmaya başlamadan önce bir yürüyüş yaptım. Ağaçların katışıksız rengi: sarı, kırmızı tüy mağaraları. Dingin kırağılı havayı derin derin solumak. Bir arınma, bir vaftiz. Zaman zaman dünyaya yaklaşmanın, onu sevmenin olanaklı olduğunu düşünüyorum. Ted'le birlikte, yatakta sıcak, hayvansı avuntular duyumsuyorum. Yaşam nedir? Benim için küçücük düşünceler. Düşünceler benim zorbalarım: benim kıskanç, kraliçe-kancık üst-benimin düşünceleri: ne yapmalıyım, ne yapmak zorundayım.

Ayrı ayrı bölümlerden oluşan uzun bir şiirin tutkulu tohumları. Doğumgünüyle [onun] ilgili şiir. Delilerevinde, doğada bir konut olmak: araç-gerecin, seraların, çiçekçi dükkânlarının, tünellerin, canlı, kopuk anlamları. Bir serüven. Hiç bitmeyen. Gelişen. Yeniden doğuş. Umutsuzluk. Yaşlı kadınlar. Kabataslak çiz.

Bu paragraf, Plath'ın "Blue Moles" şiirinin kaynağıdır:

Yolda iki ölü köstebek. Birbirinden yaklaşık on metre uzaklıkta. Ölü, sıvıkları çiğnenmiş, biçimden yoksun, duman-mavisi tüylü tabutlar beyaz, pençemsi elleri, insanınkine benzeyen avuçları, yukarı kalkık küçük sivri tornavida burunları. Ölümüne savaşırlar, diyor Ted. Sonra bir tilki çiğnedi onları.

Hidrolik piston barakası. Siyah, nemden parlıyor: su damlaları. Sonra örümcek ağları, ilmikler, bütün bu dizgeyi çatı kirişlerine kaldıran ışıklı teller. Fizik ilkelerine karşı büyü.

Postadan hiçbir şey çıkmadı. Ben kimim? Bir ozan niçin romancı olmalı? Niçin olmasın?

Düş, kırıkları artakaldı: babam sağmış. Annemin küçük bir oğlu varmış: şaşırıyorum: benim oğlum, onun oğlunun ikiziymiş. Yeğeniyle aynı yaşta bir dayı. Erkek kardeşim benim çocuğumla aynı yaşta. Ah, şu eski yatağın dolaşıklıkları.

Dün seradaki sobayla birkaç çiçek saksısının cerrahi bir resmini çizdim. İnanılmaz bir avuntu. Daha yakınlaşmalıyım onunla. Sera, bir konu madeni. Sulama tenekeleri, su damlaları kabaklar, kestanekabakları. Kirişlerden başaşağı sarkan kafaları kesilmiş kabaklar, kurtsu erguvan rengi dış yapraklar. Araç-gereçler: tırmıklar, çapalar, süpürgeler, kürekler. Nesnelerin kusursuz kimliği, kendiliği.

Bildiklerimle, eskiden bildiklerim konusunda dürüst olmalıyım. Kendi acayipliklerime karşı açık olmalıyım. Kaydetmeliyim. Eskiden duyguları, gençlik sahnelerini iletebilirdim; şimdi yaşam çok karmaşık. Uğraşmalısın.

23 Ekim, Cuma. Dün: umutsuzluk içinde başlanan bir alıştırma güzel, yeni bir şeye dönüşüyor: delilerevi şiir dizisinin birincisi. Araç-gereç barakasında Ekim. Roethke'nin etkisi, gene de benim. Ted'in eleştirileri tam anlamıyla doğru. Dün gece şiirlerimi yayımlamaktan sözettim [Malcolm] Cowley'e: yüzündeki buruk, acıklı çarpılmadan anladım ki, kitabımı görmüş ya da duymuş, geri çevirmiş ya da çevirecekmiş. Luke'un resmini gördüm düşümde: süslü, zarif bir balad kırsal görünümü, Korsikalı köylü doğuşlu, gümüşlü mavilerle yeşiller, Adem'le Havva uzun çayırların arasından eğilmiş bakıyorlar. Tırtıllı, yumuşak yaprakların üstünde parlak, pembe-beyaz bir ışık. *London Magazine*'de yayımlanan şiirlerimi gördükten sonra Heinemann'ın editörlerinden birinden güzel, olumlu bir mektup. Şiirler derginin en başında yer alıyor: umut baharları. İngiltere yeni rahatlıklar sunuyor. Orada bir roman yazabilirim. Böyle diyorum, böyle diyorum. Bu ticari Amerikan üst-beni olmaksızın. Tempom, İngiliz temposu. Hava yağmurlu, Ted'le yağmurlu bir yürüyüş. Mavi damlalar, donuklaşmış yeşil göller, donuk sarı yansımalar.

1 Kasım, Pazar. Nemli, temiz hava, gri gökyüzü. Geçen haftaların bütün renkleri donuklaşıp duman moruna, yalın toprak rengine dönmüş. Birkaç gece önce beş aylık (beş aylık mı

doğmuş?) sarışın, Denis adında bir oğlum olduğunu gördüm düşümde, bana bakıyor, kalçalarıma, ağır hoş kokulu bir çocuk. Çifte şaşkınlık: çok güzel, çok sağlıklı oluşundan, çok az sorun yaratmasından ötürü. Ted bunun, benim derin ruhumun yeniden doğuşu olduğunu öne sürüyor. Uğurlu bir çocuk. Dün gece karışık bir düş gördüm, iki delikanlı, suçlu çocuklar, Winthrop'taki eski evimizin önündeki karanlık bir çimenlikte, süt kabımızı dışarı atıyorlar. Öfkeyle birinin üstüne atılıyorum, dişlerim ve ellerimle düpedüz onu parçalamaya başlıyorum. Öteki oğlan eve gireceğini söylüyor, evi yakıp yıkacağını, Anne'me zarar vereceğini düşünüyorum. (Dün gece, çocukların, yeniyetmeler çetesinin Halloween* için dışarı çıktıklarını görmek mi kışkırtmıştı bunu?)

Yazdığım şiirlere şaşıyorum. Dokunaklı, ilginç görünüyorlar, ama ne denli derin olduklarından emin değilim. Sıkı bir usavurmaya dayalı, ritmik bir mantığın yokluğu canımı sıkıyor. Ama gene de özgür kılıyor beni...

Bugün bir şey yazamayacak gibi duyumsuyorum kendimi. Ta dibinde olduğum bir yılgı insanlarla ilgilenmeye olanak vermiyor: öykü yazmayışımın nedeni. Yalnızca birkaç ruhbilimsel fantezi. Başkalarının yaşamı hakkında çok az şey biliyorum. Polly'nin hortlakları. Dolunay ışığında kucağında bir bebek, yatağının ayakucunda duran yaşlı müdür. Daha sonra onun, kucağında bir kuzu**, aynı konumda bir resmini buluyor.

Evde büyük botanik kitabını çıkanyorum. Nasıl bir eylemsizlik çöktü üstüme: bir yazgıcılık duygusu: okul dışında öğrenmenin güçlüğü.

Ted'in hayvanları öldürme düşleri: ayılar, eşekler, kedi yavruları. Beni mi yoksa bebeği mi? Oyununu daktiloda yazmaya başlıyor. Düşüncesizce, dün keşke gerçekçi olsaydı, diye düşündüğünü söyledi. Elbette, ucuz yüzeysel zihnimde, Broadway'de

---

* Hortlak gecesi. Çocukların yüzlerine maske takıp garip giysiler giyerek korkulu şakalar yaptıkları 31 Ekim gecesi (Çev).

** Bebeklerle kuzular, Plath'ın kendi yazışma dizgesinin bir bölümünü oluşturuyordu. Gebeliğinin bu aşamasında, sabah hastalıkları oluyordu.

başarı kazanmasını isterim, kolay yol. Çocuk kitabı *Meet My Folks*!'u yeniden gözden geçirip gerçekten iyi bir duruma getirdi. Burada bir yayımcı bulmamız gerektiğini duyumsuyorum, ne var ki, ölümcül olan, bizim geleneğimizin öylesine dışında ki. Yine de gerçek dünya şaşılacak şeyi vermeli. Benim *Bed Book*'um, içinde hiç insan ya da çocuk, hiçbir ilgi çekici şey -hiçbir olay örgüsü- olmadığından belki de başarısızlığa uğrayacak...

4 Kasım, Çarşamba. Gene felçli gibiyim. Günlerimi nasıl da ziyan ediyorum. Korkunç bir katılma ve donmanın anestezi gibi bütün bedenimi dolaştığını duyumsuyorum. Merak ediyorum, acaba Johnny Panic'ten günün birinde kurtulacak mıyım? Başarılı *Seventeen*'imden [yayımlanmasından] bu yana on yıl geçti, soğuk bir ses: Ne yaptın, ne yaptın? diye soruyor hâlâ. Aynı derecede soğuk bir açıdan bakınca, çalıştığımı, düşündüğümü, nasılsa bir yıl ders vermekten fazla bir şey yapmadığımı görüyorum: zihnim nadasa bırakılmış gibi. Ne danışacak kimsem, ne de öğrencim olmaksızın kendi kendime okumak, dönüp dönüp okumakla geçecek bir yaşam değil özlediğim. Hoş olmayan bir kaç ruhsal öykü yazdım: yayımlanmaya değer "Johnny Panic" ile "The Mummy," bir de dövmeciyle ilgili hafif bir tour de force*, yedi yıl önce yayımlanan Sunday at the Mintons'dan bu yana bütün yazdığım bu. Nerede o güzelim, özgür mağrur tasasız coşku? Bir öyküyü düşünürken bile soğuk çise gibi bir umarsızlık çöküyor üstüme.

Mucize gibi, Poem for a Birthday dizisinden yedi şiir yazdım, ondan önce de, iki küçük şiir, "The Manor Garden" ile "The Colossus" renkli, eğlenceli buluyorum onları. Ama kitabımın elyazması ölü görünüyor bana. Öylesine uzakta, öylesine uzaklara gitmiş. Bir yayımcı bulma şansı hemen hemen hiç yok: en iyisi onu yedinciye göndermek, Dudley Fitts, bu yıl yumuşar da, bana geçen yıl kılpayı kaçırdığım Yale ödülünü vermezse, yapı-

* (Fr) Hüner gösterisi; salt beceriyle ya da zekice bir teknikle kazanılan başarı (Çev).

lacak tek şey onu İngiltere'de yayımlatmaya çalışmak, ödülleri de unutmak, oysa hoş bir şey olabilirdi bu. Sanırım Yale'i deneyeceğim, bu yüzden onun W. Lamont'a bir giriş olarak kabul edilmeyeceğini umarım -bunu kazanma şansım daha da az -bu, ikisini de ortadan kaldırır. Onu [Philip] Booth'un kitabıyla, [Ned] O'Gorman'ın kitabıyla vb., Starbuck'unkiyle karşılaştırınca, yeteneksiz olmadığımı duyuyorum gerçekten de.

Kendimden başka hiç kimse hakkında yazamazsam yok olup giderim. Çevremdeki dünyaya duyduğum eski açık saçık güçle ilgiye ne oldu? Bu manastır yaşamı için yaratılmamışım ben. Edilgen bağımlılık izleri buluyorum kendimde hep: Ted'e, çevremdeki insanlara. Bunun hakkında şiirler yazarken bile, yaşamıma karar verecek, bana ne yapacağımı söyleyecek, bunu yaptığım için beni övecek biri olsun istiyorum. Bunun saçma olduğunu biliyorum. Ama ne yapabilirim?

Kendi içimde hazlar oluşturamazsam: görmek, resim, eski uygarlıklar, kuşlar, ağaçlar, çiçekler, Fransızca, Almanca öğrenmek -ne yaparım? Kitaplar yazma isteğim, beni bu konularda yüreklice, aptalca çalışmaya iten kökendeki dürtüyü yok ediyor. Johnny Panic yüreğimin üstüne çöreklenmişken, ne zeki, ne özgün, ne de yaratıcı olabilirim.

...Yazmak benim sağlığım; o soğuk kendi-bilincimi bir yırtıp aşabilsem, nesnelerin tadına, onların bana sağlayabilecekleri armağanlar ve övgüler için değil, kendileri için varabilsem. Dr. B. haklıymış: bir şey yapmaktan kaçınıyorum, çünkü onu yapmazsam, kimse başarısız olduğumu söyleyemez. Bir ödleğin maskesi....

Hoş bir düş gördüm: Londra'ya dönüyormuşum: nergislerle dolu bir bahçede yataklı bir oda kiralıyormuşum, toprak kokusuyla, parlak sarı çiçeklerin kokusuyla uyandım.

7 Kasım, 1959, Cumartesi. Umutsuzluk. Açmaz. Dün gece Salt Lake'de yüzdüğümüzü gördüm: somut güzel bir şey. Bu ışık, bu duygu hiçbir öykünün parçası değil, diye düşündüm. Başlı başına bir şey, sözcüklere dökülmeye değer. Bunu yapabilirsem,

eski sevinci yeniden ele geçirebilirsem, ona ne olduğunun hiç önemi olmaz. Sorun benim başarım değil, sevincim. Ölü bir şey.

Mummy adlı öyküm, *New World Writing*'den geri geldi, mumlu kâğıda yazılmış bir red yazısıyla. Çok buruk, yer yer melodramatik bir öykü, yalnızca bir anlatı. Eski erkek kardeş- rekabetiyle övgü-arayan dürtülerimi, bir taş tanrı-kitlesine dönüştürdüm. Yeteneğimin dünyada patlamasından on yıl sonra, her şey dokunabileceğim bir erime doğru akarken, Mintons'ı* yedi yıl önce yaratabilirdim, çünkü onlarda kendimi unuttum.

Ted'e gece gündüz yakın olmak tehlikeli. Onunkinden ayrı hiçbir yaşamım yok, salt bir tamamlayıcı olacağım belki de. Almanca ders almak, kendi başıma dışarı çıkmak, düşünmek, kendi başıma çalışmak önemli. Ayrı yaşamlar yaşamalıyız. Beni içeriden destekleyen bir yaşamım olmalı. Burası benim için bir çeşit korkunç kadınlar manastırı. Odamızdan nefret ediyorum: kısır beyazlığından, odayı baştan başa dolduran yataklardan. Boston'daki küçük, tıklık tıklım apartman dairemizi seviyordum, J. Panic beni orada ziyaret etmiş olsa da.

Beni en çok yıldıran, yararsız olma düşüncesi: iyi eğitim görmüş, parlak, umut verici olmak ve aldırmaz bir orta yaşa doğru silinip gitmek. Yazmaya çalışacak yerde, düşlerde donakalıyorum, yapıtlarımın geri çevrilmesinin düş kırıklığını kaldırmaya gücüm yetmiyor. Saçma. Edilgen davranma, Ted'i benim sosyal kendim olmaya bırakma eğilimindeyim. Sırf hiçbir zaman ayrı kalmadığımızdan. Şimdi, örneğin: ondan ayrı yapabileceğim birkaç şey: Almanca çalışmak, yazmak, okumak, ağaçlıklarda tek başıma yürümek ya da kente inmek. Kaç çift böylesine bir arada olmaya dayanabilmiştir? Londra'ya varır varmaz, kendi başıma, amacıma doğru azimle yürümeliyim. Ders vererek, yılda bir iki ortalama şiir, birkaç kendi merkezinde odaklaşmış çılgın öykü yazmaktan daha iyi durumda olurum. Okumak, çalışmak, tek başına, "kendi kararını kendi vermek" benim için

* Plath'ın ödül kazanan ilk öykülerinden.

tam da en iyi yol değil. Kendimi gerçekleştirmek için başka insanların gerçekliğine, işe gereksinimim var. Yalnızca bir anne ve ev kadını olmamalıyım hiçbir zaman. Bir yazar olarak böylesine biçimlenmemiş, böylesine üretken olmadığım bir sırada bebeğin meydan okuyuşu. Yaşamımın anlamı ve amacı konusunda bir korku. Benim kendi amacımın yerine geçen bir çocuktan nefret ederim: bu yüzden kendi amacımı belirlemeliyim. Ted, benim yıldızbilimden, tarottan, öğrenme isteğimden sözetmemden, sonra da kendi kendime çalışma sıkıntısına katlanmamamdan bıktı. Ben de bıktım bundan. Yaşamlarımızın ürkütücü akıntıya kapılmış süreklenen belirsizliğinden de bıktım. Sanırım bu, Ted'in açısından hiç de belirsiz değil, çünkü onun yazma yeteneği benimkinden çok daha güçlü.

Şiirlerim yavanlaşıyor. Islak sundurmada bir alakarga, attığım ekmek kırıntılarını yutuyor. Kafam bir açmazlar taburu. Yeats'i, Eliot'u -eski taze sevinçlerim- bile açma yürekliliğini bulamıyorum kendimde, onlarla ilk parlak karşılaşmalarımı anımsadığımda duyduğum acı yüzünden. Kendimi yitirmeyi daha az başarabiliyorum. Kendim ise, çabuk yitirilmeye daha uygun.

Bağımsız, kendine egemen M. S. Yaşı yok. Kahvaltıdan önce kuşları seyrediyor. Kendisi için ne buluyor? Satranç oyunları. Eşcinsel de olsa güçlü kadınlara eskiden beri duyduğum hayranlık. Denge ve güvenliğin bedeli olarak sınırlanmanın gönül rahatlığı...

11 Kasım, Çarşamba. Buraya, ne yapacağımı şaşırdığım, kendimi bir çıkmaz sokakta bulduğum zaman yazıyorum yalnızca. Mutluyken hiçbir zaman. Bugün olduğu gibi...

Tüvidlerimin içinde sıcak duyumsuyorum kendimi, hoş bir biçimde düz-karınlı. Bebek üstüne düş kurmak bir zevk. Yılgılanm çok seyreldi. Güvenebileceğim, sağlam, yetenekli, sevecen bir doktor, nelerin olup bittiğini bildiğim bir hastane bulabilsem, iyi olacağım. Yirmi dört saatten çok sürmez. Eğer bebek sağlam ve sağlıklıysa...

Odun istifi: kesilmiş iri dallar, som pembesi odunözü, tarazlanmış iri kabuk parçaları. Kaba ve pürüzsüz dokular.

Buradan ayrılmaya istekliyim. 11 hafta çok fazla. Ted'in hoşuna gidiyor ama. Bir roman yazıyor olsaydım, neyse neydi. Ama o zaman bile, sıradan yaşamın sıkıntılarını, uyarıcılarını, arkadaşları, oyunları, kente yürümeyi vb seviyorum. Penceremden geçen kuru otlarla mavi odun dumanı. Londra'da çalışmak isterdim. Bir roman, bir roman. Onu ilkin bir İngiliz yayımcıya gönderirdim. Sınırlı sayıda da olsa ilk şiir kitabımın basılacağını duyumsuyorum. Bu hafta bir şiir yazdım, Pazar günü yanmış kaplıcaya yaptığımız yürüyüşle ilgili. İkinci bir şiir kitabı. Öyle avutuyor ki beni ikinci bir kitap fikri, içinde şu yeni şiirlerle: "The Manor Garden", "The Colossus," "The Burnt-out Spa," yedi Doğumgünü şiiri, belki "Medallion" da, eğer şimdiki kitabıma sıkıştırmazsam. Lamont için bir yayıncı tarafından kabul edilirsem, kitabı desteklemek için bütün yeni şiirlerimi içine sokma gereksinimi duyacağım. Yales* için böyle bir gereksinim duymuyorum. Eh, Yales'in açılışına üç ay var.

Eşyaların toplanması, yolculuk, insanları görmek gibi pratik sorunlardan ötürü heyecanlıyım. Buradaki odamızdan nefret ediyorum: beyaz, ameliyat odası, hastane gibi. İki ayda üç öykü yazdım, hiçbiri de çok doyurucu değil, on on iki kadar iyi yeni şiir, kötü, olmayacak bir çocuk kitabı yazdım. Tek başıma bir yerlere gittiğimde daha az insanca oluyorum. İlgilerimin genişlemesine, uyarıcıya, isteklere gereksinimim var. Oyalanmalar, evet. Burada iki iyi filme gitmek için verilmesi gereken savaş gülünç: kullanmadıkları büyük bir steyşın araba var. Kentte ya da kent dışında yaşamak. İngiltere heyecanlandırıyor beni. Amerika'da yaşamayı düşündüğüm zaman, nerede olduğunu bir türlü tasarlayamıyorum: dış mahallelerden nefret ediyorum, kırsal bölgeleri fazla yalnız, kenti fazla pahalı ve köpek pisliğiyle dolu buluyorum. Londra'da, dingin bir alanda yaşadığımı, çocukları güzel parklara götürdüğümü tasarlayabiliyorum. Kentin

* Yale Genç Şairler dizisi.

hemen dışındaki kırsal bölgeye geçmek, gene de yakın olmak. Her gün yaşam yeniden başlıyor.

12 Kasım, Perşembe. Yalnızca bir not. En iyim yükseliyor. Artık olanaksızı istemiyorum. Küçük şeylerle mutluyum, belki de bu bir işaret, bir ipucudur... Dün gece Lehmann'ın, "This Earth Our Hospital" adlı öykümü kabul ettiğini öğrendim. Başlığı, "The Daughters of Blossom Street" diye değiştirdim. Çok daha iyi. Doyurucu. Birçok bakımlardan amatörce, ama dokusu çok da cılız değil. Eski şeylerimi, cılız olanları tamamen ayırıyorum. Garajdan, puslu bir ay ışığında seke seke çıktım, ılık, rüzgârlı bir gece. Dün mavi köstebek şiirimi bitirdim, ikimiz de beğendik. Her gün Tanrı'nın varolması, artan bir güç ve açıklıkla beni ziyaret etmesi için yeniden yakarıyorum. İnsanlar hakkında, devingen durumlar hakkında yazmak istiyorum. Geçenlerde kabul edilen iki öykümün mizahi gücünü, Mintons [öyküsünün] ciddi düzyazı biçemiyle birleştirebilsem, sevineceğim... Bir bildiri tümcesi yapmaya çalıştığımda kalemin ucuna gelen uyuşuk soğuk kolaysöylerliğimi bir aşabilsem. Renklendirmeli, yoğunlaştırmalıyım onu.

...Fiziksel olaylar için bir not defteri tutmalıyım. Dövmeci dükkânına gidişim, hastanedeki işim iki iyi öykü sağladı bana. Boston yaşantım da sağlamalı. Yeterince derine inebilirsem. Agatha'larda bir parti, Starbuck'un karısı. Bahçeler. Aman Tanrım, bütün bunları yazabilmek ne güzel. Usul usul yakalamalıyım maymunu. Küçük kabul dozları yardımcı oluyor. Belki de çocuklara öyküler anlatmak orada birkaç kitap yazmama yardımcı olur....

...Dün gece... kızlar: en büyüğü, yaşı yok, koyu renk, evdekalmış-kızımsı topuz, sıska, düz göğüslü, düz siyah ayakkabılar, kahverengi kadife kemerli, sıradan bej giysi... Gözlük, parlak, ışıklı bir yüz, bir konuşma öğretmeni: "Ah, Bay Binkerd, müzik öyle bir *ruh durumu* yaratıyor ki!" Öteki, daha genç olanı oldukça sevimli, sanata meraklı, zarif topuklu ayakkaplar, serbest, modaya uygun saçlar, mavi gölgeli gözler, o da gözlüklü,

modaya uygun şık bir gri-mavi kazakla eteklik, gümüş bir Meksika kolyesi, özenle yapılmış, zevkli. Baştan çıkarıcı davranışlar. Dokuma ve takı yapma dersleri veriyor. May [Swenson] öteki odada: çilli, kendi başına, küçük bir çetin ceviz. İki sevicinin durumunu tasarladım: biri, çocuklu bir kadını görünürde mutsuz bir evlilikten kurtarıyor. Orta yaşlı iki kadının sevicilik çözüm ya da neden olmaksızın birlikte yaşamalarını düşünmek niçin olanaksız?

14 Kasım, Cumartesi. Bu sabah iyi bir yürüyüş yaptım. Saat 8'de kahvaltıya vaktinde kalktım, posta, bizi ödüllendirmek içinmiş gibi erken geldi. Ilık esintili boz bir hava. Tuhaf bir coşku. Bunu kaydet. Ne zaman yola çıkacak olsak, bu kıpırtı, bu heyecanı duyuyorum, sanki eski ortam, insanın kendisinin tortusunu, eylemsizliğini koruyormuş, yalın yeni kendisi de parlayarak daha iyi bir yaşama kayıyormuş gibi...

Yumuşak, kumlu patikadan yürüdük. Soluk mor ve mavimsi tepeler gri uzaklığın içinde eriyordu. Çıplak ağaç tepelerinin siyah ince dalımsı kalınlığı. Rüzgârda hışırdayan yapraklar. Siyah bir kuş uçup bir dala kondu. Yanık mısır koçanları, eski mısır sapları. Çaprazlanmış değnekler üstünde yırtık pırtık bir erkek ceketiyle bir çift soluk, ağarmış iş tulumundan yapılmış, siyah, çırpınan bir korkuluk. Boş kollarını sallıyordu.

İki köpek gördük, dilleri dışarıda, fidanlarla eğreltilerden oluşan bir ağaçlığı keşfe çıkmışlardı. Toprağın sarı-kahverengi, kurumuş rengi. Mermi kovanları bulduk. Yumuşak kumda tilki, geyik izleri. Göllerin yeşil, parlak yatakları. Yaddo çimenliğini örümcek ağı gibi saran köstebek tümsekleri, tüneller. Parmağımı tünele sokup, deliği iki yönde yokladım.

Dün mantarlarla ilgili bir alıştırma yazdım, Ted beğendi. Ben de. Bir şey yazdığım zaman onu değerlendirmekten tam anlamıyla yoksunum: değersiz bir şey mi, yoksa dahi işi mi.

Birkaç gece geç yattıktan sonra bugün bitkinim. Hiçbir şey yazacak durumda değilim. Dün gece gördüğüm düşler tedirgin etti beni: Annemle Warren, katı kuralcı, haşin, üstüne vazife ol-

mayan şeylere burnunu sokan pozlarda. Kolunu ısırdım (suçlu çocuğun kolunu ısırışımın yinelenişi), yaşlı, ince, hep tetikte. Warren, adı Partisan Review olan biriyle yatağa girmek üzereyken yakalıyor beni. Eski utançlarla suçluluk duyguları.

Ama İngiltere'de yaşamaktan duyulan bir sevinç ve heves. Biraz da, şiirlerimle öykümün son zamanlarda orada karşılaştığı konukseverlikten ötürü. Zihnime çok daha yakın.

15 Kasım, Pazar. Art arda kötü, uykusuz geceler geçirdim. Yaklaşan düzensizlik olabilir mi? Bunun sonucu olarak, yorgun, gücü tükenmiş, ekşi bir bitkinlikle doluyum. Dün gece geç vakit film için beni uyanık tutacağını düşünerek kahve içmekle yanlış bir şey yaptım. Sinemaya gitmedik, sabahın koyu karanlığına dek hastalıklı bir biçimde kendi kendimi azarlayarak yattım, kötü düşler içinde, doğum sırasında tuhaf bir hastanede ölüyormuşum, Ted'i göremiyormuşum ya da bir mavi bebek yahut sakat bir bebek doğuruyormuşum, bana göstermiyorlarmış.

Öykülerde başka kişilerin içine girmek benim için bir kurtuluş olabilir: yayımlandığını görmek istediğim biricik üç öykünün tümü de birinci kişi ağzından yazılmış. Sorun, başka birinci kişiler geliştirmek. Beggars öyküm gülünç bir kopya: duygusal, katı, hiçbir şeye ilgi duymuyor. Oysa korkunç olan, tehlike *vardı*, ilgi vardı. Oturma odası kısıtlamalarımdan kurtulmanın bir yolu da argo. Kolejde yazdığım günlerden bu yana bir şey öğrendim mi? Yalnızca şiirde. Şiirde öğrendim.

Ted'in hasırlamak hakkında yazdığı iyi öykü. Çok güzel, çok çetin. Dünyanın ondan beklentisinin hiçbir yapmacık imgesiyle engellenmeksizin ilerliyor. Dün gece beni avuttu, kucakladı. Sevilmek sinirlerimi gevşetti, onların uykuya dalmalarını sağladı. Kupkuru kalktım, korkunç bir duygusal bunalımın ardından olduğu gibi. Bugün pek fazla bir şey yapacak halde değilim. İncelemelerin incelemelerine daldım. Başkalarını okumak ne güzel? Başkaları hakkında okumak? Onların öykülerini, şiirlerini okumak, onlarla ilgili incelemeleri değil. Eleştirmenlerle profesörlerin dünyasından çok uzaktayım. Yaşamın kendi içine

kök salmalıyım. Gene de Iris Murdoch'un yapıtlarında işlerliği olan parlak bir profesör zekâsı var. Kendi kendimi büyüleyip, bekleyen dünyayı unutmalıyım. FİKİRLER yapıtın küçük yeşil sürgünlerini öldürüyor. Aşkı, acıyı, deliliği yaşadım ben, bu yaşantıları anlamlı kılamazsam, hiçbir yeni yaşantının yardımı olmaz bana.

Kötü bir gün. Kötü bir zaman. Çalışmak için en önemli zihinsel durum. Şiirin kendisinin, öykünün kendisinin yüce olduğu tasasız, dürtülü, istekli durum.

Aralık'ta Hughes'lar İngiltere'ye gitmek üzere yola çıktılar, orada, Londra'da yaşamayı tasarlıyorlardı. Frieda Rebecca, Nisan 1960'ta, Londra'da, evde doğdu. Plath, Heinemann'la, ilk şiir kitabı,* The Colossus*'un yayımlanması için bir sözleşme imzaladı, kitap Ekim'de yayımlandı. 1961 başlarında bir düşük yaptı, kısa bir süre sonra apandisit ameliyatı oldu -hastanede kaldığı süreye ilişkin notlar, aşağıdaki, "İçerideki," adlı parçada yeralmaktadır.

İçerideki

27 Şubat, Pazartesi, 1961. Hastanede. Hâlâ bütünüm, hiç kimseyi ilgilendirmiyorum. Yara bandları, sargılar içinde keyifle gülümseyen ya da cam ve delikli ahşap bölmenin arkasında ağzından köpükler çıkarak inleyenlerden biri değilim. Hüzünlü, palabıyıklı doktorla parlak beyaz aşın ciddi öğrencileri yanımdan geçiyorlar. Burası dinsel bir kuruluş, büyük arınmalar oluyor burada. Herkesin bir gizi var. Daha şimdiden bitkin, yastıklarımın arasından bakıyorum onlara. Gözlüklü şişman kız yeni bacağını deneyerek yürüyüp geçiyor, bacağı "traksiyon"la yükseğe asılı, burunsuz yaşlı kadın, ekşi suratlı, göğsüyle kolu yara bandıyla sarılı bayan bir bastonla içini kaşıyor. "Derim buruştu." Perşembe günü kesecekler onu. Sırtında kırmızı yün bir bornoz, çocuklar gibi güzel dudaklı, yardımsever bir hasta çiçekleri geri getiriyor. Bütün gece antrede soluk alıyorlar, çiçek tozlarını döküyorlardı, nergisler, pembe, kırmızı laleler, acı mor, kırmızı gözlü dağ lale-

leri. Emektarlar için saksı bitkileri. Kimse yakınmıyor, sızlanmıyor. Gümüş rengi karyolamın üstüne asılı siyah kulaklıklarda mini mini bir ses, dinleyeyim diye dırlanıp duruyor. Fişten çıkarmıyorlar onu. Beyaz yatak perdelerinin üstünde, alabildiğine neşeli, pembe, mavi, sarı kuşlar, çoğu pembe çiçekler, aptal aptal sırıtan yeşil yapraklar arasına dağılıyor. Onları çekip beni yatağıma kapattıklarında bir kameriyeyi andırıyor. Dün gece Camden Town'ın ıslak, kara Pazar sokaklarında yittim, kararlı bir biçimde yanlış bir doğrultuda yürüyerek. Bir arabadan inmekte olan yaşlı bir kadına St. Pancras Hastanesi'nin nerede olduğunu sordum: yaşlı kocasına sordu -"Biraz karışık" dedi o da. "En iyisi arabayla götüreyim sizi oraya." Eski, rahat arabanın arkasına oturdum, gözyaşlarına boğuldum. "Keşke bir bebeğim olsaydı" dedim, "en azından sizin ona verecek bir şeyiniz var." "Hep böyle deriz" dedi kadın. Adam belirsiz, ıslak ıslak parlayan karanlık sokaklara saptı. Yağmurda tökezledim, ıslak tutamlar halinde alnıma yapışan perçemlerimle oraya buraya çarptım. Hasta kabul bürosu kapalıydı. Uzun, parlak bir biçimde aydınlatılmış salon boyunca yürüyorum, kahverengili bir oğlan asansörle 1. Koğuş'a çıkarıyor beni. Hemşire sorular soruyor, bir form dolduruyor. Daha çok soruyu yanıtlamak istiyorum, soruları seviyorum. Formların üstündeki kutuların içine kendimi mutlu bir biçimde koyverdiğimi duyumsuyorum. Yanımdaki bayanın boynunun altında bir sargı var -göğüs filminde, tiroidinin akciğerinin içine doğru büyüdüğünü görmüşler, onu çıkarmışlar. Şimdi, yatağının çevresindeki perdeler çekili, bir uğraş yoluyla tedavi uzmanı ona vuruyormuş gibi sesler geliyor: pat-pat-pat-pat. Her çeşit donanım arabayla taşınıyor -vakumlu temizleyiciler, ayaklı merdivenler, yatağın bir ucunu yukarı kaldırmak için kullanılan gereçler, duvardaki fişe takılı, tekerlekli, büyük bir alüminyum kutu -buharda pişirilmiş öğle yemeklerini sıcak tutmak için, sanırım. Dün gece akşam yemeği yiyemeyecek denli hastaydım -yalnızca bir fincan Ovaltin içtim, çiçekli perdelerin arkasında geceliğimi giydim. Genç, çekici, ince bir Doktor "Cahst" yanıma gelip hastalığın belirtileriyle ilgili sorular

sordu. Yeniden gebe olabileceğim gözleminden sonra bir ünlem işareti koydu. Başucumdaki uzun pencereden soğuk hava esiyor. Tiroidli kadın perdesinin arkasında kuru kuru öksürüyor. Rose adında güzel, genç, arkadaş canlısı bir kadın dün gece benimle çene çalmaya geldi, yarı saydam soluk mavi bir gecelik giymiş, "Boston'da bulunmuş" "Bunny" adlı canlı, siyah saçlı bir hanımefendiyle tanıştırdı beni, kocası Afrika'da çekirgeleri inceleyen başka bir parlak hanımefendi daha -ikisi de sıtmaya yakalanmıştı; Güney Devon'da bir hayvanat bahçesi varmış, oraya hayvan çiftleri gönderiyormuş. Dalgın dalgın *The Paris Review*'yu okumaya çalıştım. Bir kırmızı, bir beyaz hap, usul usul bir sisin içine sürükledi beni. Saat dokuzda "ışıklar sönüyor." Karpuz biçiminde koğuş lambaları kırmızıya dönüştü - alaca ışıkta 8 kırmızı akım kesici -her yerde ışık oyalanıyordu. Yatak arkadaşları, iyi geceler, iyi geceler, dediler birbirlerine, sonra kendilerini kamburlara indirgediler. Perdelerimin çekilmesini istemeyi düşündüm ama sonra gözlerimi yumdum, kendi istemimle kapatabileceğim kendi perdelerim olduğunu gördüm şaşırtıcı bir sevinçle. Saat 5'te, bir koşuşturma, gıcırtı, suyun akışı, kovaların şangırtısıyla uyandım sığ bir uykudan. Altıda, ölgün ıslak grinin içinde beyaz ışıklar yandı. Çay, ateşe, nabza bakma. Yıkandım, mahrem yerlerimi mavi bir antiseptikle temizledim, bir cam kavanoza zorla çişimi ettim. Daha sonra, "yaraları iltihaplandıracak mikrop taşıyıp taşımadığımı" anlamak için gazlı bezle burnumu temizlediler. 7.30 dolaylarında kahvaltı. Üstüne pintice, kazırcasına tereyağı (ya da onun yerini tutan bir şey) sürülmüş incecik kesilmiş kahverengi ekmek dilimi, öyle ki portakal marmelatı sürülecek yüzün hangisi olduğu belli belirsiz bir parlaklıktan seçilebiliyordu ancak; çay, sığ bir çanak dumansı, tuzsuz yulaf çorbası, domuz pastırması ve domates (çok güzel), biraz daha çay. Kuşluk vakti, berbat, tortulu küf kokulu kahve. Gazeteci çocuk, çikolata ve sigara arabası. Her yatağın ayakucuna çengellenmiş, cilalı alüminyumdan kâğıt altlığı.

28 Şubat, Salı. Bugün tam günü. Çene çalıp kahvaltı eden bütün

öteki hastalar arasında bir ben dingin, yemeksizim. Gene de tuhaf bir biçimde apandisimi yitirdiğime bedenime elektrik verilmesinden daha az aldırıyorum. Nazlı nazlı konuşan kır saçlı hanımefendi, "Düşes" ya da "Bayan Mac," bugün taburcu oluyor. Ambulansla Harrow'a gidiyor, ince bedeni şimdi tığ işi şalına bürünmüş, patlamış mısır çanağına doğru eğiliyor. Bütün bu beklemelerden sonra biraz hasta duyumsuyorum kendimi ama herkesin ince gülümseyişlerle sevimli olduğu bu yerde, kendini üzüntülere ya da kendi kendine acımaya bırakmak olanaksız, bu da çok iyi bir şey. Dün gece, genç bir hemşire olağanüstü kazıma darbeleriyle tıraş etti beni, gebeliğim sırasında sol tarafta oluşan eski beni ortaya çıkararak. Bugün bir uyku hapından sonra, hemşire derecemi ölçüp nabzıma bakarken uyandım. 6.30'da çayla tereyağlı ekmek yedim. Sonra suyumla ekmeğimi alıp götürdüler. "Tavşan", "Papatya", Jane, Rose. Solumdaki guvatrlı hanımefendiye (tiroidi akciğerinin içine doğru büyüyen) "vurma" yapıldı -yatağının ayakucu kaldırıldı, iki yumruğuyla yumrukladı, "balgam'ı gevşetmek için" diye anlattı Papatya ilgiyle. Son ameliyat vakası olarak ben de ilgi uyandırıyorum. Tıraş edilmiş miydim? Lavman yapacaklar mıydı? Bunun gibi sorular. Dün gece Ted geldi. Tam 7'yi 31 geçe, ansızın, üst baş perişan, sevimli, merakla bakan bir insan kalabalığı koğuşa alındı -bildik doğrultulara aktılar, boyu tümünün iki katı uzunluğunda koyu renk ceketli, yakışıklı birini getirdiler. Flört ettiğimiz günlerdeki kadar heyecanlı, sonsuzca mutlu duyumsadım kendimi. Her gün birlikte yaşadığım yüzü, dünyadaki en sevecen en güzel yüz gibi geldi bana. *The New Yorker*'dan uçakla gönderilmiş bir mektup getirdi, 100 dolar karşılığında, bir yıl süreyle bütün şiirlerimin "ilk okuması" iznini öngören bir sözleşmeyle birlikte! Mektubun tarihi, 5 yıl önce *Botolph*'un partisinde ilk karşılaşmamızın tarihiyle aynıydı. Biftekli sandviç, kayısılı pasta, süt ve taze portakal suyu getirmişti - "Onun için -o, öte yanda olacak" deseydim, her şeye yüreklice -ya da en azından akla yakın bir dayanıklılıkla katlanabileceğimi duyumsadım sonradan.

Daha sonra -sabah saat 10- şimdi kesime gerçek anlamda hazırım -kahverengi-pembe çizgili ameliyat giysisine gevşekçe bürünmüş, gazlı bezden bir türbanla yapışkan bir bant nikâh halkamın görüntüsünü kapatıyor. Ameliyatın ne kadar sürdüğünü sorduğumda, kıvrak hemşire kurumlandı. Unutuş yaklaşıyor. Şimdi yeterince yakınım, kollarımı açıyorum. Çiçekli perdelerimin çekili kalmasını istedim -hüküm giymiş bir tutuklunun ayrıcalığı- meraklı, dedikoducu, iyi niyetli hanımların korku, şaşkınlık ya da her neyse belirtilerini görmek için aradan gözetlemelerini istemiyorum. Birkaç saniye önce bir tekerlekli arabayla bir bayanın dışarıya çıktığı açıktı -"Uyuyor muydu?" "Uyuyormuş gibi görünüyordu, öylece yatıyordu." Şimdi ilk iğneyi yaptılar -"ağzımı kurutacak, kendimi sarhoş gibi duyumsatacak, böylece ne olursa olsun aldırmayacağım." Alımlı bir kadın anestezist içeri girip, *o şeyin* ayrıntılarını anlattı bana. Kolum şişti -sağ kolumun üst kısmı- bir arı sokması, kırmızı, dokununca sert. Kabarcıklı bir uyku halinin yüreğimi sardığını duyumsuyorum, bu yüzden buraya ancak bittikten sonra yazacağım - Ted'den bir mektup buldu beni- sevgilim, sevgilim benim.

3 Mart, Cuma. Ameliyatımın üstünden üç gün geçti, kendime geldim: uzun süredir olmadığım sağlam, dedikoducu, meraklı, çekici varlık. Burada yaşam ayrıntılardan oluşuyor. Küçük zevklerle küçük sıkıntılar. Salı günü öylesine uyuşmuştum ki hiçbir şey bilmiyordum, hiçbir şey umurumda değildi. Çarşamba günü uyuşturucuların etkisi geçti, kendimi hasta, koğuşun canlı sağlığından ötürü kırgın duyumsadım. Dün yorgun, şöyle-böyleydim. Bugün zincirlerimi kopardım -kalkıp yıkandım, büyük bir çabayla ilk keçi-pisliğimi ettim, kabalarımı açıkta bırakan kırmızı pembe kanatlı hastane ceketimi değiştirip pembe-beyaz fırfırlı Victoria çağı tipi geceliğimi giydim. Az önce sedyeyle yeni kadınlardan birini getirdiler -kasları güçlü, limon yeşili kapıcı onu tekerlekli arabaya yükledi- uyuşturulmuş bir bedenin tuhaf yassı biçimi -beyaz türban, yeşil battaniyeler, gözler donuk tavana dikilmiş. Önceki gece, "Thelma öldü" diyorlar. Tekerlekli arabayla

çay dağıtan sarı giysili gençten bir kadını belli belirsiz anımsıyorum. "Ameliyattan sonra öldü." Dışarısı güneşli, nemli taze toprak kokuyor. Pencerelerden birkaç başıboş esinti süzülüyor. İlk gece bir günlük uykunun ardından ama uyuşturulmuş, incitilemez, uyanık yatarken bu esintilerden hoşlandığımı anımsıyorum -uyuyan biçimlerin üstünden yumuşakça esiyor, perdeleri kımıldatıyordu.

Sıkıntı ve üzüntüler: Yatağımın üstündeki pencerenin cam, kırıldı -çatladı. İlkin, ameliyatımdan önce, soğuk nemli bir hava berbat bir yakı gibi başıma yapıştı. Sonra, ameliyatımın ertesi günü, camı onarmak için iki adam geldi. Yatağım tekerleklerin üstünde koridorun ortasına dek sürüldü. Kendimi kararsız, yaralanabilir duyumsadım. Bana çarpmışlardı. Böğrüm acıyordu. Tekerlekli sandalyedeki şişman kız dolabıma küt diye çarpıp yatağımı sarstı. Böğrüm acıdı. Yastıklarıma daha bir gömüldüm, koğuşun öte ucunda dört bir yandan garip bakışlara hedef olmuştum. Düşündüm. "Her geçen bana çarpıyor" dedim hemşireye bir saat sonra. "Esintiye razıyım. Sürgüyü kullanmak zorundayım." Sıkıntıyla, beni geri sürmek zorunda kaldılar. İşçiler dönünce, saat birde gelmeleri söylendi onlara. Ziyaret saatleri içinde geldiler, beni dışarı çıkardılar ama Ted oradaydı, bu yüzden aldırmadım. *Elektrik süpürgesi.* Bütün gün elektrik süpürgesiyle temizlik yaptılar -ufak tefek kıvır kıvır saçlı ilginç şişman kederli kadınlar, geceden kalma tozu burgaçladılar -vuuv, vuuv. Sonra çarpan, tıngırdayan *arabalar*, -sürgü arabaları, ağız yıkama arabaları, kahvaltı arabaları, çay arabaları, ilaç arabaları. Küt diye yere çarpıyorlar, tıkırdıyorlardı. Sonra daktilo makinesi: Kanca burunlu, iki eğri değnekli, yeşil sabahlıklı cadı, kocaman siyah eski model ucube bir *daktilo makinesini* yatağımın önündeki masanın üstüne koydu. Tak-tak-tıkır-tıkır, musibetlerin en kötüsü -düzensiz yazan bir daktilo. "İşe dönmeye hazır değilim daha" dedim. *Horlama:* En korkuncu. Koğuşta horlayan kişinin bitişiğindeyim. İlk geldiği gece onu duyamayacak kadar uyuşmuştum ama Çarşamba sabahı bir hemşire gülerek söz etti bundan. O gece yatağımda, her yanım ağrılar içinde döndüm

durdum: gür kükreme yankılanıyor, kendi kendini büyütüyordu. Elinde fenerle hemşire, bu kadar çabuk ikinci bir hap alamayacağımı söyledi -çiçekli perdeyi çekti, horlayanı uyandırdı, çevirdi, bana biraz sıcak Ovaltin yaptı. Sonra gece rahibesi ikinci büyük mavi hapla geldi, bu beni ılık bir mutluluk içinde bütün ufak tefek gürültü patırtıdan korudu saat 5.10'a dek (Şimdi sedye iki yeşil plastik yastığıyla, 9 Nolu yataktaki ilk kadının komşusunu almaya geldi. Yeşil battaniyeler. Tıpkı öteki kadına benziyor -gözleri tavana dikili.) Dün gece yaşlı kadın horlamaya başlamadan uyudum, ama saat 3'e doğru sıçrayarak uyandım, onun kükremesini işittim. Kalktım, sersemlemiş bir durumda banyoya gittim, homurdandım. Hiçbir şey olmadı. Sonunda bana biraz Ovaltine yaptılar, iki kodein verdiler, bu yaramın keskin acısıyla barsaklarımda hızla dolaşan gazı kesti. Gürültüyü kesmek için yastığı başımın üstüne çektim, böylece saat 7'de uyandım. Can sıkıcı başka bir şey de, hemşireleri çağırmak için zil olmaması -insan dirseğine dayanarak kalkmak -benim dirseklerim, kendimi ayağa kaldırmaktan pembe ve çiğ- kısık bir sesle, "Hemşire" diye bağırmak zorunda. Gerçekten hasta bir insan bunu nasıl yapar, bilmiyorum.

5 Mart, Pazar. Ameliyatımın beşinci günü. Buraya yazmakta tembellik ettim. Şimdi kendimi iyi duyumsuyorum: yaşlı bir asker gibi. Hâlâ alınmamış dikişlerim, konuşacak bir konu. Dikişler geriliyor, seğiriyor ("Yamalarım kaşınıyor"), ama kodein istiyorum. Mavi Entarili Rose'la, korkunç, kan çanağı, şaşı, içeri girdiğimde, iyodinle ya da böyle bir şeyle etkileyici biçimde siyah gözlü "Nina" bugün eve çıkıyorlar. Rose eteğini unutmuş, bu yüzden sabahlığıyla dolaşıyor -bir Simge, "bizden biri" olmak isteğinin simgesi. Giyimli bir kişi, sokağa çıkmak için giyinmiş bir kişi, burada can sıkıcıdır -"bizden biri" değildir, bir çeşit maskeli baloya giden biridir. Rose çiçek vazolarıyla dolu arabayı dolaştırarak çiçekleri dağıtıyor -her cam vazo ya da porselen testinin üstüne hastanın yatak numarası yapıştırılmış. Hemşire az önce dört köşe beyaz karton tükrük hokkasıyla yanımdan geçti. Bun-

dan bir öykü çıkaracağım, "Bu gece mavi ışığı hakediyorum, onlardan biriyim" diye başlayan -bu tuhaf çok ritmik ve düzenli topluma, bir yabancı, dışarıdan biri olarak girmenin, kendini koğuşun titreşimlerine uyarlamanın, "eriştirme" töreninden geçmenin sarsıntısını betimleyen- gerçek, merkezi, ortak ama gene de kişisel yaşantıyı, uyum içinde iyileşmeyi. İyileşir iyileşmez, fazlasıyla iyileşince, insan dışlanır, "sevilmez" olur -hemen solumdaki menekşe rengi sabahlıklı Bayan Stapleton yeniden kötüleşti. Tiroidi ya da guvatrı iyileşti ama ağzı açık, gözleri kapalı yatıyor -bacağı şişti, sancıyor, filibit oldu. Buradan çıkınca bir nekahat evine gidecek, rahibelerin kendi ekmeklerini kendileri pişirdikleri, lezzetli yemekler yaptıkları. "İyotlu hava size iyi gelir" diyorum. Helga'nın* lale saksısıyla, Charles'ın** can çekişen zambak ve nergislerle dolu vazosu duruyor karşımda. "Şu sarı şey çok dayandı" diyor, Papatya, Bayan Stapleton'un demeti için. "For-sigh-thia"*** diyor Maury, sözcükleri yaya yaya, acının yerleştiği yüzü, burnuk diliyle. Elini hiçbir zaman oynatamayacağını, yalnızca parmaklarını oynatabileceğini söyledi bana. Şimdi saat 1.40. Pazar. öğleden sonra. Umarsızca yıkandım, sarımsı, sargılı bedenimi pudraladım, yağlı saçlarımı taradım -feci halde şampuana gereksinim duyuyorum. Tavşan'la Joan, "kara Afrikalılar"la "beyaz Afrikaanlar" arasındaki farktan sözediyorlar. Hemşireler ziyaret saati için yatakları "düzeltiyor". Dışarı çıkıp, dün bütün öğleden sonra yaptığım gibi bir park sırasında Ted ve ceylanla [Frieda] oturmama izin vermeleri şaşırtıyor beni. Siyah beyaz ince çizgili giysileri, beyaz önlükleriyle şapkaları, siyah ayakkabı ve siyah çoraplarıyla, bütün hemşireler çok hoşuma gidiyor. Başlıca güzellikleri gençlikleri -gençlikleri, kusursuz kolalı temizlikleri, insanı rahat ettiren düzenlilikleri, çatık kaşları düzelten havaları. Rutin, oldukça kısa gece uykusuyla bile (şanslıysanız

---

* Helga Huws, Ted'in Cambridge'den arkadaşı Daniel Huws'un karısı.

** Charles Montieth, Faber and Faber'ın editörü.

*** Hor çiçeği; yaprakları çıkmadan önce, parlak sarı çiçekler açan bir bitki (Çev).

yaklaşık 10-6 arası -Bayan Johnson'un horlamaları ile hemşirelerin sabah telaşıyla cam şıngırtıları arasında yüzercesine varırsınız uykuya) aylardır olduğundan daha taze, dinlenmiş duyumsuyorum kendimi. Hastanenin "hasta düzeyi"nin üstündeyim, böylece fazladan bir üstünlüğüm var -her ne kadar yatak ziyaretleri, gevezeliklerle bu üstünlüğü biraz ortadan kaldırıyorsam da. Şu anda kendimi öylesine taze, öylesine dingin duyumsuyorum ki, dikişlerimin alınacağını düşündükçe duyduğum hafif ürpertiye karşın -eğlenceli bir tatil gibi- hemen hemen bir yıl önce çocuk doğduğundan beri *ilk* tatilim: çok canlandırıcı. Bütün sabah karşı taraftaki Jay Wynn'le konuyu saptırıp işi, özel yaşamı, sinir çöküntüsü hakkında konuştum -bu dertleşme konusunda kendimi pek de kutlayamam, çünkü boş bulunup kendi ruhsal çöküntümden, yanlış uygulanan şok sağaltımından sözettim. Bu gece gelince onun anlattıklarını özetleyeceğim. Ted düpedüz benden daha çetin günler geçiriyor -zavallı sevgilim, dün pek ezik geliyordu sesi: "Nasıl yapıyorsun bütün bunları?... Ceylan şaşılacak kadar çok bulaşık çıkarıyor... Durmadan altını ıslatıyor" sonra "Sanırım çok kez ekmek yiyorum!" Bana gereksinim duyulduğunu duyumsadım, çok mutlu, şanslı duyumsadım kendimi. Yaşamım -koğuşta çevremdekilerinkiyle karşılaştırdığımda- çok güzel -parayla bir ev dışında her şeyim var- sevgi, her şey. Güneşli bir gün. SICAK. Arkamdaki radyatör terletiyor beni- Sıkıntılar arasında onu da saymalıydım. Pencereler -koğuşun uzak yanında körfeze bakan üç pencere -beyaz, güneşten gözkamaştırıcı. Koyu yeşil gölgelikler, donuklaştırılmış yuvarlak ampuller.

7.45, alacakaranlık. Alçak sesle, uykulu soluk alanlar. Hap zamanına dek uyuyacaktım ama tuhaf bir biçimde, yaşlı kadının ağır "hapisane zincirleri"nin üstündeki... yay biçiminde... yukarı kalkma çubuğunun kavrayan ellerinin görünüşü durdurdu beni. O boğum boğum ellerin beyaz kökleri. Bayan Fry'ı bir Cuma günü bir arabanın ezdiği açıktı -son habere göre başka bir hastaneden -eve daha yakın olan- bu hastaneye kaldırılmak istemiş... İnliyor, bağırıyor, lanetler yağdırıyor. Haplar için, "Seni

Şeytan seni! Beni öldürmeye çalışıyorsun"... yatakta deviniyor ya da öyle bir şey. "Anne, Anneciğim... Ah, nasıl acı çektim." İlacı reddediyor, durmadan hemşireleri çağırıyor. Bu gece kıkırdayıp duran RADA'lı* kızla oturdum (şimdi dokuza beş var) -kısacık kızıl saçlı, pembe ışıklı bebek tenli, düzgün beyaz dişleri var, beyin ameliyatı hakkında konuşurken bir şampanya köpüğü gibi kıkırdıyor, burnuna takılı borular ve kafa sargıları yüzünden korkunç hırıldıyor. Bayan Fry'ın bacaklarının (ikisi de kırılmış) neredeyse onarıldığını söyledi. Bir başka öyküye göre de daha yeni kırılmıştı bacaklar. Onu çiğneyen adamla karısı ellerinde çiçeklerle parmak uçlarına basa basa geldiler; "Nasılsınız?" "Çok kötü, çok kötü" diyor içi rahatlamış. Hemşireler sık sık kayboluyorlar. Karşımdaki sıranın sol ucunda, 82 yaşındaki, kırık bacağı traksiyonda, burunsuz kadın bağırarak bir sürgü istemişti az önce: "Hemşire" -yumruk yüzü, şişman, adamakıllı esmer İtalyan kızın yüzünü geride bırakarak öne doğru eğildi. Yüzün, bir hemşire bulmak için, bir yataktan ötekine atlayarak yavaş yavaş bana doğru döndüğünü gördüm. "Hemşire" diye bağırdı yaşlı kadın. Bu sabah, bitişik koğuşta ondan en az 10 yaş büyük iki bacağı kırık bir kadın olduğunu söyleyerek onu neşelendirmeye çalıştım. "Tanrı merhametlidir" dedi yaşlı kadıncağız. Burada uçsuz bucaksız bir dostluk var. Ben, "dolaşıp" hastaları ziyaret etmek için çok iyi bir konumdayım. Hemşireler tam anlamıyla melek.

6 Mart, Pazartesi, öğleden sonra 4.20. Parkta Pasternak'ın son şiirlerini okuyarak -beni çok heyecanlandırdılar- serbest, lirik tınıları, özlü bir anlatım (bazen aşırı duygusal da olsa) -tek başıma bir saat parkta kaldıktan sonra şimdi yataktayım. Bunlarla yeni bir başlangıç yapılabileceğini duyumsadım. Müziğe geri dönen yol bu. Yeni sağlam düzyazısallığımı yitirdiğim için ağladım. Berbat bir gecenin ardından yorgun düştüm -kadın (Bayan Fry) olay çıkardı -polis çağırmaya başladı. "Polis, polis,

* Royal Academy of Dramatic Art (Kraliyet Dramatik Sanat Akademisi).

beni buradan çıkar"; "Ah, öyle acı çekiyorum ki." Tiyatrovari, kur yaparmış gibi inlemeler. "Sabah doktorumu çağırıp, kendi keyfiniz için beni bütün gece yalnız bıraktığınızı anlatacağım. Annelerinize söyleyeceğim sizi." Rahibe içeri girdi, onun yanına gitti. "Niçin ilacınızı almıyorsunuz?" Dışarı çıksın diye ona bazı haplar verilmiş, onu böylece öldürmeye çalıştıklarını düşünüyor, belli ki. Biraz daha lanetler yağdırdı, sonra hemşireyle rahibenin, aydınlatılmış büro bölmesinde, keyifli keyifli bir hipodermik hazırladıklarını gördüm. Sık sık manyakça şeyler söylüyor - "Ooo, çevremdeki bu şeyler nedir? Duvarlar duvarlar duvarlar..." "Onlar pencere" dedi rahibe kesin bir dille. "Sandalyenin üstündeki şu giysiler nedir?" "Onlar yastık kılıfları." Saat 3 dolaylarında bir çarpma ve yakarma sesiyle uyandım. Bir ilaç şişesini yere atmıştı. Buraya geldiği ilk gün bir doktora not defteriyle vurmuştu açıkça. Dikişlerim çekiliyor, çentikleniyor. Yorgunum.

• *Notlar:* Her yatağın üstünde pembe "tomurcuk vazoları" ya da içine termometrelerimizin konduğu antiseptik.

• Pencere kasalarının içinde çiçek çanakları, can çekişen, ama yiğitçe direnen çiçeklerin durduğu çiçek arabaları.

• Masanın üstünde ikinci bir baş gibi duran yaşlı kadının plastik ten-rengi boyunluğu -şeftali pembesi, hava delikleri, beyaz bantları, gümüş çıtçıtları olan, sarı sünger astarlı; pembe çiçekli ipek gecelik. Meyve çanağı, C. P. Snow'un *New Men*'i, inatçılığı -kızının getirdiği kutulardaki yemeği yiyor.

• Dün gece yaşlı bayan Fry bir kez bağırdı, "Gülebilirsiniz. Ben de gülebilirim: Son gülen iyi güler." Az önce bir kıkırdamayı yastıkta boğduğum için kendimi suçlu duyumsadım. Ama hemşireler de güldüler.

• Başı-sargılı burnu-borulu kadının beyninde su varmış - şnorkeller, salyalar, donuk gözler. Bir bölge hemşiresiymiş, erkeksi, yetenekli -şimdi: "Öyle ya da böyle gidebilir -beyinden."

1. yatak: Joan, 4 aydır parmaklarından göğsüne dek bir sargı kalıbı içinde, koyu yeşil yünden örgü örüyor. Güney Devon'da deniz kıyısında bir evi var. Açıkça yürekli davranıyor. *Horse and Hound*'u okuyor. 16 ve 14 yaşlarında iki oğlu var. 6

yaşında devlet okuluna gönderilmişler. "Tek şey." Böcekbilimci olan kocası, Afrika'daki yaşamları, çekirgeleri inceleyişleri.

2. *yatak:* Hiçbir yerden eksik olmayan herkesin tuttuğu Rose, Camden Town'da doğmuş, köşebaşındaki Hollanda kökenli oğlanla erken yaşta evlenmiş, 15 yıldır aynı basma fabrikasında çalışıyor, bir oğlu var -gitmiş.

3. *yatak:* Bayan Johns -boyunluklu kadın- bir hocânım gibi dimdik oturmuş okuyor. Doğru kestirmişim -"daha iyi" olduğunu sanıyor- tam bir hocânım kapalılığını koruyor, dün benimle kırdı bunu. Bir ilkokul başöğretmeninin kansı, iki taşra öğretmeninin kızı, öğretmen torunu (büyükannesiyle büyükbabası da öğretmenmiş). Kızı buyurgan geveze bir öğretmen, Afrika'da ilk çocukları doğmadan kocasından boşanmış -buna şaşmamalı- şimdi Londra Üniversitesi'nde ders veriyor -öğretmenlere öğretmenlik yapıyor. Dün gece, neredeyse gözyaşları içinde, kızının ben dışarıdayken kitaplarıma baktığını, ona, "bitişiğinde bir entelektüel" olduğunu söylediğini anlattı bana. Konuşmadığı için kendisini arkadaşça davranmıyormuş gibi duyumsadığını söyledi ama sürekli olarak acısı vardı, omurgasında bir tüberküloz apsesi vardı. "Yanlış" tedavi edilmişti -sinir iltihabı diye jimnastikle- şimdi çok kötüymüş. Kendi derdine düşmüş gibi görünüyordu, doktorlarla hemşirelere bildiğinden şaşmamacasına direniyordu. Gece horlaması, bütün gün uyuması hepimizi acımasız yapmaya yetiyordu.

Bugün Bayan Pfaffrath'ın kim olduğunu öğrendim -durmadan evimize çalışma grubu formları gönderen o elegeçmez hanım. Bizim ruhsuz evsahibimiz -daha doğrusu ev sahibimizdi- buradaki kadınlardan biri tanıyordu onu! Gergin ve soğuk davranan Kuzey İrlandalı Nelly'yle, koya bakan orta pencerede saçlarımı kurularken konuştum, sonunda, bir zamanlar bizim bölgede oturuyormuş. Chalcot Square'i bilip bilmediğini sordum, "3 numaralı evin sahibini tanıyordum," dedi. Bir Fransız perukçuyla evliymiş. Savaştan sonra erkek peruklarına büyük bir talep varmış, yığınla asker şu ya da bu nedenle saçlarını yitirip dazlak kaldığı için.

Daisy gerçekten de kendine özgü biri. Anlattığı öykülere kulak misafiri olabilmek isterdim. "Yahudi, olduğunu anlayabilirdim" dedi yengi kazanmışçasına, Bayan Fry için. "'Çoktan' demesinden". Yahudiler böyle derler. "Ben de kullanırım, 'çoktan'ı, diye araya girdi Jay ama bu Daisy'yi engellemedi. "Biz hepimiz küçük hayvancıklar gibiyiz" dedi, "akşam yemeğini bekleyen."

Lavanta renkli lizözlü ak saçlı, Hackney'li Yahudi kadın, solgun, çok çalışan öğretmen kızıyla olağanüstü torunlarından sözetti bana, çok parlakmış ikisi de, biri Oxford'un yerbilim bölümüne girmiş. Umarsızca toprağı eşelercesine çalışan biri geldi gözümün önüne. Cuma günü kötü takılmış takma bacağı düzeltilmiş -gene hastaneye dönmüş, çünkü öteki ayağı da "kötüleşmiş" -şeker hastasıydı- babamın klasik durumu -zehir yeşili sabahlık giyen büyücü kılıklı Yahudi kadın anlattı yürüyüş sırasında-gelmek için direndi, ama ben doğruca içeri girdim.

1961 yılının ilkbahar ve yazında, Plath, Eugene F. Saxton Foundation'ın sağladığı bir bursun yardımıyla, Sırça Fanus ***üstünde çalışıyordu. Sayfanın kenarına düştüğü bir nota göre, o sırada, olasılıkla bir kaynak malzeme olarak kullandığı eski günlüklerini yeniden okuyordu. 1961 yazının ilerlemiş günlerinde, Hughes'lar Devon'a taşındılar, ikinci çocukları Nicholas, orada, Ocak 1962'de doğdu.***

Devon'daki komşularının karakterleriyle ilgili aşağıdaki betimlemeler 1962 yılında yapılmıştır; bunlar Plath'ın düzenli güncelerinden ayrı olup, bu sırada ikinci bir roman üstünde de çalışıyor olmasına rağmen bu dönemden kalan tek düzyazılarıdır.

Crispens'deki Bayan Plum

Erken açılan arka kapıdaki uzun boylu, görkemli beyaz saçlı kadın -onun ölçüp biçtiği, yargıladığı duygusu. Beni Frieda'yla [Plath'ın kızı] birlikte kahve içmeye çağırdı. Sokağın karşı yakasında, sağ köşede kenarlarına siyah çekilmiş, güzel beyaz bir evde oturuyor; emekli bir bahçıvanın güzelce baktığı. ince çubuklardan örülü bir çitin koruduğu bir bahçesi var. Yaşlı

dachshund'u Pixie ile birlikte yaşıyor... Savaş sırasında, kızı Camilla (romanımdaki Dido adını buradan aldım) onunla birlikte kalmış: Arkada bir Victory Garden'ları vardı. Bayan Plum seçkin, saygıdeğer bir kadın. Gittikçe daha çok beğeniyorum onu. Onun zamanında kadınlar eğitim görselermiş "doktor olurmuş." Aslına bakılırsa, torunu (Camilla'nın kızı, sanırım) Edinburgh'da tıp öğrenimi görüyormuş. Virginia (sanırım) bu kış 21'ine basmış -Camilla 40'ı aşkın kişi için oturmalı bir öğle yemeği vermiş. Virginia'ya yüzlerce sterlin, plaklar, takılar vb gelmiş. Bayan Plum'a benim de Cambridge'e gittiğimi söylemek hoşuma gitti. Bu tür şeylerden hoşlanıyor. Önceleri çok zor işitiyordu, bu yüzden onunla karşılaşmaktan korkuyordum, çünkü sesimi yükseltmek istemiyordum pek -doğal olmayan vurgudan ötürü insan ne söylese aptal gibi duyumsuyordu kendini.

Bayan P.'nin evinin içi: Güzün geldim buraya. Bölmeyle ayrılmış çim ve çiçekliğe bakan, yere kadar inen pencereleriyle, uzun oturma odası çiçek doluydu; kocaman krizantem ve özellikle düzenlenmeyip doğal durumunda bırakılmış sarı, pembe, kahvemsi-sarı portakal rengi ve kırmızı küme küme yıldızçiçekleri. Bayan P., Frieda'ya olağanüstü davranıyor. Bir çok yetişkinler gibi rahatsız olmuyor ya da aptalca davranmıyor. Belli bir noktaya dek istediğini yapmasına izin veriyor, sallasın diye içine altı peni koyduğu bir kutu verdi ona. Frieda çok uslu davrandı. Bir sehpanın üstünde, pişmiş topraktan (sanırım) bir Straffordshire köpek duruyor -olağanüstü kırmızı-portakal rengi ve beyaz. Pixie, yamalı bir sosis gibi ocağın başında uyukluyordu. Bir kömür ateşi, yavaş yanması için kusursuzca küllenmiş, yapay bir şeymiş gibi yanıyordu -insan onun ardında kül ya da cüruf bıraktığını düşünemezdi - öyle yüksek, öyle dolu doluydu, pembemsi pembemsi parıldıyordu. Güzel tuğla bir şömine: bakırdan bir kömür kovası, yassı, cilalı bir odun sepeti, parlak pirinç maşayla fırça. Bayan P.'nin bir de oğlu var, Brooke Bond Tea'de. Hindistan'da bulunmuş, kocası kahve yetiştiriyormuş orada. Minicik, tertemiz solgun mavi Morris'i. Ardında bıraktığı görkemi ve zenginliği duyumsanıyor. Ne istediğini, onu nasıl

elde edeceğini tastamam bilmenin rahatlığı, mutluluğu. Çok aklı başında.

Sonra buraya gelmiş: ön odada çay sofrasına oturduk, evin eski halini anlattı bize -bütün bahçelerin bakımını yapan bahçıvan, yaşlı hanımefendinin mutfağın taş döşemesi konusundaki sıkı tutumu, elektrik yok, telefon yok. Ted'in yapıtlarını sordu. Çok meraklı, ama iyi niyetli. Nicholas doğduğunda bir demet sarı mimoza getirdi.

6 Şubat, 1962. Nicholas'ı sokağa çıktığı ilk gün Bayan P.'yi görmeye getirdim. ("Bayan P., Nicholas'ı görmek için ölüyor" dedi ebe sabah ziyaretinde.) İçeri giremeyecek kadar çekingen, ön çıkmada, soğuk kış güneşinde, Bayan P.'nin alışverişten dönmesini bekledik. *Gerçekten* de Nicholas'a bayıldı. Başının biçimini görebilmek için beyaz başlığını çıkarttırdı bana, başının arkasındaki beyin-çıkıntısı hakkında yorum yaptı. Erkek olduğuna sevindi; Frieda'nın kıskanıp kıskanmadığını sordu. Ted'in bir kızı daha olmasına aldırmayacağını söyleyince şöyle dedi: sanırım, Frieda için kıskanıyor. Tuhaf, ince bir "dinleme" niteliği var. Örneğin, N. T.'de* hiç olmayan bir şey. Renklerin, dokuların ayrımına varmaya çalıştım. Her şey çok çok zengin -koyu mavi kadife, havlı perdeler, koyu mavi-beyaz Doğu kumaşları, aşınmış, zarif. Cilalanmış ahşap döşeme. Şaşılacak şey, *The Lord of the Rings* ile, hiç şaşılacak şey değil, Winston Churchill'in savaş ve İngiliz halkıyla ilgili kitaplarının tümünü kapsayan camekânlı bir kitaplık. Bir yığın bahçecilik ve yolculuk kitabı. Bir gün ince başlıkları okumak için daha yakından bakmalıyım onlara. Bayan P. kupalarla güzel bir neskafe yaptı. "Kuzeyde" dedi, "bebeğin ilk ziyaretiyle ilgili bir âdetimiz vardır." Mutfağa gitti, oradan oraya koşuşturarak bir kesekâğıdıyla bir kibrit (iyi bir kibrit), kömür (ateşi yakmak için), sağlık için tuz, servet için altı peni, bir de ne için olduğunu pek anlayamadığım bir şey için bir yumurta alıp getirdi. Bir arkadaşıyla uçakla iki haftalığına Yakın Doğu'ya gideceğini söyledi.

* Olasılıkla, oturdukları köy, North Tawton.

21 Şubat: Bayan P. bu sabah çalışma odamın kapısında beliriverdi: Ted'le benim aramda büyük bir sürtüşme kaynağı - ansızın baskına uğrama duygusuna kapıldım. Burası simgesel tapınağım benim. Şaşkınlıktan donakalmış, içeri girmesini söyledim. Ted bir sandalye getirdi, o da, ben de bunun elverişsizliğinin bilincine vardık. Beyrut, Roma, vb'de geçireceği iki haftadan önce hoşçakal demek, bebeği görmek için uğramıştı. Onu Nicholas'ın yanına götürdüm ama bu arada gözleri çalışma odamın bütün ayrıntılarını görmüştü -"burası oğlanların oyun odasıydı." (hangi oğlanların?) Bayan P.'nin, arka odalarda nasıl yaşadığımızı görmek istediği duygusu. Uzun, örülmemiş saçlarıma, sanki onu içine alacakmış, son damlasına dek içecekmiş, sonra da yargı verecekmiş gibi baktı. Çok üzüldüm, öfkelendim. Hayır ya da Çalışıyor, haber vereyim, aşağı insin, yahut lütfen burada bekleyin diyemeyecek kadar çekingen ya da nazik olduğumuz için, her an gözlemlenebilir, incelenebilirmişiz gibi. Aslında öfkem paspas olduğu için Ted'e, Bayan P.'ye değil.

* * *

12 Mayıs: Bayan Plum'ı üç ay görmedim. Ted kasabada rastlamış ona, bugün, Cumartesi, öğleden sonra ona gitmemi önermiş. Giyimli bebek ve Frieda'yla kapıda durduk, zili çaldık, çaldık. Pixie'nin havlama sesi gelmedi. Gücendim, boşuboşuna giyinmişim gibi duyumsadım kendimi: sonra yukarıda oraya buraya çarpma sesleri işittim, kapıyı hızlı hızlı çaldım. Sonunda Bayan P. gelip açtı. Önce bahçesini gezdirdi bana: tutuşmuş renkler, küçük çakıllı yolaklar, taş duvarlar. Bir bahçe sırasının üstüne sarkan pespembe bir kiraz ağacı. Alev alev sarmaşıklar, kırmızı, sarı, kabak rengi. Bu yaygın bahçe yaratıklarının erdemini görmeye başladım. Bir süs havuzu, içinde iri portakal rengi bir sazanbalığı. Begonyalar, şakayıklar, acıbaklalar, dev gibi hercaimenekşeleri. Arsız otlardan kusursuzca arındırılmış tarhlar. Çay içtik. Frieda, sızıldamalı, şımartılmış bir ruh durumunda. Kışkırtıcı muzip bir bakışla cam bir küllüğü oradan oraya taşıdı

durdu. Küçük bir masayla koşa koşa dışarı çıktı, onu çimenlerin üstüne koydu. Bayan P. İtalya'da soğuk almıştı. Piramitleri görmüştü. Rodos'u sevmişti. Pazartesi günü on beş günlüğüne kızına gidecekti. Nicholas'ın başını beğeniyordu, kuşkusuz ama erkek oluşu da hoşuna gidiyordu, öyle söyledi. Saatin müzikli çanı çalınca Frieda ağladı. Nicholas'ın ilgi çekme yarışına girdiğini duyumsadım. İçeride, kocaman kiraz çiçeği ve lale demetleri. Pixie neredeydi? Bayan P.'nin yokluğunda ölmüştü. Bastırılmış bir üzüntü tınısı. Toprağı kazıp lalelerimi yakmamı salık verdi bana, betimlediğim arazlardan anlaşıldığına göre ateş hastalığına yakalanmışlardı çünkü.

Bay ve Bayan Milford

1 Mart, Perşembe. Milford'ları, köşede, Mary Smith'lerin ve önde felçli Molly'nin evine bitişik evlerinde ilk ziyaret edişim (arkası yüksek botlar, kambur, oturma odasında, cam altında doldurulmuş tilki). Bu sakat çifte, Nicholas doğduktan sonra, getirdikleri biri sarı, ikisi mor güzel krizantemlerle saksıda pembe çuhaçiçeği için bir biçimde karşılık vermek istemiştim. Biraz küçük yuvarlak kek yaptım. Yanımda Frieda, kapıyı çaldım. Bay Milford açtı (sanırım) kör, ona kim olduğumu söyledim. Gözlerinin akına bakamıyordum. Orada burada duran koyu kahverengi cilalı nesnelerin iç kapayıcı yaşlı insan, vernik ve eski mobilya kokusu yaydıkları ürkütücü, karanlık bir salondan geçirdi beni. İçinde bir masanın durduğu, pencereleri, evin yarı yüksekliği düzeyindeki küçük bir bahçeye yukarıdan (daha doğrusu yukarıya doğru) bakan uzun bir odaya açılan bir kapıdan geçirdi; evle bahçe arasında kaldırım taşıyla kaplanmış bir kuyu vardı. "Ne yazık, daha şimdi çay içtik, yoksa size ikram edebilirdik." Oturdum, Frieda'yı kucağıma aldım. Ağladı ağlayacak bir hali vardı -karanlıktan ve hüzünlü kokulardan korkan küçük bir hayvan gibi.

Bayan Milford dışarı çıktı, kekleri aldı. Çay öteberisinin kaldırılmış olduğu masanın üstünde, dörtte biri kesilmiş güzel bir meyveli pasta gördüm. Yanları sarı renkli dört köşe levhalar-

la kaplı, dip kısmına yeşil, kırmızı, kahverengi meyveler saplanmıştı, tepesi kahverengiydi. Bir kavanoz da kendi yaptığı kuşüzümü peltesi vardı. Konu açtım.

Milford'lar, bombardmanlar sırasında Londra'da (Wimbledon) oturuyorlardı. Camları kırılmıştı. Bayan Milford, hava akınları sırasında merdiven altında otururken komşusuna (bir birahane sahibinin karısı) sarılmıştı. "Ölseydik, kollarımız birbirimizin boynuna dolanmış olarak ölecektik." Silahlı kuvvetlerdeki oğulları Ben için Londra'da kalmışlardı. Yaralanacak ya da eve gelecek olursa, onu orada bekleyeceklerini, ev cep'hesini tutacaklarını düşünmüşlerdi. Ölmüş olabileceği korkusuyla, Ben'in şimdi nerede olduğunu sorma yürekliliğini bulamadım.

Sonra Broadwoodkelly'ye (North Tawton'a birkaç mil uzaklıkta) taşınmışlardı. Orada toprak cılızdı, buradaki zengin kırmızı toprağa hiç benzemiyordu. Bahçede çok çalışmak zorunda kaldılar, onlara göre çok fazlaydı, üçbuçuk dönümden fazla, onlar da bu kırevine taşınmışlardı. Bir dekoratör bekliyorlardı, Bayan Delve diye biri, ön odalarının duvarlarını kâğıtlasın diye, bu yüzden bana çaya gelmek için gün veremiyorlardı (bunların birbiriyle ne ilgisi vardı?). Bay Delve'in duvarı onarması gerekiyordu. Ağır bir aynadan sözettiler, şimdi yemek odalarında duran, düştüdüşecek ya da hatalı bir oturma odası duvarına dayaklanan. Pek anlayamadım. Kitaplığa gidiyorlar... kitap almak için, ama çok seyrek. Kitaplığa çıkan merdivenler *Bayan* Milford'a fazla geliyordu Bay Milford da tek başına çıkacak olsa kör olduğu için başlıkları okuyamazdı. "Hurdası çıkmış bir çiftiz biz." Üstelik Katolikler. Frieda'yla ayrıldım oradan, temiz havaya çıkmak için korkunç bir istek duyuyordum. Yaşlılık ve sakatlık korkusu gerçek bir acı veriyordu bana. Buna katlanamıyordum.

Bayan Milford getirdiğim kurabiyeleri özenle tabaktan almış, tabağı yıkayıp kurulamış, bana geri vermişti. Bahçedeki uzun saplar üstündeki gür bitkiler "yeşillik"miş, Bay Milford'un dediğine göre.

Nancy Axworthy ile Çeşitli Zekâlar

25 Nisan. Nancy bütün hafta boyunca temizliğe gelmedi. Kaynanası geçen Salı gene hastalanmıştı. Nancy'nin kocası, Walter, geçen haftasonu Devon'a, bir çan çalma yarışmasına gitmişti. Sonra annesi hastalanmıştı. Sokağımızın sonunda, minicik bir kulübede doldurulmuş bir tilkiyle oturan Nancy'nin arkadaşı, kambur Molly'ye rastladım, o anlattı. Nancy bütün gece ayaktaymış, yaşlı kadın altını ıslattığı, kustuğu için her gün dört çarşaf yıkamak zorunda kalıyormuş. Sonra, Ted'le Cuma günü alacakaranlıkta, Jim'e* haftalık kocaman nergis demetimizi götürürken, Molly, yüksek, siyah ortopedik çizmeleriyle hantal hantal yürüyerek geldi, "*Bayan* Hughes, *Bayan* Hughes," diye seslendi. Nancy'nin kaynanası o gün öğleden sonra bir kalp krizi geçirerek ölmüştü. Değeri ölçülmez Nancy'mi, hasta ve hastalık taslayan kaynanaya bakmak zorunda olduğu için yitirmeyeceğimden ötürü büyük bir ferahlık duydum. Böylesine bencilim ben. Ama yaşlı kadının korkunç bir hasta olduğu açıktı, doktorun dediklerini hiç yapmıyordu, Molly kendisi anlattı, Walter'ın, madem gidiciydi, uzamaması bir kayra oldu dediğini.

Cenaze bugün öğleden sonra saat 2.30'da. Molly dün sabah hantal hantal gelip dört şilinlik bir demet nergis alabilir mi diye sordu. Elbette hayır dedik, biz iri bir demet getirecektik. Böylece dün gece 150 nergis kopardık, duru, pembe alacakaranlıkta aşağı indim, kapıyı çaldım. Molly eve yoktu. Ama bu sabah Hollanda tipi** kapısının üst yarısı açıktı, bekliyordu. "Size ne borcum var?" A, hiç, dedim. Önümüzdeki hafta sakatlar tatiline (ta Oxfordshire'den bile geliyorlarmış) Westward Ho'ya gideceğini söyledi. Her yıl iki haftalığına geliyorlarmış. O kocaman yerde çok önemli duyumsuyorlarmış kendilerini, bir balo salonu da varmış. Yatağından, Lundy Adası'nı görebiliyormuş. Nergisleri bizim adımıza göndermesini söyledim ona. Nancy, dedi, yarın beni görmeye gelecekmiş.

---

* Mahalle bakkalı.

** Ortadan ikiye bölünmüş, her bir parçası ayrı ayrı kullanılabilen kapı (Çev).

Nancy'nin kocası, Walter, iri yarı, gülümseyen, sarışın bir adam, Jim Bennettt için çalışıyor. Onardığı bir tavandan düşerek belkemiğini incitmişti. Marjorie Tyrer, onun banyo küvetini onarmaya geldiğinde, üstüne basıp bir fayansı kırdığını söylüyor. Çan çalıyor, yedi numaralı çan, büyük bir çan. North Tawton itfaiye bölüğünün (her Çarşamba saat 7'de bir alıştırması var) başı, mahalle okulunda tahta oymacılık dersleri veriyor. Önümüzdeki sonbaharda ben de gideceğimi umuyorum.

Bay Willis

4 Temmuz. Bay Willis'in bir piyanosu olduğunu söyledi ebe. Görünüşü korkunçtu, ama akordu iyiymiş, dedi. Öğlesonu sıcağında onunla dolaştık. Önce yanlış kapıyı çalıp sorduk. Gülümseyen ak saçlı bir kadın, aynı sokakta tepenin yamacındaki bir sonraki eve yönelttı bizi. Kapısında, tuhaf, yaşlı canlı cenaze bir köpek duruyordu, kırkılmış tüylerinin arasından pembeboz teni görünüyordu: benim değil, tepedeki çiftçinin, eskiden kullandıkları eski tür bir çoban köpeği, yemek artıkları için geliyor buraya. Zili çaldık. Açılmadı. Dinliyormuş, aşağı indi: sanırım adam işitmiyor, radyo dinliyor. Kapıyı yumrukladı, içeri girdi: seni görmek isteyen genç insanlar var. Yaşlı mı yaşlı, ak saçlı ama canlı bir adam karşıladı bizi. Bir radyonun başına oturmuştu, oturma odasında, düzeltilmiş yatağın üstünde kuşüzümlü çöreklerle çay tepsisi duruyordu. Karanlık, darmadağın bir mutfaktan geçirerek evin arka tarafına götürdü bizi, bir kovayı (çiş?) kaldırdı, cilası soyulmuş, yerinden oynamaz, eski bir piyano gösterdi bize. Umutsuzca klavye kapağını kaldırdık. Karısınınmış, dört yıl önce 74 yaşlarında ölen. O zamandan beri açılmamıştı. Bir iki nota denedik. Her iki tuştan biri yapışıyordu, kımıldamıyordu, keçeleşmiş toz ya da iç çürümeden oluşan bir madde tuşların arasına sızmıştı.

Sonra konuşmaya başladı. Pencerenin içindekileri siz mi yazdınız? diye sordum. İri, basit, çocuksu bir yazıyla yazılmış bazı tuhaf levhalar görmüştüm, "yüzyılın skandalı" ve "kalmaya niyeti olmasaydı, arabasını bırakır mıydı?" ya da "Su Kurulu" yahut

"Ulusal Yardım Kurulu" hakkında. Bir çeşit genel şikayet, okunamayan önce kurşunkalemle yazılmış, sonra üstünden mürekkeple geçilmiş. Levhalardan biri başaşağıydı. Bunlar, besbelli, yakınmalarıydı onun. Erkek kardeşiyle kızkardeşi yedi tarlasını elinden almışlardı: taşınmaz, erkek kardeşiyle varislerine (yani ben, onun varisi, değil mi?) kalmış, sonra satılmıştı. Galler'de bir doktor ona, hemşire tarafından yapılmak üzere, günde üç iğne vermiş, sol yanını felç etmişti, sonra da tutup ona inme indiğini söylemişti. Karısı ölmüştü -hastaneye almamışlardı onu, hastalığı onulmaz olduğu için. Neden ölmüştü -kalp kırıklığından mı? Damadı Okehampton'da bir Farmasondu -Farmasonlar iktidardaydılar, onu soyuyorlar, dolandırıyorlardı. Ulusal Yardım soyuyordu onu. Kraliçeye yazmıştı. Gazetede biri, pembe sırlı fincanların yüzlerce sterlin ettiğini yazmıştı. Camekânlı dolabında duran dört pembe fincan tabağıyla üç fincan gösterdi bize. Adam o bölgede olacağını, bakıp değer biçeceğini söylemişti ama hiç görünmedi, elbette. Karısı yataktan düşmüştü, kasap dükkânına dönmüştü ev ama hiç kimse gelmemişti. Kızı gelmemişti, gönlünü kırmıştı. Perşembe gecesi hemşire için kapıyı kilitlememişti, biri fincanları çalabilirdi. Porselenleri de vardı, bir yemek takımı, bir de güzel çay takımı. Bir yazı masası, üstünde iki cilalı pirinç şamdanla bir pirinç zil. Winston Churchill düşmüştü, bakın nasıl davranmışlardı ona. Bay Willis düşmüştü, kendi başına bir saatte ayağa kalkabilmişti. Haksızlık seli durmadan akıyordu, önemsiz şeylerle gerçek küçük kederlerin kıyameti andırırcasına birbirine karışması. Polis karşı kaldırımdan, burnu havada geçip gitmiş, herkesin okuması için pencereye asılmış olan şikayetlerini okumamıştı. Üzüntü içinde bir kenara çekildik, hemşireyle konuşmasını, onun iyi biri olduğunu söyledik. Evet, bütün hemşireler iyidir, diye onayladı, birçok hemşirem oldu... Çıkıp gittik.

Binbaşı ve Bayan Crump

Whitsun, 10 Haziran. Charlie Pollard'ın arı-toplantısında rastladık Crump'lara. Eggesford Road'daki evi "posta pulu kadar

küçük" bulduk... Bir tatil kampını andıran minnacık, daracık tuğla evin, Dartmoor yönünde, dalga dalga yeşil bir çayır görünümüne bakan ön yüzü boyunca cam bir asmalı kameriye yapılmıştı, mutfak evin arka yüzündeydi. Hem önde, hem arkada kusursuzca biçilmiş çimler. Pembe-beyaz boyalı arı kovanları, öndeki çimin bitiminde, çevresi sarılı ısırganımsı otların bulunduğu bir alan, yığınla büyük mavi peygamber çiçekleri ("bunlara bayılıyorlar"), çevrede kırmızı-beyaz katırtırnakları ("dalı üç şilin altı peni"). Bir de yeni baraka, şu kendi kendine kurulabilenlerden, temiz, çakıllı bir döşemesi var, arılarla ilgili donanım ve gözetleme için. Sonsuzca güzel sebze bahçesi -kalın, gür çilek bitkileri, kimileri beyaz çiçekli, kimilerinde uç veren dölütsü yeşil çilekler: çubuklara tırmanan bezelyeler, ravent, ot bürümüş kuşkonmazlar (bahçenin biricik düzensiz köşesi), hızlı büyüyen kabaklar, bektaşiüzümleri, yuvarlak, parlak yeşil, tüylü, kereviz, bakla. Zararlı otları kusursuzca temizlenmiş sıralar. Sonra bir kümeste bir yığın tavuk, yumurtalar Chumleigh'li adam tarafından toplanıyor, yumurtaları yıkama konusunda fazla ince eleyip sık dokuyan Okehampton'lı adam tarafından değil. Sayısız teneke kutulara dikilmiş fideler.

Bayan Olive Crump şaşırtıcı, yılmak bilmez bir kadın, kısa beyaz saçları, uzun, keskin mavi gözleri, pembe yanakları. İyice aç gözlü, şişmanca olmasına karşın, çayda birçok poğaça, krema, reçel yedi. Yılda 100 kilo kadar reçel kutuluyor (ya da şişeliyor). Kendi balını kendi çıkarıyor. Bölgede Konserveler Sekreteri. Akşama doğru, İngiliz Guyanası'ndaki yaşamına ait not defterini çıkardı. Şaşırtıcı bir belge. Üç kişilik uçağında havadan çekilmiş çağlayanların birçok resmi; siyah ipek uçuş takımı, Amelia Earhart gibi; yakışıklı pilotu; canını kıl payı kurtarmalar. Kısa saçlı resimler, pantolonlu, güzel, iki büklüm bir zenciye bir kiri silmesini buyururken, at sırtında, kendisinin mühendisiyle birlikte yaptıkları bir lokomotifi kullanırken, keresteyi ırmağa indirmeye yardımcı olması için yaptıkları 7 millik demiryolunu düzleştirirken. Daha çok para kazandıkça gittikçe büyüyen bir dizi ahşap ev. Önceleri et alamayacak denli yoksulmuşlar; so-

nunda arazi 180.000 Sterlin'e satılmış. Binbaşının ilk kocası mı yoksa ikinci kocası mı olduğunu anlayamadım. Kereste çiftliğini babasıyla mı, yoksa kocasıyla mı kurduklarını da anlayamadım. Bir noktada, hiç çocuğu olmadığını söyledi ama bir anneler birliğine katılıyordu, çocukları çok sevdiği için. Sonra, bana salonda çocuklarla düğünlerin resimlerin gösterirken, "Bunlar *onun* çocukları" demek istiyor gibiydi, Binbaşı'nın mı? Babası...: beyaz keten ceket giymiş, asker mavisi gözlü 89 yaşında, şaşırtıcı bir adam, sağlığını yaşamı boyunca günde dörtte bir litreye yakın rom içmesine bağlıyor, bir jaguar onları rahatsız ettiğinde, bütün köpekleri kapattığını onu vurmaya karar verdiğini anlattı. Evin penceresinde bir tıkırtı, bir tırmalama işitiyor. Bir tüfekle sürüne sürüne aşağıya iniyor, dışarı çıkıyor: pencereden koyu renkli bir biçimin düştüğünü görüyor. Bir köpek, diye düşünüyor, jaguarın dışarı attığı. Onu kurtaracağım. Koşup karanlık nesneyi kucaklıyor, sonunda jaguar çıkıyor o nesne. Fırlayıp gidiyor, tavuk kümesine saklanıyor. Gidip kümesin içine ateş ediyor, sonra koşuyor. Ertesi sabah yerliler jaguarı orada buluyorlar, ölüydü, ciğerine kurşun yemişti. Büyük bir kadındı o. Kendi fikirleri olan. Kadınların, kocalarının sağlığını dert ettikleri, Tann'nın kendilerine verdikleriyle yetinmedikleri için mültipl skleroza yakalandıklarını söyledi!

Binbaşı Sidney Crump tuhaf bir biçimde küme dışı kalan bir adam. Karısının (arılar hakkında) değerlendirmelerine ve egemenliğine neşeli göndermeler yapıyordu hep: "Parmağı benim şahdamarımda." Bir eylem adamı; yerinde duramıyor. Babası sarhoş bir gazeteci ve şişirme yapıtlar yazan biri. Süvari sınıfında göreve başlamış, İngiliz Guyanası'nda C. I. D. başkanlığına dek yükselmişti. Avukatlara çok büyük, alaycı, bir hayranlığı vardı: gerçeklerin ve bilgili insanların nasıl maskarasını çıkarabiliyorlar. Bütün kış yazıyor: raporlar. Kıpırdamadan durup konuşamıyor: çimenlikte dolaşıp duruyor, bir çeşit binici yalpalamasıyla. Mavi gözlü, kırpık gümüş rengi bıyığı var. Yaşlı adam, kayıp pederi, kendisinin bir çeşit yaşlı iki katı. Size üç şey söyleyeceğim, dedi: İşte duygu yoktur. Siyasette dürüstlük

olmaz. Kişisel çıkar dünyanın dönmesini sağlar. Doğru, dedim. Bunları size veriyorum. Ted'e teneke bir kutuya konmuş bir kutu küçük Velocity lahanasıyla iki demet çok tuhaf, silindirimsi yeşil kereviz ("çorba için").

...Yaşlı adamda, kızına bakılırsa, her çeşit olağanüstü ve tuhaf şey vardı. Bir dinleyiciye alabildiğine susamış görünüyordu. İçinde onun çektiği ödül kazanmış resimlerin bulunduğu albümünü çıkardı: ak saçlı Methuselah gibi buruş buruş yaşlı bir işportacı; pislik yiyen tombul küçük bir yerli bebek; bir tel çit üstünde kar ("Bu bir arı kovanı" diye kestirimde bulundu biri, bu onu keyiflendirdi, zehir yeşili fincan tabaklarını andıran elle boyanmış ten rengi zambak yastıklar, İngiliz Guyanası'ndaki yeryüzünün en yüksek çağlayanının (Kaieteur?) üstüne yansıyan ayışığı, [Kadın], onun çatlak bir nişancı olduğuna ilişkin bir şey söyledi, dünya şampiyonu, kralla kraliçenin (hangileri?) katıldıkları bir [av] partisinde elçabukluğu marifetleri gösteren biri olduğu gibi bir şeyler söyledi. Ted'i yatak odasına götürdü sonunda, dostlarına verdiği rengi belirsiz kuvarstan yaptığı küçük mücevher kutularıyla çerçeveleri göstermek için; ona suluboyalarını, annesiyle babasını, esmer, ezik, ufak tefek bir kadınla sakallı gülümseyen ataerkil bir adamın oval siyah-beyaz portresini gösterdi (kadının annesiyle babası İsyan'da ölmüşlerdi; 14 yaşında evlenmişti annesi). Bebeği güldürdüğü için kendisiyle gurur duyuyordu. Frieda'nın maydanozunu yiyormuş gibi yaptı, sonra, Frieda o tuhaf "utangaç" yüzünü takınıp, gözlerini göz-kapaklarının altında bir yana kaydırınca onu geri verdi. Bir hamamböceği masalı anlatacağına sözverdi ona. Ayrılırken, "anı olarak bir biberiye sapı verdi bana. Bir Captain Hornblower kitabı çıkardı, büyük çağlayanın tepesinde resmini çekmiş olduğu C. S. Forester'in imzasını taşıyan.

Margaret, on üç yaşında, sarışın, tombulca yüzlü, tatlı bakışlı bir kız, büyükannesi ve büyükbabasıyla kalmak için yatılı okuldan gelmişti. Frieda'yı eğlendirmek için oyuncaklarını çıkardı, bir köpek, bir bebek, Frieda'yla oynadı; sonra bebeğe sarıldı, sevgi dolu sesler çıkardı.

Büfe ve masalarla tıka basa dolu minicik yemek odasında, zengin bir çay sofrası kuruldu, çörek, krema, kiraz marmelatı; üstü zengin kakaolu bir tabakayla kaplı çikolatalı bir pasta; küçük küçük kesilmiş sandviçler. Çay biraz tuhaftı, içinden hava akımı geçiyormuş gibi, çekişli. İki yatak odası, bir banyo, bir de TV'nin bulunduğu mini mini bir ön odadan oluşuyordu evin içi.

Yaşlı adam, fotoğraflarını gösterirken: "Bu, Yeni Zelanda'da oturan kız, iki çocuğu var, bu sesi güzel olan, önümüzdeki hafta Olive'ın görmeye gideceği, bu da ölen oğlu, bu, bütün bu insanların annesi..." diyordu, bir de öleli 25 yıl olan karısının resmi, kucağında, Hitler'le ilgili başlıkların göründüğü bir gazete.

Ebe: Winifred Davies

Onunla ilk kez, geçen sonbaharda ilk sağlık kontrolüm sırasında Dr. Webb'in muayenehanesinde karşılaştık. Kısa boylu, yuvarlağımsı, ama kesinlikle şişman olmayan, yetenekli, kır saçlı bir kadın, akıllı, doğru bir yüzü var, yuvarlak kenarlı mavi bir şapkanın altında mavi bir üniforma. Onun sevecenlikle ama çok da acımaksızın yargılayacağını duyumsadım. Beni ziyaret edip yeni gelenlerin alışkanlıklarıyla ev düzenlerini gözlemleme olanakları var. Bizim tanımlanmamış "sanatçılar" oluşumuzun, ortada kanıtlanabilir, gözle görülür, âşikâr bir işimizin olmayışının, ayrıca benim Amerikalı oluşumun (şımartılmış bir servet stereotipi), taşralı ağırbaşlı bir İngiliz kadınında bana karşı önyargılar yaratacağının çok iyi ayrımındaydım. Benden yana ilk yargısını, ilk gün muayenehanede verdi, ona bebeği, Frieda'yı on ay emzirdiğimi, Ted'in bana "evde yardım ettiğini" söylediğimde.

Hemşire D., henüz kavrayamadığım tuhaf bir bağla, Bayan Plum'ın yeğeni oluyor. İki sütun gibi ince uzunlar. Her şeyi ya da hemen hemen her şeyi bilmek zorundalar. Hemşire D.'nin ziyaretleri şaşmaz bir biçimde, çalışma odama gitmek için ev işlerini gevşek tuttuğum için, en içgüdüsel olarak bu ziyaretlerden kuşkulandığım zamanlarda oldu. Ted'in söyleyebileceği hiçbir şey onu durduramıyordu -merdivenlere doğru atılıyor, Ted umarsızca beni uyarmak için önden çıkıyordu, çalışma

odamın kapısında gülümseyen beyaz başını görüyordum, Ted'in omzunun üstünden. Pembe yumuşak tüylü bornozumu (ısınmak için kat kat gebelik giysilerimin üstüne) giyiyordum, "sanatçı giysisi" diyordu, yatak odasına gidiyor, yatağın düzeltilmemiş olduğunu görüyor, bense bütün evişlerinin akşamüstüne dek beklemesi gerektiği ilkesine göre, boşaltmadığım sapsarı çişle dolu pembe plastik lazımlığın üstüne çabucak bir gazete atıyordum. Evimizin döşenişinin nereye dek, ne çeşit olduğunu görmekle rahatladığı açıkça anlaşılıyordu -yatak odamızı inceledi, Hint halısı "onunkine çok benziyordu" (en son onay). Bir sabah haberlerle tepeden tırnağa ışıl ışıl görünüyordu, "Oğlumun okul arkadaşı kocanızın hayranı" diyebilmek için sabırsızlanıyordu. İnanılmaz bir rastlantıyla, Hemşire D.'nin tek oğlu, Garnett'in (kuzeyde bir soyadı), Londra'da, Merchant Taylors' Okulu'nda bir okul arkadaşı, Ted'e kitabı hakkında bir mektup yazmış, "North Tawton" posta damgasını taşıyan bir yanıt almıştı, bunun üzerine Garnett'e, Ted Hughes'yu tanıyıp tanımadığını sormuştu. "Değerimiz saptanmıştı". Çok hoşuma gitti.

Hemşire D.'nin kocası bir gizem. Savaşta mı ölmüştü? Garnet kabaca 19 yaşında, onunki bir "savaş evliliği" ydi. Oğlanı tek başına yetiştirmek zorunda kalmıştı. [Çıkarıldı]. Pekin soyağaçlı köpek yavruları yetiştiriyor. İçlerinden birine tapıyordu. Yanlışlıkla üstüne basarak ölümüne neden olmuştu. Her yere onunla birlikte giderdi. Korkunç bir öykü. Bebek tam zamanında yaklaşınca, Hemşire D.'nin tavrı tatlılaştı, yumuşadı, daha sevimli oldu. Ebem olacağı için çok memnun oldum, neyse ki bebek izinli olduğu bir günde doğmadı, Güney Tawton'da bir otelde kalan hasta babasına bakmak için "izin" almadan hemen önce. (Babası sekseni aşkındı, iki kez zatürree geçirmiş, evleri yapılırken, karısıyla birlikte kalıyordu).

Hemşire D., Lancashire'den (sanırım, Yorkshire değildi) gelmişti, kalabalık bir ailesi vardı (7 kişi?), annesinin birçok yardımcısı vardı. Çocukluğu güzel geçmişti, diye anlatmıştı, bir dadıları da vardı. Ne yazık ki, çizdiği resmin çoğunu unuttum

şimdi -burada tanınmış bir erkek okulunun okulun başöğretmeniydi, şimdiyse, Avustralya'da bir okulun başöğretmeni; bir kızkardeşi Kanada'da, sanırım. Yaklaşık on köpeği var, üçünün sırayla eve girmesine izin veriliyor. Bahçeyle uğraşıyor. Bir iki dönümlük bir bahçesi var, ördek yetiştirmek, sonra onları satıp koyun almak, sonra da koyunları satıp bir inek almak istiyor....

16 Mayıs. İkinci çağrılışımız. Bayan D., Tyrer'ları sevmiyordu da, onlar gidinceye dek mi bekledi? Ne olursa olsun, izinli gününde Bayan Macnamara'yla tanışmamız için bizi çaya çağırdı. Modern ortaokulun karşısında ana caddeden ayrılarak dik tepeye tırmandık, Bayan D.'nin yeni evi beyaz tepeye kurulmuş, Dartmoor'un mor kubbelerine doğru yeşil yeşil dalgalanan çayırlara bakıyordu. Çakıntılı mavi bir araba dışarıda, hemşirenin ağırbaşlı soluk arabasının yanına parketmişti. Evi baştan başa beyaz duvarlı, ışık dolu, kısa biçilmiş çimlerle oldukça yalın biçimde sergilenmiş çiçeklere -funda, lale, dağ laleleri- bakan büyük pencereler. Telle çevrili bir kapalı alanda Pekin cinsi birçok köpek tüylü fareler gibi acı acı sesler çıkarıyorlardı. Bayan Macnamara, alımlı ak saçlı bir kadın (bir İrlandalı çiftçi ailesinden geliyordu), kırmızı dudak boyası, kadınsı mavi-desenli bluz, gümüş rengi tayyör. Servet, gönenç yayıyordu çevresine. İlkin Pekin cinsi bir köpek almak için gelmişti. Crediton'un ötesinde Cadbury House'da oturuyordu. Kocası, Bayan D.'nin dediğine göre, ITV'de bir şeydi, emekli oluncaya dek Londra'da bir katta oturuyordu, çünkü Bayan Macnamara Londra'ya dönmeye katlanamıyordu. Eve âşık olmuştu, 9 dönümlüktü, onarılıyordu. Bir yığın kedisi vardı, içlerinde turuncu-kahverengi uyuz bir tane vardı, bir kavgada tüyleri dökülmüş, gözü dışarı uğramış, gazlı bezle temizlemek için eve götürmek zorunda kalmıştı onu. Washington eyaletinde bir doktor kızı vardı, bir doktorla evliydi, eyaletin "en çok kazanan kadını"ydı, bir vergi memuruna göre. Kızının iki kızı, bir de evlat edindiği bir çocuğu vardı. Çocuğu olmadan önce üç düşük yapmıştı, oğlan bebeğini kaybetmişti, bir yapışık ikiz olarak doğmuş, öbür teki barsaklarında bir dölüt olarak kal-

mıştı. Ona ancak 8 saat yaşayabileceği tanısının niçin konduğunu öğrenmek için ısrar etmiş, ölmekte olan bebeği sarıp sarmalayıp, trenle bir arkadaşının onu ameliyat edebileceği 200 mil uzaklıktaki yere gitmişti. Sonra ona bakmıştı ("neredeyse kör ve sağırdı, elleri hiçbir şey yakalayamıyordu, yamyassı duruyorlardı"), üç ay içinde öleceğini bile bile, gerçekten de öyle olmuştu. O zamandan beri çekilmez olmuştu, kötü davranıyordu, babası onu eve almıyordu. İşin tuhafi, çocuk uzmanıydı, her yandan tanı koyması ya da reçete yazması için çağrılıyordu. Evlat edinilmiş bir kızkardeşi vardı, 12 yaşındayken evlat edinilmişti. çocuk felcine yakalanmıştı, onunla aynı yaştaydı. Kızkardeşler birbirlerine çok bağlıydılar.

Bir masanın çevresinde çay içtik, üstü sarı kremayla kaplı muzlu pasta. üstü kirazlı, kuşüzümlü nefis çörekler, zarif bir çay takımı. Yarı yarıya duvarla ayrılmış mutfak, kırmızı tezgâhlar, fundalıklara bakan büyük pencereler. Çeşitli yerlerin dar, siyah çerçeveli fotoğrafları asılıydı beyaz duvarlarda. Oturma odasında gümüş işlemeli doğu işi bir paravana, bir Afrika menekşesi, küçük bir vazoda, erken açmış inciçiçekleri, güneşli bir pencere eşiği, bütün yabancı istasyonları alan güzel bir radyo. Bayan Davies griler giymiş, kulaklarında gümüş küpeler. Bayan M. gittikten sonra, sert bir rüzgârda bahçesini gösterdi bize, sonra üst katı, çıplak beyaz odalar, büyük gömme camlı dolaplar, Garnett'in odası, bira şişesinden yapılmış bir lamba, birahanelerden alınmış ganimetler, birbiriyle uyumlu gömlekli bir dizi yazınsal kitap. Kendi odasını da gösterdi, tombul, çekingen bir oğlanla, Pekin cinsi bir köpeğin çerçevelenmiş fotoğrafları, yatağın yanında bir havagazı ocağı kafası, bir telefon. Modern bir lavabo. Dört bir yanı telle çevrili köpek kulübesinde köpekler sıçrıyor, yavrular tombul, ayı bozu, sevimli, tıpış tıpış yürüyorlar. Çitlerin arasında yumurtadan yeni çıkmış karatavuklar, aydınlık bir Mars yeşili, yürek gibi atıyorlar. On beş gün içinde Bayan Macnamara'larda öğle yemeği kararlaştırıldı.

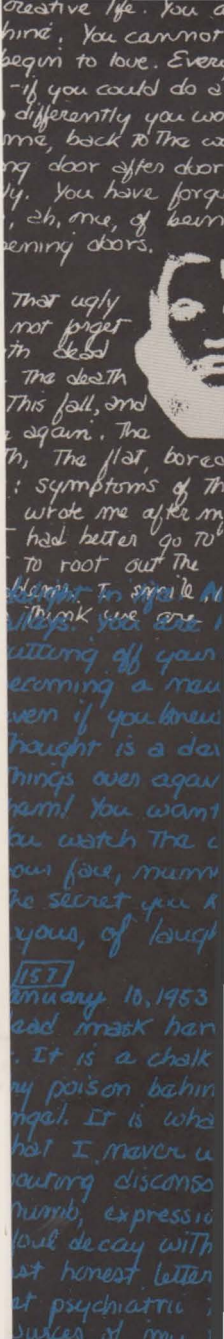
Güncenin bu son bölümünden geriye yalnızca Plath'ın çalışmalarıyla ilgili notlar kalmıştır. Bu, Plath'ın gerçekte yaşamına son vermeden -11 Şubat, 1963'te, otuz yaşının içindeyken - çok daha önce öldüğü izlenimi vermektedir.

1962 Sonbaharı'nda, evliliğinin sona ermesinin hemen ardından, Plath büyük yapıtı, Ariel'e *giren şiirlerini yazdı. Bu şiirler, bir akkor enerjisi seliyle yazıldı, bir ayda otuz şiir; ilk provalar art arda geliyordu ama o her şiirin üstünde daha sonra uzun uzun durdu. Bu şiirleri başka hiç kimse görmemişti ama o sıçrama yaptığını büyük bir kesinlikle biliyordu. Olağanüstü ayının ortasında, 16 Ekim, 1962'de, annesine yazdığı gibi, "Ben dâhi bir yazarım; içimde var bu. Yaşamımın en güzel şiirlerini yazıyorum; adımı onlar belirleyecek...."*

ISBN 975-329-168-X
9 789753 291682

Tazılmış onca güzel şiir...

Olağanüstü bir kişisel tanıklığa dayanan bir roman: Sırça Fanus... Başarılı hikâyeler... Sıkı bir eğitim... Ünlü bir İngiliz şairle Ted Hughes'le yapılmış evlilik. İngiltere'de ve Boston'da geçen güzel günler... Ama bütün bunlardan sonra çok genç yaşta gelen ve hayranları ile dostlarını şaşırtan (belki de yakınlarını hiç şaşırtmayan) bir intihar.

Sylvia Plath'ın Güncesi, bir yazarın lise çağlarından intiharına dek ilerleyen yaşamının içerden tanıklığı... Ürpertici bir kitap.